

A HEGYI SZELLEM

Dégh Linda (szerk.)

A hegyi szellem

Cseh, szlovák, lengyel, német, osztrák mesék

Móra, Budapest, 1983

CSEH MESÉK

HYNEK, A JUHÁSZ

Volt egyszer egy herceg, volt neki három fia. A két nagyobbik fiú is herceg lett, mint az apjuk, de a legkisebbik nem: ő juhász akart lenni. Nagyon megharagudott rá az öreg herceg, s elkergette hazulról. Hynek, a legkisebbik fiú, juhászruhába öltözött, s elment. Ment, mendegélt, három esztendeje járta már az erdőt, nagyon fáradt volt, nagyon éhes volt, fázott is, hát lefeküdt egy fa alá, és elaludt. Arra járt egy fekete ember, felköltötte.

– Ébredj, Hynek fiam!

Hynek megijedt a fekete embertől.

– No, ne félj tőlem, nem vagyok én rossz, csak fekete a színem. Segítek rajtad, ha elmondod, hogy mi járatban vagy errefelé.

– Juhász akarok lenni – felelte Hynek –, s elszegődnék valahová, de eddig még nem találtam munkát.

– Eredj csak egyenesen az orrod után, találsz egy nyáját, kérdezd meg, hol a gazda, jelentkezzél nála, s ő majd felfogad.

Úgy is lett. Hynek megköszönte a jó tanácsot, elment oda, ahová a fekete ember mondta, s csakugyan felfogadták juhásznak. Derék juhász volt, szerette a jószágot, jól kitanulta a mesterséget. Hét esztendeig legeltette azon a vidéken a nyáját, megtanult beszélni hét nyelven, s ráadásul még citerázni is megtanult.

Abban az országban egy hatalmas király uralkodott. Volt neki egy gyönyörű szép lánya. De a király mégse volt boldog, mert arrafelé lakott egy sárkány, annak minden áldott nap ki kellett vinni egy juhot meg egy embert, és a sárkány megette. Hynek éppen hét esztendeje szolgált abban az országban, amikor a királykisasszonyra került a sor: őt is ki kellett vinni a sárkányhoz.

Egy napon megint legelteti a nyáját, s találkozik a fekete emberrel.

– Hogy s mint, Hynek?

– Megvolnék, csak az fáj nekem is, mint a többi embernek, hogy a királykisasszonyt maholnap megeszi a sárkány.

– Nem akarnád megszabadítani? – kérdi a fekete ember.

– Már hogyné akarnám – feleli Hynek. – De hogyan? Szegény juhászlegény vagyok, tán oda sem engednének.

– Ne félj semmit – mondja a fekete ember. – Látod ezt a gyűrűt meg ezt a pálcát? Ha a gyűrűt megfordítod az ujjadon, ott leszel abban a várban, ahol a sárkány lakik. A pálcával rásuhintasz a sárkányra, akkor elveszíti az erejét. A többit rád bízom. Aztán keresel magadnak a várban szép ruhát, paripát, kardot, megint fordítasz egyet a gyűrűn, s ott leszel abban a városban, ahonnét a sárkányhoz vezetik a királykisasszonyt.

Hynek megköszönte az ajándékot, fordított egyet a gyűrűn, s mindjárt ott volt a sárkány vára előtt. Akkor látta, hogy a sárkánynak hét feje van, s az egyiket éppen kidugja az ablakon.

– Mi az, te féreg – kérdezte a sárkány –, mit bámulsz itt?

– Semmit, csak szeretnék játszani egy kicsit azzal a nagy fejjel.

A sárkány éktelen haragra lobbant. Volt a kezében egy irdatlan nagy füttykös, azt odahajította Hynek felé. Olyan erővel hajította, hogy a füttykös belesüllyedt a földbe, még a vége se látszott ki. De Hynek még idejében félreugrott, nem lett semmi baja. Nem is ijedt meg, egyenesen odament az ablakhoz, s megsuhintotta a sárkányt a pálcával. Erre mindjárt elalélt a sárkány. Hynek fogta a sárkány kardját, s levágta azt a fejét, amelyik kilógott az ablakon.

Bement a szobába, kivett a sárkány zsebéből egy vaskulcsot, kinyitotta vele a belső ajtót: ott azután talált ruhát, lovat. Szépen felöltözött, mindjárt olyan lett, mint a híres lovagok.

Aztán Hynek megint fordított egyet a gyűrűn, és hipp-hopp! máris ott volt azon az úton, ahol a királykisasszonyt vitték a sárkányhoz. Fekete ruha volt mindenkin.

– Hát maguk miért vannak gyászban? – kérdi Hynek.

– Hogyné volnánk gyászban – felelik a királykisasszony kísérői –, amikor el kell vinnünk a király lányát a kegyetlen sárkányhoz.

Azt mondja Hynek:

– Mutassák meg nekem, hol lakik az a sárkány.

Megmutatták, Hynek odalovagolt, s hangosan bekiáltott a sárkányhoz:

– Hallod-e, sárkány, gyere ki, megjött a mai ebéd!

De a sárkány azt felelte:

– Ma nem kell, jöjjenek holnap délelőtt tizenegy órakor.

Hynek visszamegy, s jelenti, hogy a sárkánynak ma nem kell az ebéd. Nagyon megörült mindenki, körülvették a bátor lovagot, ott volt a király is, nem akarta elengedni.

– Nem maradhatok – mondta Hynek –, vissza kell mennem a tábornokomhoz.

Azzal fordított egyet a gyűrűn, s megint ott volt a várban. Levetette a lovagi ruhát, szépen összehajtogatta, visszatette a helyére, megint juhászruhába öltözött. A lovat is bekötötte az istállóba, aztán megint fordított egyet a gyűrűn, és hipp-hopp! visszakerült az erdőbe. Ott már várta a fekete ember.

– Jól van, derekasan viselkedtél, mindig ilyen legyél.

Hynek hazaterelte a nyáját, aztán citerázott egy kicsit, de olyan szépen, hogy mindenki kijött a házból, és gyönyörködött a citera hangjában. Micsoda egy juhász ez, hogy ilyen szépen tud citerázni? De Hynek nem szolt egy szót se.

Másnap megint kimegy a nyájjal az erdőbe, még korábban. Ott van a fekete ember, s azt mondja:

– Ha énrám hallgatsz, boldog leszel te is, boldog leszek én is.

– Hallgatok rád, és megfogadom minden szavad – mondta Hynek.

Akkor a fekete ember adott neki egy másik gyűrűt meg pálcát, s azt mondta, hogy csinálja ugyanazt, mint tegnap. Így hát Hynek fordított egyet a gyűrűn, s megint ott volt a sárkány vára előtt. Most a második fejét dugta ki a sárkány, ez még nagyobb volt, mint az első.

– Mit akarsz itt, emberfia? – kérdi a sárkány.

– Semmit, csak játszani szeretnék azzal a nagy fejeddel.

Erre nagyon mérges lett a sárkány; volt a kezében egy kalapács, azt eldobta Hynek felé, olyan erősen, hogy három tölgyfát kidöntött vele. De Hynek félreugrott, nem lett semmi baja. Nem is ijedt meg, egyenesen odament az ablakhoz, megsuhintotta a pálcával a sárkányt. Erre mindjárt elalélt a sárkány. Hynek fogta a sárkány kardját, s levágta a második fejét is.

Bement a szobába, kivett a sárkány zsebéből egy ezüstkulcsot, kinyitotta vele a második ajtót: ott aztán talált ruhát, lovat. Szépen felöltözött, mindjárt olyan lett, mint a híres lovagok.

Aztán megint fordított egyet a gyűrűn, és hipp-hopp! máris ott volt azon az úton, ahol a királykisasszonyt vitték a sárkányhoz. Fekete ruha volt mindenkin.

– Hát maguk miért vannak gyászban? – kérdi Hynek, de most egy másik nyelven beszélt, hogy rá ne ismerjenek.

– Hogyne volnánk gyászban – felelik a királykisasszony kísérői –, amikor el kell vinnünk a király lányát a kegyetlen sárkányhoz. Tegnap ugyan nem ette meg, de ma már biztosan olyan éhes, hogy egyszerre bekapja.

Azt mondja Hynek:

– Mutassák meg nekem, hol lakik az a sárkány. Ha kell, feláldozom magamat a királykisasszony helyett.

Megmutatták, Hynek odalovagolt, s hangosan bekiáltott a sárkányhoz:

– Hallod-e, sárkány, gyere ki – megjött a mai ebéd!

De a sárkány azt felelte:

– Ma nem kell, jöjjenek holnap délben tizenkét órakor.

Hynek visszamegy, s jelenti, hogy a sárkánynak ma sem kell az ebéd.

Most örült csak igazán a király, semmi szín alatt sem akarta elengedni a bátor lovagot.

– Nem maradhatok – mondta Hynek –, vissza kell mennem a tábornokomhoz.

Azzal fordított egyet a gyűrűn, s megint ott volt a várban: Levetette a lovagi ruhát, szépen összehajtogatta, visszatette a helyére, megint juhászruhába öltözött. A lovat is bekötötte az istállóba, aztán bezárta az ezüstkulccsal az ajtót. Megint megfordítja a gyűrűt, s hipp-hopp! ott áll az erdőben a fekete ember előtt.

– Jól van, Hynek, nem hoztál szégyent a fejemre. Hanem gyere vissza holnap reggel, de még korábban, mert igen nagy munka vár rád.

Hynek hazaterelte a nyáját, s olyan izgatott volt a másnapi munka miatt, hogy akkor este nem is citerázott, de még nem is aludt egész éjszaka.

Másnap megint kimegy a nyájjal az erdőbe, alighogy megvirradt. Ott várja a fekete ember, s azt mondja:

– Most kapod az utolsó feladatot, ez bizony nehezebb a többinél, de ha sikeresen végrehajtod, boldog leszel te is, boldog leszek én is. Itt egy pálca meg egy gyűrű, eredj el a sárkányhoz, csinálj úgy, mint eddig, de a kardot, amivel a sárkány harmadik fejét levágtad, tartsd magadnál.

Hynek fordított egyet a gyűrűn, s megint ott volt a sárkány vára előtt.

Most a harmadik fejét akarta kidugni a sárkány, de ez olyan nagy volt, hogy csak a fele fért ki az ablakon.

– Mit akarsz, hitvány juhász, miért háborgatsz? – kérdi a sárkány.

– Semmi, csak játszani szeretnék azzal az irdatlan nagy fejjel.

Erre nagyot prüszkölt a sárkány, volt a kezében egy buzogány, azt eldobta Hynek felé, de olyan erősen, hogy kettéhasadt a föld, és még ma is megvan az a szakadék, ahol a buzogány lezuhant. De Hynek meg se várta, hogy a buzogány leessék, odafutott az ablakhoz, megsuhintotta a pálcával a sárkány harmadik fejét. Erre mindjárt elalélt a sárkány. Hynek fogta a sárkány kardját, s levágta a harmadik fejet.

Bement a szobába, kivett a sárkány zsebéből egy aranykulcsot, kinyitotta vele a harmadik ajtót: ott aztán talált ruhát meg egy hollófekete lovat. Szépen felöltözött, olyan szép lovag lett belőle, hogy messze földön nem akadt párja. Most a kardot is magához vette.

Fordított egyet a gyűrűn, és hipp-hopp! máris ott volt azon az úton, ahol a király kisasszonyt vitték a sárkányhoz. Fekete ruha volt mindenkin.

– Hát maguk miért vannak gyászban? – kérdi Hynek, és most megint egy másik nyelven beszélt, hogy rá ne ismerjenek.

– Hogyne volnánk gyászban – felelik a királykisasszony kísérei –, amikor el kell vinnünk a király lányát a kegyetlen sárkányhoz. Két napja nem kért ebédet a sárkány, ez a harmadik nap, biztosan korog a gyomra!

Azt mondja Hynek:

– Mutassák meg nekem, hol lakik az a sárkány. Látom, milyen gyönyörű a királykisasszony, életemet is feláldozom érte!

Megmutatták, Hynek odalovagolt, s hangosan bekiáltott a sárkányhoz:

– Hallod-e, sárkány, gyere ki, megjött a mai ebéd!

Erre aztán megrendült az egész föld, dörgött az ég, felszállt a por, és a sárkány kibújt a várából. A négy legnagyobbik feje még megvolt, s mind a négy iszonyatosan csattogtatta a fogait Hynek felé. Most értette meg Hynek, hogy miért kellett magához vennie a kardot! Gyorsan kirántotta a hüvelyéből, úgy fogadta a sárkányt.

Sokáig tartott a küzdelem. Hiába vagdalkozott Hynek, a sárkány mindig elugrott előle, és oldalról támadt újra. Így aztán Hynek elfáradt, már nem is bírta megemelni a kardját. Akkor a hollófekete paripa felágaskodott, s a két mellső lábával tartotta vissza a sárkányt, amíg Hynek magához nem tért. Végül mégiscsak magához tért, és egy csapásra lemetszette a sárkánynak mind a négy megmaradt fejét.

Igen ám, de amikor a sárkány kiadta a párját, még utoljára egy nagyot fújt Hynekre, és a fiú elájult tőle. A királykisasszony kísérei messziről nézték a küzdelmet, s amikor látták, hogy Hynek elájul, odaszaladtak hozzá, és megpróbálták élesztgetni. Nem sikerült sehogy sem.

Akkor odavitték Hyneket a királykisasszonyhoz, és az ölébe fektették a fejét. A királykisasszony megsimogatta Hynek haját, ráhúzott az ujjára egy gyűrűt, nyakába akasztott egy aranyláncot. Ettől mindjárt magához tért Hynek.

Lett nagy öröm. Kérve kérték Hyneket, hogy maradjon náluk, de a fiú észbe kapott: ki tudja, mennyi idő telt el, amíg ő ájultan feküdt, s neki vissza kell mennie a tábornokához. Így hát hiába rimázkodtak, elment, de megígérte, hogy visszajön.

Fordított egyet a gyűrűn, megint ott volt a várban, mindent visszatett a helyére, csak a kardot tartotta magánál. Aztán bezárta az aranykulccsal az ajtót, és hipp-hopp! ott volt az erdőben a fekete ember előtt.

– Mindvégig derekasan viselkedtél – mondta a fekete ember. – Meglásd, boldogok leszünk mind a ketten.

Hynek vígan hazament, elővette citeráját, s olyan gyönyörűen játszott rajta, hogy mindenkinek könny szökött a szemébe. Aztán megkérdezte, hogy mi történt a király kisasszonnyal, tán csak nem falta fel mégis a sárkány?

– Dehogy falta! Jött egy lovag, megölte a hétfejű sárkányt, megszabadította a király kisasszonyt, azután meg eltűnt. Nagy kár, mert a király szívesen hozzá adná a lányát.

– No, akkor elmegyek a királyi palotába – mondta Hynek –, talán én is megkapom feleségül a király kisasszonyt.

A többiek csak nevettek: azt hitték, hogy tréfál.

Hynek bement a királyi palotába, ott már javában folyt a mulatság. De a királykisasszony szomorú volt, mert a vőlegény nem került elő. Hynek megkérte a palotaőrt, engedje be abba a terembe, ahol a mulatság folyik, hallja, hogy szomorú a királykisasszony, megvigasztalná a citerájával.

– Eredj csak, citerázz, kereshetsz egy kis pénzt az uraságoktól.

Hynek bement, elővette a citerát, gyönyörű szépen játszott rajta. Mindenki őt hallgatta három óra hosszat. Akkor Hynek felállt, azt mondta, haza kell mennie. Kérdezték az urak, mit kíván jutalmul a szép muzsikáért.

– Nem kérek én semmit, csak azt, hogy kiihassam a bort a királykisasszony serlegéből.

A többi zenész megharagudott Hynekre, hogy ilyen keveset kért; azt hitték, ezután ők se kapnak többet. De Hynek nem törődött velük, kiitta a bort, aztán beledobta az üres serlegbe a királykisasszony gyűrűjét, amit a csata után kapott tőle. Meghajolt, kiment a teremből. De a pohárnok észrevette azt a gyűrűt a serlegben, mindjárt odavitte a királykisasszonynak.

– Tüstént hozzátok vissza azt a citerást! – kiáltotta a királykisasszony. – Felismertem a gyűrűmet! Ezt húztam annak a lovnak az ujjára, aki megszabadított a sárkánytól.

Vissza is hozták Hyneket, minden kiderült, és most már a királykisasszony is jókedvűen mulatott tovább, hiszen lakodalom lett a mulatságból.

Hynek azután felhagyott a juhászszággal, és miután feleségül vette a királykisasszonyt, az öreg király átengedte neki az uralkodást. Boldogan éltek, csak az bántotta a király kisasszonyt, hogy nem tudja, milyen családból való a férje. Arra kérte Hyneket, vigye el egyszer látogatóba a szüleihez. Hynek nem akart menni, haragudott apjára, az öreg hercegre, aki elkergette hazulról, de

aztán egy esztendő múlva mégis beleegyezett, és útrakelt a királykisasszonnyal.

Hanem útközben Hynek megint felvette a juhászruháját, s előre ment apja kastélyába. Az öreg herceg nem szívesen fogadta, és amikor a királykisasszony is megérkezett, ki akarta küldeni a szegényes ruházatú Hyneket a teremből. De a királykisasszony nem engedte, és így Hynek is együtt vacsorázott a többiekkel.

Vacsora után azt mondta a királykisasszony, hogy fürdőt kívánna. Mindjárt mentek előkészíteni a fürdőt, de Hynek is odasettenkedett, és elbújt. Aztán bement a királykisasszony, mintha fürödni akarna, és magával vitte Hynek királyi ruháját. Hynek szépen felöltözött, és úgy ment vissza apjához a király kisasszonnyal. Az öreg herceg megijedt, azt hitte, a fia bosszút akar állni. De Hynek megbocsátott, kibékültek, s többé nem is volt bajuk egymással.

Akkor kopogtattak a hercegi kastély kapuján, és beállított a fekete ember.

– Vágd le a fejemet a kardoddal – mondta a fekete ember Hyneknek.

– Neked köszönhetek minden jót – felelte Hynek –, hogyan vághatnám akkor le a fejedet?

– Ne törődj vele: addig nem lehetsz boldog, és én sem, amíg a fejemet le nem vágod.

Nem volt mit tenni, Hynek levágta a fekete ember fejét. Abban a pillanatban eltűnt a fekete ember, és ott állt helyette egy tizennyolc esztendőös szép szál angol herceg. Hynek hazakísérte Angolországba, ott elbúcsúztak egymástól, és azután már nem tudom, hogy mi lett velük.

A FURFANGOS VÁNDOR

Volt egyszer egy vándor, obsitos katona volt, elengedték a hadseregből, ő meg nekivágott a világnak. Sok országot bejárt, sok vidéket látott, de mindig szegény ember maradt.

Egyszer, ahogy megy az úton, szembe jön vele egy koldus.

– Aggyisten – mondja a koldus –, szegényebb vagyok a templom egerénél, egy kis alamizsnáért esedezem.

– No, te is éppen jótól kértél – feleli a vándor. – Idenézz: négy lukas garas van a zsebemben, ez minden földi vagyonom. Egy garast tartogatok a ma esti szállásomra, egyet pálinkára, egyet kenyérre, ezt az utolsót meg dohányra. Hát akkor miből adjak még neked is?

Megcsóválja a fejét a koldus, és azt mondja a vándornak:

– Jó ember, hiszen te énhozzám képezt dúsgazdag vagy! Ha nekem négy garasom volna, madarat lehetne fogatni velem. De hát éppen az a baj, hogy nincsen egy se.

– Jól van, no – mondta a vándor –, hadd legyen a tiéd az egyik garas. Pálinkára meg dohányra így is marad, a kenyérről lemondok, az nem olyan fontos. Nesze, tedd el, s vedd el rajta, amit kapsz.

– Látom, jó szíved van – mondta a koldus. – Hanem jótett helyébe jót várj. Hálából, amiért az utolsó négy garasod közül egyet nekem ajándékoztál, teljesítem három kívánságodat. Halljuk hát, mi lesz az a három, de vigyázz, hogy a legfontosabbikat ki ne felejtsd!

Ez a koldus Szent Péter volt, csak a vándor nem tudta.

– Először is azt kívánnám – felelte a vándor –, hogy legyen egy olyan pipám, amelyikből sohasem fogy ki a dohány.

– Úgy lesz – mondta a koldus, és a pipa máris ott volt a vándor kezében. – Aztán mi a második kívánságod?

– Másodiknak kívánok egy olyan pakli kártyát, amelyikkel mindig csak én nyerek.

– Úgy lesz – mondta a koldus, és a pakli kártya máris ott volt a vándor kezében. – Aztán mi a harmadik kívánságod? De vigyázz, hogy meg ne feledkezz arról, ami a legfontosabb!

– Bíz csak rám – mondta a vándor. – Harmadik és utolsó kívánságom, hogy legyen egy jó nagy zsákom, és ha azt mondom: *Hopp a zsákba!*, mindenkinek muszáj legyen bemenni a zsákba.

A koldus megcsóválta a fejét, nem tetszett neki, hogy a vándor ezt tartja a legfontosabbnak, de azért nem szólt semmit, s mindjárt meglett a zsák is.

Aztán elbúcsúztak egymástól, a vándor tovább ment, s estére beért egy faluba. Bekopogtat a fogadóshoz, és éjjeli szállást kér.

– Azzal bizony nem szolgálhatok – mondja a fogadós. – Én hozzám már régóta csak nappal térnek be a vendégek, mert a vendégszobába ördögök járnak éjszaka, s akit ott találnak, annak vége.

– Engedjen csak be engem – felelte a vándor. – Én nem félek tőlük.

Jó, a fogadós nem magyarázgatott tovább: ha be akar menni, csak menjen. Majd megbánja, ha előbújnak az ördögök! A vándor meg bement, kapott gyertyát, egy jó korsó sört, leült, iszogatót, már régóta nem érezte olyan jól magát.

Tizenegy óra tájban aztán remegni kezd az egész ház, libeg a gyertya lángja. Hát ez meg mi? gondolja a vándor, s húz egy jó nagyot a korsóból. Akkor kinyílik az ajtó, és bejön egy ördög.

– Jó estét, vándor uram!

– Jó estét, ördög koma!

– Hát hogy vagyunk, hogy vagyunk? – kérdi az ördög.

– Megvagyunk szép csendesen – mondja a vándor. – Sör van, dohány van, nem hiányzik semmi, csak a jó társaság.

– No, az is itt lesz mindjárt! – nevetett az ördög, összecsapta a tenyerét, s ahány sarok csak volt a szobában, mindegyikből ördögök bújtak elő.

– Jó estét, vándor uram! – kiáltották az ördögök kórusban.

– Jó estét, ördögök! Hát ti mit akartok itt? – kérdezte a vándor.

– Táncolni! – kiáltották az ördögök; mindjárt közre is fogták a vándort, s erőnek erejével táncba vitték. Olyan gyorsan forogtak vele, mint a körhinta, bárki más elszédült volna. De a vándor bírta a táncot, öreg katona volt. Már az ördögöknek lógott a nyelvük, ő meg olyan frissen járta, mintha csak most akarná igazán elkezdni. Hanem aztán mégis megkönyörült az ördögökön.

– Ide hallgassatok – mondja a vándor –, nem volt elég az ugrabugrálásból? Hagyjuk a táncot a fiatalabbaknak, mi meg ülünk le kártyázni.

– Van kártyád? – kérdik az ördögök.

– Már hogyste volna – feleli a vándor, és kihúzza zsebéből a harminckét festett rablót.^{1}

– No – mondja a legöregebb ördög a legfiatalabbnak –, eredj csak, öcsém, fuss el a rézpénzekért.

El is futott a fiatal ördög, s míg a vándor hármát számolhatott volna, visszajött egy nagy zsák rézpénzzel.

Elkezdődött a játék. Játszanak, játszanak, de mindig csak a vándor nyer, gyúlik előtte a rézpénz, a végén már mind ott volt. Akkor azt mondja megint az öreg ördög, a feje búbját vakargatva:

– Nincs mit tenni, öcskös, itt már nagyba megy a játék, fuss el gyorsan az ezüstpénzért. Tudod, hogy hol van.

El is futott, mindjárt vissza is jött vele. Játszanak tovább vidáman. No, de hiába játszanak az ördögök, megint csak a vándoré lesz a pénz.

– Ennek már a fele se tréfa – mondja az öreg ördög. – Eddig azt hittem, hogy én vagyok a legjobb kártyás a világon, most meg ez a vándor csúffá akar tenni. De nem hagyom ám annyiban! Fuss el, öcskös, hozd ide még az aranypénzt is, az szerencsét hoz.

El is futott, meg is hozta mindjárt, odaöntött az asztalra vagy három szakajtó aranyat. A vándor nem szólt semmit, fogta a kártyát, kiosztotta a lapokat, hát megint csak ő nyert. Addig-addig nyert, amíg az aranypénz is mind őhöz vándorolt.

– No – mondja a vándor –, elég volt a játékból. Késő van, menjünk aludni.

– De nem addig van ám! – kiáltotta az öreg ördög. – Kifosztottál, világ csúfjává tettél, s még aludni akarsz? Tüstént adj vissza mindent, mert keservesen megbánod. No, visszaadod?

– Van eszemben – mondta a vándor.

– Hát akkor elveszük erővel, téged meg a pokolba viszünk, forró szurokba teszünk!

Látta a vándor, hogy az ördögök mind villogtatják a szemüket, s rá akarnak ugrani. Nem baj, fogta a zsákját, s elkiáltotta magát:

– *Hopp a zsákba!*

Mindjárt benne volt a zsákban minden ördög. A vándor jól bekötözte spárgával a zsák száját, még nézte egy darabig, hogyan fészkelődnek benne az ördögök, aztán nem törődött velük többet, lefeküdt aludni. Olyan jól aludt, hogy a király se jobbat.

Másnap reggel felkel a fogadós, odamegy a vendégszobához, rászorítja a fülét az ajtóra. De nem hallani semmit.

– Hát ez is csak úgy járt, mint a többi – mondja a fogadós. – Elvitték az ördögök. Hiába mondtam neki, hogy ne menjen abba a szobába, mert veszélyes. Nem hallgatott rám. Így jár, aki makacs.

Azzal benyitott a szobába, és majd hanyatt esett meglepetésében. A vándor éppen akkor kelt fel, vígan fütyörészett, pödörgette a bajuszát. A szoba sarkában meg annyi pénz volt egyrakáson, amennyit a fogadós még álmában sem látott soha. Mikor végre magához tért, azt kérdi:

– Hát neked ilyen jó kedved van?

– Mért ne volna? – mondja vidáman a vándor. – Van pénz, van dohány a pipámban. Most már csak egy hiányzik: egy kovácsmester. Van-e itt a faluban megbízható kovács?

– Van hát – mondja a fogadós.

– No, akkor hívasd ide, s a kalapácsát is hozza magával.

Elment a fogadós, elhozta a kovácsot. Az meg alig mert belépni a vendégszobába, azt gondolta, becsületes embernek nappal sincs ott keresnivalója, ahol éjszaka ördögök tivornyáznak. Azért mégiscsak bement, a vándor meg rámutatott a zsákra:

– Mester uram, ezt a zsákot kéne megkalapálni egy kicsit!

Nem mondta meg a kovácsnak, hogy ördögök vannak benne; félt, hogy megijed a mester, s elszalad.

A kovács meg nekilátott, két kézre fogta a kalapácsot, jó magasra felemelte, úgy döngette vele a zsákot. Egy idő múlva odamegy a vándor, lehajol, és belesúgja a zsák szájába:

– Nem volt elég? Mert ha elég volt, akkor ígérjétek meg, hogy ebbe a vendégfogadóba soha többé be nem teszitek a lábatokat, s mehetek, amerre jólesik.

De az ördögök hallgattak.

– No, csak folytassa, mester úr – mondta a vándor.

A kovács a markába köpött, megint felkapta a kalapácsot, s piff, puff! kegyetlenül verte tovább a zsákot. Egy idő múlva odamegy a

vándor, lehajol, s belesúgja a zsák szájába:

– Még mindig nem volt elég? Mert ha elég volt, csak szóljatok, s elmehettek, ha ide soha többé nem jöttök vissza.

Egy árva szót nem szóltak az ördögök még most se.

– No, csak folytassa, mester úr – mondta a vándor.

Így aztán folytatódott a csihi-puhi. De mire a vándor megint oda akart hajolni a zsákhoz, az ördögök maguktól is megszólaltak, méghozzá olyan fülsiketítő hangon, hogy a kovács is meg a fogadós is menten kiszaladt a szobából. Keservesen rimánkodtak a vándornak, hogy engedje szabadon őket.

– Aztán nem jöttök többet ebbe a fogadóba?

– Soha többet, soha többet! – visították az ördögök.

– Jól van, akkor elmehettek – mondta a vándor, s mindjárt kioldozta a zsák száját. Az ördögök hanyatt-homlok elfutottak, nem maradt utánuk semmi, csak egy kis bűdösség.

A vándor behívta a fogadóst:

– Van-e kocsigyártó a faluban?

– Van hát.

– No, akkor hozzanak ide nekem egy féderes kocsit, de jó nagyot, hogy a pénzem mind beleférjen.

Megjött a kocsi, a vándor nem is alkudott, annyit fizetett érte, amennyit a kocsigyártó kért. A maradék pénzből még vásárolt hat szép lovat, három hollófeketét meg három hattyúfehért, a többi pénzt felrakta a kocsiba, ő is odaült a pénzeszacskók tetejibe, a lovak közé csapott, s úgy elment abból a faluból, hogy soha nem jött vissza.

Most már féderes kocsin járta a világot a vándor. Mikor elfogyott a pénze, leült kártyázni, s annyit nyert, amennyi kellett. Hanem előbb-utóbb abba is beleun az ember, ha üldözi a szerencse. A vándornak is elege volt már a sok kártyázásból. Még egyszer utoljára összehívott tizenkét bárót, tizenkét grófot, tizenkét herceget, elnyerte minden pénzüket, s vásárolt rajta egy szép birtokot. Letelepedett, megnősült, gyerekei lettek, úgy élt, mint hal a vízben.

No, de nincsen olyan dolog ezen a világon, aminek egyszer vége ne szakadna. A vándor boldogsága se tarthatott örökké. Egyszer éppen reggelizett, amikor beállít hozzá a halál.

– No, gazduram – azt mondja –, ütött az utolsó órája. Eleget élt már, gyerünk tovább a másik világba.

Nem volt kedve a vándornak itthagyni ezt a világot, amikor olyan jól ment a sora. Könyörgésre fogta a szót:

– Ide hallgass, halál koma, hadd maradjak itten még egy kicsit; ne félj, megjutalmazlak, ha nem viszel magaddal.

– Nem kell nekem jutalom: a szabály, az szabály – mondta szigorúan a halál. – Szedje össze a cókmókját, aztán gyerünk, mert még sok a dolgom.

– Ne légy már olyan hajthatatlan – mondta a vándor. – Adok pénzt, amennyit csak akarsz. Mennyit akarsz?

– Mondom, hogy semennyit: nem kell a pénze – felelte most már nagyon mérgesen a halál. – Ne húzza az időt, gazduram, nem érek rá tréfálni.

– Jó, jó, ha muszáj, hát megyek – mondta a vándor. – De annyira tán mégsem sietős a dolgod, hogy egy csöppet még ne tudjál várni. Nem kívánok egyebet, csak hogy még egyszer utoljára megehessek egy finom ízes körtét arról a kerti fámról. Azt a körtét szerettem a legjobban világéletemben. Szedjél le egyet, s hozd ide, akkor nem bánom, mehetünk.

A halál kiment a kertbe azért a körtéért, hogy minél hamarabb túl legyenek a dolgon. Addig a vándor előkereste a zsákját, s amikor a halál visszajött, elébe tartotta:

– *Hopp a zsákba!*

Mindjárt benne volt a halál a zsákban, s nem tudott kijönni.

Akkor a vándornak széles jókedve kerekedett, meg akarta ünnepelni ezt a jó fogást. Kiadta a parancsot a szakácsnak, hogy aznap legyen disznótor. Csurgott a nyála a vándornak, ahogy a hurkára meg a kolbászra gondolt. Igen ám, de jön a szakács, és kétségbeesve jelenti, hogy hiába szurkálják azt a disznót kétrőfős böllérbicskákkal, csak nem akar meghalni. Nem értette a dolgot a vándor, de hát mit tehetett, lemondott a disznótorról.

– Nem baj – azt mondja –, legyen paprikáscsirke.

Hát igaz, finom étel az is.

Igen ám, de jön a szakács lélekszakadva, s jelenti, hogy megbolondultak a csirkék: egyik sem akar meghalni, nem fog rajtuk

a kés. Még nagyobbat nézett a vándor, de hát mit tehetett, lemondott a csirkepaprikásról is.

– Nem baj – azt mondja –, legyen töltött galamb.

Hát igen, az se rossz, egy kis uborkasalátával.

Igen ám, de most már sírva jön a szakács, s jelenti, hogy minden galamb kiröpül a tepsiből, nem akarnak terítékre kerülni. Akkor aztán megértette a vándor, hogy mi történt: a halál be van zárva a zsákba, azért nem tud meghalni senki.

– Nem baj – azt mondja –, lemondok a húsról. Süssetek valami jó tésztát.

Bizony, vannak finom tészták a világon. Ízlett is a vándornak először. Ízlett még másodszor is. Harmadszor már nem ízlett annyira, negyedszer meg rá se bírt már nézni.

– Hiába – azt mondja, s nagyot sóhajt – hús nélkül egy pipa dohányt nem ér az élet.

Belátta a vándor, hogy a halál is hozzátartozik az élethez, úgy van megírva. Kiengedte hát a halált a zsákból, s akkor mindjárt meghalt, először ő maga, azután a disznó, a csirke, a galamb, mindenki, akinek elmaradása volt.

No, eltemették a vándort, s a kedves kártyapakliját melléje tették a koporsóba, ő meg fogta magát, felment az égbe, s bekopogtatott a mennyország kapuján. Ki is jött Szent Péter, s a vándor mindjárt látta, hogy ez az a koldus, aki annak idején a három kívánságát teljesítette.

– Mit akarsz? – kérdi Szent Péter szigorúan.

– Ej, hát mit akarnék? Be akarok menni a mennyországba.

– Ide ugyan nem jössz! Nem emlékszel, mit mondtam neked, amikor teljesítettem a három kívánságodat? „Ne feledkezz meg arról, ami a legfontosabb!” Ugye, az lett volna a legfontosabb, hogy helyet kérj a mennyországban? De te nem gondoltál erre, csak a világi örömök jártak az eszedben. Most aztán fel is út, le is út! – És Szent Péter úgy becsapta a vándor előtt a mennyország kapuját, hogy mennydörgött az ég.

Mit volt mit tenni, a vándor lement a pokolba. Igen ám, de az öreg ördög mindjárt megismerte: ez az az ember, aki annak idején kiforgatta minden vagyonából! Megijedt az ördög, nem akarta, hogy a kártyás még azt is elnyerje tőle, ami a múltkor megmaradt. Így hát

becsapta a vándor orra előtt a pokol kapuját, hogy beleremegett az egész világ.

Ez aztán az udvarias fogadtatás, gondolta magában a vándor. De hát hiába, nem volt mit tenni. Sétált egy kicsit a pokol előtt, várta, hogy talán mégiscsak kinyílik az a kapu, de nem nyílt ki. Akkor aztán fogta magát, megint felment a mennyországba. Szent Péter éppen kint állt a küszöbön, azt nézte, nem lesz-e eső.

– Aggyisten, Szent Péter – mondta a vándor. – Látom, nem nagyon sietős a dolga. Mit szólna egy kis kártyajátékhoz? Aki nyer, szót fogad a másoknak.

– Lehet – mondta Szent Péter.

Mindjárt le is ültek kártyázni egy felhőre.

Nem tartott sokáig a játék, hamarosan nyert a vándor. Szent Péter nagyon mérges lett.

– No, ne légy olyan mérges – mondta a vándor –, nem akarok én semmi rosszat, csak eressz be a mennyországba.

Mit tehetett Szent Péter, beengedte, s a vándor még most is ott éli világát, vígan pipázik a mennyországban.

ARANYHAJÚ

Volt egyszer, hol nem volt, volt egyszer egy király. Ez a király olyan okos volt, hogy az állatok nyelvén is értett. Értette, mit bömböl a sivatagban az oroszlán, mit kotkodácsol kiscsibéinek a tyúk az udvaron, tán még azt is értette, mit kuruttyolnak a békák este a folyóparti füzesben. Hallgassátok meg, hogyan jutott ehhez a nagy tudományhoz, hogyan tanulta meg, s hogy vajon jóra fordította-e tudását...

Az egész úgy kezdődött, hogy egyszer egy öreg anyóka ment el a királyhoz, és egy kosárban egy kígyót vitt neki.

– Idehallgass, király – mondotta az anyóka –, elhoztam neked ezt a kígyót, de ez bizony nem akármilyen kígyó! Ha ezt megfőzted és megeszed, akkor olyasmit fogsz tudni, amit senki sem tud, még a királyok sem. Megérted majd, mit beszélnek az állatok a levegőben, a földön vagy a vízben, úgy ám!

No, a királynak persze nagyon tetszett, hogy olyasmihez is érteni fog, amihez kívülről senki sem ért, még a királyok sem. Jól megfizette hát az öreg anyókat, egész kis zsákocská aranypénzt adott neki, egyik szolgájának pedig tüstént megparancsolta, hogy főzze meg ebédre a „halat”. Úgy mondta, hogy a „halat” főzze meg a szolga, pedig kígyó volt az, nem pedig hal, de hát talán kicsit szégyellte, hogy király léteire kígyót eszik, vagy pedig féltette a titkát. Mindegy hogyan volt, az az egy biztos, hogy ezt mondotta szolgájának:

– Főzd meg nekem ebédre ezt a halat – s még hozzátette óvatosan: – Vigyázz, meg ne kóstold valahogy, még a nyelved hegyével se érintsd, mert a fejeddel játszol! Bizony leüttetem a fejed, ha megtudom, hogy megszegted a parancsomat!

Jiřík – így hívták a szolgát – nagyon elcsodálkozott, hogy a király ilyen parancsot adott és így megfenyegette. Eddig sem tartotta valami jó embernek a gazdáját, de hogy most még a főzés közben való kóstolást is eltiltotta (ami nélkül pedig nincs szakácskodás, mert hát hogyan is ízesíthetné meg másként a szakács az ételt úgy, ahogy kell, ha még meg sem kóstolhatja?): ez mégiscsak szöveget

ütött a fejébe. Töprengett, tanakodott, s közben jól szemügyre vette a konyhán az anyóka ajándékát.

„Ejnye, miféle fura egy hal ez?” – szólt magában. „Életemben sem láttam ilyet! Nem hasonlít ez sem pontyra, sem harcsára, sem csukára, de még kecségére sem, pedig az is ilyen hosszú és vékony. Akármi legyenek, olyan ez, mint valami kígyó!”

Mégis nekiállt megfőzni, csak hát közben is tovább törte a fejét.

Bizony kígyó ez! De hát akkor milyen paprikás lesz belőle? Mert kígyópaprikást nem evett még az öregapám sem! És mit tudom én, jól főzöm-e, ha igazán kígyó ez az állat?... Bizony megkóstolok belőle egy nagyon picit. Úgysem veszi észre a király, ha egy kis darab hiányzik!

Ezt gondolta Jiřík, s villájával kihalászott egy falatkát a paprikás léből, bekapta, lenyelte.

Ebben a pillanatban – ki hallott már ilyet? – valami furcsa zúgás támadt a füle körül.

– Íz-z-z-z-lik? Íz-z-z-z-lik? Kérünk mi is-s-s-s! Kérünk mi is-s-s-s!

Jiřík körülnéz, mi zúg, ki szól hozzá, de nem lát egyebet, mint néhány röpködő legyet a konyhában, s amint egyik-másik elsuhan a füle mellett, mintha erősebben zúgná:

– Íz-z-z-z-lik? Íz-z-z-z-lik? Kérünk mi is-s-s-s! Kérünk mi is-s-s-s!

Megcsóválta Jiřík a fejét, nem egészen értette a dolgot. Viszont egyszerre csak sziszegést hall a nyitott ablakon át az utcáról:

– Sz-sz-szaladtok? Sz-sz-szaladtok? Hova? Hová?

Mire vékonyabb hangon felelnek vissza:

– A gá-gá-gázlón át a molnár árpásába! A gá-gá-gázlón át a molnár árpásába!

Jiřík kinéz az ablakon, hát egy sziszegő gúnárt lát, amint épp szembetalálkozik egy sor gágogó libával.

– Áhá – csapott a homlokára Jiřík –, hát ilyen halról volt itt szó, ezért nem akarta a király, hogy én is megkóstoljam!

Tudta már hányadán van. Gyors mozdulattal még egy darabkát tömött a szájába, aztán, mintha mi sem történt volna, bevitte a megfőtt kígyót a királynak.

A király jó étvággal elfogyasztotta az ebédet, utána pedig megparancsolta Jiříknek, nyergelje meg a lovát, mert sétára indul; lovászként ugyanakkor Jiřík kísérije el.

A király lovagolt elöl, Jiřík meg mögötte. Amikor a kastély mögötti szép zöld réten lovagoltak keresztül, Jiřík lova egyszerre csak nagyot ugrott, és felnyerített:

– Nyihoho, barátocskám, oly könnyűnek érzem magam, hogy legszívesebben nekiiramodnék, és átugratnám azokat a kék hegyeket ott a messzeségben!

– Bizony – feleli nyerítve a másik – én is szívesen ugranék egy jó nagyot, de hát az én hátamon az öreg ül. Ha felágaskodom, még le talál gurulni a földre, és a nyakát töri!

– Hadd törje! – felelte Jiřík lova. – Megszabadulunk az öregtől, s akkor majd a fiatal ül helyette a hátadra.

Jiřík szívből nevetett ezen a beszélgetésen, de csak úgy szép csendesen, nehogy az öreg felfigyeljen. De a király is jól értette ám, hogy mit beszélnek egymással a paripák, hátrafordult, s amikor meglátta, hogy Jiřík nevetgél, megkérdezte:

– Min nevetsz?

– Semmin, semmin, felséges királyom. Csak úgy eszembe jutott valami – szabadkozott Jiřík.

Az öreg király azonban gyanút fogott. A lovakban sem bízott meg már, a hallottak után. Visszafordult, hogy hazaügensenek.

Amikor megérkeztek a palotába, a király, aki jól megszomjazott az úton, letelepedett az asztala mellé, és megparancsolta Jiříknek, hogy töltsön bort a poharába.

– De tudd meg, hogy a fejeddel játszol, ha nem töltöd tele, vagy ha melléöntesz – mondotta haragosan, mert ekkor már azt forgatta a fejében, hogy elveszejtí szolgáját, bár még nem határozta el erre magát egészen, hiszen nem volt biztos a dolgában.

Jiřík kézbe vette a borosüveget, és töltött. Ebben a szempillantásban két madárka repült be az ablakon; egyik a másikat kergette, és az, amelyik menekült, három arany hajszálat tartott a csőrében.

– Add ide! – csipogta az üldöző – mert az az enyém!

– Dehogyan adom, engem illet! Én emeltem fel a földről.

– De én láttam meg a földön, amikor az aranyhajú lány fésülködött. Adj belőle legalább kettőt!

– Egyet sem! – felelte az elöl repülő kismadár.

Ekkor a másik néhány gyors szárnycsapással utána vetette magát, utolérte, és csőrével elkapta az arany hajszaalak lelógó végét. Rőptükben huzakodni kezdtek. Végül is mindegyiküknek a csőrében maradt egy-egy arany hajszaalak, a harmadik meg leesett a földre, csak úgy csengett. Jiřík hátrafordította a fejét, hogy megnézze, hova esett le az arany hajszaalak, és ebben a szempillantásban a pohár mellé öntötte a bort.

– Kezemben az életed! – kiáltotta a király. – Először is azért, mert kilötytyentetted a bort, másodszer meg azért, mert kiderült, hogy belekóstoltál az ételembe, pedig megtiltottam.

Mit tehetett Jiřík? Tagadni nem tagadhatta most már a dolgot. Némán állt, a sorsát várva. A gazdája így folytatta:

– De ha kétszeresen kiérdemelted is, hogy menten a fejedet vétessem, azért mégis könyörületes akarok lenni irántad, ha megszolgálod jószágomat, megkeresed azt az aranyhajú lányt, és elhozod nekem feleségül!

A király persze nem volt jó szívvvel Jiřík iránt, nem is azért engedte el neki az azonnali fejvesztést. De ismerte szolgáját, tudta, milyen ügyes és bátor fickó – előbb ki akarta hát használni ügyességét, bátorságát a maga érdekében. Gondolta, majd azután, ha feladatát már elvégezte, elveszejtí.

Szegény Jiříknek nem volt más választanivalója, ha életben akart maradni, el kellett mennie a lányért, ámbár azt se tudta, hol keresse. Elvállalta tehát a megbízást, megnyergelte a lovát, és nagy búsan elindult, amerre a szeme látott.

Poroszkált-poroszkált Jiřík a lovacskájával, amíg nagy sokára elérkezett egy fekete erdőhöz. Látja, hogy ott, az erdő tövében, az út mentén, nagy lánggal ég egy bokor. Nyilván valami pásztortűz gyújtotta fel. A bokor aljában hangyaboly emelkedett, szikrák hullottak rá, s a hangyák kis fehér tojáskaikkal ijedten futkostak ide-oda – hogy megmentésék a tojásokban megbúvó kicsinyeiket.

– Ó, Jiřík, segíts rajtunk, segíts! – kiáltozták panaszosan. – Megégünk, és velünk együtt megégnék kicsinyeink is!

A bátor és jószívű Jiřík azonnal leszállt a lóról, kirántotta kardját, és tövinél kivágta az egész bokrot, félrehajította, eltaposta a lángokat.

– Jiřík, Jiřík, ha egyszer szükséged lesz rá, jussunk eszedbe, akkor majd mi is segítségedre sietünk, mint te most nekünk – zokogták a hálás hangyák.

Ezután sűrű erdőségen vezetett át Jiřík útja, és egy magas fenyőfához ért. A fa tetején hollófészek volt, lenn a földön meg két hollófióka tátogatta a csőröcskéjét, vékony hangon csipogva panaszát:

– Apánk is, anyánk is elrepült, ki tudja mi lett belőlük. Egyedül kellene eleség után néznünk, pedig mi, szegény fiókák még repülni sem tudunk. Kimásztunk a fészekből, és leestünk ide a fa alá, az avarra. Ó, Jiřík, segíts rajtunk, segíts! Lakass jól bennünket, mert meghalunk éhen.

Jiřík nem sokáig habozott, levágta a lovát, annak a húsát etette meg a hollófiókákkal.

– Köszönjük, köszönjük! – káromták azok vidáman – most már jó időre van ennivalónk. S ha egyszer szükséged lesz rá, jussunk eszedbe; akkor majd mi is segítségedre sietünk, mint te nekünk.

Jiřík most már gyalog volt kénytelen folytatni útját. Bizony, hosszú-hosszú ideig tartott, amíg átjutott az erdőségen, s amikor végre kiért a rengetegből, a nagy, széles tengert látta maga előtt. A parton éppen két halász veszekedett egymással. Hálójukba egy nagy aranyhal akadt, és mindegyik magának akarta a jó fogást.

– Enyém a háló, tehát enyém a hal! – kiabálta az egyik.

Mire a másik így felelt:

– Nem sokra mentél volna a hálóddal, az én csónakom meg az én segítségem nélkül.

– Ha majd legközelebb megint fogunk egy ilyen aranyhalat, az a tiéd lehet. Ez most az enyém!

– Azt már nem! Várj a következőre te, ez meg legyen az enyém!

– Én majd igazságot teszek köztetek – szólt itt közbe Jiřík. – Adjátok el nekem a halat, jól megfizetek érte, a pénzt meg felezzétek meg egymás között.

S a derék fiú, csakhogy békességet teremtsen, valóban odaadta a halért az egész pénzt, amit a királytól az útra kapott; sem mit sem tartott meg magának. A halászok örültek, hogy ilyen jó vásárt csináltak, Jiřík pedig, aki sajnálta a hálóban vergődő szép halat,

visszaeresztette azt a tengerbe. A hal vidáman fickándoza a víz alá merült, de még egyszer felbukott a habokból.

– Ha egyszer szükséged lesz rá, Jiřík – szolt –, jussak eszedbe, akkor majd megiszolgálom, amit értem tettel!

Ezzel megint lebukott az aranyhal, és eltűnt.

– Hová mégy, te legény? – kérdezték a megbékült halászok Jiříktől.

– Uramnak, az öreg királynak megyek menyasszonyt keresni, egy bizonyos aranyhajú lányt, de sajnos, azt se tudom, merre forduljak, hol találom – hangzott a felelet.

– Majd mi útbaigazítunk – mondták a halászok. – A mi királyunk lányáról van szó, Aranyhajúról, aki ott lakik apjával a kristálypalotában, azon a szigeten, ott ni! Minden reggel, pirkadatkor, kiül a palota elé, és ott fésülgeti arany haját: arany fény sugárzik abból még az égboltra, meg a tengerre is. Ha akarod, magunk is elviszünk arra a szigetre, amiért igazságot tettel közöttünk. – Hanem, jól vigyázz, hogy csakugyan Aranyhajút válaszd ki magadnak, mert a királynak tizenkét lánya van, mind arany szőke, de csak egynek van igazán színarany haja!

Amikor Jiřík megérkezett a szigetre, menten bekéredzkedett a kristálypalotába a király elébe, és feleségül kérte ura számára az aranyhajú lányt.

– Odaadom a lányom – felelte a sziget királya –, de előbb ki kell érdemelned. Három nap alatt három munkát kell elvégezned, minden nap egyet! Holnap nekilátsz, addig pihenhetsz, ha akarsz!

Másnap reggel a király így szolt Jiříkhez:

– Az én Aranyhajúmnak volt egy igazgyöngy nyaklánc. A füzér elszakadt, és a gyöngyök szétszóródtak a magas fűben a zöld réten. Ezeket a gyöngyöket össze kell szedned, mégpedig valamennyit, egyetlenegy sem hiányozhatik közülük!

Jiřík kiment a rétre. Széles, nagy rét volt ez, a fű majdnem derékig ért rajta. Jiřík lehajolt, és keresgéltni kezdett. Keresgéltn, keresgéltn, reggeltől délig, de bizony egyetlen gyöngyszemet sem talált.

– Ó, bárcsak itt volnának az én kis hangyáim, azok bizony segíthetnének rajtam! – kiáltott fel kétségbeesetten, amikor már majdnem letörött a dereka a sok hiábavaló hajolgtástól.

– Itt vagyunk, eljöttünk, hogy segítsünk – hallotta meg egyszerre a hangyák hangját.

Honnan kerültek elő, honnan nem, egy szó, mint száz, csak úgy hemzsegték, nyüzsögtek Jiřík körül.

– Mire van szükséged? – zsongták.

– Össze kellene szednem a gyöngyöket ezen a réten, mégpedig valamennyit, egynek se szabad hiányozni közülük. Én viszont egyetlen árva gyöngyöt sem látok itt sehol.

– Várj csak egy keveset, majd mi összeszedjük helyetted!

S valóban, alig telt bele egy kis idő, már elő is gurigatták a hangyácskák a fűből a sok gyöngyöt, Jiříknek magának éppen csak fel kellett fűznie, amit elébe hordtak. Amikor már majdnem elkészült, odasántikált hozzá egy egészen apró hangyácska, amely annak idején a tűzvészkor sántult meg, s nagyot kiáltott:

– Várj, Jiřík, ne kösd még össze a füzért, hozok még egy kicsi gyöngyöt.

Amikor Jiřík átadta a királynak a füzért, az megszámolta a gyöngyszemeket. Egyetlenegy se hiányzott a sok közül, még a legkisebb sem.

– Jól végezted a dolgotat fiam, – mondotta a király – holnapra majd új munkát adok neked.

Reggel ismét megjelent Jiřík a király előtt. Az így szólt hozzá:

– Idehallgass! Az én Aranyhajúm a tengerben fürdött, és ott elvesztette az aranygyűrűjét, azt kell megtalálnod és elhoznod.

Jiřík kiment a tengerpartra, és nagy búsan megállt. Mert a tenger vize tiszta volt ugyan, de feneketlenül mély.

– Ó, bárcsak itt volna az én aranyhalam, az bizony segíthetne rajtam! – sóhajtotta.

Ebben a szempillantásban megcsillant valami a tenger tükre alatt, s a mélységből a felszínre bukkant az aranyhal:

– Itt vagyok, hogy segítsek rajtad. Mire van szükséged?

– A tengerből kellene kihalásznom egy aranygyűrűt, de még a vízfenékgig se látok...

– Sebaj – vigasztalta az aranyhal. – Éppen most találkoztam egy csukával, aranygyűrűt vitt az uszonyán. Várj csak egy kicsit, majd elhozom neked. Biztosan az kell neked!

Az aranyhal hamarosan visszatért a csuka társaságában, az meg magával hozta az aranygyűrűt, s amikor meghallotta, miről van szó, jólelkűen visszaadta a talált ékszer.

A király ismét megdicsérte Jiříkot, amiért ilyen jól végezte dolgát, majd reggelre kelve megbízta a harmadik munkával:

– Ha azt akarod, hogy Aranyhajúmat valóban elküldjem veled a királyodhoz, éltető és halasztó vizet kell vele hazavinned. Ha nem tudsz éltető és halasztó vizet szerezni, nem adom a lányom!

Jiřík még csak nem is sejtette, hol keressen holt és élő vizet, ment amerre a szeme látott, és amerre a lába vitte, amíg csak el nem jutott a rengetegbe, ahol egyszer már járt.

– Ó, bárcsak itt volnának az én kis hollófiókáim, talán segíthetnének rajtam, hiszen azóta biztos szárnyraketek! – sóhajtozott.

S lám, egyszerre csak suhogást hallott a feje fölött, és honnan, honnan nem, ott termett a két hollófióka:

– Itt vagyunk, Jiřík, itt vagyunk! Mondd meg, mire van szükséged. Hadd segítsünk neked!

– Jaj, hollófiókáim, nagy bajban vagyok. Éltető és halasztó vizet kell mindenáron szereznem, és azt sem tudom, hol keressem.

– Sebaj, mi jól tudjuk, hol van az éltető és halasztó víz forrása. Várj csak egy keveset, hozunk neked belőle!

Kisvártatva már vissza is tértek a hollófiókák; mindegyikük egy-egy korsót hozott magával: az egyikben éltető, a másikban halasztó víz volt. Jiřík örült, hogy a jószerencse ennyire kedvezett neki, és sietett vissza a palotába. Az erdő szélén azonban meglátott egy hatalmas pókhálót, amely egyik fától a másikig feszült. A pókháló közepén egy csúnya, nagy pók ült, és éppen egy elfogott legyecskét kínozott. Akárhogy sietett is Jiřík, nem sajnálta az időt, odaszaladt, elővette a korsót a halasztó vízzel, lefröcskölte vele a pókot, mire az úgy hullott holtan a földre, akárcsak egy kődarab. Azután Jiřík a másik korsó vizéből ráfröcskölt a halálra kínozott legyecskére, mire az mindjárt mozgolódni kezdett, kimászott a pókhálóból, és huss! máris kirepült a szabad levegőre.

– Szerencséd, Jiřík, hogy feltámasztottál – zümmögött Jiřík feje körül szálldosva –, hiszen nélkülem aligha találhatnád ki, hogy a tizenkét lány közül melyik az igazi Aranyhajú.

Amikor a sziget királya látta, hogy Jiřík a harmadik feladattal is ilyen jól megbirkózott, kijelentette, hogy odaadja aranyhajú lányát.

– De – tette hozzá –, magadnak kell kiválasztanod a többi közül.

Elvezette az ifjút egy gyönyörű nagy terembe, amelynek közepén egy kerek márványasztal állt. Az asztalt tizenkét csodaszép lány ülte körül, egyik olyan, mint a másik. Mindegyiknek földig érő, hófehér kendő volt a fején, egyiknek a haját se lehetett látni. De még ha látni lehetett volna is, az sem segített volna, mert a királynak mind a tizenkét lánya aranyszőke volt, ámde csak egyetlenegynek, Aranyhajúnak a haja volt igazi színaranyból.

– Íme, ezek az én lányaim – mondotta a király. – Ha kitalálod, melyik közülük az Aranyhajú, akkor mindjárt magaddal is viheted. De ha tévedsz, akkor elmehetsz üres kézzel.

– Teringettél! – mondotta magában Jiřík. – Hát most mit csináljak? Hát most mit csináljak? A végén bukjam meg, amikor annyi csávából kimásztam?! És aztán hogy menjek üres kézzel haza, hiszen a király a fejemet véteti, ha meg nem szerzem ezt a lányt. De melyik lehet az Aranyhajú a sok közül?

Amint nézi, nézegeti a lányokat, egyszerre csak zümmögést hall a feje körül. Az a legyecske zümmögött, amelyet az imént támasztott fel az erdő szélén az éltető vízzel:

„Z-z-z-z, z-z-z-z! Járd körül az asztalt, Jiřík, megmondom neked, melyik az-z-z-z!”

Nosza, nekiindult Jiřík, és szép lassan körüljárta a nagy márványasztalt. Úgy tett, mintha csak közelebbről akarná megnézni a lányokat. Közben a legyecske folyton körülötte szálldosott:

– Ez-z-z a lány nem az-z-z – ez-z-z sem az-z-z – ez-z-z sem – ez-z-z-z-z itt, ez-z-z-z-z itt Aranyhajú!

– Ezt a lányodat add nekem! – kiáltott fel Jiřík. – Ezt szolgáltam meg uram számára!

– Eltaláltad – mondta a király.

De akár nem is kellett volna szólania, mert a lány maga is azonnal felkelt az asztal mellől, ledobta kendőjét, mire kibomlott arany haja, mint valami aranyzuhatag omlott fejről egészen a földig. Olyan fény kerekedett tőle, mint hajnalban, amikor felkél a nap. Jiřík szeme csak úgy káprázott.

A király ellátta a lányát mindennel, ahogyan illik, Jiřík pedig jókedvűen felkerekedett vele, hogy elvigye urának. De ahogy közeledtek hazafelé, úgy párolgott el a jókedve. Egyre inkább fájt a szíve, hogy ezt a gyönyörű lányt, akiért ennyit fáradozott, a maga öreg, pocakos királyának kell vinnie, pedig hát ő maga is nagyon megszerette Aranyhajút, s alighanem annak is megtetszett a derék legény. De hát Jiřík csak szegény szolgalegény volt, hogyan gondolhatott volna arra, hogy aranyhajú királylányt vegyen feleségül?

Végre megérkeztek a királyi udvarba. Az öreg király, amikor megpillantotta Aranyhajút, csak úgy ugrándozott örömeiben, és rögtön megparancsolta, hogy tegyék meg az előkészületeket az esküvőre. De amint Jiříkre nézett, szikrát hányt a szeme, mert feltámadt benne régi haragja amit még csak fokozott az, hogy mindjárt észrevette: Jiřík beleszeretett Aranyhajúba, és az is kedvtelve nézeget a fiúra.

Azon töprengett, hogyan veszejthetné el titokban Jiříket. Egyszerre csak meglátta az övén lógó két korsócskát.

– Mi ez? Mit hoztál ebben a két kis korsóban? – kérdezte nagy ravaszul, pedig tudta a választ, hiszen ő is értett az állatok nyelvén, és az állatok világában már mindenfelé elterjedt a hollófiókák híre, hogy Jiřík egy-egy korsó éltető meg halasztó vizet szerzett.

– Ebben a jobboldali korsócskában éltető víz van, ebben a baloldaliban halasztó víz. Neked hoztam, királyuram! – felelte Jiřík.

– Jól van, szolgám, derék fiú vagy. Add át hát az éltető vízzel telt korsót menyasszonyomnak, Aranyhajúnak, azt a másikat pedig, a halasztó vízzel, hozd fel nekem ide a trónra, hadd zárom be a kincses ládámba. Mert a halasztó víz veszélyes dolog, nem maradhat az kint csak úgy, hogy akárki hozzá férhessen!

Jiřík engedelmeskedett. Átadta az éltető vízzel telt korsót Aranyhajúnak, ő maga pedig megindult a másik korsócskával kezében a trón lépcsőin felfelé. Amikor felért, térdre ereszkedett a király előtt, amint ezt az udvari illem parancsolta, s úgy nyújtotta feléje tenyerén az edényt.

A ravasz öreg király előrehajolt, és mintha csupa jóindulatból tenné, jó nagyot csapott Jiřík vállára:

– No, fiam, jóvátetted régi hibádat. Mindent megbocsátok én neked!

Akkorát csapott Jiřík vállára, hogy a korsó megloccsant, és a halasztó vízből pár csepp a fiú tenyerére hullott. Jiřík elsápadt, éppen csak annyi ereje volt, hogy maga elé tegye a korsót a földre, és azután holtan előrebukott.

A trón lábánál állók nem vették észre a turpisságot, hogy a király halasztó vizet loccsantott Jiřík kezére – csak azt látták, hogy a szolga meghalt. Talán nagyon kimerítette a hosszú út az erejét, vagy meghasadt a szíve az örömtől, hogy a hatalmas király olyan kedves volt hozzá – gondolták.

De Aranyhajút nem lehetett becsapni. Azonnal felszaladt a trón lépcsőin, és megkérte az öreg királyt, adja neki a halott szolgát. A király nem tagadhatta meg aranyhajú menyasszonya kérését. A lány odalépett Jiříkhez, és meglocsolta az éltetővizes korsóból. Jiřík felnyitotta a szemét, felugrott. Mintha újjászületett volna: friss volt, akár a gímszarvas, és az ifjúság csak úgy virított orcájáról.

– Hű, de mélyen aludtam! – mondta Jiřík, és megdörzsölte a szemét.

– Bizony, mélyen aludtál – mondta Aranyhajú – és ha én nem vagyok, soha többé nem ébredtél volna fel!

Amikor az öreg király látta, hogy Jiřík feléledt, sőt ifjabb és szebb, mint valaha, szívesen megfiatalodott volna maga is. Azonnal megparancsolta, hogy Jiřík a halasztóvizes kancsóból őt is fecskendezze le, és azután az éltetővízzel keltsék életre.

Jiřík engedelmesen meglocsolta a halasztó vízzel a királyt; az persze azonnal elterült a földön. Igen ám, csak hogy az öreg elfelejtett utána nézni, maradt-e még a másik kancsóban éltetővíz. De bizony nem volt abban egyetlen csepp sem – Aranyhajú az egész éltetővizet elloccsolta, attól lett Jiřík olyan szép és fiatal.

Így hát az öreg király halott maradt. De ezen nem sokat bánkódott senki, mert rossz ember volt.

Mivel azonban a királyság nem lehetett meg király nélkül, más olyan emberük pedig nem volt, aki még az állatok nyelvén is értett, hát Jiříket választották meg királynak, Aranyhajút meg királynénak. – Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

A TOLVAJ HONZA

Volt egy falu, Batnovice. Ezerkettőszáznegyvenkettőt írtak, amikor egy szegény favágó a családjával odaköltözött. Azért ment oda, mert Batnovice körül sok volt az erdő, s jó keresetre számított. Hát sokat éppen nem keresett, de azért megélt valahogy a feleségével meg a három fiával. A három fiú iskolába járt, a két nagyobbik jól tanult, de a legkisebbiknek nem fűlt a foga a tanuláshoz. Mikor nagyobbak lettek, úgy volt, hogy kimennek ők is az erdőbe, és segítenek az apjuknak. De a legnagyobbik azt mondja:

– Édesapám, én nem akarok favágó lenni.

– Hát mi lennél? – kérdi az apja.

– Én bizony kitanulnám a takács-mesterséget.

– Jól van, fiam, Franta, szép mesterség, tiszta mesterség, meg aztán többet is hoz a konyhára, mint a favágás. Hát te, Jozef, mihez volna kedved?

– Én szappanfőző mester akarok lenni – mondta Jozef, a második fiú.

– Az is jó mesterség, fiam, sok pénzt kereshetsz vele, mert mosakodni mindenkinek kell. Hát te, Honza, legkisebb fiam, milyen mesterséget választasz?

– Nem leszek én se takács, se szappanfőző – felelte Honza. – Jobb a tolvaj-mesterség, azzal lehet a legtöbbet keresni.

Ránézett a favágó a feleségére, megcsóválta a fejét. Egész éjszaka erről beszélgettek, hogy a fiuk tolvaj akar lenni. Nem is lehet az igaz, tréfál a fiú, nem akarja elárulni az igazi szándékát. No, majd meglátjuk. Másnap reggel aztán útra bocsátották mind a három fiút. A szülők a lelkükre kötötték, hogy tisztességesen viselkedjenek, szorgalmasan dolgozzanak, jól kitanulják azt a mesterséget, amit választottak. Megölelték, megcsókolták őket, és a három fiú elindult világgá.

Amikor kiértek Batnovice faluból, egy útkereszteződéshez jutottak. Volt ott egy hatalmas hársfa. Letelepődtek a fa alá, s megtanácskozták, hogy merre menjenek. Végül is úgy határoztak,

hogy Franta jobbra megy, Jozef balra, Honza meg egyenesen előre. Két esztendő múlva visszatérnek a hársfa alá, és elmesélik egymásnak, hogy miként boldogultak. No jó. A három testvér elbúcsúzott, és útrakelt.

Honza ment, mendegélt, egészen az Óriás-hegységig. Ott egy sötét erdőbe jutott, fáradt volt már, éhes is volt, de azért csak ment tovább. Estefelé aztán látja, hogy ott ül az erdőben négy legény.

– Hová, merre, öcskös? – kérdezték a legények.

– Megyek a világba, mesterséget tanulni – felelte Honza.

– Aztán milyen mesterséget tanulnál?

– Leginkább a tolvaj-mesterséget.

– No – mondja az egyik legény –, ez a fiú éppen közénk való. Mert úgy tudd meg, öcsém, hogy mi zshiványok vagyunk, s most is éppen lopásra készülődünk. Beállsz-e a csapatunkba?

– Be én! – mondta Honza.

Akkor elvezették egy erdei barlangba, ettek-ittak bőségesen, volt ott két asszony, azok főztek rájuk. Mikor jól megtömték a gyomrukat, lefeküdtek a jó puha moha-ágyra, és úgy aludtak, mint a bunda.

Másnap reggel felkerekedett a zshiványok csapata. Honzát is magukkal vitték. Bementek egy faluba, vásároltak elemózsiát, aztán továbbmentek. Estefelé egy másik faluba értek, Trutnov mellett. Élt ott egy gazdag vadász, hat fia volt neki. Szép, takaros, emeletes házban laktak. A hat fiú lent aludt az alsó szobában, a vadász odafönt az emeleten, a pénzét is ott tartotta lakat alatt. A zshiványok odalopóztak a házhoz, és azt mondták Honzának:

– Jól vigyázz, öcskös, be kell másznod azon az ablakon a felső szobába. Megkeresed a vadász pénzét, s kidobálod nekünk. Ha felébred a vadász, ne félj semmit, uzsgyi, ugorj ki az ablakon, mi majd elkapunk, hogy meg ne üsd magad.

Mindjárt oda is támasztottak egy létrát, Honza felmászott, bekente az ablakot kenyértésztával, aztán lökött rajta egy nagyot. A cserepek beleragadtak a tésztába, nem estek le, nem csaptak zajt. Honza egy-kettőre bebújt a szobába. Talált ott huszonnégy vadászpuskát, azokat egyenként kiadogatta, hogy ha a vadász mégis felébredne, ne legyen fegyver a keze ügyében. Aztán Honza körülnézett, merre van a pénz. Mindjárt meg is látott egy nagy pénzesládát, lakat volt rajta. Hát a kulcsa hol lehet? Kereste,

kereste, de nem találta. Nagy sokára eszébe jutott, hogy tán a vadász zsebében maradt. Odaosont a vadászhoz, óvatosan belenyúlt a zsebébe, kihúzta a kulcsot. No, eddig jól van. A kulcs éppen beleillett a lakat zárjába, Honza megfordította, felnyitotta a láda fedelét. Ez is jól sikerült. Volt a ládában tizenhét ezer aranytallér. Fogta a pénzt, lehajigálta a többi zshiványnak, aztán ő maga is kiugrott, és a többiek elkapták. Mikor minden megvolt, elfutottak a faluból, senki se látta meg őket.

Visszamentek az erdei barlangba. A zshiványok meg voltak elégedve Honzával: okos fiú, azt mondják, lám, mindjárt kitalálta, hogy hol lehet a pénzesláda kulcsa. Ebből olyan zshivány lesz, hogy messze földön nem akad párja. Aztán megosztottak a zsákmányon, Honza is kapott ötszáz aranyat. El is ásta mindjárt a földbe, hogy meglegyen, ha keresi.

Aztán a zshiványok tovább lopkodtak, erre is meg arra is. Volt ott a közelben egy gazda, ez fogadott, hogy tőle ugyan senki el nem lophat semmit. Nagyszájú, zsugori ember volt, hát a zshiványok elhatározták, hogy megbüntetik. Odamentek éjszaka, benyomták az istálló kis ablakát, Honza még azon is befért. Bebújt az istállóba, elhúzta a reteszt az ajtóról, hogy a többiek is bemehessenek. Szerencsére a béres nem volt ott, lányok után járt. A zshiványok kiválasztották a legkövérebb marhát, és magukkal vitték. Másnap nagyon mérges lett a gazda, mert éppen el akarta adni ezt a marhát, már meg is alkudott a mézszárossal.

Így lopkodtak a zshiványok. Két esztendő múltán azt mondja Honza:

– No, énnekem most haza kell menni, hadd lássam, mit csinálnak a szüleim.

– Jól van, mehetsz – felelték a cimborái –, de üres kézzel ne indulj, hadd lássák, hogy milyen jó mesterség a tolvajság.

Honza meg is tömött egy jókora tarisznyát pénzzel, s megindult hazafelé. Fájt a lába, fáradt volt, lassan ment. A testvérei ott várták a hársfánál. Vártak délig: Honza nem jön. Vártak estig: még mindig nem jön. No, amikor már sötét este volt, megjött Honza. Díszes nagy kabát volt rajta, mint az urakon.

– Aggyisten, Franta! Aggyisten, Jozef! Hát hogy ment a sorotok?

– Ne is kérdezd, öcsém – felelte a két bátyja. – Látod, szegények vagyunk, soványak vagyunk, üres a zsebünk. Hát te hogy boldogultál?

– Láthatjátok: úgy élek, mint egy gróf – mondta Honza. – Pénzem van mindig elég, hétköznapi is húst eszem, bort iszom. Még a földet is meglocsolom borral.

– Hát az hogy lehet?

– Úgy, hogy mi zshiványok megfúrjuk a hordót, odafekszünk, s folyik a bor a szájunkba. Mikor már eleget ittunk, otthagyjuk, s a maradék bor elfolyhat. Ilyen a tolvaj-mesterség.

Franta meg Jozef nagyot nézett, de nem szólt semmit: irigyelték az öccsüket. Aztán mind a hárman hazabaktattak. Elöl ment a két nagyobbik fiú, hátul Honza. Mikor apjuk meglátta őket, kiment elébük, megkérdezte, hogyan boldogultak. Franta meg Jozef elpanaszolta, hogy sehogy.

Aztán Honzára került a sor.

– Hát te?

– Ide nézzen, apámuram: három aranygyűrű az ujjamon, s még a mellényem is arannyal van kihímezve.

– No, fiam, úgy látom, mégiscsak tolvaj lett belőled! Becsületes munkával annyi pénzt nem szerezhettél!

– Kérdezze meg apámuram a bátyáimtól, hogy mennyit szereztek – mondta Honza.

Az apa megkérdezte, s Franta kikotort a zsebéből hat krajcárt, Jozef meg hármat: ennyi volt az összes keresetük két esztendő alatt. Honza csak nevetett, fogta a tarisznyáját, s kiszórt az asztalra egy nagy rakás aranyat. Nézte, nézte az apja meg az anyja, nem szóltak semmit, mintha fejbe kólintották volna őket.

No, aztán az anyjuk vacsorát főzött. Ettek, amennyi volt, aztán lefeküdtek. Hanem az apa nem akart belenyugodni, hogy tolvaj lett a legkisebbik fiából. Egy pillanatra se hunyta le a szemét, reggelig tanácskozott az asszonnyal, hogy mit csináljanak. Mégiscsak tenni kell valamit, hogy leszoktassák a fiút a tolvajmesterségről! No, volt a faluban egy bíró, gazdag ember volt, minden hatalom az ő kezébe volt letéve. Akit akart, megbüntetett, akit akart, becsukatott. Hát amikor megvirradt, az apa fogja magát, s elmegy hozzá.

– Jó reggelt, bíró uram.

– Jó reggelt, gazduram. Mit kíván?

– Van egy fiam, bíró úr, tolvaj lett belőle, már messziről látszik a ruháján meg a temérdek sok pénzén.

– No, majd én leszoktatom a tolvajkodásról – mondta a bíró. – Menjen csak haza, gazduram, a fiát meg küldje ide hozzám.

Hazamegy az apa, s mondja Honzának, hogy a bíró hívatja. Nem merte megmondani, hogy miért. De a fiú nem ijedt meg. Azt mondja, nem fél ő semmitől, még a bírót is ellopja, ha kell. Fogta a szép kabátját meg a kalapját, s elment a bíróhoz.

– Isten hozott, Honza – mondja a bíró. – Hívattalak.

– Azért jöttem, bíró uram. Mit kíván tőlem?

Vakargatta a fejét a bíró, nem tudta, hogyan kezdjen belé. Aztán mégis nekidurálta magát:

– Hallod-e, te Honza, azt mondják, hogy tolvaj vagy.

– Biz' én az vagyok, minek is tagadnám?

– No hát, mondok én neked valamit. Ha ellopod az én lovamat, kapsz tőlem ötven aranyat. De ha nem sikerül ellopnod, örökre felhagysz a tolvaj-mesterséggel. Áll az alku?

– Itt a kezem, nem disznólab! – mondta Honza. – Csekélység az! Hanem itt tanúk is vannak ám, bíró uram. Jól gondolja meg, s be ne csapjon azután. Mert én a maga lovát még ma éjszaka elkötöm, s holnap fényes nappal hozom vissza.

– Ne félj semmit, nem csaplak be. Lássuk, hogy mit tudsz.

Azzal elköszöntek egymástól, Honza hazament, a bíró meg odahívatott három erős legényt. Azt mondja nekik:

– Ma éjszaka ti lesztek az istálló mőrei. Az egyik bemegy, s megfogja a ló kötőfékét. A másik ott áll reggelig az istálló ajtajában. A harmadik fel-alá sétál az udvaron, hogy még a ház közelébe se férközzék senki. Kaptok egy-egy jó erős bikacsököt, s ha láttok valakit, elhúzzátok a nótáját. Megértettétek?

A három legény megértette, s oda is álltak, ahová a bíró mondta. Honza meg odahaza először is jól bevacsorázott. Azt kérdi tőle az apja:

– Hát aztán mit akart a bíró?

– Azt akarja, hogy lopjam el a lovát. El is lopom, apámuram, még a házat is ellopom a feje fölül, ha csak az kell!

– No de hogyan? – kérdi az apja.

– Bízsa csak rám, apámuram, az már az én dolgom.

Az apa nem szólt semmit, nem tetszett neki, hogy tolvaj a fia. Honza meg bement a kocsmába, vásárolt háromnegyed liter pálinkát, s belékevert egy csipetnyi álomport. Aztán hazament, s megkérdezte az anyjától, hol van a szoknyája meg a nagykendője.

– Miért kérded, fiam?

– Bízsa csak rám, anyámasszony, az már az én dolgom.

Tizenegy órakor már aludtak mindannyian. Honza kibújt az ágyból, felvette a szoknyát, magára terítette a kendőt, s kiosont. Apja olyan mélyen aludt, mint a tej, de az anyja felébredt.

– Hová mégy, édes fiam?

– Ej, hát meleg van idebent, kimegyek a levegőre!

Kiment, szépen odasettenkedett a bíró házához. Az egyik legény odakint sétál az udvaron, s látja, hogy arra jön valaki a sötétben.

– Állj, ki vagy? – kérdi a legény, s felemeli a bikacsököt.

– Szegény öregasszony vagyok – mondja Honza –, bent voltam a városban a doktornál, mert tüdőgyulladásom van, meg a gyomromba is görcs állott. Most aztán eltévedtem a sötétben, de későre jár az idő, mindenütt alszanak, s nem engednek be sehová.

A legény megsajnálta, szólt vele egy-két szót.

– Mondja csak, öreganyám – kérdezte –, nem odafent lakik maga a hegyoldalban?

– De bizony ott lakom!

– No akkor jó, mindjárt olyan ismerős volt az arca.

Honza fogta a pálinkásüveget, kihúzta a kendő alól.

– Nem innál egy kicsit, fiam?

– Csak egy kicsit – mondta a legény –, sokat nem lehet, mert mi most örködjünk.

– Aztán mit őriztek?

– Hát a bíró lovát.

– No – mondta Honza –, akkor én is segíthetek, mert én már megszoktam a virrasztást. Akár reggelig is nyitva tartom a szemem, ha úgy kell. Csak fedél legyen a fejem fölött, s lepihenhessek a szalmába.

A legény nem bánta, odavezette az istállóhoz, de a másik legény nem akarta beengedni.

– Ugyan hadd már, mit árthat ez a vénasszony? Meg aztán van egy üveg pálinkája, te is ihatsz belőle.

– Engem se hagyjatok szomjan veszni, cimborák! – kiáltotta a harmadik legény az istállóból.

Így aztán ittak mind a hárman, az öregasszonyt meg beengedték az istállóba, hadd pihenje ki magát a szalmában. Nem telt belé tíz perc, s már horkolt is mind a három legény. Akkor Honza kiment hozzájuk, odakötözte mind a hármat a kerítéshez. Visszament a lóért, felült rá és hazavágtatott. Egy körtefához kötötte a lovat, s odaült mellé, hogy el ne lopják tőle.

Korán reggel aztán kimegy a bíró az udvarra: látja, hogy a három legény mélyen alszik, s oda vannak kötözve a kerítéshez. Bemegy az istállóba: se híre, se hamva a gyönyörű szép lovának!

– No – mondja a bíró –, elvesztettem a fogadást, ötven aranyam bánja! Csak legalább a lovamat visszahozná az a zsvány, mert az aztán ló volt!

Tíz órakor elviszi Honza a lovat a bíróhoz, s azt mondja:

– Itt a lova, bíró uram! Becsületes ember vagyok, álltam a szavamat. Most aztán hadd lássuk, mennyi az az ötven arany.

– Jó – mondja a bíró, s megvakarja a fejét –, ami igaz, az igaz: tiéd az ötven arany. Hanem ez még semmi se volt, fiam. Megtoldom azt az ötven aranyat még százzal, ha ma éjszaka ellopod alólam a lepedőt.

– Úgy legyen – mondta Honza, és hazament. Otthon megkérdi tőle az apja:

– No, mi volt?

– Semmi, azt akarja a bíró, hogy még a lepedőt is lopjam ki alóla. Megteszem én, ha úgy kívánja, azt se bánom, ha odaragasztja magát a lepedőhöz. Akkor őt is ellopom a lepedővel együtt.

– Aztán hogyan?

– Bízsa csak rám, apámuram, az már az én dolgom.

Este aztán a bíró lefeküdt a feleségével, s azt mondta:

– Ide hallgass, asszony, ha éjszaka arra ébrednél, hogy valaki húzgálja alólunk a lepedőt, kiálts egy nagyot, én meg rászólok egyet a tolvajra ezzel a nagy husáanggal.

A bíróné elaludt, a bíró meg iszogatott még egy kicsit az ágyban. Italos ember volt, tíz üveg vörösbor állott mindig az ágya mellett.

Mikor már eleget ivott, nehéz lett a feje, elaludt. Honza meg fogott egy üveget, megtöltötte piros tintával, s odasettenkedett a bíró házához. Megbújt a kerítés aljában, úgy leste, mikor lehetne beszökni. Egyszer csak kiment a cseléd az istállóba, egy kosár füvet vitt a jószágnak. Míg az istállóban volt, Honza zsupsz! be a házba, s elbújt az ágy alatt. Várt egy darabig, de nem történt semmi, csak a bíró meg az asszony horkolt. Akkor Honza kibújt az ágy alól, s közbük öntötte a piros tintát. Az asszony felébredt, és megrázta a bírót:

– Megint disznólkodtál, te! összepiszkoltad az ágyat vörösborral!

A bíró morgott valamit, kihúzta a lepedőt maga alól, s ledobta az ágy alá. Gondolta, legalább biztosan nem találja meg az a tolvaj, ha mégis ide merészkedne. Mikor aztán megint aludtak mind a ketten, Honza felkapta a lepedőt, és kiszökött a házból.

Másnap reggel kilenc órakor fogja magát Honza, veszi a kalapját, készülődik a bíróhoz. Azt kérdi az apja:

– No, mi volt?

– Semmi, elloptam a lepedőt a bíró alól. Most aztán százötven arany üti a markomat. Ez a jó üzlet! Gyöngy élet a tolvaj élet!

Az apja megcsóválta a fejét, Honza meg fogta a lepedőt, s elindult a bíróhoz. A bíró szégyellte magát, azt hitte, vörösbortól piszkos a lepedő, nem akarta, hogy mások is meglássák, gyorsan kifizette a százötven aranyat. Honza meg vígan hazament az apjához, s azt mondta:

– No, nemsokára vissza kell mennem a cimboráimhoz, lejárt a szabadságom. De előbb még végbeviszek egy olyan lopást, hogy mindörökké emlegetni fogják.

– Aztán hogyan? – kérdi az apja.

– Bízva csak rám, apámuram, az az én dolgom.

Az apa megcsóválta a fejét, Honza meg kiment a patak partjára, s fogott hatvankét rákot. Aztán elment a boltba, s vásárolt hatvankét gyertyát. Mindent beletett a tarisznyájába, s várakozott estig. Amikor már jó sötét volt, elment a templomba. Sorra kivette tarisznyájából a rákokat, mindegyiknek az ollójába adott egy gyertyát, s meggyújtotta. A rák pedig olyan, hogy amit egyszer megfogott, azt soha többé el nem ereszti. Így aztán Honza szétengedte a hatvankét rákot a templomban, ő maga pedig felment a kórusra. Rozoga, régi

templom volt, mozogtak a deszkái. Honza kiemelt két deszkát, s odatett egy jó nagy bőrzsákot, aztán elbújt az orgona mellett.

Este megy a tanító harangozni, s látja, hogy tele van a templom világossággal, mozognak a fények. Abbahagyja mindjárt a harangozást, megijed, s fut a plébániára. De sokáig nem jutott szóhoz félelmében, aztán nagy nehezen kinyögi:

– Plébános úr... plébános úr... kísértetek járnak a templomban!

Megijed a plébános is, kézen fogja a tanítót, úgy szaladnak vissza mind a ketten a templomba. Előbb a sekrestyébe mentek, hogy megmentsek az imakönyveket, füstölőket, miegymást. Mindent összeszednek, s futnának kifelé. Akkor Honza énekelni kezdett a kórusról:

*Mennybéli jó angyal vagyok,
mennybe viszem föl a papot!*

A plébános mindjárt szaladni kezdett fel a kórusra, mert nagyon örült volna, ha a mennyországba kerül. Közben csak a gyertyákat látta, de a rákokat nem. A tanító meg utána kiabált:

– Vigyen engem is magával, tisztelendő úr!

– Nem lehet, csak engem hívtak!

Akkor Honza megint énekelni kezdett:

*Jöjjön véled a tanító,
az is mennyországba való!*

Így aztán felmentek mind a ketten, ott tapogatóztak, botladoztak mind a ketten. Addig-addig botladoztak, amíg beleestek a nagy bőrzsákba. Honza gyorsan összekötözte a zsák száját, s lukakat fűrt belé, hogy a plébános meg a tanító meg ne fulladjon. Aztán fel akarta venni a zsákot, de nem bírta, nagyon nehéz volt, hát csak úgy húzta a földön. Kiérték a templomból a köves útra. Kegyetlenül bökdösték a kövek a tanítót meg a plébánost.

– Jaj, jaj – kiabált a tanító –, nem bírom ezt a szenvedést!

– Bírni kell, fiam – mondja a plébános –, tövises út vezet a mennyekbe, de megéri!

Honza kihúzta őket a faluból egy mocsárhoz, ott aztán telement a zsák vízzel.

– Jaj, jaj – kiáltotta a tanító –, eresszenek ki! Azt a kutya-fáját! Azt a hétszentségit!

– Ne káromkodj, fiam – mondja a plébános. – Gondolj arra, hogy ha tűröd a szenvedést, előbb-utóbb a mennyországba jutsz!

– Dehogy a mennyországba, hisz a mocsárban vagyunk! – siránkozott a tanító.

– Nem mocsár ez, hanem a mennyek kapuja – felelte a plébános. – Tudhatnád, hogy azt tenger veszi körül.

Akkor Honza hazavonszolta őket a köves úton; már egészen vizesek voltak, meg fájt is a hátuk az út köveitől. Honza édesanyja libákat tartott egy ólban, oda eresztette be a fiú a tanítót meg a plébánost. Hanem akkoriban még újdonság volt a liba, a tanító meg a plébános még sohasem látott ilyen jószágot. Leülnek az ólban, s hallják, hogy körös-körül elkezdenek lármázni a libák:

– Gágágágá!

– Hát ez mi lehet? – kérdi a tanító. – Iskolázott ember vagyok, de ilyen beszédet még nem hallottam.

– Ejnye, fiam – mondta a plébános –, hát ez az angyalok muzsikája!

Honza otthagya őket egész éjjel. A tanító siránkozott, de a plébános türelmesen viselte a sorsát, mert azt hitte, a végén mégiscsak a mennyek országába kerül. Reggel aztán senki se harangozott, már tele volt a templom vénasszonyokkal, de nem volt, aki misét mondjon. A gyerekek elmentek az iskolába, vártak egy darabig, de a tanító nem jött, hát hazamentek.

– Mi az – kérdezték otthon a szülők –, miért nem vagytok az iskolában?

– Nincs tanító – felelték a gyerekek –, mit csináljunk?

Így aztán szöget ütött az emberek fejébe, hogy eltűnt a tanító is meg a plébános is. Nosza felkerekedtek, ahányan csak voltak, és végigjárták a falut. Honzáéknál nagy kiáltozást hallanak a libaólból.

– Mi az, Honza – kérdezik a fiútól –, embereket tartasz az ólban?

– Dehogyan embereket – felelte Honza –, csak a tanítót meg a plébánost.

A falusiak kinyitották az ól ajtaját, s a plébános meg a tanító kibújt. Nagyon szégyellték magukat, egyik jobb felé futott, a másik balra. Erről azután a felsőbbség is tudomást szerzett, s felmondott a tanítónak meg a plébánosnak, amiért olyan ostobák voltak. Azóta

sincs tanító meg plébános Batnovicében. A falusiak nem mernek újat fogadni, mert félnek, hogy Honza megint ellopja tőlük.

A VÍZIMANÓ

Sok tutajos, hajós, révész jár a csehországi Moldva folyón s ezek sok mesét tudnak a vízimanóról.

Azt mondják például, hogy a vízimanó a vásárookra is gyakran ellátogatott és ott jól ismerték már. Zöld kabátot hordott ilyenkor, illetve talán nem is volt az eredetileg zöld, hanem csak a rátapadó hínár tette azzá, mert hínár fedte elől-hátul és amint járt-kelt, mindenütt tócsa maradt utána, úgy csöpögött róla a víz. No, szóval csúnya fajzat volt ez a vízimanó, de a vásári árusok mégis szívesen látták, mert azt tartották, hogy szerencsét hoz nekik. Különösen a csizmadiák kedvelték. Nem egyszer oda is kiáltottak neki, hogy kezdje meg náluk a vásárt. Legszívesebben neki adták el az első árujukat, mert akkor szerencsájük volt a többivel is.

A vízimanó estefelé a kocsmába is szívesen betért egy pohár sörre és ilyenkor mindig örült a csapos:

– Ide tart az a zöldkabátos úr, jól van, akkor biztosan sok vendég fordul ma meg nálunk!

Bárhová ment, mindig sokan verődtek ott össze, örültek persze a vásárosok, csizmadiák, csaposok. De azért megvolt a dolognak az árnyoldala is. A nagy tolongásban, főleg estefelé meg éjszaka, amikor már sötét volt, egymás tyúkszemére léptek az emberek, beleböktek könyökükkel a szomszédjukba és mivel addigra már jócskán itókáztak is a vásári borocskából, hát bizony majdnem mindig verekedés lett belőle éjfél felé és a végén a rendőrök vittek el jó néhány verekedőt. A vízimanó pedig a markába nevetett – neki nem történhetett semmi baja, hiszen nem bántott ő senkit, épp csak sétálgatott hínáros kabátjában, furcsa ábrázatával, s hagyta, hogy gyűljön körülötte a sokadalom és egymás hajába kapjanak a kíváncsiskodó emberek.

De persze lassanként az emberek is rájöttek, hogy a vízimanó mindig mindenütt galibát csinál. Kikészítettek hát egy nagy gyékényszőnyeget a folyópartra, ahol a manó ki szokott jönni a vízből és meglesték a bokrok mögül. Amikor a gyékényre lépett,

előugrottak, megragadták, leteperték és úgy begöngyölték a gyékényszőnyegbe, hogy meg sem tudott moccanni.

A ravasz vízimanó siránkozni kezdett:

– Eresszetek el emberek, csak most az egyszer eresszetek el! Becsületszavamat adom, hogy soha többé nem bántok senkit!

Az emberek hittek neki, megsajnálták, kiengedték hát a gyékényből. De abban a pillanatban, hogy kiszabadult, hangosan felkacagott és zsupsz! bele a vízbe!

És persze azután is vissza-vissza járt bosszantani az embereket. Könnyen megtehetette, hiszen csak a becsületszavát adta rá, hogy sohasem teszi a jövőben. Becsülete viszont nincs a vízimanónak, nem is volt, nem is lesz. Sajnálták is az emberek, hogy eleresztették, amikor végre egyszer megfogták.

Felesége is volt a vízimanónak, aki szintén gyakran kijárogatott a vízből. Sára volt a neve. Egyszer megismerkedett egy zselléraszsonnyal és nagyon megszerették egymást. Vízimanóné gyakran meglátogatta barátnőjét, viszont az, ha beszélni akart vele, csak odaállt a vízpartra és elkiáltotta magát: „Sára!” mire az asszonyosság menten elődugta fejét a hínárból és kijött a vízből.

A zselléraszsonynak azután egy napon gyermeke született és a vízimanó feleségét kérte meg a keresztanyaságra. Amikor ez a gyermek felnövekedett, vízimanóné egyszer magával vitte a saját házába. Kézen fogta, elment vele a folyópartra, ott megállott és botját a vízre hajította, mire – csodák csodája – a víz tükre szétnyílt és puszta vízből olyan lépcső keletkezett, mintha csak valami pincébe vezetett volna. De nem holmi pincébe vezetett, hanem a vízimanó házába, le a víz alá.

A vízimanó történetesen nem volt otthon, amikor az asszony és a gyerek belépett a konyhába. Az asztalon egész sor, fedővel letakart kisebb-nagyobb fazék állott. A gyermek mindjárt megkérdezte, mi az, mi van azokban a fazekakban. Keresztanyja így válaszolt:

– Idefigyelj, te gyerek. Itt nálunk a vízimanó-házban nagyszerűen eljátszogathatsz mindennel, de ezekhez a fazekakhoz, legfőképpen a fedelükhöz ne nyúlj. Itt őrzik a vízimanó a vízbefúltak lelkét.

A gyermek azonban nagyon kíváncsi volt és amikor vízimanóné egy percre kiment a konyhából, mégiscsak leemelte a fedőt az egyik fazékról s a bezárt lélek kirepült onnan, megszökött a fogságból,

ahol a vízimanó oly sokáig tartotta. A keresztanya a konyhába visszatérve, azonnal észrevette, mi történt. Nagyon megijedt, hogy most az ő keresztgyermekét fogja haragjában az üres fazékba bezárni a vízimanó. Gyorsan suhintott hát egyet a botjával, mire rögtön szétnyílt megint a víz és a gyerek a vízből-lelt lépcsőkön kifutott a partra, haza a mamájához.

A vízimanó szolgálót is fogadott egyszer. Annak gondjaira bízta a háztartást, hogy vízimanónénak ne legyen annyi dolga. Persze, valahányszor elment otthonról, mindig meghagyta a szolgálólánynak, hogy ne vegye le a fedőket a fazekakról – mi már tudjuk az előző történetből, hogy miért.

Hanem hát a szolgálólány is kíváncsi volt s amikor elment a sok sorbanálló fazék mellett, mindig megkopogtatta egyiket-másikat, hogy legalább tudja, üresek-e vagy tele vannak. De a fazekak olyan kongó hangot adtak, mintha üresek volnának.

Egyszer azonban egy kis fazékból, abból, amely utolsónak állott az asztalon – a kopogtatásra furcsa sípoló hang tört elő. Nosza, leemelte róla a fedőt a szolgáló, mire az edénykéből egy csöpp kis lélek szállott ki és megköszönte a leánynak, hogy kiszabadította a börtönéből.

Most már aztán tudta a szolgáló, hányadán van és miféle manó az ő gazdája. Sorra leemelte hát a lábasokról a fedőt és kiszabadította a vízimanó összes rabjait. A kiszabadult lelkek pedig körülvették a lányt, szárnyra emelték és magukkal vitték a víz mélyéről a szabadba. A vízimanó meg, amikor hazatért, csak átkozódni tudott, de bosszút nem állhatott senkin, mert nem volt ott már sem a szolgáló, sem egy teremtet lélek, csak egy csomó üres fazék. Tehetetlen mérgében maga bújt be a legnagyobbik fazekába és fejére húzta a fedőt – azóta ott kuksol egyfolytában és nincs is már vele semmi baj.

AZ ELTŰNT KIRÁLYLÁNYOK

Réges-régen Bambita király uralkodott az országban. Két gyönyörű szép lánya volt a királynak: Anna és Antónia. Mikor felnőttek, apjuk úgy határozott, hogy férjhez adja őket. Hívatta is mindjárt a két lányt, de a szolgálai azzal jöttek vissza, hogy egyiket sem találják. Megijedt erre Bambita király. Ugyan hová tűnhettek a lányai? Mindent odaadott volna, csak hogy még egyszer láthassa őket. Kihirdette az egész országban, hogy fényes jutalmat kap, aki visszahozza Annát és Antóniát.

Nosza, lett nagy sürgés-forgás. Egymás után jelentkeztek a daliák, fiatalok és öregek, hercegek és grófok, hogy ők addig nem nyugszanak, amíg elő nem kerítik a két lányt. Felkaptak táncos paripáikra, és szétszéledtek az erdőkben, a hegyek között, a hatalmas síkságon, csak úgy porzott a föld utánuk. Bambita király türelmetlenül várakozott a palotájában, s leste, mikor térnek vissza a daliák. Hát azok meg is jöttek egy esztendő múlva, de bizony üres kézzel mindegyik. Nem akadtak a két királylány nyomára.

Meghallotta ezt egy hadnagy meg egy kapitány. Éppen a kocsmában ültek, és nehéz bort iszogattak. Fogta magát a hadnagy, elment a királyhoz, és azt mondta neki:

– Hallom, Bambita, hogy gyászban vagy, mert nem találsz a lányaidat. No hát, én elmennék, és megkeresném őket.

– Mit kérsz útravalónak? – kérdezte a király.

– Kétszáz arany forintot – felelte a hadnagy.

– Úgy legyen! – mondta Bambita király. – Itt a kétszáz arany, s ráadásul még a fele királyságomat is megkapod, ha visszahozod a lányaimat.

Visszament a hadnagy a kocsmába, s ott ivott tovább a kapitánnyal három nap és három éjjel. A negyedik napon aztán megszólal a kapitány:

– Idehallgass, komám, ha te kétszáz aranyat kaptál, nekem többet kell kapnom, mert én kapitány vagyok. Elmegyek hát a királyhoz, s meglátjuk, mi lesz.

El is ment. Amikor a király elé bocsátották, így szólt:

– Hallom, Bambita, hogy gyászban vagy, mert nem találod a lányaidat. No hát, én is elmennék, és megkeresném őket.

– Mit kérsz útravalónak? – kérdezte a király.

– Háromszáz arany forintot – felelte a kapitány.

– Úgy legyen! – mondta Bambita király. – Itt a háromszáz arany, s ráadásul még a fele királyságomat is megkapod, ha visszahozod a lányaimat.

Visszament a kapitány a kocsmába, s ott ivott tovább a hadnaggal három nap és három éjjel. A negyedik napon beállított a kocsmába egy dobos, és megkérdezte, honnan van annyi pénzük italra. Elmondták neki. Fogta magát a dobos, és ő is bekopogtatott a királyhoz:

– Hallom, Bambita, hogy gyászban vagy, mert nem találod a lányaidat. No hát, én is elmennék, és megkeresném őket.

– Mit kérsz útravalónak? – kérdezte a király.

– Legalább négyszáz arany forintot – felelte a dobos.

– Úgy legyen! – mondta Bambita király, és mindjárt le is számolta a négyszáz aranyat.

Akkor a dobos visszament a kocsmába, de nem ivott sokat, csak egy pohár finom aszúbort, hogy elég erős legyen az útra. A hadnagy meg a kapitány belékarolt jobbról-balról, kivitték az utcára, onnan egy második kocsmába, onnan egy harmadikba, onnan egy negyedikbe. De a dobos nem ivott többet, akárhogy is kérlelték.

– Ejnye – kérdezte a hadnagy –, hát te hová igyekszel?

– Oda, ahová ti – felelte a dobos.

– Akkor miért nem iszol velünk?

– Nem ihatom, mert félek, hogy berúgok, s akkor hiába keresem a királylányokat.

– Igyál csak, pajtás, mi fizetjük! – mondta a kapitány.

De a dobos nem ivott, mert tudta, hogy a másik kettő leitatná, és otthagyná.

Így aztán ők sem ittak tovább, bementek a boltba, és vettek három cipó kenyeret meg annyi elemózsiát, amennyi a tarisznyájukba belefért. Azután útrakeltek mind a hárman, és megindultak az erdőben. Mentek, mendegéltek tizennégy nap és tizennégy éjjel, de az erdőnek csak nem akart vége szakadni. Hát

most mit tegyenek? Azt mondja a hadnagy, másszon fel valaki a legmagasabb fára, s nézzen körül, merre juthatnának ki az erdőből. No, de ki másszon fel? Hát a dobos, hisz ő a legfiatalabb. Nem sokat kérte magát, felmászott a legmagasabb fenyőfára, s lekiáltott a másik kettőnek:

– Látok egy kunyhót a közelben! Ledobom a sapkám: figyeljétek, hogy merre esik, s arra megyünk tovább.

Úgy is lett. Megindultak mind a hárman, és csakhamar elértek a kunyhóhoz. No, de ki menjen be először? Azt mondja a kapitány, menjen be a dobos, hisz ő a legfiatalabb. Nem sokat kérte magát, benyitott az ajtón. Odabent egy vénasszony ült a padkán.

– Aggyisten! – köszönt a dobos illedelmesen.

– Fogaggyisten! – mondta a vénasszony. – Hát téged mi szél fútt erre, Antonín fiam?

– Megyek kiszabadítani a királylányokat!

– Jól van, fiam, meg is találod őket, hanem az útitársaidra jól vigyázz, mert becsapnak, s elveszik tőled a két lányt!

Aztán a vénasszony odaadott a dobosnak egy háromszáz rőf hosszú kötelet meg egy szivacsot, és azt mondta:

– Eredj csak tovább egyenesen, nem messzire innét találsz egy kutat. Mondd meg a társaidnak, hogy igyák ki belőle a vizet, s amikor száraz lesz a kút, akkor eresszenek le téged a kötélén.

A dobos szépen megköszönte az ajándékot meg az útbaigazítást, elbúcsúzott a vénasszonytól, és továbbment a hadnaggal meg a kapitánnyal. Amikor odaértek a kúthoz, azt mondta nekik, hogy igyák ki belőle a vizet. Nosza, nekiállt a hadnagy meg a kapitány, ittak, ittak szorgalmasan, de mégse tudták mind a vizet kiinni, mert már tele volt a hasuk borral. Kis híján szétpukkadtak már a sok víztől, s így szóltak a doboshoz:

– Hallod-e, komám, hiába igyekszünk, mert ha ítélet napjáig kortyolgatjuk is a vizet ebből a feneketlen kútból, akkor se jutunk a végére.

A dobos nem sokat törte a fejét, fogta a szivacsot, belemerítette a kútba, és a szivacs egy-kettőre magába szívta a vizet, úgyhogy száraz lett a kút. No, de kit eresszenek le a mélységbe? Azt mondja a hadnagy meg a kapitány is, hogy eresszék le a dobost, hisz ő a legfiatalabb és a legkönnyebb. Nem sokat kérte magát, letekerte

derekáról a háromszáz rőf hosszú kötelet, belekapaszkodott a végébe, a másik kettő pedig leengedte.

Mikor a dobos leért a kút fenekére, talált ott egy irdatlan nagy követ. Nem ijedt meg tőle, nekifeszítette a vállát, elhengerítette az útból. No, a kő mögött egy másik világ volt: oda került a dobos. Látott mindjárt a közelben egy gyönyörű szép kastélyt, nem sokat törte a fejét, egyenesen odament. Bemegy az első szobába: meg van terítve az asztal két személyre. Leült, megevett mindent, aztán be a második szobába. Ott meg két ágyat talált. Lefeküdt, jól kialudta magát, másnap reggel aztán bement a harmadik szobába. Ott volt a nagyobbik királyné, Anna.

– Isten hozott, Antonín dobos, mi szél fútt erre? – kérdezte a királyné.

– Azért jöttem, hogy kiszabadítsalak!

– No, az nehéz lesz, de azért megpróbálhatod. Látod ezt a kardot? Forgasd meg a fejed fölött.

A dobos megfogta a kardot, de olyan nehéz volt, hogy nem bírta felemelni. Akkor a királyné adott neki egy gyűrűt, és azt mondta:

– Húzd az ujjadra ezt a gyűrűt, s erős leszel tőle. Engem egy sárkány tart itt fogva, minden este tíz órakor hazajön, s nekem egy óra hosszat kell ringatnom, hogy álomba merüljön. Bújj el az ajtó mögött, s ha bejön a sárkány és emberszagot érez, vágd le a fejét a karddal.

Nemsokára tíz óra lett, az egész kastély remegni kezdett, aztán a sárkány belépett a szobába. De a dobos résen volt, kiugrott az ajtó mögül, és egy csapásra levágta a sárkány fejét.

– No – mondta a királyné –, engem megszabadítottál. Hanem a negyedik szobában van a húgom, Antónia. Neki még szomorúbb a sorsa. Minden este két óra hosszat kell ringatnia egy másik sárkányt, s az sokkal erősebb.

Bementek a negyedik szobába, ott találták Antóniát. A kisebbik királyné szívesen fogadta a dobost, s mindjárt mutatott neki egy másik kardot, hogy azzal vágja le az erősebbik sárkány fejét. Igen ám, de ez a kard még nehezebb volt, és a dobos meg se bírta mozdítani. Akkor Antónia adott neki egy gyűrűt, s a dobos úgy felkapta a kardot, mintha pehely lett volna. Elbújt a karddal az ajtó mögé, és szép csendben várt egészen tizenegy óráig, mert akkor

kellett hazajönnie a másik sárkánynak. Haza is jött, de mihelyt belépett a szobába, a dobos mindjárt lecsapta a fejét. Így szabadult meg mind a két kiráylány.

Antonín, a dobos, kézen fogta őket, és megindult velük vissza a kúthoz. Mikor odaértek, felkiáltott a hadnagynak meg a kapitánynak, hogy húzzák fel a kötélre. De a hadnagy meg a kapitány előbb a két kiráylányt akarta felhúzni. Antonín nem bánta, ráerősítette a kötelet a két lány derekára, s a hadnagy meg a kapitány felhúzták. Aztán lekiáltottak a dobosnak, hogy most ő következik, kapaszkodjon bele a kötélbe. De a dobosnak eszébe jutottak a vénasszony szavai, hogy a két cimborája be fogja csapni. Így hát maga helyett egy nagy darab követ akasztott a kötélre. Jól is tette, mert amikor fele úton volt a kő, a hadnagy meg a kapitány elengedte a kötelet, a kő lezuhant, és a két gazember még sok követ dobott utána fentről. A dobos félreugrott, nem esett baja, s aztán visszament a kastélyba.

Végigment a szobákon, és meg sem állt a hetedikig. Ott három láda volt az asztalon. A dobos kinyitja az elsőt: hát egy furulya van benne. Beléfúj, s előtte terem egy generális.

– Mit parancsol királyi felséged? – kérdi a generális.

– Semmit, csak várj egy csöppet.

Kinyitja a második ládát: abban egy trombitát talál. Beléfúj, s mindjárt előtte terem egy ezredes.

– Mit parancsol királyi felséged? – kérdi az ezredes.

– Semmit, csak várj egy csöppet te is.

Kinyitja a harmadik ládát: abban egy dobot talál.

– No – mondta a dobos –, ez már nekem való.

Mindjárt dobolni kezdett, s akkor előtte termett sok-sok katona, gyalogosok meg lovasok.

– Van-e itt olyan katona, aki Európából való? – kérdezte a dobos.

Ketten is jelentkeztek mindjárt, s azt mondták, hogy hajón kerültek ide.

– Megvan még az a hajó? – kérdezte a dobos.

– Hogyne volna meg, kint hagytuk a tengerparton.

Akkor Antonín királyi ruhába öltözött, és megindult seregével Európa felé.

Közben a két kiráylány hazaérkezett Bambita királyhoz. Nagyon megörült az öreg király, s feleségül akarta adni őket a hadnagyhoz

meg a kapitányhoz. Hanem Anna és Antónia térdre borult a király előtt, s kérve kérte, hogy halassza el az esküvőt egy esztendővel meg egy nappal. Mind a ketten Antonínra gondoltak, őt várták haza.

Antonín meg szerencsésen átkelt a tengeren, otthagya seregét a parton, s egymagában indult tovább. Ment, mendegélt, s találkozott egy vándorlegénnyel.

– Hallod-e, te vándorlegény – kérdezte a dobos –, nem cserélnéd el velem a ruhádat?

– Már hogyan cserélném el ezt a rongyos gúnyát a te királyi köntösödért! – felelte a vándorlegény.

Mindjárt meg is volt a csere, és Antonín továbbment abba a városba, ahol a királylányok laktak. Mikor beért az első utcára, megkérdezte, hol van itt a legközelebbi ötvösműhely. Megmutatták neki, odament, s beköszönt:

– Aggyonisten jó napot! Vándorlegény vagyok, s munkát keresek!

– Azt ugyan hiába keresel – felelte az ötvösmester –, mert magamnak sincs munkám, nemhogy még segédet is fogadjak.

– Annyi baj legyen! Hoztam én munkát magammal! Engedje meg, gazduram, hogy elkészítsek két gyűrűt a műhelyében, aztán megyek is tovább.

– Jól van – mondta az ötvösmester –, ha van munkád, felfogadlak. Aztán mi legyen a béred?

– Nem kérek én semmit, csak szerszámot meg ennivalót két napra. Zárja rám a műhely ajtaját, s két napig senki be ne legye a lábát hozzám.

Úgy is lett. Harmadnap kijött a dobos a műhelyből, és odaadott egy gyűrűt az ötvösmesternek.

– No, mester uram, vigye ezt el Anna királykisasszonynak a palotába.

– Elviszem, de mit mondjak, ha megkérdi, hogy mibe kóstál?

– Mondja, hogy tízezer arany forintba.

– No, már akkor mégse megyek! Nem akarom, hogy becsukjanak!

– Menjen csak, ne féljen, nem lesz semmi baja.

El is ment az ötvösmester a királyi palotába, s azt mondta:

– Van nekem egy segédem, s ezt a gyűrűt készítette Anna királykisasszonynak.

– Ejha – felelte Anna –, hisz én semmiféle gyűrűt nem rendeltem! No de azért csak mutassa. – Megnézte a gyűrűt, tetszett neki, s azt kérdezte: – Aztán mibe kóstál?

– Tízezer arany forintba! – felelte az ötvösmester.

– Nem baj, megér ez annyit, még többet is! – mondta a királykisasszony, s mindjárt leszámolta a tízezer aranyat.

Hazamegy az ötvösmester, elmeséli a feleségének, hogy mennyit kapott a gyűrűért. Az asszony összecsapja a tenyerét, nagyokat bámul, még sohasem látott annyi temérdek pénzt egy rakáson. Ugyan miféle vándorlegény lehet ez? Odaviszik neki a tízezer arany forintot, de Antonín azt mondja, nem kell, tartsák meg maguknak, ő csak azt kéri, hogy még három napig dolgozhasson a műhelyben. Be is zárkózott mindjárt, vitt magával ennivalót, három nap és három éjjel ki se dugta az orrát. A negyedik napon azt mondja:

– No, mester uram, itt egy másik gyűrű, vigye el Antónia királykisasszonynak a palotába.

– Elviszem, de mit mondjak, ha megkérdi, hogy mibe kóstál?

– Mondja, hogy húszezer arany forintba.

– No, már akkor mégse megyek! Nem akarom, hogy lefejezzenek!

– Menjen csak, ne féljen, nem lesz semmi baja.

El is ment az ötvösmester a királyi palotába, s azt mondta:

– Van nekem egy segédem, s ezt a gyűrűt készítette Antónia királykisasszonynak.

– Ejha – felelte Antónia –, hiszen én semmiféle gyűrűt nem rendeltem! No de azért csak mutassa. – Megnézte a gyűrűt, tetszett neki, s azt kérdezte: – Aztán mibe kóstál?

– Alig merem megmondani: – felelte az ötvösmester – húszezer arany forintba!

– Nem baj, megér ez annyit, még többet is – felelte a királykisasszony, s mindjárt leszámolta a húszezer aranyat. – Hanem ide hallgasson, mester úr, küldje el hozzám azt a vándorlegényt.

Hazamegy az ötvösmester, elmeséli a feleségének, hogy mennyit kapott a gyűrűért. Az asszony összecsapja a tenyerét, nagyokat bámul, s viszik mind a ketten Antonínhoz a temérdek pénzt. De neki nem kellett: legyen az övék.

– Hallod-e, vándorlegény – mondta az ötvösmester –, azt üzeni Antónia királykisasszony, hogy tüstént menj el hozzá a palotába.

– Már miért mennék? Nincsen messzebb a palota a műhelytől, mint a műhely a palotától! Jöjjön ide a királykisasszony, ha beszélni akar velem!

– No, én ugyan nem viszem el neki ezt az üzenetet! – felelte az ötvösmester. – Nem akarom,, hogy felnégyeljenek!

– Menjen csak, ne féljen, nem lesz semmi baja.

El is ment az ötvösmester a királyi palotába Antónia királykisasszonyhoz. Antónia nem haragudott meg, befogatta a legszebb paripákat a királyi hintóba, s vitt magával gyönyörű szép aranyos ruhákat. Amikor a műhely elé ért, bekiáltott a vándorlegénynek.

Antonín kijött, megölelte a királykisasszonyt, felvette a gyönyörű szép ruhákat, s visszahajtottak a palotába.

Lett nagy öröm, hetedhét országra szóló lakodalmat csaptak, a dobos feleségül vette Antóniát, a másik királykisasszonyt meg férjhez adták a szomszéd királyfihoz.

Hanem a hadnagy meg a kapitány attól félt, hogy Antonín bosszút áll rajtuk, amiért nem húzták fel a kútból. De a dobos megkegyelmezett nekik, még az országot is szétosztotta köztük, csak meg kellett ígérniük, hogy ezután nem lesznek gonoszok.

Antonínnak nem kellett az ország, vissza akart menni abba a kastélyba, ahol a királykisasszonyokat megtalálta. Előhívatta a királyi hintót, beleült Antóniával, és megindultak a tengerpart felé. Ott várakozott rájuk a dobos hadserege. Felszálltak a hajóra, kifeszítették a vitorlákat, s csak úgy röppöltek a vízen. Hanem egyszer vihar támadt, összetörte a hajót, Antonínt és Antóniát meg kidobta a partra. Ott álltak egyedül, vadidegen tájon. De a dobos nem ijedt meg most se, megindult Antóniával az erdőben, és csakhamar el is érkeztek a vénasszony kunyhójához.

– Mi az, fiam, már megint itt vagy? – kérdezte a vénasszony.

– Itt vagyok, bizony; abba a gyönyörű szép kastélyba igyekeztünk, de kivetett a tenger.

– Jól van, elvezetlek én oda.

A vénasszony kézen fogta Antonínt meg Antóniát, és elment velük a kúthoz. Először Antonín akart leereszkedni abba a másik

világba, de a vénasszony nem engedte, s előbb Antóniát bocsátotta le a kötélén. Mikor Antónia már lent volt, a vénasszony így szólt a doboshoz:

– No, fiam, te csak akkor mégy utána, ha előbb levágod a fejemet.

– Már hogy mondhat ilyet, öreganyám? Annyi jót tett velem, s most hálából vágjam le a fejét?

– Ne törődj azzal, vágd le, különben soha többé nem láthatod Antóniát.

A dobos nem tehetett egyebet: fogta a kardját, s egy csapásra levágta a vénasszony fejét. Abban a pillanatban eltűnt a vénasszony, s ahová a vére hullt, parasztok nőttek ki a földből s katonák is, legalább százezer. Ezek mind lementek a dobossal abba a másik világba, s Antonín meg Antónia boldogan uralkodott rajtuk, amíg meg nem halt.

HOGYAN FOGOTT KI A KOVÁCS AZ ÖRDÖGÖN

Volt egyszer egy kovács, jól értette a mesterségét, meg azonkívül mindenféle csodákhoz is értett. Furfangos ember volt, de rosszra használta az eszét, mindenkivel összeverekedett a kocsmában, hisz tudta, hogy neki nem árthat senki: megvédi a csodatévő tudománya. Egyszer aztán így szól hozzá a felesége:

– Javulj már meg, hites uram, ne gorombáskodj, ne kötekedj mindenkivel! Nem lesz ennek jó vége!

De a kovács így felelt:

– Ne járasd a szádat, asszony! Én az ördögtől se félek!

– No már ilyet ne mondj: az ördöggel nem jó tréfálni. Meghallja, s ellátja a bajodat.

– Csend legyen, ha mondom! Ha meghallja, hát meghallja. Nem félek tőle!

No jó. Egyszer, úgy déltájban, ősz volt, beállít a kovács műhelyébe egy ördög, s azt mondja:

– No, mester úr, hallottam, hogy te még az ördögtől se félsz. Eljöttem hát érted, gyere, viszlek a pokolba.

– Jól van – mondja a kovács –, hanem előbb megebédelünk. Nem akarsz velünk tartani?

– Nem én, de ha éhes vagy, csak ebédelj, addig még várhatok.

– Hát egy kis körtét nem ennél?

– Azt már igen – mondja az ördög.

– No, akkor gyerünk ki a kertbe!

Ki is mentek, s a kovács megmutat az ördögnek egy jó magas körtefát.

– Erről szedhetsz – azt mondja.

– Szednék én, de magas, nem érek fel odáig.

– Itt a létra, mássz fel rajta.

Fel is mászott az ördög, megkóstolta a körtét, ízlett neki. Kényelmesen elhelyezkedett a fán, és falatozni kezdett a körtéből.

– No, csak egyél – mondta a kovács. – Én addig elmegyek ebédelni.

Megebédelt, visszament a kertbe, s megkérdezte az ördögtől:

– No, jóllaktál? Ízlett a körtécske?

– Ízleni ízlett, s jól is laktam, de nem bírok lemenni.

– Hát már miért?

– Ideragadtam a fához!

– No, várj csak, majd én segítek rajtad – mondta a kovács, és jót nevetett magában, mert ő csinálta, hogy az ördög odaragadjon. Bement a műhelybe, odatett egy jó nagy vasrudat a parázs közé, s meghagyta az asszonynak, hogy tapossa csak szorgalmasan a fújtatót. Mikor a vasrúd már pirosan izzott, kivette a fogójával, s visszament az ördöghöz a fa alá.

– Mi az, mit akarsz azzal a tüzes vassal?! – kiáltott az ördög.

– Semmit, csak leégetlek vele a fáról, hogy itt ne maradj a körték között.

Égette, égette, az ördög meg ordított, mint a szamár. Aztán nagy nehezen lemászott a fáról, tapogatta a fájós lábát.

– No, te kovács – mondta az ördög –, most már egy zsák aranyért se vinnélek magammal. Ki tudja, mit művelnél velem az úton. Még az ördögkirálynak se merem elmondani, hogy így pórul jártam.

Így hát üres kézzel ment vissza az ördög a pokolba. Azt kérdi tőle az ördögkirály:

– Mi az, hát a kovácsot nem hozod?

– Nem én! Otthagytam, ahol volt – felelte az ördög, de azt már nem mondta el, hogy mi történt vele. Még csak az kéne, hogy kinevesse a többi ördög.

– Hát akkor én megyek érte holnap – mondta egy másik ördög. – Olyan ember nincs, akit én el ne tudjak hozni!

El is ment másnap a kovácshoz, megint csak ebédidőben. Nem sokat teketóriázott, mindjárt ráförmedt:

– No, kovácsmester, itt vagyok, eljöttem érted, szedd a sátorfádat!

– Lassan, lassan, nem kerget a tatár – mondta a kovács. – Ülj csak le szépen, pihend ki magad, hosszú út van előttünk. Én addig megebédelek. Nem tartanál velünk?

– Nem én, csak ebédelj, megvárlak.

Meg is várta. Amikor vége volt az ebédnek, azt mondja a kovács:

– Mennyi pénzt vigyek magammal?

– Semennyit, a pokolban nem lesz szükséged pénzre! Elég volt a fecsegésből, induljunk már!

Jó, a kovács felkészül az útra, veszi a tarisznyáját meg a botját.

– Készen vagyok, ördög koma, indulhatunk!

– Indulnék én – mondja az ördög –, de nem tudok!

– Aztán miért?

– Mert ez a szék hozzáragadt a fenekemhez. Így már mégse mehetek vissza a pokolba, mit szólnának az ördögök!

– No, várj csak – mondja a kovács –, mindjárt segítek én rajtad! – S jót nevetett magában, mert ő csinálta, hogy a szék odaragadjon az ördög fenekéhez. Bement a műhelybe, odatett egy még nagyobb vasrudat a parázs közé, s meghagyta az asszonynak, hogy tapossa csak szorgalmasan a fűjtatót. Mikor a vasrúd már fehéren izzott, visszament az ördöghöz a szobába.

– Mi az, mit akarsz azzal a tüzes vassal?! – kiáltotta az ördög.

– Semmit, csak leégetem a fenekedről a széket, hogy itt ne maradj nálam a szobában.

– Muszáj? – kérdezte az ördög.

– Másképpen nem megy – mondta a kovács, és mindjárt hozzá is látott az égetéshez. Égette, égette, az ördög meg úgy ordított, mintha elevenen nyúznák. Hiába, a kovács nem könyörült rajta, s addig nyomta hozzá a forró vasat, amíg a szék le nem jött a fenekéről.

– No – azt mondja az ördög, a fájós fenekét tapogatva –, most már egy kád aranyért se vinnék magammal. Ki tudja, még a bőrömet is lenyúznád az úton. Még az ördögkirálynak se merem elmondani, hogy így pórul jártam.

Így hát ez az ördög is üres kézzel ment vissza a pokolba. Azt kérdi tőle az ördögkirály:

– Mi az, hát a kovácsot nem hozod?

– Nem én! Nem akart jönni, hát otthagytam – felelte az ördög, de azt már nem mesélte el, hogy a kovács megégette a fenekét.

– Hát akkor én magam megyek érte holnap – mondta az ördögkirály. – Szeretném én látni azt az embert, aki még az

ördögkirálynál is furfangosabb!

El is ment másnap a kovácshoz. De a kovács most már tudta, hogy megint jön valaki a pokolból, hát bezárt minden ajtót, ablakot, még a kéményt is betömte, hogy senki se férközhessen be a házba. Tizenegy óra volt, amikor az ördögkirály bezörgetett a kovácshoz:

– Hallod-e, te kovácsmester! Én vagyok itt, az ördögök királya! Nyiss ajtót, amíg szépen beszélek!

– Nem lehet, elvesztettem a kulcsot – mondta a kovácsmester.

– Akkor nyisd ki az ablakot!

– Nem lehet, befagyott.

– Akkor bebújok a kéményen!

– Nem lehet, betömte a korom, s errefelé ritkán jár a kéményseprő.

– Hát akkor hogy menjek be hozzád?! – kérdezte mérgesen az ördögkirály. – Mert én aztán nem térhetek vissza üres kézzel a pokolba!

– Ha csakugyan ördögkirály vagy – mondta a kovács –, búj be a kulcslyukon!

– Bebújok én, ne félj semmit!

Be is bújott, de a kovács a másik oldalon odatartott egy jó nagy zsákot, abba esett belé az ördögkirály. A kovács meg gyorsan bekötözte a zsák száját, a vállára kapta ördögöstül, s kiment vele a műhelybe. Ott ráfektette az üllőre, fogta a kalapácsát, és csihi-puhi! nagyokat ütött vele az ördögre.

– Jajajaj – kiabált az ördögkirály –, megölsz engem, kovácsmester! Ne bánts, ne bánts, kérlek szépen, itt maradhatsz, nem viszlek magammal, csak a kalapácsot tedd már félre!

A kovácsmester még püfölte egy darabig, az ördögkirály meg tovább könyörgött. Mikor aztán elfáradt a kovács, kiengedte az ördögök királyát, az meg úgy elfutott a pokolba, mint a nyúl, s még ott is tapogatta a fájós csontjait.

– No – mondta az ördögkirály mérgesen a másik két ördögnek –, hát mért nem szóltatok, hogy miféle ember ez a kovács? Kis híján agyonvert a kalapáccsal! No de mindegy, előbb-utóbb úgyis mihozzánk kerül; van időnk, várhatunk.

Múltak az évek, a kovácsnak született egy fia, az is kitanulta a kovácsmesterséget meg a lakatosságot, együtt dolgozott apjával a

műhelyben. Mikor már nagyon öreg volt a kovács, azt mondja a fiának:

– Én bizony nemsokára meghalok, fiam. Rád hagyom a műhelyt meg a házat, csak arra kérlek, hogy tedd mellém a koporsóba a pisztolyomat, azzal együtt temesetek el.

Úgy is lett, eltemették, odarakták mellé a pisztolyát. A kovács fogta magát, felment a mennyországba, s bezörgetett a nagykapun, de olyan erősen, hogy még a hetedik felhő is megijedt tőle. Kijön a kapus, azt mondja:

– Mész innét! Eredj a pokolba, hisz odavaló vagy! Errefelé ne is lássalak többet!

Mit volt mit tenni, lement a kovács a pokolba. Az ördögök nagyot nevettek, amikor meglátták.

– No ugye – mondta az ördögkirály –, mégiscsak ide kerültél hozzánk, hiába ügyeskedtél!

Lett nagy mulatság a pokolban, tizenkét asztalt megterítettek, ettek-ittak, amennyi beléjük fért. Amikor jóllaktak mindannyian, a kovácsmester elővette a pipáját, s rágyújtott.

– De szép pipád van, kovácsmester – mondta az ördögkirály.

– Szép bizony, s jólesik vacsora után elpipázgatni – felelte a kovács. – De van nekem még egy pipám, kölcsönadom, ha akarod.

– Megköszönöm szépen – mondta az ördögkirály.

Erre a kovács kivette a tarisznyájából a pisztolyát, az ördögkirály meg a foga közé szorította a pisztoly csövét.

– Meggyújtsam a pipádat? – kérdezte a kovács.

– Az bizony jó lenne, mert nincs gyújtóm – mondta az ördögkirály.

Akkor a kovács meghúzta a ravaszt, s a pisztoly akkorát dördült, hogy belerengett az egész pokol, az ördögkirálynak meg darabokra ment szét a feje. Megijedt a többi ördög, kidobták a kovácsmestert a pokolból, többé ne is lássák, ennek fele se tréfa: így csúffá tenni a királyukat. Így aztán a kovácsnak ki kellett mennie a pokolból, s ma is ott csavarog a pokol meg a mennyország között, mert sehová se akarják beengedni.

NAGYEREJŰ HONZA

Volt egyszer egy özvegyasszony, cipésmester volt a férje, de már régen meghalt, és az özvegy magára maradt fiával, Honzával. Üres volt a cipésműhely, felfogadtak hát egy vándorlegényt, így aztán tovább folyt a munka, Honza meg az özvegyasszony is segített. Igen ám, de a vándorlegény rossz ember volt, nem szerette Honzát, mindig ütötte-verte, hajnaltól esteiig dolgoztatta. Nem is bírta sokáig Honza ezt a kínzást, megszökött hazulról, elszegődött erre-arra, béresnek, cselédnek, ahol milyen munka akadt. Volt libapásztor, kecskepásztor, juhokat őrzött, söprögetett a gazdák udvarán. Nem sok pénzt keresett, de a kevésből is mindig hazavitt valamit az édesanyjának. Odaadta azt a pár garast, aztán ment vissza a gazdájához, nem maradt otthon éjszakára, mert félt a vándorlegénytől. Így élt tizenkét esztendőig, erős fiú lett belőle, szeretett nagyokat enni.

Éppen tizenkét esztendő volt, amikor az egyik gazdája megint kiadta az útját. Mit tegyen? Haza nem mehetett, a vándorlegény nem tűrte volna meg a házban, nem akarta, hogy Honza kitanulja a cipésmesterséget. Hát a fiú világgá ment, munkát keresett, ami akadt, azt elvégezte becsülettel, fát aprított, gabonát csépelte. Egyszer beállít egy gazdához, s kérde, nincs-e munka a ház körül. Megörült a gazda, mert éppen cséplés előtt álltak, kellett a munkás kéz. Felfogadta Honzát, kiküldte a szérűre, csépelje el a gabonát.

No, Honza nem sokat kérette magát, derekasan nekilátott, fogta a hadarófát, csépelte, csépelte napestig, s olyan erősen verte a kalászkat, hogy minden áldott nap szétment a keze között egy cséphadaró. Egy hét múlva nagyon mérges lett a gazda. Rá is förmedt Honzára dühösen:

– Hallod-e, te mihaszna, tönkreteszed a házamat, ki győzi azt pénzzel, minden nap egy új hadarófát!

– Megbocsásson, gazduram – felelte Honza –, maga mondta, hogy jó erősen csépeljek, ne maradjon szem a kalászban, mert megeszik az egerek!

Erre már nem szólhatott semmit a gazda, hisz ő maga küldte ki a szérűre az asszonyt meg a lányát, hogy jól figyeljenek, becsülettel dolgozik-e Honza. No, de azért mégiscsak sokallotta, hogy egy hadarófa minden nap rámegy a cséplésre, ki kellett találni valamit. Törte a fejét a gazda, sokáig törte, aztán kiment Honzával az erdőbe, megmutatott neki tizenkét vastag tölgyfát.

– Idehallgass, Honza, ezt a tizenkét tölgyfát, ha kidöntöd, elég lesz cséphadarónak egy ideig.

Azt hitte a gazda, hogy a fiú nem birkózik meg azokkal a nagy fákkal, inkább elmegy világgá, s nem pusztítja tovább azt a sok cséphadarót. Hanem a mi Honzánk csak ránézett a tölgyfákra, fogta a fejszét, s egy csapásra kidöntötte mindegyiket. Lemetszette az ágakat, vállára vette a törzseket, úgy ment vissza a szérűre. Ott aztán vígan csépell tovább, még fütyült is hozzá. De a tölgyfák is jó erősek voltak, kitartottak a cséplés végéig.

Mikor vége lett a munkának, a gazda nem szólhatott semmit, minden rendben volt, kiadta hát Honzának a bérét, a fiú megköszönte, s továbbment.

Megint csak az országutat járta, betért minden faluba, elvégzett minden munkát. Így telt el három esztendő. Honza még erősebb lett, járta a világot, egyszer aztán érkezett a morva erdőkbe. Amikor beesteledett, lefeküdt egy bokor alá, jót aludt, reggel aztán körülnézett: merre menjen? Még sohasem járt erre.

Falut semerre se látott, éhes is volt. Még jó, hogy ott állt éppen egy almafa, Honza felmászott rá, teleszedte a zsebét meg a tarisznyáját almával. Továbbment az erdei úton, most már nem törődött semmivel, volt elemózsiája. Nem is ment nagyon messzire, találkozott egy fehér hajú öregapóval.

– Hová-merre, Honza fiam? – kérdi az öreg.

– Járom a világot, öregapám, munkát keresek.

– No, akkor jó helyen jársz, mert ott a dombon túl van egy kastély, oda elszegődhetsz. Hanem, ide hallgass, Honza fiam, kínálj meg egy almácskával, mert nagyon éhes vagyok.

Honza mindjárt kiürítette három zsebét, ami alma benne volt, mind odaadta az öregapónak.

– Ez mind a magáé, öregapám, amiért olyan szívesen útbaigazított.

– No – mondta az öregapó –, szépen megköszönöm, fiam, de hálából adok még egy jó tanácsot. A kastély felé menet át kell menned egy fahídon, a híd közepén egy zöld színű ember ül, kék kabátban, kék sapkában, s a ruhájából csöpög a víz. Annak ne adj semmit!

– Hát már miért ne adnék?

– Azért fiam, mert az a zöld ember vízimanó, s belefojtana a vízbe! De te ne hagyd magad, kapd el a derekát, s dobd le a hídról a folyóba. Ezt a furulyát adom veled útravalónak, ha megfújod, jó kedved lesz tőle.

Kezet fogtak, Honza megköszönte a jó tanácsot meg a furulyát, s továbbment. El is érkezett a nagy folyóhoz, s látja, hogy ezüst- meg aranyhalak úszkálnak benne. „No, Honza” mondta magának a fiú, „jó lenne kifogni egy ilyen halat, elvihetnéd a kastélyba, mindjárt lenne vacsorád”. Odaült a partra, ki is fogott egy nagy halat. Bedugta a tarisznyájába, s ment tovább a híd felé. Hát a hídon csakugyan ott ül az a zöld színű ember, kék kabátban, kék sapkában, s a ruhájából csöpög a víz. Honza illedelmesen ráköszönt, de a vízimanó nem válaszolt, csak vissza-nézett haragosan.

– Mit forgatod úgy a szemed, te vízimanó? – kérdi tőle Honza.

– Hát már hogyan forgatnám, amikor elloptad egy halamat! Haragszom rád, s a legszívesebben letepernélek a földre.

– Jól van, ha birkózni akarsz, lehet – mondta Honza. – Majd elvállik, hogy ki az erősebb.

Azzal mindjárt elkapta a vízimanó derekát, megszorongatta, hogy csak úgy ropogtak a csontjai, s lefektette a földre. A vízimanó könyörgött, hogy ne bántsa, nem haragszik már, neki adja azt a halat.

– Nem adhatod nekem, komám – mondta Honza –, mert az a hal nem a tiéd, hanem a folyóé. Ha pedig halra fáj a fogad, nyisd ki a szádat, s egyél! – Azzal zsupsz! fogta a vízimanót, s bedobta a folyóba. – No, most már senki se hiányzik a folyóból, éppen annyian vagytok, mint ahányan voltatok!

– Hej, Honza, elbántam volna veled, ha nincsen nálad az a furulya! – kiáltotta a vízimanó a vízből. – Tudd meg, hogy annak köszönheted az erődöt.

Közben a hal feléledt Honza tarisznyájában, megköszönte Honzának, hogy kiszabadította a vízimanó fogságából, s mindjárt el is tűnt. Honza mindjárt tudta, hogy nem is igazi hal volt az, hanem egy vízbe fúlt ember lelke. Nem törődött tovább a vízimanóval, hagyta, hadd jajgasson a folyóban, s tapogassa a fájós csontjait. Fogta a furulyáját, s vidáman továbbment.

Útközben találkozott egy öregasszonnyal. Elmesélte neki, hogy megverte a vízimanót.

– Jól van, Honza fiam – mondta az öregasszony –, legalább megjuhászodik egy kicsit, s nem ül ki a hídra, az emberek útjába. Hálából neked adom ezt az ostorszíjat, ha majd legeltetni fogsz, kösd rá egy fűzfavesszőre, s meglátod, ennek az ostornak a pattogására visszajön minden juhod, akármilyen messzire csatangolt.

Honza megköszönte szépen, elbúcsúzott az anyókatól, továbbment, s estére oda is ért a kastélyhoz. Kijön az intéző, kérdi, mit akar. Munkát, mondja Honza. No, azt lehet. Még azt is megkérdezte az intéző Honzától, hogy ennék-e valamit.

– Már hogye enném, a fele világot bejártam, éhes vagyok.

Mindjárt elébe tettek egy nagy fazekat meg egy akkora kenyeret, mint a malomkő. Honza azt se várta, hogy jó étvágyat kívánjanak, nekilátott, s az utolsó falatig bekebelezett mindent.

– Látom, enni azt tudsz – mondja az intéző. – De ha ennyit eszel, fiam, nem telik belé egy esztendő, s elpusztítod az egész uradalmat. – Sajnálta az intéző Honzától az ennivalót, nagyon fukar ember volt.

– Ej, hadd egyék szegény – mondta az intéző felesége. – Ki tudja, mekkora út van a háta mögött. Ha megéhezett, lakjon jól, neki sem lukas a bendője, majd csak megtelik egyszer.

Így aztán Honza jóllakott, s vacsora után kiküldték aludni az istállóba, a napszámosok közé. Fáradt volt, jó nagyot aludt. Másnap korán reggel felkelt, bement az intézőékhez reggelizni. Most már vigyázott, nem evett annyit, nehogy megharagudjon rá a fukar intéző. De azért így is bevágott annyit, mint három másik legény. Mikor vége volt a reggelinek, mindjárt munkába állt, söprögetett, cipekedett.

Múltak a napok, beköszöntött a tél. Azt mondja az intéző Honzának:

– Van ott a ház mögött egypár száraz fatönk, aprítsd fel, fiam. Vigyél magaddal két bérest segítségnek.

De bizony Honza nem vitt magával senkit, nekilátott az aprításnak, nem telt belé egy fél nap, minden fát felhasogatott. Akkor aztán látta az intéző, hogy milyen rettenetes ereje van a fiúnak. Nem is fukarkodott tovább az ennivalóval, meghagyta a feleségének, adjon enni Honzának, amennyit csak kér, aki ilyen erős, annak kijár. A béresek is örültek, mert azt gondolták, no most ez a Honza mindenét megeszi az intézőnek, s az még csak meg sem pofozhatja, mint a többieket, ilyen legénnyel nem mer ujjat húzni.

Csakugyan, félt az intéző Honzától, s megkérdezte tőle, mennyi bért kíván.

– Én bizony nem tudom, intéző uram, hogy mennyit ér a pénz – mondta Honza. – Számolni se tudok, nem is kérek én tallérokat, csak egy rend új ruhát meg csizmát.

Egy ócska ruháját akarta ráadni az intéző, de kicsi volt, Honzának még a karja se fért bele. Nem volt mit tenni, elővett az intéző tíz rőf zöld posztót, s elküldte a gróf szabójához, varrjon belőle ruhát Honzának. Az úgyse került pénzbe, mert a szabót a gróf fizette. Aztán odaadta az intéző Honzának a régi kalapját, amit még vőlegény korában viselt, meg egy pár jó csizmát. Így hát kiöltözött a fiú, szép szál legény volt, mindenki őt nézte. Nagyon megirigyelte az intéző, s váltig törte a fejét, hogy mivel foghatna ki rajta. Aztán bement a grófhhoz, s azt mondta:

– Gróf uram, van itt egy legény, nagyon nagyra van az erejével. Gondolkozzék a gróf úr, hogy mi a legnehezebb munka a világon, s azt bízza erre a legényre.

– Jó van – mondja a gróf –, maga csak menjen haza, én majd gondolkozom. De a legénynek ne szóljon semmit, csak adja neki ezt a szivart.

Akkora volt az a szivar, mint egy oszlop, de Honza nem ijedt meg tőle, rágyújtott, pőfékelt, olyan füstöt csinált, hogy tele lett az egész szoba. Reggelig szívta, s mire elszívta, meg is jött a gróf a grófnéval meg a grófkisasszonnyal. Nagyot néztek, amikor látták, hogy a szivarnak csak a hamva maradt, de nem szóltak semmit, csak leültek az intézőéknél. Ott volt Honza is.

– Volna egy kis munka, intéző úr – mondja a gróf. – Nagyon rozoga már az a régi híd a folyón, szét kell szedni, másikat kell csinálni a helyébe. Húsz erős fenyőfából kéne új hidat csinálni, csak az a baj, hogy a vízimanó mindenkit belefojt a vízbe, aki odamerészkedik.

– Aztán mennyi idő alatt kell meglenni a hídnak, s mit ad érte a gróf úr? – kérdi Honza.

– Három hónap elég lesz – mondja a gróf –, a fizetség meg ötezer arany, osszák el egymás közt a munkások.

– Nem kell azt elosztani, gróf úr! Egymagamban is megcsinálom azt a hidat. Még sok is lesz a három hónap!

– No, ha megcsinálod, olyan munkát kapsz nálam, amelyet akarsz – mondta a gróf, de csak nevetett magában, mert azt hitte, hogy Honzának nincs ki a négy kereke. Nevetett a grófné is, hanem a grófkisasszony nem nevetett. Megtetszett neki a legény, búcsúzóul azt mondta neki, menjen el hozzájuk látogatóba, ha ráér. Honza meg egészen a kastélyig kísérte a grófkisasszonyt.

Másnap aztán az intéző kiment az erdőbe Honzával meg egy béressel, hogy kiválasszák azt a húsz erős fenyőfát. Két rőf hosszú fűrész volt magukkal, olyan nehéz volt, hogy még az az erős béres is alig bírta megemelni. De Honzának meg se kottyant az a fűrész, felkapta, úgy húzta a fenyőfák törzsén, mint hegedűn a vonót, csak úgy fütyült. Egy-kettőre kidöntötte mind a húsz fenyőfát. A béres meg az intéző odament fejszével, próbálták nyesegetni az ágakat. Hanem olyan erős ágak voltak, hogy egyiket se fogta a fejsze. Akkor Honza kirántott a földből egy fiatal facsemetét, megtisztogatta, két kézre fogta, s csépelni kezdte vele a kidöntött fenyőfákat. Lejött azokról minden, még a kéreg is, mintha gyaluval pucolták volna szép simára. Miközben Honza dolgozott, az intéző meg a béres messzire szaladt, úgy röpködtek az ágak, mint a záporosó. Mikor ez megvolt, előállt a szekér. Igen ám, de senki se bírta megmozdítani a fatörzseket. Honza csak odament, fél kézzel felkapta egyiket a másik után, s úgy dobálta a szekérré, mint a labdát. Most már nagyon félt tőle az intéző meg a béres: azt hitték, valami emberevő óriás ez a legény.

No, Honza felült a szekérré, odahajtott a régi hídhöz. A többiek csak messziről figyelték, félték a vízimanótól. Honza nem félt,

egyenest felment a hídra, hát megint csak ott ül a vízimanó.

– Hallod-e, komám – mondja neki Honza –, hát te megint itt vagy? Nem lesz ennek jó vége! Megbánod, ha ujjat húzol velem.

– Dehogyan húzok én veled ujjat, Honza! Inkább legyünk jó barátok – siránkozott a vízimanó. – Tudom én, hogy veled nem jó kikezdeni, még most is fájnak a csontjaim, úgy megropogtattál a múltkor. Ne bánts, inkább segítek neked, s mindent megteszek, amit akarsz.

– Nem akarok semmit, csak eredj innét, s amíg a hídon dolgozom, ki ne dugd az orrod a vízből, különben halál fia vagy!

A vízimanó mindent megígért, gyorsan beugrott a vízbe, jó sokáig nem is látta senki. Honza meg nekilátott a munkának, egy-kettőre szétdobálta a régi hidat. A korhadt gerendákat leúsztatta a vízen, aztán visszament a szekérhez, fogta a hús fenyőfatörzset, keresztbe fektette a folyón, deszkákat rakott rá, jól odaszögezte, a réseket meg betömte földdel. Így hát kész volt a híd egy nap alatt.

Altkor Honza bement a kastélyba, fejsze a kezében, fűrész a vállán, s jelenti a grófnak, hogy megvan a híd. Nem hitte a gróf, csak nevetett rajta, de Honza addig erősködött, hogy jöjjön ki, nézze meg, amíg a gróf be nem adta a derekát. Kézen fogta a grófnét meg a grófkisasszonyt, kimentek a folyóhoz. Hát csakugyan, ott a híd, a vízimanónak meg se híre, se hamva.

A gróf meg volt elégedve, mindjárt ki is fizette Honzának az ötezer aranyat. De Honza nem is tudta, mi az a pénz, odaadta az intézőnek, tegye el neki, a gróftól meg csak azt kérte, hogy tegye meg juhásznak. Úgy is lett. Volt a grófkisasszonynak sok hófehér báránya, nagyon szerette őket, ezekre kellett vigyázni Honzának.

Kiment Honza a bárányokkal a hegyek közé, s leült furulyázni. Mire este lett, a bárányok mind szétfutottak. Akkor eszébe jutott az ostorszív, amit a vénasszonytól kapott, pattintott vele kettőt-hármat, s a bárányok mind visszajöttek. Honza szépen hazaterelte őket. Éppen az új hídon kellett keresztülmenni. Amikor odaértek, Honza látja, hogy a vízimanó megint csak kapaszkodik fel a deszkákra. De Honza most már szóba se állt vele, csak odasuhintott az ostorral, s a vízimanó zsupsz! beleesett a folyóba.

– Így jár, aki az utamba akar állni – mondta Honza, és továbbment.

Másnap megint kivitte legelni a bárányokat. Előveszi a furulyáját, beléfúj. Hát egyszerre csak előtte terem az öregember, akitől a furulyát kapta.

– Nagy munka vár rád a kastélyban – mondja az öreg.

– Ugyan micsoda?

– Lovagi torna lesz!

– Az meg mi fán terem?

– Elmagyarázom, csak hallgass végig figyelmesen. Pepinka grófkisasszony holnap tölti be a huszadik esztendejét. Sok kérője van, s nem tud választani közöttük. Ezért apja ura, a gróf, úgy határozott, hogy lovagi tornára hívja össze a lovagokat, s ahhoz adja a lányát, amelyik a legügyesebb lesz. Építenek a kastély elé egy nagy kaput, arra Pepinka grófkisasszony sajátkezűleg felakaszt egy arany virágcsokrot, aki azt onnét leveszi, és odaadja Pepinkának, az lesz a vőlegénye.

– Jól van, öregapám, de mért mondja, hogy énrám vár ez a munka? – kérdezte Honza.

– Ej, hát te nem akarsz versengeni a grófkisasszony kezéért?

– Akarni akarnék, de hiába akarok, amikor nincs lovagi ruhám, nincs paripám, meg aztán a bárányokat se hagyhatom magukra.

– Ne törődj te azzal, csak gyere ki holnap is, a torna előtt, én tőlem mindent megkapsz – mondta az öreg.

Másnap aztán megint odament Honza, belefúj a furulyába, mindjárt ott lett az öreg, s elvezette Honzát egy hegyi barlangba. Volt ott minden: ezüst páncél, fekete paripa meg egy gyönyörű kard, arany rojtokkal. A paripa már türelmetlenül kapált, alig várta, hogy a lovagi tornára vihesse Honzát. No, nem is kellett sokáig várnia, Honza egy-kettőre belébújt a lovagi ruhába, felkötötte a kardot, nyeregbe pattant, s mindjárt olyan volt, mint a legvitézesebb lovag. A nyáját rábízta az öregre, s az még búcsúzóul ezt mondta neki:

– Csak arra vigyázz, fiam, hogy ne vedd le a sisakod, mert ha meglátja a többi lovag, hogy egy juhász is verseng a grófkisasszony kezéért, neked mennek egyszerre mindahányan, s annyi emberrel még te se boldogulsz egymagad.

Honza megköszönte a jó tanácsot, s el vágatott a kastélyhoz. Ott már temérdek nép gyűlt össze, hírneves lovagok meg apródok. Selyemzászlók lobogtak a kastélyon, fel volt virágozva minden. Ott

volt az a nagy kapu is, amit az öreg mondott, s rajta egy arany virágcsokor, gyűrűvel odaerősítve, jó magasan. Aztán megfújták a kürtöket, előlépett a gróf, és bejelentette, hogy aki azt a csokrot meg a gyűrűt leszedi a magasból, azé lesz Pepinka.

Először egy osztrák lovag indult, odavágtatott, megrántotta a gyeplőt, hogy a lova felágaskodjék a két hátsó lábára, de hiába, úgy sem érte el a csokrot. Aztán mindjárt félre kellett állnia, többször nem mehetett, mert úgy volt, hogy mindenki csak egyszer mehet. Jött a második, valami herceg volt, ez még a kardját is kirántotta, hogy a hegyével lelökje a csokrot, de neki sem sikerült. Így jöttek egymás után, bárók, grófok, hercegek, s mindegyik hoppon maradt.

Már csak egy lovag volt hátra, egy ismeretlen lovag, vagyis Honza. Megsarkantyúzta a lovát, odaröpült, mint a villám, s még csak ki se nyújtotta a kezét egészen, máris lekapta a csokrot. Aztán odaugratott a grófkisasszony elé, s az ölébe dobta a virágokat. Volt nagy ujjongás, mindenki megéltjezte az ismeretlen lovagot, s kíváncsian várták, hogy levegye a sisakját, hadd lássák, ki az. De Honzának eszébe jutott, mit tanácsolt az öregapó, megfordította a paripáját, s elvágtatott az erdőbe. A többi lovag meg örült, hogy ha már ők lemaradtak a versenyben, legalább más se viszi el a grófkisasszonyt az orruk elől. Így aztán megelekedve tértek haza mindannyian.

Hanem este Honza megint elkérte az öregtől a paripát, a páncélt meg a lovagi ruhákat, s visszament a kastélyba. A gróf meg a grófkisasszony mindjárt ráismert, hogy ez az, aki a csokrot levette, kiszaladtak hát a kastély elé, és rákiáltottak:

– Hallod-e, te ravasz lovag! Tudjuk, hogy a többiek miatt nem vetted le a sisakod, mert nem akartál irigységet. De most már mutasd meg az arcod, s akárki vagy is, tiéd a grófkisasszony!

Honza nem kérette magát, levette a sisakot. Nagyon megörült a grófkisasszony, mert hisz jobban tetszett neki Honza, mint akármelyik lovag. Mindjárt odahívták a grófnét, az meg a cselédeket, s megparancsolta nekik, hogy tüstént kezdjenek hozzá a lakodalom előkészítéséhez. Meg is volt a lagzi nemsokára, Honza kiválasztotta a legszegényebb béres fiát, annak adta a juhászságot. Neki adta az ostort is meg a furulyát: ha szétmennek a juhok, pattintson az ostorral, ha meg valami baj van, fújjon bele a furulyába, s mindjárt ott

lesz az öregember. A vízimanótól pedig ne féljen, suhintson rá egy nagyot, ha találkozik vele, akkor a gazember úgy beugrik a vízbe, mintha ott sem lett volna.

Hanem ezzel még nincsen vége a mesének. Eltelt két esztendő vagy három, s parancsot küldött Rómából a pápa meg a király, hogy nagy háború készül a törökök ellen, tüstént menjen oda a gróf is, aki sógora volt a királynak. A gróf nem akart egyedül menni, elhivatta Honzát, kitanította minden haditudományra, aztán szentül megfogadták egymásnak, hogy együtt mennek Rómába, s jóban-rosszban mindig együtt lesznek. Azért akarta így az öreg gróf, mert félt egyedül, s tudta, hogy Honza mellett nem lesz semmi baja.

Elbúcsúztak hát az asszonyoktól, az öreg gróf a grófnétól, Honza meg a grófkisasszonytól, volt nagy sírás-rívás, aztán a két ember megindult az erdőben Róma felé. Utközben látták, hogy tele vannak a hegyek törökökkel. Ezek mind Rómára fenték a fogukat.

No, a gróf meg Honza beért Rómába, pihentek egy napot, aztán a király kihirdette, hogy kezdődik a háború. De a törökök sokkal többen voltak, mindenkit bekergettek Róma városába, ott kuksolt az egész hadsereg, becsukták a kapukat, és a bástyákról pislogtak kifelé a törökökre. Akkor Honza maga mellé vette a gróft meg a bátrabb lovagokat, s kiment velük, hogy megverekedjen a törökökkel. Nagyon megijedt a pápa meg a király: mit ér annyi kevés ember a temérdek sok török ellen?

No, Honzáék voltak vagy hatvanan. Mindegyikre jutott legalább ötven török. De Honza megfúvatta a kürtöket, előre vágatott, kirántotta a kardját, nagyot suhintott vele, s mindjárt levágott tizenhárom törököt. Akkor a többiek is odasiettek, derekasan harcoltak, a törökök meg látták, hogy nem bírnak velük és futásnak eredtek. Honza bekergette őket a hegyek közé, ott még elkapta a török szultánt, galléron ragadta, visszavitte Róma városába. A szultán könyörgött, hogy ne bántsa, hagyja meg az életét, inkább fizet neki háromszáz szekér aranyat. Honza nem is bántotta, elvette az aranyat, s hazaküldte, ő még ott maradt Rómában a gróffal, hogy megünnepeljék a győzelmet.

Mikor már eleget ünnepeltek, lóra kaptak, hazamentek. A két asszony nagy örömmel fogadta őket, kivált amikor látták, hogy haja

szála se görbült meg Honzának meg a grófnak. A gróf elmesélte, milyen vitéz volt Honza, nem akadt párja az egész seregben.

Aztán boldogan éltek, mindenük megvolt. A gróf már öreg volt, egy idő múlva meghalt, de Honza még sokáig élt; azt mondják, száztíz esztendőskorában tették sírba.

BRUNCVÍK HERCEG

I.

Amikor Žibřid^{2} herceg meghalt, fia, Bruncvík^{3} vette át a hatalmat Csehországban. A fiatal herceg nemes lelkű és igazságos ember volt. De nem sokáig maradt birodalmában. Istenben boldogult apjának vitézsége, becsülete és dicső neve járván állandóan eszében, uralkodása harmadik évében elhatározta, hogy elindul világot látni, hogy a cseh nép becsületét öregbítse.

– Atyám sast érdemelt ki címere jeléül, én oroszánt akarok kiérdemelni. – így szólt hitveséhez, amikor elbeszélte neki szándékát. Az ifjú asszony igen elszomorodott, és kérte urát, hogy sehova ne menjen, s ne tegye ki magát veszélynek.

Mikor Bruncvík nem hallgatta meg kérését, sírva fakadt, megölelte férjét, és újból kérte, ne hagyja őt magára bánatban, szomorúságban. Bruncvík kedves szóval vigasztalta, hogy nem marad magára, mert megkérte hitvese apját, jöjjön el, s míg távol lesz, helyettesítse őt az uralkodásban. Aztán ujjáról levéve gyűrűjét, így szólt:

– Íme, lelkiismeretedre bízom gyűrűmet, s cserébe elviszem a tiedet. Bármit hallasz is rólam, ne higgy senkinek mindaddig, míg meg nem látod ezt a gyűrűt. Ha hét évig nem látod viszont, tudd, hogy már nem vagyok az élők sorában. – Mikor aztán megérkezett hitvese apja, Bruncvík felnyergeltetett harminc lovat, és kíséretével felkészülve az útra, elbúcsúzott hitvesétől Neomeniától s annak apjától, és elindult a világba kalandokat keresni, ahogy igaz bátor lovaghoz illik.

És megjárt sok országot, de egyre tovább ment lovagjaival és csatlósaival, amíg aztán a nagy víz miatt már nem tudtak tovább jutni. Mert elértek a végtelen tenger partjára. De Bruncvík itt sem állott meg, itt sem fordult vissza. Vitorlást kerített, és kíséretével együtt felszállott reá. Még a lovakat is magával vitte. Így indult tovább ismeretlen tájak felé.

Amikor a parttól elrugaszkodtak, kedvező szél fújt, és fújt még azután is sokáig. De egy éjszaka, amikor már három hónapja voltak tengeren, hirtelen megfordult a szél. A sötét éjszakában játszani kezdett a tenger. Bruncvík hajója ide-oda ingott a viharban, és a vad hullámok hol feldobták a magasba, hol meg letaszították a vízszakadékok mélyére. A hajósokat nagy félelem szállta meg, de még jobban megijedtek, amikor a nagy sötétben hirtelen távoli, sárgás ragyogást pillantottak meg, és ugyanakkor átható, erős illat lengte körül őket.

Ekkor kezdtek csak igazában jajveszékelni, mert tudták, hogy az a ragyogás és illat a borostyánhegytől ered. Ennek az éjszakába beleragyogó hegynek olyan ereje van, hogy mindent, ami körül-ötven mérföldnyire közelébe kerül, magához húz, magához ránt, legyen az ember, állat vagy hajó, s aki a hegyre reákerül, annak örökre ott kell maradnia, és soha, soha többé nem mehet el onnan.

Ezért féltek, ezért jajveszékelték annyira a hajósok, mikor látták, hogy hova hajtja őket a vihar. Hiába imádkoztak, hiába tettek fogadalmakat, hogy a szelet fordulásra bírják. A szél nem fordult meg, tovább kergette őket a hegy felé, s amint ötven mérföldnyire kerültek a hegyhez, hajójuk repülni kezdett egyenesen feléje. Repült a sárgás ragyogásban, amely magasra emelkedett a sötétben, és messzire előmlött a vihar korbácsolta hullámokon.

A hajó aztán nekiütközött a szigetnek, amelynek közepén a borostyánhegy meredt a magasba. A tenger egyszerre elcsendesedett, és Bruncvík meg kísérete partra szállott. A lovakat is kivezették a hajóból. Hajnalodott már, amikor körülnéztek, s látták, hogy a sziget teljesen elhagyatott, ember nincs rajta, és nincs semmi sem, ami táplálékul szolgálhatna.

Mikor körüljárták a partot, sok szétesett korhadt hajót találtak, és sok emberi csont fehérlett a tűző napon. S nagy szomorúság ülte meg Bruncvík és emberei szívét. Mert látták, hogy akik itt előttük jártak, mind nyomorúságosan elpusztultak, s tudták, hogy ugyanez a siralmas vég vár rájuk is. Bánatosan néztek körül, bánatosan nézték a végtelen tengert, melynek zöldes hullámai a mérhetetlen távolban összeolvadtak az égbolttal.

Mikor egy kissé magukhoz tértek kétségbeesésükből, és kipihenték a vihar okozta fáradságukat, mégis megkísérelték

elmenekülni innen. Újra hajójukra szálltak, ellökték a parttól, s kifeszítve a vitorlákat, evezőt ragadtak, és fáradatlanul eveztek mindannyian.

És a hajó úszott, gyorsan úszott, és Bruncvík meg társai már örülni kezdtek, hogy legyőzték a borostyánhegy varázserejét. Amint ez a reménység felragyogott előttük, még jobban nekifeküdtek az evezőknek, és úgy dolgoztak, hogy arcuk kivörösödött, s testükről ömlött az izzadság.

És a hajó úszott, gyorsan úszott, míg egyszerre csak meg nem állt, mintha lehorgonyozták volna. Csendesen megállt, ismét a sziget partjánál, a borostyánhegy alatt.

Bruncvík igen elbúsult, s a többieket is, valamennyiüket elfogta a szorongás, mikor látták, hogy itt kell maradniok ezen az áldatlan szigeten. Amíg futott a hajón magukkal hozott élelemből, addig nem volt rossz soruk. Még kétszer megkísérelték, hogy elhajózzanak a szigetről, de mind a kétszer újból a sziget partján találták magukat, éppúgy, mint első ízben.

Mikor az élelem elfogyott, megölték a lovakat, s azok húsával táplálkoztak. De mikor az utolsó lovat, Bruncvík lovát is megették, éhezni kezdtek, s az éhség kegyetlen pusztítást vitt végbe közöttük. Aki megmaradt, kétségbeesve futotta át a szigetet, de biz azon egyetlen magocska, egyetlen madár sem volt, semmi sem volt, ami éhségüket csillapíthatta volna. Mégis még mindig reménykedtek az Isten kegyelmében.

De mikor látták, hogy hiába várnak, szörnyű kétségbeesés, majd tompa fásultság vett rajtuk erőt, s megadván magukat sorsuknak, leültek vagy lefeküdtek a partra, hajójuk mellé, és várták a halált. S a halál egymás után vitte el őket.

Már csak Bruncvík és Balád, az öreg lovag maradt élve a borostyánhegy alatt. Az öreg lovag egyszer, amint Bruncvík mellett ülve, a végtelen tengert nézte, így szólt:

– Kedves uram! Mi lenne, ha hitvesed s nemeseid megtudnák, milyen balsors ért téged!

Bruncvík, hallván e szavakat, igen nagyon elkomorodott. És Balád így folytatta:

– Ne búsulj, kedves uram! Ha rám hallgatsz, elkerülhetsz innen, csak azt nem tudom, hogy hová.

– És te? – kérdezte Bruncvík.

– Vélem ne legyen gondod. Öreg vagyok, és nem szánom végemet. Nekem itt kell már maradnom. De ha te megmenekülsz, és újra boldog léssz, emlékezzél hűséges szolgálatomra.

– Mit tanácsolsz? – kérdezte Bruncvík.

– Láttad, uram és hercegem, hogy itt tartózkodásunk első évében egy griff madár repült ide, s a második évben ismét megjelent egyszer. S ebben az évben is bizonyára eljön, mert, amint látszik, az a szokása, hogy minden évben eljön egyszer. Ez a madár elvihetne innen, ha néked is úgy tetszik.

– De hogy vihetne el? – tudakolta Bruncvík ámulva.

Az agg lovag a hajó mellett heverő lóbőrre mutatott, és megkérte Bruncvíkot, feküdne bele, de kardját vegye magához. Bruncvík úgy tett, ahogy a lovag mondta. A lovag azután szíjjal belevarrta a lóbőrbe, és felvitte a borostyánhegyre.

Nem sok idő múltán zúgni kezdett a levegő, és olyan szél támadt, mintha vihar kerekednék. A griffmadár óriási szárnya kavarta meg így a levegőt. Mikor a madár a hegy fölé ért, olyan árnyékot vetett, mint valami roppant felleg. Egy szempillantásra megállt a hegy fölött a levegőben, majd hirtelen lecsapott, és megragadván Bruncvíkot, mintha csak búzaszem volna, újból a levegőbe emelkedett, és tovarepült.

A szigeten a borostyánhegy alatt ismét csend és pusztaság honolt. Szomorún álltak a széteső korhadt hajók, mozdulatlan árnyékot vetve a part homokjára, amelyen vakítón fehérlettek az emberi csontok.

Egyetlen élő lény volt csak itt: Balád, a hű öreg lovag, ki éhségtől erőtlenséggel, elcsigázottan ült a homokban a korhadó hajóhoz támaszkodva, s homályos szemével bánatosan nézett a magasba az óriás madár után, amely lassan beleveszett a távolba, magával víve az ő fiatal hercegét, Isten tudja, hová.

II.

A griffmadár sebesen repült Bruncvíkkal a határtalan tenger fölött. Három nap, három éjjel repült szakadatlan, s ezalatt sok száz mérföldet tett meg, amíg aztán hatalmas kopár hegyek között le nem ereszkedett fészkéhez. Bruncvíkot odavetette fiainak, aztán tüstént

megint a magasba emelkedett, hogy újabb zsákmány után nézzen. Az éhes fiókák rávetették magukat a nagy falatra, és dühösen kiáltozva tépték Bruncvíkról a lóbórt. Bruncvík, amint keze kiszabadult, kardot rántott, és lekaszabolta a griff-fiókat.

Megszabadulván, sietve menekült a fészek közeléből, s pihenés nélkül ment előre hegynek föl, völgynek le, kopár lejtőkön, erdős hajlatokon által, végig a kietlen vidéken, amíg egy mély völgy szélére nem ért.

Alig ért be a völgybe, vad ordítás, bögés hatolt a fülébe. Megállt, s kis ideig hallgatta ezt a borzalmas lármát, nem tudván, mitévő legyen. De vissza már nem fordulhatott. Tovább kellett mennie, s így Istennek ajánlván magát, elindult. Csakhamar egy magas kőszirthez ért, s itt különös látvány tárult szeme elé. Hatalmas sárkány viaskodott ott egy oroszlánnal.

Dühödten harcoltak életre-halálra, s bögésük, ordításuk megtöltötte a völgyet, és megremegtette a fákat s sziklákat.

„Hej, Uramisten, melyiknek segítek most?” gondolkodott Bruncvík, távolról nézve a küzdelmet. „Oroszlánért indultam utamra, az oroszlán jegyéért túrtem-szenvedtem annyit; nem tehetek másként, az oroszlánt kell segítenem. Lesz, ami lesz!”

Így végezvén magában, odarohant a küzdőkhöz, és kardot rántva, az érceszöld színű kilencfejű sárkány felé sújtott. Amint vágni kezdte a sárkányt, és szabdalni annak fejeit, az oroszlán abbahagyta a harcot, és lihegve, véresen, a szörnyű harctól elgyengülve, lefeküdt pihenni.

Bruncvík így egyedül viaskodott tovább. Vitézül küzdött, szaporán szórta kardjának csapásait a szörnyetegre, de az lebírhatatlan volt. Bruncvík már-már kimerült, már nem támadott, csak védekezett. Ekkor az oroszlán, kipihenvén magát, villámgyorsan hatalmas ugrással a sárkány hátán termett, és beleharapva, kettészakította a szörnyet. A veszedelemnek vége volt.

De Bruncvík most a másik veszedelemtől kezdett félni. Az oroszlántól. Ám az oroszlán nem ugrott rá, hanem lába elé feküdt. Bruncvík tovább akart menni. De amint elindult, az oroszlán felállt, és utána ment. S hiába szaporította Bruncvík lépteit a völgyön keresztül, az oroszlán egyre a nyomában maradt. Az ifjú herceg nem

szívesen látta ezt. Nem bízott az oroszlánban, s ezért szívesen megszabadult volna tőle.

Makkot gyűjtött hát, aztán felmászott egy magas tölgyfára, s elrejtőzött annak hatalmas koronájában. Így várta, hogy az oroszlán továbbmenjen. Várt, várt sokáig, várt egy fél napot, de az oroszlán csak ott ült a fa alatt, és annak sűrű lombú koronáját nézte. Leszállt az éj. Bruncvík egy vastag ágon ülve szunnyadt reggelig. Amint a reggeli hűvösség felébresztette, kinyitotta a szemét, s rögtön lenézett. Az oroszlán ott ült a fa alatt. Úgy ült ott, mint a hű kutya, s ülve maradt másodnap is, és szomorúan nézett fel a fa koronájára. Ülve maradt a második éjszakán is, s nem mozdult helyéről.

De harmadnap, mikor Bruncvík még mindig nem jött le, bánatában olyat ordított, hogy a tölgyfa megremegett belé, és Bruncvík, megrettenve a borzalmas hangtól, elengedte az ágat, amelyen ült, és leesett a földre. Annyira összezúzódott, hogy fel sem tudott állni. Gyenge volt, s nem volt mit ennie. Ám nem maradt segedelem nélkül. Az oroszlán elszaladt mellőle, s csakhamar egy elejtett őzrel fogak között tért vissza. Az őzrel Bruncvík lába elé tette.

Az ifjú herceg látta, hogy igazságtalan volt az oroszlánhoz, és hogy nem kell tőle félnie. Ezért, mikor az oroszlán melléje feküdt, és fejét ölébe tette, Bruncvík simogatni kezdte, mint a hű kutyát. Ettől kezdve megszerette az oroszlánt, az pedig nem tágitott mellőle. Három évig tévelygett a herceg az erdők között s a pusztaságban, de az oroszlán mindig és mindenütt vele volt, egyre vadászván, s a vadat urának hordván.

Egyszer, bolyongása közepette, Bruncvík egy magas hegy tetejére kapaszkodott föl, s lenézve onnan, megpillantotta a tengert, s messze a távolban egy várat. Igen megörült, hogy ismét emberi hajlékot lát, mert már hosszú évek óta nem látott ilyet. Sietve indult hát a tenger felé, kérvén az Istent, hogy segítse el odáig.

Tizenöt nap múlt el addig, míg a vad hegyeken keresztül a tenger partjára ért. S a tenger partja kopár, köves és homokos volt. Bruncvík a vár utáni vágytól és reménységtől hajtva, kardjával fiatal fákat és vesszőt vágott, széles tutajt tákolt össze, s vízre bocsátván, felült rá. Akkor indult el, amikor az oroszlán éppen vadászni járt, mert nem akarta magával vinni, hogy terhére lesz.

Amint azonban elrugaszkodott a parttól, az oroszlán zsákmánnyal a szájában megérkezett. Meglátván a távolodó Bruncvíkot, kiengedte a vadat foga közül, s nagyot ordítva, beleugrott a tengerbe. Oly nagyot ugrott, hogy két első lábával elérte a tutaj szélét. Megkapaszkodott, és sokáig úszott így, amíg Bruncvík, megindulván az állat hűségén, fel nem segítette a tutajra. És így haladtak tovább a vízen, a tutaj egyik végén Bruncvík, a másikon az oroszlán. Kilenc napig voltak a vízen. A tenger sokszor megtréfálta őket, s Bruncvík nemegyszer volt derékig, nyakig vízben. Aztán elsötétült felettük a mennybolt, s körülöttük a lég, s ők sűrű homályban úsztak tovább, nem tudván hova. Bruncvík, akit a sötétben aggodalom fogott el, csak azt látta, hogy már nincsenek nyílt tengeren, mert jobbról s balról magas hegyek árnyképe feketéllett a parton.

Akkor lett megint világosság körülöttük, amikor a karbunkulushegy alatt siklott el tutajuk. Ez a hegy vörös fényével ragyogva világított eléjük, amíg ki nem jutottak a sötétségből. S ekkor a verőfényes napsütésben egy várat pillantottak meg magas domb tetején. Az a vár volt, amelyet Bruncvík a hegyről látott. Bruncvík kikötött, s hű társától, az oroszlántól kísérvé, bement a várba, amelyben Olibrius király székelt. Ennek a furcsa királynak négy szeme volt, kettő elöl, kettő hátul. S még furább volt a király udvari népe: soknak közüle csak egy szeme, soknak csak egy lába volt, soknak meg szarva nőtt a fején. Némelyiküknek két feje, egyeseknek meg kutyafeje volt. Sokan vörösek voltak, mint a rókák, s olyan is akadt, aki félig fehér volt, félig meg szürke. Sokan olyan nagyok voltak, mint az óriások, sokan meg kicsinyek, mint a törpék, s ezek ott szaladgáltak az óriások lába alatt.

Bruncvíknak nem nyerte meg tetszését a király udvara, s el akart menni. De Olibrius király visszatartotta, s megkérdezte tőle, hogyan jött udvarába, készakarva-e, avagy szükségből.

– Hazámból készakarva jöttem el, ide szükségből jöttem. Kérlek, segíts, hogy újra hazatérhessek. – Így beszélt Bruncvík a királyhoz. A király meg így felelt:

– Innen csak a vaskapun át tudsz elmenni. De a vaskaput nem nyitom ki, s azon keresztül nem engedlek, amíg ki nem szabadítod lányomat, akit Bazilius sárkány ragadott el.

Mivel Bruncvíknak nem volt más választása, mint hogy vagy itt maradjon a király szörnyetegei között, vagy kiszabadítsa a király lányát, elszánta magát, hogy megkísérli legyőzni Baziliust. Olibrius vitorlást készíttetett számára, s ezen indult el Bruncvík hű orozlánjával, a hatalmas sárkány szigete s vára felé.

III.

A szigetig akadály nélkül jutott el. De a várba bejutni csaknem lehetetlen volt, mert sorban három kapun kellett átmennie, s mindegyiket dühödt szörnyetegek vigyázták. Bruncvíknak viaskodnia kellett velük, s a viadal kapuról kapura keményebb, szörnyűbb lett. Bruncvík sohasem verekedte volna ki magának az utat a várba, ha nem lett volna vele hűségese orozlánja.

Valahányszor az orozlán látta, hogy ura már elalél a harcban, odaugrott, és addig viaskodott a szörnyetegekkel, míg Bruncvík ki nem pihente magát. Így jutottak el végre a várpalotába, s annak egyik pompás termében ráakadtak Olibrius király gyönyörűséges leányára, akit sarkától derekáig kígyók fontak körül.

A leány elámult, amikor Bruncvíkot megpillantotta, és nem akarta elhinni, hogy Bruncvík erővel jutott be a várba, nem pedig úgy, hogy az örök elaludtak a kapuban. Aztán kérte Bruncvíkot, ne tegye ki magát még nagyobb veszedelemnek, hanem térjen vissza, amíg lehet. Mert az örököt ugyan elpusztíthatta, de bazilius sárkánnyal és testőrségével nem bír; hát csak siessen, mert sürges az idő: ilyenkor szokott az ő szörnyű ura, Bazilius, hozzá bejönni.

Ám Bruncvík nem mozdult, és akkor sem ijedt meg, mikor a terem ajtaján sipítozva, sziszegve elkezdett befelé nyomulni-tülekedni Bazilius kísérete, a sok fényes bőrű kígyó, hatalmas gyík, kígyólány, és egyéb különös szörnyeteg, csomókba csavarodva, gyűrűzve, olyan sokaságban, hogy a nagy terem egyszeribe tele lett velük.

Bruncvík tüstént rájuk rohant, s viaskodni kezdett velük. Nagy segítségére volt a viadalban az a gyűrű, melyet a királylány adott volt neki, s amely húsz férfi erejét öntötte belé, de még jobban segítette a hő vágy, hogy a királylányt kiszabadítsa. És segítette őt hűségese orozlánja is. Farkával ütötte a szörnyetegeket, talpával zúzta, fogával tépte, darabokra szaggatta őket, így az egész sipítozó-

sziszegő csürhe nemsokára elpusztult az oroslán erejétől és Bruncvík kardjától. Így hát az ifjú lovag már-már megnyerte a csatát, de e percben szörnyűséges robaj reszkettette meg a termet, mint a mennydörgés, s most már maga Bazilius, a tizennyolcfarkú, érceszöld színű tűzokádó sárkány rontott rájuk.

Csak ekkor kezdődött el Bruncvík számára az igazi haddelhadd. Viaskodott, védekezett, vágta a sárkányt, sok sebet is ütött rajta, de már maga is sok sebből vérzett, és sokszor feküdt a földön. Ám ahányszor elesett, az oroslán mindannyiszor helyébe ugrott. S amikor az oroslán fáradt ki, felkelt Bruncvík, és újra harcba kezdett. S a küzdelem vecsernye-időtől egész éjszaka s másodnap is tartott. Dél volt már, mikor Bazilius összeesett, s tagjait kinyújtván kimúlt. Az oroslán nagyot ordított, de Bruncvík sebektől borítva élettelenül feküdt a földön.

Nyomorú állapotában Olibrius király leánya istápolta. Kimosta sebeit, bekötözte, gyógyította, ápolta, s Bruncvík a kilencedik napon újra talpra állt. S a kiszabadított királylányt hajójára víve, oroslánjával együtt visszatért Olibrius várába, örülvén, hogy most már kinyílik a vaskapu, s ő visszatérhet hazájába.

Olibrius király nagy örömmel köszöntötte, de a vaskapuról nem akart beszélni. S hallani sem akart róla, mondván, hogy Bruncvíknak ott kell maradnia várában, mert lánya, Afrika, annyira megszerette megmentőjét, hogy férjévé akarja tenni.

Bruncvík keserű haragra gyulladt, s lelkében nagy háládatlansággal vádolta a királylányt. De mert nem volt mit tennie, és se tanácsot, se segítséget nem kapott senkitől, feleségül vette. Ám lelke folyton-folyvást messze járt, távoli hazájában Neomeniánál, aki után egyre jobban vágyódott és bánkódott.

Szomorúan ült a tenger partján, nézván a nagy vizet s a messzeséget, nem lát-e meg valami hajót, amely őt innen kiszabadítaná. De közel s távolban sehol se fehérlett vitorla, sehol se fodrosította bárka a zöld hullámokat, amelyek egykedvűen játszottak a napsütésben, s amelyeknek morájába beleveszett az ifjú lovag hangos panasza. Bruncvík, egyedül maradván, gyakran bolyongott a várban, átkozván azt, a királlyal, annak lányával s szörnyszülött udvari népével egyetemben.

Midőn egy ízben így elgondolkodva járta a várat, boltozatos verembe jutott, amelyet eddig sohasem látott. A verem közepén kőasztal állt, s azon kard feküdt markolat nélkül. Szinte önkéntelenül kihúzta a kardot hüvelyéből, s látta, hogy az jeles acélból való s módfelett éles. És a kard annyira megnyerte tetszését, hogy a maga kardjáról levette a markolatot, rányomta a kardra, s azt a derekán függő hüvelybe tolta. A saját kardját pedig markolat nélkül a kőasztalra tette, s kiment a veremből.

Afrikával találkozáskor, nem mondotta meg neki, amit tett, de megkérdezte, milyen kard az ott, abban a veremben. A királylány megijedt, s tüstént a verem ajtajához sietve, kilenc lakatra zárta azt. Bruncvík annál mohóbban kérdezgette, milyen kard az, és miért őrzik annyira.

– Ha tudnád, mennyi minden hatalma van annak a kardnak!

Ám többet nem mondott. De amikor Bruncvík tovább sürgette, és egyre kérte, mondja el a kard titkát, hiszen – úgymond – a verem kulcsai úgyszólván nála vannak, végül engedett kérésének.

– Hát ha tudni akarod, tudd meg, hogy ama kardnak ilyen hatalma van: ha kirántanád hüvelyéből, s elkiáltanád magad: Hulljon le egy fej, húsz fej, harminc fej, százezer fej! – tüstént hullának a fejek.

Bruncvík nevetett, mintha nem hinné e szavakat; de azok jól emlékezetébe vésődtek, és már azon gondolkodott, miképpen győződhetne meg a királylány szavának igazságáról. S amikor néhány szürke, vörös, púpos, kétfejű, kutyafejű udvari szörnyeteg lépett be szobájába, kirántotta kardját, s elkiáltotta magát:

– Nos, kardom, hulljon le e szörnyetegek feje!

S valamennyi szörnyeteg feje tüstént lehullott. Bruncvík összeszedte őket, és a tengerbe dobta. Röviddel ezután, amikor Olibrius király lányával és egész udvari népével asztalhoz ült, Bruncvík hirtelen kirántotta kardját, és felkiáltott:

– Nos, kedves kardom, ugorjon le e szörnyetegek és a király meg a királylány feje!

Így is történt. S Bruncvík, megbosszulván a háladatlanságot, otthagya a holttesteket, és sietve útra készülődött. Kinyitotta a vaskaput, sok élelmet, aranyat, drágakövet rakott hajójára, és

kedves oroszánjával útnak indult. A hajó szerencsésen kiúszott a nyílt tengerre, és Bruncvík hazafelé irányította a kormányt.

IV.

Kedvező szél fújt, és a hajó biztosan úszott a nyugodt tengeren. Senkivel sem találkoztak az úton; se hajót, se szigetet nem láttak sehol. Csak a hetedik napon kellett egy sziget előtt elhajózniuk. A sziget már messziről kívánatosnak látszott. Zöld volt, partján terebélyes, magas fák emelkedtek az ég felé, s közülük csodaszép építmények fehérre villogott ki.

S a szél kedves hangokat hozott a sziget felől. Üde játék bájos hangjait, vidám trombiták bűgását s dobok pergését. Azután elbűvölő ének hangjai jutottak Bruncvík fülébe a hullámok fölött ragyogó légen át. Férfiak s asszonyok énekeltek a szigeten.

S Bruncvíkot elfogta a vágy az emberek után, és szíve s a zene és az emberi ének hangjai a sziget felé húzták.

Mikor kikötött, nagy vigalmat látott, sok embert lovon s gyalogosan, s mindannyian drága ruhákba, derűs színű selyembe, bársonyba voltak öltözve, különösen a sudár termetű, szép szemű, szép hajú, szép arcú, gyönyörűséges asszonyok s leányok. Valamennyien gond nélkül, duhaj vidámságban mulatoztak. Voltak, kik pompás vérttel testükön, tüzes paripákon ülve lovagi tornát vívtak, voltak, kik táncoltak, mások meg énekeltek, játszottak. Amint Bruncvík közéjük lépett, mindannyian ráemelték szemüket, körülvették, és az ifjak s leányok hangosan kérdezték:

– Miképpen jöttél közénk? Akármiképpen is, táncolni fogsz velünk.

– És velünk maradsz!

– Nem engedünk el! Velünk maradsz örökre!

A gyönyörű lányok s asszonyok kezüket nyújtották felé, s a férfiak körülsereglették. De Bruncvík, föleszmélvén ámulatából, megsejtette, hogy ez édes, elbűvölő hangok s e bájos látvány nagy veszedelmet tartogatnak számára, hogy e mulatozásban pusztulását lelheti. Ezért kiszakítván magát a köréje sereglők közül, kirántotta kardját, s felkiáltott:

– Hulljon le a feje azoknak, kik legközelebb állnak hozzám!

S tüstént így is történt. De a többiek nem ijedtek meg, s így kiáltoztak:

– A mi kezünk közül nem menekülsz. Táncolni fogsz velünk, s lovainkon nyargalni. Mi az azmodeusok vagyunk, száműzött sátánok, és óriási a hatalmunk.

Hallván ezt Bruncvík, újra kardot rántott, s felkiáltott:

– Nos, mind eme sátánnak hulljon le a feje!

S a sok fej egyszerre huppan a földre. Bruncvík pedig sietve hajóra ült, s folytatta útját. Sokáig úszott hajója, sokáig bolyongott a tengeren, míg sok hét múltán gyönyörű várost pillantott meg, amint messziről feléje ragyogott a partról. Bruncvík horgonyt vetett, és oroszlánjával a város felé indult. A város körük nem látott senkit sem. A kapu is nyitva volt, s csend honolt a város útjain, terein is. A szépséges város mintha kihalt volna. De minden ház ajtaja nyitva volt, s minden házban bőség uralkodott. Bruncvík mindenhol terített asztalt, pompás étkeket s nemes borokat talált.

Amint így házról házra járt, hirtelen trombiták hangja s dobok pergése ütötte meg fülét. A trombitások teli tüdővel fújták trombitáikat, s a dobosok teljes erővel pergették dobjaikat. Hadsereg vonult a városba, az astriolíták hadserege, s annak élén Astriolus király léptetett hollófekete lován.

Bruncvík, megsejtván, hogy nem lenne jó dolga közöttük, megfordult, s ki akart menni a városból. De azok már észrevették, s útját elállván, megkérdezték, miképpen jutott ide.

– Akármiképpen is jutottam ide, higgyétek el, nem félek tőletek.

Ekkor megragadták, s Astriolus király elé vezették. A király így szólt hozzá:

– Vagy megígéred, hogy itt maradsz velünk örökre, vagy pedig égő lóra ültetlek.

– Nem ijedek meg tőled. Bízom Istenben, mert már sok nagy ijedelemben és sok nagy veszedelemben megsegített, és hiszem, hogy most is megsegít.

S Astriolus megparancsolta, hogy vezessék elő az égő lovat. Négy ember rohant rá Bruncvíkra, hogy megragadják, s az égő lóra ültessék. De Bruncvík kirántotta kardját, és felkiáltott:

– Nos, e négy embernek hulljon le a feje!

És ugráltak a fejek, az oroszlán meg darabokra szaggatta-zúzta őket. Astriolus igen megharagudván, előparancsolta egyik csapatát. A csapat nagy lármával s trombitaharsogással előrúgtatott, s körülkerítette Bruncvíkot. De Bruncvík nem ijedt meg, meg sem remegett, hanem a fegyveresek között állva, megsuhintotta kardját, s felkiáltott:

– Nos, hulljon le húsz, harminc, száz, ezer ember feje!

És gurultak a fejek, és hullottak a fejetlen testek olyan sokaságban, hogy megremegett a föld. Rémület szállta meg az egész sereget, s a királyt is. Borzadva néztek Bruncvíkra, s hangosan kiáltoztak félelmükben. A király pedig így szólt:

– Térj észre Bruncvík! Emlékezz Istenedre, és rejtse hüvelyébe kardodat. Ígérem, elvezetlek hazádba, csak ne gyilkolj tovább!

Midőn Bruncvík kérésére Astriolus király szent fogadalommal erősítette meg, hogy megteszi, amit ígért, s Bruncvíkot mindenével, amije van, s oroszlánjával együtt biztonságban eljuttatja hazájába, az ifjú herceg hüvelyébe rejtette kardját. S úgy történt, amint Astriolus ígérte. Egy csütörtöki nap alkonyán Bruncvík Astriolus birodalmának határára ért. Innen aztán baj nélkül ment tovább, míg csak hazájába nem jutott.

V.

Mikor Prága falai alá érkezett, remete-öltözéket vett magára, és oroszlánjával vára felé vette útját. A várban nagy vigasság volt, mert Bruncvík hitvese, Neomenia éppen menyegzőre készült. Mivel már több mint hét éve múltott annak, hogy Bruncvík világgá ment, és mivel ez idő alatt Neomenia nem látta meg férje gyűrűjét, meghajolt apja akarata előtt, s igent mondott egy nemes hercegnek, ki kezét megkérte. Midőn Bruncvík remeteruhában a várba érve meghallotta a történeteket, igen elbúsult.

Ám senkinek se szólt semmit, s nem is fedte fel magát. Csak hozzáhajolt a pohárnokhoz, aki a sok arany s ezüst serleget hordta az asztra, s a gyűrűt, melyet ujján viselt, észrevétlen Neomenia serlegébe ejtette. Aztán megfordult, s kiment a várból. Minek előtte kiment volna a kapun, ráírta annak félfájára:

„Az, ki hét esztendővel ezelőtt elment innen, újra itt van.” Ebből nagy kavarodás és zűrzavar támadt. Ezalatt Neomenia kiitta borát, s

a serleg alján megpillantotta a gyűrűt. Tüstént megismerte. Szíve nagy felindulásában nem tudta eltitkolni, hogy kié a gyűrű, s hogy íme Bruncvík visszatért. Jegyese igen megrémült ettől. Felugrott, s nyergeltetett, hogy vetélytársát elérje, s elpusztítsa. Harminc lovassal Bruncvík után vágatott, s foglyul ejtette.

Bruncvík látván, hogy a feje forog kockán, kardot rántott, s felkiáltott:

– Nos, hulljon le a vőlegény és szolgálai feje! – S gurultak a fejek, és hullottak a fejetlen testek a lovakról, s azok teher nélkül visszavágtattak a várba.

Bruncvík ezután egyik várába ment, s odahívta az urakat és zemanokat^{4}, akik nagy örömmel köszöntötték, és tüstént a prágai várba mentek vele. Mikor már közel jártak a várhoz, meglátták Neomeniát, aki apjával s nagy kísérettel közeledett feléjük. Bruncvík keresésére indultak. S mindnyájan örvendeztek a viszontlátás miatt, leginkább Neomenia, aki boldogságában könnyeit hullatta.

Prágában az egész nép, ifjak s aggok nagy örömmel s nagy ujjongással fogadták Bruncvíkot. Örvendeztek, hogy megjött hercegük, s oroszánt is hozott magával. S örült az egész ország, mikor Bruncvík elrendelte, hogy a városok kapujára s az országnak zászlajára is oroszánt fessenek, fehér oroszánt piros mezőben.^{5}

Ezután Bruncvík boldogan élt Neomeniával, és még jó negyven esztendeig uralkodott. A hű oroszán mindig mellette volt. S mikor Bruncvík nagyon megöregedett, és egyetlen fiát Ladislavot hátrahagyva, kilehelte lelkét, az oroszán sem akart ura nélkül élni. Bánkódott, gyengült, aztán utolsót ordítva, ura sírján meghalt.

* * *

És Bruncvík csodakardja?

Keményen befalazva a Károly-híd pillérének mélyén nyugszik, ott, ahol Bruncvík szobra áll, lábánál oroszánja kőképével. Oda falaztatta be Bruncvík halála előtt, ott pihen a bűvös fegyver évszázadok óta, s akkor jön felszínre újból, ha a cseh királyság sorsa a legrosszabbra válik. Mikor legnagyobb lesz hazánk szorongattatása, a Blaník felől előszáguldanak szent Vencel lovagjai, s maga a cseh föld örököse vezeti majd őket.

S amint keresztülhalad a Károly-hídon, fehér lova megbotlik, s patkójával kipattantja a kőből Bruncvík kardját. Szent Vencel megragadja majd a kardot, s kemény viadalban megforgatván feje felett, felkiált:

*„Hulljon le a feje a cseh föld minden ellenségének!”
Így történik majd, s szent lesz a béke hazánkban.*

ŽITO, A VARÁZSLÓ

Károly fia uralkodásának első éveiben az egész királyságban mindenki elégedett volt, és sokáig beszélte a nép, hogy Vencel⁽⁶⁾ király idejében akárki arannyal a fején járhatott az utakon világos nappal vagy sötét éjszaka, és senki még csak meg sem állította.

A király éberem őrködött az igazság felett, gondja volt rá, hogy a gazdagok jól bánjanak a szegényekkel, és maga ügyelt arra, hogy így legyen. Sokszor napszámosnak, szegény vargának vagy diáknak öltözött, és elment a sütőnők közé kenyeret venni. Ha a kenyér jó volt, és jól is volt megmérve, megfizette, s továbbment. De ha rossz volt, vagy nem volt meg a súlya, felfedte magát, kivitetett a boltból minden kenyeret, és a nincsteléneknek adta, vagy szétosztotta a szegény diákok között az iskolákban. A sütőt pedig megbírságot, vagy kosárba kötve megáztattatta a Moldvában.

S így tett a hentesekkel meg más mesterekkel is. Egyszer napszámosnak öltözve kiment a szőlőhegyre kapálni, hogy ott is megnézzé, milyen sora van az embereknek. És kapálta a szőlőt egész nap, s mikor látta, mily nehéz munka, elrendelte, hogy a napszámosoknak délben hosszabb pihenőjük legyen, este pedig hamarabb mehessenek haza a munkából.

Éjszaka is szívesen kóborgott Prága városában, álöltözékben járván a csapszékeket, hogy kikémlelje, igazságos-e a mérték, de meg azért is, hogy hallja, mit beszél a nép, mit gondol magában. Leginkább a „Kék Csukába” szokott volt járni az óvárosban, s itt, de máshol is, sok bohóságot vitt végbe vidám cimboráival.

A szemfényvesztésben is nagy kedve tellett, meg mindenféle tréfaságban. Ebben különösen udvari garabonciása, Žito⁽⁷⁾ járt elől. Žito szemfüles fickó volt, tudott búvólni, bárkit oda tudott tapasztani, ahol éppen ült vagy állt, s kiváltképp alakoskodni tudott, sokszor még az ábrázatát is megváltoztatta. Néha cafrangos darócruhában s bocskorban ment be a király szobájába, de mire a király elé ért, már selyemszoknya, tarka nadrág volt rajta, s cipellője orrán úgy ragyogott a sárgaréz, mint valami cicomás ficsúr topánján. Így állt

meg a király előtt, de mikor elment előle, mindenki látta, hogy rojtos remeteköntös van rajta.

És mennyi ördögi csínyet követett el a királyi lakomaasztalnál! Leginkább a király bolondja rovására. A bolond egyszer hal után nyúlt a mártásba. De alighogy a halat megfogta, már el is engedte. Nagyot kiáltott, és kidagadt szemmel nézett a kezére, mert az egyre merevebb lett, szaru nőtt rajta, míg patává nem változott, lókörmömmé. S a másik kezével ugyanez ment végbe.

A kővé meredt bolond kétségbeesetten fintorogva nézegette patáit, s a király és az urak olyan hahotába törtek ki, hogy orcájukon könnyek csorogtak végig.

Mikor végre a király megparancsolta Žitónak, hogy a bolondot patáitól megszabadítsa, Žito mindenféle karikákat meg kereszteket írt a levegőbe, varázsszavakat mormolva. A lókörmök eltűntek, de – tulokpaták termettek a helyükön, s ott maradtak, míg Žito a bolond sírásán és jajveszékelésén megindulva, el nem tüntette őket.

Vencel király egy ízben hintósétára indult a várból. A várudvaron már ott várta párnás, festett hintája, amelynek tetejét négy karcsú oszlop tartotta. Négy gyönyörű fehér mént fogtak fényes szerszámmal eléje. A hintó körül a király díszbe öltözött kísérete várt lóháton, és a bolond egy vén tarka gebén. Csak Žito hiányzott, bár a király megparancsolta, hogy ő is ott legyen a kíséretében. Már jött a király, de Žitónak nem volt se híre, se hamva. A király hintájába ülve, megkérdezte, hol a garabonciás, s mikor meghallotta, hogy nincs ott, igen elkomorult.

Ekkor a szomszéd várudvarból kukorékolás, szörnyűséges kukorékolás hangzott föl, mintha egész sereg kakas kiáltozna versenyt. S az átjáró boltozata alatt szekér zörgött, kis szekér, kétkerekű szekérke, s eléje három pár kakas volt fogva. Az első pár kicsi, a második nagyobb, a harmadik legnagyobb. Feketén ragyogtak a kakastollak, s vörösen égtek a kakastaréjok. Minden kakas csőrében vékony szíj, s minden szíj vége Žito kezében. A garabonciás a szekéren állt, s úgy hajtotta fura fogatát.

A király felnevetett, s mondván, hogy Žitónak hatos fogata van, neki meg csak négyes, menjen hát mindjárt az ő hintája után. S ment a király elől, a négy fehér ménnel, Žito meg mögötte a hat fekete kakassal, s amerre ez a fura menet elhaladt, mindenütt

összeszaladtak az emberek. Aztán gyakorta hajtott így ki Žito, és az emberek tüstént összegyűltek, ha meghallották, hogy Žito közeledik, és sokszor elmentek a vár elé is, hogy már ott várják fogatát. És Žito tett olyat is, amiről aztán egész Prágában s messze vidéken sok szó esett.

Harminc zsúp szalmát kötött össze, és a harminc zsúpból harminc malacot varázsolt elő, jó hízóttat. E csürhét aztán kihajtotta a folyó mellé a legelőre, ahol Michalnak, a gazdag zsugori péknek a disznai legeltek. Michal gyönyörködve nézte Žito jószágát, s mikor meghallotta, hogy a jószág olcsón eladó, megegyezett a garabonciással, megvette tőle a malacokat, és mindjárt meg is fizette az értük járó pénzt. Mikor Michal a tenyerébe csapott, Žito így szólt hozzá: „Csak annyit mondok, hogy jó malacok ezek, magad is láthatod, de a vizet nem bírják, erre emlékezz!”

De a pék nem gondolt Žito szavaival, és a jószágot belekergette a gázlóba. Amint a malacok beszaladtak a vízbe, mindjárt el is merültek, és helyettük harminc zsúp szalma úszott ki a víz tetejére. A pék várta, várta a malacokat, hogy majd csak előjönnek a vízből, de azok nem jöttek, és a szalmazsúpokat egyre messzebbre vitte a víz. A zsugori pék föl s alá futkosott a parton, ordított, káromkodott, hol a malacokat hívta, hol meg a szalmazsúpokra mutatott, hogy elúsznak, hogy fogják meg őket, mert húsznak. S azok elúsztak. És a pék, akit szörnyű harag szállott meg, hogy annyi pénzt, annyi malacot veszített el, Žito keresésére indult. A király udvarában nem találta meg. Mindenütt kereste aztán, mindenütt kérdezősködött utána, míg végre a kocsmában rálelt. Ott ült a király varázslója a bolthajtásos szobában, a vastag fal beszögellésében az ablak mellett; lábát messzire nyújtotta maga elé, hátát a falnak vetette. A kupa ott állt előtte üresen, meg aludt.

A pék elzöldült mérgében, amint megpillantotta. Mindjárt az ajtóban káromolni kezdte, és ordítózva rohant feléje. De Žito nyugalmasan aludt, mintha senki se ordítana a kocsmában, mintha csak egy legyecske döngene. A pék most már eszeveszetten megragadta a garabonciás lábát, és rázni kezdte, s mikor Žito erre se nyitotta ki szemét, nagyot rántott a lábán. S tüstént olyan fehér lett, mint a fal. A láb, ízületéből kiszakítva, élettelenül hullott a kocsmá padozatára. Žito meg, mint akit kígyó mar meg, úgy ugrott

fel, és torkon ragadta a halálra rémült péket. „Gyerünk a bíró elé!” Mit lehetett tenni? A pék látta, hogy Žito lába ki van szakítva helyéből, a kocsmáros pedig, meg a vendégek mind tanúbizonyságot tettek róla, hogy Žito lábát a pék rángatta ki. Így hát a pék nem tehetvén egyebet, szépen megkérlelte Žitót, és még nagy bírságot is fizetett neki.

Žito megbékült és a pék pénzét erszényébe söpörte. Aztán kiszakított lábához nyúlt, szempillantás alatt visszatette a helyére, és mankóját eldobva, délcegen, győztes módjára vonult ki a bíró szobájából. Így a zsugori péket még ki is nevették. Mindenütt arról beszéltek, mi esett meg vele, és ebből született meg a szólás: „Jól jársz, mint Michal a malacokkal.”

* * *

Nemsokára ezután Žitóra rossz idők következtek. Vencel királyhoz vendég érkezett: a bajor herceg. Egynéhány német garabonciás is jött vele szekereken. Mindenféle szerszámot hoztak magukkal. Maga a herceg parancsolta, hogy eljöjjenek, mert örömet akart szerezni a királynak.

A garabonciások vidám fickók voltak, ismerték a világot és az embereket, és jól értették mesterségüket. A király csodálta őket, de Žitóját is folyvást dicsérte. Žitónak meg kellett mutatnia a herceg előtt, hogy mit tud. Ám bármit csinált is, a németek utána csinálták. Nem volt semmi, amit ők is meg nem tettek volna, s így Žito nem tudott túljárni az eszükön. Žitót ette a méreg, s ezért olyat tett, hogy a németek nem tudtak mit kezdeni vele.

Az alatt az ebéd alatt történt ez, amelynek végeztével a svábok, a király s annak vendégei, meg az udvar és a prágai nép előtt tudományuk legjavát akarták bemutatni a várudvaron felállított porondon. Az ebédet a király egyik termében szolgálták fel, ahol felmagasított helyen a király ült hercegi vendégével és az udvari főemberekkel, lejjebb meg külön asztalnál a bolondok, Žito és két sváb garabonciás. Az ablak előtt az udvaron hirtelen német kiáltás hangzott föl, erre a két sváb felállt az asztal mellől, és kihajolt az ablakon, hogy megnézzék, mi megy végbe odalenn.

És máris benne voltak a kelepében.

Lenn nem ment végbe semmi, a hiábavaló láрма elült. A németek vissza akartak ülni az asztalhoz, de nem tudtak. Mert a fejüket nem bírták kihúzni az ablakból. Kicsi volt nekik az ablak, mivel abban a minutumban, ahogy kihajoltak rajta, szarvuk nőtt, nagy ágas-bogas szarvuk. S a németek rángatóztak, fejüket rázták, derekukat forgatták, s szarvaik zörögve ütődtek az ablakhoz.

S mögöttük lármásan harsant fel a hahota. Mindenki kacagott, és kiváltképpen a király, aki örült, hogy Žitónak ennyire sikerült a németeket megtréfálnia.

Ám ebéd után a svábok, akiket Žito a király parancsára megszabadított szarvaiktól, csodálatos dolgokat vittek végbe a várudvaron felállított porondon a király előtt. Ezer ember nézte őket, s álmélkodott csodás ördögi tudományukon. És Žito nem volt sehol. Meg sem mutatkozott. Így mondták az emberek; de azt is mondták, hogy itt volt, de megint eltűnt, mert restelkedik, hogy ily dolgokat ő nem tud végbe vinni. Elszaladt, elrejtőzött, hogy ne hallja a hangos dicséretet, amivel az emberek a németeket illették, s hogy a király meg ne parancsolja neki, hogy versenyre keljen velük.

Ám Žito hirtelen megszólalt. A várkapu felől kiáltott. Mindenki ismerte a fekete hajú, barna bőrű varázslót, aki most, piros szoknyába volt öltözve, így hát nagy mozgolódás támadt, mikor hangját meghallották. Utat nyitottak neki, átengedték maguk között, s ő felment a porondra, ahová két szolgálja is követte.

Amint a porond közepére ért, feltúrte zekéje ujját, és kezével kétfelé kezdte húzni száját. Húzta, tágította, szélesítette, amíg olyan nem lett, mint a barlang szája. A varázslók megsejtették, mi készül, s hátrálni kezdtek, el akartak rejtőzni.

Ám Žito szolgáljai megragadták a legügyesebbiket közülük, és odanyújtották gazdájuknak. Az pedig megfogta az apró németet, s formálni kezdte szükség szerint; karját hozzásimította derekához, aztán összecsavarta, összeszorította, majd kinyitotta kemencényi száját, s elkezdte tömni, nyomkodni a németet befelé. A német kapálódzott, de Žito mégis betömte a szájába csizmástul, de a csizmát mindjárt kiköpte. Lent mindenki a tenyerét verte, ujjongott, kiáltozott, hogy az ablakok remegtek belé. Ekkor Žito szolgáljai előhúztak egy vízzel teli nagy dézsát, amely ott állt a porondon, és

Žito, mintha a nagy falat megártott volna neki, a dézsa fölé hajolt, és kiköpte a svábot, aki már nagyon nyomhatta a gyomrát.

Az belepottyant a vízbe, amely magasra fröccsent, aztán elkezdett kapálódzni benne, míg végre bőrig ázva, mint az ürge, ki nem mászott a dézsából.

Az emberek odalenn lármáztak, rikoltoztak, kurjongattak, s hasukat fogva hahotáztak, kacagtak. A nevetéstől vörösre gyúlt arccal, s könnyezve mutogattak a németre, akinek ruhájából csak úgy csörgött a víz, míg a porond végén el nem tűnt a ponyva alatt.

A németek ezután már semmit sem mutattak be tudományukból.

És senki nem is gondolt velük. Mindenki csak Žitót nézte, Žitónak a király elé kellett járulnia, s a király a nép előtt megdicsérte. Mikor aztán lejött a porondról, a nép olyan ujjongással köszöntötte, hogy az egész vár visszhangzott belé.

* * *

Ez volt Žito leghíresebb tette.

De aztán élete végén mégis ő lett a vesztes. Legyőzték. A sátán győzte le, akinek odaígérte lelkét, és aki testestül-lelkestül elvitte.

SZLOVÁK MESÉK

A TIZENKÉT HÓNAP

Egyszer volt, hol nem volt, volt a világon egy anya, annak volt két gyermeke, egy édeslánya és egy mostohalánya. Az édeslányát nagyon szerette, de a mostohalányára rá se tudott nézni, mert az százszor szebb volt, mint az ő Holenája. A jó kis Maruška nem tudta magáról, hogy milyen szép, és el nem tudta képzelni, miért olyan dühös az anyja, valahányszor megakad rajta a szeme. Holena nem sokat lendített a ház körül, egész álló nap a kemencepadkán heverészett, vagy cicomázta-piperézte magát; Maruška mindent maga csinált: takarított, főzött, mosott, szőtt, font, füvet kaszált, még a tehénkét is egyedül látta el. Dolgozott hajnaltól estig, égett a keze alatt a munka és szelíden túrta anyja és nénje szidalmait. De hiába, azok napról napra rosszabbul bántak vele. Sehogy se tudták elviselni, hogy Maruška, ahogy növekedett, egyre szebb lett, Holena meg egyre rútabb. Egyszer csak azt gondolta magában az anya: „Bolond lennék, ha ezt a szép Marusát tovább is itt tartanám, hiszen ha majd kérők jönnek a házhoz, mind belészeretnek, mind őt akarják, Holena meg a nyakamon marad.”

Ettől a perctől a mostoha és lánya mind csak azon tanakodott, mi úton-módon veszejthetnék el szegény Maruškát; éhezették, ütötték-verték, úgy kínozták, hogy becsületes ember olyat még elképzelni sem tud. De hiába, Maruška túrt mindent békésen, és egyre szebb lett. Egy szép napon, január közepe táján, Holena a fejébe vette, hogy neki pedig ibolya kell.

– Eredj az erdőbe, Maruška – parancsolta hűgának –, és hozzál nekem egy csokor ibolyát, hadd tűzöm a derekamra, hadd legyen jószagú!

– Jaj, drága néném, mi jut eszedbe? Ki hallott már olyat, hogy hó alatt ibolya nőjön? – sópáncodott szegény Maruška.

– Ejnye, imilyen-amolyan lusta kölyke, még feleselgatsz? Hallgass, ha én parancsolok neked! Szedd a lábad, egy-kettő, s úgy vigyázz, agyonütlek, ha ibolya nélkül jössz haza! – fenyegetőzött a gonosz Holena. A mostoha pedig megragadta Maruškát, kilökte a

házból, az ajtót meg kulcsra zárta mögötte. Maruška keservesen sírva elindult a nagy rengetegbe. Vastag hótakaró borította az utat, sehol semmi nyom. Maruška sokáig ment-mendegélt, éhség kínozza, hideg vacogtatta, kérve kérte az úristent, szólítsa már magához.

Egyszerre csak világosságot lát a messzeségben. Megy-megy a fény után s elért a hegy csúcsára.

Hát a csúcson nagy tűz ég, a tűz körül tizenkét kődarab fekszik, a köveken meg tizenkét férfi ül.

Háromnak fehér a szakálla, három már fiatalabb valamicskét, a másik három még fiatalabb, de a legutolsó három a legeslegfiatalabb és a legszebb. Nem beszéltek azok egy szót sem, csak üldögéltek szép csöndesen, és néztek a tűzbe.

Ez a tizenkét férfi a tizenkét hónap volt. Középuött az öreg Január ült. Haja, szakálla fehér volt, mint a frissen hullott hó, kezében hatalmas buzogány.

Megijedt Maruška; egy pillanatra meg is torpant, de aztán nekibátorodva közelebb lépett a tűzhöz, s így szólt: – Jó emberek, engedjétek meg, hogy egy kicsit megmelegedjem, megvesz az Isten hidege.

Január bólintott, s megkérdezte Maruškát:

– Miért jöttél, lányom, mit keresel itt?

– Ibolyát szednék – felelte Maruška.

– Nincs most ideje az ibolyázásnak, lányom. Hiszen hó borít mindent – mondta a fehérhajú Január.

– Tudom én azt – felelte Maruška –, de mit tegyek, hogy a mostohám meg a néném rámparancsolt, ha török-szakad, ibolyát vigyek nekik, mert különben agyonütnek. Jó emberek, szépen kérlek, mondjátok meg, hol lelek ibolyát?

A nagy Január felállt, odalépett a legifjabb hónaphoz, kezébe adta a buzogányt, és így szólt: – Március, kisöcsém, ülj a helyemre!

Felült Március a nagy kőre, és rásuhintott a tűzre a buzogánnyal. A láng azonhelyt magasra felcsapott, a hó olvadozott, a fák rügyeztek, a bükkösben kizöldült a fű, a fűben kivirágzott a százsorszép: egyszeribe kitavaszkodott. A cserjésben, megbújva a levelek alatt, nyílni kezdett az ibolya, és Maruška még fel sem ocsúdott, körös-körül olyan lett a föld, mintha kék kendőt borítottak volna rá.

– Rajta, Maruška, szedj ibolyát, de szaporán ám! – parancsolta Március. Maruška szedett is, örömet, egész nagy csokorra valót. Aztán szépen köszönetét mondott a hónapoknak, és vidáman sietett haza.

Álmélkodott Holena, álmélkodott a mostoha, amikor meglátták Maruška kezében a szép ibolyát; sietve ajtót nyitottak. Az ibolya illata az egész kunyhót elárasztotta.

– Hol szedted az ibolyát? – kérdezte az irigy Holena.

– Odafenn az erdőben, van ám rengeteg a cserjésben – felelte Maruška. Holena kikapta kezéből a virágot, a derekára tűzte, nézegette, szagolgatta, az anyjának is odaadta, hogy az is hadd szagolja, de bizony a húgának nem mondta volna: – Nesze, te lány, szagold te is! – Másnap, ahogy Holena ott heverészett a kemencepadkán, egyszerre csak eperre fájdult meg a foga. Nyomban odaparancsolta húgát, s azt mondta neki:

– Eredj az erdőbe, Maruška, s hozzál nekem epret!

– Jaj, drága néném, hol találok én ilyenkor epret? Ki hallott már olyat, hogy hó alatt eper érjen? – sópánkodott Maruška.

– Ejnye, imilyen-amolyan lusta kölyke, még feleselgatsz? Hallgass, ha én parancsolok neked! Szedd a lábad, egy-kettő, s úgy vigyázz, agyonütlek, ha eper nélkül jössz haza! – fenyegetőzött a gonosz Holena. A mostoha pedig megragadta Maruškát, kilökte a házból, az ajtót meg kulcsra zárta mögötte.

Maruška keservesen sírva elindult a nagy rengetegbe. Vastag hótakaró borította az utat, sehol semmi nyom. Sokáig ment-mendegélt; éhség gyötörte, hideg vacogtatta. Egyszer csak megpillantotta a messzeségben ugyanazt a világosságot, amelyet előző nap is látott. Sietett felé, nagy boldogan. Odaért megint a nagy tűzhöz, ott ült a tűz körül a tizenkét hónap, középpött az öreg Január.

– Jó emberek, engedjétek meg, hogy egy kicsit megmelegedjem, megvesz az Isten hidege – szólította meg őket Maruška.

Január bólintott, és megkérdezte tőle:

– Miért jöttél megint, lányom, mit keresel itt?

– Epret szednék – felelte Maruška.

– De hiszen tél van lányom, s a hó alatt nem terem eper – mondta Január.

– Tudom én azt – felelte Maruška szomorúan –, de mit tegyek, hisz a mostohám meg a néném rámparancsolt, hogy ha törleksz, epret vigyek nekik, mert különben agyonütnek. Jó emberek, szépen kérlek, mondjátok meg, hol találok epret?

Felkelt a nagy Január, odament ahhoz a hónaphoz, amelyik ott ült épp átellenben vele, kezébe adta a buzogányt, és így szólt: – Június öcsém, ülj a helyemre!

Felült Június a kőre, és rásuhintott a tűzre a buzogánnyal. A láng magasra felcsapott, s olyan forróság támadt körülötte, hogy a hó azon nyomban elolvadt, a fű kizöldült, a fák levelekbe burkolóztak, madarak csattogtak, daloltak, százféle virág virított az erdőn – egyszeriben nyár lett.

A bükkösben a föld mintha kis fehér csillagokkal lenne bevetve! De lám, a kis fehér csillagok Maruška szeme láttára eperré változnak, s ezek az eprek olyan gyorsan érnek, hogy Maruška még fel sem ocsúdik, már piroslik az erdő tőlük, mintha vér ömlött volna a földre.

– Rajta, Maruška, szedj epret, de szaporán ám! – parancsolta Június.

Szedett is Maruška örömet, egy köténnyel teliszedett.

Azután szépen köszönetét mondott a hónapoknak, és vidáman sietett haza.

Álmélkodott Holena, álmélkodott a mostoha, amikor meglátták, hogy Maruška egy teli kötény epret hoz.

Szaladtak ajtót nyitni neki. Az eper illata az egész kunyhót betöltötte.

– Hol szedted az epret? – kérdezte az irigy Holena.

– Odafenn az erdőn, terem ám a bükkösben rengeteg – felelte Maruška.

Holena kikapta kezéből az epret, jól belakott vele, a mostoha is torkig ette magát, de Maruškának egyik sem mondta: – Nesze, te lány, egyél te is egy szemet!

Harmadnap Holena piros almát kívánt.

– Eredj az erdőbe, Maruška, és hozzál nekem piros almát! – parancsolta hűgának.

– Jaj, drága néném, hol vegyek én télen piros almát? – vetette ellen szegény Maruška.

– Ejnye, milyen-amolyan lusta kölyke, még feleselgatsz? Hallgass, ha én parancsolok neked! Szedd a lábad, egy-kettő, s úgy vigyázz, agyonütlek, ha piros alma nélkül jössz haza! – fenyegetőzött a gonosz Holena.

A mostoha pedig megragadta Maruškát, kilökte a házból, az ajtót meg kulcsra zárta mögötte.

Maruška keservesen sírva elindult a nagy rengetegbe.

Vastag hótakaró borította az utat, sehol semmi nyom. Ám Maruška most nem csak úgy találomra mendegélt, hanem egyenest a hegy csúcsára, ahol a tizenkét hónapot találta. Ott üldögélt a tizenkét hónap, Január középütt.

– Jó emberek, engedjétek meg, hogy egy kicsit megmelegedjem, megvesz az Isten hidege – kérte Maruška a hónapokat, közelebb lépve a tűzhöz. A nagy Január bólintott, és megkérdezte: – Miért jöttél, lányom, mit keresel már megint?

– Piros almát szednék – felelte Maruška.

– De hiszen tél van lányom, s télen nem terem piros alma – mondta Január.

– Tudom én azt – válaszolta Maruška szomorúan –, de mit tegyek, hisz a mostohám meg a néném rámparancsolt, hogy ha török-szakad, vigyek nekik piros almát, mert különben agyonütnek. Jó emberek, szépen kérlek, mondjátok meg, hol találok piros almát?

Felállt a nagy Január, odament az egyik idősecske hónaphoz, kezébe adta a buzogányt, szólván: – Szeptember öcsém, ülj a helyemre!

Felült Szeptember a kőre, és rásuhintott a tűzre a buzogánnyal. A tűz vörösen felizzott, a hó egyszeriben eltűnt, de a fákon már alig-alig volt levél, s azok is egyre hulldogáltak, hűvös szél pörgette őket az elsárgult pázsiton. Virág sem volt már annyiféle, mint nyáron: a hegyoldalon szegfű piroslott, a völgyben őszike virított, a bükkösben magas páfrány és sűrű puszpáng nőtt. Maruška egyre csak a piros almát leste, s lám, egyszerre meg is látott egy almafát, s fent, magasan az ágak közt, a mosolygó piros almákat.

– Rajta Maruška, rázd meg a fát, de szaporán ám! – parancsolta Szeptember.

Megrázta Maruška, örömet, le is esett egy alma. Megrázta még egyszer, hát leesett még egy. – Most pedig szaladj haza, Maruška! –

kiáltott rá Szeptember. Maruška tüstént szót fogadott. Felkapta a leesett két almát, szépen köszönetét mondott a hónapoknak, és vidáman szaladt haza.

Álmélkodott Holena, álmélkodott a mostoha, amikor meglátták Maruška kezében a két mosolygó, piros almát. Sietve ajtót nyitottak, Maruška meg odaadta nekik a két almát.

– Hol szedted? – kérdezte az irigy Holena.

– Odafenn az erdőn, van ám ott bőven – mondta Maruška.

– Hát ha bőven van, akkor miért hoztál csak kettőt? Biztosan megetted a többi útközben! – rivallt rá Holena.

– Jaj, drága néném, dehogy ettem, dehogy ettem! Nem ettem biz én egy harapást sem! De azért hoztam csak kettőt, mert amikor először megráztam a fát, egy alma esett le, amikor másodszor megráztam, megint csak egy, többet meg nem hagytak rázni, rámkiáltottak, hogy szaladjak haza! – mondta Maruška.

– Hogy a mennykő csapjon beléd!- kiabált Holena, és ütésre emelte a kezét.

Maruška keserves sírásra fakadt, és kérve kérte az Úristent, szólítsa inkább magához, de ne hagyja, hogy a gonosz néne és mostohája agyonverjék.

A konyhába menekült. A pákosztos Holena meg nekiesett az almának; úgy ízlett neki, hogy ideig-óraig még Maruška kínzásáról is megfeledkezett. Azt mondta, ilyen zamatos almát életében nem evett még. A mostoha is megnyalta utána mind a tíz ujját. Mire mind a két almát bekebelezték, jött csak meg igazán az étvágyuk!

– Add csak a ködmönömet, anyám! – mondta Holena. – Magam megyek az erdőre almáért; ezt a mihaszna lányt hiába küldenénk, megint csak megenné útközben a javát. Bízd csak rám, anyám, meglelem én azt az almafát, s mind lerázom, ami rajt van, rám ugyan kiálthat akárki fia.

Hasztalan ellenkezett az anyja, hasztalan próbálta lebeszélni, Holena ködmönt kanyarított magára, kendőt kötött a fejére, és elindult a nagy rengetegbe. Az anyja kiállt a küszöbre, úgy nézett a lánya után.

Mindenütt hó, nyom sehol; Holena ment-mendegélt, a torkosság mind beljebb és beljebb hajtotta a sűrűbe. Egyszer csak fényt látott a távolban.

Elindult arrafelé. Eljutott egészen a csúcsra, ahol a nagy tűz égett, s a tűz körül tizenkét kövön a tizenkét hónap üldögélt. Holena visszahökent, de csak egy pillanatra, azután közelebb lépett a tűzhöz, és föléje tartotta a kezét. Nem kérdezte a hónapoktól: – Szabad-e megmelegednem? – szóra sem méltatta őket.

– Minek jöttél, mit keresel itt? – mordult rá bosszúsan a nagy Január.

– Mit kíváncsiskodsz, te vén szakállas, mi közöd hozzá, hová megyek?! – vágott vissza gorombán Holena, azzal hátat fordított a tűznek, s ment be a sűrűbe.

A nagy Január összevonta szemöldökét, és buzogányát megsuhogtatta a feje fölött.

Az ég azonhelyt elsötétült, a tűz csak épp hogy pislákol, esni kezdett, a hó, szakadt, mintha kihasadt volna az ég cihája. Jeges szél kerekedett. Holena azt sem látta már, hová lép, csak talpalt, bukdácsol a nagy hóban, megbotlott egy hóbuckában, tagjai gyöngültek, merevedtek.

A hó meg csak szakadt szűnös-szüntelen, jeges szél süvített. Hiába a meleg ködmön, hiába a kendő, Holena bizony megfagyott.

Várta az anyja a lányát, nézett ki az ablakon, nézett ki a pitvarból, de hiába várta.

Peregtek az órák, egyik a másik után, Holena csak nem jött.

„Mi lelhetette azt a lányt? Tán még mindig az almát eszegeti, nem tud betelni vele? Megyek már, megnézem, hol van ilyen sokáig!” – mondta magában az anya, kapta a ködmönét, kendőt kerített a fejére, s indult a lánya után.

Mindenütt hó, lábnyom sehol. Hívta, szólongatta Holenát, de senki sem felelt.

Ment, barangolt az erdőben, szakadt a hó, jeges szél fütyült a fák közt.

Maruška ezalatt otthon megfőzte az ebédet, megetette a tehénkét, de se nénye, se mostohája nem jött meg.

„Hol maradhatnak olyan sokáig?” – tanakodik magában Maruška, s a rokkához ül.

Már teli az orsó, a szoba is besötétedett, de se a nénye, se a mostohája nem jön.

„Jaj, istenkém, csak nem történt valami bajuk?” – búslakodik a jó Maruška, s aggódva kémlel ki az ablakon.

Ragyog az égen a csillag, csillog a földön a hó, csak ember nincs sehol. Becsukja nagy búsan az ablakot.

Reggel várja őket reggelivel, délben ebéddel, de hiába várja, se a nénye, se a mostohája nem jön vissza többé.

Mind a ketten odavesztek, megfagytak az erdőn.

A jó Maruškáé maradt a kunyhó meg a tehén meg a kis föld, derék férje is akadt, akivel boldogan, békességben élte napjait.

BAJAJA HERCEG

A fiatal király elbúcsúzott feleségétől, mert háborúba kellett indulnia. Alighogy elhagyta a palotát, a királynénak ikrei születtek: két szép fiúgyermek. Örült a királyné, örült az egész birodalom. Nyomban követeket menesztettek a királyhoz, hogy neki is megvigyék az örömhírt. A fiúk, mint két piros alma, oly szépek, mosolygósak voltak, s szemlátomást nőttek, mint a csiperkegomba; az idősebbik volt az elevebb, s az is maradt, míg csak felserdültek. Szaladgált künn az udvaron, ugrándozott, ha kedve támadt, lóra pattant, ügyelni kellett rá minden pillanatban. Öccse azonban csak a puha szőnyegen szökdécselt, az anyja szoknyája körül lebzsel, s ki nem ment volna a világért sem az udvarra, legfeljebb a virágos kertbe. Így aztán az anyjuk az idősebbet nem szerette, a fiatalabb lett a kedvence.

Hét esztendősek voltak a gyermekek, amikor az apjuk visszatért a háborúból, s boldogan ölelte keblére feleségét és gyermekeit.

– Melyikük az idősebb? – kérdezte feleségétől.

A királynő gyorsan kedvencére mutatott, mert azt hitte, hogy férje tudni akarja, melyikük lesz majd utána a király. Ő azonban egyformán szerette mind a két fiát. Amikor felserdültek, hallja ám az idősebb, hogy öccsét emlegetik ifjabb királyként. Ez aztán annyira elszomorította, hogy nem is akart tovább otthon maradni. Nagy fájdalmát elpanaszolta kedves paripájának, s elmondta neki azt is, hogy legszívesebben világgá menne.

Ekkor a kedves paripája emberi hangon így szólt hozzá:

– Ha nem szívesen vagy itthon, menj világgá, de apád beleegyezése nélkül egy lépést se tégy. Azt tanácsolom: ne vigyél magaddal senkit, csupán engem. Így járhatsz szerencsével!

Az ifjú herceg csodálkozva hallgatta a paripát, s megkérdezte, hogy s mint tanult meg beszélni.

– Csak azt ne kérdezd – felelt a paripa –, én védelmezlek és segítlek, amíg csak hallgatsz a szavamra.

Az ifjú herceg megköszönte a paripa tanácsát, megfogadta, hogy hallgat a szavára, s azon nyomban felment a várba, atyjához, hogy

engedélyét kérje, mert egy percig sem akart tovább otthon maradni.

Amikor kérését előadta, atyja nem helyeselte szándékát, nem akarta elengedni, anyja azonban első szóra beleegyezett.

Az ifjú herceg nem állt el szándékától, addig könyörgött, míg végül atyja is beleegyezett. Tüstént készíteni is kezdték az útra, lovakat s díszes kíséretet rendeltek melléje, ő azonban így szólt apjához:

– Nem kell nekem díszes kíséret, lovat és embert mindenütt találok, amennyi csak kell, csak pénzt veszek magamhoz, s kedves paripámon egyedül vágok neki a nagyvilágnak, így aztán nem lesz annyi gondom, bajom.

Addig kérte az apját, amíg ebbe is beleegyezett. Előkészítettek mindent az útra. Kedves paripája felnyergelve állt a kapuban, felpattant rá, s elbúcsúzott apjától, anyjától, testvérétől.

Az utolsó pillanatban anyja szíve is megesett rajta. Sajnálta már, hogy világgá engedte a fiát. Szigorúan ráparancsolt hát, hogy legkésőbb egy év elteltével jöjjön haza, vagy legalább hírt küldjön magáról.

Estére kelve már künn nyargalt a tágas mezőn, s messze maga mögött hagyta a király városát. Friss, tüzes volt a fiatal csikó, meg se kottyant neki a temérdek nagy út. Szőre, mint a bársony, úgy csillogott, lába vékony volt, mint a hajlékony vessző, és gyors, mint az erdők szarvasa.

Mentek mendegéltek, már jókora utat megtettek, s a herceg jószerint azt sem tudta, merre járnak, hova viszi kedves paripája. Egyszer csak egy gyönyörű város közepén egy tornyot pillantott meg. A paripa átvágott a mezőn, s megállott egy magas szikla előtt. Patájával megkopogtatta a sziklát, az megnyílt, s ló és lovása beljebb kerültek. Kényelmes, tiszta istálló volt a szikla belsejében.

– Engem hagyj itt – mondotta a paripa a hercegnek –, te pedig menj a közeli városba a királyhoz. Csak egyre vigyázz: némának kell tettetned magad. A király majd szolgálatába fogad. Ha bármire szükséged lesz, gyere ide, koppants hármat, s a szikla megnyílik előtted.

A herceg ezt gondolta: „Az én paripám okos és tapasztalt, biztosan tudja, miért küld a királyhoz.” Vette hát pálcáját, s elindult.

Szerencsésen beért a cifra városba, mely nem messze feküdt a sziklától, s jelentkezett a királynál.

A király midőn látta, hogy néma, s hogy mily derék és fiatal, megsajnálta, szolgálatába fogadta. Hamarosan észrevette, hogy a fiú megtalálja mindennek csínját-bínját, mindent előteremt, amit csak megkívánnak, egész nap tesz-vesz, szaladgál, írkokot sem talált nála megelőbbet a király. Szerette, becsülte mindenki, s mivel néma volt, s mindenre csak azt hebegte „ba-ja-ja”, ráragadt a Bajaja név, s nem is nevezték másként, csak így.

A királynak volt három lánya, egyik szebb, mint a másik. A legidősebbet Zdobenának, a középsőt Bódinkának, a legkisebbet Szlavenának hívták. Legjobban a három lány szerette Bajáját, s velük a nap bármely szakában találkozhatott. Mivel néma volt, s az arca sápadt, a király bizvást gondolta, hogy egyik királykisasszonynak sem fog megtetszeni, ők azonban igen megszerették, s Bajájának mindenhová el kellett kísérnie őket. Koszorút font, csokrokat kötött nekik a réten, madarakat s virágokat rajzolt, amelyeket a lányok aztán aranycérnával varrtak ki. Mindez igen tetszett a királykisasszonyoknak. Bajaja azonban a legkisebb körül tett-vett legszívesebben, s mindig az volt a legszebb, amit neki készített. Nővérei haragudtak is emiatt, pedig Szlavena maga volt a megtestesült jószág, ő sosem vetélkedett nővéreivel Bajájáért.

Rövid ideig volt még csak Bajaja az udvarban, amikor egy reggel abba a terembe lépett be, ahol a király reggelizni szokott. Látja ám, hogy ura szomorúan, gondokba merülve üldögél. Jelekkel tüstént megkérdezte, hogy mi bántja.

A király szomorúan válaszolt:

– Elmondom neked, bár tudom, hogy nem segíthetsz rajtam. Egy esztendeje múlt éppen, hogy három sárkány tört a birodalmamra. Az egyik kilenc, a másik tizenhét, a harmadik huszonhétfejű szörnyeteg volt. Nagy riadalom tört ki a városban, még a férgek is remegve bújtak üregeikbe. Embereim elrejtöztek, ahova tudtak, senkinek sem volt biztos az élete. A sárkányok elhurcoltak mindent, amit csak találtak, felfalták még a szopósbárányt is, s nekünk mindezt tűrni kellett, csak hogy a városba ne tegyék a lábukat. Így is sok embert elpusztítottak. Nem tudtam tovább nézni az iszonyú pusztulást, magamhoz hívtam az öregeket, hogy megtudakoljam,

hogy s mint lehetne a sárkányoktól megszabadulni. Elrémültem, mert az öregek azt mondták, hogy három lányomat kell odaígérem, akik olyanok, mint a fésző rózsabimbók. De hogy országomon segítsek, mégis meghoztam ezt a fájdalmas áldozatot. A királynő mikor megtudta, szörnyethalt. Lányaim azonban a mai napig sem tudtak erről. A sárkányok azóta eltűntek, s még hallani se hallottunk róluk. Az este azonban egy pásztor futott hozzám magából kikelve, hogy a sárkányok ismét előbújtak közeli sziklaodújukból, s törnek-zúznak. S én szerencsétlen, hogy megmentsem országomat, holnap áldozatul vethetem az első leányomat, holnapután majd a másikat, aztán a harmadikat, s végül kifosztottan, árván, magamra maradok!

Így siránkozott a szerencsétlen király, s kétségbeesésében a haját tépdeste.

Bajaja lehajtott fejjel sietett a királykisasszonyokhoz. De még csak ott rémült halálra! Fekete ruhában ültek egymás mellett a lányok, halovány volt az arcuk, mint a fehér márvány, keservesen zokogtak. Siratták, hogy ily csúf véget kell érnie fiatal életüknek.

Bajaja próbálta felvidítani őket, jelekkel mutogatta, bizonygatta, hogy csak türelemmel várjanak, biztosan tudja, hogy megérkezik szabadítójuk. A szerencsétlenek azonban nem is látták, hogy mit mutogat, patakokban folyt a könnyük tovább. De siralomház volt az egész város, zokogtak mindenfelé, mert szerették a királykisasszonyokat. A várat s az egész várost fekete posztóval vonták be.

Bajaja titokban kisurrant a városból, s a réten keresztül egyenesen a sziklához futott, ahol kedves lova volt bezárva; midőn hármat koppantott, a szikla megnyílt, ő belépett, megsimogatta a lova sörényét, megveregette okos fejét, és ezt mondotta:

– Kedves lovacskám, tanácsért jöttem hozzád. Ha most segítesz rajtam, örök életemre szerencsés leszek.

Azzal rendre elmesélte lovának, ami a királlyal s lányaival történt.

– Mindenről tudok már – felelte kedves paripája –, azért hoztalak ide, hogy szabadítsd meg a királylányokat. Holnap jókor reggel gyere ide, és én megmondom, mit kell tenned.

Bajaja nagy örömmel futott a kastélyba; sokan furcsállották vidámságát, de nem is sejthette senki örömének igazi okát. Egész

nap nem hagyta el a királylányok szobáját, mindent megkísérelt, hogy jókedvre derítse őket, de ez nem sikerült neki.

Másnap reggel még alig szürkült, már ott volt a sziklánál. Örömmel köszöntötte kedves paripája, és így szólt:

– Most pedig hengerítsd el jászlam alól ezt a követ, és vedd magadhoz, amit alatta találsz.

Bajaja engedelmeskedett. Óvatosan elhengerítette a követ, s a gödörből, melyet a kő eltakart, egy ládát húzott elő. Paripája megparancsolta, hogy nyissa fel. Amikor felnyitotta, három rend gyönyörű ruha, kard és lószerszám tűnt a szemébe. Az egyik rend ruha fekete volt, ezüsttel s gyémánttal kihímezve, villogó acélból volt a páncélja, sisakja, s rajta fehér és fekete a forgó. A másik rend ruha hófehér volt, arannyal dúsan hímezve. Vértje, sisakja arany, forgója fehér. A harmadik égszínkék, ezüsttel, gyémántokkal s tollakkal volt ékesítve, s rajta fehér és kék a forgó. A három rend ruha mellett egy kard volt, a markolata csupa gyémánt, csupa drágakő; csillogott, villogott, akárcsak az aranyos lószerszám, mely szintén előkerült.

– A három rend ruha a tiéd. Legelőbb azonban öltözz a feketébe.

Bajaja felöltözött, kardot kötött, s felszerszámozta paripáját.

– Nem kell félned, amíg engem látsz! Csak üsd, vágd a sárkányokat, bízd magad kardodra – tanácsolta a paripa, midőn elhagyták a sziklaodút.

Eközben keserves búcsúzkodás folyt a várban, s az egész város kikísérte a szerencsétlen Zdobenát. Már jó messzire eljutottak, amidőn a királykisasszony felpillantott, s meglátta a félelmes sziklát; reszketve hullott térdre. E pillanatban a messzeségből egy paripa repült elélük, s rajta egy talpig feketébe öltözött lovag.

Midőn a tisztásra ledobbant, megparancsolta az embereknek, hogy húzódjanak hátrább; úgy is történt. A királylányt is hátrább vitték, s ő ottmaradt egyedül. A királykisasszony azonban nem hagyta magát, látni akarta, hogy mi történik.

Alig lépett egy dombra, zúgva, dörögve kettéhasadt a szikla, s előugrott a kilencfejű sárkány. Fürkészve pillantott körül, kereste áldozatát. Bajaja e pillanatban lovára pattant, kirántotta a kardját, s egyetlen ütéssel levágta a sárkány három fejét. A szörnyeteg megtorpant, mérgében jobbra, balra csapkodott, tekergett, okádta a tüzet Bajajára. De a fiú mit sem törődött ezzel, csak vágta,

szabdalta, amíg le nem ütötte mind a kilenc fejét. A többit elvégezte a paripa patája.

Alighogy a sárkány kiadta a páráját, a lovag elvágatott. Zdobena elbűvölve nézett utána. Aztán észbe kapott, hogy otthon már várja az apja, s kíséretével gyorsan visszatért a palotába. Boldog örömmel ölelte keblére lányát a király, örültek a testvérei is, és reménykedtek, hogy tán értük is eljő majd szabadítójuk. Bajaja is hazaszaladt, és folyvást bizonygatta, jelekkel magyarázta, hogy eljön a szabadító, nincs mitől tartaniok. De másnap újra félelem szállt szívükbe.

Második nap Bódinkát vitték a sziklához. Úgy történt most is, mint az előző nap. Alighogy a szikla elé értek, megpillantották a lovagot, aki talpig fehérben tartott feléjük. S mindjárt rá is rontott a tizennyolcfejű sárkányra, összecsapott vele, hogy csak úgy nyögött belé a szörnyeteg. Ahogy munkáját befejezte, mint előző nap, újra elvágatott. A királykisasszony visszatért a várba, s mindnyájan fájlalták, hogy a vitéz lovag jóságát még csak meg sem köszönhatték.

– Kedves nővérem – mondta Szlavena, midőn újra együtt voltak –, ti nem kértétek meg a lovagot, hogy kísérjen haza benneteket. De én, mielőtt elmenne, szépen megkérem, s meglátjátok, hogy megteszi.

– Mit nevezsz Bajaja? – kérdezte Zdobena, látva a néma fiú derült ábrázatát.

Bajaja végigtáncolta a szobát, úgy mutatta, hogy a lovag eljövételének örül.

– Bolondos vagy! Hiszen még el se jött – felelte Zdobena.

Harmadnap Szlavenát vezették ki. Maga a király is vele ment. Reszketett szegény, szíve elszorult, midőn arra gondolt, hátha mégsem jön el a szabadítója, és ő a sárkányok martaléka írsz. De nővérei e pillanatban boldogan kiáltottak fel, mert megpillantották a lovagot, talpig égszínkébe öltözötte. Úgy, ahogy az első két sárkányt, a harmadikat is legyőzte Bajaja: még csak el sem fáradt, sem ő, sem a paripája. Ekkor hozzálépett a király és Szlavena, és kérelték, hogy jöjjön velük a palotába. De a lovag nem hallgatott rájuk. Szlavena leborult eléje, és ruháját megragadva oly esdeklően kérte, s oly nyájasan pillantott rá, hogy a hercegnek meglágyult a

szíve. Kedves paripája azonban felnyerített, s gazdájával együtt eltűnt a szemük elől.

Szlavena szomorúan tért vissza atyja kíséretében a várba. Nagyon bántotta, hogy szabadítóját nem tudja megjutalmazni. Már-már azt hitték, hogy a lovagot sikerül magukkal vinniük, de reményükben ismét megcsalatosztak.

Hanem azért mindnyájan boldogok voltak. Örömük azonban nem tartott sokáig, csakhamar újabb szomorúság szakadt rájuk. A szomszéd király hadat üzent, és seregeivel rátört birodalmukra. Ez a hír lesújtotta őket, mert tudták, hogy a szomszéd erősebb. A király tüstént nagypecsétű leveleket küldözött szerte a birodalomba: a hercegeket, főurakat hívta tanácskozásra a királyi udvarba. A nagyurak hamarosan mind egy szálig egybesereglettek. A király elmondta nekik szorongatott helyzetét, és segítségüket kérte. Jutalmul saját lányát ígérte feleségül annak, aki megsegíti. Ki ne állt volna kötélnek ily nagy ajándék reményében? Mindnyájan megígérték, hogy a kitűzött napon seregeik élén megjelennek. Rendre elő is készítették mindent, s a király el volt szánva, hogy maga vezeti seregeit a csatamezőre.

Végre megérkeztek a főurak is, és a király nagy vendégséget csapott. Majd búcsút vett síró lányaitól, megparancsolta Bajajának, hogy mindennek viselje gondját, felharsantak a trombiták, kürtök, és kivonult a csatamezőre.

Bajaja megfogadta a király szavát, mindent elrendezett, s közben nem feledkezett meg a királykisasszonyokról sem. Mindent elkövetett, hogy a bánatot elűzze homlokukról. Egy nap jelekkel tudtul adta, hogy erős fájdalmak gyötrik, de az orvosokat, akik meg akarták vizsgálni, nem engedte magához. Aztán bejelentette, hogy az erdőn gyökeret akar keresni bajára, mert azok minden orvosságnál hatékonyabbak. A királylányok furcsállották, de hagyták, hadd menjen.

De Bajaja nem gyökerekért szaladt az erdőbe, hiszen az ő betegségét egyedül Szlavena két szép szeme gyógyíthatta. Egyenesen paripájához ment, hogy megtanácskozza vele, miképpen segíthetne a királynak a háborúban.

A paripa örömmel fogadta, s megparancsolta, hogy öltözzék talpig fehérbe, kösse fel kardját, így induljon a háborúba. Bajaja

ezért még jobban megszerette kedves paripáját.

Már jó ideje tartott a háború, s a király serege bizony gyengült már, nem tudott semmiképp felülkerekedni ellenfelén. Másnapra tervezték a végső összecsapást, amelyen el kellett dőlnie, hogy ki az erősebb. Egész nap parancsokat osztogatott a király, s üzenetet küldött leányainak, hogy mit csináljanak, ha elveszti a csatát. Reggel Isten kegyelmébe ajánlották magukat, és csatarendbe állottak. Felharsantak a trombiták, a fegyverek megcsörrentek, golyók repkedtek a levegőben, lárma, kiabálás töltötte be a széles mezőt. Ekkor az ellenség soraira egy talpig fehérbe öltözött ifjú tört rá; arany volt a sisakja, s rajta fehér a bóbita. Mereven ült lován, kezében hatalmas kardja villogott. Sűrűn osztogatta csapásait, s vitézül verekedett. Azt hitte az ellenség, hogy valami elvarázsolt lélek csapott rájuk.

A király serege is új erőre kapott, s a bátor hős oldalán csatába indult. Rövid idő alatt meghátrált a szomszéd király seregei, s midőn a lovag megölte annak vezérét, szétfutottak, mint a pásztor nélkül maradt nyáj. De a lovag is sebet kapott a lábán, úgyhogy vére megfestette hófehér ruháját. Amint a király ezt észrevette, leugrott lováról, letépett egy darabkát belőle, beborította vele a vérző sebet, és megköszönte szépen, hogy megsegítette őket a csatában. A lovag azonban felkapott lovára, és elvágtatott. A király majdhogy sírva nem fakadt: immár negyedszer tűnik el előle a lovag, akinek annyi köszönettel tartozott. Bajaja nemsokára hazatért a bűvös erejű gyökérrel. Boldog emberek üdvözölték a városban, a vár csak úgy zengett az ünnepegektől, örömlakomáktól.

– No, segítőtársam! – szólította meg a király – hogy végezted itthon dolgodat, amíg oda voltam?

Bajaja bólintott, hogy jól, de a királylányok kuncogni kezdtek, és Szlavena így szólt:

– Be kell panaszolnom atyám a te segítőtársadat, mert engedetlen volt. Fájdalmi voltak, az orvos jó orvosságot kínált neki, de ő minderre csak ingatta fejét, végül tudtul adta, hogy inkább bűvös gyökeret keres az erdőn. Elment, két álló napig odavolt, és sántán és még betegebben jött haza, mint amilyen azelőtt volt.

A király Bajaja felé fordult, de az csak nevetett, s keményen megállt előtte, hogy mutassa: semmi baja az égvilágon.

Midőn meghallották a királylányok, hogy ismét szabadítójuk volt az, aki atyjukat megsegítette a háborúban, húzódoztak attól, hogy a főurakhoz menjenek feleségül, mert titokban arra gondoltak, hogy a lovag talán egyszer mégis eljön értük. Persze, egyikük sem tudta, hogy szép-e vagy csúnya, mert az ábrázatát még egyikük sem látta. De mindegyikük gyönyörűnek képzelte, igazi álomlovagnak. A királynak főtt a feje, hogyan ossza szét az ígért jutalmat: három lányát. Minden főúr segítette, ahogy erejéből tellett, és derekasan meg is állták helyüket valamennyien. Kinek adja hát közülük a lányait? Végre is kieszelt valamit. Tüstént a várakozó főurakhoz ment, és így szólt hozzájuk:

– Barátaim! Megígértem, hogy amelyitek legvitézesebbül harcol, annak adom valamelyik leányom kezét. De ti mindnyájan vitézül küzdöttetek, éppen ezért szeretném, ha egyikőtöket se érné sérelem. Álljatok fel szép rendben, lányaim az erkélyről arany almát dobnak le; aki elé az alma repül, azé lesz az a királylány. Remélem, meg vagytok elégedve?

Egyszerre ráfelelték, hogy igen. A király tudtul adta azt leányainak, s mit volt mit tenni, bele kellett egyezniök, ha nem akarták, hogy atyjuk szégyenben maradjon.

Legszebb ruháikba öltöztek, mindegyikük egy-egy aranyalmát vett a kezébe, és kimentek az erkélyre, mely alatt már ott álltak szép rendben a főurak s fejedelmek. A nézők tömegében kedvesével éppen szemben állott Bajaja.

Elsőnek Zdobena hajította el az aranyalmát; repült, repült, és egyenesen odagurult a néma fiú lábai elé. Bajaja kitért előle úgy, hogy az aranyalma egy fiatal főúr előtt állott meg. Az boldogan fellélegzett, és kilépett a sorból. Ezután Bódinka dobott, s ahogy az előbb történt, az alma ismét Bajaja lábai elé hullott. A néma azonban oly ügyesen fordult, hogy az alma egyenesen egy másik főúr lábához jutott, aki felkapta, s vágyakozva tekintett az erkélyre.

Ezután Szlavena dobta el az almát. De ekkor már Bajaja nem ugrott el az alma útjából, hanem boldogan felemelte, felszaladt az erkélyre, letérdelt a királykisasszony elé, és csókkal illette a kezét. De az durcásan hátat fordított neki, beszaladt szobájába, és keservesen sírva fakadt. Szégyellte, hogy egy némához kell feleségül mennie.

A király is haragra lobbant, a főurak zúgtak-búgtak, de ami történt, megtörtént, nem lehetett megmásítani.

Ezután nagy lakomát csaptak, majd utána lovagi torna következett s úgy döntöttek, hogy a győztesnek az egyik királykisasszony nyújtja majd át a jutalmat. Szlavena leverten üldögélt a lakomán, egy szó nem sok, de annyi sem hagyta el ajkát; vőlegényét, Bajáját nem látták sehol, s a király azt gondolta, hogy tán haragjában elkóborolt valamerre. Mindnyájan sajnálták a királylányt, s hogy felvidítsák, kérték, hogy ő adja a győztesnek a jutalmat.

Szlavena beleegyezett. Már javában folyt a baj vívás, a vetélkedők sorra emelték ki egymást a nyeregből, amidőn jelentették a fullajtárok, hogy kinn egy lovag várakozik lován, s követeli, hogy bocsássák be. A király intett, hogy beengedhetik. A porondon egy talpig kékbe öltözött lovag jelent meg, ruhája ezüsttel volt dúsan kihímezve, ezüst sisakját fehér és kék forgó ékesítette. Mikor a királylányok észrevették szabadítójukat, és megpillantották kedves paripáját, felsikoltottak. A lovag meghajolt az urak előtt, és vívni kezdett. Rendre kidőltek a nyeregből ellenfelei, végül is ő maradt a győztes. Szlavena hozzá sietett, kezében az arany szalaggal. A lovag térdre ereszkedett előtte, s Szlavena a nyakába akasztotta az arany szalagot, melyet saját maga hímzett. Reszketett a keze, s bíborlott az arca, nem tudta eldönteni, hogy a nap sugarai tüzeltek-e fel, vagy a szép lovag tündöklő szeme. Ekkor lehunyta szemét, és halk, suttogó szavak ütötték meg fülét:

– Édes szép mátkám, még ma eljövök érted!

A király s két lánya szintén lesietett, hogy a lovagot tartóztassák, s mindent megköszönjenek neki. De ő megcsókolta Szlavena kezét, s eltűnt szemük elől.

Szlavena egész nap csak a halk, suttogó szavakat hallotta. A vigalom tovább folyt, de ő csak szobájában üldögélt, nem akart a vendégek közé elegyedni.

Sütött, aranylott a kerek hold, amikor a sziklaodútól utoljára vitte urát a paripa a királyi várba. Midőn a vár alá érkeztek, Bajaja leszállt a nyeregből, megcsókolta paripája nyakát, okos fejét, és a lovacska eltűnt a szeme elől. Nem szívesen vesztette el hűségese barátját, de hát nagyobb boldogság várt rá a palotában.

Szlavena gondolataiba mélyedve üldögélt, érezte, hogy a lovag beváltja ígéretét. Egyszer csak komornája kinyitja az ajtót, s jelenti, hogy Bajaja szeretne vele beszélni. Szlavena nem válaszolt, fejét lehajtotta, s az asztalra borult. Ekkor valaki megérintette a kezét, ő felnézett, s megpillantotta maga előtt a dicső lovagot, szabadítóját.

– Csak nem haragszol vőlegényedre, hogy így elrejtőzöl előle? – kérdezte Bajaja.

– Miért kérdezed ezt, hiszen nem te vagy a vőlegényem! – susogta Szlavena.

– Én vagyok, kisasszonyom! A néma Bajaja áll előtted, aki neked koszorút font, a halál torkából kiszabadított téged is, nővéreidet is, és atyádat segítette a háborúban. Én vagyok a te vőlegényed!

Szlavena boldogan ölelte magához kedves szabadi tóját. Pár pillanat múlva kitértek a nagy fogadóterem ajtóira, s belépett a lány, oldalán a lovaggal, akin csak úgy ragyogott a fehér ruha, csillogott, villogott az aranyos sisak. A boldog menyasszony bemutatta atyjának vőlegényét: a néma Bajáját!

A király boldogan ragadta meg kezüket, a vendégek csodálkozva pillantottak rájuk, nővérei pedig – szemüket eltakarva – ujjaik között leskelődtek. Volt öröm, ittak, ettek, mulatoztak reggelig.

Reggel Bajaja Szlavenával felkerekedett, hogy szüleit meglátogassa; szülővárosában meglepetve látták, hogy az egész város gyászban van, fekete lepel borítja a házakat. Bajaja tüstént megkérdezte, mi történt. Szomorúan hallotta, hogy meghalt öccse, az ifjabb király. Sietett fel a várba, hogy szüleit megvigasztalja, amit egyedül csak ő tehetett meg. Hiszen róla sem hallottak időtlen idők óta, róla is azt gondolták, hogy rég halott.

Alighogy belépett a várba, újra boldogság költözött a palotába, leszaggatták a gyászlepleket, s helyükbe piros vásznakat akasztottak. Bajaja lett a birodalom királya, s haláláig nagy boldogságban, megelégedetten élt feleségével, a szépséges Szlavenával.

A HÁROM MOSÓNŐ

Valahol az erdőszélen élt egyszer három asszony. Egy szép napon mindegyiknek úgy eltűnt a férjeura – méghozzá egyszerre mind a három –, mintha a föld nyelte volna el őket. Hírük-hamvuk se maradt. Mit tehetett a három asszony, abból éltek ezután, hogy eljártak a közeli városba, s a gazdag emberek ruháit mosták.

Egyszer egy mérő búzát kerestek ezzel a keserves, fáradságos munkával. A búzát szépen megőrölték, a lisztet teknőbe szitálták, s még este elkészítették a kovászt, hogy majd éjfél előtt felkelnek, és megsütik a kenyeret. Fel is kászálódtak éjfél felé – addigra a kovász is megkelt. Szépen bedagasztották. Csak mikor tüzet akartak rakni a kemencében, akkor vették észre, hogy szikrányi tűz sincs az egész házban: a tűzszerszám meg eltűnt valahová, sehol se találták. Más nem maradt hátra, valamelyiküknek be kellett szaladni a városba, egy kis gyújtót kölcsönkérni, s gyorsan hazafutni vele.

A legidősebb asszony kelt útra, de nem győzték kivárni. A teknőben pedig már javában dagadozott a tészta.

Kérdezi a középső:

– Ugyan hol pizsmog már olyan soká? – s elfutott a barátnője elé, hogy sürgesse, jöjjön már.

A legfiatalabb, aki otthon maradt egyedül, izgatottan várakozott az éjféli vak sötétségben. Kiállt a ház elé, úgy kiáltozott, de nem válaszolt senki. Hol lehetnek, hol lehetnek? – s közben a tészta is nőtt, púposodott, kidagadt a teknőből, de a két barátnője még mindig nem tért vissza.

Végül elhatározta, hogy ő is elindul utánuk.

Csakhogy rettentő éhes volt ám, s alig várta, hogy útközben, parázson, hadd süthessen magának egy darabka tésztát, olyan nagyon követelődött a gyomra. Beszaladt hát a – házba, leszakított három egyforma, maroknyi tésztát, és nekivágott az éjszakának.

Úgy futott, mintha kergették volna. Futás közben, maga sem vette észre, hogy egy elhagyatott, mély útra tévedt. Olyan volt ez az út, mint valami szurdik: két oldalról meredek part szegélyezte, és se

jobbra, se balra nem tudott kikecmeregni belőle, – félelmében csak rohant, rohant tovább.

Amint így loholt észveszetten, egyszer csak egy különös fehér emberrel találkozott. Az ember fehér lovon ült, s egy kicsi fehér kutya szaladgált előtte. De mindhárman olyan szörnyű soványak voltak, hogy szinte zörögtek a csontjaik.

– Adj Isten jószerencsét, fehér ember! – köszöntötte az asszony.
– Nem láttál valahol errefelé két mosónőt, olyanformát, mint én?

– Ördögöt láttam! Ezen az úton még a madár sem jár, nemhogy ember vagy asszony. Hanem eredj csak tovább egyenest, majd találkozol a cimborámmal, aki utánam jön, az talán tud valamit róluk.

A mosónő már-már elrohant a fehér ember mellett, de aztán elfogta a szájalom:

– Ej, milyen sovány vagy, hallod, biztosan hétszámra nem eszel főtt ételt. Vedd el legalább ezt a kis puha kalácstésztát!

Azzal odadobott egy maroknyit a tésztából. A kiskutya nyomban elkapta, és mindjárt háromfelé osztotta.

A mosónő meg loholt tovább a szurdikban.

Nemsokára találkozott egy szürke emberrel, aki szürke lovon ült, s egy szürke kiskutya szaladgált előtte. Ezek még rémítőbben soványak voltak, mint az előbbiek.

– Adj Isten jószerencsét, szürke ember! – köszöntötte őt is. – Nem láttál véletlenül errefelé két mosónőt, olyanformát, mint én?

– Ördögöt láttam! Hiszen ezen az úton még a madár sem jár, nemhogy ember meg asszony! Hanem csak eredj tovább egyenest, majd találkozol a cimborámmal, aki utánam jön. Ő talán majd tud valamit felőlük.

A mosónő tovább akart rohanni, de megint csak elfogta a szájalom:

– Jaj Istenem, ti még soványabbak vagytok, mint amazok: itt van, vegyétek legalább ezt a kicsi kenyértésztát!

Azzal odadobott ismét egy maroknyit. A kiskutya ezt is elkapta nyomban, és háromfelé osztotta.

A mosónő meg futott, futott tovább, botorkált a sötétben;

Kis idő múlva találkozott egy fekete emberrel, aki fekete lovon ült, előtte meg egy fekete kiskutya szaladgált. Ezeknél soványabb teremtmény talán nem is volt több a kerek világon.

– Adj Isten jószerencsét, fekete ember! – köszöntötte az asszony.
– Nem láttál véletlenül erre két mosónőt, olyanformát, mint én?

A fekete ember ráfordult:

– Akár láttam, akár nem láttam, mi közöd hozzá?

– Jaj ne beszélj így, azok a társnőim, akik gyújtóért szaladtak a városba, mert kialudt a kemence otthon! Hanem halljátok, nálatok soványabb teremtményeket a világon nem láttam: legalább ezt a kis kenyértésztát fogadjátok el tőlem!

Azzal odadobta nekik a harmadik maroknyi tésztát. A kiskutya azonnal elkapta, és mindegyiküknek adott belőle egy darabot; az asszonynak is.

A mosónő rohant volna tovább, de most maga a fekete ember szólította vissza.

– Állj meg! – kiáltotta – és jól nyisd ki a füledet! Jegyezd meg minden szavam, különben jaj neked, meg nekünk is. Ne fuss tovább, mert ebből a szurdikból úgysem jutsz ki soha: nincsen vége, szüntelenül körbe jár. Hanem ott, az oldalban, nemsokára felcsillan egy kis fény: oda tarts! Találsz majd egy udvart, az udvaron egy rakás fát, a farakás fölött lámpa lóg. Annak a világánál majd meglátod, merről mehetsz be a házba. Az első ajtó fölött lóg egy kantár, azt akaszd le halkán, de olyan nagyon halkán, hogy pici neszt se üssél. Siess át vele három szobán, s ha bármit láatsz is közben, meg ne rebbenjen a szemed. A harmadik szobában a padkán, ott alszik a boszorkánymester. Vesd rá a kantárt, de egyetlen dobással. Abban a minutában sárkánnyá változik a boszorkány, de te ezzel ne törődj, vezesd ki az udvarra, ültess le a farakásra, és gyújtsál alá tüzet a lámpással, hadd égjen hamuvá. Csak így szabadíthatod meg magad, meg bennünket, meg a barátnőidet is. Időd lesz jócskán elég. Amiért megszántál és megkínáltál engem, meg a két cimborámat, majd kicsit elténfergünk az úton, hogy lassabban járjuk végig, mint máskor. Én baktatok majd legtovább, mert tudd meg, hogy én vagyok a boszorkánymester éjszakája, az előttem járó cimborá a holdja, a legelső pedig a nappala. Mi mindhárman az ő rabszolgái vagyunk; és enni is csak annyit kapunk, hogy se túl hamar, se túl lassan ne járjuk az utunkat. De most az egyszer én se sürgetem majd a másik két cimborámat. Tehát, ahogy mondtam: időd van. Csak mindent úgy tégy, ahogy

mehagytam. És el ne felejtse: amíg én egyet lépek, te hármat ugorjál!

Azzal a fekete ember útrakelt.

De a mosónő sem késlekedett ám! Rohant lélekszakadva, míg csak fel nem villant előtte az a kicsi fény a szurdik oldalában. Mindjárt beszaladt az udvarra. Az ajtófélfán ott lógott a kantár. Szusszanni sem mert, míg leakasztotta a szögről. Aztán betért a konyhába – de ott már a szíve verése is elállt majdnem. A konyha telisdetele volt holtak csontjaiból készült temérdek edénnyel! Belép az első szobába: ott meg kízóeszközök heverték garmadával: hüvelykszorítók, kések, pallosok, bilincsek, láncok, s csak az Isten tudja, mik még, amikről nem is hallott soha! Te nagy Isten, csuda, hogy a térdei össze nem rogytak a hirtelen félelemtől! Szaladt a másik szobába – az meg tele volt végig kalitkákkal, de nem madár volt bennük, hanem mindegyikben ember, oda zárta őket a gonosz boszorkánymester. Ott volt a két mosónő is, mindegyik külön kalitkában. Szerencsére mind aludt a sok rab, mert még tartott az éjszaka, és így senki sem csaphatott lármát.

Végül lábujjhegyen belopódzott a harmadik szobába.

Ez már egészen más volt – színtiszta aranyból volt! Itt aludt az asztal mellett a boszorkánymester, s feje fölött egy örökké égő lámpa lógott.

– Jó, hogy jössz! – üvöltött rá az asszonyra fenyegetően, mikor csikordult az ajtó.

És hirtelen feltápáskodott.

Éppen annyira emelkedett föl, hogy az asszony rávethette a kantárt. S az rögtön rá is dobta. És a boszorkánymester nyomban sárkánnyá változott. Úgy tajtékzott s ordított, hogy szörnyű volt hallgatni. De az asszony csak annál keményebben markolta a kantárt. Mikor látta a gonosz, hogy most már mindegy, az asszony hatalmában van, egyszeriben olyan kezes lett, mint a kicsi bárány: bármit parancsoltak neki, szó nélkül engedelmeskedett.

A mosónő pedig nem habozott sokáig. Gyorsan kivezette a boszorkányt az udvarra, leültette a farakásra, és alája gyújtott lámpással. A száraz fa rögtön pattogni kezdett, sűrű füst gomolygott az ég felé – s a boszorkánymester egy-kettőre lobogni-égni kezdett.

Mikor lángra kapott, messziről éppen közelgett a fehér ember; mire a hamu is kihűlt, akkorra egészen odaért már, s hozta magával a nappali világosságot.

– Hát te meg se ismeresz engem? – szólalt meg a fehér ember. – Hiszen én vagyok a te hites urad!

Az asszonyka elnyitotta a szemét, s csakugyan, most ismerte meg: az ő kedves férjeura állt előtte!

Ugyanakkor a holtak csontjaiból faragott edények is mind-mind élő emberekké változtak, és a kalitkába zárt rabok is előtódultak a házból. A két mosónő is persze. De még fel sem ocsúdhattak, már a két másik lovas ember is megérkezett, a szürke meg a fekete: akik nem voltak mások, mint az ő kedves férjük-uruk, akiket elveszettnek hittek.

És íme: mind valamennyien a legfiatalabb asszonykának köszönhették a megszabadulásukat. De meg is köszönték ám, mindig jó barátságban maradtak. Ráadásul a boszorkánymester házában annyi rengeteg kincset találtak, hogy mindnyájuknak elég volt, életük végéig!

HÁROM FEHÉR RÓZSA

Egy gazdag kereskedő egyszer messzi, tengeren túli országokba utazott áruért.

Mielőtt útrakelt volna, megkérdezte a három lányát:

– Mit hozzak néktek az útról, kedves gyermekeim? Kívánhattok bármit, ha a föld alól is, de előkerítem!

A két idősebbik mindjárt tudta, mit kérjen: drága ruhákat, selymet, meg olyan színarany gyűrűket, hogy sehol a világon ne legyen párjuk.

Csak a legkisebb, aki mindig szerény volt, mindig csendes, csak az hallgatott most is.

– Hát tenéked? – unszolta az apja. – Kérj csak bátran te is!

– Kedves édesapám – mondta a leányka –, nem kérek én mást, csak te kerülj haza erőben, egészségben a messzi tengerekről, az lesz az én legnagyobb örömöm!

De hát így-úgy, az édesapja mégsem akart megválni tőle addig, míg meg nem mondja, mit hozzon neki.

– Hát ha mindenáron muszáj... – mondta végül –, nem bánom! Ha útközben megpillantasz valahol három szál fehér rózsát, melyek egy száron virítanak, hozd el nékem, annak örülnék a legjobban!:

A nővérei persze kinevették, hogy olyasmire vágyik a messzi országokból, amit otthon is megtalálna, de a kislány hajthatatlan volt. Az édesapja pedig megígérte, hogy ezt a kívánságot is teljesíti. És elbúcsúzott a lányaitól.

A kereskedő járt-kelt a világban, és minden dolga pompásan sikerült. Temérdek értékes áruval rakta meg a bárkáit, úgy hajózott vissza a szülőföldre felé. S útközben szüntelenül a drága ruhákon, selymeken, szintiszta aranygyűrűkön jártatta a szemét, melyeket a két nagylányának szerzett, nehogy bajuk essék, lábuk keljen hazáig.

Csupán az bántotta, hogy a kisebbik lányának nem tudta, megszerezni az ígért ajándékot. Sehol a tengeren túl nem talált olyan három fehér rózsát, amelyek egy szárból fakadtak volna.

De úgy akarta a sors, hogy mégis másképp legyen.

Már közel jártak a parthoz, ahol ki kellett volna kötniük, mikor hirtelen rettenetes vihar tört ki, s a drága árukkal teli bárkákat pillanatok alatt szétszórta. A kereskedő is csak úgy menekült meg, hogy a vihar az egyik partmenti kopár sziklára kivetette. S még szerencséje volt, hogy maradék erejével sikerült elvergődnie a közeli erdőségbe, mert ha nem, a hullámok biztos visszaseperték volna a szikláról a tengerbe, mely még egyre háborgott s tajtékzott: a szörnyű mélység valamennyi bárkáját elnyelte.

A kereskedő ott bolyongott éjszaka az ismeretlen, vad rengetegben, találmra botorkált összevissza, s csak olykor látott valamicskét, mikor a viharos égbolton villám futott keresztül.

Végre egy kihaltnak, lakatlannak látszó várhoz érkezett.

– Nem bánom én már, akárki lakik itt, jó lélek vagy gonosz, de bizony, Isten nevében belépek, másképp úgyis elpusztulok!

Így szólt magában, és közelebb lépett a kapuhoz. Hát látja ám, hogy mégsem olyan lakatlan a vár: egy strázsa állt a kapu előtt, de hiába várta, hogy rákiáltson, még csak meg se mukkant.

Odalépett hozzá – és majd a lélegzete akadt el.

Kővé vált strázsa volt az! És ugyanígy mind a többi is, akikkel beljebb találkozott: az egész várban mindenki kővé volt változva! S a nagy koromsötétségben csak egyetlen szobában pislákoló világosság.

A kereskedő ide is belépett.

A szobában asztal, az asztalon teríték, a sarokban vetett ágy.

De alig tette be maga után az ajtót, az ablak felől mennydörgő hang szólalt meg:

– Amit itt találsz, minden reád vár! Tudom, hogy halálra fáradtál. Egyél, igyál, feküdj le, és pihend ki magad!

A kereskedő váltig forgolódott, hogy megtalálja, ki szólt ilyen furcsán hozzá, de többet egy pissenés sem hallatszott.

Erre aztán nekibátorodott, nekilátott az ételnek, aztán lefeküdt, s nyugodtan elaludt.

A nap már vidáman nézegetett be az ablakon, mikor felébredt. Ismét terített asztal várta. Megreggelizett, aztán elindult keresni, hogy hátha talál mégis valakit, akinek megköszönheti a szíves fogadtatást – s aztán majd folytatja az útját.

De bizony a vár éppolyan elhagyatott, kővévált volt most is, mint az előző nap.

Csak a vár előtt virított egy gyönyörű kert, tele illatozó, szebbnél szebb virággal. Mindjárt ide indult. Ahol ennyi szép virág van, ott kertésznek is kell lenni. S bejárta az egész kertet, de teremtet lélekkel nem találkozott. Már éppen indult kifelé, mikor váratlanul egy csudálatos rózsaligetet pillantott meg, amelyet még soha nem látott, s ennek a ligetnek a közepén egy rózsatőnek egyetlen szárából három szál nyiladozó fehér rózsabimbó fakadt!

Nagyot dobbant a szíve!

– Itt van az én kislányom egy szárból fakadó három rózsaszála! – kiáltott fel, s örült, hogy ha már koldusbottal tér is haza, legalább ennek az egy lányának teljesítheti a kívánságát.

S óvatosan leszakította szárástól a három rózsabimbót.

Ebben a pillanatban ismét felhallatszott a mennydörgő erős hang éppen a háta mögött. Hátrafordult – de kis híja, hogy hanyatt nem esett. Ormótlan szörnyeteg állt előtte: egy hatalmas medve, az tátogatta rá a torkát!

Aztán rátette mancsát a kereskedő vállára, és így szólt:

– Ütött az utolsó órád! Hogy merészelted letépni, ami nem volt a tiéd?!

A szerencsétlen kereskedő alig bírta kinyögni: kinek s miért szakította le a három rózsabimbót.

A medve megszelídült kicsit.

– No hát, ha már így van – dörmögte –, amiért ilyen szerény kislányod van, ez egyszer még megkegyelmezek. De cserébe meg kell ígéred, hogy egy héten belül feleségül adod hozzám a lányodat!

Mit volt mit tenni: a kereskedő megígérte kínjában, csak hogy megszabaduljon a medve mancsaitól.

Aztán baj nélkül haza is érkezett. Két idősebbik lánya szinte szóba se állt vele, mikor meglátták, hogy koldusmódra, üres kézzel tért meg, ők meg hiába várták a drága ajándékot. Csak a legkisebb futott az apja elé boldogan, megölelte, megcsókolta, s kedvesen mondogatta:

– Olyan boldog vagyok, hogy elhoztad a három bimbós rózsát. De bármi másnak is ugyanígy örültem volna. Az az én igazi

boldogságom, hogy egészséggel tértél haza. Mit számít, hogy szegények lettünk! Majd csak megsegít a Jóisten.

De a kereskedő, mikor látta, milyen görbe, csúf szemeket mereszt rá a másik kettő, hogy milyen szívtelenek, háládatlanok – s mikor az is eszébe jutott, hogy milyen szörnyű sors vár a kicsi lányára, aki változatlanul szerette őt – hát nagyon elszomorodott. De minél jobban mardosta a bánat, a kislány annál kedvesebb lett hozzá. Váltig kérlelte, unszolta, mondja el, mi bántja. De a kereskedő sehogy se akarta megmondani. Attól félt, meghasad a kislány szíve, ha megtudja, milyen szörnyetegnek ígérte oda.

A kitűzött hét pedig már lassan a vége felé közeledett. Muszáj volt bevallani az igazat. Vagy várja meg a medve bosszúját? Végül is elmondott mindent.

De a lány nem ijedt meg, csak így szólt szép csendesen:

– Hiszen az a medve is csak Isten teremtménye, hát mért ne mennék hozzá? S különben is, én vagyok az oka: minek is kértem azt a rózsát?

A két idősebbik lány rögtön csúfolódni kezdett: lám, csak jól megjárta a kishúgunk, s minden azért a három bimbójú rózsaszálért!

De a kislány nem törődött velük. Szépen felkészült az útra és követte édesapját az elátkozott várba.

Meg is érkeztek, de hiába vártak egy napig, kettőig, a medve nem mutatkozott.

A kereskedő ekkor elbúcsúzott a lányától, és magára hagyta. A medve azután se jelentkezett. De amire szüksége volt a lánynak, az mind előkerült, mintha csak odavarázsolták volna. Csak éppen sehol, sehol egy fia élőlény a várban.

Harmadnap aztán kiment a kertbe, hogy ott sétálgasson kicsit a gyönyörű rózsák közt. Amint sétált, sétálgatott, egyszerre csak mennydörgést hallott, s máris ott termett előtte az ormótlan, szörnyeteg medve. A lány megremegett a félelemtől. A medve azonban barátságosan üdvözölte:

– Isten hozott, kedves! Itt maradsz-e nálam?

– Mért ne maradnék – válaszolta a lány. – Hiszen te is csak olyan Isten teremtménye vagy, akárcsak én!

A medve erre szépen melléje lépett, végigvezette a kerten, beszélgetett erről is, arról is, s akkor, váratlanul, megint

mennydörgés hallatszott fel. És szőrén-szálán eltűnt a medve!

Azontúl minden nap így ment ez, sétáltak, beszélgettek, s a medve végül mindig semmivé lett. A lány már annyira megszokta sétálgató-beszélgető társát, hogy szinte hiányzott is, ha nem volt mellette.

Hanem mi történt egyszer?

Várta a medvét, s nem jött. Kereste, kutatta, tűvé tett utána mindent, végigkiáltozta a várat, az erdőt, az egész vidéket – de csak a visszhang válaszolt neki.

Így múltak a napok, egyik a másik után, s a lányka már erősen nekibúsult a nyomasztó magányban.

Mikor érkezett a harmadik nap is, újra bejárta a várat, de csak rideg kőszobrokat talált; végig a kertet, de csak hervadó virágokra bukkant!

Utoljára elment ugyanoda, ahol először találkozott a medvével.

S uramfia, amint odaért a rózsákhoz: ott feküdt a medve kinyúlva, mozdulatlanul, élettelenül!

– Jaj, drága medvécském – sírt a lányka –, mivé lettél, mi lett veled?! Kivel sétálgatok én ezután? Milyen jó voltál hozzám, milyen szelíd...

S még a könnye is kicsordult, amint így tördelte a kezét. Aztán gyöngéden, rózsalevével betakargatta a medvét, s mikor elkészítette ezt az illatos ravatalt, indulni készült.

De visszafordult pár lépés után:

– Addig bizony nem megyek el – gondolta –, míg búcsúzóul meg nem csókolom!

Azzal a medve fölé hajolt, és megcsókolta szelíden.

Ebben a pillanatban eget-földet rázó hatalmas mennydörgés hallatszott, szegény lányka azt se tudta, él-e hal-e az ijedtségtől. Mikor nagy sokára ki merte nyitni a szemét, hát látja, egy daliás, gyönyörű legény áll előtte!

– Ne félj kincsem – szólalt meg a legény –, minden rosszat elűzött a csókod: feloldottál a varázslat alól!

S szép sorjában elmesélte, miféle gonosz varázslat tette őt medvévé, hű alattvalóit pedig rideg kőszobrokká, míg csak a leányka meg nem váltotta őket.

Közben a vár népe is megelevenedett, s jöttek, hogy üdvözljék az ifjú párt. Nyomban díszes hintót menesztettek a menyasszony édesapjáért. A kereskedő alig tudott hova lenni örömében, hogy minden ilyen szépre-jóra fordult. A két idősebbik, gőgös leány pedig majd megpukkadt a haragtól meg az irigységtől, hogy a húguknak ilyen szép daliás legény lett a férjeura.

Az átoktól megszabadult várban víg élet kezdődött ezután. Még a rózsák is azontúl három bimbót neveltek minden egyes száron.

A FÁBÓL FARAGOTT TEHÉN

Hej, hajdanában más volt ám a világ, mint ma, mikor mindenki csak lógatja az orrát, a lába elé bámul, s küszködik látástól vakulásig. Valaha az emberek nem fukarkodtak, nem kuporgattak, hogy minél több legyen a ládafiában, fogták magukat, megették, amijük volt. És mégse szűkölködtek soha. Haj, más világ volt az! Ha valaki nem értette a tréfát, nem tudott visszacsípni rögtön, bizony jobban tette, ha nem is mutatkozott az emberek között, mert aki csak élt, mind vidám volt, beszédes és mókás.

Hát ebben a boldogságos hajdani ántivilágban élt egy kis királylány, aki ne adj Isten, hogy rámosolygott volna valakire, de még a saját kérőire se, pedig annyian voltak, hogy mind a tíz ujjára akadt egy, olyan szép, olyan gazdag volt ez a kis királyleány. S lám, a szülei mégse tudták, mitévők legyenek vele. Végül is kidoboltatták szerte az országban, hogy az a férfiember, aki a lányukat megneveteti, annyi aranyat kap jutalmul, amennyit nyom. Jöttek is, tülekedtek is a nevetetők a világ minden tájáról, kövér-sovány vegyest, de mind hosszú orral kullogott el. Végre már senki sem akadt, aki próbálkozni merészelt volna.

De hát nem hiába mondják: egyszer minden munka mesterére akad, most is csak úgy történt.

Az öreg király éppen elszontyolodva üldögélt a lánya mellett, éppen mesélgetett neki, mikor egyszer csak kinyílt az ajtó, s valaki bedugta a boglyas fejét a szobába.

– Tessenek már megmondani kérem, idehaza van a király úr őfelsége?

– Hát te meg ki vagy? Mit keresel itt, semmirevaló?! – mordult rá a király.

– Az igazságomat keresem, instállom...

– Nálam keresed, kutyateremtette? Hát tinálatok nincs bíró meg törvény?

Így a király; s már éppen ki is tette volna a szűrét a váratlan vendégnek, ha nincs ott a kislánya, aki három nap óta most először

nyitotta szóra a száját, s most is csak azért, hogy pörölgjön: hát nem azért király a király, hogy senkit el ne kergessen magától?

– Csak mondd el nyugodtan, mi bánt! – mondta a legénynek; mert olyanforma volt a váratlan jövevény, se nagyon fiatal, se öreg; valahonnan a hegyek közül jöhetett.

– No hiszen, éppen azért bátorkodtam ide – mondta az örvendezve, s mindjárt lekapta boglyas fejéről a báránybőr süveget, felakasztotta a pásztorbot végire, s azzal odacövekelte magát, azon bocskorosan, halinásan, tüzösen, darócosan a király meg a királylány elébe.

Aztán rákezde csak úgy, a maga módján, egyszerű szavakkal. Hanem a király most már ugyancsak hallgatta ám! S hogyne hallgatta volna, ha egyszer a kislánya kívánta így, aki eddig mindenkit elkergetett, aki csak egyet szólt előtte.

Hallgassunk, figyeljünk hát mi is!

* * *

A mi falunkban történt. Egy szép nap kidobolták, hogy mindenki – akár van tehene, akár nincs – köteles részt vállalni a pásztor javadalmazásában, hogy a teherből mindenkire egyenlően jusson.

– Még mi az ördögöt nem! – gondolta Kampós gazda. – Mikor se tehenem, de még egy fia borjam sincsen! De várj csak koma, befűtök én neked, nem tömöm én beléd csak úgy ingyen a fizetséget!

S faragott fából egy tehenet, és kivitte a pásztornak a legelőre. Ráadásul meg is fenyegette, hogy jól legeltesse ám, s minden este hajtsa haza rendjén, akár a többi állatot.

– Majd ha fagy! – morgolódtott a pásztor, és ugyancsak vakargatta a fületövét. Hanem hiába, a tehenet be kellett fogadni, a részt kifizették utána. Mit tehetett mást, nyakába vette, úgy hordozgatta a csorda után, esténként meg haza, Kampós gazda házához.

A tetejébe még kora ősszel megjött a fagy, befűjt a hideg szél a guba alá, kékre vált a szegény pásztor körme. S messze a széles legelőn sehol egy darab fa. Nosza, fogta a fatehenet, felaprította, s tüzet rakott belőle. Jót melegedett a tűz mellett, de még csak azután lett melege istenigazában!

– Hol a tehén, pásztor? – kérdi este az öreg Kampós, mikor tehén nélkül tért meg a legelőről.

– Én bizony felapritottam, eltüzeltem... – vallotta be. – Én fáztam, ő meg legelni nem akart, hát gondoltam, jobb, ha legalább az egyikünk nem szomorkodik.

– Micsoda? No megállj, te pásztor, ezért megfizetsz!

Így az öreg Kampós; s amilyen ravasz róka volt, azon melegiben rohant a bíróhoz.

– Bíró uram – lihegte –, volt egy tehenem, lefizettem utána a részt úgy, ahogy dukál. A pásztor egész nyáron szépen legeltette a többivel. Hanem ma aztán mit nem követett el! Felapritotta a tehenemet, s még csak mutatóba se hozott belőle: hát mit szól ehhez, bíró uram?

– Én bizony, kedves Kampós, csak annyit, amennyit az Úristen is meghagyott: tehénért tehenet!

S tüstént szalajtották a kisbíró a pásztorhoz, hogy azonnal vezesse a saját tehenét a tekintetes bíróság elé.

– Az én koszos tehénkémet? – szabadkozott a pásztor – nem méltó az rá kérem, hogy a bíróság elé vigyem. De ha mégis muszáj, mondja meg nekik kisbíró uram, legyenek türelemmel, amíg egy kicsit megkefélem, rendbeszedem...

S persze sejtette nagyon is jól, hogy miért hívatják.

– Ej, bíró uram, esküdt uram, nem fogják kendtek az én kis tehénkémmel a bendőjüket tömni! – gondolta magában. – Várjanak csak, készíték én kendteknek másféle lakomát!

S kivezette a tehenet a szérűre, és levágta. A húst felaggatta a mestergerendára, hogy majd másnap eladogatja, a tehén bőrét meg felfeszítette egy favázra, és kitömte. Hiszen a Kampós gazda tehene is csak ilyen favázon állt!

Igen ám, de a bíró kidoboltatta, hogy aki egyetlen picula ára húst merészel a pászortól venni, attól a húst is elszedik, meg a pénzt is, de még be is csukják a kalodába.

Szegény pásztor hát nem ért el semmit, mindenki megijedt a szigorú tilalomtól.

No, azért akadtak, akik nem féltek.

Még hozzá a plébános Bundása meg a cimborái. Odaálltak a mestergerenda alá, onnan csóválták a farkukat a húsrá, s közben a

pofájuk szélét nyalogatták.

– Aha! – mondta a pásztor – bezzeg ti szívesen vásárolnátok, ha volna pénzetek. No, semmi baj, hiszen én megbízom bennetek, hanem aztán le ne tagadjátok az adósságot. Ha érte megyek, megfizessétek ám!

Azzal leakasztotta a rúdról az egyik combot, s a cimborák mindjárt a fogukat csattogtatták.

– Aja, aj – nevetett a pásztor –, nem győzitek kivárni? Bizony, egy véleményen vagyunk: én se!

S eléjük vetette a combot. A plébános Bundása vágta elsőnek a fogát a pecsenyébe, de a többit se kellett biztatni.

De mi legyen a többi hússal? Azon is könnyű segíteni.

– Megfőzöm, megsütöm, megpörköltöm – gondolta a pásztor –, aztán lakomára hívom mind a szomszédokat, majd csak szemet hunynak a dolog fölött. És majd ők is visszavendégelnek, szépen sorban, asszonyostól-gyerekestől; így valahogy csak kitelelünk.

Ahogy gondolta, úgy is tett. Nem győzte kínálgatni a vendégeket:

– Egyétek csak, kedves jó szomszédok, úgy vegyétek, mint a magatokét otthon. A Jóisten megvendégelt ezzel a kis hússal, hát most én is megvendégellek benneteket.

A kedves, jó szomszédok pedig teleették, teleítették magukat, aztán köszönetét mondtak, és elszéledtek haza. De a pásztornak többé feléje se néztek.

No, a szomszédaitól így hát örök nyugta lett, de a hites felesége mind csak ugyanazt a nótát duruzsolta a fülébe, minden áldott nap:

– Te, most aztán szerezz valamit a fazékba, ha már a tehenet így elpocsékolad! Nem látod, hogy a gyerekek mind az éhségtől gubbasztanak ott a suton?

Szegény pásztor majd beleőszült a sok gondba, panaszba. Míg aztán eszébe nem jutott, hogy hiszen van neki adósa a plébános házábanál.

Ei is ballagott nyomban, kereste, kutatta, tűvé tette az egész udvart, az adósért, betekintgetett minden zugba, de a derék Bundásnak nyoma veszett.

– Nem mer a szemem elé kerülni – gondolta –, de majd túljárok én az eszén! Bepanaszolom a plébánosnát!

De alig dugta be fejét a plébános szobájába, hát kit meg nem pillant: ott terpeszkedik a félszemű Bundás az asztal alatt!

– Itt vagy te félszemű kutya?! – kiáltott rá rögtön. – Gyerünk, fizesd meg az adósságodat!

Mindez rendjén is lett volna, ha az asztal mellett ott nem ült volna a plébános úr is – akiről tudnotok kell, hogy a félszemére vak volt, a másokra meg alig látott –, és most azt hitte, hogy a pásztor őrá kiáltott. Mintha mennykő csapott volna belé, úgy ugrott a pásztonak:

– Mit beszélsz te?! Te gyalázol engem félszemű kutyának?! Hát tudod te, ki vagyok én? És még hogy én tartozom neked, te koldus, te semmiházi!

No, elfüstölt a pásztor gyorsan, meg sem állt hazáig. Még a Bundást is utána uszították, jó, hogy a ködmönt le nem szedte róla.

A plébános talán még a kínpadra is vonatta volna a tiszteletlen hangért, ha éppen nem szedi nyaka közé a lábát.

– Úgyse menekülsz előlem, bitang! – kiáltozta utána. – Kerülsz te még elélem!

S mindjárt fölkerelkedett, egyenesen a tekintetes bíróság elé ment, és ott addig vádaskodott, míg a tekintetes bíró el nem ítélte a pásztor száz suhogós somfavesszőre.

Az meg csak akkor tudta meg a dolgot, mikor hat pandúr beállított az udvarára, hogy vasvillák között vigyék be a városba, a vármegyeházára.

Nem volt más mentség: ki a hátsó ajtón, ki a mezőre, a mezőről meg neki a nagyvilágnak.

Ment, mendegélt keresztül-kasul a világon, faluról falura, városról városra. Egyszer csak az egyik városban megállapodott. Rákönyökölt a kampós botjára, és kimeresztette a szemét, ahogy csak bírta: még életében nem látott olyan magas, tövétől tetejéig zöldre festett házat, mint ott!

– Ej – dünnyögte magában – itt aztán csodálatos méz teremhet, hogy ilyen zölden fehérük! Az ablakok meg olyanok, mint mifelénk az ajtók. S milyen magosan vannak, egyik a másik fölött! Vajon a tyúkok itt hogy repülnek fel az ólra, ha az is ilyen magas? S ugyan hol lehetnek a disznóólak meg a tehénistállók, mikor még egy tisztességes kapu sincs a házon, se udvar, se semmi?

Hanem erre már összenevettek a háta mögött az emberek, akik körülállták, s csak hallgatták, hogy miket dünnyög magában.

– Ó, te ostoba – mondták –, hát nem tudod, hol vagy? Hiszen ez a felséges király úr palotája!

– A király palotája? – csodálkozott a pásztor. – Híj, a teremburáját, mondjatok akkor már valamit a királyról is!

Erre még nagyobb hahota támadt. Hiszen már a verebek is csiripelik, hogy a király kihirdette: aki a lányát megnevetteti, annyi aranyat kap, amennyit ő maga nyom!

S azzal otthagyták faképnél, mint valami félkegyelműt.

– Annyit... amennyit nyom? Biz az nem lenne rossz! Hiszen az égi világon kívül úgy sincsen már semmim, a gyerekek meg sírnak otthon az éhségtől – gondolta a pásztor, s töprengett erősen, hogyan juthatna beljebb.

Hát ott a széles nagy kapu!

Igen ám, csak hogy a kapu előtt egy tagbaszakadt vitéz strázsált, meztelen karddal a vállán, csak úgy hányta a szikrát az élesrefent acél! Azt pedig már régen is hallotta sokszor, hogy az ilyen vitéz csak odaszól a kardjának: „Vágjad kardom!” – s mindjárt legördül valakinek a feje. Ő pedig jó helyen tudta a saját fejét a nyakán.

Hanem azért valamit mégis megpróbálhat. Ravaszsággal, ügyességgel...

– Csak őrizd ezt a lyukat – szólt magában –, a madárka majd beljebb röppen máshol!

S megindult körbe a palota mentén, hogy hátha lesz valahol valami udvar vagy kert, ahol egy-kettőre átsiklik a kerítésen, de hiába: minél tovább kerülgette a falat, annál rosszabb lett a helyzet.

Mert nem úgy volt ám itt, mint otthon faluhelyen: nem volt itt tisztességes kerítés sehol a ház körül, csak kapu meg megint kapu, és mindegyik előtt két-két csillogó vitéz, villogó éles karddal.

Végre aztán, jó messze, ráakadt egy pusztá falra, magas se volt, kapu se volt a közelben.

– Isten nevében... – sóhajtott –, itt csak eljutok valahová!

És máris áthuppant a falon.

De még amit ott látott – az volt ám csak a kert!

Sehol egy marok petrezselyem, egy szem sárgarépa, mindenütt csak virág meg pázsit meg bokrok! Ezt a balgaságot! És az a

rengeteg homok, amit odahordtak! Egy egész falu nem tudná azt tavasztól őszig elfuvarozni. S még hozzá milyen szépen elegyengették, elsimígtatták azt a mihaszna homokot! – Hopp! – gondolta magában – ennek már fele se tréfa, itt már nem lehet csak úgy poros bocskorban kódorogni, s kapta magát, fel a pázsitra, át a virágokon, rögtön tovább iramodott.

Csak láttátok volna, hogy prüszkölt az a három ember, aki ott piszmogott a virágágyások közt! Nem lehetett tudni, hogy gyomláltak-e vagy a port fújogatták a szirmokról, de a pázstorra úgy rárohantak, mint a kutyák, és már messziről csaholtak:

– Te gézengúz, te csirkefogó, hát te gázolod le a mi virágainkat!?

S amúgy derekasan helyben is hagyták volna a pásztort vaskos karóikkal, ha nem lettek volna tízszer gyorsabb lábai, mint a három vajonhízalt léhűtőnek. Mikor ismét támadtak, ő a másik oldalra ugrott, mikor három felől kerítették, a negyedik irányban siklott ki. Legalább megtáncoltatta egy kicsit a rengő hasukat. De aztán ezt is megunta. Pár száz lépésre megugrott tőlük, s mikor már semmiképpen nem láthatták, huss! – egy ajtón keresztül kilódult a kertből.

Nem is álmodta, milyen szerencse várta ott: éppen a király udvarában volt. Hej, mennykőteringette, az volt ám csak udvar! Körömfeketényi szemét nem sok, annyi sem akadt rajta! Még a szobát se söpri az asszony otthon ilyen ragyogóra! – De hát, egy ilyen irdatlan nagy házból vajon hova teszik a szemetet? Csak nem rakják szekrénybe? És a trágyát – megkövetem – ugyan hova hordják? El csak nem rejthetik, mint valami gombostűt?

S nyomban megindult, hogy megkeresse a trágyadombot. Amint így keressélt, s minden zugba bepillantott – egyszer csak körülveszik vagy öten, üstökön ragadják, és rákiáltanak:

– Itt vagy akasztófavirág? Lőjétek agyon a szimatoló kémet! Akasztófát neki!

Ej, ez már igazán nem szép dolog, így az akasztófára küldeni valakit semmiért!

– Várjatok jóemberek – mondta nekik –, tán csak nem ettetek bolondgombát? Hiszen én a pázstor vagyok, innen a falunkból. És csak azt keresem, hogy egy ilyen nagygazda házánál, mint a király

úr, hova-merre viszitek a ganét? Aztán meg... szeretnék bejutni a király úr elébe, hogy megnevettesem a kisasszony-lányát!

No, erre mindjárt csendesebb húrokat kezdtek pengetni: mind odébb álltak, csak egy maradt vele. Annak volt a legdíszesebb ruhája közülük.

– Hadd csak, ne félj, nem engedlek én bántani – legyeskedte körül a pásztor. – El is vezetlek én egyenesen a király őfelsége elébe, csak azt ígérd meg, hogy ha sikerül megnevettetned a királylányt, amit kapsz, annak a negyedét nekem adod!

– Mért ne! – válaszolt a pásztor – csak várj meg itt, jóuram.

Az le is ült, hogy megvárja, de előbb útba igazította a pásztor, sőt, még ki is tanította, hogy juthat át a három strázsán.

A pásztor meg nagy bátran elindult befelé. De azért majd kiszaladt alóla a lába, mikor mindegyik strázsa, sorjában rámennydörgött!

– Állj! Ki vagy?

A pásztor összeszedte a bátorságát, és elmondta mindegyiknek:

– A király úrhoz megyek, hogy megnevettesem a királyi kisasszonyt!

S mi történt? Erre mindegyik strázsa körülnyájaskodta, s kikunyorálták belőle, hogy ha sikerül megnevettetnie a királykisasszonyt, nekik adja a jutalom negyed részét.

– Hát, így jutottam ide végre, a felséges király úr színe elé – fejezte be a pásztor. – Mert Guba, a falunkbeli pásztor, én volnék saját személyemben úgy, ahogy itt állok szőröstől-bőröstől, és lám, elértem annyicskát, hogy itt-ott elmosolyodott picit a királyi kisasszony, amíg mindezt elbeszéltem!

– Jól csináltad fiam, nagyon jól csináltad! – veregette meg a király a vállát. – Hanem most már mit kérsz ezért, amit itt elmeséltél?

– Hiszen az elején is megmondtam már: az igazságomért jöttem. Csak azt az egyet kérem, felséges királyom, adja írásban, amit a tekintetes vármegye már megítélt: a száz suhogó somfavesszőt!

– Guba, Guba –• szolt a király –, ne mókázz most, komolyan beszélek. Annyi aranyat kapsz, amennyit nyomsz, ez dukál a nevetetésért.

– Pedig, király uram, én is komolyan beszélek ám, mikor azt kérem, hogy pecsétes írással erősítse meg a száz suhogó

somfavesszőt, az én jogos jutalmamat. Már csak azért is, hogy ne maradjak adósa annak a négy háj hasú léhűtőnek itt a palotában, akik a jutalmam negyedrészt kikunyorálták tőlem.

– Úgy van, úgy van édesapám! – nevetett a kis királykisasszony.
– Csak erősítsd meg azt a száz pálcát! – s tapsolni kezdett az örömtől. – Már úgyis nagyon elszemtelenedtek az ajtónállóink, rászolgáltak erre a leckére.

Így is történt. A király aláírta, a bíróság pecséttel erősítette meg a nevetető Gubának adományozott száz suhogó somfavesszőt.

Hanem most az egyszer méltó helyen csattantak az ütések! A négy ajtónálló nyögött, nyöszörgött; de semmit se szólhattak. A pásztor meg csak mosolygott a bajusza alatt, amíg amazoknak derekasan porolták a nadrágjukat.

Miután ez is megvolt, Guba indulni akart haza, de sehogy se akarták elengedni üres kézzel. A király meghagyta, mutassák meg neki a királyi istállókat, s minden egyebet is, ami hozzájuk tartozik. A királyi istállóban pedig egész csorda volt: éppen száz darab szebbnél szebb tehén. S akkor kihirdették Guba előtt, hogy ezután ő lesz a királyi fő-főpásztor, és elhozhatja a palotába az asszonyt, meg a gyerekeket is.

Hát, jó dolga volt ettől kezdve a Guba családnak! Ráadásul a király még azt is megengedte neki, hogy a száz tehén közül, kedve szerint válasszon ki magának egyet. Ennek az egy tehénnek aranyos volt a farka-vége, így hát a mesénknek is itt legyen a vége.

JÁNOŠÍKRÓL

I.

A Kráľova Hoľa^[8] magas hegy, híres hegy. Ott meredezik a felső Garam völgyének rengeteg erdőségei fölött. Hatalmas hátán nincsen fa; szabadon járja szél, s talán sohasem csendesedik el e napragyogta magasságban. S a napban, szélben, ködben, dörgő viharban egy régi, kopott kőasztal áll a Kráľova Hoľa tetején. Elhagyatottan emelkedik ki a földből, hangából, fenyőbokrokból. Valaha régen gyakorta ültek le melléje vendégek, és ilyenkor a Hoľa széles hátáról kiáltozás, lárma harsogott messzire. Mert maga Magyarhon uralkodója, a vidám kedvű Mátyás király szokott volt erre járni, s megpihenni itt.

Fényes kíséretével mindig feljött ide, amikor a liptói hegyekben és zólyomi erdőkben medvét, vadkant űzött. Vadászruhában volt, válláról aranykürt csüngött, a mágnások meg ragyogó övvel összefogott dús dolmányban, drága prémből varrott tollas fövegekben, dárdával kezükben, tőrrel derekukon, s napbarnított, szakálltalan arcukon hatalmas bajusszal. Eljöttek, leültek a kőasztal mellé, a lábukhoz vadászebeik, agarak, vizslák, vérebek heveredtek le, gyors lihegéssel szedve a hús levegőt. A szolgák s a völgy lakói ételt s korsókat raktak kosarakból az asztalra, és a király, magasan, magasan az erdők fölött, lakomához ült mágnásaival. Gyönyörűséggel eltelve hordozta körül tekintetét a hegyeken, a széles lejtőkön, sötét erdőkön s az aranyözönben fürdő zöld völgyeken. Ott lenn fehér kastélyok világítottak, várak tetői vöröslöttek a faluk s tanyák kunyhói fölött a szépséges szlovák föld szélében-hosszában.

Így volt ez Mátyás király idejében.

Am Mátyás halála után elnémult a Kráľova Hoľa, s a kőasztal sokáig elhagyatottan állt. S azóta sok minden megváltozott a hegyek alatt, a völgyekben és a síkságon. A várakban és kastélyokban úri önkény burjánzott, s a falukban rabság, szolgasors. A népen nagy

sérelmek estek. Az urak tizeddel, robottal, katonafogással kínozták, nem engedték, hogy a fiatal legények békén aludjanak.

Rosszul ment a nép sora, nem is mehetett már rosszabbul. A legények az urak zsarnoksága előtt a csendes falukból a hegyekbe menekültek. Ott jobbágyokból „hegyi legényekké” váltak, ott az erdők szolgáltak nekik hajlékul, s a kárpáti „hoľák” vadászterületül.

Ezekben a szomorú időkben megint élet költözött a Kráľova Hoľára, s a kőasztal köré ismét kíséret telepedett le, főfő emberrel az élén. Ám a főfő ember nem király volt, hanem „hegyi legény”, Jánošík^{9}, Terchovából, Felsőtrencsénből való. S nem mágnások kísérték, nem dolmányos, díszöves nagyságos urak, hanem „kamarátok”, „jó legények” tizenegyen, pitykével hányt széles kalapban, zöld ingben, fehér halinanadrágban, széles szíjjal derekukon, s bocskorral lábukon. S oldalukon, nem kard, nem drágaköves fegyver, hanem kés volt, késtartóba dugva, meg két pisztoly derékszíjba tűzve, kezükben pedig fokos, s a vállukon puská. Surovec, Adamčik, Hrajnoha, Potučík, Garaj, Uhorčik, Tarko, Mucha, Ďurica, Michalčik és az okos Ilčik,^{10} a dudás.

Nemcsak őszidőben álltak meg a Kráľova Hoľán, s ültek le a kőasztalhoz, mert ők nemcsak ősszel, hanem tavasztól télig vadásztak, „portyára” járván vezérükkel, hogy megbosszulják a sérelmeket, s védelmezzék a szegényeket, a nyomorúságosokat. Mert Jánošík igen szánta a nehéz szolgaságban nyögő szlovák jobbágynépet, amelynek fia volt. Ha már segíteni nem tudott rajta, legalább bosszút állt érte.

És magáért is. Mert ő is elég gonoszsgot, véres erőszakot szenvedett el az uraktól, s apja is, aki nem tudta, mi a jó sor, és csak az az egy vágya volt, hogy fiának jobb élete legyen, mint neki. Ezért az éles eszű, nyílt szemű fiút egy paprokona tanácsára iskolába küldte. Jánošík hát tanulni kezdett latint meg egyebet – amint mondják Késmárkon –, hogy pap legyen belőle. Apja megvonta magától még a falatot is, hogy fizethessen érte.

Ám a földesurat igen felbőszítette, hogy Jánošík urat akar nevelni fiából, és így ki akarja szakítani a jobbágyorsból. Szorongatta hát, ahogy csak tehetette. S az urak akkoriban sok mindent tehettek, sok bűnt, igaztalanságot elkövettek, és senki ezért nem vádolta, senki nem büntette őket.

Ha Jánošík apja künn dolgozott földjén, s éppen a legnagyobb munkában volt, egyszerre ott kellett hagynia mindent, mert az úr elizent érte, hogy robotra menjen úri földre. S mindig olyankor, amikor Jánošíkék földjén leginkább kellett a munka, amikor az öreg szénát kaszált vagy szárított, vagy gabonát rakott keresztbe. Ilyenkor addig kellett robotban dolgoznia, míg szénája meg nem ázott vagy be nem fulladt, vagy a gabona nedvesen ki nem csírázott. S a tizeddel is mindig baja volt. Semmi sem volt jó az úrnak, semmi sem volt kedvére való: mindig kikergették a tyúkkal, libával, amit a kastélyba vitt, hogy sovány az, hitvány, hozzon nagyobb, kövérebbet.

Így és másképp is szorongatta az úr az öreg jobbágyot. Ám az mindent eltűrt fiáért, és ha úgy érezte, hogy betelt a mérték, ha már nem tudta mitévő legyen, Jánošíkkal vigasztalta magát, hogy úr lesz belőle, hogy őt már nem fogják kínozni, és hogy talán meghálálja apjának, amit érte tett. Így legalább halála előtt jobb sorban fog élni egy kis ideig.

Jánošík pedig kedvvel tanult, s gyarapodott tudásban. Amíg egyszer el nem hívták az iskolából. Eljöttek érte szülőfalujából apja üzenetével, hogy menjen haza, mert anyja beteg, halálán van. Siessen elbúcsúzni tőle, amint anyja kívánja s kéri. Jánošík, aki ekkor huszonegy éves volt, mindjárt útnak indult. Alig ért haza, alig lépett be a szobába, alig köszöntötte édesanyját, máris egy napbarnította úri hajdú jött utána az úr üzenetével, hogy apjával együtt szénát szárítani jöjjön az úr földjére. Jánošík anyja miatt keseregve, rá se nézett a hajdúra, s arra, amit mondott, ügyet sem vetett.

Az apja jól hallotta a hajdú szavait, meg is értette, de ámbátor mindig azon mód engedelmeskedni szokott, most tétovázni kezdett. Az asszony halálán van, minden percben elszállhat a lelke. A hajdú maga látta, s bizton megmondja bent a kancelláriában. Talán nem lesz baj, ha egyszer nem megy el, mikor ilyen ok van rá. A fiút meg nem azért hívta a városból, hogy robotra menjen, hiszen diák a gyerek, már csaknem pap is. S a haldokló anyja mellől menjen el? Talán lesz az urakban egy szikrányi érzés, és ennyit csak elnéznek.

De nem nézték el.

Délben megint eljött a hajdú, ám nem egyedül, hanem többedmagával. Káromkodtak a pribékek, kiabáltak, mit sem törődtek a haldokló asszonnyal. Szeme láttára megkötözték a gazdát meg a fiát, és elvitték őket a harmadik faluba, a kastélyba. A kastély bolthajtásos tornácán két deres állott, rajtuk mogyoróvesszőkötegek. Itt várt Jánošíkékra a földesúr. Amint a gazdát és fiát meglátta, irtóztató haragra gerjedt, káromkodott, szitkozódott, s megparancsolta, hogy Jánoskákat deresre fektessék s szíjjal odakötözzék. Maga pedig leült, pipára gyújtott, egyik lábát a másikra vetette, és rendelkezett:

– És most üssétek őket, te meg ispán számolj! Mindegyikének száz borsosat! Most meglátod – fordult Jánošíkhoz rút vigyorral –, milyen latin lecke lesz ez. Majd én kitanítlak úrnak!

A hajdúk könyörtelenül ütötték őket. Az öreg jobbágy elájult, s mire a százat leszámolták, bele is halt a verésbe.

A fiú kibírta mind a száz ütést, de mert se felállni, se lábán megmaradni nem tudott, feldobták egy trágyásszekérre, apja holttetemét odahajították melléje, és hazavitték szülőfalujába. Jánošík anyja még élt, de mikor férjét s fiát így látta viszont, belehalt fájdalmába.

Mikor Jánošík kissé összeszedte magát, eltűnt a faluból. A városba, az iskolába nem tért többé vissza. Elbujdosott a hegyekbe.

Pásztoroknál rejtőzött, eldugott szállásokban, s itt különös segítséget is kapott.

Egyszer vízért ment sajtárral kezében a forráshoz. Hű kutyája, egyetlen öröksége, amit a szülői házból elhozott magával, vele tartott. A forrás egy szikla alatt buzogott, körötte tüskés bozót nőtt. Míg ura vizet mert, a kutya hangos csaholással bevette magát a bozótba. De a nagy csaholásra Jánošík megfordult, s ekkor úgy rémlett neki, mintha valami nyögést hallana a bozótból. Fölugrott, rákiáltott a kutyára, elkergette, és maga ment be a bozótba.

Ott a sűrűségben, vadrózsabokrok között egy fehér lányt pillantott meg. Szép volt a lány, kedves tekintetű. S már ott is állt fehéren Jánošík előtt, s köszönte szépen, hogy Jánošík a kutyát elkergette, majd megkérte, kívánjon valamit, mert meg szeretné hálálni szívességét. Jánošík nem gondolkodott sokáig.

– Erőt! – kiáltotta. Mert erő kellett neki, hiszen arra készült, hogy a kegyetlen urakat büntesse a sok gyalázatosságért, amit a népen elkövetnek. S a tündér derékszíját adott neki, amiben bűvös vessző volt, meg egy fokost, amelyben száz férfi ereje lakozott, győzhetetlenné téve azt, aki kezében tartotta.

II.

Ettől kezdve Jánošík portyára járt, hogy magáért s a szegény szlovák népért bosszút álljon. Ezért őt és bajtársait a szorongattatott nép „jó fiúk”-nak nevezte el, és mindenütt pártjukat fogta.

Ha veszedelemben voltak, jó menedéket adtak nekik a pásztorok a salašokban^{11}, s a parasztok lent a faluban. Ott húzódtak meg a „fiúk” akkor is, ha jöttek a fagyok, s a hegyeket, erdőket elborította a hó. Ott teleltek, cselédnek öltözve a gazdáknál. De amint rügyezni kezdett a bükk, megint fölmentek a hegyekbe „portyázni”. De vérre nem vágyott Jánošík. Senkit sem ölt meg, és megölni senkit nem engedett. És csak a hatalmasoknak meg a gazdagoknak állott útjába.

– Add Istennek lelked, nekünk meg a pénzed! – így kiáltották a „hegyi fiúk”, és megcsillogtatták fegyvereiket. S leginkább a kegyetlen uraknak és nemeseknek koppintottak a körmére. Amikor ilyen került eléjük, Jánošík odalépett melléje, s rádördült:

– Ide azzal, amit a paraszt kérges tenyeréből kifacsartál!

Mikor megkapták vagy elvették, amit akartak, Jánošík halmokra osztotta a zsákmányt, hogy minden legénynek jusson egy halom. A maga részét a szegényeknek, a szűkölködőknek adta, vagy sziklákba, barlangokba, odvas fába rejtette. Sok kincset, pénzt, posztót, fegyvert gyűjtött így össze. Sok jóveretű körmöci aranyat ásott el, hogy se urak, se betyárok kezébe ne kerüljön. Gyakorta járt a Vepor csúcsára, ahol egy barlangban kincset rejtett el. Azt mondják, hogy a Veporról szíjhídon járt át a Nový Hradra, és sokat járt a sziklás, meredek Hradovára is Tiszola fölött. Igen szerette a nótát és muzsikát. Esténként bejárt a valachok^{12} kalyibáiba, és gyönyörűséggel hallgatta a fujarát. Azt is szerette, ha künn a réten daloltak a lányok, s ha nem daloltak, egyre biztatta őket. Aztán jutalmat, sokszor aranyat adott a nótáért.

Ha „fiaival” egyedül volt, s biztonságos helyen, erdő mélyén, vízmosásban vagy magasan a Král'ova Hoľán, tábortüzet gyújtottak, mindig megparancsolta Ilčíknek, hogy vegye elő a dudát, és „gajdoljon”^{13}. Ilčík megfogta a dudát, és játszott, játszott, s a duda hangja messzire szállt az éjszakában a hegyek között, és felvidította a bajtársakat. Ilyenkor még Jánošík komor orcája is felderült, s jóízűen szívta halcsonttal kirakott, vörösrézrel kivert, sárgarézakupakos fapipáját.

Am néha csöndesebben voltak a „fiúk” a tábortűz körül a Král'ova Hoľán. Ez olyankor volt, ha valamelyikük vándorló vagy utazó diákot fogott lent az erdőben, s felhozta magával ide. Ezt mindegyikük mindig megcselekedte, ha módja volt rá, mert tudták, hogy örömet szereznek vele Jánošíknak. Minden diák, akár öreg, akár fiatal, elsápadt s remegett félelmében, mikor felhozták a hegyre, s mikor a kőasztal körül a tűz fényében meglátta az állig felfegyverzett „hegyi fiúkat”, s körülöttük az elvadult, csaknem farkassá vált morgó, csaholó dühös kutyákat. De a kutyákra csendet parancsoltak a fiúk. Ilčík félretette dudáját, és a legények elnémultak. Csak Jánošík beszélt a diákkal. Nem kiáltott rá, reá se mordult, hanem papmódra beszélt véle, latinul. Kérdezgette, vizsgáztatta, örült a diák álmélkodásának, nevetett, ha a diák nem tudott valamit, de megdicsérte, ha jól felelt. Ha úgy látta, hogy a fogoly eleget tud, elrendelte, hogy beszéljen a „fiúkhöz”, hogy prédikáljon nekik.

A fiúk ráraktak a tűzre; ropogott a fenyőlomb, sűrű füst szállt az ég felé, magasra szökkentek a lángok, és megvilágították Hoľát, meg a többi sziklás óriás éjszakába vesző csúcsait. A diáknak fel kellett mennie a sziklára, s akár akart, akár nem, prédikálnia kellett. Komolyan beszélt a keresztény életről, a jótettekről, s az örök jutalomról.

Csend volt. Némán figyeltek a legények, s némán állottak a hegyek a csillagos ég alatt. Fönség uralkodott itt, mint valami székesegyházban. A fiúknak néha könnybelábadt a szemük a megindultságtól, s maga a vezér is elgondolkodva hajtotta le fejét, mikor a prédikátor a halálról beszélt, minden utak végéről. Mikor a diák végzett, s mindenki „áment” mondott, megszólalt Jánošík, s kérte a fiúkat, hogy most, mikor Isten szavát hallották, még inkább

emlékezetükbe véssék, mit vállaltak magukra: senkit ok nélkül nem bántani, minden sérelmet jóvátenni.

Aztán Jánošík megtisztelte a diákokat, megvendégelte, ahogy tudta, s mikor reggel újtára engedte, teleszórta kalapját dukáttal, vagy megparancsolta a fiúknak, hogy új ruhára valót mérjenek neki. S a fiúk sok vég posztót hoztak, és mérték irtóztató nagy könyökkel: bükkötől bükkig. És a bükkök öregek voltak, vastagtörzsűek, s távol egymástól, úgyhogy a prédikátor alig tudta magával cipelni a ruhára valót.

A Kráľova Hoľán időzött Jánošík legszívesebben. Ez volt a legkedvesebb helye, itt verekedett három vármegyével, amikor az urak hajdúkat és katonaságot küldtek rá, hogy elfogják. De nem fogták el, s szégyenszemre megfutamodtak. S maga Jánošík kergette meg őket fokosával, amely száz ember erejével vágott.

Sokszor elment máshová is. A proszeki völgybe,^{14} a Rima völgyébe, ahol egy generálist ölt meg, mikor az hatszáz katonával reája rontott. Mikor a generális elesett, katonái mind megfutamodtak. Jánošík gyakorta járt álöltözetben is. Néha koldusnak öltözve vándorolt faluról falura, néha meg szerzetesi ruhában a városba ment, vagy úri ruhában lovon valamelyik kastélyba állított be, megvendégeltette magát, aztán elvitte magával, amire kedve támadt, s gyakorta meg is büntette a kastély gőgös urát. Aztán ismét útra kelt a kastélyból, hajdúknak, szolgáknak öltözött „fiaival”. Hol itt volt, hol ott. Volt úgy, hogy egy nap Liptóban hagyott „háromsarkos levelet”, annak jeléül, hogy ott járt, s másnap már Szlovákföld más vidékén bukkant föl, ahol senki sem várta.

Ha üldözői valahol törbe akarták csalni, kisiklott kezük közül, mint a csík. Az is megesett, hogy nem messze attól a helytől, ahol lestek rá, beült a kocsmába a legényekkel inni, énekelni, de mire az urak megtudták, hol van, mit csinál, addigra csak hűlt helyét lelték, pedig csaknem a markukban volt.

Így járta a hegyeket évekig, bosszút állva az urakon, segítve a szegényeket, védelmezve az elnyomottakat. Amíg élt, addig már nem egy kastélyban, nem egy várban jobban bántak a néppel. Nem könyörületből, hanem azért, mert féltek Jánošík bosszújától.

Így volt, amíg Jánošíkot el nem árulták. A dudása árulta el. Megizente az uraknak, hol van a vezér, miként lehet elfogni. Az

árulónak egy gazda segített júdáspénzért. A gazda jól ismerte Jánošíkot. Megtudván hol van, elment érte szekérrel, és házába hozta. Tél volt, s Jánošík mit sem sejtve, felült a gazda szekereére. Amikor leszálltak a szekérről, a gazda ravaszul kezébe vette Jánošík fokosát, hogy bevigye a házba. S a házban hajdúk meg katonák rejtőztek.

Amint Jánošík belépett, megcsúszott, s elesett. Mert borsót szórtak a lába alá. Amint elterült a földön, rárohantak, s megkötözték. De ő széttépte a kötelet, rávetette magát a hajdúkra, és még ki is nevette őket: „Hány pribék megy bele egy féliccébe!” Aztán lassan az ajtó felé hátrált, mert már igen szorongatták. Ekkor egy ráncos vénasszony a kemence mellől a hajdúkra kiáltott:

– A derékszíját vágjátok!

S az egyik hajdú odavágott, és kardja elmetszette a derékszíjjal együtt Jánošík bűvös vesszejét. Jánošík ereje megtört. Most már fokosa nélkül nem tudott ellenállni a túlerőnek. Megkötözték, és szekérre tették. Klenócon történt ez. Blaho gazda házában. Innen vitték a börtönbe Hrachovára, majd onnan a vranovi várba, Liptószentmiklós mellé. Itt falhoz láncolták, s csak olyankor oldották meg a láncot, ha kínzásra vitték.

Búsult, szomorkodott a tömlőcben, de nem maga miatt, nem az élete miatt, hanem társai miatt, s leginkább a szegény nép miatt. Búsan gondolt a társaira, a szabadságra, arra, hogyan tilt a „fiúkkal” a. Kráľova Hoľán, hogyan járta velük a zöld erdőket, hegyeket, völgyeket, hajnalpírban, csillagos ég alatt, holdvilág mellett. De ha a népre gondolt, mélyet sóhajtott:

– Hej, szegény nép! Ki áll most melléd? Te Mindenható Isten, Te mellette maradsz, Te szabadítsd meg!

Így búsult, amíg a bíróság elé nem állították Liptószentmiklóson. Halálra ítélték, 1713. március havának 13. napján. Katonák között, sokaságtól kísérve haladt a bitófa felé. Utoljára látta a hegyeket, erdőket, utoljára az Isten napját. Fialat volt még, telve friss étellel. De nem csüggedett el. Bátran, kemény lépéssel haladt előre, egyenesen tartva fejét, s mikor a bitófa elé ért, négyszer körültáncolta, hadd lássák az urak, hogy nem fél a haláltól.

Így halt meg Jánošík, a jó „hegyi legény”.

És Jánošík bűvös fokosa?

Azt az urak elrejtették, hét ajtó mögé zárták. De a fokos nem maradt börtönében. Vágni kezdte az ajtókat, s addig vágta, míg ki nem vágta magát belőlük. Mikor az elsőt keresztüljutott, a másikba kezdett, aztán a harmadikba, aztán a többibe. S amikor a hetediket kezdte vágni, akkor vitték Jánošíkot a vesztőhelyre. És amikor ezen is átvágta magát, már késő volt. Jánošík már az Úr zsámolya előtt állott. Így hát a fokos eltűnt, s ott van a hegyekben; ott, ahol Jánošík oly szívesen időzött: a Kráľova Hoľán, egy topolyafába vágva.

És a baj társai?

Szomorú végük lett. Nem volt már Jánošíkjuk, nem tudtak ellenállni a túlerőnek. Egyiket a másik után kerítették kézre, tömlöcbe vetették, s ott haltak meg, vagy a bitófán, mint vezérük. Legszomorúbb vége Jakub Surovecnek lett. Kerékbe törték, a nem segített rajta duplacsöves puskája, melyet maga készített, s melynek irtóztató kettős dörgésével oly sokszor rémítette ellenfeleit s az utasokat.

Elveszték a „hegyi legények”, de emléküket megőrizte a nép. És leginkább vezérükét, Jánošíkét. És emlékezetben tartja azokat a helyeket is, ahol Jánošík járt és időzött, ösvényeit, barlangjait. De leginkább kincseiről beszélnek, melyeket öreg fák koronájából törzsükbe szórt, mint ahogy Hrajnoha is tette a Fehér Hegy alatt, vagy amelyeket sziklafalak mélyére rejtett.

Sok szlovák kunyhó falán függ a „jó fiúk” képe üvegre festve, zöld ingben széles derékszíjjal, fehér nadrágban, fokossal kezükben, puskával vállukon. És ha a hosszú téli estéken az öreg gazda a múltba téved, bizton a „hegyi legények”-ről kezd beszélni, és a falon függő képen megmutatja a dudást vagy Surovecét, amint a fokosát a feje fölött forgatja. Hrajnohát, aki fenyőket, bükköket ugrált át, s a többieket, de leginkább Jánošíkot. S az öreg beszél a vezér erejéről, arról, hogy mi mindent próbált életében, miként állott bosszút népéért, és miként veszejtették el az urak.

Csend van a szobában, legföljebb ha sóhaj rezeiül valamelyik sarokban. Mert mindenki sajnálja a „jó fiút”. S az öreg gazda legyint kezével, és hozzáteszi:

– Hej, ezt kapta, amiért szlovákjait védelmébe vette. De higgyetek annak a régi jóslatnak gyerekek, hogy Jánošík megint

eljön megsegíteni a szlovákokat. Aztán minden jobb lesz. Csak itt volna már!

ARANYPATKÓ, ARANYTOLL, ARANYHAJSZÁL

Volt egyszer egy parasztember, annak meg volt tizenkét fia. A fiúk a legkisebbik öccsüket sosem vették testvérszámba, csúfolták, ha tehették megtréfálták. Egyszer mind a tizenketten felkerekedtek szolgálatot keresni. Nemsokára egy király udvarába érkeztek.

– Felséges királyunk, nem fogadnál fel minket?

– Miért ne? – válaszolt a király. – Csak hűségesen szolgáljatok!

Szolgáltak is egy kerek esztendeig. Mikor kitelt az esztendő, a király megkérdezte őket.

– Nos, mit kívántok bér fejében?

– Felséges királyunk, adj nekünk egy-egy ökröt!

– Jól van – válaszolta a király –, ott legel a gulya, mindegyik választhat magának belőle egy jó nagyot.

A fivérek kiválasztottak tizenkét pompás ökröt a gulyából, aztán hazatértek.

– Szaladj – parancsolták az becsüknek –, hívd ide édesapánkat!

Az öreg kilépett az udvarra, és meglátta a gyönyörű tizenkét ökröt.

– Ez már igen – bólintott helyeslően – derekasan viseltétek magatokat. Örülök neki!

Nemsokára újra felkerekedtek mind a tizenketten, szolgálatot keresni. Megint csak ugyanahhoz a királyhoz mentek.

– Felséges királyunk, nem fogadnál minket még egyszer a szolgálatodba?

– Miért ne? – felelte a király – csak tisztességgel szolgáljatok.

Újra elszegődtek egy évre. Mikor az esztendő letelt, a király megkérdezte őket:

– Mit kívántok bér fejében?

– Felséges királyunk, adj nekünk egy-egy tehenet!

– Jól van – válaszolta a király –, ott a csorda, válasszátok ki, amelyiket akarjátok.

A fivérek kiválogattak a csordából tizenkét szép tehenet, azzal hazaindultak.

– Szaladj – küldték előre az öccsüket –, hívd ki édesapánkat.

Az öreg lejött, és meglátja a tizenkét gyönyörű tehenet.

– Nagyon jól van – mondja. – Megint csak megálltátok a helyeteket! Örülök neki!

Most már volt tizenkét ökrük, tizenkét tehenük, de még többre vágytak. Megint csak felkerekedtek mind a tizenketten szolgálatot keresni. A régi ismeretség folytán beállítottak ugyanahhoz a királyhoz.

– Felséges királyunk, megint csak szívesen szolgálnánk téged.

– Nem bánom – felelte a király –, ha ezúttal is derekasan megálljátok a helyeteket.

Ismét egy évig szolgáltak. Mikor kitelt az esztendő, a király megkérdezte őket:

– Nos mit kívántok?

– Felséges királyunk, adj nekünk egy-egy lovat!

– Jól van – válaszolta a király –, ott a ménes, válasszatok ki magatoknak egy-egy lovat, tetszés szerint.

A fivérek odasiettek a méneshez, a tizenegy idősebb hamar kiválasztotta a tizenegy legszebb lovat. Hanem az öccsük csak csetlett-botlott a sok állat között, nem tudta, melyiket válassza. Tüzeset nem mert választani, nehogy levesse, silányat meg nem akart, nehogy összerogyjon alatta. Ott is hagyta a ménest, elment ló nélkül. Amint így ballagott, egyszerre csak megpillantott egy lovacskát, amelyik ott legelészett a közeli zsombékon. Csakhogy ez különös ló volt, megszólította a legényt:

– Válassz engem Jancsikám, meglátod, nem bánod meg! Ha majd a király elé érünk, a legszebb nyeret fogják eléd rakni. Hanem te ne fogadd el: kérd azt, amelyik már hét éve a padláson hever.

Így is történt. A király kinevette, hogy ugyan minek neki azaz ócska elnyűtt nyereg, de ő nem akart mást, csakis azt. Nos, a király aztán ki is tisztította, be is zsírozta neki.

Amint kiértek a városból, a bátyja immár öt mérföldnyire jártak előttük. De a táltoscsikó csak ennyit kérdezett:

– Hogyan vágassunk Jancsi, mint a villám, vagy mint a szélvész?

– Úgy lovacskám, hogy nekem se, neked se ne történjen semmi bajunk!

A táltoscsikó megrázta magát, s abban a pillanatban Jancsi is, ő is rézszínűvé vált. Előbb voltak a kocsmában, mint azok tizenegyen. Mire ők megérkeztek, Jancsi már az asztal mellett ült.

– Hát téged tán az ördögök repítettek ide? – bámultak a bátyjai.

– Engem? – csodálkozott Jancsi. – Én szép csöndesen kocogtam az úton, ti meg ki tudja, milyen kerülőket csináltatok?

– Hallgass, te ostoba – torkollták le a bátyjai –, ha velünk jöttél volna, láthattad volna a rézszínű herceget a rézszínű paripán.

Jancsi hallgatott, egy kukkot sem szólt többet.

Mikor kiléptek a kocsmából, a bátyjai már messze megelőzték. De a táltoscsikó megint csak ennyit kérdezett:

– Hogy menjünk, Jancsi? Mint a villám, vagy mint a szélvész?

– Csak úgy, lovacskám, hogy nekem se, neked se ne történjen semmi bajunk!

A táltoscsikó megrázta magát, s abban a pillanatban Jancsi is, ő is ezüstszínűvé vált. Megelőzték a többieket, és betértek a következő kocsmába. Mire a többiek odaértek, Jancsi már asztalnál ült.

– Téged már megint az ördögök repítettek ide? – támadtak rá a bátyjai.

– Még hogy engem? Én szép csöndesen kocogtam az országúton, ti meg ki tudja micsoda kerülőúton bolyongtatok.

– Hallgass, te ostoba – förmedtek rá a bátyjai –, ha velünk jöttél volna, láthattad volna az ezüstszínű herceget az ezüstszőrű paripán.

Jancsi hallgatott, egy kukkot sem szólt többet. Azok meg felkerekedtek mind a tizenegyen, és előrevágtattak. Jancsi csak úgy kényelmesen lépkedett utánuk. A kocsmá előtt a táltoscsikó megkérdezte:

– Hogyan menjünk Jancsi? Mint a villám, vagy mint a szélvész?

– Csak úgy, lovacskám, hogy neked se, nekem se ne történjen semmi bajunk!

A táltoscsikó megrázta magát, s abban a pillanatban Jancsi is, ő is aranyszínűvé vált. Jancsi persze hamarabb volt otthon, mint a bátyjai. Mire azok megérkeztek, Jancsi már a padkán üldögélt.

– Nézd már – csodálkoztak a bátyjai –, ez már megint megelőzött minket! Miféle ördög repített téged haza?

– Engem? Hiszen én szép csöndesen kocogtam végig az országúton, ti meg ki tudja, micsoda kerülőutakon jöttetek!

– Hallgass, te ostoba – hallgattatták el a bátyjai –, ha velünk jöttél volna, megláthattad volna az aranszínű herceget az aranszörű paripán!

Jancsi elhallgatott, egy kukkot sem mert többet mondani.

Az édesapjuk éppen távol volt otthonról. Mikor megérkezett, az idősebbeket megdicsérte, amiért olyan szép lovakat szereztek, hanem Jancsinak volt mit hallgatnia a sovány gebéje miatt.

* * *

Másnap reggel a fiúk így szóltak apjukhoz:

– Édesapánk, mi már eleget szolgáltunk! Megnősülünk. Egy apától származunk: szerezz nekünk mindnyájunknak egy anyától feleséget!

A legidősebb megnyergelte az egyik lovat, az öreg nyeregbe pattant, és elindult menyecskét keresni a fiainak.

Amint megy, mendegél, egyszer csak találkozik egy hat pár lóval szántó öregasszonnyal.

– Öreganyám, nem tudja, merre van egy anyának tizenkét férjhezadó lánya?

Az öregasszony útbaigazította, hogy csak menjen tovább, amíg egy ilyen meg ilyen házhoz nem ér: abban lakik a tizenkétlányos anya. Pedig, a vén boszorkánynak magának volt tizenkét lánya! Csak egyet suhintott hat pár lovára az ostorral, nyomban otthon termett. A tizenkét legény apja is megérkezett nemsokára. Nos, nagy szerettei fogadták. Hanem ő csak a lányokra volt kíváncsi. A boszorkány fordult egyet, kiszaladt az istállóba, leakasztotta az ajtó mögül a korbácsot, rásuhintott a lovaira, s abban a pillanatban tizenkét lány állt előtte.

– Egy-kettő, lóduljatok a házba – rikácsolta a boszorkány –, kérőtök érkezett.

A lányok egymás után léptek a szobába: először a legidősebb, végül a legfiatalabb. Az öregnek tetszettek a lányok, mindjárt el is

intézték az esküvő napját. A kitűzött napon a tizenkét fivér megnyergelte a lovakat, és elindultak a menyecskékért.

Mikor a lakodalmas házhoz értek, a táltoscsikó így szólt Jancsihoz:

– Neked az asztal közepére terítettek; oda ne ülj, csak az asztal legvégén kérj helyet! Mondd, hogy neked ott a helyed, te vagy a legfiatalabb, közel kell lenned a lovakhoz. Mikor pedig meghallod a dobogásom, azonnal gyere ki! Mikor megkínálnak az első pohárral, fogd a poharat, és öntsd ki a bort az asztal alá. A kiöntött ital majd egy kis üveg pohárrá változik: a poharat dugd el gyorsan a zsebedbe!

Jancsi belépett a szobába, és mindent úgy csinált, ahogy a táltos meghagyta. Végre az üveg pohár is a zsebében volt.

Mikor a táltos feldobogott, Jancsi kisietett az udvarra.

– Mikor levessel kínálnak – szólalt meg a táltos –, az első kanalat lötytentsd az asztal alá. A leves majd sörtévé változik; vedd fel, dugd a zsebedbe!

Jancsi bement, és mindent úgy csinált, ahogy a táltos meghagyta. Végül a sörté is a zsebében volt!

A táltos ismét feldobogott, és Jancsi kisietett az udvarra.

– Mikor feltálatják a pecsenyét – mondta a táltos –, az első falatot a villával együtt haj intsd az asztal alá. A hús, villa rögtön fésűvé változik. A vénasszony majd gyanút fog, és lehajol, hogy felemelje a villát, de te ügyeskedj, kapd fel a fésűt, és rejtsd a zsebedbe. Aztán már nyugodtan ehetsz.

Jancsi belépett a szobába, és mindent úgy csinált, ahogy a táltos meghagyta. Végre a fésű is a zsebében volt. Most aztán kedvére jóllakott.

Mikor jóllaktak, aludni tértek. Kisvártatva lefeküdt a vén boszorkány is. Hanem a táltos újra feldobogott, és Jancsi ki lopakodott az udvarra.

– Fektesd át a fivérideket a lányok ágyaiba, a lányokat meg a fivéridek helyére – mondta a táltos. – De el ne téveszd, és magadról se feledkezz meg!

Alig végezte el Jancsi a cserét, alig bújt be maga is a legkisebb lány ágyába, a vén boszorkány megjelent egy éles karddal, és egyenesen a fiúk ágyához lépett. Megmarkolta az alvók haját, és

mind a tizenkét lánynak lesuhintotta a fejét, mert azt hitte, hogy a fiúk alszanak ott. Dolga végeztével aludni tért.

A táltos megint feldobogott, Jancsi kiosont.

– Ébreszd fel fivéreidet – mondta a táltos –, nyergeljenek, és vágatssanak tova. Te maradj utolsónak, és zárd be utánuk az ajtót.

A fiúk felkeltek, felnyergelték a lovakat, és tova vágattak: Jancsi ott maradt. Alig tette be mögöttük az ajtót, megszólalt a táltos:

– Pattanj nyeregbe Jancsi, és meg ne állíts, bármit pillantsz is meg az úton.

Jancsi felpattant lovára. Mikor el vágattak az ablak alatt, bekiáltott:

– Hej, vénasszony, vén boszorkány, elpusztítottad a lányaidat! Köszönjük a vacsorát!

A boszorkány felébredt, odafutott a lányokhoz, és látja, hogy azoknak vége. Kis híja, hogy meg nem pukkadt mérgében! Felpattant a seprűnyélre, és utánuk sietett. De hol jártak azok már akkor!

– Megállj átok – sziszegte a vén boszorkány –, megállítlak én benneteket! – Ezzel eléjük hajintott egy aranypatkót.

– Hopp lovacskám – kiáltott fel Jancsi –, egy aranypatkó hever az úton! Felemeljem?

– Ha felemeled, rossz lesz, ha nem emeled fel, még rosszabb – felelte a táltos.

Jancsi leugrott, felkapta a patkót, csakhogy ezalatt a boszorkány éppen utolérte őket.

– Baj van Jancsi – szólalt meg a táltos –, dobd a földre a fésűt!

Jancsi megtette. Abban a pillanatban sűrű erdő nőtt a fésű helyén. Mire a boszorkány átvergődött rajta, újra jó darabot haladtak előre.

– Megálljatok! – vicsorgott a vén boszorkány –, hiszen elfoglak én még titeket! – Ezzel eléjük hajintott egy aranytollat.

– Hopp, lovacskám – kiáltott fel Jancsi –, egy aranytoll hever az úton! Felemelhetem?

– Ha felemeled, rossz lesz, ha nem emeled fel, még rosszabb! – válaszolta a táltos.

Jancsi leugrott, felemelte a tollat. Csakhogy közben a boszorkány ismét beérte őket. Kénköves láng csapott ki a torkából, és majd

leperzselte a táltos farkát.

– Baj van Jancsi – szólalt meg a táltos –, dobd a földre a sörtét!

Jancsi megtette, s abban a pillanatban éles, szúrós tuskosövénnyel keletkezett a sörté helyén. Míg a vén boszorkány átvergődött rajta, ők már messze jártak.

– Megállj, hiszen nem szöktök meg ti előlem! – sipította a vén boszorkány, és eléjük repített egy aranyhajszálat.

– Hopp, lovacskám – kiáltott fel Jancsi –, egy aranyhajszál hever az úton! Felemelhetem!?

– Ha felemeled, rossz lesz, ha nem emeled fel, még rosszabb – felelte a táltos.

Jancsi felkapta az aranyhaj szálat. Csakhogy ebben a pillanatban utolérte őket a boszorkány is, és belékapaszkodott a táltos farka végébe.

– Baj van, Jancsi – kiáltott fel a táltos –, dobd el gyorsan az üvegpoharat!

Jancsi megtette, és abban a pillanatban hatalmas tenger lett a pohár helyén. A vén boszorkány nem tudott átevíckélni a tengeren, a táltos farka kicsúszott a kezéből: szégyenszemre hazakullogott, a fivérek pedig szerencsésen hazaérkeztek.

Most aztán már nyugta volt Jancsinak a bátyjaitól: örültek, hogy megmentette az életüket. Sohasem szidták többet; mindegyikük szerette, kedves becsének becézte. De Jancsi nem tudott tétlenül otthon maradni. Elbúcsúzott édesapjától, fivéreitől, megnyergelte a táltost, és ismét elindult világgá.

* * *

Mentek, mendegéltek, egyszerre csak egy gyönyörű városhoz értek.

– Jancsi – szólalt meg a táltos –, látod ezt a várost? Ott lakik egy király, attól kérjed, hogy fogadjon fel. Ha felfogad, viseld magad derekasan, és ne okozz kárt neki. De ha valami bajod történik, csak szólj nekem. Segítségemre leszek.

Mikor beértek a városba, a táltos megrázkódott. Abban a pillanatban újra sovány gebe lett, a szőre gubancos a bojtörjántől, mintha már tizenkét éve nem kefélté volna senki. Jancsi egyenesen a király elé sietett:

– Felséges királyom, fogadjon engem a szolgálatába, nem bánja meg.

– Jól van – válaszolt a király –, éppen hiányzik egy szolgám.

Tizenkét lovat adtak a keze alá, a tizenharmadik, a táltoscsikó, ott álldogált a sarokban.

A többi lovász, akik azelőtt szolgáltak a lovak mellett, minden héten egy font gyertyát égettek el: Jancsi egy szál gyertyát sem fogyasztott, mégis ragyogott a lovak szőre a keze nyomán. A király szerfölött csodálkozott ezen, és nem győzte korholni a többi lovászt, amiért olyan sok világot pazarolnak, és a lovak mégsem olyan fényesek, mint amilyeneknek lenniük kellene. A béreseket persze nagyon bosszantotta a dolog.

– Megállj – mondogatták –, hiszen majd a végére járunk, milyen boszorkánysággal győzi a dolgot az új lovász!

Még azon az estén meglesték, és rájöttek, hogy Jancsinak egy aranypatkó szolgáltatta a világosságot a lovai körül. Nekik sem kellett több! Másnap reggel rohantak árulkodni:

– Felséges királyunk, tudjuk már, miért nem fogyasztja Jancsi a méceszt! Van neki egy aranypatkója, azzal világít!

A király, amikor ezt meghallotta, maga elé hívatta Jancsit:

–: Miféle patkód van neked? – kérdezte. – Elhozd nekem azt a patkót, mert ha nem, nem ismerek irgalmat!

Jancsi meg csak befordult az istállóba, átölelte a táltos nyakát, és keserves sírásba kezdett.

– Mi bajod van, Jancsi? Miért sírsz? – kérdezte a táltos.

– Jaj, kedves lovacskám, hogyan sírnék, mikor a király megparancsolta, hogy vigyem el neki az aranypatkót, mert ha nem, nem irgalmaz szegény fejemnek!

– Mondtam neked, hogy baj lesz belőle, ha felemeled a patkót – szólt a táltos. – Nos, de ha nem emelted volna fel, még nagyobb baj lenne! Ne sírj, Jancsi, add oda a patkót a királynak!

Jancsi elvitte a patkót, és azt hitte, most már nyugta lesz. De a király nem elégedett meg annyival, megkérdezte:

– Hol szerezted ezt a patkót?

– Az úton találtam!

A király csak néz, hol a patkóra pillant, hol a lovászra, aztán így szólt:

– Hol szerezted, hol nem, azzal én már nem sokat törődöm! Hanem figyelj ide jól: ha te elém nem vezeted azt a lovat, amelyik ezt a patkót viselte, jaj neked! Ha elém vezeted, egy zsák arany a jutalmad!

Jancsi újra befordult az istállóba, megint csak sírva fakadt, és elpanaszolta:

– Jaj, kedves lovacskám, megint csak azt mondta a király, jaj nekem, ha eléje nem vezetem azt a lovat, amelyik az aranypatkót viselte! Ha eléje vezetem, busásan megjutalmaz!

– Nos, emiatt sose emészd magad! Lesz, ahogy lesz! Te csak jól abrakolj meg engem, holnap útra kelünk! – felelte a táltos.

Még alig virradt, már úton voltak. Hegyen-völgyön át, árkon-bokron keresztül vágattak, míg csak a vasorrú bába házához nem érkeztek. Addigra éppen besötétedett. A táltos megállt, és így szólt:

– Megérkeztünk, Jancsi! Éppen jókor jöttünk: a vén boszorkány alszik, a lovai az istállóban. Csendesen lopózz be, és óvatosan húzd ki a kulcsot a párnája alól. Az oldalánál találsz egy kardot, azt dobd valahova a sarokba, aztán nyisd ki az istállót, és vezesd ide a lovat. Csak vigyázz és siess!

Jancsi megtett mindent, hajszálla, ahogy a táltos meghagyta. Kihúzta a kulcsot a boszorkány feje alól, a kardot bedobta a sarokba, és kinyitotta az istálló ajtaját. Abban a pillanatban szinte megvakította az aranyszőrű paripa szőrének ragyogása. De nem soká habozott, elkötötte a lovat, és kivezette a táltoshoz.

– Szállj nyeregbe – mondta a táltos –, és tartsd a lovat erősen!

Jancsi felpattant a lovára. Mikor el vágattak az ablak alatt, felkiáltott:

– Hej, vasorrú bába, vén boszorkány, visszük az aranyszőrű paripádat!

A boszorkány felugrott, kardja után kapott, de sehol sem találta. Mire meglelte a sarokban, Jancsiék már három hegyet hagytak maguk mögött. Csak akkor érte utol őket, mikor már a tenger partján jártak. Utánuk kiáltott:

– Eljössz-e még hozzám máskor is, Jancsi, eljössz?

– Jövök hát! Hogyne jönnék! Hanem a kulcsaidra máskor jobban ügyelj!

A boszorkánynak a tengernél véget ért a hatalma. Szégyenszemre vissza kellett fordulnia. Jancsi pedig a táltos segítségével szépen hazavitte az aranyszőrű paripát.

A király nagyon megörült a lónak: külön istállóba állíttatta. Jancsit igen megdicsérte, de hogy jutalmat is ígért neki, az sehogy sem akart az eszébe jutni. Bosszankodott a fiú, hogy ilyen kurtán lerázták, már-már szólni akart, de a táltos megakadályozta:

– Maradj veszteg, légy türelemmel!

Jancsi visszatért tizenkét lovához. A táltoscsikó meg újra beállt tizenharmadiknak a sarokba. A lovászok megint csak leskelődni kezdtek, mert Jancsi most sem égetett mécses, mégis továbbra is ő gondozta a legszebb szőrű lovakat. A király a csudájára járt a dolognak, és nem győzte korholni a többieket:

– Hát ez meg mi dolog? – mondta – aranypatkója sincs már, mégis szebbek a lovai, mint a tiétek!

– Felséges királyunk, minek neki aranypatkó, hiszen van még egy aranytolla!

Amint a király meghallotta, maga elé hívatta Jancsit:

– Hallom, hogy aranytollad is van! Hozzad ide ebben a szempillantásban, különben a halál fia vagy!

Jancsi befordult az istállóba, átölelte a lova nyakát, és keserves jajveszékelésbe kezdett.

– Mi bajod van, Jancsi? Miért sírsz? – kérdezte a táltos.

– Jaj, kedves lovacskám, hogyan sírnék, mikor a király megparancsolta, hogy vigyem el neki az aranytollat, különben a halál fia vagyok!

– Mondtam neked, hogy baj lesz belőle, ha felveszed a tollat! Hej, de ha fel nem vetted volna, még rosszabb volna a sorunk! Ne búsulj, Jancsi, add oda neki!

Jancsi elvitte a tollat. A király nézi, nézi, hol a tollra pillant, hol Jancsira, aztán egyszerre csak így szól:

– Ide figyelj Jancsi! Az aranyszőrű lovat már elhoztad nekem, most aztán hozd el azt az aranytollú kacsát is, amelyik ezt a tollat elhullatta. Ha elhozod, tied a fele királyságom, ha nem, halál fia vagy!

Jancsi visszatért az istállóba, és elpanaszolta a nagy baját:

– Jaj, kedves lovacskám, azt mondta a király, ha nem viszem el neki azt az aranytollú kacsát, amelyik ezt a tollat elhullatta, halál fia vagyok! Ha pedig elhozom, enyém a fele királysága!

– Hát emiatt most már ne emészd magad Jancsi! Lesz, ahogy lesz! Te csak vess elém bőségesen zabot, holnap útra. kelünk!

Még alig pitymallott, már úton voltak. Hegyen-völgyön át, árkon-bokron keresztül repültek, míg csak a vasorrú bába házához nem érkeztek. Addigra éppen beesteledett.

– Megérkeztünk, Jancsi! Éppen jókor jöttünk! – mondta a táltoscsikó. – A vén boszorkány alszik, az aranytollú kacska meg a második szobában ül, aranykalitkában tizenkét tojáson. Minden nap kikölt egyet. Szép lassan lopózz be, de vigyázz, fel ne ébreszd a vén boszorkányt, mert most az övére erősítette a kulcsokat! Óvatosan akaszd le, az oldalánál levő kardot törd össze, a darabjait szórd szét az udvaron, aztán nyisd ki a szobát, és hozd el a kacsát mindenestül. Csak csendesen, ügyesen mozogj!

Jancsi megtett mindent, ahogy a táltos meghagyta. A kulcsokat szép csendesen leakasztotta a boszorkány övéről, a kardot darabokra törte, és szétszórta az udvaron, a szobát kinyitotta, aztán felkapta a kacsát mindenestől, és kivitte a táltoshoz.

– Szállj nyeregbe – szólt a táltos –, és tartsd az aranykalitkát erősen!

Jancsi nyeregbe pattant. Mikor elvágattak az ablak alatt, bekiáltott:

– Hej, vasorrú bába, vén boszorkány, lányaid elpusztítója, visszük az arany tollú kacsát!

A boszorkány felugrott, kardja után kapott, de nem lelte sehol. Mire megtalálta a darabjait az udvaron, felszedegette, kovácshoz vitte, összeforrasztatta és kiélesíttette, Jancsiék már öt hegyet hagytak maguk mögött. Csak akkor pillantotta meg őket, mikor már a tenger felett jártak.

Jössz-e meg hozzám máskor is, Jancsi? Jössze-e? – kiáltotta utánuk.

– Jövök hát! Hogyne jönnék! Hanem a kulcsaidra máskor jobban ügyelj!

A boszorkány hatalma a tengernél véget ért. Szégyenszemre visszafordult, Jancsi pedig a táltos segítségével hazavitte az

aranytollú kacsát a királynak.

A király nagyon megörült. Az ágya fölé akasztotta az aranykalitkát, Jancsit agyba-főbe dicsérte, de hogy a fele királyságát odaígérte, arról bizony megfélekedett. Bosszankodott nagyon Jancsi, hogy a király csak ígéretet, de semmit nem teljesít. Már-már szólni akart, de a táltos visszatartotta:

– Maradj csak veszteg, és légy türelemmel!

Jancsi visszatért tizenkét lovához. A táltos pedig megint beállt tizenharmadiknak a sarokba. Jancsi ezután sem gyújtott mécsest, mégis az ő lovainak ragyogott a legszebben a szőrük. A király megint csak nagyon csodálkozott, és nem győzte korholni a többieket:

– Hát ez meg mi dolog – mondta –, aranytolla nincs már, aranypatkója sincs már, ti meg mécsest is pocskoltok, mégsem érnek a ti lovaitok az övéi nyomába!

A többiek megint addig-addig leselkedtek, míg sikerült meglesniük, és elárulták a királynak:

– Felséges királyunk, minek neki a mécses, mikor van aranyhajszála!

A király, amint ezt meghallotta, maga elé hívatta Jancsit.

– Hát neked meg már megint micsoda arany haj szálad van? Idehozzad ebben a nyomban, mert ha nem, felnégyeltetlek!

Jancsi befordult az istállóba, átölelte a lova nyakát, és keservesen sóhajtott.

– Jancsi, Jancsi, mi bajod van? – kérdezte a táltos.

– Jaj, kedves lovacskám, nagy az én bajom, azt mondta a király, ha oda nem adom neki az aranyhajszálat, felnégyeltet!

– Mondtam neked, hogy baj lesz, ha felemeled! No de mindegy, ha nem emelted volna fel, még nagyobb baj lenne! Ne keseregj, Jancsi, add oda neki!

Jancsi elvitte az aranyhaját a királynak. A király nézi, nézi, hol Jancsira pillant, hol a selymes aranyhajra, aztán végre így szól:

– Ide figyelj Jancsi! Aranyszőrű paripám van már: elhoztad már az aranytollú kacsát is, hanem most aztán azt az aranyhajú hajadont is hozzad ide, aki ezt a selymes aranyhajszálat elveszítette! Ha elhozod, tiéd a királyságom, ha nem: fejedet vétetem!

Jancsi visszatért az istállóba, és elpanaszolta a bajait:

– Jaj, kedves lovacskám, azt mondta a király, ha nem hozom el neki az aranyhajú leányt, aki ezt az aranyhajszálat elveszítette, fejemet véteti! Ha elhozom, nekem adja a királyságát!

– Ej, hát most már ne emézd magad! Lesz, ahogy lesz! Te csak abrakolj meg engem bőségesen: holnap útra kelünk!

Másnap még alig virradt, már úton voltak. Hegyen-völgyön át, árkon-bokron keresztül repültek, míg csak a vasorrú bába házához nem érkeztek. Mire megérkeztek, olyan sötétség lett, hogy vágni lehetett volna.

– Megérkeztünk, Jancsi – mondta a táltoscsikó –, éppen jókor jöttünk! A vén boszorkány most mélyen alszik, az aranyhajú leány pedig a harmadik szobában van, üveg mögött. Szép csendesen belépsz a szobába. Hanem most aztán ugyancsak nehéz lesz megszerezned a kulcsot: a boszorkány a foga közt őrzi. Ha felébred, jaj nekünk! Óvatosan húzd ki a kulcsot a fogai közül, a kardot tört darabokra, és a darabokat dobd ki az ablakon. Aztán nyisd ki a harmadik szoba ajtaját, s ne törődj semmivel: az aranyhajú leány szívesen veled jön. De azt megmondom: ne merészd megcsókolni, mert akkor végünk! Csak mozogj óvatosan és fürgén!

Jancsi mindent úgy tett, ahogy a táltos meghagyta. Kihúzta a kulcsokat a boszorkány fogai közül, a kardot összetörte, a darabjait kihajintotta az ablakon, aztán kinyitotta a harmadik szoba ajtaját. Abban a pillanatban úgy elvakította az aranyhajú leány hajának ragyogása, mintha csak a fényes nap sütött volna a szeme közé. Az aranyhajú leány nyájasan rámosolygott, Jancsi hozzásietett, és kis híja volt, hogy rögtön össze nem csókolta. De szerencsére eszébe jutottak a táltoscsikó szavai. Gyöngéden kézen fogta a leányt, és kivezette a táltoshoz.

– Ember vagy a talpadon, Jancsi – mondta a táltos –, most aztán ugorjatok nyeregbe mind a ketten.

Az aranyhajú leány és Jancsi nyeregbe pattantak. Mikor elvágattak az ablak alatt, Jancsi bekiáltott:

– Hej, vasorrú bába, vén boszorkány, visszük az aranyhajú leányt.

A boszorkány felugrott, kardja után kapott, de nem lelte sehol. Amíg összeszedte a darabjait, kovácshoz futott velük, össze rakatta, összeforrasztatta, Jancsiék már hét hegyet hagytak maguk mögött.

Magasan a tenger fölött repültek már, mikor a boszorkány megpillantotta őket.

– Eljössz-e még hozzám Jancsi? Eljössz? – kiáltott utánuk.

– Nem én többet, vén boszorkány: felőlem már nyugodtan alhatsz! – kiáltotta vissza Jancsi a válla felett.

Mikor a boszorkány meghallotta, hogy Jancsi utoljára járt nála az éjszaka, dühében iszonyúan felsikoltott, és a szörnyű méregtől azon nyomban kulimásszá változott, és beleömlött a tengerbe.

A táltoscsikó pedig szerencsésen hazarepítette Jancsit meg az aranyhajú leányt a királyi udvarba.

A király azt sem tudta, hogy hová legyen nagy örömeben: mindjárt feleségül akarta venni az aranyhajú leányt. Hanem a leány sehogy sem akart hozzámenni. Kijelentette, hogy ő csak azé lesz, aki megszabadította. A király váltig unszolta, erőltette szép szóval, fenyegetéssel, minden hiába: a lány látni sem akarta. Erre a király haragjában elszánta magát a leggonoszabbra: elhatározta, hogy elpusztítja Jancsit, mert úgy gondolta, hogy ha Jancsi nem lesz, a szép lány mégis őt fogja majd szeretni. Mindjárt meg is üzente Jancsinak, hogy ekkor meg ekkor meg kell halnia, hanem még abban az egy kegyben részesíti a király, hogy a halála módját maga választhatja meg. Amikor Jancsi meghallotta ezt a szomorú hírt, sírni kezdett. Egyre csak ezt hajtogatta:

– Hát ezt aztán jól kiérdemeltem!

– Jancsi, te már megint sírsz? – szólalt meg a táltos a sarokból. – Mi bajod megint, kis gazdám?

– Jaj, kedves lovacskám, nagy az én bánatom! Meghagyta a király, hogy meg kell halnom! Csak a halálom módját választhatom meg még szabadon!

– Ez már nem tréfa – mondta a táltos –, de azért ne búsulj ezen is lehet segíteni. Kérd azt, hogy forraljanak tejet egy nagy katlanban, és abban főzzenek halálra téged. De kérd még azt a kegyet is, hogy utoljára még engem vezessenek hozzád, hadd búcsúzhassunk el egymástól.

Másnap a király maga elé parancsolta Jancsit.

– Nos – kérdezte –, elszántad már magad?

– Ha már meg kell halnom – válaszolta Jancsi –, forraljanak tejet egy nagy katlanban, abban főzzék gyöngé testemet!

Nemsokára már forrt is a tej a katlanban, Jancsi pedig szomorúan álldogált a katlan mellett.

– Jaj – szólalt meg végre –, csak még egy utolsó kegyet kérek: vezessétek ide a lovamat, hadd búcsúzzam el tőle.

– Vezessétek elő a lovát – hagyta rá a király.

Bevezették a táltost.

Mikor a tej a legjobban forrt, Jancsinak bele kellett ugrania a katlanba. Csakhogy ebben a pillanatban a táltos a tej fölé hajolt és egyetlen szippantással kiszippantotta belőle a forróságot. Jancsi beugrott a tejbe, és nyomban tetőtől talpig aranyszínűvé vált!

Mikor a király meglátta ezt, rögtön kedve szottyant neki is megaranyozódni. Megparancsolta Jancsinak, hogy ugorjon ki a katlanból. Jancsi kiugrott, a király beugrott. Csakhogy ebben a pillanatban a táltos visszafújta az egész forróságot a katlanba! A király nyomban agyonfőtt a forró tejben.

Az arany hajú leány boldogan nyújtotta kezét Jancsinak, akit a régi király helyébe rögtön megválasztottak új királlyá, és azóta boldogan éldegél aranyhajú feleségével és a hűséges táltossal.

LENGYEL MESÉK

MESE A REPÜLŐ SZŐNYEGRŐL, A LÁTHATATLAN SAPKÁRÓL, AZ ARANYSZÓRÓ GYŰRŰRŐL ÉS A TÁNCOLÓ BOTRÓL

Tó partján, az út felében egy kis viskó állt szerényen: szegény volt a ház, és benne élt egy szegény özvegyecske. Öreg volt már, s nem volt pénze, de szívének öröme volt egy fia, szép legényke; becsületes lelkű, dolgos, a munkában igen szorgos, s halászatban nem volt párja; jutott anyja asztalára kenyér és hal mindig bőven, majd az egész esztendőben, elnevezték hát halásznak.

Egy este kiment a tóra, s leste, mit fog a hálója; új vödörrel a kezében állt a parton, s várta szépen, mit ad Isten vacsorára.

Negyed órába se tellett, a kívánsága már betellett: két keszeget fogott, nyomba' a vizes vödörbe dobta, majd dalolva haza indult.

Megy-mendegél, hát az úton – szegény? vagy vándor? nem tudom – csak ott áll galambősz fejjel egy elaggott öregember, s ekképpen szól a halászhoz:

– Légy kedves öregapádhoz! Látod, botra támaszkodva járok, éhesen rongyokba', kérlek hát az ég nevében: adj egy kis kenyeret nékem, vagy pár garast segítségül; a nap már nyugodni készül, egy falat se volt a számban, s a csupasz föld lesz az ágyam!...

– Mit is adhatnék, apókám? Nincs semmim, csak ez a gúnyám! nézz jobbra: ott a távolba' füstölög anyám kunyhója; az ott az én szegény tanyám, ott vár rám az édesanyám, hogy friss halból, amit fogtam, jó vacsorát főzzön nyomban. Menj, vidd el ezt a két halat, éhes embernek jó falat, én meg kivetem még egyszer hálómat, hogy holnap reggel jól lakhassunk mind a hárman.

Így szólt, s az öregnek adta a vödröt a két keszeggel.

Ekkor – ó, csodák csodája! Aranyos fény ömlött rája, s eltűnt az agg a vödörrel!...

A halász bámulva állott; körülnézett, mit se látott. Még meg is ijedt egy kissé, de legyőzte ijedelmét, s visszament ismét a tóhoz, a holdfényben a háléhoz, s hogy kihúzta – mi a csuda? Nem pisztráng ez, nem is csuka, párja-nincs hal, amit fogott!... gyémánt a szeme, aranyos a pikkelye, szivárvány a kopoltyúja, s egész teste kékes fényben ragyog...

Mikor a halász kifogja, emberi hangon ezt mondja: – Ne veszejts el halász, engem! Hagyj a vízbe visszamennem, s jó tettedért fogadd tőlem ezt az aranyszóró gyűrűt. Ha ujjadra húzva így szólsz:

*Aranyszóró gyűrűcském!
Az aranyhalacska kér,
hogy jusson elég kenyér
az emberek fiainak:
szórd bőven az aranyat!*

– minden kimondott szavad nyomán, mint arany patak, ömlik a sok aranypénz.

A halász el is fogadta, amit adott a halacska, halát a hálóból kivette, és a tóba bevetette.

Mint az égből hulló csillag, a kék légben csak úgy csillog, aztán lehull a halacska, elnyeli a tónak habja.

Hazamegy a halász, s azt gondolja: anyám is éhes, meg én is, az álmunk nem lesz így édes, mert nincs halunk; de majd holnap, ha felvillan az arany nap, szegény kunyhónk tejben-vajban fürdik majd, kincsben, aranyban, és urasan fogunk élni!

Így gondolta, de nem így lett... mert mikor hazaér, látja, hogy terítve van az asztal, és a tálban ott sistereg két szép, frissen főtt... keszeg.

– Honnan van, anyám, ez a hal?

– Nem tudom – mondja az anyja – hiszen, ha én főztem volna, ha én feltálaltam volna... az asztal megterült magától, ez a hal is rajta termett, s bár már itt áll egy órája, nem hűl ki, mintha most hoznám csak a tűzről; együk meg hát jó étvággal.

Le is ültek mind a ketten, jól is laktak kettesben, s aztán aludni tértek.

Másnap a halász korán kelt, asztalhoz ült, felhúzta aranyszóró gyűrűjét, és így szólt:

Aranyszóró gyűrűcském!

*Az aranyhalacska kér,
hogy jusson elég kenyér
az emberek fiainak:
szórd bőven az aranyat!*

Nagy zúgás, villámlás támadt, az arany, mint eső áradt, és majd befedte a házat!

A csörgéstől felriadva anyja felkel, s álmélkodva nézi.

– Mi ez, álom vagy valóság?... Nem valami bűbájosság, gonosz szellem praktikája az aranygyűrű csodája?

– Nem, anyám – felelt az ifjú – rossz szellemektől nem félek, más gondot adott az élet: el kell hagyjalak most téged. Ha szegénység szorongatna, ebből az aranyból futja, hogy mentjük, s ne csak magunkat, hanem embertársainkat. Ezt az aranyat anyácska, rakd csak el most a kamrádba, s engem, egyszülött fiadat szoríts forrón a szívedre, s add reám áldásodat.

– Hova indulsz, édes fiam?

– Elmegyek a fővárosba, bevonulok katonának; a halász jó lesz huszárnak; megvédem a királyt, néked és hazámnak dicsőséget szerzek kardommal a harcban!

– Igen, veszélyben a király trónja, az ellenség el akarja űzni... de te ne menj mégse, mit is tesz a harc hevében egy ember! se kárt, se hasznot.

– Egymagám nem sokat érek, igaz, de sok kicsi sokra megy; ha mind, ki a fegyvert fogja, siet védeni hazáját, megsegíti királyát, és legyőzi az ellenséget.

– De te, szelíd halász-ember, tudsz-e bánni a fegyverrel?

– Bár békés a természetem, a civódást nem szeretem, ha védelmet vár a haza, bizony nem szaladok haza! Megsuhintom a kardomat, s az ellenség fűbe harap. S a király, mikor meglátja, hogy győzött a katonája, megjutalmaz bizonyára; földet is ad kaszálóval, vagy lovagi fegyvert lóval, vagy leányát, mert ígérte, mikor, én a kezét kértem.

– Fogadd hát anyád áldását! Édes fiam, azt kívánom, golyó vagy kard meg ne ártson! térj majd vissza egészségbe', szülőanyád örömére!... hadd örüljek jó sorodon, hátralevő napjaimon, amíg a sors élnem enged!...

E szavakkal megáldotta az anya a fiát, könnyes szemmel ölelte magához, s azután a halász útnak indult.

Megy egy napig, megy kettőig, s harmadnapra beér a fővárosba.

Azon gondolkozik egyre, hogy miképpen segíthetne a legjobban a királynak?...

Ekkor hirtelen – mi ez? rettenetes riadalom kerekedik a városban, az ellenség hadai mindenfelől körülvették, s pusztulással fenyegetik, ha a király hatalmas váltságdíjat nem fizet.

A kastély előtt, a téren gyűlt össze nagy félelmében a nép, s a királyi hírnök előlépve imígyen szólt:

– Ide figyeljete, hűségese alattvalók! Ádáz ellenségünk nagy sereggel betört az országba, ellene küldött csapatainkat szétverte, a fővárost körülzárta, s kijelentette, hogy ha a király nem küld neki holnap hajnalban huszonnégy hatlovas szekeret színültig arannyal, tüstént elfoglalja a várost, tűzzel-vassal elpusztítja, s az egész országot martalékul veti zsákmányra éhes zsoldosainak!... Hadseregünk nem bír vele, s a királyi kincstárban a kívánt pénznek fele sincs meg; ezért az én számmal a király közli népével, hogy annak, aki az ellenséget legyőzi, vagy annyi aranyat ad, amennyivel megválthatja az országot, nemcsak a leányát adja oda feleségül, a gyönyörű szép királylányt, hanem fele királyságát is neki adja, s kijelöli utódjának.

Mikor ezt a halász meghallotta, a király elé járult, és így szólt:

– Felséges uram, királyom! add ki a parancsot, hogy álljon elő huszonnégy hatlovas szekér a palota udvarára, bőrzsákokkal tele; s nyomban ott lesz a váltságdíjul kívánt pénz.

Azzal kiment a palotából, megállt a hatalmas udvaron, ujjjára húzta az aranyszórá gyűrűt, s így szólt:

Aranyszórá gyűrűcském!

Az aranyhalacska kér,

hogy jusson elég kenyér

az emberek fiainak:

szórd bőven az aranyat!

Nagy zúgás, villámlás támadt, az arany mint eső áradt, és egy perc sem telt bele, az udvar teli lett vele; megrakták a huszonnégy szekeret, megtöltötték a fél kincstárt, s az udvari cselédségnek is maradt belőle bőven.

Másnap a fővárost körülzáró ellenség megkapta váltságdíjul a huszonnégy, arannyal megrakott hatlovas szekeret, s visszafordult, amerről jött.

A király meg előhívatta a halászt, maga mellé ültette, finom borokkal, ízes falatokkal kínálta, s mikor már jóllakott, eleget evett-ivott, így szólt hozzá:

– Megmentettél engem és városomat a szerencsétlenségtől, ezért még ma megkapod a jutalmadat: feleségül veszed egyetlen leányomat, a gyönyörű szép király leányt, tiéd lesz a fele királyságom, s halálom után a trónom. Mondd meg hát, ki vagy, mely ország királya vagy fejedelme, s miképpen történt, hogy egy intésedre ennyi arany termett elő?

A halász becsületes legény volt, nem ismerte a nagyvilági hiúságot, megmondta tehát nyíltan:

– Felséges uram, királyom! Nem vagyok én sem király, sem fejedelem, halászat az én becsületes mesterségem; és aranyat, ha kívánok, akármikor kaphatok az aranyszórá gyűrűm segítségével.

Azzal sorjában mindent elmesélt a királynak.

A király nem felelt semmit, de nagyon bosszantotta, hogy közönséges alattvalójának köszönheti megmenekülését, s őt kell vejjél fogadnia.

Ezért a gazdag lakoma után, mikor a halász jó kedvében nekibátorodva megkérte a királyt, mutassa meg neki jövődő feleségét, a király intett a vajdának, a fülébe súgott valamit, s azután távozott.

A vajda a halászt a magas bástya-toronyba vezette, és így szólt:

– Mielőtt a királyleány szobájába vezetnélek, küldj neki valami értékes ajándékot, mert nálunk ez a szokás.

– Nincs semmi értékes holmim – válaszolt a halász. – Talán ezt az aranyszórá gyűrűt vidd el neki, ennek köszönhetem a szerencsém, ő pedig a megmenekülését.

A vajda átvette a gyűrűt, kinyitotta az ablakot, s ekképpen szólt a halászhoz:

– Látod ott fenn a holdat az égen?

– Látom.

– Ő lesz a tanúja esküvődnek. És most pillants le a mélybe: látod ott lenn azt a mély szakadékot, s benne azt a mély csatornát?

– Látom.

– Az lesz a nyoszolyád ma éjjel! – e szavakkal letaszította a halászt a mélységbe, lehunyta szemét, s szaladt a királynak jelentést tenni.

A letaszított halász szinte eszméletlenül zuhant a mélybe, s mikor kinyitotta szemét, egy csónakban találta magát, mely a csatornából a tengerre úszott, s rajta evezővel a kezében ott állt az az aggastyán, akinek két keszeget adott a minap.

– Hát te mentettél meg engem, öregapám? – csodálkozott a halász, mire az öreg így válaszolt:

– Megmentettelek, mert aki a szegényen megkönyörül, annak magának is könnyületben van része balsorsában. Fogd az evezőt, és evez, amerre kedved tartja!

Így szólt az aggastyán, és eltűnt, a halász meg körülnézett, meglátta jó messze távolban a királyi palota fényárban úszó ablakait, felsóhajtott, s megragadva az evezőt, kivezett a tengerre.

Napkeltekor kivetette a halász a hálót, melyet a csónakban talált, fogott néhány csukát, eladta a városban, s vándorútra indult.

Egy szép napon a mezei úton menet hirtelen nagy kiabálásra lett figyelmes.

Odanéz – hát látja, hogy egy dombon, az erdő szélén, két kurta frakkos, feszes nadrágos, kemény-kalpagos német legényke verekszik.

A halász odament hozzájuk, és megkérdezte:

– Miért verekedtek?

– Azért – válaszolt az egyik –, mert három tárgyat hagyott ránk az apánk. Az egyik ez a repülő szőnyeg: ha ráülsz és így szólsz:

*Égi hintó, csoda-szőnyeg,
teljesítsd, amit kérek:
mire hármat számolok,
ott legyek, ahol akarok!*

– fölrepül veled a zúgó erdők fölé, az úszó felhők alá, s egy perc alatt oda jutsz, ahova akarsz. A másik ez a táncoló hot; csak annyit kell mondanod, hogy

Táncolj egyet, botocskám!

– s rögtön verni kezdi azt, akire rámutatsz, de úgy, hogy nem csupán egy hadsereg, de maga az ördög is futásnak ered. Végül a

harmadik, ez a láthatatlan sapka: ha fejedre teszed, nyomban láthatatlanná leszel. Ezen a három tárgyon kell megosztoznunk, de csak ketten vagyunk hozzá, azért verekszünk. Adj valami jó tanácsot, hogyan osztozzunk meg rajta?

– Nem bánom, adok tanácsot – válaszolta a halász –, de meg is fogadjátok! Hagyjátok itt a repülő szőnyeget, a láthatatlan sapkát és a táncoló botot, én megállók mellettük, s elhajítok egy követ; amelyitek előbb utoléri, azé lesz a három tárgy közül kettő, a másiké meg egy. Rendben van?

– Rendben – üvöltötték, nekiiramodtak, s a dombról eldobott kő nyomában versenyt futottak.

A halász megragadta a láthatatlan sapkát és a táncoló botot, felpattant a repülő szőnyegre, és kimondta a varázsigét:

*Égi hintó, csoda-szőnyeg,
teljesítsd, amit kérek:
mire hármat számolok,
ott legyek, ahol akarok!*

A repülő szőnyeg fölemelkedett a halással a magasba. Ekkor ért vissza a két német a kővel, s már messziről kiabáltak:

– Most tégy köztünk igazságot!

A halász elnevette magát, és így szólt:

Táncolj egyet, botocskám!

A bot a két német hátán táncolni kezd, mint a sátán; akkorákat puffant rájuk, hogy majd kiszakad a májuk. Szomorkodnak a legények, mint a fába szorult féreg; s mire a porfelhő fölszáll, a táncoló bot odébb áll.

A repülő szőnyegen ülve, a láthatatlan sapkával a hóna alatt, a táncoló bottal a kezében repül a halász a zúgó erdők fölött, az úszó felhők alatt, kis fehér felhő képében, s egyszer csak megáll a királyi főváros fölött.

Fejére húzza a sapkát, s leereszkedik a tér közepén, hogy megtudja, mi történik a városban.

Ismét nagy a lárma meg a kavarodás; az ellenség vezérének megjött az étvágya az arany váltságdíjtól, hirtelen visszafordult seregével a fele útról, körülzárta a várost, és kijelentette, hogy ha a király nem adja hozzá a gyönyörű királylányt, hamuvá égeti a várost,

a királyt pedig népével együtt kardélre hányja, s a királyleányt erőszakkal feleségül veszi.

Megijedtek a város lakosai a fenyegetéstől, a királyi palota köré özönlöttek, s kérték a királyt, tegyen eleget az ellenség kívánságának, s mentse meg népét.

A király kilépett palotája tornácára, és így szólt:

– Hűséges népem! olyan nagy bajba jutottunk, hogy rajtunk már csak a csoda segíthet. De talán mégis jóra fordul sorsunk. Előfordult már nem egyszer, hogy az erősebbnek vélt ellenség végül letette a fegyvert a gyengébb előtt... Hogy mit hoz a sors, nem tudom, de azt tudom, egyetlen lányomat halálos ellenségemnek feleségül nem adom! Megkettőzöm az őrséget, és seregem élén rátörök az ellenhadra!... S közületek ki nem félénk, és erővel vagy furfanggal legyőzi a szörnyű ellent, annak kedves lányomat odaadom feleségül rögtön, ráíratom fele királtságomat, meg a trónt is, utódom lesz, ha meghaltam!

Mikor ezt a halász meghallotta, kiugrott a sánkra, az ellenség táborára tekintett, és felkiáltott:

Táncolj egyet, botocskám!

A bot az ellenség hátán táncolni kezd, mint a sátán; akkorákat puffant rájuk, hogy majd kiszakad a májuk. Szomorkodnak a legények, mint a fába szorult féreg; s mikor a porfelhő felszáll, az ellenség kiporolva elpárolog azon nyomba! Vitéz vezérük hiába állna a futás útjába, mert a bot őt is elkapja, és szépen megtáncoltatja. Hát ő is futásnak ered, s mögötte vágta a sereg!

A táncoló bot legyőzte az ellenséget, elkergette őket messze, s visszatért ura kezébe.

A halász megörült a diadalnak, s a láthatatlan sapkával a fején, az összegöngyölt repülő szőnyeggel a hóna alatt, s a táncoló bottal a kezében leszállt a sánchról, láthatatlanul belépett a királyi palotába, s megállt a király színe előtt.

Nagy öröm támadt a palotában a búbánat és a rettegés után; örvendeznek, lakomáznak, gratulálnak a királynak a győzelemhez, a király pedig az összegyűlt lovagi rendek előtt imigyen szól:

– A győzelemért Istennek legyen hála!... S ellenségem leverője jelenjék meg jutalmáért énelőttem. Övé lesz csodaszép lányom, most a fele királtságom, s trónom is majd, ha meghaltam!

Mindnyájan szótlanul állnak... ekkor a halász leveszi fejről a láthatatlan sapkát, s mindenki szeme láttára a királyhoz lépve így szól:

– Én vagyok, királyom, ellenséged leverője, s a szép királyleány, fele királyságod s a trónutódlás már kétszeresen a jussom.

– Üdvözöllek, halász fiam; milyen csoda óvta meg életedet?... a vajda mondotta nékem, hogy vigyázatlanságból kiestél az órtorony ablakából, s azt gondoltam, rég meghaltál... hogy kerültél újra a fővárosba?

– Nem estem én ki az ablakon, hanem ez a vajda letaszított, mégis élek, s a fővárosodba, király, repülő szőnyegemen érkeztem.

A király úgy tett, mintha fölháborodnék; intett az őrségnek, hogy vessék tömlőcbe a vajdát, azután a halással együtt a palota belső termeibe vonult, tettetett nyájassággal megölelte, s közben azon törte a fejét, hogyan szabadulhatna meg tőle, mert röstellte, hogy egyszerű parasztember legyen a veje.

Így szólt hát hozzá:

– A vajda gaz árulása elnyeri példás büntetését, te pedig, kétszeres megmentőm, hamarosan vőm leszel! csak tégy eleget a királyi szokásnak: adj menyasszonyodnak valami értékes jegyajándékot.

– Nincs semmi értékes holmim, ami hozzá méltó lenne; aranyat adhatnék, ha a vajda az aranyszóró gyűrűmet el nem vette volna.

– Ezen könnyű segíteni – válaszolt a király. – Mielőtt kényszerítenők a vajdát, hogy a gyűrűt visszaadja, repülő szőnyegeden szálljunk el együtt a gyémánt-völgybe, szedjük össze egy halom gyémántot, s még ma vissza is térünk az ajándékkal a királyleányhoz.

Azzal a király kinyitotta az ablakot, a halász kiterítette a szőnyeget, ráült a királlyal, és így szólt:

Égi hintó, csoda-szőnyeg,

teljesítsd, amit kérek:

mire hármat számolok,,

ott legyek, ahol akarok!

A repülő szőnyeg kilebbent az ablakon, és tovaszállott.

Egy-két óra múltán a szőnyeg lassan leereszkedett, s megpihent egy magas, meredek hegyektől körülzárt völgyben. Senki ide be

nem juthatott, sem ki nem kerülhetett a maga erejéből.

Milliárdnyi gyémánt csillogásától szikrázott a föld. Neki is látott a király a halással, összeszedtek belőle amennyit csak tudtak, s a szőnyegre hordták. Mikor már tele volt az egész szőnyeg, a király megállt mellette s így szólt:

– Nézd csak, fiam, amott mekkora, soha nem látott szépségű gyémánt csillog!

A halász azonnal széjjelnézett, hogy a legszebb gyémántot is magával vigye menyasszonyának, a király meg közben ráült a szőnyegre, s kimondta a varázsigét, ahogy a halásztól hallotta:

*Égi hintó, csoda-szőnyeg,
teljesítsd, amit kérek:
mire hármat számolok,
ott legyenek, ahol akarok!*

A szőnyeg fölemelkedett, fölrepült a zúgó erdők fölé, az úszó felhők alá, s hamarosan berepült a királlyal és a gyémántokkal az ablakon át a királyi palotába.

A király azt sem tudta, hova legyen örömeiben. Hiszen sikeresen megmenekült a fenyegető szerencsétlenségtől, megszabadult a kellemetlen örökösétől, s ráadásul ritka szép gyémántokkal gazdagította kincstárát – s már két varázstárgy volt a birtokában: az aranyszörő gyűrű és a repülő szőnyeg.

Szabadon bocsátotta hát a színleg bebörtönzött vajdát, vendégeket hívott, és víg lakomát csapott.

Közben a halász megtalálta a legeslegszebb gyémántot, s visszafutott a királyhoz – hát egyszer csak földbe gyökerezik a lába! Látja, hogyan emelkedik a repülő szőnyeg a királlyal a levegőbe, egyre magasabbra, majd eltűnik a szeme elől!

Hirtelen mindent megértett, és kétségbeesésében sírva fakadt...

Mert hogy is ne fakadt volna! Hisz könnyebb kijutni a sírból, mint ebből a kopár völgyből! S nem maradhat sokáig életben, mert vagy egy-kettőre meghal éhen, vagy a föl-alá tekergő hatalmas kígyóknak esik martalékul.

Míg ezen töprengett nagy búsan, a nap a hegyek mögé hullt, s az árnyba boruló völgyben förtelmes kígyók kezdtek rejtekhelyükről előkúszni.

A halász a zsebébe nyúlt, feltette fejére a láthatatlan sapkát, felkapaszkodott egy magas fára, s a táncoló bottal a kezében ott kuporgott álmatlanul egész éjszaka.

Másnapra virradva kegyetlen éhség vett rajta erőt; alighogy a nap fölkelte, s a kígyók visszabújtak odúikba, a halász lemászott a fáról, futkosni kezdett a völgyben, s félre tolva a gyémántokat – mert mi hasznukat is vehette volna? – ehető növényeket és bogyókat keresett.

Így töltött néhány napot a gyémánt-völgyben; éhségét és szomjúságát sóskával, szamóccával és forrásvízzel csillapította.

Egy reggelen, mikor a fán ülve mély álomba merült, leesett a láthatatlan sapka a fejéről: a kígyók rögtön észrevették, s fullánkjukkal már-már el is érték, de hirtelen felébredt, és így kiáltott:

Táncolj egyet, botocskám!

A bot a viperák hátán táncolni kezd, mint a sátán, akkorákat puffant rájuk, majd szétszakad az irhájuk. Szét is szaladt a sok kígyó, mintha leforrázták volna; egetverő sziszegéssel bújtak vissza odúikba.

A bot visszatért a halász kezébe; s fölemelve szemét, látja, hogy a sziklás szirtek ormán ott áll az ismerős aggastyán. Felkiált hát örömeiben:

– Segíts rajtam, öregapám!

Az aggastyán kinyújtotta a kezét, egy szót szólt – s a halász hirtelen fölsuhant a hegyre, és megállt a csúcson.

– Menj – szólt az öreg a halászhoz –, mentsd meg a királyt meg a lányát, a mátkádat és az egész országot, mert súlyos büntetés sújtott le rájuk a király szörnyű vétkéért. Mikor téged itt hagyott a völgyben martalékul a kígyóknak, visszatért a palotába, s a szőnyeg és a gyűrű birtoka feletti örömeiben vendégeket hívott, és víg lakomát csapott. De közben vészfellegek gyűltek a feje felett: ádáz ellensége a Kígyónyelvű Bába felkereste a Kaszást, s tőle kért segítséget a királylány elrablásához. Mikor a Kaszás a királylányt meglátta, nyomban halálosan beleszeretett, annyira, hogy magának akarta megszerezni. Elment hát a fővárosba, s nemcsak a város lakóira, de az egész országra örök álmatlanságot bocsátott, a királylányt elrabolta, magával vitte várába, s arra akarja kényszeríteni, hogy menjen hozzá feleségül. Menj hát el a Kaszás országába, a föld

nyugati szélére, s a láthatatlan sapka, a táncoló bot, no meg a repülő szőnyeg és az aranyszörő gyűrű segítségével, amelyeket megtalálsz a királyi kincstárban, le tudod győzni a Kaszást, feleségül veszed a király leányt, és megmented apját, meg az egész országot. Eredj!

A halász az aggastyán lába elé akart borulni, hogy köszönetét mondjon, de az öreg hirtelen eltűnt.

Így hát fejére tette a láthatatlan sapkát, kezébe fogta a táncoló botot, s elindult a fővárosba.

Ment a halász egy napig, ment kettőig, harmadnapra elért az örök álomba merült városba. Belép a palotába, kinyitja a királyi kincstár ajtaját, ujjára húzza az aranyszörő gyűrűt, kiteríti a repülő szőnyeget, rááll, és így kiált:

*Égi hintó, csoda-szőnyeg,
teljesítsd, amit leérek:
mire hármai számolok,
ott legyek, ahol akarok!*

A szőnyeg fölemelkedett a zúgó erdők fölé, az úszó felhők alá, s néhány napos légi utazás után leereszkedett a Kaszás várának udvarára.

A halász keresztülment az udvaron, s hóna alatt a szőnyeggel, fején a láthatatlan sapkával, láthatatlanul belépett a Kaszás szobájába.

A Kaszás éppen ott állt a gyönyörű szép király leány előtt, s büszke főhajtással, és gúnyos mosollyal szólott hozzá:

– Szép királylány! tudom, hogy fogadalmad szerint, csak ahhoz mégy feleségül, aki hat találós kérdésedre választ tud adni, de mivel már ennyi napja hiába töröm rajta a fejem, vagy visszavonod a szavadat, s feleségem leszel jószántadból, vagy póruul jársz!...

Megremegett a halász e szavakra, s halkán kimondta a varázsigét:

Táncolj egyet, botocskám!

Mire a bot odaugrott, s a Kaszás fejére sújtott! Hétrét görbedt, füle zúgott, a szeme is szikrákat szórt fájdalmában!

Ha halandó lény lett volna, végsőt nyekken azon nyomba'. De a Kaszás halhatatlan, így hát rögtön talpra pattan, s nézi: ki vágta őt fejbe, de senkit sem lát maga körül. Ekkor a bot megint perdül, s bár a Kaszás sokat eltűr, az ütések súlya alatt csak úgy kaparja a falat,

üvölt, mintha bőrét nyúznák, puffog, akár egy homokzsák; majd mint a kígyó, felszisszen, nagyot ordít, nagyot szökken, s hirtelen nagy lendülettel halálmérgű lehelettel a királylányra lehel!

A királylány elsápadott, élettelen földre hullott, a Kaszás meg füstté válva elillant az ablak résén, s tovaszállott a világba.

A halász, még mindig láthatatlanul, karjába kapta a királylányt, s kivitte az udvarra. Talán a friss levegő életre kelti gondolta. Lefektette hát a gyepre, és várta, mi fog történni.

Hát egyszer csak zúgást hall: egy holló repül a feje fölött fiókáival. A halász megfogta az egyik hollófiát, de ezenközben levette a láthatatlan sapkát a fejről.

Az öreg holló észrevette, mi történt, s könnyörögni kezdett:

– Ereszd el, halász, a legkedvesebb fiamat! Bármit kívánsz érte, megszerzem.

– Hozd el nekem az élet vizét – szólott a halász.

A holló elrepült nyomban, s egy óra múlva visszatért; korszóban hozta az élet vizét. Odaadta a halásznak, s kérte, eressze el a hollófiókát, de az így szólt:

– Csak akkor eresztem el, ha látom, valóban az élet vizét hoztad-e el?

Ezzel a királylány halálra vált arcára loccsantott a vízből néhány cseppet; a királylány nyomban felsóhajtott, s kinyitotta szemét... el is pirult rögtön, és zavartan rendezgetve ruháját megszólalt:

– Be jóízűen aludtam!

– Aludtál volna, királylány, örök időkig – válaszolt a halász. Azután eleresztette a hollófiókát, s mindent sorra elmesélt a királylánynak: hogyan taszították le őmiatta a bástya-toronyból, hogyan hagyták a gyémántvölgyben, hogyan rabolta el a Kaszás a királylányt, hogyan mentette ő meg, s keltette végül életre.

A királylány végighallgatta a halász elbeszélését, megköszönte szépen, amit érte tett, bájosan kezét nyújtott neki, és így szólt:

– A kertben, a vár túlsó oldalán, az ezüstlevelű aranyalmafán muzsikáló citerák függenek. A Kaszás mesélte, milyen csodát tesz a muzsikájuk: tőle a beteg felépül, aki rút, nyomban megszépül, a búsnak jókedve támad, táncra perdül, aki fáradt, s megszűnik minden varázslat!

A halász fejére teszi a láthatatlan sapkát, kimegy a kertbe, megáll az ezüstlevelű aranyalmafa előtt, lekasztja a muzsikáló citerákat, beszalad az udvarra, kiteríti a repülő szőnyeget, s ráülnek ketten a királylánnyal. A muzsikáló citerákat a királylány fogja, neki meg ott a láthatatlan sapka a hóna alatt, kezében a táncoló bot, ujján az arany szóró gyűrű – s így kiált:

*Égi hintó, csoda szőnyeg,
teljesítsd, amit kérek:
mire hármat számolok,
ott legyek, ahol akarok!*

A szőnyeg fölemelkedett a zúgó erdők fölé, az úszó felhők alá, s néhány napos légi utazás után leereszkedett az álomra ítélt király palotájának udvarára.

A palotában síri csend honolt, mert mindenki úgy, ahogy volt, akár állt, akár ült, örök álomba merült: a király köszöntőre emelt pohárral, mellette a vajda, körülötte a vendégsereg.

S nemcsak a palota és a főváros, de az egész ország örök álmát aludta: a szántóvető ökrei mellett, ütésre emelt ostorral, az aratók vágásra lendített sarlóval, a pásztorok az út felén álomba merült nyájukkal, a vadászok lövésre kész flintájukkal – egyszóval: a madarak aludtak röptükben, az állatok futtukban, a víz hömpölygés közben, a szél fúvás közben, az emberek munka és multság közben. Sehol semmi nesz vagy csörgés, sehol semmi hang vagy mozgás, mindenütt csak álom, mély halotti csend.

A halász megállt a királylánnyal a lakoma termében, ahol a király és vendégei örök álmukat aludták, kezébe vette a muzsikáló citerákat, és így szólt:

*Muzsikáló citerák!
Kérlek, tegyetek csodát:
keltsétek fel a királyt!*

A citerák rögtön maguktól muzsikálni kezdtek... s alighogy megszólaltak, rögtön megmozdult, életre kelt minden, s mindenki folytatta, amit abbahagyott: a király végigmondta a pohárköszöntőt, a vajda jelentést tett, a vendégek beszélgettek, lakmároztak, a cselédség kiszolgált: szóval úgy folyt tovább minden, mintha a királyi bál nem szakadt volna egy percre se félbe.

S miként a palotában, éppúgy a fővárosban és az egész országban is föltámadott, újra éledt minden, ami aludt mélyen: a szántóvető tovább húzta barázdáját, a halász meg a hálóját, rendet vágtak a kaszálók, kévét kötöztek a lányok, elsült a vadász flintája egy ártatlan vadkacsára – egyszóval: a víz hömpölyög, mint azelőtt, a szellő lengedez lágyan, dalolnak a madarak, susognak a fák.

Mikor a király meglátta a halászt a lánya oldalán, elámult; nem tudta mitévő legyen. De a királylány karjaiba hullt s mindent elmesélt, hogy s mint volt.

A király végighallgatta leánya elbeszélését, s levetkőzve büszkeségét, töredelmében sírva fakadt; megfogta a halász kezét, szívére szorította, és így szólt:

– Vétkemért, mit ellened elkövettem, szigorú büntetést nyertem. Bocsáss meg hát te is nékem, s bármit kívánsz, megígérem, hogy mind teljesülni fog!

S rögtön kijelentette, hogy azt kívánja: még e napon legyen meg a királylány és a halász esküvője.

Mikor ezt a királylány meghallotta, ismét megcsókolta apját, és így szólt:

– A Kaszás várában megfogadtam, hogy csak ahhoz megyek feleségül, aki hat találós kérdésemet kitalálja. Ezért válaszoljon most rájuk a halász, s csak azután leszek a felesége.

A halász bele is egyezett, így hát a királylány leült, s feltette az első kérdést.

– Első találós kérdésem:

*Nincsen keze, mégis üt,
nincsen lába, mégis jár,
nem él, mégis mozog folyton,
szíve mégis kalapál.*

Mi ez?

– Az óra – felelte a halász.

– Ki elsőre így rávágja, a többit is kitalálja – mondotta a királylány.
– Íme a második:

*Nem madár, nem féreg, nem állat,
mégis őrzi a házat.*

Mi ez?

– A zár.

– Kitaláltad a másodikat is, halld hát a harmadikat:

*Ki lehet az a páncélos lovag,
akiből főzhetsz jó falatokat,
egy-egy lándzsát hord mindkét oldalon,
csónak nélkül is úszik a folyón.*

– A rák.

– Az bizony! – szólott a királylány. – Találd ki a következőt is:

*A part szegélyén szalad,
fején nem visel haját,
acélból van a ruhája,
farka húzódik utána.*

Mi ez?

– A tű!

– Jól van! Halld az ötödiket:

*Lába nincsen, mégis mászik,
Keze sincs, de hadonászik,
Teste sincs, mégis mozog.*

Mi ez?

– Az árnyék!

– Már ötöt kitaláltál, találd hát ki az utolsót:

*Lába van négy, keze nincs – de nem álhit,
tolla van, meg pelyhe is – de nem madár,
teste van, meg lelke is – de nem ember.*

Mi ez?

– Az ágy – kiáltott fel a halász.

A szép királylány kezét nyújtotta neki, mindketten a király lába elé borultak... A király áldását adta rájuk, kiadta a parancsot, hogy készítsék elő a menyegzőt, s hintót küldött a halász anyjáért.

Így történt, hogy a becsületes halász megkapta a gyönyörű királylányt feleségül, rögtön övé lett a fele királyság, s a király utódjául jelölte őt a trónra.

S a király udvarát még aznap este menyegzőre hívta össze; ettek, ittak, lakomáztak, a citerák muzsikáltak, s a násznép ropta a táncot, maga a király is táncolt kivilágos kivraddig – rég nem ivott senki annyit; ma is jó rá emlékezni, mennyi jót lehetett enni a gyönyörű szép királylány és a halász lakodalmán.

AZ ARANYMAKKOS TÖLGYFA AJÁNDÉKA

Volt egyszer, hol nem volt, volt egyszer egy pásztor, aki a király jószágát legeltette. Volt ennek a pásztornak három fia: a két nagyobbik okos volt, a legkisebb meg ostoba.

Az okos fiúk segítettek apjuknak, együtt legeltették a jószágot, de az ostobának nem lehetett hasznát venni: naplopó volt és álomszuszék, de olyan, hogy olyat még szem nem látott, fül nem hallott. Napjai és éjszakái egyaránt édes álomban teltek, s úgy szerette a meleg kemencét, hogy azt soha kényszer nélkül el nem hagyta: néha, mikor már túl meleg volt, éhség vagy szomjúság kínozza, a másik oldalára fordult, s enni vagy inni kért.

De olyankor sem igen kapott, mert apja nem szerette, ingyenélőnek nevezte, s testvérei is gyakran bántották, leráncigálták a kemencéről, nem adtak neki enni és inni.

Csak szerető édesanyja ölelgette, csókolgatta: mindenkifelett szerette, édes fiának nevezte, s amikor csak tehetett, nyíltan s titkon etette. Hisz nem az ő hibája, hogy butának született... Különben is, ki tudja, merre visz Isten útja: a boldogság gyakorta nem néz rá az okosra, s a butaság is használ annak, ki jó úton jár.

Egy szép nap a két testvér hazajött a határból, lehúzták az ostobát a kemence zugából, ráadtak egy kabátot, fejébe kucsmát nyomtak, kivitték az udvarra, kilökdösték a kapun, s e szókkal vágják kupán:

– Ne lopd tovább a napot, amit az Isten adott! Eredj ki az erdőbe, szedjél gombát ebédre!

A buta csak hallgatta, mert jól fel nem foghatta, mit mondott a két bátyja. De aztán nemsokára megvakarta a fejét, s indult a tölgyes felé.

Szemét bárhová veti, minden új és szép neki. Soha ilyet nem látott! Megy, mendegél, míg egyszerre fatönk tűnik a szemébe. Megáll, eltátja a száját, leteszi a tönkre meleg kucsmáját, és így szól:

– Minden fa itt, szerteszét, égnek tartja a fejét, és meleg zöld kucsmát hord, csak te vagy hajadonfőtt! Még megfázol, szegénykém... Biztosan te is, mint én, ostobának születted, s kicsúfol a sok testvér... Nesze, itt az én kucsmám!

Gyengéden átölelte, s sírva fakadt fölötte.

Ekkor a tönk mellett álló hatalmas tölgy reccsent egyet, susogni kezdett: az ostoba ijedtében el akart már iszkolni, de a tönk emberi hangon ekképp szólt:

– Állj meg, barátocskám! Várj egy pillanatig, meglásd, jól jársz veled. Figyelj rám: ez itt az én fiacskám... Ifjan kivágták, halálra szánták... Senki, aki látta, meg nem sajnálta... Te megindultál szomorú sorsán, könnyeiddel áztattad, fogadd hát a jutalmat: bármit is kívánsz, megkapod, csak ennyit mond:

*Aranymakkos tölgyfa,
figyelj a szavamra!
Kérlek az ég nevében,
Teljesítsd a kérésem!*

Mihelyt az ostoba legény e szavakat kimondotta, nagy zúgás, dörgés támadt, s annyi aranymakk hullt a fáról, hogy a legény teli rakhatta vele az ingét, meghajolt, megköszönte, és hazavándorolt csendbe’.

– Megállj, ostoba – kiáltott fel az egyik bátyja, mikor meglátta –, hol a gomba?

– Tölgyfáról gombát szedtem, s az ingembe rejtettem.

– Edd meg a tölgyfagombát, de mára nem is kapsz mást! Hát a kucsma?

– Fatönk állott az úton hajadonfőtt, kopaszon: hogy ne fázzon az ártatlan, a kucsmámat ráadtam.

Azzal az ostoba legény felmászott a kemencére, lefeküdt, s mikor ingéből a makkot kiszórta, úgy ragyogott a sok arany, mint a nap sugara...

Mikor a két testvér látta, rátámadt az ostobára, és hiába tiltakozott, elvették az aranymakkot. Odaadták az apjuknak, a királyi pásztornak: az meg, mikor behajtotta a nyáját az istállóba, elvitte az aranymakkot a királynak, és megmondta, hogy az ostoba fia az erdőből hozta.

Ki is küldi a király a tölgyesbe egész udvari őrségét, s szigorú parancsot ad, hogy keressék meg az aranymakkos tölgyet.

De hiába volt a munka, üres kézzel tértek vissza: jelentették, hogy az erdőben aranymakkos tölgy egy sincsen.

Dühös lett nagyon a király: mikor kissé lecsillapodott, elhívatta a pásztort, és ekképp szólott hozzá:

– Mondd meg az ostoba fiadnak, menjen ki az erdőbe, és hozzon még ma estére palotámba aranymakkot egy teli hordóval: ha parancsom teljesíti, ellátlak minden jóval, kegyben lesztek a királynál.

Az apa közölte ostoba fiával a királyi parancsot, de az csak vállat vont rá.

– Ez a király nem jó kofa, szeretné, ha az ostoba holmi olcsó ígéretre szavának eleget tenne: ő kiadja a parancsot, s én hozzam az aranymakkot! Nem, nem megyek el!

S úgy megmakacsolta magát, hogy nem használt sem kérés, sem fenyegetés.

Erre a két testvér odaugrott, lehúzták az ostobát a kemence zugából, ráadtak egy kabátot, fejébe új kucsmát nyomtak, kivitték az udvarra, kilökdösték a kapun, s elpáholták.

– Ne lopd tovább a napot, amit az Isten adott! Eredj ki az erdőbe, s hozz aranymakkot bőven!

Mit is tehetett volna? Mérgelődött, sírdogált, aztán keresztet vetett, s nagy nehezen útnak eredt.

Megy, mendegél, hát egyszerre fatönk tűnik a szemébe: fején az ő kucsmája, s mellette tölgymamája.

Levette hát az ostoba a sapkáját, köszönt szépen, amint illik, és így szólt:

*Aranymakkos tölgyfa,
figyelj a szavamra!
Kérlek az ég nevében,
teljesítsd a kérésem!*

Nagy zúgás, dörgés támadt, a íme aranymakk helyett egy abrosz hullt az ostoba kezébe, és a tölgy ekképpen szólott hozzá:

– Neked adom ezt az abroszt, szükségedben e verset mondd:

*Terülj, terülj, abroszkám!
Add elő csak szaporán,
amit szemem-szám kíván!*

A tölgyfa elhallgatott, az ostoba meghajolt, illően megköszönte, s hazavándorolt csöndbe'.

Megy, mendegél az ostoba hazafelé, s azon gondolkodik, mit szól majd a két bátyja, ha meglátja a terülj-abroszkát!

Egyszer csak egy öreg ember állt elébe könnyes szemmel, s könyörög:

– Látod, szegény s beteg vagyok, ősz fejjel éhezem, kérlek hát az ég nevében, kenyeret vagy pénzt adj nékem!

Az ostoba kiterítette a terülj-abroszkát az út menti gyepre, és ekképp szólt:

*Terülj, terülj, abroszkám!
Add elő csak szaporán,
amit szemem-szám kíván!*

Nagy zúgás, villogás támadt, s egy szempillantás alatt fejedelmi lakoma hullott alá az égből: válogatott ételek, borral teli serlegek, és amin tálalva van, mind ezüst és színarany!

Az ostoba meg a szegény ember szépen leültek, keresztet vetettek, alaposan beettek, s mikor már bort is ittak, valami zúgott, villant, s egy szempillantás alatt az abrosz pusztán maradt!... Az ostoba összehajtogatta az abroszt, s már tovább akart menni, mikor megszólalt a szegény ember:

– Add nekem ezt a terülj-abroszkát, s én neked odaadom érte ezt a náspángoló virgácsot: ha elmondod a varázsigét, verni kezdi, akire rámutatsz, s úgy elnáspángolja, hogy az inkább odaad bármit, csak megszabaduljon tőle.

Az ostobának kedve kerekedett elnáspángoltatni testvéreit, elkérte hát a virgácsot, odaadta a terülj-abroszkát, és továbbindult: a szegény ember is folytatta útját.

Egy idő múlva, mikor a szegény ember már messzi járt, az ostobának eszébe jutott, hogy az aranymakkos tölgyfa az abroszt csakis neki adta, s hogy nélküle nem tud anyjának kedves meglepetést szerezni. Ezért így szólt a virgácsához:

*Náspángoló virgácsom!
Fuss az abroszom után,
szerezd vissza szaporán!*

A virgács üzőbe vette a szegény embert, utolérte, náspángolni kezdte, s közben szapult:

*Ez az abrosz nem a tiéd!
Most megkapod a magadét!*

A szegény futásnak eredt, de hiába, bármilyen gyors volt a lába, a virgács tovább csépelte. Végül – mit tehetett volna? Eldobta a buta legény abroszát, s futott árkon-bokron át!

A náspángoló virgács visszatért a terülj-abroszkával az ostobához: a kezébe fogta a virgácsot, az abroszt kebelébe rejtette, és tovább vándorolt csendbe'. Megy, mendegél az ostoba hazafelé, s azon gondolkodik, mit szól majd a két bátyja, ha a bajukat ellátja, s hogy megörül édesanyja, ha meglátja a terülj-abroszkát!

Egyszer csak egy szegény vándor áll elébe, kezében üres erszénye, s ekképp szól:

– Állj meg, ember, szánj meg engem! Nagy utat kell még megtennem, üres az erszényem, pedig majd meghalok éhen. Kérlek hát az ég nevében, kenyeret vagy pénzt adj nékem!

Az ostoba kiterítette a terülj-abroszkát, és így szólt:

*Terülj, terülj, abroszkám!
Add elő csak szaporán,
amit szemem-szám kíván!*

Nagy zúgás, villogás támadt, s egy szempillantás alatt fejedelmi lakoma hullott az égből oda: válogatott ételek, borral teli serlegek, és amin tálalva van, mind ezüst és színarany!

Az ostoba meg a vándor szépen leültek, keresztet vetettek, alaposan beettek, s mikor már bort is ittak, valami zúgott, villant, s egy szempillantás alatt az abrosz pusztán maradt!... Az ostoba összehajtotta a terülj-abroszkát, s már tovább akart menni, mikor megszólalt a vándor:

– Add nekem ezt a terülj-abroszkát, s én neked adom érte ezt a csónakázó övet. Csak annyit mondj:

*Csónakázó övecském!
Teljesítsd az óhajom:
csónakázzam egy tavon!*

– s az öv mély tóvá változik, s te ott csónakázol rajta.

Az ostobának kedve kerekedett az övet apjának ajándékozni, hogy ne legyen víz híjával, mikor kinn van a jószággal a legelőn, elkérte hát az övet, odaadta a terülj-abroszkát, és tovább indult. A vándor is folytatta útját.

Egy idő múlva, mikor a vándor már messzi járt, az ostobának eszébe jutott, hogy az aranymakkos tölgyfa az abroszt csakis neki adta, s hogy nélküle nem tud anyjának kedves meglepetést szerezni: ezért így szólt a virgácshoz:

*Náspángoló virgácsom!
Fuss az abroszom után,
szerezd vissza szaporán!*

A virgács úzóbe vette a vándort, utolérte, náspángolni kezdte, s közben szapulta:

*Ez az abrosz nem a tiéd!
Most megkapod a magadét!*

A vándor ijedtében és fájdalmában futásnak eredt, de hiába, bármilyen gyors volt a lába, a virgács tovább szidta, s közben egyre náspángolta. Végül – mit tehetett? Eldobta a buta legény abroszát, s futott árkon-bokron át!

A náspángoló virgács visszatért a terülj-abroszkával az ostobához: az kezébe vette a virgácsot, megigazította az övét, az abroszt igébe rejtette, és továbbvándorolt csendbe'.

Megy, mendegél az ostoba hazafelé, s azon gondolkodik, hogy mit szól majd a két bátyja, ha a bajukat ellátja – hogy örül apja az övnek, mert legeltetés közben, mikor kinn van a jószággal, soha nem lesz víz híjával – s hogy megörül édesanyja, ha meglátja a terülj-abroszkát!

Egyszer csak egy sebesült, rokkant katona tűnt fel az úton, s ekképp szólt:

– Szegény katona vagyok, a szerencsém elhagyott: verekedtem, míg tudtam, és lám, mire jutottam? Szolgáltam a hazámat, s kaptam ezt a falábat: és most, nehéz utamon, az éhség gyötör nagyon. Könyörülj meg, s ha lehet, adj egy darab kenyeret!

Az ostoba leül a gyepre, leteríti az abroszt, és elmondja a varázsigét:

*Terülj, terülj, abroszkám!
Add elő csak szaporán,
amit szemem-szám kíván!*

Nagy zúgás, villogás támadt, s egy szempillantás alatt fejedelmi lakoma hullott az égből oda: válogatott ételek, borral teli serlegek, és amin tálalva van, mind ezüst és színarany!

Az ostoba meg a katona szépen leültek, keresztet vetettek, s mikor már bort is ittak, valami zúgott, villant, s egy szempillantás alatt az abrosz pusztán maradt!... Az ostoba összehajtotta a terülj-abroszkát, s már tovább akart menni, mikor megszólalt a katona:

– Add nekem ezt a terülj-abroszkát, s én neked adom érte ezt a hatszögletű kalapot. Ha megforgatod a fejedet, és így szólsz:

*Távlövő kalapom!
Kegyelmet nem adok,
lődd le, akit mutatok!*

– s a kalap olyan pontosan célba lő, hogy egy mérföldnyire innét is elesik az ellenség.

Az ostobának kedve kerekedett ilyen kalapot viselni, hogy szükség esetén megvédje a királyt, az országot vagy saját magát: elkérte hát a kalapot, fejére tette, odaadta a terülj-abroszkát, megigazította derekán a csónakázó övet, s a náspángoló virgáccsal a kezében továbbindult. A katona is folytatta útját.

Egy idő múlva, mikor a katona már messzi járt, az ostobának eszébe jutott, hogy az aranymakkos tölgyfa az abroszt csakis neki adta, hogy nélküle nem tud anyjának kedves meglepetést szerezni: ezért így szólt a virgácshoz:

*Náspángoló virgácsom!
Fuss az abroszom után,
szerezd vissza szaporán!*

A virgács úzóbe vette a katonát, utolérte, náspángolni kezdte, s közben szapulta:

*Ez az abrosz nem a tiéd!
Most megkapod a magadét!*

A katona, bár sebesült, a virgáccsal szembeszegült, hogy ő biz' magát nem hagyja, de mégse volt foganatja: mert a virgács addig verte, míg az abroszt fájdalomtól elengedte!

A náspángoló virgács visszatért a terülj-abroszkával az ostobához: az kezébe vette a virgácsot, az abroszt ingébe rejtette, és továbbvándorolt csendbe'.

Megy, mendegél az ostoba hazafelé, kijut az erdőből, elér a határba, s messziről már a házukat is látja, mikor ráront a két bátyja, s kérdi:

– Hol az aranymakk, te ostoba!

Az ostoba rájuk nézett, elnevette magát, fölemelte a virgácsot, és így szólt:

*Náspángoló virgácsom!
Aki engem megsértett,
üsd-vágd, ahol csak éred!*

A virgács kisiklott az ostoba kezéből, odaszökkent az okosokhoz, náspángolni kezdte, s közben szidta őket:

*Bántottátok öcséteket?
Nesze neked! Nesze neked!*

A két okos felordított, mintha leforrázták volna őket, s úgy elizskoltak, hogy porfelhő kavardott utánuk, s elnyelte őket.

A virgács visszatért az ostobához, az hazament vele, felmászott a kemencére, odahívta anyját, elmesélt neki mindent, majd így szólt:

*Terülj, terülj, abroszkám!
Add elő csak szaporán,
amit szemem-szám kíván!*

Nagy zúgás, villogás támadt, s egy szempillantás alatt fejedelmi lakoma hullott az égből oda: válogatott ételek, borral teli serlegek, és amin tálalva van, mind ezüst és színarany!

Az ostoba meg az édesanyja szépen leültek, keresztet vetettek, alaposan beettek, s mikor már bort is ittak, egyszer csak kinyílt az ajtó, s belépett az ostoba fiú apja, a király pásztora.

Az apa megállt, elcsodálkozott, de ők tüstént odatessékelték, hogy lakmározzék velük, s mikor már ő is jóllakott, nagy zúgás, villogás támadt, s egy szempillantás alatt az abrosz pusztán maradt!

A palotába visszatérve, a pásztor elmesélte a királynak, amit látott és tudott. A király elküldte az ostobához a vajdát. Meg is találta a legényt a kemence zugában, s így szólt hozzá:

– Ha kedves az életed, figyelj, mit mondok neked! Maga a király üzeni: abroszodat küldd el neki, s kegyben leszel holtig nála! Ha nem hallgatsz parancsára, maradsz mások ostobája, s kapsz helyette ráadásba, ami tanítja a népet, ha nem ért józan beszédet!

– Értem, értem! S válaszolok, ahogy én, ostoba tudok:

*Náspángoló virgácsom!
Aki engem megsértett,
üsd-vágd, ahol csak éred!*

A virgács kisiklott az ostoba kezéből, s hirtelen, mint a villám, csattant a vajda arcán!... Hármát csapott, és a vajda a lábát a nyakába kapta, de míg ki nem ért a házból, nem szabadult a virgácstól: egyre verte, náspángolta, s közben ekképpen szemlélte:

*Az ígéret bármi szép,
úrféléktől nem elég!
Becsapnátok a szegényt?
Megkapod a magadét!*

Megcsúfolva, összeverve, kifulladásra és lihegve fut a királyhoz a vajda, s ami történt előadja.

Mikor a király megtudta, hogy az ostobának náspángoló botja van, úgy megkívánta, hogy meg is feledkezett a terület-abroszkáról, s elküldte testőrségét, hogy okvetlen hozza el a virgácsot az ostobától azon nyomban.

Belép a testőrség az ostoba házába, meg is találja a kemence zugában, s így szól hozzá:

– Add ide a náspángoló virgácsot nyomban! Kérj érte, amennyit akarsz, a király megfizeti, ha pedig nem adod jószántadból, elveszük erőszakkal.

Az ostoba válasz helyett megigazította övét, és így szólt:

*Csónakázó övecském!
Teljesítsd az óhajom:
csónakázzam egy tavon!*

Nagy zúgás, villogás támadt, minden eltűnt, s hirtelen mezők és bokrok között csodaszép tó csillogott: egy a hossza, meg a széle, mindenütt egy a mélysége, s a hullámok kristályhátán, mint a káprázatos szivárvány, gyöngyszemű aranyhalacskák játszadoznak, mint a macskák: s a csodató közepén, ezüstös csónakon, aranyevezővel csónakázik egy legény.

A testőrök a parton állva ráismertek az ostobára, egy ideig csak álltak, nézték, aztán visszatértek üres kézzel.

Mikor a király megtudta, milyen csodás dolgokat művel a csónakázó öv, mely az ostoba tulajdonában van, nyomban megkívánta: a vajda tanácsára fegyveres katonákat küldött az ostobához, s megparancsolta, hogy lepjék meg, vegyék körül, fogják el, s megbilincselve varázstárgyaival együtt haladéktalanul vigyék a király színe elé.

A katonák elfogták az ostobát, már-már meg is láncolták, ekkor a legény hirtelen megforgatta kalapját, és így szólt:

*Távlövő kalapom!
Kegyelmet nem adok,
lődd le, akit mutatok!*

Egyet villant, egyet dördült, s hirtelen golyózapor hullt a katonákra: ki elesett, ki elszaladt, s aki életben maradt, a királyhoz visszatérve hogy s mint történt elbeszélte.

A király dúl-fúl mérgében, hogy nem fog ki a legényen, percig sem tud nyugton lenni: ő mindenáron megszerzi a terülj-abroszkát, a náspángoló virgácsot, a csónakázó övet, s elsősorban azt a hatszögletű távlövő kalapot, mely úgy lő az ellenségre, hogy ezer ágyú sem ér fel véle!

Töri a fejét a király, végül jó ötletet talál. Magához hivatja az ostoba legény anyját.

– Mondd meg ostoba fiadnak – mondja neki –, hogy én, a király és leányom, a gyönyörű szép királyleány, üdvözetünket küldjük néki, s kéretjük, méltóztassék előttünk személyesen megjelenni, s varázstárgyait megmutatni. Ha nekünk adja, ráíratom a fele királyságot, utódomnak nevezem ki, s a leányom őt választja férjének.

Fut az anya a fiához, mindent elmesél neki, s kérleli, haladéktalanul menjen csodadolgáival együtt a királyhoz.

Az ostoba derekára kötötte a csónakázó övet, ingébe rejtette a terülj-abroszkát, fejére tette a távlövő kalapot, náspángoló virgácsát a kezébe fogva, a kastélyba indult.

A király éppen nem volt odahaza: helyette a vajda fogadta az ostobát a tornácon, díszőrséggel, zeneszóval. Még csak nem is álmodott soha ilyen fogadtatásról!

A trónterembe érve, az ostoba megállott a trón előtt, levette hatszögletű kalapját, mélyen meghajolt, és így szólt:

– Teljesítem a király kívánságát, s trónjának lába elé teszem, legyen övé a náspángoló virgács, a csónakázó öv, a terülj-abroszka és a távlövő kalap! S ajándékaimért a király kegyelme szálljon rám, méltatlan emberre.

– Mondd meg hát, te tökfilkó, mennyi pénzt kívánsz a lomjaidért?

– Nékem a pénz mit sem ér, nem adom ilyesmiér’! Ezekért a lomokért kérem, amit megígért a király: az ország felét, a trónutódlást és a királyleány kezét.

A vajda irigyelte az ostobától a nagy szerencsét, hirtelen intett az őrségnek, az megragadta a legényt, kivonszolta az udvarra, legott összekaszabolta, s aztán trombitaszó, dobszó mellett, nyomban ráhányta a földet. De mikor az egyik katona a szívébe dőfte a kardját, olyan messze lövellt a legény vére, hogy néhány csepp egyenesen a királylány ablaka elé hullott.

Mikor ezt a királylány meglátta, keservesen sírva fakadt, a véráztatta helyet könnyeivel öntözte, s íme – csodák csodája!

Az ostoba néhány csepp véreből olyan hatalmas almafa nőtt, hogy zöld ágai alig néhány óra múlva a királylány ablakát súrolták, délre pompás, illatos virága nyílt, s estére szép piros almát termett.

A királylány kinyitotta ablakát, s nem tudott az alma szépségével betelni. Gyöngéden megérintette, s az mintha eleven lenne, lassacskán megmozdult, ágáról lehuppant, s a királylány elé hullt.

A királylány a szép almával játszadozott, közben a nap lenyugodott, egészen beesteledett, s mindenki aludni tért a királyi palotában, csak az őrség maradt ébren, a vajda meg a királylány.

Az őrség azért nem aludt, mert örködni kellett: a királylány kedves almájával játszott, labdázott, s nem jött a szemére álom: a vajda pedig, bár lefeküdt, valami neszre felült, s íme az ajtó nyílik, s a náspángoló virgács nagyot lendül, nekiugrik s náspángolni kezdi. A vajda csak ugrált ijedtében, és föl-alá szaladgálva helyét sehol sem találta: a virgács meg utolérte s egyre csak egyre verte, miközben folyton szidta:

*Gonosz vajda, irigyelnéd
király urad kegyelmét?
Ne sértsd meg az igazságot,
ne cselekedj hamisságot,
ne vedd el, ami nem a tiéd! –
most megkapod a magadét!*

A vajda könyörög, jajgat – de a virgács rá se hallgat, agyba-főbe üti-veri, s jól odamondogat neki!

A királylány meghallotta, hogy jajveszékel a vajda, sírva fakadt, úgy megszánta – és íme, csodák csodája!

A gyönyörű piros alma, hogy könnyeiben áztatta, hirtelen villant, káprázott, s íme csinos legény állott a kiráylány szeme előtt: az, akit reggel megöltek az ablaka alatt!

– Köszöntelek, szép kiráylány! – szólalt meg az újjászületett ostoba legény. – A gonosz vajda megölt reggel, te feltámasztottál könnyeddel, apád nekem ígért feleségül: eljössz-e hozzám végül?

– Ha a király úgy akarja, hozzád jövök, nemes dalia – válaszolt a királyleány, megfogta a kezét, s mélyen a szemébe nézett.

Az ostoba legény hangjára kinyílt az ajtó, feléje repült a távlövő kalap, derekára csavarodott a csónakázó öv, a terülj-abroszka az ingébe bújt, a náspángoló virgács a kezébe ugrott. Rögtön utána berontott lihegve a király, s mikor az ostobát a kiráylánnyal meglátta, megállt, mint akinek földbe gyökerezett a lába.

Az ostoba félt a király első haragjától, ezért felkiáltott:

Csónakázó övecském!

Teljesítsd az óhajom:

csónakázzam egy tavon!

Nagy zúgás, villámlás támadt, minden eltűnt, s hirtelen mezők és bokrok között csodaszép tó csillogott: egy a hossza meg a széle, mindenütt egy a mélysége, s a hullámok kristályhátán, mint káprázatos szivárvány, gyöngyszemű aranyhalacskák játszadoznak, mint a macskák: s a csodató közepén, ezüstös csónakon, aranyevezővel a kezében csónakázik az ostoba legény a királyleánnyal.

A király a parton állva gondolkozott egy darabig, aztán intett a legénynek, hogy evezzen oda hozzá.

Az ostoba fiú meg a kiráylány a király lábához borultak, mindent elmeséltek neki, megvallották, hogy szeretik egymást, s mikor a király áldását adta rájuk, hirtelen eltűnt a tó, s ismét a királyi palotában voltak, a királyleány szobájában.

A király összehívta tanácsosait, elmondta a történeteket, fele királyságát az ostobára íratta, trónutódjának kinevezte, leányát véle eljegyezte, s a vajdát tömlöcbe vetette.

A buta legény odaadta a királynak a terülj-abroszkát, a náspángoló virgácsot, a csónakázó övet és a távlövő kalapot, s kioktatta, hogyan használja, ha szüksége lesz rá, milyen varázsigét mondjon.

Másnap minden meg is történt, amit a király ígért: az ostoba elvette feleségül a királyleányt, megkapta a fele királyságot és a trónutódlást: s a király pompás lakomát rendezett, rengeteg vendéget hívott, minden olyan bőviben volt, hogy fül nem hallott, szem nem látott soha ilyen mulatságot!

HÉTÉVESKE

Volt egyszer, hol nem volt, volt egyszer két testvér, egy szegény, meg egy gazdag.

A szegény özvegyember volt, hétéves leánykája vezette háztartását, az látta el a gazdaságát. Ezt a kislányt elnevezték „Hétéveskének”.

Gazdag nagybátyja ajándékozott Hétéveskének egy sovány, nyavalyás kis üszőt. Hétéveske addig etette, itatta, gondozta, míg szép nagy tehén lett belőle, s borja is született esztendőre.

Mikor a gazdag bátya a szép kis borját meglátta, azt kívánta, Hétéveske adja neki az állatkát. Hétéveske apja nem akarta odaadni. Sokáig veszekedtek, végül a bíróhoz mentek, hogy vizsgálja meg a dolgot, s ítélezzék jog szerint.

A gazdag így védte az igazát:

– Üszőt adtam a húgomnak, borja nélkül.

A szegény meg erősítgette:

– Ha az üsző az enyém, akkor a borja is az enyém.

Mindkettőnek igaza volt. Hogyan essék az ítélet?

Végül így ítélte a bíró:

– Azé a borjú, aki három találós kérdésre válaszolni tud.

Az első kérdés ez: mi a leggyorsabb a világon?

A két ember hazaindult. A szegény útközben egyre azon tanakodott magában, mit feleljen másnap.

Haza is ért estére, s előhívta a lányát:

– Jaj, lányom, azt kívánja a bíró, találjam ki, mi a leggyorsabb a világon. Ugyan mit válaszoljak neki?

– Ne búsuljon édesapám, aludjék csak nyugodtan; a pihenés és az álom mindig jó tanácsot ad.

Reggelre virradóra Hétéveske felébreszti apját.

– Keljen fel édesapám, ideje már a bíróhoz menni. Azt felelje neki, hogy a világon a leggyorsabb a gondolat, mert több ezer mérföldet is megtesz egy szempillantás alatt.

Fölkelt a szegény ember, s elment a bíróhoz. A kapuban találkozott a bátyjával.

– No – kérdi a bíró –, mi a válasz? Mi a leggyorsabb?

A gazdag bátya előugrik, és azt mondja:

– Van egy lovam, az olyan gyorsan száguld, hogy senki utol nem éri.

A bíró elnevette magát, és a szegényhez fordult:

– Hát te mit válaszolsz?

– A gondolat a leggyorsabb a világon, mert több ezer mérföldet is megtesz egy szempillantás alatt.

A bíró elcsodálkozott, bólintott rá, és így szólt:

– Jól van. Most pedig találjátok ki, kié a legnagyobb gazdagság a világon?

Hazamentek a testvérek.

Azt mondja a szegény a leányának:

– A bíró azt kívánja, találjam ki, kié a legnagyobb gazdagság a világon. Honnan tudjam én azt?

– Ne búsuljék édesapám, aludjék csak nyugodtan; a pihenés és az álom mindig jó tanácsot ad.

Reggelre virradóra Hétéveske felébreszti apját, és így szól:

– Keljen fel, édesapám, ideje már a bíróhoz menni. Azt felelje neki, hogy a földé a legnagyobb gazdagság, mert az minden embert táplál és ellát, és mégis mindig elég kincse marad.

Elment a szegény ember a bíróhoz. A kapuban találkozott a bátyjával.

– No – kérdi a bíró –, mi a válasz? Kié a legnagyobb gazdagság?

A gazdag sietve felel:

– A király őfelségéé.

– Hát te? – kérdi a bíró a szegényt. – Mit válaszolsz?

– A földé, mert az minden embert táplál és ellát, s mégis mindig elég kincse marad.

Elcsodálkozott a bíró, bólintott rá, és így szólt:

– Jól van. Most pedig találjátok ki, mi a legkedvesebb a világon?

Hazamentek a testvérek.

Azt mondja a szegény a lányának:

– A bíró azt kívánja, találjam ki, mi a legkedvesebb a világon. Honnan tudjam én azt?

– Ne búsuljon, édesapám, aludjék csak nyugodtan; a pihenés és az álom mindig jó tanácsot ad.

Reggelre virradóra Hétéveske felébreszti apját, és így szól:

– Keljen fel édesapám, ideje már a bíróhoz menni. Azt felelje neki, hogy a nap a legkedvesebb, mert beragyogja a sötétséget, leküzd a hideget, s egyformán süt mindenkire, még a legszegényebbekre, legszomorúbbakra is. A napra az ember még könnyein át is rámosolyog.

Elment a szegény ember a bíróhoz, s a kapuban találkozott a bátyjával.

– No – kérdi a bíró –, mi a válasz? Mi a legkedvesebb?

A gazdag sietett a válasszal:

– A pénz a legkedvesebb, mert pénzért mindent meg lehet venni.

A bíró elnevette magát, s megkérdezte a szegényt:

– Hát te mit válaszolsz?

– A nap a legkedvesebb, mert beragyogja a sötétséget, leküzd a hideget, s egyformán süt mindenkire, még a legszegényebbekre, legszomorúbbakra is. A napra az ember még könnyem át is rámosolyog.

Mikor ezt a bíró meghallotta, így szólt a szegény emberhez:

– Te találd el a választ mind a három kérdésre, tiéd a borjú.

A FARKAS MEG A REGGELIJE

Messze-messze, valahol Ukrajnában, ahol még ma is csapatostul járnak a farkasok, egyszer egy farkas azt álmodta, hogy nagyon jó reggelit evett. Mikor hajnalban előbújt odújából, nagyot nyújtózkodott, s érezte, hogy csak úgy csikorog a gyomra az éhségtől. Így szólt magában:

– Szép volt az álmom, de még szebb lesz az igazi reggelim! Elindulok, útközben biztosan a számba repül valami jó falat.

Köztudomású dolog, hogy a farkas rendkívül ostoba.

El is indult, s nemsokára találkozott egy kecskével és két kecskegidával. „Ahá, ez lesz az én reggelim!” – gondolta magában. Odament a kecskéhez, és így szólt:

– Hiába minden, megeszlek benneteket. Előbb a két gidát, azután pedig téged, öreg, mert korog a gyomrom éhségemben.

– Megehetsz minket – válaszolt a kecske –, ha nincs más hátra, de azt remélem, megengeded, hogy halálunk előtt imádkozzunk.

– Jól van – egyezett bele a farkas –, imádkozzatok, s azután megeszlek.

A kecske a kicsinyeivel odament az útszéli fészülethez, s mindhárman keserves mekegésbe kezdtek. A farkas nem bírta sokáig, ő is üvölteni kezdett torkaszakadtából.

Nem messze tőlük, a domb túlsó oldalán, pásztor legeltette a nyáját. Mikor a kecskék mekegését és a farkas üvöltését meghallotta, odaküldte a kutyáját. Erős, szilaj, farkasok elleni küzdelemhez szokott állat volt ez; úgy megtépázta és megsebesítette a farkast, hogy az ordas futva menekült előle. Még jó, hogy föl nem falta a dühödt eb.

Közben a kecske a gidáival elmenekült.

Mikor végre fölhagyott a kutya az üldözéssel, a farkas megállt, s ekképpen gondolkozott: „Ez aztán pompás reggeli volt, mondhatom. Milyen ostoba is voltam!”

Tovább indult. Hamarosan szembejött az úton egy koca hét malackával. „Ez aztán jó reggeli lesz!” – gondolta a farkas, és így

szólt a kocához:

– Most megeszlek mindnyájatokat, mert úgy gyötör az éhség, hogy valami szörnyű. Előbb téged fallak fel, azután meg a malacaidat.

– Megehetsz, ha akarsz! – válaszolt a koca. – Miért ne? Hiszen az emberek is arra tartanak minket, hogy legyen mit enniök. Miért lennél te rosszabb az embereknél? Különb is, elment a kedvem az élettől, mert nem tudom falánk gyermekeimet táplálni. De halálunk előtt egy kérésünket teljesítened kell.

– Mindent szívesen teljesítek, ha nem akarsz megszökni.

– Szeretném – mondotta a disznó –, megkeresztelni a gyermekeimet, mielőtt meghalunk.

A farkas beleegyezett; elmentek a malomhoz, oda, ahol a víz a malomkerékre zuhan. A koca keresztbe fektetett egy deszkát a csurgó alatt, az egyik végére állott, a farkast pedig a deszka másik végére állította. Mikor a keresztelőhöz láttak, a koca gyorsan leugrott a deszkáról, úgyhogy a farkas a kerékre zuhant, méghozzá olyan szerencsétlenül, hogy alig került ki élve.

Közben a disznó eltűnt a malacokkal együtt.

A farkas tovább indult, s nagyon búslakodott:

„Megint elvitte a reggelimet az ördög. De úgy kell nekem, mért vagyok annyira ostoba.”

Tovább vándorolt, s útközben találkozott a kakassal.

„Ahá” – szólt magában – „ez lesz az én reggelim. Az igaz, hogy a koca vagy a kecske ízletesebb lett volna, de még mindig jobb a valami, mint a semmi.”

– Mindjárt megeszlek téged – közölte a kakassal –, mert már napok óta nem ettem, s kegyetlen éhes vagyok.

A kakas késznek mutatkozott arra, hogy a farkasnak reggelit szolgáltasson a saját személyében, csak arra kérte, engedje meg, hogy halála előtt még egy dalt énekeljen.

– Nem lehet – válaszolt a farkas, okulva szomorú tapasztalatain – mert megszöksz.

– Ha félsz, hogy megszököm, fogd meg a farkamat, míg énekelek.

Ráállott a farkas, s a szájába fogta a kakas farkát; közben a kakas szárnyait verdesve kukorékolni kezdett. De az egyik farktolla

olyan kibírhatatlanul kezdte csiklandozni a farkast, hogy az kénytelen-kelletlen nagyot tüszentett, s egy percre elengedte zsákmányát. A kakas nyomban felrepült a fára, vígan kukorékolt egyet, s kinevette a farkast.

Az ordas rettenetesen elbúsulta magát.

„Milyen ostoba is vagyok én! – gondolta. – Mindenki becsapott. Ma már biztosan nem találok se reggelit, se ebédet, se vacsorát, s éhesen mehetek aludni.”

Ilyen fájdalmas elmélkedések közepette ment tovább. Egyszer csak találkozott a libával. Rögtön felvidult a szíve, mert a liba szép kövér volt, s fölkiáltott:

– Libuska, te ugyan nem menekülsz előlem! Megecslek, úgy, ahogy vagy. Végre megérem a reggelimet.

– Megehetsz, farkas – szólott a liba – nem tiltom meg neked, s haragudni sem fogok érte. Öreg vagyok már, nem tojok, ideje, hogy elérjen a libahalál. De látod, hat hete nem mosakodtam, s ma jöttem ki először az ólból. Engedd meg, hogy megmosakodjam a tóban, sokkal jobban fogok neked ízleni...

– Nem, nem engedem meg – válaszolt a farkas – mert biztosan megszöksz.

– Foghatod a farkamat – ajánlotta a liba – egész idő alatt, míg mosakszom; akkor biztosan nem tudok megszökni.

A farkas látta, hogy a liba valóban eléggé piszkos, ráállott hát, s elmentek együtt a tóra. A farkas leült a parton, s fogta a liba farkát, az meg csapkodni kezdett a szárnyaival, s a nyakával verte föl – a vizet magára. Mikor már félig megmosdott, így szólt:

– Eressz el egy kicsit, hogy mélyebbre merülhessek.

A farkas elengedte, a liba alábukott, s beúszott a tó közepére. Az éhes farkas ott siránkozott a parton:

– Már megint oda van a reggelim, ó, milyen ostoba vagyok! A legjobb lenne, ha fölakasztanám magam, mert hamarosan éhen halok.

Tovább ment-mendegélt nagy bánatosan, míg végül elért egy rétre. Egy kanca legelt itt a csikajával.

„Ez lesz az én reggelim” – gondolta, és odaugrott hozzájuk.

– Egész reggel futkosok a reggelim után – kiáltotta – s nem bírok fogni semmit. Most végre megecslek, téged is meg a csikódat is.

– Nincs rá jogod! – válaszolt a kanca. – Nekem írásom van, mely megtiltja, hogy fölfalj engem.

– Rendkívül kíváncsi vagyok – válaszolt a farkas – arra az írásra. Ki tilthatja meg nekem, hogy megegyeek? Talán szíveskednél azt az írást megmutatni.

– Itt van – válaszolt a kanca, s fölemelte az elülső lábát – csak nézz a patám alá.

A kanca patája frissen volt patkóivá. Mikor a farkas a patája alá nézett, akkorát kapott a fejére, hogy elkábult tőle. Mire magához tért, a kanca meg a csikó túl volt már hét határon.

– Ez aztán jó reggeli volt – nyögött a farkas, s reszketett a feje fájdalmában. – Micsoda tökfilkó vagyok, hogy ennyi keserves tapasztalat után a kanca patája alá nézek. Úgy kell nekem!

Tovább ment, s már kezdett lélekben lemondani a reggeliről, mikor egy öreg kos akadt az útjába.

– Megezek szőröstül-szarvastul – jelentette ki – mert kora reggel óta keresek reggelit, s már olyan éhes vagyok, hogy a követ is megrágnám.

– Egyél meg nyugodtan – válaszolt a kos – úgy sincs, már kedvem élni. Vén vagyok, nincs semmi örömöm az életből. Legszívesebben magamtól bemásznék a torkodba.

A farkasnak nagyon megtetszett a dolog. Éppen volt a közelben egy tó, s a part mentén domb emelkedett.

– Állj oda a tó partjára – javasolta a kos a farkasnak –, én fölmászom a dombra, s azután lefutok, hogy éppen a torkodba essem. Tátsd ki a szádat, amennyire csak tudod!

A farkas megállt a tó partján, s eltátotta a száját, a kos pedig fölmászott a dombra, s lerohant teljes erejéből. Lendületében, úgy fölöklette a farkast, hogy az a tóba repült. Majd hogy bele nem fulladt. Mire kikecmergett a partra, a kos már messze járt.

– Ez aztán jól ellátott reggelivel! – kesergett a farkas. – Aligha van nálam ostobább állat a világon. De úgy kell nekem, úgy kell!

S nehéz szívvel indult vissza az erdőbe. Úgy megvendégelték, hogy elment a kedve a reggelitől.

Leült az erdőben egy fatörzsre, s panaszkodni kezdett:

– Ezek ugyan elbántak velem! Reggeli helyett elagyabugyáltak, s még jó, hogy bele nem fúltam a tóba. Mindennek az én

ostobaságom az oka! Nem tudtam, hogy ennyire tökkelütött vagyok. Megérdemelném, hogy levágják a farkamat!

Kívánsága nyomban teljesült.

A fatörzs mögött, ahol a farkas ült, egy korhadt tölgy odvában rejtőzködött egy paraszt, baltával a kezében. Megértette a farkas beszédét, s így szólt magában:

– Megkaphatod, farkas koma, amit kívánsz...

A tenyerébe köpött, megsuhintotta baltáját, s levágta a farkas farkát, éppen a gerince tövében.

A farkas fölvonított fájdalmában, fölpattant, s elmenekült.

– Csak most kaptam meg, amit akartam – kiáltott tántorogva. – Ez volt a legjobb reggeli!

Így járt az a farkas, aki jó reggeliről álmodott. Ne higgyen senki abban, amit éjszaka, álmában lát...

A ZSUGORI KERESKEDŐ

Élt egyszer régen egy nagyon gazdag kereskedő. Fukarságának híre ment hetedhét határon túl, és ezért a kérők elkerülték a házát, pedig volt neki egy igen szemrevaló leánya. Annyira fukarkodott, takarékoskodott ez az ember, hogy még az ételt is sajnálta a családjától. Volt neki egy darabka sajtja, azt szögezte minden nap a gerendához. A család körülállta a gerendát, ki-ki hozzáérintette darabka száraz kenyerét a sajthoz, hogy legalább a szagával eltelhessen. Aztán ették az üres kenyeret.

A kereskedő szomszédja egy jómódú kocsmáros volt, aki nagyon szeretett enni és inni, és konyhájából olyan finom illatok terjengtek szét a környékre, hogy csak úgy csiklandozták az éhező kereskedő orrát.

Valahányszor nagyobb lakmarozást csaptak a kocsmárosék, és ínycsiklandó szagok gomolyogtak be az ablakon, a kereskedő még a sajtszagolást is megtakarította. Azt mondta egyszer az egyik barátjának, ha ő ezeket az illatokat magába szívhatja, és hozzá még egy darabka száraz kenyeret is eszik, tökéletesen jóllakik. Ez a barátja szerette a tréfát, és ezért felkereste a kocsmárost, hogy elmesélje neki a dolgot.

Eljött az újév, és a kocsmáros egy hosszú-hosszú számlát küldött a kereskedőnek. Hát ez meg mit jelentsen? Rögtön átfutott a kereskedő a kocsmároshoz, és így kiáltott:

– Soha életemben egyetlen falatot sem ettem nálad!

– Az igaz – felelte a kocsmáros –, de jóllaktál mindazoknak az ételeknek a szagától, családoddal együtt, amelyeket mi a konyhában főztünk.

– De hiszen neked abból semmi károd nem volt!

– Akár károm volt, akár nem, a számlát ki kell fizetned!

Mind a ketten egyenesen a bíróhoz futottak, hogy panaszt tegyenek. A bíró derék, tisztességes ember volt, és így ítélkezett:

– Ha te, kereskedő, az étel szagától jóllaktál, akkor a kocsmárost kifizetheted néhány darab arany csörgésével. – Azzal a fösvény

ember örömmel eleget is tett az ilyen fizetésnek, majd pedig mind a ketten dolgukra mentek.

Volt a kocsmárosnak egy derék fia, aki hogy, hogy nem, beleszeretett a kereskedő leányába. De a vén zsugori elzavarta a legényt a háztól, mert attól félt, hogy ha férjhez megy a lánya, hozományt kell adnia. A leány anyja pedig könnyen ráállott volna a házasságra, hogy a leány megszabaduljon a zsugori apától, meg a folytonos éhezéstől. Egy nap így szólt a kereskedő:

– Én most két napra elutazom, hogy néhány üzleti ügyemet elintézzem. Vigyázzatok magatokra, amíg távol vagyok! Nehogy esztelenül elpazaroljátok, amit keservesen gyűjtöttem! Elégedjete meg azzal az egyszerű étellel, amit együttesen szoktunk fogyasztani. – Ezzel, mint rendesen, a gerendára szegezte a darabka sajtot, felöltözött, és elment. Alig tette ki a lábát az öreg a házból, így szólt az asszony a leányához:

– Édes lányom, szaladj át a szomszédba, és hívd meg a kocsmáros fiát. Istenes lakomát csapunk, és megvendégeljük a kérődet is. No, micsoda öröm lesz, ha végre egyszer, hosszas éhezés után, kedvünkre teleesszük mi is magunkat.

Megörült ennek a leány, és anyjával együtt hozzáálltak az ünnepi vacsora elkészítéséhez. Vettek rizst, krumplit, disznóhúst, bárányhúst, és még sokféle finom ételt, amelyet csak ünnepnapra szoktak készíteni. Amikor mindent megsütöttek, megfőztek, átszóltak a kocsmáros fiának, és asztalhoz ültek. Ám alig kezdtek hozzá a lakmározáshoz, amikor valaki megkopogtatta az ajtót. Ijedten ugráltak fel az asztaltól, mert azt hitték, hogy a vén zsugori jött vissza. De nem ő volt, hanem egy kolduló barát, aki tulajdonképpen nem is barát volt, hanem álruhába öltözött tolvaj, és azért jött, hogy a gazdag zsugori házát kirabolja. Beeresztették. Beljebb lépett az ajtón, és így szólt:

– Isten áldjon benneteket, fogadjatok be éjjeli szállásra, kedves testvéreim! Közeledik az éjszaka, és nincs hova fejemet lehajtani. Isten és a szentek gazdagon megjutalmaznak érte!

– Kerülj beljebb jószágos atyám, hogyne adnánk szállást – felelte az asszony –, ülj asztalhoz velünk, és lakjál jól te is!

Leültek mind, és hozzáfogtak a vacsorához. De alig vágták bele késüket a húsba, amikor ismét erélyes kopogtatást hallottak az ajtón.

Az asszony halálsápadt lett:

– Ez a férjem! Jaj, jaj, mit csináljak? Hova rejtsem a tányérokat, és a megrakott tálakat? Megöl engem, ha meglátja, hogy micsoda vacsorát készítettem! És hova tegyem a kocsmáros fiát? Teremtőm, mit tegyek.

– Bízd rám a dolgot – mondta a barát –, majd én mindent elintézek. Menj, és nyiss ajtót, a többi az én gondom.

Lement az asszony, és reszkető kézzel kinyitotta a kaput. A vén, fukar kereskedő belépett, és felszaladt a lépcsőn. Azalatt a barát a tányérokat és a tálakat elrejtette. Egyiket a ruhásszekrény alá, a másikat a pad alá, a harmadikat az ágy alá, és így tovább, míg csak minden el nem tűnt. Amikor a kereskedő kinyitotta az ajtót, így szólt a barát a kocsmáros fiához, akire egy ócska csuhát dobott:

– Testvérem, menj vissza a kolostorba, és mondd meg, hogy egy derék, jámbor családnál éjjeli szállást találtam. Menj, és Szent Ferenc kísérje lépteidet.

A kocsmáros fia boldog volt, hogy ilyen olcsón szabadult, és gyorsan elpárolgott. A vén zsugori nem szólt egy szót sem azért, hogy a felesége szállást adott a barátnak, legalább ezzel is megtakarította az adakozást – gondolta. De amikor jobban körülnézett a házban, szaglászni kezdett:

– Mi van itt? Miféle illatot érzek? Mintha párolt rizs lenne meg hagymás krumpli. Nem, nem, mintha sült bárány szagát érezném! – és gyanakodva mérte végig a barátot. De az kenetteljesen így szólt:

– Szent Ferenc áldása érezteti hatását! Hatalmas az ő kegyelme, és ugyanolyan hatalmas csodatevő ereje. Ember, nincsen semmi kívánságod? Látod, én kegyelemben részesült ember vagyok, akin megkönyörültek a szentek. Ezt a kis könyvecskét kaptam tőlük ajándékba, ez minden kívánságomat teljesíti. Bármilyen ételt kívánok, abban a pillanatban elém varázsolja. Próbáld csak ki, válassz, mit kívánsz enni?

Megörült erre a vén fösvény, és így kiáltott:

– Egy tál párolt rizst szeretnék enni!

Erre a barát mormolni kezdett, mindenféle bűvös varázsigéket mormolt. Lapozgatott a könyvben, és érthetetlen szavakat suttogott. Egyszerre csak felkiáltott:

– Teljesült a kívánságod, ó, ember, nyúlj a pad alá, és ragadd meg, amit ott találsz. A rizs még forró!

Hitetlenkedve nyúlt a pad alá a kereskedő, és csodák csodája, valami forrót érzett. Felemelte a tálat, és valóban egy nagy, tál gyönyörűen elkészített rizs volt. Nagyon megörvendezett ennek, hát még amikor azt mondta a barát, hogy kívánhat még egyebeket is, nemcsak rizst. Ha talán hagymás krumplit vagy bányahúst, esetleg disznópecsenyét óhajtana, a bűvös könyvecske azt is elővarázsolja. A vén zsugori most már mindent akart, mennél többféle ételt, annál jobb, csak hamar, hamar! A barát megint elővette a könyvecskét, és végig mormolta a varázsigéket, és máris lehetett nyúlni a finom ételekért. Fennhangon dicsőítette a kereskedő Szent Ferencet, és kiváló követét, a jámbor barátot. Nagy lakomázást rendeztek, és amikor már mindent megettek az utolsó falásig, a kereskedő megkérdezte a barátot, hogy vajon nem adná-e neki a bűvös könyvecskét? A barát elgondolkozott. Tépelődött egy darabig, hogy mit is feleljen. Végül így szólt:

– A tied lehet a könyv, de csak úgy, ha a kolostornak valamilyen ellenértéket tudsz adni.

– És mi legyen az ellenérték?

– Hát például add ide cserébe ezt a pénzesládát.

– A pénzesládát? Tartalmával együtt?

Az öreg zsugori nyelt egyet.

– Hát nem is üresen!

– No jó. Vidd a pénzesládát, és add ide a könyvecskét. De taníts meg, hogy kell használni.

Akkor a barát megmutatta, hogy kell az ismeretlen betűket olvasni, és hogy kell a lapokat forgatni, azzal megáldotta az egész családot, vállára vette a pénzesládát, és úgy elment, hogy többé senki se látta.

Másnap meglepődötten dörzsölgette a kereskedő a kezét, és így szólt a feleségéhez:

– Igaz, hogy a barát egy csomó aranyat vitt magával a pénzesládában, de ha meggondolom, hogy mától kezdve nem kell sem sajtot vennem, sem másféle ennivalót, áldom az eszemet, hogy odaadtam a ládát! Most mindjárt nekilátok, elmondom a varázsigéket, és pazar reggelit teremtek elő nektek! – Ezzel a szoba

közepére állt, és elkezdett varázsolni. Szorgalmasan forgatta a lapokat, ahogy a barát mutatta, és mikor úgy gondolta, hogy most már elég volt, így kiáltott:

– Szent Ferenc nevére! Báránysült legyen az asztalomon. – Akkor odament a ruhásszekrényhez, és alányúlt. Talált is valamit a szekrény alatt, de amikor kihúzta onnan, és alaposan szemügyre vette, kiderült, hogy csak egy pár rongyos harisnya, amit a felesége a szekrény alá dugott el. Bosszankodott az öreg, de aztán úgy gondolta, hogy talán nem jó helyre nyúlt. Megint előről kezdte az egészet. Elmondta a varázsigét, és ezúttal az ágy alá nyúlt. Most valami füles edényt fogott meg – no itt van ám a finom húsleves: gondolta magában.

Valóban egy törött fazekat emelt fel, de abban nem volt finom húsleves.

A kereskedő felesége és leánya nem várták meg, hogy milyen eredménye lesz még a további varázslásnak, csendesen kiosontak, és bezárkóztak a konyhába. Végül belátta a vén fukar, hogy ebből semmi se lesz. Rájött, hogy csúnyán megréfálták.

Hangos jajveszékélésbe tört ki, s a haját tépte. De hiába! Nem volt mit tenni, a pénzesláda odaveszett.

A szerencsétlen eset után a kereskedő is megenyhült. Most már a kocsmáros fiát is bebocsátotta néha-néha a házba. Volt, hogy egy-egy jobb falatot is hozott a fiú, és megkínálta vele a családot. Azzal a gondolattal is barátkozni kezdett az öreg, hogy a leányát neki adja. Most már csak az bántotta, hogy talán a fiatalember nem eléggé takarékos, hanem könnyelmű, s majd mindenét el fogja tékozolni. Meg is mondotta a feleségének, hogy mi nyomja a lelkét. Az asszony meg elmondotta a lányának, az továbbította a szerelmes legénynek. Gondolt erre egyet a kocsmáros fia, majd megmutatja ő a kereskedőnek, hogy a takarékoságban még rajta is túltesz!

A kereskedőéknél még a világítással is nagyon szűkén bántak. Nem használtak lámpát, hanem egy egészen apró fazekat, abba gyúszúnyi olajat öntöttek, és annak a halvány pislákolásánál töltötték a hosszú téli estéket.

Egyik este ismét meglátogatta a családot a fiú. Amikor meglátta a barátságatlan, fénytelen mécseskét, így szólt a kereskedőhöz:

– No, most már látom, hogy miért nem tudsz zöld ágra vergődni, gyarapodni! Aki ilyen pazarló módon él, az nem gyűjthet vagyont!

Az öreg úgy elámult, hogy szeme-szája nyitva maradt. Ezt még senki se mondta neki. Megkérdezte, hogy miért lenne ő pazarló?

– Mert esténként világítasz, és amellet még a ruhádat is koptatod.

– Miért? – kérdezte a kereskedő. – Nálatok talán nincs világítás? Mindig abban a hitben voltam, hogy nagyon takarékos vagyok a világítással. És miért kellene erre a ruhára vigyáznom? Ócska is már, agyon van foldozva, ezért igazán nem kár. Mezítelenül pedig csak nem ülhetek itt!

– Ócska ez a ruha és foltos, igaz – mondta a fiú ravaszul –, de azért lehetne még jobban is takarékoskodni. Látod, mi egészen másképp csináljuk. Nálunk egyáltalán nincs lámpa, mert ha égne, nem tudnánk a ruhával takarékoskodni. Így a sötétben levetkőzünk, aztán sötétedéstől kezdve egyáltalán nem kell a ruhát koptatnunk. De te erre nem is gondoltál, mert könnyelmű vagy!

Az öreg igazat adott a fiúnak, és megköszönte a jó tanácsot. Azonnal el is oltotta a mécsest, és levetette a ruháját. Egyben megígérte a kocsmáros fiának, hogy hozzá adja a lányát feleségül, mert nálánál jobb vőt nem is tudna találni. Neki adta minden vagyonát, azzal a feltétellel, hogy gondját fogja viselni, és gyarapítja. A kocsmáros fia meg is ígért mindent, és a lakodalmat hamarosan megtartották.

Telt-múlt az idő, a fiatalember szép nagy házat épített, pazarul be is rendezte. Mikor minden készen állt, vendégséget hívott az új ház felavatására. Természetesen, apósát is meghívta. Amikor a vén zsugori a gyönyörűen berendezett házat megpillantotta, olyan méregbe jött, hogy azonnal megütötte a guta. A felesége odaköltözött a fiatalokhoz, és még ma is élnek szép egyetértésben, ha meg nem haltak.

JÁN, A NAGYEREJŰ

Hol volt, hol nem, volt egyszer egy szegény napszámos meg a felesége. Nem volt egyebük, csak egy kicsi gyermekük, akit Jánnak hívtak. Úgy nevelték azt a gyermeket, hogy erős ember váljék belőle, hogy megállja a helyét ebben a nehéz világban, mert szegény ember gyereke csak úgy él meg, ha holmi kis szellő el nem fújja.

Tíz esztendeig szopott a kis Ján édes anyatejet, amikor egyszer az édesapja kivitte a mezőre. Kezébe adott egy jókora ostor nyelet. Az ostor végéhez egy irdatlan nehéz követ kötött, és ráparancsolt, hogy suhogtassa meg. De bizony a gyermek alig tudta megmozdítani.

– No, fiam – mondta az apja –, nem vagy még életre való. Szopjál még tíz esztendeig.

Nőtt a gyerek, hatalmas szép szál legényé serdült. A faluban egy se volt hozzá fogható. Mikor eltelt a tíz esztendő, az apja újra kiment vele a mezőre, és megpróbálta erejét. Megkapta a gyermek az ostort, két marokra fogta, és már az első suhintásra kettéroppant a kezében a nyele. A kő elröpült, és mire leesett, három méternyire fúródott a földbe.

– Most már elég erős vagy, édes fiam – szólt az apja –, most már elmehetsz szerencsét próbálni.

Ján édesanyja sütött egy tarisznyára való pogácsát, megcsókolta jobbról, balról, aztán útnak bocsátotta. Hamarosan egy erdőhöz ért a fiú. Láta, hogy ott egy nagy csomó ember fát hasogat. Odament hozzájuk, és így szólt:

– Kik vagytok, és kinek vágjátok a fát?

– Ez itt a földesúr erdeje, és mi az ő napszámosai vagyunk.

No, itt talán találok munkát én is, gondolta a fiú magában.

Látta, hogy a kasznár ott áll, valamivel távolabb a favágó munkásoktól. Gyors elhatározással odalépett hozzá:

– Szerencsés jónapot, kasznár úr.

– No, mit akarsz, te legény?

– Nem egyebet, mint hogy felfogadna-e engem, vagy sem?

A kasznár tetőtől talpig végigmustrálta a legényt, és mivel úgy találta, hogy jó erejű lehet, így válaszolt:

– Lehet róla szó. De előbb beszélnem kell az intéző úrral. Ha kedved van, addig is fogj csak hozzá.

Nem mondatta magának kétszer Ján, gyorsan leakasztotta a tarisznyát a nyakából, beállt a többiek közé, és nekilátott a munkának. Olyan vastag fatörzsek voltak ott, hogy hat ember is alig bírta kidönteni egyet, de Ján egyetlen rántással gyökerestül egymás után húzkodta ki a fákat. Ott sorakoztak a kocsik az erdő szélén, és Ján egymás után hajigálta fel az óriási tönköket. Recsegett, ropogott a kocsitengely, és a kerekek mélyen belenyomódtak a puha erdei földbe.

Hamarosan be is fejeződött az erdei munka. Mire úgy délfelé az intéző lóháton megérkezett, hogy megnézze, mennyire haladnak az emberek, minden darab fa fel volt rakva a kocsikra. A kasznár elmagyarázta az intézőnek, hogy új legény jelentkezett munkára, és az olyan nagyerejű, hogy egymaga pusztá kézzel csavarta ki a fákat a földből. A legényt mindjárt szólította is, mutassa meg, hogy csinálja, aztán az intéző fülébe súgta:

– Intéző úr, ennek a legénynek jó hasznát tudjuk venni.

Az intéző bólintott a fejével, annak jeléül, hogy rendben van a dolog, fel lehet venni a fiút, és mindjárt parancsot is adott Jánnak, hogy a legjobban megrakott kocsit maga hajtsa be a faluba.

A fiú kért egy ostort, és felugrott a bakra. De az az ostor, amit a kezébe adtak, nem ért semmit, mert csak egyet suhintott vele, és a nyele máris ezer darabba tört, a csapója meg úgy elrepült, hogy azt senki se látta többé. Megengedték hát neki, hogy csináljon magának olyan ostort, amelyet akar. Kiválasztott egy fiatal tölgyet. Kidöntötte, ágait letisztította, és a csapót, amit hozzá csinált, száz öles faháncsból fonta össze. A végére egy nehéz követ erősített. Akkor olyat pattintott az ostorral, hogy mindenki behúzta a nyakát, mert úgy tetszett, hogy mennykő csapott le közéjük; ember, állat reszketett félelmében.

Meghallotta ezt a földesúr is, és nem tudta, mire vélje a rettentő égzengést. Alig bírta az intéző megnyugtatóni, hogy nincsen semmi baj, csak új szolgát fogadott, akinek ilyen furcsa szokása van.

Annyira megtetszett a földesúrnak a legény, hogy menten behívta udvarára, és szolgájának fogadta.

Eltelt egypár év. Ján hűségesen szolgálta az urat. Egyszer jött a hír, hogy az ellenség betört az országba. Akkoriban az volt a szokás, hogy az ország nemesei katonaságot toboroztak, és maguk mentek csapatuk élén. Ján gazdája sehogy sem akart a háborúba menni. Félt is, hogy valami baja esik, ezért Jánt küldötte maga helyett, hogy nézzen szembe az ellenséggel. Neki ajándékozta a legszebb lovát, a legdrágább kardját, és megígérte, ha győztesen visszatér, egyetlen lányát neki adja feleségül.

Fel is öltözött a legény, magára öltötte a drága fegyverzetet. Mint valami gazdag gróf, vonult a katonák élén a csatába.

Hét esztendő telt el. Az ellenséget már réges-régen kiűzték az országból, de Ján, a nagyerejű még mindig nem tért vissza. Azt hitte a földesúr, hogy már nem is látja többé, elesett a csatában. Mivel idős ember volt, gondoskodni kívánt egyetlen leányáról. A felesége se hagyta békében, örökké noszogatta, addig-addig, míg végül máshoz adta a leányt.

Eljött a nyolcadik esztendő is, de Jánról még mindig semmi hír sem érkezett. Egy nap a földesúr meg a felesége éppen a vacsoránál ültek, és vidáman beszélgettek. Egyszer csak olyan istentelen csattogtatást hallanak, mintha mennyköveket hajgálna valaki. A földesúr jókedve menten eltűnt:

– Ez csak Ján lehet, a nagyerejű – mondta, és elsápadt.

Csakhamar magához tért azonban első ijedtségéből, és előszólította kasznárját:

– Hallod-e, nagy baj van. Ján, a nagyerejű visszaérkezett a háborúból.

– Hogyan, hiszen már nyolcadik esztendeje, hogy hírét se hallottuk.

– Nem hiszed? Hát nem hallottad az előbb azt a rettentő csattanást? Hiszen majdnem összedőlt a kastély. Ez nem lehet más, csak ő. Mondd meg, mit csináljak, hiszen összeaprít, ha megtudja, hogy megszegtem az ígéreteimet, és másnak adtam a leányomat.

A kasznár gondolkodóba esett. Agyafúrt ember volt, hamar készen állt a jó tanáccsal.

– Bízsa csak rám a dolgot, nagyságos uram, majd én elintézem azt a nagyerejű legényt. Bújjon csak el gyorsan!

Így is tett a földesúr. Sebesen befutott a felesége szobájába, és bebújt a kályhába. Az asszony bezárta utána a kályha ajtaját, és átöltözött, talpig gyászruhába. Még egy fekete kendőt is kötött a fejére, hogy mennél bánatosabbnak látszódjék. Azután az ablakba ült, hogy lássa, miként tanácsolja el a háztól a veszedelmes jövevényt a kasznár.

Nem kellett sokáig várakoznia. Hamarosan csillogó, villogó fényes hintó állt meg a kastély előtt. Négy pompás telivér paripa húzta, csak úgy fénylett rajtuk a pompás ezüstkantár. A bakon vidáman, rettenetes ostorát pattintgatva ült Ján, a nagyerejű. Megemberesedett, meg a nap is megbarnította az arcát, de azért könnyen rá lehetett ismerni. Jókedvűen játszott ostorával, s a kastély ablakai csak úgy csörömpöltek tőle.

Egyszer csak megnyílik az ajtó, jön elibe a kasznár. Szomorú arccal, lassú lépésekkel közeledett feléje, mint akinek a lelkét mázsás bánat nyomja.

– Hozott Isten, te legény. Be igen várt téged a szegény megboldogult nagyságos úr! Mert meghalt szegény feje, két hete temettük! Hogy meg nem érhetted ezt a napot, mikor hazaértél!

De Jánt nem ejtették a fejére, hogy olyan könnyen elhiggye, amit el akarnak hitetni vele. Nem szólt egyetlen szót se. Leszállt a bakról, és a kocsi oldalához vezetékszáron megkötött háttaslovához lépett.

Nyeregbe szökött, és mielőtt az álmélkodó kasznár egyetlen szót is szólhatott volna, felugratott lovával a meredek lépcsőn. Meg sem állt, míg a földesúr feleségének szobája elé nem ért. Ott leszállt, bekopogott, s választ se várva belépett az ajtón.

Úgy megijedt az asszony, hogy alig tudott szóhoz jutni. Nagy nehezen mégis összeszedte magát, és egy hosszú történetet adott elő a földesúr megrendítő haláláról.

Ján némán hallgatta végig, aztán így szólt:

– Hírt, dicsőséget szereztem a csatában, ahová az úr azért küldött, mert maga nem akart menni. Visszajöttem: kérem a jutalmamat!

Az asszony nem szólt egy szót sem. De mit is mondhatott volna? Ján, a nagyerejű, hogy választ nem kapott, lovára kapott, és

táncoltatni kezdte. Előbb csak csendesen, lépésben fordult körbe, aztán egyre szilaj abban. Két lábra állt a ló, és nehéz patkói alatt egymásután törtek darabokra a drága bútorok. A kályhát se kímélte. Egy rúgás: és a csempék összetöredezték, még egy: és a kályha beomlott.

De nézd csak! A hamus, kormos törmelék egyszer csak megmozdult! Egy alig felismerhető, maszatos ábrázat kandikált ki alóla. Úgy reszketett a földesúr, hogy lábra se tudott állni.

Amikor Ján a szemét közt hasaló gazdáját megpillantotta, harsogó hahotára fakadt:

– Ha-ha-ha! – kacagta – így jár az, aki hazudik!

A földesúr nagy szégyenkezve előbújt. Nem volt mit tenni, elmondta, hogy s mint történt a dolog, nem tudta adott szavát megtartani. Hosszú ideig várta Ján visszatérését, már azt hitte, elpusztult a háborúban. Ő se fiatal már, nem volt mit tenni, mint férjhezadni a leányt.

– Bocsáss meg nekem, nyomorult embernek, édes fiam – tette aztán még hozzá –, legyen a tiéd minden vagyonom, a kastély is, csak kíméld meg az életemet, meg a feleségem életét.

Erre a szóra Ján megrázta a fejét:

– Tartsa csak meg a vagyonát meg a kastélyát, nagyságos úr, nekem nem kell semmi. Nem kell a leány se. Szegény ember gyermeke vagyok, és az is akarok maradni. Nem kell a cifra uraság. Becsületet szereztem magamnak a csatában, majd megállom a helyemet a munkában is.

Ezzel sarkon fordult. Felpattant a lova hátára, és otthagyta a bámuló uraságot. Hazament a szüleihez, szép birtokot vett magának azon a pénzen, amit a hetévi vitézséggel szerzett, elvette feleségül a juhász takaros leányát, és boldogan élnek mind a mai napig.

AZ OSTOBA MATJUS

Volt egyszer, hol nem volt egy tehetős paraszt. Volt ennek a parasztnak három fia: kettő okos volt, a harmadikat mindenki ostobának tartotta.

Az apja csak sóhajtozott, édesanyja siránkozott, ha ránézett, a bátyjai nevettek rajta, s az emberek vállukat vonva mondogatták: mi lesz ebből a szerencsétlenből?

Matjus jószívű volt, engedelmes, dolgos, de nem tudott olyan nagy hangon beszélni, mint mások, s mindent elhitt, amit mondtak neki.

Nap nap után kiment a határba dolgozni, s kosárkában vagy szűkében vitte az ennivalóját, és ha útközben szegény emberrel, vagy akár éhes kutyával találkozott, rögtön megkínálta, megosztotta vele ételét, néha az egészet is odaadta, s ő maga éhesen tért haza. Ezen aztán csak nevetett, jókedvű volt mindig, s mások is nevettek őrajta. Ezért soha még csak nem is haragudott. – Váljék egészségükre! – mondotta. Sajnálta is mindenki, öreg édesapja meg előre látta, hogy ha lehunyja örökre a szemét, s Matjek maga marad a darabka földjén, nem bírja ellátni a gazdaságot, s hamarosan koldusbotra jut. A bátyjai segítségére sem igen számíthatott, mert fitymálták az öccsüket; csak magukkal törődtek. Anyja is sokat sírdogált, aggasztotta Matjek jövő sorsa.

Matjek szülei nem voltak már éppen fiatalok, hamarosan meg is halt az anyja, s az apa úgy kívánkozott utána, hogy nemsokára ő is lefeküdt az ágyba, s készült a halálra.

Mielőtt azonban ütött volna az utolsó órája, magához hívatta mind a három fiát, s a két nagyobbiknak lelkére kötötte, hogy legyen gondjuk Matjekre, ne hagyják el, s ne feledjék, hogy édes testvérük.

Meg is halt az apa, megvolt a temetés, meg a halotti tor; nekiláttak a testvérek az osztozásnak.

Matjeknek természetesen nem volt semmi szava a dolgokban, csak üdögélt a kemence zugában, s azt mondta: – Elfogadom, bármit adtok.

A két rossz testvér meg egyre azon jártatta az eszét, hogyan szabaduljon meg Mátjéktól. A földet elfelezték maguk közt, pénzt meg nem találtak a ládában; ha akadt volna is, akkor sem adtak volna belőle az becsüknek. Jószág meg, ami volt – ökrök, lovak – kellett a gazdaságba. A semmivel akarták Matjeket kifizetni, ezért így szólt hozzá az öregebbik:

– Mihez fogsz most? Ostoba vagy, legjobb, ha világgá mégy egy kis sütnivalót keresni, talán találsz valahol útközben. Mi nem fogadhatunk fel, mert megszólnának az emberek...

– Szegődj el valahova béresnek! – javasolta a fiatalabbik. – Kapsz is valamit az útra, hogy ne szenvedj ínséget, míg helyet nem találsz... Neked adjuk apánk viselt ködmönét, no meg az ócska gúnyáját, – a kucsmája sem éppen rossz... no és a botját is ráadásul, a kutyák ellen.

Nem volt Matjeknek nagy kedve elhagyni a házat, hol eddigi életét töltögette, kérte, hadd maradjon ott, cselédnek vagy pásztornak, de hiába, a két testvér nem állott rá semmiképpen.

– Csak nevetséget hozol a családukra; nem kapunk feleséget, míg te itt vagy a háznál. Kotródj innen, eredj, amerre a szemed lát!

Úgy unszolták, noszogatták, hogy végül Matjek ráállott: elmegy, csak valami gúnyát kapjon, no meg pár garast az útra.

Amikor a legény már indulni készült, a két bátyja bement a kamrába, s nagy nevetve kiválogatták a legócskább, legrosszabb holmit. Közben azt mondogatták, hogy még ez is túl jó neki. Matjek egy szót se szólt, nem ellenkezett, elfogadta, amit adtak.

Így hát megkapta, miként elhatározták, apja viselt ködmönét, ócska gúnyját, báránybőr kucsmáját, botját, egy pár rongyos csizmát, meg egy pár ócska sarut tartalékba.

Matjek még most se haragudott rájuk, elbúcsúzott tőlük szépen, a nagyobbiknak kezét csókolt, a kisebbiket megölelte, még a Burek kutyával is elbeszélgetett illendőképpen, mikor a kapun kikísérte – s aztán elindult világgá.

Majd elfelejtem: harminc garast is kapott a két bátyjától.

Ment, mendegélt Matjek erdőn, mezőn át, amerre a lába vitte, de előbb befordult a falu végén a temetőbe, hogy édesanyja és apja sírján imádkozzék egy kicsit.

Csodaszép tavaszi nap volt, s itt, az Isten szántóföldjén is úgy virultak, pompáztak a virágok, mint a legvidámabb réten; illatok szálltak a légben, s a bokrokban madárkák énekeltek.

Matjek a temető sarkában megtalálta a sírt, rajta a fakeresztet, melyet ő maga faragott. Letérdelt, elmondott egy imát, azután leült pihenni és gondolkozni. Ahogy ott üldögél és gondolkozik édesapjáról, anyjáról, meg arról, hogy mihez fogjon, hol keressen kenyeret, egyszer csak látja: egy szarka száll a sövényre, s úgy bólogat feléje, mintha köszöntené. Matjek visszaköszönt neki, igaz, hogy a szarka csak szarka volt, de ő mindenkinek kedvében iparkodott járni, nem akart senkit megbántani.

Ahogy a szarkát bámulta, az egyszer csak kinyitotta a csőrét, és megszólalt:

– Hogy vagy, Matjek?

– Adj' Isten, szarka! Köszönöm, jól.

– Miért lóगतod az orrodát?

– Hisz látod, szolgálatot keresek, s nem tudom, találok-e. Apánk gazdaságát el kellett hagynom, most hát elmegyek világgá.

– No csak, no – szólalt meg a szarka a sövényen –, hiszen nem vagy te olyan szegény! Apád bizonyára gondolta, hogy a bátyáid majd neked adják útravalóul az ócska gúnyját. Nézd csak meg jól: egész életében abba varrta a pénzét. Fejtsd fel az ujját, meg a gallérját, s találsz benne annyit, hogy házat meg földet vehetsz belőle...

Azzal megbillentette a farkát, s mintha még nevetett is volna a szarka, és huss! elrepült.

– Talán igaza van – gondolta Matjek. – A madarak sok mindent tudnak.

Nekilátott hát a gúnyának, fejteni kezdte, s csak úgy hullott belőle a sok arany dukát. Összeszedett egy fél pintnyit, s az inge csücskébe kötötte.

Matjek megköszönte szépen édesapjának, amit tett vele, azután rögtön a közeli uradalomba ment; csinos házat vett magának kerttel, darabka földet hozzá, s még maradt is egy marék pénze, volt mivel elkezdni a gazdálkodást. Lovat kellett venni, meg ökröt, juhot, disznót; mindent, aminek az udvarban meg az ólban lenni illik. Bement a városba, a vásárra, s mivelhogy nehéz volt egyedül

mindent ellátni a háznál, magához vett egy árva gyermeket segítségnek. Ketten azután éjt-napot egybetéve, nagy kedvvel dolgoztak Matjek földjén. S ment is minden, mint a karikacsapás. Egy év se telt bele, s olyan módos lett az ostoba Matjek, olyan szépen sikerült minden, amihez fogott, hogy a szomszédok meg is irigyelték. Már feleséget is ajánlottak neki, de nem akart házasodni, míg jól körül nem néz.

Egyik este a tornácon ült, s kenyeret eddegélt túróval. Hát egyszer csak látja: egy szekér jön az úton, egy sovány tehen meg egy ökör van elébe fogva, s a szekéren ott ül az egyik bátyja részegen, a másik meg fekszik, s nagy hangon veszekednek. Mikor Matjeket meglátták, igen elcsodálóztak, s megállották...

– Mi az, te itt szolgálsz? Hogy hívják a gazdádat?

Elneveti magát Matjek, és azt mondja:

– Úgy, ahogy engem... de nincs idehaza, kerüljetez beljebb, éppen készül a vacsora, legalább hárman leszünk hozzá.

A testvérek leszálltak a szekérről, átlépték a Matjek küszöbét, s csodálkozva látták, milyen jó mód és rend van a házban. Rögtön asztalhoz ültek. A legény sört hozatott, s kínálta bátyjait. Iddogálás közben szó szót követett, mesélni kezdett nekik a gazdaságról, az idei termésről, a bőségről, s végül mosolyogva hozzátette:

– Láthatjátok, megsegített az Isten, mert én magam vagyok a gazda, akinél szolgálok, s minden, amit itt láttok, az enyém!

– Hogy lehet az? – kiáltottak a testvérek. – Hisz úgy jöttél el hazulról, mint valami ágrólszakadt.

– Dehogysis voltam szegény, hiszen nekem adtátok apánk ócska gúnyáját, s megtaláltam benne, amit megboldogult édesapám nekem szánt.

A két gonosz testvér haját tépte dühében, mikor látta, hogy pórul járt fösvényiségében. Hiszen a Matjek háza és gazdasága többet ért, mint apai örökségük. Kiabálni, szitkozódni kezdtek hát, hogy becsapta, meglopta őket.

– Tudjátok mit? – szólt erre Matjek. – Szerintetek apánk gazdasága rosszabb, mint az enyém, s látom is, a tehenet fogjátok be a szekér elé. Azt mondjátok, megrövidítettelek benneteket; hát cseréljünk.

Kiment a két testvér körülnézni. A Matjek gazdasága szebb volt, jobb volt, mint a kettejüké együttvéve.

– Rendben van! – álltak rá. – Eredj a mi házunkba, mi meg itt maradunk a tiédben. De most aztán kotródj innen, nyomban!

– Csak apám ócska gúnyáját viszem magammal, s éljetek boldogul! – vágott vissza Matjek. – Kedvesebb nekem az apám gazdasága, ha nyomorúságos is, mint bármi más a világon. Isten veletek!

Intett az árva gyerekeknek, s odalépett a szekérhez, mely elé téhen volt fogva, hogy magával vigye, hiszen neki járt az egyesség szerint. De testvérei azt sem hagyták, bottal kergették ki a kapun.

Matjek ismét útnak indult, nem búszult egy csöppet sem, inkább örült a lelke. Csak mikor a házhoz ért, s látta, milyen düledező, ócska kunyhó, karóval megtámasztva, látta, milyen szegényes az istálló, milyen puszta a csűr, micsoda pizok és rendetlenség van mindenütt, akkor szorult össze a szíve rettenetesen. Még egyszer körüljárt, hát egyszer csak a rozzant kerítés hegyére odarebben a szarka s Matjek felé billegette a farkát.

– Jó napot, Matjek!

– Nincs valami jó napom – sóhajtott az új gazda. – Látod, micsoda nyomorúság van itt, azt se tudom, mihez fogjak, hogyan teremtek itt rendet?

– Ej-ej – ingatta fejét a fehérgalléros nénémasszony – nem bízol az Istenben? Valahogy majd csak lesz. A kamrában, a sarokban turkálj egy kicsit, van ott egy fazék számodra, édesanyád ásta el oda.

Azzal mintha nevetett volna megint a derék szarka, és tovaröppent. Matjek nem nagyon bízott a szavában, bár tapasztalta már, hogy nem hazudik. Mégis bement a kamrába, megkaparta ásóval a földet; talált is egy fazekat, nem volt benne arany, az igaz, csak ezüst tallérok, de jó sok, vagy egy pinttel. Megköszönte az anyjának, ahogy illik, visszatért a bátorsága, s újra nekilátott, hogy nagy gonddal és fáradsággal talpra állítsa a gazdaságot. S ment minden, mint a karikacsapás megint. Gyakran úgy érezte, mintha édesanyja és apja ott lenne a közelében, súgnának neki valamit, tanácsot adnának, s vele együtt örvendeznének. Máskor meg odaszállt a szarka a kerítésre, vidáman elbeszélgetett vele, s mindig

jó tanácsot adott. A szomszédok nem győztek csodálkozni, milyen okos és szerencsés az ostoba Matjek; de merthogy nem tudott nagy hangon beszélni, dicsekedni, továbbra is ostoba Matjeknek nevezték, s tréfát űztek belőle. Búsult is Matjek emiatt, mert már szeretett volna megházasodni: a gazdaságba is elkelt az asszony, no meg egyedül is volt nagyon, de senki nem akarta a lányát a hírhedett ostoba legényhez adni. Akárhova is küldött kérőt, mindenütt kosarat kapott.

Egy szép napon a legelőre menet, a sövény mentén, megpillantott egy kislányt. Ott ült rongyos ruhában, és keservesen sírt. Megállott Matjek előtte, és megkérdezte:

– Ki vagy te kislány, és mért sírsz?

A nagy sírástól-zokogástól csak lassacskán tudta elmondani, hogy meghalt a dajkája, szüleiről se tudja, hogy élnek-e, ki-mifélek, s így hát egyedül maradt a világban.

Összeszorult Matjek szíve a kislány szomorú sorsán, hiszen ő maga is megkóstolta az árvaságot. Megkönyörült hát rajta, kézen fogta, s elvitte a törvénybíró feleségéhez, Barciechához.

– Barciecha néném – szólította meg –, itt van ez a szegény árva, nincs hajléka, s nekem nem illő a házamba vennem, hisz nálam nem talál anyát, gondviselőt. Vegye magához, és viselje gondját, ahogy csak tudja, s én majd megfizetek érte... Nem bánom, akármennyibe is kerül, csak jó sora legyen az árvának!

Ráállott a törvénybíroné, mert rögtön eszébe vette, hogy kettős haszna lesz belőle: az árva segít a ház körül, hoz neki gyógyfüveket a rétről, legelteti a libákat, vizet merít a kútból, – s az ostoba Matjek fizet is érte. Ott maradt hát az árva őnála, s a fiú sűrűn érdeklődött utána. Olyan szépen felcseperedett a leány, úgy szépült napról napra, hogy a legény már azon gondolkodott: elveszi feleségül. Az árva hálás volt iránta, nagyon ragaszkodott hozzá, elébe ment az útra, úgy várta, valahányszor jött, mosolyogva, szíves szóval. A törvénybíroné se szólhatott rá egy rossz szót sem, mert dolgos volt, ügyes és eszes.

Teltek-múltak az évek, ismét fellendült a Matjek gazdasága, olyan módos gazda lett apja földjén, hogy a szomszédok meg is irigyelték.

– Hiába, butának áll a szerencse – mondogatták. – Ez a Matjek is, tökfilkó, háromig se tud számolni, mégis a kezére jár minden!

Egy szép napon Matjek haza tartott a határból, s meg akarta látogatni az árva leányt; de nem találta sem az udvaron, ahol, várni szokott rá, sem a kútnál. Csak a törvénybíró áll a küszöbön s köténye csücskével a szemét törölgeti. Szívenszúrta valami Matjeket; közelebb lépett.

– Nincs már itt a Marysiánk! – újságolta az asszony. – Tegnap eljött érte valami nagy uraság, magával vitte, azt mondta, hogy az övök a lány. Még elbúcsúzni sem engedték tőled. Nagyon sírt miatta, és azt üzenté, hogy amíg él, el nem felejt.

A derék Matjek minek is búsult volna, hogy elveszítette? Inkább megköszönte az Istennek, hogy ilyen szerencse érte az árvát. Mégis leverten támolgott haza, s nem ízlett neki semmi...

Nem sokkal ezután, mikor éppen asztalnál ült, s gombócot eddegélt ímmel-ámmal, nagy robaj riasztotta meg. A bátyjai rontottak be a házba; már tönkretették a gazdaságot, amit elvettek tőle, s most azért jöttek, hogy kiűzzék az atyai házból, ebből a gazdaságból is. Rátámadtak, hogy eltulajdonította az ő birtokukat. Fenyegették, hogy megölik, ha mutatkozni mer előttük, s bármit is kíván. Matjek egy szóval sem ellenkezett, csak fogta megint a botját, s elindult világgá.

Megy, mendegél erdőn-mezőn át, végül a hatodik napon egy kastélyhoz ér. A kertben egy szép, finoman öltözött kisasszony sétál. Mikor Matjeket messziről meglátja, rögtön a nyakába borul. Csak most ismer rá a legény: ő az, az árva, akit neveltetett! Marysia erőszakkal becipelte a kastélyba, s bemutatta családjának, mint jótevőjét, aki nagy nyomorúságában megmentette.

Ott maradt Matjek a kastélyban, egyelőre cseléd-sorban, de mikor a szülők jobban megismerték, mivelhogy az árva nagyon szerette, hozzá adták feleségül...

Nehéz elhinni, de így volt, mert engem is meghívtak a lakodalomba, ott is voltam, jó bort ittam, a szakállamon végigfutott, a számba egy korty sem jutott... Itt a vége, fuss el véle!

MESE HEGYDÖNTŐRŐL ÉS FANYŰVŐRŐL

Egy vadász felesége egyszer kiment az erdőbe epret szedni, s közben két ikerfia született. Az anya rögtön meghalt, ezért az árva csecsemőket nem asszony szoptatta, hanem az egyiket egy nőstényfarkas, a másikat egy nőstény medve. Azt, akit a nőstény farkas táplált, Hegydöntőnek hívták, a másikat meg Fanyűvőnek. Az egyik hegyeket döntött, a másik meg úgy tépte ki gyökerestül a legderekből a fákat is, akár a gabonát.

A két testvér nagyon szerette egymást. Együtt indultak világgá, szerencsét próbálni. Mentek, mendegéltek a sötét rengetegen át. Mentek egy napig, kettőig, a harmadikon megálltak, mert sziklás, magas hegy állta útjukat.

– Mit csináljunk, édes bátyám? – kérdezte Fanyűvő búsán.

– Sose bánkódj, édes öcsém, elhajítom ezt a hegyet, s szabad lesz az út előttünk.

Nekitámasztotta vállát, odébbtolta nagy robajjal, vagy fél mérföldnyire onnét. Így hát vígan továbbmentek.

Mentek, mendegéltek: hát egyszer csak hatalmas tölgy áll az úton, s nem engedi át őket. Most Fanyűvő lép elébe, két kezével átfogja, ki is tépi gyökerestül, s a szomszéd folyóba dobja.

De bár oly erősek voltak, mégis elfáradt a lábuk: lenyugodtak hát a fűre. Még el sem bírta az álom szemük héját, mikor látják: egy emberke közeledik, de repülve, olyan gyorsan, hogy nem akad olyan madár, mely röptében utolérné.

Csodálkozva talpra szöknek, mert a repülő emberke megáll, éppen őelőttük.

– Hogy s mint vagytok, legénykéim? – kérdi vígan. – Látom el vagytok fáradva: ha kívánjátok, elviszlek akárhová egy perc alatt.

Szép szőnyeget vett elő, s a fiúk elé terítette.

– Üljetek rá, velem együtt!

Rá is ültek a legények kényelmesen. Az emberke egyet tapsolt, s a szőnyeg felkapta a levegőbe, vitte őket, repült velük madárszárnyon.

– Bizonyára csodálkoztok – szólott újból az emberke –, hogy oly sebesen szaladtam. Varázsbockorom van, egy híres varázslótól kaptam: ha felhúzom, futni kezdek, egy mérföldnyit lépek benne, két mérföldnyit ugrok véle.

Hegydöntő kérlelni kezdi, s Fanyűvő is hozzá járul, adja nekik a bocskorát, egy-egy felet mindegyiknek. Mert hiába oly erősek, mégis elfárad a lábuk. Hajlott is az emberke a kérésükre, s varázsbockorát a két legénynek adta. Repültek egy jó darabot, míg egy nagy városhoz értek: itt leszállt velük a szőnyeg. Szörnyű sárkány dült e tájon, rettegett a város népe: sok-sok embert falt fel mindennap ebédre.

A király közhírré tette: “Aki megöli a sárkányt, választhat két lányom közül, egyet megkap feleségül, s trónomat is, ha meghaltam.”

A két nagyerejű testvér a király színe elé áll, s kijelentik, hogy megölik azt az iszonyatos sárkányt. Megmutatják nekik rögtön a vad szörnyeteg barlangját. Mennek bátran: hát egyszer csak megjelenik az emberke.

– Hogy s mint vagytok, barátocskák? Tudom, hova indultatok, s fogadjátok jó tanácsom: varázsbockort húzzatok, mert hirtelen tör ki a sárkány, moccanásnyi időt sem hagy.

Hallgattak a bölcs tanácsra. Fanyűvő a barlang elé állt, és egy hatalmas tölgyet fogott, hogy lesújtson véle nyomban a sárkány fejére. Hegydöntő meg hátul állott, s a kemény sziklabarlangot rázta, mint a könnyű kévét.

Hirtelen kiront a sárkány a barlangjából, s ijedtében Fanyűvő el is felejt, hogy dorong van a kezében: szerencse, hogy varázsbockort húzott, s két mérföldnyit ugrott. A sárkány nem érte utol, hát Hegydöntő felé fordult: az ijedten fölemelte a sziklát, s úgy odavágta, hogy süvöltve hullt a földre, éppen a sárkány farkára. Hegydöntő, bármi erős is volt, mégis két mérföldnyit ugrott, s találkozott az öccsével.

– Menjünk oda, bátyám, együtt, most a sárkány nem mozdulhat, te csapj rá a tölgybunkóval, én meg hegyet döntök rája.

Bátran mennek hát feléje: egyik hegyet visz kezében, másik meg tölgyfát suhintgat. Mikor a sárkány meglátja, felüvölt, mint toportyánhad: rájuk vetné magát nyomban, de a farkát a szikla nyomja. Fanyűvő rásújt a tölgygel, és éppen fején találja: hegyet vág hozzá a bátyja, s befedi a sárkány testét.

A király már várta őket, odaadta a két lányát feleségül, s nemsokára, mikor meghalt, királysága is rájuk szállt: megosztották egymás között a testvérek, s halálukig vígan éltek.

KRAK, A WAWELI SÁRKÁNY ÉS WANDA KIRÁLYLÁNY

Visztula, te fehér anya, mért zavaros vized habja? Zavaros már hogyne lenne, mikor könnyek folynak benne? A nép, a kezét tördelve, segítségért kiált egyre, s nincs segítség sehonnan se... Sárkány a hegy barlangjában, amit meglát, mind elnyeli, amit megkap, mind megeszi. Mikor bőszen üvölt éhen, az egész hegy reszket tőle.

Ha jóllakott, szuszog ott benn, megfertőzi a levegőt... Éjjel-nappal nincsen nyugság, üres a föld, szökik a nép, erdőbe fut a vadállat... Irtja barmát és a népet, gyermeket és asszonyt megfojt, s nem lakik jól zsákmányával, egyre csak bőg, szuszog egyre. Hogy pusztítsák el a sárkányt? Kard nem fogja vastag bőrét, bot nem zúzza koponyáját, torkát kéz meg nem fojthatja, villám tüze el nem éri, el nem nyeli víznek habja, be nem fedí földnek halma. Krak a várban búsan ül fenn, gondolkozik, tekergeti szakállát, s a földre bámul. Hogy terítse le a sárkányt, hogyan irtsa ki a szörnyet? Gondolkozik egy hónapig, gondolkozik egy másikig, s a sárkány a népet falja, gondolkozik harmadikig, bőg a sárkány... Mit tegyen hát? Tördeli a kezét sírva. Hogy terítse le a sárkányt, hogyan irtsa ki a szörnyet?

Hétszer telik meg a hold fenn, hétszer ragyog fel az égen, mikor Krak Skubát hivatja.

– Skuba szolgám, tedd, mit mondok: vágj le egy ökröt, juhot ölj le, belsejüket dobd a vízbe, aztán keríts forró szurkot, vegyél elő vörös szenet, vegyél elő égő kényt is. Tömd ki kénnel és szurokkal, dobd a sárkánybarlang elé azt a juhot, azt az ökröt, mikor üvölt éhségében: hadd nyelje le azt a tüzet, hadd égesse ki a belét, pukkadjon szét a vad sárkány.

Elment Skuba, és megtette, mit a bölcs király parancsolt. Ökröt ölt le, juhot ölt le, szént, kényt, szurkot tömött belé: s a barlanghoz elhurcolta. Mikor bőszen üvölt éhen, és kitátja éhes száját: nesze étel, gonosz sárkány! El is nyeli szörnyű toroka, üvölt, reng a hegy is

tőle, még a vár is inog tőle. Meggyullad a sárkány béle, marja a tűz a belsejét. Kidugja a lyukból fejét, lerohan a Visztulához, és lefetyel. Lefetyel, míg teleszívja magát vízzel, nagyot üvölt, és szét pukkan.

Ekkor Krak lejön a várból, karddal a fejét levágja, karóra szúrja magasra.

– Ide nézzél, kedves népem, véget ért a szenvedésed.

Madár viszi az örömhírt, szél fut vele a határba: szántóvető, menj a földre, pásztor, hajtsd ki a nyáját, gyerek, eredj mezőre: nincs már sárkány, nincsen többé.

A sárkány barlangja fölött, fönny a hegyen, kővárában uralkodik Krak nyugodtan, néz a világ négy tájára, négy nemzeteit vert le hadban.

Ősz szakálla megnövekszik, már hatalmas mellén fekszik, már a térdét elborítja. Mikor majd a földet éri, tudja Krak, hogy meg kell halni. Nem örül, és nem is bánja, hogy véget ér királysága, már két fia áll mellette, s Wanda lánya, egyetlenje. Szakálla már földig ér le.

– Nékem eljött már az óráim; osszátok ketté a földet. Húgotoknak meg adjatok hozományt, királyhoz méltót, s éljetekek szép békekességben. Sirasd hát atyádat, népem!

A nép sírva fakadt, s testét Lassota hegyére vitte. Ottan máglyára fektették, nagy halotti tort rendeztek, Krak hamvait összeszedték, ki-ki vett egy marék földet, mentek, s szórták, míg a sírdomb megnőtt nagy hegynyi magasra.

A két testvér szétosztotta az országot, s uralkodnak: Krak a király a föld felén, másik felén Lech a király. Lech reszketve lesi bátyját: elveheti királyságát.

– Menjünk, bátyám, az erdőbe, vadászatra, menjünk együtt a sötét, vad rengetegbe... majd fölhajtunk néhány szarvast, leterítünk néhány medvét.

Lóra ültek. Húguk kéri a toronyból:

– Ne menjetekek vadászatra, károgott a holló reggel, s véres álmod láttam éjjel. Vigyetekek hát szolganépet; szilaj a vad, mély az erdő.

De Krak csak nevetve mondja:

– Nem félünk erdőtől, vadtól.

Beértekek a rengetegbe. Ekkor megáll a kisebbik:

– Itten, bátyám, meg kell halnod. Enyém lesz az egész ország.

Szól, s lesújtott a fejére, hogy kifröccsent skarlát vére, s holtan rogyott Krak a földre. Hova tegye Lech a testét? A farkasok kiáshatják, az emberek megismerik. Kardjával négyfelé vágja, felszabdálja darabkákra, s a keresztútnál elássa. Fehér homokot szór rája, letapossa rajt a földet. Nézi őket hold és csillag, látja őket sötét erdő; hold és csillag nem szól róla, erdő hangját ki sem hallja.

Sírva tér meg Lech a várba, kezét tördel, köntöst szaggat.

– Jaj nekem! A mély erdőben bátyám a vad széjjeltépte, íme, véres a köntösöm, mert hiába védelmeztem.

Lech elvette bátyja földjét, s uralkodott fenn a várban. A keresztútnál, ahol Krak fehér homok alatt nyugszik, fényes liliomok nőnek, virágoznak, és a szélnek nyögve, sírva így mesélnek:

– Ez a domb Krak sírja itten, öccse ölte meg kegyetlen.

Sötét éjben szörnyű hangok: meghallják az arra járók, s felfedi a szél a testet. Viszik Krak testét a várba, vének gyűlnek a tanácsba.

– Aki testvérét megölte, menjen innen mindörökre, amerre lát, fusson innen. Wanda maradt egyedül, ki esküt tett az isteneknek. ő legyen a mi királynőnk!

– Én legyek a királynőtök, holott nem lesz soha férjem, isteneknek megígértem?

– Wanda vízen, Wanda földön, Wanda légyen a királynő – zengi a nép, kiáltozza. – Uralkodjék Krak leánya!

A határon rabló német les, mint róka odújában, a hír hozzá gyorsan ér el: lány uralkodik a várban, koszorú a koronája, guzsaly a kard a kezében, s nincsen ura, nem megy férjhez! Rytgar gyűjti népét hadba, Wanda földjét megtámadja. Hogy elérnek a határhoz, követet küld a leányhoz:

– Wanda, légy a feleségem, mert különben tűzzel-vassal könnyen végzünk országoddal.

Már had árad a mezőkre, dárda csillog az erdőben; villog a pajzs, cseng a fegyver, Wanda így szól a követhoz:

– Isteneknek tettem esküt, soha nem lesz földi férjem. Hadra vágytok? Hadat szerzek, csapjunk össze véres harcban.

Követ elment, sereg árad; mezőt ellep, hegyet ellep. Wanda karddal, koszorúsán, elől vágat fénylő arccal. Nézd csak, német, számláld néped!

Nézi Rytgar, merre vannak, de, se hírük már, se hamvuk: elszaladtak a hegyekbe. Maga maradt a bőszt Rytgar. Szidja isteneit, sorsát, átdöfi a szívét karddal:

– Uralkodj boldogan, Wanda!

A királynő diadallal tér meg, s népét összehívja.

Eljük lép koszorúsán, hófehérben, virágszál van a kezében.

– Köszöntelek, tisztos vének. Nékem eljött már az órák, életemet elígértem, isteneknek adom vissza; ne küzdjenek értem haddal, akik földem megkívánják. Vigyetek a Visztulához, hol kavarog mély örvénye – szólt, és a folyóba ugrott. A nép úrnőjét siratja, összegyűl a holttesténél; dombot hány a királynőre, s dalban zengi őt örökre.

A PÁFRÁNY VIRÁGA

Örök idők óta mindenki tudja, de különösen az öreg anyókák, akik hosszú históriákat mesélnek róla téli estéken, a vígan pattogó kandallótűz mellett, hogy Szent János napjának éjjelén, az esztendő legrövidebb éjszakáján, kivirágzik a páfrány. Aki megtalálja, letépi és szívére rejti virágát, annak nagy szerencsében és boldogságban lesz része a földön.

Csak az a baj, hogy egyetlen ilyen éjszaka van az egész esztendőben, az is nagyon rövid, s a páfránynak csak egy virága nyílik minden esztendőben, az is úgy elrejtőzik valamelyik zugban, hogy különös szerencséje van annak, aki megtalálja.

Azok, akik értenek az efféle csodadolgokhoz, még azt is beszélnek, hogy igen nehéz és veszedelmes út vezet a virághoz, rémek, kísértetek riasztják vissza a virágkeresőt, azok védik a virágot, nem engednek oda senkit.. Különös nagy merészség és nem mindennapi bátorság kell ahhoz, hogy valaki megszerette magának a páfrány virágát.

Még azt is beszélnek, hogy a virágocskát eleivel meg se lehet ismerni, olyan kicsinek, csúnyának, jelentéktelennek látszik, s csak miután letépi, bontja ki csodás nagyságú kelyhét.

Mivelhogy olyan nehéz a virághoz hozzájutni és leszakítani, így aligha látta valaki, s az öregebbek is csak hallomásból tudnak róla – mindenki másképp meséli a dolgot, s maga is hozzátold valamit.

Annyi azonban biztos, hogy Szent János éjszakáján virágzik rövid ideig, míg meg nem szólal a kakas, s aki leszakítja, annak attól a perctől kezdve minden kívánsága teljesül: még ha a legcsodálatosabb dolog jutna is eszébe, nyomban valóra válik.

Az is tudni való, hogy csak fiatal tépheti le a virágot s csakis tiszta kézzel. Öreg ember ha meg is találná, rögtön szétporladna az ujjai között.

Ezt mesélik az emberek, s minden mesének igazság a magja: bár az emberek mindenféle rongyba burkolják, úgyhogy gyakran alig látni, mégis csak ott van az a mag.

Volt egyszer, hol nem volt, volt egyszer egy fiú, akit úgy hívtak, hogy Jacus. A faluban kíváncsinak csúfolták, mert folyton keresett, kutatót, mindenre fűlelt, s mindig azt kívánta a legjobban, amit a legnehezebb volt megszerezni. Ilyen volt már a természetete. Ami a lába elé hullott, vagy amiért csak a kezét kellett kinyújtania, azt lebecsülte, semmibe se vette: amiért verekedni, törekedni kellett, az esett ínyére.

Történt, hogy egy este a tűz körül üldögéltek mindnyájan, s Jacus a botját faricskálta bicskájával, mindenáron kutyafej formára akarta kifaragni. Egy öreg, bölcs, világlátott anyóka mesélni kezdett a páfrány virágáról.

A kíváncsi Jacus csak hallgatta, s úgy beléfeledkezett, hogy még a bot is kihullott a kezéből, s majdhogy le nem vágta bicskájával az ujját.

Az anyóka úgy mesélt a páfrány virágáról, mintha ő maga a tulajdon szemével látta volna, bár a rongyairól ítélve, nem lehetett különösebb szerencséje. Mikor befejezte a mesét, Jacus azt mondotta magában: "Lesz, ami lesz, de én ezt a virágot megszerzem magamnak."

– Megszerzem, mert ha az ember erősen akar valamit, s azt mondja magában, hogy úgy lesz, végül mindig eléri – mondogatta Jacus gyakran.

Nem messze a falucskától, ahol Jacus szüleinek házacskája, kertecskéje és földcskéje volt, erdő sötétlett: ennek az erdőnek a szélén gyújtottak mindig tüzet, itt ülte meg a falubeli fiatalság Szent János éjszakáját.

Míg a többiek átugrálták a tüzet, s megperzselik a lábukat – gondolta Jacus – majd ő elmegy az erdőbe, és megkeresi a páfrány virágát. Ha nem sikerül az első évben, elmegy a következőben, míg végül meg nem találja, övé nem lesz a virág.

Várt is hónapokon át, várta azt az éjszakát, és mindig csak a virág járt az eszében. Rettenetesen hosszúnak érezte az időt.

Végre eljött a várva várt nap, közeledett a várva várt éjszaka. A faluból a fiatalok elmentek mind tüzet gyújtani, ugrálni, énekelni, mulatni.

Jacus pedig megmosdott szépen, fehér inget vett fel, új piros övet kötött a derekára, viseletlen hársfa sarut fűzött a lábára, fejére

pávatollas sapkát tett, s mihelyt eljött az ideje, s leszállt az est, az erdőbe surrant.

Némán feketéllett az erdő, fölötte sötét éjszaka. A csillagok alig pislákolnak: csupán maguknak világítottak, a földnek nem volt belőlük haszna.

Jacus nappal jól ismerte az erdő mélyébe vezető utat. Most azonban, alighogy mélyebbre merészkedett, csodálatos módon sem az ismert ösvényt nem bírta megtalálni, sem nem tudta a fákat megkülönböztetni egymástól. Mintha megváltozott volna minden. A földre dőlt fatörzsek rettentően megvastagodtak. A kivágott fák tönkjei olyan összevissza nőttek, hogy sem megkerülni őket, sem átmászni rajtuk nem lehetett. A bokrok úgy megsűrűsödtek, s olyan tüskések voltak, mint soha azelőtt: csalán csípett, tövis szúrta Jacus lábát. S körös-körül vaksötét, a sűrű sötétségben hol itt, hol ott gyulladt ki egy-egy szempár: úgy néz rá, mintha fel akarná falni, színét váltja, sárga, zöld, vörös, fehér fényben játszik, hirtelen felvillan és kialszik. Temérdek szempár villogott jobbra, balra, fönt és alant, de Jacus nem ijedt meg tőlük. Tudta, hogy csak rémisztgetik. – Mit nekem kísértetek! – mormolta magában.

Nem az a lengyel legény, aki megijed a saját árnyékától.

Továbbment, de milyen nehéz volt előbbre jutni! Hol fatörzs dőlt az útjába, hol meg ő ment neki egy-egy kidőlt fának. Kapaszkodik, kapaszkodik, s mikor végül eléri a hegy tetejét, s le akarna ereszkedni, akkor látja, hogy megint akkora kis dombocska, amit átléphetett volna könnyen.

Odább hatalmas fenyő állt az úton, sudara a végtelenbe nyúlik, lent meg olyan vastag a törzse, akár egy torony. Meg akarja kerülni, megy, megy, s mikor már megkerülte, akkor látja: olyan vékony kis vessző, hogy botot is faraghatna belőle. Értette már, hogy gonosz erők akarják eltéríteni útjából.

Aztán olyan sűrű bozót állta az útját, hogy a kisujja sem fért át rajta: de Jacus nekivetette magát, taszította, gyömöszölte, fojtogatta, tördelte, s szerencsésen keresztülfurakodott rajta.

Egyszer meg mocsaras ingóványba jut. Nincs rá mód, hogy megkerülje, s ahogy megpróbálna belelépni, lába nem ér feneket.

Itt-ott zsombék állt ki belőle, így hát egyik buckáról a másikra ugrik. Alighogy rálép valamelyikre, kicsúszik a talpa alól, de amikor

szaladni kezd, átjut az ingovány túlsó partjára. Ahogy visszapillant, a zombékok, mint megannyi emberi fej, kinéznek a mocsárból, és vigyorognak rajta.

Odább, bár kanyargós és úttalan úton tört előre, mégis könnyebben haladt: csakúgy eltévedt, hogy ha megkérdezte volna valaki, merre van a faluja, nem tudta volna megmondani.

Egyszer csak látja: óriási páfránybokor áll előtte, de akkora, mint a legvénebb tölgy, s egyik levele tövében ott ragyog, akár a gyémánt, egy parányi virágocska... Őt aranyzirma van, a közepén meg nevet a szeme, s forog, mint a malom kereke. Jacus szíve megdobbant: kinyújtotta kezét, s már-már megragadta a virágot, mikor – nem tudni, hol – megszólalt a kakas. A virágocska szeme nagyra nyílt, aztán kihunyt. Jacus valami nevetésfélét hallott mindenfelől, de hogy tényleg nevetett-e valaki, a levelek susogtak-e, vagy a békák brekegtek, azt nem tudta megpillantani, mert hirtelen zúgni kezdett a feje, megfordult vele a világ, s végigdőlt a földön, akár egy tuskó.

Hogy aztán mi történt vele, azt már nem tudta. Kunyhójában ébredt fel, az ágyban: anyja sírva mesélte, hogy keresésére indult, s reggeltájt találta meg félholtan az erdőben.

Jacus most már mindenre pontosan visszaemlékezett, de nem vallott be semmit. Szégyellte magát. Csak annyit mondott magában, hogy ezzel még nincs vége a dolognak, majd eljön a következő Szent János napja, meglátjuk, mi lesz. Egész évben csak ez járt az eszében, de nem szólt róla senkinek, nehogy kinevessék az emberek. Akkor ismét megmosdott, fehér inget vett fel, piros övet kötött a derekára, viseletlen hársfa sarut fűzött a lábára, s mikor a többiek a tűzhöz mentek, ő az erdőbe indult.

Azt hitte, hogy megint majd úgy kell átfurakodnia, mint első ízben: de most megint egészen másmilyen volt az erdő és az út. Karcsú fenyők és tölgyek állottak egymástól nagy távolságban, köves, pusztá földön. Sokáig tartott, míg egyik fától a másikig eljutott, s a fák közt hatalmas, síkos kövek heverték, mintha a földből nőttek volna ki.

Sűrűn burjánzott közöttük a páfrány: mindenféle, kisebb-nagyobb, de virág nem volt egyikén sem. Eleinte bokáig ért a páfrány, azután térdig, majd derékig, nyakig, végül elmerült benne, mert magasabbra

nőtt, mint amekkora ő maga volt... Úgy zúgott, mint a tenger, s a zúgáson át mintha nevetést, jajgatást és sírást lehetett volna hallani. Amelyik páfrányra ráugrott, felszisszent a lába alatt, amelyikbe kapaszkodott, mintha vérzett volna. Úgy érezte, olyan hosszú az út, mintha már egy egész esztendeje menne. S a virág nincs sehol... De nem fordult vissza, s nem vesztette el bátorságát, csak ment tovább rendületlenül.

Egyszer csak feléje ragyog messziről a virágocska: öt aranyzirom körös-körül, s középpütt forog a szeme, mint a malom kereke.

Jacus odaszaladt, kinyújtotta a kezét... ekkor ismét megszólalt a kakas, s a jelenés eltűnt a szeme elől.

De most már nem esett hanyatt, nem ájult el, csupán leült egy kőre. Könnyek gyűltek a szemébe, haragos indulatok viharoztak a lelkében.

– Három az igazság! – kiáltott fel dacosan, s minthogy nagyon elfáradt, lefeküdt a mohára és elaludt.

Alig hunyta le a szemét, máris álmodni kezdett. Megjelent előtte az ötszirmú, nevető szemű virágocska.

– No, mi az? Nem volt elég? – kacagott rá. – Fogsz még továbbra is üldözni engem?

– Amit egyszer elhatároztam, annak úgy kell lenni – mormolta Jacus. – Még nincs vége! Az enyém leszel!

A virágocska egyik szirma megnyúlt, mint egy nyelvecske, s Jacusnak az volt az érzése, hogy az ő bosszantására ölti ki rá, azután minden eltűnt, a fiú mély álomba hullt. Aludt reggelig. Mikor felébredt, ismerős helyen találta magát, az erdő szélén, nem messze falucskájától, s maga se tudta, álom volt-e, ami tegnap történt avagy valóság. Mikor kunyhócskájába visszatért, olyan fáradt volt, hogy nyomban le kellett feküdnie, s édesanyja szörnyülködött, mitől látszik ily meggyötörtnek.

Egész éven át nem szólt senkinek semmit, csak azon törte a fejér folyton, hogyan szerezhetné meg a páfrány virágát! De nem tudott semmit kitalálni, így hát a sorsra kellett bíznia magát.

Szent János estéjén ismét fehér inget vett fel, piros övet, viseletlen sarut, s bár anyja nem akarta elengedni, alighogy besötétedett, az erdőbe szaladt.

Most olyan volt az erdő, mint máskor: nem változott meg benne semmi. Ismerős fák közt, ismerős ösvényeken haladt, sehol semmi csoda nem állta útját, de páfrányt még csak mutatóba sem látott. Mégis könnyebb volt ismerős ösvényeken behatolni a sűrűségbe, messze, messze, ahol – jól emlékezett – a páfrány nőtt. Meg is találta azon a helyen, s tüstént kutatni kezdett a levelek között, de virágnak nyoma sem volt. Egyik-másik hajtáson bogarak mászkáltak, hernyók aludtak, olyiknak fonnyadtan csüngött a levele. Jacus már abba akarta hagyni a hasztalan keresést, amikor közvetlen a lába előtt megpillantotta a virágocskát. Öt aranyszirma volt, s közepén ragyogott a szeme. Kinyújtotta a kezét utána és megtagadta. Égette, mint a tűz, nem dobta el, erősen fogta a markában.

A virág szeme láttára nőni kezdett, s úgy tündökölt, hogy Jacusnak be kellett csuknia a szemét, különben megvakult volna tőle. Rögtön inge alá dugta, bal felől, a szívére. Ekkor megszólalt egy hang:

– Szerencséd van, hogy megszerezted, csak ne feledd, hogy akié vagyok, mindent megtehet, mindent megkap, amit kíván, de soha senkivel nem szabad megosztania boldogságát.

Jacusnak úgy megzavarta a nagy öröm asz eszét, hogy nem sokat hederített a hangra. – Eh mit nekem! – gondolta. – Fő, hogy jó sorom legyen a földön...

Nyomban érezte, hogy a virág a testéhez tapadt, odanőtt, s a szívébe eresztette gyökerét. Nagyon megörült neki, legalább nem kell félnie, hogy megszökik, vagy elveszi tőle valaki.

Félrechapott sapkával, dudorászva indult hazafelé. Az út fénylett előtte, mint valami ezüstszalag, a fák utat engedtek neki, a bokrok félrehajoltak, a virágok, ahogy elment mellettük, földig hajoltak előtte. Emelt fővel lépkedett, s közben azon gondolkodott, mit kívánjon. Palotát szeretett volna magának, nagy falut, népes cselédséget s hatalmas országot.

Ahogy erre gondolt, máris az erdő szélén találta magát, de egészen ismeretlen vidéken.

Ahogy öltözékére pillantott, alig ismert magára! Ragyogó selyemruha volt rajta, a lábán aranypatkós csizma, öve aranyszögekkel kiverve, inge a legvékonyabb sziléziai vászonból készült.

Hintó állott előtte, hat aranyzablás fehér ló elébe fogva, körülötte szolgák, sujtásos ruhában. A komornyik mélyen meghajolt, s kezét odanyújtva segítségnek, betessékelte a hintóba, és aztán – gyí, fakó!

Jacus biztos volt benne, hogy palotájába viszik, s valóban úgy is történt. Egy percbe se telt, s a hintó megállt a tornác előtt, ahol népes cselédség várta. De nem volt köztük egy ismerős vagy jó barát sem, csupa ismeretlen, különös arc, s mintha rettegne, félne valamennyi.

Belépett a palotába. Olyan pompa és fényűzés fogadta, amilyenről nem is álmodott.

– Most aztán élvezni fogom az életet! – kiáltott fel Jacus, mikor már mindent megnézett, s rögtön az ágyhoz lépett, mert a fáradságos éjszaka után lenyűgözte az álom. Maga sem tudta, hány óra hosszat pihent. Csak arra ébredt fel, hogy igen-igen éhes lett.

Ott állt az asztal megrakva a legfinomabb ételekkel, s azonkívül, ami csak Jacus eszébe jutott, rögtön előtte termelt tálastul. S ahogy előbb nem tudott betelni az alvással, úgy volt most az étellel-itallal: nem hagyta abba, addig falatozott, míg végül nem jutott már semmi új az eszébe, s elment a kedve az evéstől.

Aztán kiment Jacus a kertbe.

Csodálatos fák nőttek ebben a kertben: virágok és gyümölcsök egyszerre pompáztak rajtuk. S lépten-nyomon újabb meg újabb látvány tárult a szeme elé. A kert egyik vége a tenger partjáig nyúlt, másfelől hatalmas erdővé sűrűsödött: közepét folyó szelte át. Jacus csak járt benne tátott szájjal, csodálkozott, de leginkább az nem fért a fejébe, hogy nem látott semerre sem ismerős vidéket. Sem az erdőt nem látta, ahol a páfrány virágát megtalálta, sem szülőfalucskáját. Nem vágyódott még utánuk, csak éppen tudni szerette volna, hova lettek.

Idegen világ vette őt körül: pompás, gyönyörű világ, de nem az övé. Kissé el is szomorodott. De mikor egy szavára összefutottak az emberek, mélyen hajlongtak előtte, s teljesítették, amit csak kívánt. Jacus megfeledkezett szülőfalucskájáról, kunyhójáról és szüleiről.

Másnap kívánságára elvezették a kincstárba. Halomban hevert itt az arany, ezüst, gyémánt s valami különös, festett papirosok,

melyekért mindent meg lehet kapni, amit csak kíván az ember, bár közönséges rongyból készültek, mint minden más papír.

– Édes istenem – gondolta Jacus –, ha küldhetnék ebből a gazdagságból egy-két marékkal apámnak és testvéreimnek, hogy még egy kis földet vegyenek maguknak...

De tudta, hogy olyan boldogság az övé, amelyet senkivel meg nem oszthat: ha megosztaná, rögtön elveszítene mindent.

– Édes istenem! – nyugtatta meg magát. – Minek törődjem én a mások bajával? Minek segítsek én rajtuk? Hát nekik nincs eszük meg kezük? Menjen más is virágot keresni, segítsen magán mindenki, ahogy tud!

Így éldegélt Jacus tovább, s egyre újabb mulatságokat talált ki saját szórakoztatására. Újabb palotákat építtetett, átalakíttatta a kertet, szürke lovait pejlovakra cserélte, a hókákat deresre, mindenféle csudadolgokat hozatott a világ végéről, aranyhímzéses, drágaköves holmikat, a tengeren túlról szállítottak ínyenc falatokat az asztalára – míg végül meguntta mindezt. Ekkor a finom gombócok helyett nyers répát kezdett enni, a császármadár helyett fehérpecsenyét krumplival: de ettől is megundorodott, mert soha nem volt éhes.

De a legrosszabb az volt, hogy nem tudta, mihez fogjon. Nem illett kézbe venni sem baltát, de még egy kapát sem. Szörnyen unatkozott. Nem talált más unaloműzőt, mint hogy alárendeltjeit kínozza: ez még valamennyire elszórakoztatta, de végül ebbe is belefáradt.

Így telt el egy év meg egy második. Minden megvolt, amit csak kívánt, de olyan ostobának tűnt a szemében ez a boldogság, hogy elment a kedve az élettől.

Leginkább a honvágy gyötörte. Vágyakozott szülőfalucskája, kunyhója és szülei után. Csak legalább láthatná őket, megtudhatná, mi van velük...

Édesanyját nagyon szerette, s összeszorult a szíve, valahányszor rágondolt.

Egy szép napon merész cselekedetre határozta el magát. Hintójába ült, s azt kívánta, hogy szülőfalujába jusson, szülőháza elé. Tüstént el is indultak a lovak, repültek, mint a szélvész, s észre

se vette magát, máris megálltak a jól ismert udvar előtt. Jacus szeméből megindult a könny.

Olyan volt itt minden, mint néhány évvel ezelőtt, mikor eljött. csak éppen azóta öregebb lett a kunyhó, s a pompa után, melyhez hozzászokott, még nyomorúságosabbnak tűnt a szemében. Az öreg vályú a kútnál, a tuskó, melyen fát vágott valaha, az udvar kapuja, a moh lepte háztető, a nekitámasztott létra – mind úgy állott, mint azelőtt. Hát az emberek?

Öreg, görnyedt, szurtos ruhás anyóka dugta ki fejét az ablakon: félve nézegette a hintót, mely a kunyhója előtt megállott.

Jacus kiszállt. Az udvaron hevert az öreg Burek: még soványabb lett azóta, s a szőre égnek meredt. Farára ülve böszülten megugatta, s esze ágában sem volt megismerni.

Jacus a kunyhóhoz lépett. A küszöbön az ajtónak támaszkodva ott állott az anyja, reászögezte szemét, de nem ismerte fel benne elsőszülött fiát. Mély megindultság fogta el Jacus szívét.

– Édesanyám! – kiáltott. – Hiszen én vagyok a fia, Jacek!

Megremegett az anyóka erre a hangra, s füsttől és sírástól kivörösödött szemét feléje fordította.

– Jacus? Ne tréfáljon már, nagyságos úr! Az én fiam rég odaveszett! Hiszen ha élne, bizonyára felkereste volna szegény szüleit ennyi év óta, nem hagyna minket éhen pusztulni.

Fejét ingatva keserűen mosolygott.

– Ugyan dehogy! Ugyan dehogy! – ismételte. – Az én Jacusom becsületes szívű legény volt, nem kell neki az olyan gazdagság, amit övéivel meg nem oszthat.

Elszégyellte magát Jacus nagyon, lesütötte a szemét. Tömve voltak a zsebei arannyal, de ahogy belenyúlt, hogy odavessen egy marékkal anyja kötőjébe, félelem fogta el, nem akart mindent elveszíteni.

S így állt ott, megalázva, gyáván, az anyóka meg csak nézte...

Köréje gyűltek a testvérei is, s az ajtóban megjelent az apja feje... Jacusnak olvadozott a szíve, de mihelyt a hintóra, a lovakra, a szolgákra nézett, mihelyt eszébe jutott drága palotája, szíve megkeményedett, s érezte, hogy úgy fekszik rajta a páfrány virága, mint egy vaspáncél...

Szótlanul fordított hátat öreg anyjának. Semerre sem nézve, lassú léptekkel távozott, csak Burek veszett ugatása kísérte. Beült a hintóba, s visszahajtatott a paradicsomba.

De hogy mi ment végbe a lelkében, azt toll le nem írhatja. Öreg anyjának szavai – hogy nem lehet boldog az ember, ha boldogságát másokkal meg nem oszthatja –, úgy csengtek a fülében, mint valami átok.

Mikor palotájába visszatért, zenekart hívatott, muzsikát rendelt, bált rendezett, megrakatta az asztalokat roskadásig: még le is itta magát egy kicsit, megvesszőztetett néhány embert, de ez se segített semmit. Szomorúsága továbbra sem oszlott el.

S bár tejben-vajban fürdött ezután is, keserű volt a szája íze, s mintha mázsás kő nyomta volna a szívét.

Végül nem bírta tovább, s egy év múlva ismét elhajtatott szülőfalucskájába, öreg szülei kunyhójába.

Minden olyan volt, mint régen: a vályú, a tuskó, a háztető, a létra, a kapu meg Burek is égnek álló szőrével, csak öreg anyja nem jött elő. Legkisebb öccse, Matjek jelent meg piszkos ingben a küszöbön.

- Hát édesanyád hol van? – kérdezte a jövevény.
- Betegen fekszik – sóhajtott a kicsi.
- És édesapád?
- A temetőben...

Burek ugyan majd elkapta a sarkát, de Jacus mégis bement a kunyhóba. Öreg édesanyja nyögdécselve feküdt a kuckóban, az ágyán. Jacus odalépett hozzá: az anyóka ránézett... nem ismerte meg... Nehezebbre esett a beszéd, s Jacus nem mert semmit sem kérdezni.

Szívét fájdalom hasogatta. Már a zsebébe nyúlt, hogy teleszórja arannyal a lócat, de összeszorult a marka, szörnyű félelem fogta el, hogy elveszíti saját boldogságát.

S a becstelen fiú okoskodni kezdett magában:

– Ő már úgylis öreg, nem sokat várhat az élettől... én meg fiatal vagyok. Ő már nem sokáig kínlódik, de előttem ott az egész élet, a világ, az uralkodás.

Kifutott a kunyhóból, hintájába szökkent, s visszatért a palotába. De alighogy megérkezett, bezárkózott, és sírva fakadt.

Szívének vaspáncélja alatt, melyet a páfrány virága védett, felébredt megkötözött, elnyomott lelkiismerete, és marni kezdte a szívét. Ezért muzsikát rendelt, táncoló udvaroncokkal vette magát körül, s ő maga inni kezdett, hogy lelkiismeretét elaltassa.

Néha úgy érezte, hogy sikerült elaltatnia, de amikor újra megszólalt, Jacus majdhogy bele nem őrült. Másnap és a következő napokon egy percig sem pihent, lefoglalta magát, hogy gondolatait elterelje: rohangált, lovagolt, lövöldözött, lármás mulatságot rendezett, ivott, tivornyázott. De hiába!

Túl minden lármán, muzsikán, folyton az csengett fülében:

– Nem lehet boldog az ember, ha boldogságát másokkal meg nem osztja.

Egy év se telt bele, s Jacus sovány lett, mint a karó, sápadt, mint a viasz, s a nagy bőség és boldogság közepette elviselhetetlen kínokat szenvedett. Végül egy álmatlan éjszaka után teletömte zsebeit arannyal, s a kunyhóhoz vitette magát. Elhatározta: megmenti anyját és testvéreit, ha el is veszítene mindent.

– Lesz, ami lesz! – gondolta. – Pusztuljak el inkább, de nem bírok így tovább élni, ezzel a féreggel a szívemen!

A lovak megállottak a kunyhó előtt.

Olyan volt minden, mint azelőtt: az öreg kút, a vályú, a tuskó, a háztető, a létra – a kunyhó küszöbén azonban nem volt egy teremtet lélek.

Jacus az ajtóhoz szaladt: be volt támasztva karóval. Benézett az ablakon: sehol senki. Meglátta egy koldus, aki a kerítésnél ácsorgott. Odakiáltott:

– Mit keres ott, nagyságos úr? Üres a kunyhó, mindnyájukat sírba vitte a nyomorúság, az éhség meg a betegség.

S a szerencse fia szinte kővé meredten állott a küszöbön – csak állt, állt...

– Az én bűnöm, hogy elpusztultak – mondta magában. – Hát pusztuljak el én is!

Alighogy ezt kimondta, megnyílt alatta a föld, és elnyelte, s vele együtt a páfrány virágát is, melyet azóta hiába keres az ember a világon. ^{15}

MADEJ NYOSZOLYÁJA

Valamikor réges-régen egy krakkói kalmár teli társzekérrel igyekezett hazafelé. Egy nagy, sűrű erdőben lepte meg az éjszaka, s olyan hatalmas vihar kerekedett, hogy az orra hegyéig sem látott. Fáradt, éhes lovai nem látták az utat – észre se vették, s mocsaras ingoványba tévedtek. A szekér tengelyig merült a mocsárba, s semmiképpen nem lehetett kimozdítani onnan. A kalmár éhesen, dideregve, vágyakozva gondolt otthonára, hol felesége és gyermekei várják, s kínjában felsóhajtott:

– Szívesen odaadnám mindenemet annak, aki ebből a bajból kiszabadít!

Még jobban fölmorajlott az erdő, hollók és csókák repültek fel károgva a fákról, s a tépett felhők közül kivillanó hold sápadt fényében különös alak tűnt fel a kalmár szekere mellett. Alacsony, fekete figura volt, kék nadrágban, piros német frakkban, háromszögletű kalappal a fején. Az arca lángolt, a szeme izzott, akár a kandúré, s a cipőjéből görbe karmok állottak ki. A kalmár ijedten ismerte fel: maga az ördög volt, saját személyében! A sötét alak rögtön odalépett hozzá, s rekedt hangon suttogetta a fülébe:

– Segíték rajtad, kivezetlek a jó útra, ha nekem adod azt, ami a házában a tiéd, de nem tudsz róla!

A kalmár sokáig gondolkozott. Minthogy azonban úgy vélte, hogy mindenről tud, ami az övé, remélte, hogy végül valami aprósággal sikerül az ostoba ördögöt kifizetnie.

– Jól van – kiáltott fel –, áll az alku!

Az ördög egy szempillantás alatt előhúzott mellényéből egy darab birkabőrt, nyomban megírta a szerződést, megszúrta a kalmár gyűrűs ujját, vérebe mártotta a lúdtollat és odanyújtotta, hogy írja alá. Alighogy a kalmár aláírta, az ördög füttyentett egyet, s nyomban húsz más ördög termett elő. Fölkapták a kocsit lovastul, s a levegőben átröpítették a száraz útra. Azután ismét eltűntek, mintha a föld nyelte volna el őket. Rettenetes vihar dühöngött az erdőben, lidércfények viliódzdtek a sűrűben, s messziről süvítés, pokoli kacaj

hallatszott. Ember, állat ijedten menekült. Csak akkor lélegzett fel, mikor kiérték a sötét erdőből a nyílt rétre. Itt megpihentek, s csak másnap reggel indultak tovább.

Több napos utazás után végre feltűntek a távolban Krakkó tornyai és bástyái. Mikor a szekér a kalmár háza elé ért, örömmel futott ki elébe a felesége, apró fiacskájával a karján: férje távolléte alatt született.

A kalmár nagyon megörült, de azután eszébe jutott a könnyelmű szerződés.

– Istenem – kiáltott fel sírva –, mit tettem? Hiszen a magam jószántából eladtam az ördögnek ezt az ártatlan teremtményt!

Elmesélte feleségének, mi történt. Elhatározták, hogy a fiukat Isten szolgálatára szentelik; így talán sikerül megóvni a gonosztól.

Közben meg kellett a gyermeket keresztelni. De valahányszor befogták a lovakat, hogy a templomba vigyék, olyan szörnyű orkán tört ki, hogy le kellett mondaniok az útról. Mikor pedig a papért küldtek, az nem tudott eljutni a kalmár házába, mert a viharban felfordult vele a szekér. Végül öt hónapi hasztalan próbálkozás után maga a kalmár vette karjára gyermekét, s nem hederítve szélre-viharra, elvitte a templomba. A kántor előtte haladt, s szenteltvizet hintett maga köré. A villámlás, mennydörgés közepette eljutottak a templomba.

A gyermek a keresztségben a Szaniszló nevet kapta.

Szaniszló szépen fejlődött; beírátták az iskolába, azután tovább taníttatták, hogy pap legyen belőle, miképpen szülei elhatározták. Könnyen ment neki a tanulás, és mindenki szerette, mert kedves, jószívű gyermek volt.

Már kispap korában egyszer e szavakkal kereste föl apját:

– Édes jó apám, évek óta figyellek, s látom, hogy valami nagy bánat nyomja a szívedet. Soha nem látlak mosolyogni, bár jól megy a sorod, s hamarosan pap lesz a fiadból.

Eleinte nem akarta az apja elmondani a dolgot, de a fiú így folytatta:

– Még valamit meg kell mondanom, apám. Gyakran töröm a fejemet rajta, mi lehet az. Valahányszor kimegyek sétálni az erdőbe, mindig hallom, hogy valami ördög azt suttogja felém a fák közül: „Ne

tanulj, Szaniszló, te az enyém vagy, az enyém!” Arra gondoltam, hogy a te bánatod meg ez a suttogás valahogy összefügg.

– Úgy van, fiam – sóhajtott a kalmár könnyekre fakadva –, jól értetted. Én eladtalak téged az ördögnek.

S elmesélte fiának az egész történetet, hogyan rekedt meg a sötét éjszakában az ingoványban, hogyan jelent meg az ördög, s hogy írta alá a szerződést a gyűrűs ujjának a vérével.

– Ne félj, apám – válaszolt erre a kispap –, nem történik semmi bajom. Nem félek az ördög hatalmától, elmegyek akár a pokolba is, s visszaveszem azt az írást!

Úgy is tett, ahogy szólott. Csak mikor útnak indult, s maga mögött hagyta a várost, akkor jutott az eszébe, hogy nem is tudja, hol van a pokol. Mélyen elgondolkozott. Ekkor hirtelen egy galambősz öregember tűnt fel előtte.

– Hová vándorolsz, úrfi? – kérdezte az öreg.

– A pokolba! – válaszolt Szaniszló. – Hogy visszavegyem az ördögtől a lelkemre kötött szerződést.

– És ismered az utat?

– Épp azon gondolkozom, hogy merre menjek?

– Vissza kell előbb fordulnod. Menj el a Szűz Mária templomába, kitért karokkal leborulva imádkozz az egész szentmise alatt, majd végy magadhoz egy Szűz Mária-érmet, szenteltvízhintőt, szenteltvizet és Vízkeresztkor megszentelt krétát. Azután már bátran útnak indulhatsz.

Ezzel az ősz öregember nyomtalanul eltűnt, Szaniszló pedig megfogadta tanácsát, visszafordult, s szentmise után megerősödött lélekkel indult el ismét.

Alighogy elhagyta Krakkó kapuját, egy kis szürke egérke bukkant fel az úton, s előtte futott, mutatta, merre menjen. Szaniszló bátran követte. Elhagyták a nyájas krakkói tájat, s távoli, hegyes-völgyes vidékre jutottak. Másféle emberek laktak erre: keményebb volt a beszédük, szilaj az énekük, s esténként nyílt tűz körül vad táncokat jártak. Magasak voltak és karcsúak, arcuk szikár, orruk merész, akár a sasé, s csillogó hajuk a vállukat verdeste. Szőrével kifelé fordított subát, báránybőr bekecset, feszes, hímzett nadrágot viseltek – sastollas kalapot és vasfejű fokost.

Semerre sem látszott termőföld, csak csupasz sziklák mindenütt. A szűk völgyekben, a köves talajon csak egy kevés rozs, s hitvány zab termett. Kopasz szirtek meredtek mindenfelé a dús fenyőerdők fölött. A hegyek oldalában sebes patakok csörgedeztek, s a távoli pásztortanyákról legelő birkák bégetése hallatszott.

Egy szép napon áthatolhatatlan, vad rengetegbe érkezett. Az út fölfelé kapaszkodott a hegynek, s hatalmas fenyők szegélyezték. A süket csend és a magány félelemmel töltötte el a komor erdőben. Az emberek előre figyelmeztették, hogy ez a rengeteg Madej, a rettenetes haramia rejtekhelye. A szörnyű Madej soha nem irgalmazott senkinek. De nem volt mit tenni, Szaniszlónak arra kellett mennie, amerre a szürke egérke vezette.

A nap már nyugovóra hajlott, de sehol sem látszott emberlakta hely nyoma. Egyre vadabb, komorabb lett a környék. Vaksötét borult az erdőre, s Szaniszló azt se tudta, merre forduljon, hol hajtsa álomra fejét. Ekkor apró, pislákoló fényt pillantott meg az erdő sűrűjében, örvendezve gyorsította meg lépteit, s hamarosan egy korhadt, kidőlt-bedőlt kunyhóhoz ért. Sokáig zörgetett. Végre egy aszott öreg anyóka nyitott ajtót, a kispap belépett a szobába. A szurokfáklya fénye csupán gyér világot árasztott. Az öregasszony megpróbálta lebeszélni arról, hogy itt maradjon éjszakára.

– Én Madej, a rettenetes haramia anyja vagyok – mondotta. – Bármely pillanatban megjöhet a fiam, a véres bunkójával. Még soha senkit sem hagyott életben, aki az útjába akadt. Látom, úrfi, fiatal vagy és papi ruhát viselsz; kár lenne érted. Menekülj, amíg nem késő!

De a kalmár fia annyira fáradt volt a hosszú, nehéz úttól, hogy nem hallgatott az anyóka tanácsára.

– Itt maradok, öreganyám – válaszolta –, jöjjön, aminek jönnie kell... bízom az Istenben.

S rögtön elmesélte neki, hogy a pokolba tart, vissza akarja szerezni a lelkére kötött szerződést. Az anyóka megkönyörült rajta, meleg étellel kínálta, azután pedig elrejtette a kemence mögé, s gallyakat, fahasábokat rakott köréje, hogy leplezze.

Már jóval elmúlt éjfél, mikor berontott Madej a házba. Mindketten fölébredtek. A haramia körülszaglászott a szobában, s hirtelen felüvöltött rettenetes hangon:

– Hé öreg, friss hús-szagot érzek, ide velem!

Az anyóka hasztalan tagadta, Madej kezdte sorra kutatni a sarkokat. Mikor az anyja látta, hogy nem babra megy a játék, végül is elmesélte Szaniszló történetét, s kérlelni kezdte a fiát:

– Ne bánts!d!

Madej előhúzta a kispapot a kemence mögül s megparancsolta, hogy mesélje el még egyszer az egészet. Szaniszló félelemtől reszketve engedelmeskedett. A haramia figyelmesen hallgatta, s mikor a történet végét ért, így szólt:

– Megajándékozlak az életeddel, de meg kell ígéred nekem, hogy megtudod a pokolban: milyen büntetés vár reám, s visszafelé jövet újra betérsz hozzám, és elmondod, mit láttál.

Szaniszló ünnepélyesen megígérte, hogy úgy lesz, s másnap tovább indult, egyre csak a szürke egérke nyomában.

Az út egyre nehezebb lett. Keskeny ösvényeken kapaszkodott fölfelé, tátongó szakadékok közt; jégtavak és lavinák állották útját, felhőborította csúcsokon kellett átjutnia. Végül leért a völgybe, idegen országba, termékeny földek, zöldellő szőlők közé. Innen is tovább vándorolt, sokáig, sokáig, napsütötte, forró vidékre, sosem látott, sosem hallott csodák földjére. Oda, ahol a nap sugarától örökké forró vizek partján telelnek az egész világ madarai. Azután szörnyű emberevők közé jutott, akik beszéd helyett sivítanak, mint a malacok, csak egy szemük van, s széles lapáttalpuk. Úgy látszik, vele volt az Isten kegyelme, mert sehol sem történt semmi baja. Egyre borzalmasabb tájak tárultak föl előtte. Rettenetes, bűzös füstfellegek terjengtek körülötte – Szaniszló megsejtette, hogy már a pokol közelében jár.

Irgalmatlan mocsarak, erdőborította ingoványok húzódtak az útja mentén, tíz-húsz mérföldnyire; innen szállítatják az ördögök az elkárhozott lelkekkel a fát, tüzelőnek a katlanokba. Undok csúszómászók tanyáznak itten: százfejű kígyók, fogcsikorgató sárkányok, melyek farkuk egyetlen csapásával agyon tudják az embert ütni. De laktak itt más állatok is: villámló szemű szörnyek, s hosszú csőrű óriás madarak, melyek éjjel-nappal rettentő kiáltozást csapnak. Végül megpillantotta Szaniszló a pokol kéményeit: olyanok voltak, mint valami nagy, fekete hegyek. Időről időre tűz csapott fel a föld alól.

Az út, mely most már egyenesen a pokolba vezetett, széles volt, kényelmes; puha bársony, drága kelmék, ékkövek s egyéb drágaságok borították. Ördögök sűrögtek-forogtak rajta, s kárhozott lelkeket vittek magukkal. Voltak, akik gyalog mentek, mások aranyos hintón suhantak tova, nagyúri pompával. Gyakran kiáltottak rá Szaniszlóra:

– Tágulj innen, mert eltaposunk!

De a kispap rájuk sem hederített, csak ment tovább egyenesen az úton; nem fordult hátra, csupán imádkozott egyfolytában. Végül elérkezett a hatalmas, koromtól-füsttől fekete kapuhoz. Szenteltvizet hintett rá, s megérintette a Szűz Mária-éremmel.

Föltárult a kapu nagy robajjal, s akkora dőrejjel csapódott be a fiú mögött, hogy az egész pokol beléremegett. Ekkor Szaniszló keresztet rajzolt a vízkereszti krétával a homlokára, és egész testére, hogy az ördögök ne érinthessék, s bátran indult előre. Kibírhatatlan hőség vette körül, mert a szurkos fazekakban bűnös lelkek főttek. Szünet nélkül hallani lehetett csillapíthatatlan jajveszékélésüket. Mindenütt ördögök sűrögtek-forogtak tüzes vasvillákkal. A részegek száját nagyra tárták, s izzó szurkot öntöttek belé. A falánkok mohó torkába beledugdosták vörösen izzó villájukat. A hazugok és rágalmazók száján gyötrő, mardosó békák bújtak ki, egyre szaporodva nyüzsögtek ajkukon. A kocsmárosnék, akik életükben becsapták az embereket, most forró szurkot töltögettek; közben végigfolyt a karjukon s rettenetesen égette őket. A molnárok, akik életükben rosszul mérték a lisztet, most izzó szenet mérték éjjel-nappal. A zsugorik, kapzsiak teli pénzeszsákok alatt roskadoztak; mozdulni se bírtak, de az ördögök csak tovább töltötték zsákjukba az aranyat.

Mikor az ördögök megpillantották a kalmár fiát, rögtön odakiáltották:

– Jó, hogy eljöttél, legalább nem kell érted mennünk.

Nyomban rárohantak, de Szaniszló szenteltvizet hintett maga köré, mire valamennyien elszaladtak szörnyű sipítással. Csak a legöregebb, Lucifer nevezetű ördög maradt ott – ő oda volt láncolva a trónjához. A kispap bátran közeledett feléje, s nem sokat gondolkozott; rögtön hinteni kezdte rá a szenteltvizet, s megérintette a Mária-éremmel.

Lucifer felüvöltött fájdalomában, s oly szörnyen hánykolódott, hogy majd össze nem dőlt az egész pokol.

– Mit kívánsz tőlem, kínozóm? – kérdezte végül.

– A szerződésért jöttem, melyben apám nektek ígerte a lelkemet!

S megint meghintette szenteltvízzel. Lucifer felüvöltött, s újra megrázkódott az egész pokol. Végül elővette trombitáját, megfújta mind a négy égtáj felé: egy szempillantás alatt megszámlálhatatlan sok ördög futott össze.

Megparancsolta, hogy adják vissza a szerződést; de az írás tulajdonosa nem jelentkezett. Lucifer még egyet trombitált, még több ördög gyűlt össze, de ezek sem tudtak a szerződésről.

– Valamennyien itt vagytok? – kérdezte a főördög.

Kiderült, hogy egy öreg, sánta ördög hiányzik. Még egyet trombitált Lucifer, mire a sánta ördög bebicegett a pokolba.

– Add vissza a szerződést! – kiáltottak rá mindnyájan.

– Nem adom vissza! – válaszolt a sánta. – Ez a lélek az enyém! Nem adom vissza semmi áron.

A mi kispapunk erre ismét hinteni kezdi a szenteltvizet, – mire Lucifer kétségbeesetten kiált oda ördögeinek:

– Fektessétek ezt a sántát Madej nyoszolyájára, ahol kés a lepedő, borotva a párna!

Az öreg ördög megremegett s szó nélkül átadta az írást a kalmár fiának. Az azonban tovább gyötörte őket a szenteltvízzel.

– Mit kívánsz még, te szörnyű ember?

– Mutassátok meg azt a nyoszolyát, amely Madejre, a haramiára vár a pokolban!

Odavezették az ördögök a rettenetes nyoszolyához. Szögek, kések, borotvák, kígyók meredeztek rajta, alatta szurok főtt hatalmas katlanokban; mellette kalapács, üllő s más kínozószerszámok ígértek Madejnek pokoli büntetést.

A kispap mindent megnézett, azután kilépett a pokol kapuján, s örvendező lélekkel indult haza. Megint a szürke egérke vezette. Sok, sok nap után ismét elérkezett abba az erdőbe, ahol Madejrel találkozott. Eszébe jutott az ígérete, s betért a haramia kunyhójába. Madej szívesen fogadta. Szaniszló részletesen elmesélte, milyen szörnyű kínok várnak reá.

Madej nagyon megijedt, s furdalni kezdte a lelkiismeret.

– Gyóntass meg, fiatal úr! – kérte.

A kispap meggyóntatta.

– De feloldozást nem adhatok – mondta –, mert még nincs rá hatalmam, s még nem vezekelted le a bűneidet.

– Mondd meg, miképpen vezekeljek! – könyörgött Madej.

Szaniszló előhozatta a bunkót, melyhez oly sok ember vére tapadt. Mikor a haramia behozta az almafából faragott gyilkos szerszámot, a kispap így szólt:

– Ültesd el ezt a botot a földbe, térden állva hordj a szádban vizet a forrástól, azzal öntözd mindaddig, míg a gyilkos bot kihajt, virágba borul és gyümölcsöt hoz.

Madej úgy tett, ahogy Szaniszló parancsolta.

Sok, sok év telt el ezután. A kispapból pap lett, majd püspök. Egy alkalommal távoli plébániák látogatására indult, s véletlenül épp azon a rengetegen kellett áthajtania, hol egykor, kispap korában vándorolt. Szép, derűs lengyel ősz volt. Az erdő zúgott, s csodás almaillatot hozott a szél.

– Hej, megállj! – kiáltott a püspök a kocsisára. – Menj csak, nézd meg, micsoda almának van ilyen finom illata. Ha megtalálod, hozz belőle egy párat.

Be is ment a kocsis az erdő mélyébe, s hamarosan ráakadt a terebélyes almafára, mely teli volt illatos, piros almával.

A kocsis le akart szakítani egyet, de egy hang:

– Ne tépd le, mert nem te ültetted!

Ijedten szaladt vissza az urához, s elmesélte, mi történt.

A püspök elcsodálkozott, de azután eszébe jutott minden. Leszállt a kocsiról, s egyenesen az almafához ment. Mikor közelebb ért, csodák csodája! látja, hogy az almafa alatt ott térdel Madej: a haja ősz, akár a galambé, hosszú fehér a szakála, s már egészen benőtte testét a moha.

– Köszöntelek, uram! – szólt a püspökhöz. – Már vártalak.

Leült a püspök Madej mellé, s még egyszer végighallgatta gyónását. Valahány bűnét a haramia kimondotta, mindig lehullt egy alma a fáról. Végül már csak két gyümölcs maradt a fa legtetején. De Madejnek több bűn nem jutott eszébe. A püspök így szólt:

– Még két bűnt meg kell vallanod!

Madej ráeszmélt: „Megöltem az apámat és az anyámat.”

S íme, e szavakra az utolsó két alma is lehullott a fáról.

A püspök imádkozott, feloldozta a bűnöst. Mikor megérintette ujjával, Madej teste nyomban szétporladt; a porból egy fehér galamb szállt föl az égbe, s röptében köszönetét mondott a püspöknek:

– Isten áldjon, uram, megváltásomért!

NÉMET MESÉK

A HEGYI SZELLEM

Volt egyszer egy szegény asszony, széles e világon nem volt neki egyebe, csak egyetlen árva kislánya, egy jószívű, derék kislány. Történt pedig, hogy ez az asszony egyszer csak leesett a lábáról, mozdulni sem tudott, olyan beteg lett. Odahaza nem volt egyetlen falat kenyér, nem akadt egy lyukas krajcár sem. A nagybeteg asszony sóhajtozott a vackán, egyre csak sóhajtozott, aztán így szólt a kislányához:

– Menj ki az erdőbe, lányom, szedjél somot vagy áfonyát, vidd be a városba, és add el...

A lányka karjára vette a kosárcáját, és elindult. Addig-addig járta a sűrű rengeteget, míg végre, a bozótos szívében, temérdek áfonyára nem bukkant. Nekifogott, megszedte sorra a bokrokat, bele se fáradt.

– A tele kosárért tán még két hatost is kérhetnék, igen, bizonyosan megkapok két hatost – egyre az járt a fejében –, Jutna szegény édesanyának a kenyér mellé egy-két jobb falat is!

Közben észre sem vette – már alkonyodni kezdett, s a sötét hegyek fölött aranyvörösen ragyogott az ég. Félelmesen megelevenedett a rengeteg. Meg-megroppant a gally, surrogott a bozót, fel-felrikoltottak a fészükre szállt madarak.

A kislány guggoltából felállt, elégedetten megemelgette a tele kosarat, és indulni készült. Csakhogy, Uramisten, hol van az ösvény? És merre induljon kifelé? Nekivágott a sűrűnek, hogy áttör rajta, ágak csapódtak az arcába, gyenge húsát túske vérezte. S már futott is, hiszen ott van, ott a bokrok mögött kanyarog az ismerős utacska! De nem az ösvény volt, csak újabb sötéten ásító sűrűség.

S közben a hegyek fölött az az aranysáv is kiégett. Alázuhant komoran az éjszaka.

A kislány megállt, és keservesen sírni kezdett.

Sírt, zokogott jó idejg az erdőmélyi éjszakában. Azután mégiscsak összeszedte magát, és újra elindult. De hát hiába, hogy találjon ki a rengetegből egy kislány ilyenkor egymaga?

– Soha, soha nem látja ő többet beteg édesanyját, soha, soha nem szabadul innét! – Mint a motolla, járt ez az agyában, míg a lábai maguktól léptek, vitték előre a hallgatag nagy fák alatt.

S akkor egyszerre lépéseket hallott. Jaj, hogy feldobogott a szíve! Farkas, medve, Uramisten, mi jöhet? De jóformán még meg sem gondolhatta, már ott is állt előtte egy apró emberke. A sötétben is derengett térdig érő ősz szakálla. A hegyi szellem állt a kislány előtt!

– Mi bajod van kislányom? – kérdezte barátságosan. – Mért sírsz olyan keservesen?

– Jaj, Istenem – felelte a kislány, még egyre szipogva –, áfonyát szedtem, hogy a városba vigyem és eladjam. Kenyeret és húst akartam venni rajta szegény beteg édesanyámnak. De eltévedtem, nem lelem az ösvényt. S most itt bolyonghatok egész éjszaka... Szegény édesanyám meg odahaza vár, azt se tudja mi lett velem. S a kislány újra sírva fakadt.

– Ej, no, ha más bajod nincs – szólt a kis emberke –, ezen könnyen segíthetünk. Egykettőre kiérünk az erdőből, csak gyere velem.

A hegyi szellem ezzel nekiindult, és csodálatos, bárhova lépett, szétváltak a bokrok, a fák, út nyílt előtte. A kislány ott loholt mindig szorosán a sarkában, pedig szegényke olyan fáradt volt már a bolyongástól, mintha legalábbis jól megverték volna.

Aztán az erdő ritkult, egyre ritkult, s már ott is álltak a szélén. És már a házuk is odalátszott. A kislánynak repesett a szíve örömeiben. Sután, boldogan köszöngette a kis emberke jóságát, s már futott volna. De a hegyi szellem még tartóztatta.

– Várj csak, lányom – mondta –, beteg az édesanyád, s mivel te jó kislány vagy, hát segítek rajta is.

Azzal lehajolt, tépett pár szál fűvet, s a gyerek kezébe nyomta.

– Amint hazaérsz, csinálj teát a füvekből. Itasd meg vele édesanyádat, s tüstént meggyógyul.

Azzal kedvesen rámosolygott a kislányra, s eltűnt, mintha a föld nyelte volna el.

A kislány most már csakugyan hazaszaladt, és nevetve-sírva elhadrikálta az édesanyjának, mi minden történt vele az erdőben. Majd kifordult a kormos-füstös konyhába, sebtén tüzet rakott, teát főzött a füvekből, és bevitte egy csuporban.

A szegény beteg asszony ivott egy kortyot, s máris jobban lett, ivott még egyet, s már fel is ült az ágyban. S mire az egész csuprot felhajtotta, makkegészségesen kelt ki az ágyból.

Bizony csodálatos volt a gyógyulása! El is terjedt volna a híre szerte az országban, ha látta volna akár egyetlen embernyi ember. De hát nem látta más, csak a szomszédék kislánya, aki gyakran bekukkantgatott a szegény asszony udvarára, és hogy, hogy nem, most is ott lábatlankodott a kunyhójukban.

Hallotta a kislány meséjét, látta a gyógyulást, s magában azt gondolta:

– No lám! Kimegyek én is holnap az erdőbe, s szerzek a csodatevő fűből. Aztán majd beviszem a városba, eladom jó áron, a pénzből majd cukrozott fűgét, meg mindenféle édességet veszek magamnak.

És úgy is tett, ahogy kigondolta.

Másnap reggel kiment az erdőbe, teleette magát édes szederrel, savanykás áfonyával, s mikor már torkig lakott a sok finom gyümölcssel, bemerészkedett a rengeteg sűrűjébe. Ott aztán jajgatni, kiáltozni kezdett, hogy csak úgy visszhangzott tőle a nyugalmas erdő. Hosszan-hosszan jajongott, s már egészen berekedt belé, amikor végre-végre megjelent előtte is a hegyi szellem.

– Mit csinálsz te itt? – kérdezte a kiáltozó fiútól. – mért vered fel a rengeteg csendjét?

– Jaj, jaj, eltévedtem, beteg otthon az édesanyám – mondta a fiú –, nem is találok haza többé.

És keserves könnyeket nyomkodva ki a szeme sarkából, térdre vetette magát a hegyi szellem előtt, és kérte, hogy vezesse ki az erdőből.

– Más bajod nincs? – kérdezte az emberke. – No, akkor majd én segítek rajta!

Ezzel elindult, a fiú pedig a nyomában. Ment, ment az emberke hegynek föl, völgynek le, a legsűrűbb sűrűn keresztül, vagy tán négy óra hosszat, úgyhogy a kisfiú elfáradva, bizony átkozni kezdte a saját hamisságát.

Végre mikor a gyerek a fáradtságtól már alig botladozott, kiérték az erdő szélére. Jaj, megörült a fiúcska, madarat lehetett volna vele

fogatni, hogy baj nélkül hazaérkezett. Egyszeriben elfelejtette a nagy utat, a szörnyű fáradságot, s futott volna a kapujukig. Már-már eliramodott, de aztán mégis mást gondolt: hiszen még nem kapott varázsfüvet a hegyi szellemtől.

– Szegény édesanyám beteg – mondta keserves képpel.

– No várj csak! – mondta az emberke, s letépett néhány fűszálat.

– Főzz teát belőle, de ne az édesanyádnak add – emelte fel ujját a hegyi szellem –, hanem te igyad meg. Megértetted?

A gyerek fogta a füveket, s máris futott, árkon-bokron átugorva, haza. Otthon aztán kiment a konyhába, tüzet rakott, és megfőzte a gyógyító teát. Leszűrte, s felhajtotta azon nyomban.

De lám, alighogy kiitta, máris bűnhődni kezdett a hamisságáért.

Görcsök tépték a belét, s valósággal nyítt a fájdalomtól, mint valami állat. S bizony ki sem állt belőle a fájás egy-két napig.

De hát mindennek haszna van. A hegyi szellem gyógyító füve csakugyan csodálatos fű volt: örökre kigyógyította a kisfiút a hamisságból. Derék, becsületes ember lett belőle. S ez is valami, nem gondoljátok?

BALGA PETI

Hol volt, hol nem, élt egyszer egy asszony, volt neki két gyereke, egy fiú, meg egy leány; velük lakott egy kis házikóban. A leány volt az asszonynak a mindene, a fiút semmibe se vette, legszívesebben elemésztette volna. Úgy bánt vele, akár a kutyaival, vagy még úgy se. Mert a kutya legalább szalmán alszik a kutyaóiban, Balga Petinek meg száraz levél jutott csak az istállóban, s a szállása olyan szellős volt, hogy az Isten hidege majd megvette, a lyukas zszindely alól a fejére csurgott az eső.

Mégis váltig szidta, mocskolta a húga meg az anyja. Egyre azt hajtogatták, milyen mihaszna, semmi ember, pedig a ház körül mindig ő végezte a munka nehezét: krumplit hámozott, rőzsét szedett, legelőre hajtotta a tehenet, felsúrolta a szobát, mosogatott, piacra járt, de hiába igyekezett, még sem állhatta az anyja. Ha enni kért, száraz kenyeret löktek elébe, és nem volt nap, hogy legalább százszor ne hallotta volna:

– Lusta kutya, naplopó, semmiházi, mindig csak az evésen jár az esze, de a munka az bűdös neki!

Egyszer azután Balga Peti megunt nyelni a sok gorombaságot, és gondolt egy nagyot:

– Ebből nekem elég volt. Hiába dolgozok látástól vakulásig, nincs semmi becsületem. Sajnálják tőlem a száraz kenyeret is, és ha véletlenül bal lábbal kel fel valamelyik némben, és nincs szerencsém, olyan pofont kapok, hogy fél napig csöng bele a fülem. Köszönöm, nem kérek belőle, inkább világgá megyek.

De minthogy jó fiú volt, otthon maradt, és húzta az igát. No, nem sokáig. Egy szép, vagy inkább csúnya napon megint agyba-főbe verte az anyja. Balga Peti ezt már nem tűrhette tovább. Azt mondta az öregasszonynak:

– Anyám, én elmegyek, nem maradok egy percre sem tovább; látom, úgyis csak szálla vagyok a maguk szemében.

– Jól van, fiam, eredj csak – mondta az anyja. – Előbb is eszedbe juthatott volna. Eredj, légy a magad embere, úgysem férünk meg

egy fedél alatt. Menj isten hírével. Nesze ez a kalapács, vidd magaddal, egyebet nem adhatok útravalóul.

Balga Peti fogta a kalapácsot és útnak eredt. Ment, mendegélt, s egyszer csak egy hatalmas, gyönyörűséges várkastély tűnt a szemébe. Ahogy közelebb jutott a várhoz, megpillantott három kisasszonyt, mind a hárman őt nézték az ablakban könyökölve. Balga Peti bezörgetett a kapun. A három kisasszony megkérdezte, mi járatban van.

– Bujdosok a nagyvilágban – felelte – –, elkergetett az anyám, nem akar tovább etetni.

– Hogy hívnak és mihez értesz? – kérdezte tőle a három kisasszony. Peti meg így felelt:

– Balga Peti a nevem, csordás a mesterségem.

– Csordás! – lelkesedett a három kisasszony – éppen ez kell nekünk! Ha akarod, mindjárt be is állhatsz.

Petinek sem kellett kétszer mondani, fölcsapott azonnal. A három kisasszony nyomban jól megtraktálta, és Peti olyan derekasan belakmározott, mint még soha életében. Úgy megtetszett neki az új szolgálata, hogy menten elhatározta; míg a világ világ, ő bizony el nem hagyja a három kisasszonyt.

Másnap kora hajnalban felkerekedett, egy karéj kenyeret dugott a zsebébe, és kihajtotta a legelőre a csordát. Legeltek szépen az állatok egész nap, míg csak rájuk nem esteledett. Alkonyatkor Balga Peti összeterelte a teheneit, és megindult velük hazafelé. Egyszer csak azt látja, hogy egy lovasember vágat feléje az úton. Ezüst páncélja csillog-villog, és úgy száguld, mint a szélvész. Nagy haragosan megáll Peti előtt, majd lenyeli szemével, és ráripakodik:

– Hogy kerülsz te ide!

Peti hetykén végignézte a páncélos lovagot, és csak ennyit felelt:

– Mi köze hozzá?

A páncélos vitéz szeme lángot vetett mérgében.

– Micsoda? – ordította – mi közöm hozzá? No, várj csak, megtanítlak én kesztyűbe dudálni!

Azzal kirántotta hosszú pallosát, hogy Petit lekaszabolja. De Peti sem volt rest: amikor látta, mi a szándéka a lovag úrnak, előkapta zsebéből a kalapácsot, olyat vágott támadója fejére, hogy a szép

ezüst sisakja úgy belyukadt, mint egy rossz fazék, s a nagy vitéz azon ezüstösen, páncélosán lefordult a lováról.

– No, ez is megkapta a magáét – mondta Balga Peti, és jót nevetett.

Azután odakötötte a lovat egy fához, a csillogó-villogó ezüstpáncélt meg lehúzta a halott lovagról, és bevitte a pásztorkunyhóba.

Amikor a három kisasszony a várkastély ablakából észrevette, milyen vígan terelgeti hazafelé Peti a teheneit, az álluk is leesett a csodálkozástól, hiszen akárhány csordást fogadtak eddig, mind otthagya a fogát, s a tehének gazdátlanul tértek haza este a legelőről.

– Nini! Itt van Balga Peti! – kiáltottak már messziről, és elébe szaladtak, hogy ajtót nyissanak. Peti meg behajtotta az istállóba a csordát, és asztalhoz telepedett a három kisasszonnal. Nagy lakmározást csaptak megint, Peti buzgón falatozott, de hogy mi történt vele napközben, arról egy mukkot sem ejtett.

Másnap reggel ismét egy karéj kenyeret dugott a zsebébe, s újra kihajtotta a teheneket. A három kisasszony csak nézett utána a kastély ablakából: pergett orcájukon a könny, mert bizony azt hitték, sose látják többé szegény Balga Petit.

Peti elheverészte odakint az egész napot, alkonyatkor megint összeterelte a barmokat, s nekikészülődött, hogy hazahajtson. De amikor éppen útnak indult volna, ismét egy lovas robogott feléje. Ez már arany páncélt viselt; csillogott, villogott a fényes ruhája, és csilingelt félelmetesen, ahogy a lova lépdelt. Egyenest odavágtatott Balga Petihez, és így förmedt rá:

– Hogy kerülsz te ide?

Balga Peti rásandított a lovagra, és így felelt:

– Ne törődjön azzal, lovag úr!

– Micsoda? No várj csak, megtanítalak én pimaszkodni!

Sarkantyúba kapta a lovát, és Petire rontott, de az sem volt ám rest, s egy szempillantás alatt bevverte a fejét a kalapáccsal. A lovag úr lefordult a lóról, Peti róla is lehúzta a páncélt, és elrejtette a pásztorkunyhóban. Aztán, mintha mi sem történt volna, elindult hazafelé a csordával.

A három kisasszony messziről leste már az erkélyről. Aggódva várták, vajon megjön-e. Volt is nagy öröm, amikor megpillantották.

– Jaj, de jó! Itt van Balga Peti! – kiabálták. Megint leszaladtak eléje a lépcsőn, és kaput nyitottak neki.

Balga Peti behajtotta a teheneket az istállóba, azután felment a várba. Odabenn már terített asztal várta; a három kisasszony azt sem tudta, hogy mint kínálja, milyen finomságokkal etesse. Peti nekilátott, lakmározott, de hogy mi történt vele odakinn, arról egy mukkot sem ejtett.

Eljött a harmadik nap. Balga Peti megint zsebre vágott egy karéj kenyeret, és kiment a legelőre a tehenekkel. A három kisasszony szeme könnyben ázott; néztek-néztek, integettek utána, és egyre csak az járt az eszükbe, hogy szegény Balga Petit többé sose látják.

Odakinn a réten szépen sütött a nap, Peti heverészett, nézelődött, amikor pedig a hegyek árnyéka végigterült a vidéken, alkonyodni kezdett összeterelte a csordát, hogy hazamenjen. Ahogy a réten nézelődik, átellenben, a túlsó oldalon egy csapóajtó nyílik meg a fűben, kilép rajta a föld alól egy büszke lovag, gyémánt páncél villog délceg termetén. Balga Peti jól megjegyezte, hol van a csapóajtó, és most már meg sem indult a tehenekkel, várta, hadd jöjjön a gyémántos lovag. Jött is az, vágatott, mint a fergeteg, s amikor Peti elé ért, képétől kikelve így üvöltött:

– Mit csinálsz te itt?

– Mi gondja rá, lovag úr? – mondta Peti hetykén, és meg sem várta, hogy az uraság kirántsa kardját, hanem marokra fogta a kalapácsot, és egy ütéssel beverte azt a gyémántos fejét. Róla is lehúzta a páncélt, eldugta a másik kettő mellé, a lovát meg odakötötte a fához, ahol már két ló nyerített-rúgkapált.

Most már mehetett volna haza Peti nyugodtan, de roppantul fúrta az oldalát a kíváncsiság: mi lehet a csapóajtó mögött. Otthagyta hát a teheneket, és szaladt az ajtó felé. Meg is találta szerencsésen, s kinyitotta. Lépcső vezetett ott a föld mélyére; Peti azon nyomban megindult rajta. Egy hatalmas, tágas terembe jutott, s akármerre nézett, csupa-csupa díszes ruhák függtek a mennyezeten köröskörül.

– No, nem sokra megyek én ezzel; van nekem odakinn a legelőn három olyan ruhám, hogy sose szaggatom el őket – gondolta

magában, s már indult is egy másik ajtó felé. Benyitott egy még nagyobb terembe, óriási asztal állt a közepén, megrakva jobbnál jobb falatokkal.

– Ez már igen, ez aztán kedvemre való – mondta Balga

Peti. Mindjárt széket is tolt az asztalhoz, és derekasan nekilátott.

Addig lakmározott, míg úgy nem érezte, hogy kireped a bendője. Aztán körülnézett, és egy kicsiny vasajtót fedezett fel az egyik sarokban. Odament, megpróbálta kinyitni, de sehogy se boldogult vele, mert nem volt azon se kilincs, se kulcs. Még bele is rúgott egy jókorát, de hiába.

Megmérgeedett ám nagyon Balga Peti, elővette megint a kalapácsát, és úgy belevágta az ajtó közepébe, hogy csak úgy szikrázott a vas; még egyszer belevágta, és ezer darabra hullott az ajtó. Erre nagy csörömpölve-csilingelve sárga ércpatak tört elő az ajtó mögül: ezernyi-ezer csillogó-villogó aranypénz.

Balga Petinek szeme-szája tátva maradt a csodálkozástól, azt hitte, álmodik. Megcsípte a karját, megdörzsölte a szemét, de bizony ébren volt! De ébren ám! Úgy megörült a tömérdek pénznek, hogy majd behabórodozott: meghempergett a tengernyi aranyban, könyökig turkált benne, úgy csorgatta az ujja közül, mint a homokot. Amikor megelégette, vidáman felpattant, nagyot rikkantott örömeiben, sarkon fordult, felszaladt a lépcsőn, és halkán, óvatosan leeresztette maga mögött a csapóajtót.

A legelőn gazdátlanul kószáltak a tehenek. Balga Peti csak nézte őket, és amikor eszébe jutott, hogy ő, a szegény csordásgyerek, micsoda gazdag ember lett egy perc alatt, olyan nevetetnékje támadt, hogy nem állhatott meg a lábán: hanyatt vágódott a fűben, úgy kacagott, kacagott, azután meg talpra szökkent, táncra perdült, majd megint levetette magát a földre, és négykézláb szaladgált a csorda körül: éppenséggel úgy viselkedett, mint aki meghibbant.

No, de a legnagyobb örömnek is vége szakad egyszer. Balga Petinek is eszébe jutott, hogy itt az ideje hazahajtani, összetereelte a teheneket, és már-már azon volt, hogy velük együtt nekivág az útnak, de gondolt egyet, utánuk cserdített az ostorával, és hagyta, menjenek Isten hírével, ő maga meg, mindjárt megtudjuk miért, a legelőn maradt.

A három kisasszony eközben régóta leste-várta a mi Petinket. Majd kinézték a szemüket, de bizony Balga Peti nem volt sehol. Besötétedett, kolompolva, bőgve hazatért a csorda, és gazdátlanul kocogott be a kapun. Hej, szomorú este volt ez a három kisasszonynak! Tudták már, vagy legalábbis azt hitték, soha többé nem látják Balga Petit. Csak járkáltak búbanatosan a nagy palotában, és váltig sopánkodtak:

– Jaj neked, szegény Balga Peti, téged is elvitt a Kaszás.

Késő éjszaka volt már. A három kisasszony éppen feküdni készült, amikor – hallga! – halk csilingelés hallatszott valahonnan messziről, a legelő felől. Aztán a csilingelés egyre közeledett. Egyenest a várnak tartott, s a várkapuban abbamaradt. A három kisasszony lélekszakadva futott a kapuhoz, kinyitotta: gyémántpáncélos vitéz állt a küszöbön!

Udvariasan beljebb tessékelték: pihenjen náluk egy kicsit. Meg is terítették, ételt-italt raktak elébe az asztalra. Közben meg egyre csak bámulták a gyémántos ruháját: úgy csillogott-villogott az, hogy a szemük is belefájdult.

Beszédbe elegyedtek a gyémántos vitézzel, és megkérték, mondja meg – ha meg nem sértenék –, mi a becses neve, és hol lakik. A lovak jó nevették, és így felelt:

– Hej, szépséges kisasszonyok! Hát meg sem ismerik már a szegény embert? Én vagyok Balga Peti.

– Uram-teremtőm! Balga Peti! – hüledezett a három kisasszony, Balga Peti meg vidáman felpattant a helyéről, és belekiabálta újból a nagyvilágba, hogy csak úgy harsogott:

– Úgy bizony! Én vagyok Balga Peti! – és kacagott, kacagott, de úgy, hogy csengett-bongott belé a gyémántos páncélja.

A három kisasszony egyik ámulatból a másikba esett: hol az egyik, hol a másik csapta össze a kezét, és fel-felfohászkozott:

– Uram-teremtőm! Csakugyan Balga Peti!

No, de aztán beteltek a csodálkozással, és faggatni kezdték, hogy-mint szerezte a gyönyörű lovagi öltözetet. Peti meg töviről hegyire elmesélte, mi minden történt vele a legelőn a három nap alatt, s amikor végére ért a mesének, gondolt merészet és nagyot, odaállt a legnagyobbik és a legszebbik kisasszony elé, katonásan a szemébe nézett, és megkérdezte, hozzájönne-e feleségül.

Persze, most már dúsgazdag volt Balga Peti, s a gazdag embernek nem kell nagy mersz a leánykéréshez: a kisasszony is nyomban kimondta a boldogító igent. Egy-két nap múlva meg is volt a lakodalom.

A lagzi után Balga Peti elkezdte a földalatti kincseskamrából hazahordani a tömérdek aranypénzt. Kétlovas kocsival járt érte, mégis hét nap, hét éjszaka hordta, s a lovai majdnem beleszakadtak.

Telt-múlt az idő, Peti csendeskén éldegélt fiatal feleségével, meg két sógorasszonyával a várban. Egyszer csak elkezdte furdalni a kíváncsiság, ugyan mit csinálhat odahaza az anyja meg a húga. Mondta is a feleségének:

– Hallod-e feleség, jó lesz már, ha körülnézek egyszer az anyámnál meg a húgomnál. Élj ossz-e te is velem? Úgy gondolom, szegénylegény módjára állítok be, ahogy idejöttem. Te pedig szállj föl szépen a hintóba, úgy gyere utánam. Amikor a házukhoz érsz, kopogtass be, mond azt, hogy eltört a kocsitengely, és kérj szállást éjszakára.

Peti föl is kerekedett, fölszedte magára régi, nyútt gönceit, s ment, mendegélt, míg csak haza nem ért. Alighogy meglátta a húga meg az anyja, már messziről ráripakodtak:

– Hej, te naplopó, kenyérpusztító, hát visszahozott az ördög? No, szedd csak a sátorfádat, azután le is út, fel is út! Ennivalót hiába is vársz: orrod attól fokhagymás.

– Jaj, anyám, ne kergessen el, az Isten nevében! – sopánkodott Peti keserves ábrázattal – álló hete nem ettem, szemem is kopog az éhségtől! Megszolgálom én az ennivalót, hiszen tudja, szívesen dolgozom!

Az öregasszonynak végül is megesett a szíve rajta, és beengedte a házba. Mindjárt elébe tett egy kosár krumplit, hámozza meg. Balga Peti nem sokat kérette magát, becsülettel nekilátott. Ahogy ott hámozza a krumplit, megáll egy gyönyörű hintó az ajtó előtt, s egy nagyúri dáma száll ki belőle. Selyembársony ruhában felsuhogott a lépcsőn. Peti anyjának meg húgának az álla is leesett a csodálkozástól: ilyen szépet még sose láttak. Ugrottak is az ajtóhoz, egymást is majd letaposták, és nagy hajbókolva kérdezgették a hölgyet, miben lehetnek szolgálatára.

– Azt szeretném csak tudni – felelt a szépséges jövevény –, hogy megpihenhetnék-e itt egy kicsit? Eltört a kocsim tengelye, meg kell vámom, amíg kijavítják.

– Már hogyan pihenhetne, tisztelt asszonyom – nyájaskodott a két gonosz nő – kerüljön csak beljebb, tisztelt asszonyom; foglaljon helyet minálunk, tisztelt asszonyom.

Amint a hölgy a szobába lépett, az öregasszony fülön fogta Balga Petit, és kitessekelte a konyhába. Odakinn mérgesen ráripakodott:

– Hord el innét az irhád, te pizsokfészek! Még csak az kell, hogy meglásson az a gyönyörűséges szép asszonyság.

Peti csak nézett az anyjára, de nem szólt egy szót sem, hanem engedelmeskedett neki.

– Későre jár az idő – mondta az úri dáma. – Alig hiszem, hogy ma tovább kocsikázhatom. Megengedik-e, hogy maguknál töltsen az éjszakát?

– Jaj, Istenem, már hogyan engednék, tisztelt asszonyom – szíveskedett az öregasszony. – Maradjon csak, ameddig akar, tisztelt asszonyom; mi ugyan szegények vagyunk, de megteesszük, ami tőlünk telik, tisztelt asszonyom.

Hát jó, a fényes hölgy ott is maradt. Megfőzték a vacsorát, asztalhoz ültek, persze Balga Petinek nem jutott hely odabenn: egyedül kuksolt a konyhában; csak egy darab száraz kenyeret kapott, semmi mást. Mit tehetett volna? Beérte ennyivel. Amikor az asszonyok javában falatoztak, Balga Peti szép csendesen a szobába lopódzott, azon rongyosan, pizskosan és pusztá kézzel kivett egy krumplit a felesége tányérjából. Anyjának sem kellett több: felkapta a nagy merőkanalat, Petire emelte, és ráripakodott:

– Eridj innen, te világ szégyene! Kotródj innét a szép nagysága színe elől. Ezer bocsánat, tisztelt asszonyom; nem vettem észre ezt a gyalázatost, tisztelt asszonyom.

– Nem történt semmi baj – felelt az úri hölgy. A vén csoroszllya pedig belemarkolt Balga Peti hajába, végigpüfölte a fakanállal, és elzavarta aludni. Balga Peti ezt is lenyelte, és elkotródott régi alvóhelyére, az istállóba.

Másnap már kora hajnalban felzörgette a húga:

– Hé, Peti! Kelj föl szaporán, daráld meg a kávé!

De hiába dörömbölt, Balga Peti egy mukkot sem felelt. A húga kinyitotta az ajtót, bekukkantott az istállóba, de bizony Peti nem volt sehol. Mit tehetett volna? maga darálta, maga főzte meg a kávé, s amikor elkészült vele, tálcára tette, hogy bevigye a fényes úri hölgynek. Kopogtatott egyszer, kopogtatott kétszer, kopogtatott háromszor, de választ nem kapott. Szép csöndesen kinyitotta egy kicsit az ajtót, de majd hanyatt vágódott rémületében, amikor benézett a szobába. A tálcát is kiejtette kezéből, csörömpölve hullt le a csésze-kanna a földre, és ezer darabra tört, a lány meg így kiáltott:

– Jézus Mária! Édesanyám! Peti odabenn alszik a szép nagyságánál!

Az öregasszony úgy rontott a szobába, mint a hétfejű sárkány: cséphadarót tartott a kezében, azzal akarta agyoncsapni Balga Petit. Agyon is csapta volna, ha meg nem védi őt az asszony. De az felpattant, elébe állt, s még azt sem engedte, hogy a vén banya jól összeszidja a fiát. Amikor látta, hogy eszi a méreg, jót nevetett, és elárulta a titkot:

– Ejnye, anyám – így mondta neki –, hagyja már: Peti az uram, én meg a felesége vagyok.

Az öregasszony csak állt, és nézett bambán a lányával együtt: egy szó nem sok, annyit sem tudtak kinyögni az ámulattól. Amikor pedig mindent elmondottak nekik, a fejük búbjáig vörösödtek szégyenletükben; azt sem tudták már, mint szánják-bánják, hogy ilyen rútul bántak a fiúval. De szerencséjükre Peti jó gyerek volt, megbocsátotta gonoszságukat, sőt még hálálkodott is az anyjának, hogy a kalapácsot neki adta, mert annak köszönhette minden szerencséjét, gazdagságát. Szépséges-szép házat építtetett hát anyjának és a húgának, s annyi pénzt adott nekik, hogy életük végéig éltek belőle gondtalanul.

Ő pedig visszatért feleségével a gyönyörű várba; most is ott lakik, ha máshová nem költözött.

PÁNCÉLBŐRŰ SIEGFRIED

SIEGFRIEDET A SÁRKÁNYVÉR SÉRTHETETLENNÉ TESZI. NAGYSZERŰ ERÉNYEI JUTALMÁUL WORMSBAN LOVAGGÁ ÜTIK

Hajdanában régen, még Arthus királynak és lovagi kerékasztalának hősi idejében élt Sieghard nevű király a feleségével. Egyetlen gyermeküket Siegfriednek hívták.

Hatalmas, erős fiú volt, egyre csak azon törte a fejét, hogyan lehetne minél előbb a maga ura. Nem tudta kivárni az időt, amikor majd lovaggá ütik, engedély nélkül elhagyta otthonát, s nekivágott a nagyvilágnak, kalandot keresni. Épp egy ligetes vadonon vitt át az útja, amikor kegyetlenül elfogta az éhség. A távolban sűrű erdő sötétlett. Az erdő előtt kis falut pillantott meg, arrafelé ballagott hát.

A falu szélén lakott a kovács. Siegfried beszólt hozzá, nincs-e szüksége inasra. A mester szemügyre vette a tagbaszakadt, pirospozsgás legényt, kedvére valónak találta, és mindjárt adott is neki enni meg inni. Másnap aztán már kora reggel munkába állította, ki akarta próbálni, ért-e valamicskét a mesterséghez. Kezébe adta a kalapácsot, Siegfried meg akkorát sújtott vele, hogy a vasdarab kettépattant, s az üllő is derékig a földbe huppant. A mester megijedt, de a mérge is elfogta: üstökön ragadta Siegfriedet, és megcibálta a haját. Csakhogy az nem szokott ám ilyesmihez! Nyakon kapta a kovácsot, és úgy földhöz vágta, hogy egy ideig azt sem tudta, fiú-e vagy lány. Mikor aztán nagy nehezen magához tért, kiáltozni kezdett a szolgalegényének: jöjjön, segítsen neki. Hanem ez sem járt különben Siegfrieddel, mint a gazdája. Most már aztán a mesternek csak egyetlen gondja volt: hogyan szabadulhatna meg mihamarabb a kellemetlen fiatalembertől. Másnap reggel magához hívta hát Siegfriedet, és így szólt hozzá:

– Sürgősen szükségem van szénre, el kell menned az erdőbe, hoznod kell egy zsákkal; ott kint lakik a szénégető, mindig attól szoktam vásárolni.

Magában pedig azt gondolta: az erdőben, a hársfa alatt lakik a rettenetes sárkány, az majd végez a legénnyel; mert éppen oda küldte Siegfriedet.

A fiú nem sokat teketóriázott, máris nekivágott az erdőnek; nem is járt az esze máson, csak a dolgán: hogy a szentet rendben elhozza. Hanem, amint a hársfa közelébe ért, fölpattant az iromba sárkány, feléje törtetett, és kitátotta torkát, hogy elnyelje. Siegfried sem volt rest, az első kezeügyében levő fát tövestül kitepte a földből, és a sárkányhoz hajította. A szörnyeteg úgy belegabalyodott farkával az ágakba, hogy hiába küszködött, sehogyan sem tudott kiszabadulni. Siegfried pedig sorra szaggatta ki a fákat, egyiket a másik után dobta a sárkányra; aztán a szénégető kunyhójába szaladt, tüzet szerzett, s azzal meggyújtotta a máglyát. A sok fa mind egy szálig elégett, s alattuk elpusztult a szörnyeteg is.

A lobogó törzsek alól úgy csörgedezett elő a sárkány zsírja-vére, akár egy patak. Siegfried belemártotta az ujját, mikor megszikkadt, olyan lett rajta a sárkánynedv, mint a szarupáncél. A legény, amint ezt észrevette, gyorsan levetkőzött, és tetőtől talpig bekente magát; csak két kis folt maradt ki a két vállán, odáig nem ért el a kezével. Másutt mindenütt olyan lett a bőre, mintha páncél fedné. Ezért hívták aztán később Páncélbőrű Siegfriednek.

Mikor elkészült, nem tért vissza a kovácshoz, hanem elment a híres-nevezetes Gilbald király udvarába, a Rajna melletti Wormsba.

Három fia volt ennek a Gilbaldnak, meg egy világszép lánya, Florigunda. Történt egyszer, egy forró nyári délutánon, hogy Florigunda a palota ablakába állt, egy kis friss levegőt szívni. Ekkor odaröpült egy szörnyűséges sárkány; olyan vadul okáta a lángot, hogy úgy látszott, maga a vár ég. Fölkapta a szépséges Florigundát, fölragadta magával a levegőbe, és elszállt vele a hegyeken túlra.

A szülők azt sem tudták, hová legyenek bánatukban; szegény királyné éjjel-nappal egyebet sem tett, csak sírt. A szörnyeteg pedig a Sárkányszirtre cipelte a leányt; de hogy ez hol van, nem tudta senki.

Sok kesergés után lassacskán mégiscsak magához tért Wormsban a király meg a királyné. Követeket küldtek minden országba, hátha nyomára jutnak Florigundának. Végül is sikerült hírt kapniuk róla: állítólag – mondták – egy szörnyeteg őrzi a

Sárákányiszirten. De jövőbelátó jámbor emberektől azt is megtudták a követek, hogy Florigundát senki más nem szabadíthatja meg, csupán egyetlenegy lovag, s az is csak hallatlan kalandok és veszedelmek árán.

Közben kerek négy esztendő telt el. Azalatt szegény Florigunda rabságban sínylődött a Sárákányiszirten. De Siegfried is sudár daliává serdült azalatt a királyi udvarban. Ki-kijárt a vidékre, medvéket és oroszlánokat tett ártalmatlanná, és hogy csúfot üzzön velük, a fákra aggatta őket. Csakhamar országszerte híre terjedt bámulatos erejének. Vitézségéért Gilbald király arany nyakláncot ajándékozott az ifjúnak, és noha még nagyon fiatal volt, ünnepélyesen lovaggá ütötte.

EGY ÁLOM ÚJ KALANDOKBA SÁRKALLJA SIEGFRIEDET, AKI RETTENTHETETLEN

Siegfried egy éjszaka álmot látott. Megjelent előtte a világszép Florigunda, esedezve rápillantott, és fehér kezével háromszor felé intett, majd ismét eltűnt. Siegfriednek, mikor fölébredt, nyomban eszébe jutott álma; még alig pirkadt, s ő máris útnak indult; azt mondta, vadászni megy, valójában azonban az elrablott királylányt akarta megkeresni.

Csakhamar sűrű, sötét erdőségbe ért. Egyszer csak egyik legjobb kopója beinalt a bozótba. Siegfried tüstént utána eredt, és rövidesen ráakadt a csapásra, mely ahhoz a helyhez vezetett, ahol a sárkány fogságban tartotta a királylányt.

Négy álló napig törtetett előre kutyájával ezen az ösvényen, s közben még csak eszébe sem jutott, hogy egyék s igyék valamit, mert folyton-folyvást a szép Florigunda képe lebegett előtte.

Mikor észrevette, hogy lova már lankadozik, kicsapta egy kicsit legelni, mert friss fűnél egyebet nem adhatott neki enni. Ő maga is fáradt volt, szeretett volna pihenni egyet. Ám ekkor hatalmas oroszlán rohant ki a sűrűből, és egyenest nekirontott. Siegfried sem volt rest: ahogy a vadállat kitérte rá a torkát, elkapta, és egyetlen rántással ketté repesztette koponyáját, úgyhogy tüstént kiadta a párját. Az élettelen tetemet fölakasztotta egy fára, fölnyergelte lovát, s ügetett tovább, amerre hűséges kutyája vezette.

Nem lovagolhatott messzire, mert egyszerre csak egy talpig felfegyverzett lovag állta útját.

– Hallod-e te ifjú! – kiáltott rá nyersen – akárki légy, jobban teszed, ha kényre-kegyre megadod magad, mert ha nem, halálnak halálával pusztulsz el a kezemtől!

Azzal kardot rántott; de Siegfried sem teketóriázott sokat: ő is kihúzta a kardját, és így szólt:

– No, te hetvenkedő vitéz, azt mondom neked, védj magad derekasan, mert most megtanítalak rá, hogy olyan lovagot, akinek helyén a szíve, nem lehet büntetlenül föltartóztatni!

Összecsaptak, csak úgy szikráztak a pengék.

A páncélos vitéz megint odaszólt Siegfriednek:

– Hallgass rám, lovag, add meg magad; hogyan állhatnál meg velem szemben, ha nincsen vérted!

– Neked se sokáig lesz – felelte Siegfried –, mert egykettőre lefejtem rólad!

S egyetlen hatalmas suhintással leütötte a lovag sisakjáról a forgót.

– Ezt megkeserülöd! – hördült föl a vitéz. – Eddig jóindulattal voltam irányodban, és kíméltelek, de most véged!

Rettenetesen sújtott a kardjával, ketté akarta szelni Siegfried fejét. Ám az ifjú ügyesen fölfogta a csapást, és visszavágott; nyakon találta ellenfelét, s az menten lefordult a lóról. Siegfried is leugrott, az ismeretlen vitéz fölé hajolt, sebét vizsgálgatta, s mikor meggyőződött róla, hogy a seb halálos, szánta-bánta, hogy így agyonsújtotta ellenfelét. Megoldotta hát rajta a vértet, azt remélte, ha friss levegőt kap, majd csak magához tér egy kis időre. De csupán annyit ért el vele, hogy a haldokló lovag még el tudott rebegni néhány szót.

– Honnét való vagy, nemes lovag? – kérdezte tőle. – Mi a neved? Miért rontottál rám olyan gáládul?

– Szívesen megfelelnék minden kérdésedre, ha volna hozzá erőm – válaszolta a lovag. – De fogytán bennem a lélek; így hát inkább te mondd meg, ki vagy.

– Páncélbőrű Siegfriednek hívnak – felelte az ifjú.

A lovag, amint ezt meghallotta, felkönyökölt.

– Ha az vagy – mondta –, akkor híres-nevezetes lovag kezétől estem el. Nekem már végem; de rád hagyom vértemet és

pajzsomat: hasznukat fogod látni. Ebben az erdőben ugyanis egy félelmetes óriás lakik, Vasmedvének hívják; ez engem is legyőzött, és foglyul ejtett, mikor ebbe a vadonba vetődtem. Mert messze Sziciliában van az én hazám, kalandot keresni onnét keltem útra. Ez az óriás azonban leigázott; addig nem is akart szabadon engedni, míg öt lovagot a hatalmába nem adtam. De sajnos, csak egyet tudtam elejteni, s ez az egy is én magam vagyok; most már senki emberfiának nem leszek többé ártalmára. Szívesen mesélnék neked még egy másik kalandról is, nemes Siegfried lovag, egy sárkányról szól, aki rabul ejtett egy királylányt, azt is ez az erdő rejti, de jaj, már nincs erőm hozzá, végem!

Búcsút intve hanyatlott hátra, szeme fénye megtört, s kiadta lelkét. Siegfried meg, hogy a lovag halálát látta, keservesen bánkódni kezdett miatta, de kesergett azon is, hogy lám, most hírt kaphatott volna a szépséges Florigundáról – s hiába, füstbe ment minden reménye.

Fogta nagy búsan az elesett lovag pajzsát és sisakját, lovára ült, s ügetett tovább az erdőben. Egyszer csak egy törpe lovagol vele szemben szénfekete paripán, csillogó-villogó pompás ruhában. Illett is hozzá a díszes öltözék, mert nem volt más, mint Egwald, a törpék dúsgazdag királya.

A törpe, amint Páncélbőrű Siegfriedet megpillantotta, annak rendje és módja szerint nagyot köszönt neki. Siegfried illendően fogadta a köszönését, s egészen elámult a király ragyogó ruháján, ékes koronáján és nagyszerű kíséretén; mert nem kevesebb, mint ezer törpe kocogott utána, mind fényesen, fegyveresen, s urukkal együtt szolgálatára ajánlották magukat.

Egwald király ugyanis tüstént ráismert Siegfried lovagra, és nem győzött csodálkozni rajta, hogyan került ide, ebbe az úttalan vadonba, ahol lépten-nyomon veszedelem leskel rá.

Siegfried viszont azon csodálkozott, hogy a törpekirály úgy beszél vele, mint régi ismerősével.

– Ha olyan jól ismersz – mondta neki –, nyilván azt is tudod, hogy hívják apámat, anyámat, s élnek-e még.

– Apádurad király, Sieghard a neve, édesanyád pedig Adelgunda, s mindketten élnek – felelte a kis ember.

Siegfried most már látta, hogy a törpe valóban mindent tud; megkérte hát, mutatná meg neki az utat a Sárkányszirthez.

Egwald király erre rettenetesen megijedt.

– Jaj, ilyet ne is kívánj! – mondta – mert ott egy szörnyűséges sárkány lakik; egy szépséges királylányt tart fogságában, s azt senki emberfia meg nem szabadíthatja.

Amilyen nagy volt a törpe ijedelme, olyan nagy lett Siegfried öröme, amint ezt a néhány szót meghallotta.

– Ez nekem éppen elég – mondta –, és most már nincs is egyéb kívánságom, mint hogy a szépséges leányzót megszabadítsam a sárkánytól.

A kis király látta, hogy Siegfried nem hajlandó letenni szándékáról. Mégis kérlelni kezdte, a világért se vállalkozzék az esztelen vakmerőségre, hanem mielőbb álljon odább innét. Siegfried azonban belevágta kardját a földbe, és megesküdött rá hármaskövvel: addig innét nem tágít, míg a királylányt ki nem szabadította.

– Még ha háromszor hármaskövet tennél is, mind hiába volna – erősködött a törpe. – Halál fia vagy, ha el nem távozol innen.

– Ezt ugyan soha meg nem teszem, kedves Egwald király – válaszolta Siegfried –, s ahelyett, hogy riogatsz, inkább segíts megmentenem a királylányt.

A törpekirálynak azonban a kaland pusztá gondolatára is úgy inába szállt a bátorsága, hogy már csak azt nézte, hogyan állhatna odébb szépszerével. Siegfried azonban elkapta a hajánál fogva, s úgy odacsapta a sziklafalhoz, hogy darabokra törött a koronája. Most aztán esedezni kezdett az emberke.

– Kedves Siegfried lovag – mondta –, csillapítsd haragodat, és kíméld meg életemet; szívesen szolgálok neked tanáccsal és segítséggel, ahogyan csak telik tőlem. Itt lakik a közelben egy óriás, Vasmedve a neve. Övé az egész környék, ezer ember áll a szolgálatában; nála van a Sárkányszirt kulcsa.

Siegfried igen-igen megörült.

– Azonnal mutasd meg hozzá az utat – mondta –, hogy megszabadíthassam a királylányt. Mert ha nem, halál fia vagy!

Egwald félelemtől reszketve ügetett el; bekopogtatott a sziklapalota kapuján, és kihívatta az óriást.

A lárma hallatára előugrott a Vasmedve, kezében jókora vashusáanggal. Amint Siegfriedet megpillantotta, dühösen elbődült:

– Hát téged miféle rossz szél hozott ide? Nehogy azt hidd, hogy a saját lábadon vissza is mehetsz majd oda, ahonnét jöttél!

– Négy kerek esztendeje már, hogy a szépséges Florigunda királykisasszony rabságban sínylődik, s azt mondják, nálad van a Sárkányszirt kulcsa; kérlek hát, add ki nekem a királylányt.

Erre az óriást még jobban előntötte a méreg, megcsóválta feje fölött a vashuságot, és olyan hatalmasan sújtott le Siegfriedre, hogy a fákról recsegve-ropogva tördeltek le az ágak, s a husáng mélyen beszaladt a földbe. Mert a csapás nem talált: Siegfried félreugrott előle, és fürgén kivonta jóféle kardját. A Vasmedve a nagy lendülettől kiejtette kezéből a huságot; Siegfried pedig előre szökkent, s akkora sebet vágott az óriáson, hogy csak úgy patakozott testéből a vér.

– Te tacskó! üvöltött föl a Vasmedve – van merszed szembeállni velem, aki egymagám egész sereget megszalasztok? Inkább azt kívánd, bár volnál ezer mérföldre innét!

Azzal kirántotta a földből a vashuságot, megcsóválta feje fölött, és másodszor is Siegfried felé sújtott, olyan erővel, hogy nyilván szétlapítja, ha az ifjú ügyesen újból el nem hajlik előle.

Így azonban csak a vashusáng szaladt bele még mélyebben a földbe.

Az óriást mérhetetlen düh fogta el; tajtékozva menekült palotájának kőfala mögé, hogy jól-rosszul bekötözze sebeit. Siegfried maga maradt a porondon, s azon tűnődött, hogyan szabadíthatná meg a királylányt. Végül is újra bezörgetett az óriás házának kapuján.

– Csak ne türelmetlenkedjél! – ordított ki a Vasmedve. – Mindjárt ott leszek, s fogadom, hogy szétmorzsollak!

Sárkányvérrel edzett aranyos vértet öltött, gyönyörű sisakjánál kívánni sem lehetett keményebbet, vastag pajzsa pompás fehér acélból készült; kezében friss husáng, sokkal erősebb az előbbinél, olyan hatalmas, hogy nincs az a vasabroncsos kocsikerék, amit egyetlen suhintással ízzé-porrá ne zúzna vele. Oldalán ráadásul öles nagy szablya. Így fölfegyverkezve ugrott elő ismét kőfala mögül

tombolva, toporzékolva, magabiztosan; mert azt gondolta, ha ezeket a fegyvereket felölti, megfutamít egy egész regimentet.

– No, most felelj, kis mitugrász – kiáltott Siegfriedre –, mi szél hozott ide, hogy a tulajdon házámban akarsz meggyilkolni?

– Ez csak afféle handabandázás – felelte Siegfried. – Azért zörgettem, hogy gyere ki.

– Mit? Még zörgetni mersz? Inkább azon sápítozzál, bár sose kerültél volna erre! Fölakasztalak az első fára!

– Mit gondolsz te szörnyeteg – felelte Siegfried –, azért jöttem ideig, hogy hagyjam, hogy fölakasszanak? Nem, barátom! És figyelmeztetek: vagy segítesz kiszabadítani a Sárkányszirtről a királylányt, vagy megöllek, ha maga az eleven ördög vagy is!

– Hogy én segítsek neked megszabadítani azt a lányt? Azt ugyan soha! Ugy látszik, nem tudod, kivel beszélsz. No, majd én megtanítalak rá, hogy ne szaladgálj lányok után!

– Adta csibésze! – felelte Siegfried – mondom neked: segíts megszabadítani a királylányt, vagy megmutatom, ki vagyok, és mit érek!

Azzal egymásra rontottak, olyan irgalmatlanul, hogy egész szikraeső csapott ki a fegyvereikből. Siegfriednek most is úgy járt a keze, mintha még mindig a kovácműhelyben csapkodná az üllőt, kis híja, hogy nyakig nem mélyesztette az óriást a talajba.

Mikor földhöz teremtette, fölpattant a lovára – mert gyalogosan túl kicsi volt az óriás behemót testéhez –, s addig szabdalta, addig ütötte-vágta, míg el nem nyúlt előtte.

Tizenhat sebből vérzett az óriás, s mit tehetett egyebet: megadta magát, és könnyörögni kezdett az életéért.

– Méltán megillet a lovagi cím – mondta. – Szinte gyerek vagy hozzám képest, s ilyen apró ember létedre legyőztél! Ha meghagyod az életemet, fegyverestül neked adom magam, hűségem zálogául.

– Jól van – felelte Siegfried. – Ha segítesz kiszabadítani a Sárkányszirtről a királylányt, életben hagylak.

A VASMEDVE MEGSZEGI SZAVÁT. SIEGFRIED EMBERSÉGRE TANÍTJA

Az óriás nagyon megörült neki, hogy ilyen könnyűszerrel megmentheti az életét, azon nyomban hűséget esküdött hát

Siegfriednek.

Az ifjú vitéz bekötözte a Vasmedve sebeit, és így szólt hozzá:

– Ettől megkímélhetted volna magadat! Most aztán, pajtás, egykettő mondd meg, hogyan jutunk a leghamarabb a Sárkányszirthez.

– Már mutatom is! – felelte az álnok óriás, és egy sötét völgybe vezette Siegfriedet. Az semmire nem gyanakodott; az óriás azonban mögéje került, és akkorát sújtott rá, hogy az ifjú a földre hanyatlott, és orrán-száján eleredt a vér. Nyilván el is pusztul az óriás kezétől, ha hirtelenében ott nem terem a törpe Egwald, és gyorsan varázssipkát nem húz a sebesült hős fejére. Siegfried egyszeriben láthatatlanná lett, az óriás meg csak kapkodta a fejét, forgolódott erre is, arra is, mintha megháborodott volna; sehogyan sem fért a fejébe, hová lett az ellenfele, hiszen az imént még itt volt előtte.

– Hová az ördögbe tűntél? – kiabálta. – Az ördög vitt el? Vagy valami jótét lélek?

A kis törpe jót kacagott a nagy behemót dühén. Föltámogatta Siegfriedet, és maga mellé ültette. Ez lassacskán egészen magához tért, és tiszta szívből megköszönte Egwald jóságát.

– Adná az ég, hogy meghálálhassam a szívességedet! – mondta. – De most mennem kell, megívnom harcomat.

Azzal lerántotta fejéről a varázssipkát, ott állt újra az óriás előtt, két kézre kapta kardját, és nagy bátran nekirontott a Vasmedvének. Rövid tusakodás után újabb nyolc sebet ejtett rajta.

Erre az óriás megint csak könyörgőre fogta a dolgot.

– Ilyen kis emberke vagy, és ilyen istenesen összeszabdalsz! Megállj egy cseppet! Mit érnel a halálommal? Hiszen rajtam kívül senki nem segíthet neked a királylány megszabadításában!

Siegfried másodszor is meghagyta az életét.

– Jól van – mondta. – Eredj mindig előttem, úgy mutasd az utat, de figyelmeztetek: ha megint valami rosszban sántikálsz, lenyisszantom a fejedet!

Most aztán az óriás is belátta, hogy ez nem tréfa; fogta hát a kulcsot, és nyakát behúzva engedelmesen kullogott Siegfried előtt, amíg csak a Sárkányszirt kapujához nem értek, Jó nyolc ölnyire a föld alatt rejlett ez a vaspántos kapu. Az óriás kinyitotta, és Siegfried végre megpillanthatta a szépséges Florigundát.

A királylány szeméből kicsordult a könny, amikor az ifjú hőst meglátta. Siegfried pedig így szólt hozzá:

– Szépséges királykisasszony! Hagyj föl bánatoddal, és készülődjél, mert nem lehet itt tovább maradásunk.

– Jaj, nemes lovag! – mondta Florigunda – nagyon aggódom érted; nem szabadíthatsz meg innét, csak kemény harc árán; attól félek, bármilyen bátor vagy is, nem állhatsz meg a szörnyűséges sárkány ellenében.

– Majd csak elbánok én azzal a sárkánnyal is! – felelte Siegfried bizakodva.

Ekkor a Vasmedve így szólt hozzá:

– Látod azt a kőfalat ott? Annak az üregében van egy pompás penge; ez az egyetlen fegyver a világon, amellyel a sárkányt legyőzheted.

Siegfried gyanútlanul lehajolt a kardért; az elvetemült fickó pedig abban a pillanatban lecsapott rá, s olyan mély sebet vágott rajta, hogy majdnem összerogyott. Mégis megemberelte magát, megfordult, és rettenetes haragra lobbanva szállt szembe az esküszegővel.

Olyan tusakodás kezdődött köztük, hogy csak úgy rengett belé a Sárkányszirt.

– No most aztán igazán élet vagy halál! – gondolta az óriás, és minden erejét összeszedte, de hiába: nem bírta Siegfrieddel. Sebet seb után kapott, patakokban áradt a szikláról a vére. Végül is térdre roskadt, és siránkozó hangon újra esedezni kezdett életéért. De Siegfried most már meg sem hallgatta könyörgését, hanem egy hatalmas kegyelemdöfés után lelökte a Sárkányszirtről a mélységbe.

AKINEK HELYÉN VAN A SZÍVE, NEM IJED MEG AZ ASSZONYI SZÓRA

Florigunda boldogan sikoltott föl Siegfried győzelmére, és nagyon örült neki, hogy a lovagnak, aki megmentésére érkezett, ilyen vasereje van. Siegfried pedig odalépett hozzá, gyöngéden átkarolta, és így szólt:

– Ne aggódjál, kedvesem, búbánatod mihamar örömmé válik!

A királykisasszony alig talált rá szavakat, hogy köszönetet mondjon a hős ifjúnak, ez azonban még mind nem elég – mondta

neki; az óriás ereje szinte semmi a sárkányéhoz képest: azzal vajon hogyan fog megbirkózni!

– Kisebb gondom is nagyobb ennél! – felelte Siegfried nevetve. – Most nincs egyéb bajom, csak ez az egy: négy kerek napja egy falatot nem ettem, egy kortyot nem ittam, nem volt egy szemhunyasnyi nyugovásom.

Meghallotta ezt a kis Egwald törpe – mert ő mindenütt észrevétlenül nyomon követte a hőst –, és nyomban gondoskodott róla, hogy hűbéres szolgálói, a törpék, asztalt terítsenek, enni hozzanak Siegfriednek. De alig ültek neki a lakomának, hallják ám, hogy a hegyek fölött nagy dérrrel-dúrral közeledik a szörnyeteg sárkány, s vele kilenc sárkányfi. Úgy csattogott a szárnyuk, hogy belerendült a Sárkányszirt, mintha menten leomlanék; igazán nem lett volna csoda, ha szörnyethal félelmében, aki meghallja ezt a rettenetes zúgást. Szegény királykisasszony meg is rémült, szép fehér homlokán kiütközött a hideg verejték, a törpék meg, akik az asztalnál fölszolgáltak, hanyatt-homlok elmenekültek.

Siegfried, mert keszkenő nem volt a kezeügyében, selyem köntöse ujjával itatta föl a királylány homlokát.

– Sose riadozzál, kedvesem – mondta –, meglásd, minden jóra fordul.

– Jaj, kedves vitézem – rebegte Florigunda –, ha az egész világ melletted volna is, most az egyszer véged!

– Asszonyi beszéd! – felelte Siegfried. – Az olyan lovag, akinek helyén a szíve, másként gondolkodik!

KI A SÁRKÁNY? HARC A SZÖRNYETEGGEL. A TÖRPE HÁLÁJA

Mialatt Siegfried meg a királylány így beszélgettek egymással, mind közelebb s közelebb röpült a szörnyűséges sárkány. Torkából három ölnyire lövellte a lángot, szinte tűzbe borult tőle a szirt. Az ifjú vitéz lent ült egy barlangban a szikla alatt: oda húzódtak be a tűrhetetlen hőség elől, ott várták, hátha lecsöndesül kissé a tűzzuhatag.

Ez a sárkány hajdanában nyalka vitéz volt, de egy gonosz boszorkány elvarázsolta, és az ördög szolgálatába szegődtette. Az ifjú azonban sárkánybőrében is megőrizte emberi értelmét. Azért rabolta el a királylányt, hogy öt esztendő múltán, amikor a varázslat véget ér, s ő ismét visszanyeri emberi alakját, elvegye feleségül.

Florigunda is abban reménykedett, hogy rabtartója valamikor mégiscsak leveti a sárkánybőrt; hanem azért mégis irtózott tőle, akár az eleven ördögtől, s úgy érezte, soha, soha nem tudna nyájas lenni hozzá.

A szörnyeteget mérhetetlen harag fogta el arra a gondolatra, hogy a szépséges királynőt el akarják venni tőle. Négy éve őrzi, gondoskodik róla, négy éve óvja telente a fagytól teste melegével! Mert mihelyt beállt a hideg, odafeküdt a sziklabarlang bejáratába, úgy fogta föl a szelet, havat, orkánt. Helyét csak akkor hagyta el, mikor ennivalóért ment. Egyszóval úgy viselkedett, mint gyöngéd szerelmeshez és figyelmes vőlegényhez illik. Most aztán nem csoda, hogy majd szétvetette a düh.

Siegfriednek nem volt tovább maradása a barlangban. Ahogy csak tudott, fölfegyverkezett, fogta a pompás kardot, melyet az óriás mutatott meg neki a sziklafal üregében, s kivonult a szirttetőre.

A sárkány, amint megpillantotta, olyan erővel támadt neki, hogy a szikla már-már kifordult sarkából. Siegfried védekezett, ahogy csak telt tőle; hiába, mégsem tudta megakadályozni, hogy a szörnyeteg ki ne kapja iszonyú karmával pajzsát a kezéből. A sárkány amellet olyan vadul okádta a tüzet, hogy a sziklaüreg egy-kettőre olyan lett, akár a kovácskazán, s az ifjú vitéz testén csak úgy patakszott a verejték.

A harci lármára a törpék mind bemenekültek az erdőbe; attól féltek, a szikla összeomlik, és agyonlapítja őket.

Egwald király azonban nem tudott népe futásáról: ő már korábban elbújt egy nagy kő alá, ott várta, onnét leste, mikor dől el a rettenetes küzdelem, s nem fordul-e úgy a dolog, hogy hasznára lehet Siegfriednek a tudományával. Így nem tudta azt sem, hogy két testvére a menekülés utolsó pillanatában a Sárkányszirt barlangjában rejtette el a mesés kincset, amit apjuktól örököltek.

Siegfried nem bírta sokáig a pokoli tüzet, amit a sárkány okádott: kezdett tőle megpuhulni a bőrén a páncél. Behúzódott hát a barlangba Florigundához, megvárta, míg páncélbőre újra megkeményszik, s odakint a szirttetőn kissé alábbhagy a hőség. Közben, ahogy föl és alá járkált a barlangban, fölfedezte az eldugott kincset.

Egyszer csak a kis Egwald toppant elé. Szörnyű hírt hozott neki: a sárkány tizenhat sárkányfit hívott segítségül! De Siegfriednek erre sem szállt inába a bátorsága. Nagyot fohászzkodott, összeszedte minden erejét, és megint kivonult a tetőre. Jól szemügyre vette az acsarkodó sárkánynépet, két kézre fogta kardját, s akkorát sújtott a fősárkányra, mintha egyetlen suhintással ízekre akarná szabadalni. A süvölvény sárkányok tüstént szét is rebbentek; hanyatt-homlok elinaltak, csak az öreg sárkány maradt a porondon, s okádta Siegfriedre szörnyű torkából a kék és vörös lángot, de olyan hatalmasan, olyan dühös fuvallással, hogy már-már földre taszította az ifjú hőst. Közben sebesen csapkodott a farkával is, mindenáron azon iparkodott, hogy lesodorja ellenfelét a szitról. Siegfried azonban ügyesen kitért előle, s olyan szerencsésen suhintott vissza, hogy egyszer csak lemetszette a sárkány farkát. Most bőszült föl csak igazán a szörnyeteg! Hatalmasan köpte a tüzet és lángot, valóságos izzó esőt zúdított Siegfriedre. Ő azonban nem ijedt meg: megkeményítette a szívét, meglendítette kardját, nagyot suhintott, és kettészelte a sárkányt. Egyik fele nyomban lezuhant a mélységbe, a másikat meg utána lökte.

A sárkány zuhanása olyan recsegéssel-ropogással járt, hogy Florigunda is meghallotta a sziklabarlangban; nyomban sejtette, mit jelent a lárma, s örömtől és aggodalomtól úzve szinte röpült a csata színhelyére. De jaj, mit látott! Ott feküdt megmentője holtsápadtan, halálra fáradtan, élettelenül a földön. Ajka koromfekete a szörnyű lángesőtől, tagjai ernyedtek, szeme lezárva. Florigunda azt hitte, vége van: visszajönnek a süvölvény sárkányok, bosszút állnak az öreg sárkány pusztulásáért, s ízekre szaggatják... Egyetlen reménysége volt: a törpe Egwald; keserves jajkiáltásokkal őt kezdte hívogatni.

Máris jött, máris szaladt a törpekirály, kis gyökérrel a kezében. Ezt a gyökeret a holt-eleven hős szájába dugta, és Siegfried lassan magához tért tőle; kinyitotta szemét, és fölkönyökölt.

Ekkor Egwald király így szólt a hőshöz:

– Mi törpék, több mint ezren lakunk itt a hegységben, s a dühös óriás, a rettenetes Vasmedve leigázott minket. De te, bátor lovag, meghoztad szabadságunkat! Ezért mélységes hálával tartozunk neked, s íme mindenestül, valahányan vagyunk, szolgálatodba

ajánljuk magunkat. Elkísérünk Worms felé egészen a Rajnáig, hiszen jól ismerjük az utat.

És meghívta Siegfriedet és a királylányt, jöjjenek vele beljebb a hegyek közé, szeretné megvendégelni őket. Azok eleget is tettek a szíves invitálásnak. Volt a lakomán minden, amit csak szem-száj kívánhat, végül pedig a törpék nagyot ittak a fiatal pár egészségére. Azt sem tudták, hová legyenek örömben, vége-hossza nem volt a táncnak, ujjongásnak.

GYŰRŰÉRT CSERÉBE LÁNCOT. SIEGFRIED LAKODALMA

Siegfried pedig kézen fogta a szépséges Florigundát, s így szólt hozzá:

– Gyönyörű királylány, mondd el, kérlek, hogy élhettél ilyen sokáig a rettenetes sárkány fogságában?

Florigunda így válaszolt:

– Hát te, nemes lovag, nem mondanád el, hogyan kerültél erre a vidékre? Hogyan keveredtél ilyen kegyetlen harcba?

Kölcsönösen elmesélték egymásnak sorsukat, s mikor a királylány megtudta, hogy Siegfried egyedül csak őérte indult neki a veszedelmes útnak, egyedül csak őérette kockáztatta ifjú életét, szeme könnybelábadt, levette gyémántköves gyűrűjét, és a bátor hős ujjára húzta. Siegfried erre leoldotta fényes aranyláncát, melyet Gilbald királytól kapott, és a királylány nyakába akasztotta. S ezzel el is jegyezték egymást.

A törpekirály most azzal a kéréssel járult elénk, töltsenek nála hosszabb időt. Siegfriednek azonban már nem volt nyugovása, búcsút vett hát Egwaldtól és népétől. Azok nyomban följánlották: száz válogatott vitézük Wormsig kíséri vendégeiket, nehogy útközben valami baj érje őket. De Siegfried elhárította az ajánlatot, egyedül csak abba egyezett bele, hogy Egwald velük menjen.

Jó darabot ügettek már, amikor Siegfried lassabbra fogta a lovát, előre engedte Florigundát, ő maga meg odafordult nyergében a törpéhez:

– Láttam a Sárkányszirten, hogy a csillagjósláshoz is értesz – szólt hozzá. – Nem árulnád el, kérlek a jövőmet?

A törpekirály eleinte vonakodott, de aztán mégiscsak megfelelt a kérdésre.

– Szívesebben mondanám neked, hogy tejben-vajban fogsz fürdeni, és soha semmi baj nem ér életedben. De sokkal bátrabb vitéz vagy, és sokkal inkább helyén a szíved, semhogy el ne bírnád az igazságot. Sok viszontagság vár még rád, sok veszedelem leselkedik életednek útján. De nem leszel egyedül: a szépséges Florigunda mindig melletted fog állni.

– Ha hűséges hitvesem kitart mellettem, még a pokoltól se félek!
– mondta Siegfried.

Azzal megsarkantyúzta lovát, és Florigunda után rúgatózott. Csakhamar utol is érte, de mire körülnézett, Egwald királynak már híre-hamva sem volt.

Siegfriednek ekkor eszébe jutott a kincs, amelyet a Sárkányszirt barlangjában látott, azt hitte, vagy a sárkányé volt, vagy az óriásé.

– Csak nem hagyjuk ott azt a sok drágaságot! – mondta Florigundának. – Életem kockáztatásával hódítottam meg a Sárkányszirtet; kit illethetne hát jogosabban a kincse, mint engem?

Visszaügetett, lova hátára pakolta zsákmányát, ő maga gyalogszerrel követte a paripát. Így értek odáig, ahol az erdőben idejövét a lovak útját állta. A halott vitéz lova ott bóklászott a közelben egy tisztáson. Siegfried a maga lovát egy fa derekához kötötte, és egy kicsit leheveredett a pázsitra pihenni. Amíg szunnyadt, a királylány virrasztott fölötte.

Mikor fölébredt, kantárszáron fogta a halott vitéz legelésző lovát, átvette hátán a kincses zsákokat, paripájára pattant, s így mentek tovább: Florigunda, Siegfried, s mellettük, kantáron vezetve, kincessel megrakva a vezetéklő.

Közben Gilbald királyhoz és feleségéhez is eljutott a hír, hogy kedves Florigunda lányuk kiszabadult a sárkány rabságából, és hazafelé közeledik megmentőjével, a bátor Siegfried lovaggal. A király egész lovagságát nyeregbe szólította, hogy illendően fogadják lányukat és Siegfriedet. Messzire eléjük lovagoltak, ujjongva köszöntötték, és diadalmenetben kísérték őket a fővárosba.

Afelől senkinek sem lehetett kétsége, hogy rövidesen megülik a lakodalmat, mert hiszen a szépséges királylány kezére ki más lett volna méltó, mint az a vitéz, aki életét kockáztatta megmentéséért? Gilbald király követeket küldött szét, úgy tudatta országgal-világgal a küszöbönálló menyegzőt. Meghívták az esküvőre Sieghardot, a

páncélbőrű vitéz lovag öreg édesapját is. Ott volt a császár is, sok fényes király, tizenöt herceg, számlálhatatlan sok lovag és nemesúr; mindet jól tartották, s mindegyik késő öregségéig megemlegette a világszép Florigunda és a sárkányölő Siegfried lakodalmát.

EGY SZEM KÖLES

Élt egyszer egy nagyon szegény fiú. Olyan szegény volt, hogy csak minden harmadnap evett, ruháján meg úgy átfújta a szél, mintha nem is lett volna ruhája, öreg édesanyjával éldegélt, s amikor meghalt az öregasszony, semmi egyebet nem hagyott örökségül fiára, csupán egy szem icipici köleskét. Ez volt a fiú minden gazdagsága.

Amikor jóanyja elköltözött az árnyékvilágból, ő pedig egy szál maga maradt, gondolt egyet, és azt mondta magában:

– Nagy a világ, érdemes benne körülnézni; én bizony nem élek itthon kolduskenyéren, faragok magamnak egy jó botot, és útnak indulok.

Úgy is tett; zsebre dugta azt az egy szem köleskét, és nekivágott a kerek világnak. Nem is jutott még nagyon messzire, útjába akadt egy öreg ember: szürke köpönyege a vállán; nagy, karimás kalap a fején.

– Adjon Isten, öregapám! — köszönt neki a fiatalember.

– Fogadj Isten, fiacskám! — mondta az öreg. — Hát te hová mész?

– Világot látni! — felelt a fiatalember. — Amim csak van, mind magammal viszem; itt ez az egy szem köles minden vagyonom; mit gondolsz, nem lopja el tőlem valaki?

Megsajnálta az öreg a fiút, hogy olyan igen-igen szegény, és megvigasztalta:

– Ne félj semmit fiam; elveszteni elveszted ugyan, de éppen ez lesz a szerencséd!

Estére a fiú egy faluba ért, bekopogott egy paraszthoz, és szállást kért éjszakára. Amikor lefeküdt, az ablakpárkányra tette a kölest, és azt mondta a parasztnak:

– Ez a köles minden vagyonom; ugye nem lopja el senki tőlem?

– Aludj csak nyugodtan, fiam; az én házamban nem érhet semmi kár!

Reggel odasütött az ablakba a nap, fénye megcsillant a kölesen. Meglátta ezt a kakas az udvaron; fölszállt az ablakba, és bekapta a

kölest. Éppen akkor ébredt fel a fiú; épp akkor nézett oda, amikor a kakas lenyelte a köleskét.

„No, egy szem köles volt minden vagyonom, és most az is elveszett” – gondolta, és jajgatni, sírni kezdett, még a haját is tépte, szaggatta bánatában.

Meghallotta ezt a paraszt, megszánta a fiút, és ezt mondta neki:

*Itt a kakas, legyen tied,
Mert megette a kölesed.*

Megörült a fiú a kakasnak, szépen megköszönte, azután fogta a botját, és tovább vándorolt. Estére másik faluba érkezett, ismét szállást kért egy paraszttól, s amikor bebocsátották, így szólt a házigazdához:

– Ez a kakas minden vagyonom; ugye nem lopja el senki tőlem?

– Aludj csak nyugodtan fiam – mondta neki a paraszt –, az én portámon nem érhet semmi kár!

De mi történt másnap reggel? A kakas az udvaron kapirgált, s amikor éppen szemet talált, észrevette a disznó, rátámadt, szempillantás alatt elharapta a nyakát, s a szemet maga falta be. Amikor a fiú felébredt, ott találta a kakasát felfordulva. Sírt, jajgatott keservesen:

– Jaj nekem! Vége a kakasomnak! Elharapta a nyakát a disznó!

A paraszt látta, milyen búbanatos, és így vigasztalta meg:

*Itt a disznó, elviheted,
Neked adom, legyen tied,
Mert megette a kakasod!*

Pányvát kötött hát a disznó hátsó lábára, s tovább vándorolt a legény az új szerzeménnyel. Estére egy másik faluba ért, megint bezörgetett az egyik házba, ahol szívesen látták éjszakára. Itt is megkérdezte a házigazdát:

– Ez a disznó minden vagyonom; ugye nem lopja el senki tőlem?

– Aludj csak nyugodtan fiam – felelte neki –, az én portámon nem érhet semmi kár!

Reggel a tehén észrevette, hogy idegen disznó turkál az udvaron; rárontott, kétszer-háromszor szarvára kapta, feldobálta a levegőbe, azután halálra taposta. Nemsokára felébredt a fiú, kiment az udvarra, és látta a nagy kárt. Jajgatva szaladt a disznójához, de már nem segíthetett rajta. A paraszt meg így vigasztalta:

*Itt a tehén, elviheted,
Neked adom, legyen tied,
Mert megette a malacod.*

Azzal kötelet kötött a tehén nyakába, s a kötél végét a fiú kezébe nyomta, menjen Isten hírével; a fiú meg vidáman bandukolt tovább. Estére egy kastélyhoz ért, és szállást kért éjszakára; adtak is neki szíves-örömet. Mielőtt aludni ment volna, így szólt a kastély urához:

– Ne vegye rossz néven, nagyságos uram: ez a tehén minden vagyonom; nem lopja el senki tőlem?

– Aludj csak nyugodtan, szegény fiam, az én udvarházamban nem érhet semmi kár!

Reggel itatni hajtották a lovakat. Az egyik tüzes mén meglátta az udvaron az idegen tehenet, odavágtatott, rávicsorította fogát, dühösen felnyerített, és olyat rúgott a tehénbe, hogy az nyomban élettelenül roskadt össze. Amikor a fiú holtan találta a tehenet, sírni, jajgatni kezdett, de a kastély ura mindjárt megvigasztalta:

*Vedd a táltos paripát,
A nyerget s a zabolát.*

A fiú fölpattant a ficánkoló paripára, és elvágtatott. Sokfelé megfordult aztán, részt vett sok nehéz csatában, sok vitézi tettel szerzett dicsőséget nevének. Még az üveghegyet is megjárta paripáján, levágta a hétfejű sárkányt, kiszabadította a királykisasszonyt, és király lett belőle. Mert jól mondja a szólásmondás:

„A szerencse szárnyon jár, akire száll, az jól jár.”

SZÁZSZORSZÉP

Egy kis faluban, ott is a falu végén, élt egyszer egy szegény ember meg a felesége. Volt nekik egy lányuk, az viselte gondjukat: főzött, mosott rájuk, rendben tartotta a házuk táját, öntözte, kapálta a kis kertet, égett a keze alatt a munka, és mindig olyan rend volt körülötte, úgy ragyogott minden a tisztaságtól, hogy aki csak arra járt, mindenki megcsodálta. Hímzésben-varrásban hetedhét országon nem volt párja a lánynak; soha ki nem fogyott a dologból, keresett is szépecskén, és mindig jól tartotta öreg szüleit.

De nemcsak dolgos kezű, jószívű teremtés volt, hanem azonfelül szép is, szebb, mint száz másik lány, ezért aztán el is nevezték százszorszépnek. Mégsem szállt fejébe a dicsőség, nem páváskodott a szépségével, sőt az utcán járva-kelve, fátyollal takarta el az arcát. Dicsérte is ország-világ, hogy milyen szemérmes, milyen szerény.

Egyszer, amint az utcán járt, meglátta a királyfi, no, nem az arcát, hiszen azt fátyol takarta, hanem a karcsú, nádszál termetét, és egy szempillantás alatt úgy beleszeretett, hogy elhatározta, ha addig él is, ő bizony nem nyugszik, amíg a lány le nem veti előtte a fátylát. Azon nyomban megkérdezte a jó szolgáit:

– Ugyan miért hord mindig fátylat Százszorszép? Miért nem láthatja senki az arcát?

– Azért, uram – felelték a szolgái –, mert olyan szemérmes, olyan szerény.

Erre a királyfi lehúzta ujjáról aranygyűrűjét, s az egyik szolgával elküldte Százszorszépnek. Azt üzenete neki, legyen este a nagy tölgyfa alatt, beszélni szeretne vele. Százszorszép azt hitte, valami hímeznivalót akar rábízni a királyfi, nem kérette hát magát, és elment a találkozóra.

A királyfi pedig csak nézte-nézte, és minél tovább nézte, annál jobban beleszeretett. Úgy érezte, nem is élhet Százszorszép nélkül, s ott, a tölgyfa alatt, mindjárt meg is kérte a kezét. Százszorszép

nem akart hinni a fülének. Amikor azonban látta, hogy a királyfi nem tréfál, ezt mondta neki:

– Te, kegyelmes hercegem, túlságosan is gazdag vagy, én meg túlságosan szegény. Ha királyatyád meghallja, hogy engem akarsz feleségül, nagyon megharagszik, és ki tudja, mit tesz velünk.

De Százszorszép hiába beszélt, a királyfi égre-földre megesküdü, hogy csak őt szereti, és csak ő lesz a felesége.

– Jól van – mondta erre a lány –, de várj még két-három napig, hadd gondolkodom.

A királyfi azonban már másnap elküldte hozzá egyik szolgáját, és kérte, este megint jöjjön el a nagy tölgyfa alá: beszélni szeretne vele. Százszorszép teljesítette kérését, s alig érkezett meg a találkára, a királyfi nyomban megkérdezte, határozott-e már.

– Még nem volt rá időm, kegyelmes hercegem. Sok ám a ház körül a munka: galambot-csirkét etetni, káposztát vágni, inget varrni, ez mind az én dolgom, meg aztán nemhiába mondtam én, hogy te nagyon is gazdag vagy, én pedig nagyon is szegény. Királyatyád úgysem engedi, hogy elvégy feleségül.

De hiába szabódott, a herceg addig-addig kérlelte, hogy nem tehetett mást: megígérte, hogy beszél a szüleivel. Másnap a királyfi gyönyörűsége aranyszőtt ruhát küldött Százszorszépnek, és kérte, jöjjön el megint a tölgyfához. Százszorszép el is ment, s a herceg nyomban megkérdezte, határozott-e már.

– Még mindig nem határoztam, kegyelmes hercegem, még apám-anyámmal sem tudtam beszélni; annyi dolog várt otthon a házban és a ház körül, hogy lélegzethez sem jutottam. De egy szó annyi, mint száz: te uram, nagyon is gazdag vagy, én meg nagyon is szegény, és királyatyád úgysem engedi, hogy elvégy feleségül.

A királyfi meg, mintha nem is hallotta volna: megesküdü Százszorszépnek, hogy királynévá teszi, és akármilyen lesz is, csak ő lesz a felesége. Erre már Százszorszép sem ellenkezett tovább: megígérte, hogy hozzámegy a királyfihoz.

Ettől fogva minden este találkoztak a nagy tölgyfa alatt, és boldog órákat töltöttek együtt, mert igen-igen szerették egymást. De boldogságuk nem tartott sokáig: egy utálatos vén szipirtyó elárulta a királynak, hogy a királyfi minden este Százszorszépnek udvarol. Az

öreg király nagy haragra lobbant; megparancsolta embereinek, gyújtsák rá Százsorszép-re a házat, hadd égjen benne.

A lány az ablaknál ült és varrogatott. Amikor ropogni kezdett feje fölött a tető, rémülten kiugrott az udvarra, leszaladt a kertbe, s egy régi, kiszáradt kútba vetette magát. Szegény szülei ott pusztultak a tűzben.

Százsorszépnek a szíve is összefacsarodott a fájdalomtól és a szomorúságtól; ott kuporgott a kút fenekén, és sírt, sírdogált szakadatlanul. Azután elapadtak a könnyei, kínos-keservesen kivergődött a kútból, pusztá kézzel kikapart egy-két tallért házuk romjai alól, s azon gondolkodott, mitévő legyen most, mi lesz a sorsa.

Százsor is elátkozta a szépségét, mely vesztét okozta, s elhatározta, még azt is eltitkolja ezentúl, hogy lánynak született a világra. Így hát a pénzen férfiruhát vásárolt magának, azután elment a király kastélyába, és jelentkezett szolgának. Azt mondta, Szomorúfűz a neve. Megtetszett a királynak a daliás fiatalember, fel is fogadta azonnal. Szomorúfűz pedig hűségesen, szorgalmasan szolgálta a királyt, s az öreg király úgy megszerette, hogy megparancsolta, mindig ott legyen körülötte.

Amikor a királyfi megtudta, hogy Százsorszép házát felgyújtották, igen-igen elbúsult, mert azt hitte, a lány is odaveszett. Királyatyja azonban nem tűrte, hogy sokáig búslakodjon, megparancsolta, nőüljön meg hamarosan, mert ő már nagyon öreg, le akarja tenni az ország gondját, s az ifjú király nem veheti át addig a kormánypalcát, ameddig nincsen felesége. Így aztán a szomszéd király lánya lett a királyfi menyasszonya.

Már nagyban készültek a lakodalomra, hetedhét országról gyülekezett a sok vendég, s az öreg király útnak indult a fiával, hogy hazahozzák a menyasszonyt. Persze, vitték magukkal az egész szolganépet is. Bizony szomorkodott eleget Szomorúfűz az úton; nemegyszer úgy érezte, nyomban megszakad a szíve. Mindig a menet végén kullogott, hogy senki se lássa, milyen búbánatos. Amikor pedig ott jártak már a menyasszony kastélya közelében, csengő hangon így kezdett énekelni:

*Nevem Százsorszép-szirom,
szenedésem elsírom.*

A királyfi meghallotta a menet élén, és megkérdezte az öreg királyt:

– Ki énekel ilyen gyönyörűen?

– Ugyan ki más énekelne, mint hűséges szolgám, Szomorúfűz – mondta a király.

Szomorúfűz pedig másodszor is rákezdte:

*Nevem Szákszorszép-szirom,
szenvedésem elsírom.*

A királyfi hallgatta, aztán megint odafordult atyjaurához:

– Ki énekel hát? Csakugyan Szomorúfűz?

– Ő bizony – felelte az öreg király –, rajta kívül senki sem tud ily szépen énekelni.

Közben megérkeztek a menyasszony várának kapujába, és Szomorúfűz harmadszor is rázendített:

*Nevem Szákszorszép-szirom,
szenvedésem elsírom.*

A királyfi nem hallgathatta tovább, megsarkantyúzta paripáját, Szomorúfűz mellé vágtatott, és jól a szemébe nézett. Tüstént megismerte, hogy Szákszorszép áll előtte, barátságosan rá is mosolygott, de nem szólt semmit, csak visszalovagolt a menet élére.

A menyasszony kastélyában összegyülekeztek a fényes urak, dámák.

A vidám csevegés közben egyszer csak így szólt a király, a menyasszony édesapja:

– Játsszunk valamit! Lássuk, ki tud jobb találós kérdést mondani! Kezdje meg a vőlegény!

A királyfi gondolkodott, azután ezt mondta:

– Van egy szekrényem, nemrégiben elvesztettem a kulcsát. Új kulcsot csináltattam hozzá, de alighogy hazaértem, megtaláltam a régit. Kérlek, mondd meg, király uram, melyik kulcsot használjam előbb: a régit vagy az újat?

– Persze hogy a régit! – felelte nyomban a király.

– Akkor hát, felséges uram – mondta a királyfi –, tartsd meg a lányodat, mert megtaláltam a régi kulcsot, tessék, itt áll előttetek!

Kézen fogta Szákszorszépet, s a vendégsereg elé vezette.

– Mit beszélsz, fiam – kiáltott fel kétségbeesetten atyja, az öreg király –, hiszen ez hűséges szolgám: Szomorúfűz!

– Kedves atyám – mondta a királyfi –, ez bizony Százsorszép, az én édes feleségem!

Most látta csak mindenki, milyen gyönyörű szép a királyfi szíve szerinti menyasszony, és hiába volt minden szó, minden beszéd: mégiscsak őt vette feleségül.

A BOGRÁCS MESÉJE

Túl az Óperenciás-tengeren, élt egyszer valamikor réges-régen egy ember meg egy asszony. Szerették egymást, vígan teltek napjaik; hogysisne teltek volna, mikor az ember molnár volt, és messze földről hordták malmába őrleni a gabonát.

Volt ennek a házaspárnak egy gyönyörű lánya. Amikor ez a lány kiment a kertbe, összesereglettek a madarak körülötte az ágakon, és azt csicseregtek-csivítelték a maguk madárnyelvén, hogy ilyen szép lányt ők még sose láttak: nincs neki párja hetedhét országon. Ha pedig leült a patak partján, és lábcskáját a vízbe mártotta, a kis halak csak úgy ficáncoltak körülötte a gyönyörűségtől.

Telt-múlt az idő, a kislányból nagylány lett, és ahogy nőtt, úgy lett egyre gyönyörűsegebb. Egyszer aztán nagy szárazság pusztított a vidéken, kiégett mind a termés, és bizony egy héten hat nap üresen járt a garat a malomban. Hullott a nép, mint ősszel a legyek, és az ínség a molnár háza táját sem kerülte el: kifogyott az ő kamrájukból is az eleség. Már odajutottak, hogy a molnárné fölforgatta az egész házat, minden fiókot, minden csöbröt felborogatott, még a sok üres zsákot is végigkotorászta utoljára, míg kínos-keservesen összeszedett vagy két maroknyi árpát. Kását főzött belőle, rászórta az utolsó csipet sót, és nagy bánatosan egyre csak az járt az eszében, hogy ez lesz az utolsó vacsorájuk; utána mást sem tehetnek, mint lefekszenek, és éhen pusztulnak.

Nem sok idő kellett, megfőtt a kevés árpakása. A szaga előcsalogatta az embert, bejött a konyhába, fogta a nagy szedőkanalat, hogy belekóstoljon. De az asszony elrántotta a bográcsot előle, s amikor az ura tovább kapkodott utána, fejére tette a kondért, és kiszaladt a házból, hogy csak úgy porzott a talpa alatt az út. Az ember utána iramodott, rázta rá mérgesen a szedőkanalat, de a felesége gyorsabb volt, nem érte utol. Látta a lányuk, milyen kerge módra szalad mind a kettő, azt se tudják hová, kézbe kapta hát a cipőjét, és ő is utánuk futott.

Messze benn jártak már az erdőben, amikor a lány elejtette az egyik cipőjét, és miközben visszafordult, hogy megkeresse, az apja meg az anyja eltűnt a sűrűben. A lány leült a földre egy fa tövébe, és sírva fakadt; sírt, zokogott keservesen. Mi lesz most vele? Apja-anyja eltűnt, azt se tudta, merre keresse őket, és ráadásul még a fél cipője is elveszett. Erre aztán még szaporábban hullott a könnye.

Ahogy ott sírdogál a nagy fa alatt, egyszer csak látja, hogy egy vénséges vén anyóka jön feléje.

– Mi bajod, édes lányom? – kérdezte az öregasszony.

– Nagy az én bajom, anyókám. Édesanyám megfőzte az utolsó marék árpát, édesapám meg akarta kóstolni, anyám meg nem engedte, hanem fejére kapta a bográcsot, és elszaladt. Apám utánafutott, rázta rá mérgesen a szedőkanalat, s amikor én is nyomukba eredtem, itt az erdőben elvesztettem a fél cipőmet, közben meg apám-anyám eltűnt az erdő sűrűjében. Jaj, mi lesz velem! Csak legalább a cipőm megvolna.

– Ne sírj, no! Adok én neked másik cipőt helyette – mondta az öregasszony. Köténye zsebébe nyúlt, és vadonatúj, szép topánkát húzott elő. – Ne félj semmitől, hallgass rám, tedd meg amit mondom, és meglásd, minden jóra fordul! Menj tovább ezen az úton; nemsokára szép nagy házra lelsz itt az erdőn. Abban a házban lakik a mi királyunk, menj be hozzá egyenest. Alighogy belépsz, garmadával hordják majd eléd a sok szebbnél szebb ruhát: az egyik selyem lesz, a másik gyapjú, a harmadik meg len. Ha azt mondják: válaszd ki magadnak az egyiket, a legszebb selyemruhát kérd, s ha megkérdezik, miért éppen azt választottad, mondd nekik: „Mert selyemben-bársonyban nőttem fel.”

A lány megköszönte a segítséget az öreg asszonynak, felkerekedett, és hamarosan oda is ért a várhoz.

Bement, s amikor elébe hordták a sok szép selyem-, gyapjú-, és lenvászoruhákat, a legszebbik selyemköntöst kereste ki magának.

– Miért éppen selymet választottál? – kérdezte tőle a király.

– Mert selyemben-bársonyban nőttem fel – mondta a lány. Pedig bizony, igaz, ami igaz, lenvászornál egyebet sose hordott még életében.

Volt a királynak éppen egy házasulófélben levő nagy legényfia. Amikor a királyfi meglátta a molnárlányt a szép selyemruhában,

megbizsergett valami a szívében.

– Édes királyatyám – mondta azon nyomban az öreg királynak –, ha már egyszer meg kell házasodnom, ezt a lányt adjátok nekem! Ez lesz a feleségem, senki más!

No, volt nagy öröm! Mindjárt neki is készülődtek a lakodalomnak. Még egy hét, és megtartják az esküvőt nagy ceremóniával.

Egy szép napon a toronyablakban álldogált az ifjú menyasszony, s ahogy nézelődik, látja ám, hogy odalenn az erdő szélén két ember kergeti egymást: egy ember meg egy asszony. Az asszonynak bogrács van a fején, és úgy lohol, hogy csak úgy porzik a talpa alatt az út; a férfi meg rohan utána és rázza rá a szedőkanalat.

– Ez bizony az én apám meg az én anyám! – gondolta a lány; s amikor látta, hogy még most is kergetik egymást, akkorát nevetett, hogy a könnye is kicsordult jókedvében.

Meghallotta ezt a királyfi a szomszéd szobában; bejött a lányhoz, és megkérdezte:

– Min neveltél ilyen jót kedvesem?

A molnár lánya nem akarta neki megmondani, ezért füllentett egyet:

– Azon nevettem, hogy mi lesz, ha az a tenger sok vendég megérkezik a lakodalomra: el se férnek ebben a pici várban.

– Talán bizony a ti váratok nagyobb? – kérdezte a királyfi.

– Sokkal nagyobb! – mondta a lány, mert nem akart szégyenben maradni. Közben pedig arra gondolt, mekkorát nézne királyi vőlegénye, ha meglátná az ő kastélyukat: a malmot.

– Akkor hát elhalasztjuk a lakodalmat, és majd ott fogjuk megtartani.

És már ment is, hogy elmondja a hírt az öreg királynak, a lány pedig búbanatába merülve töprengett egymaga; mi lesz itt, uramisten, ha kiderül az igazság! Lement a kastély elé az udvarra, ott sétálgatott nagy szomorúan, majd behúzódott a kert egyik sarkába, s még a könnye is eleredt. Ahogy ott sírdogál, egyszer csak megáll előtte az öregasszony, akivel az erdőben találkozott, és így szólítja meg:

– Mi bajod, édes lányom?

– Nagy az én bajom, anyóké. Odafenn álltam a toronyablakban, és nézelődtem. Egyszer csak elszaladt a vár alatt az apám meg az

anyám, s ahogy néztem őket, meg nem állhattam, hogy jót ne kacagjak. Meghallotta ezt a vőlegényem, és megkérdezte, mit nevetek; én meg füllentettem egyet, s azt mondtam neki, hogy a mi várkastélyunk sokkal nagyobb, mint az övék. Most aztán ott kellene megtartanunk a lakodalmat. Jaj nekem, szegény fejemnek! Mi lesz velem, ha meglátja a királyfi, micsoda várkastély a mienk!

– Ezen igazán könnyű segíteni – vigasztalta a lányt az öregasszony. – Ne félj semmit, indulj csak el szépen a vendégsereggel. Alig mentek majd egy félórácskát, egy fehér kutya ugrik eléd a bokorból, csak te fogod látni, senki más. Akármerre megy, azt a kutyát kövesd.

Azzal eltűnt az öregasszony, a lány pedig visszament a kastélyba.

Elérkezett az esküvő napja, egybegyűlt a sok vendég, és díszes menetük kilovagolt az erdőbe a felvonóhídon át: az ifjú menyasszony vezette őket. Nemsokára csakugyan előugrott a fehér kutya a bokorból; nem látta senki más, csak a lány. Futott, futott, a molnár lánya meg egyre csak utána a kocsijával. Mögötte szép sorjában jött a sok fényes lovag, kényes paripán; jött a sok fényes dáma, aranyos hintón. Nem tudta senki, hová, merre mennek, s egy idő múlva összesúgott-búgott a vendégsereg: kezdték már sokallani a kirándulást. Hol az egyik, hol a másik kérdezgette a menyasszonyt:

– Messze vagyunk még?

– Már itt is vagyunk – mondta a lány, és csakugyan: abban a szempillantásban megállt a kutya, és eltűnt a bokrok között. Ahol nyoma veszett, hirtelen hatalmas, száztornyos, ezerablakos kastély bukkant elő a föld alól: vidáman lengedezett kéményeiből a lakodalmi füst.

– Ez az én kastélyom – mondta büszkén a menyasszony, a vendégek pedig kiszálltak, és sorra bevonultak a nagykapun. És csodák csodája, terített asztal várta őket, a szobákban vetett ágy, és szolgálk hada lótot-futott, sürgölődött körülöttük.

Fél évig tartott a világraszóló lakodalom. Azután annak is vége lett, s az utolsó napon, amikor javában csomagoltak, hogy visszainduljanak a régi, kicsi várba, valaki hirtelen nekirontott az ajtónak odakintről, és ahogy mondani szokták: ajtóstul rohant be a házba.

– Felséges királyné! Felséges királyné! – kiabálta, s amikor jobban megnézték, látták, hogy egy asszony: bogrács van a fején, és úgy lohol, hogy csak úgy csattog a talpa.

– Segítség rajtam, felséges királyném, agyon akar ütni a férjem!

És már be is rontott az ember, kezében a szedőkanál, dühösen, haragtól fújtatva kergette az asszonyt, de amikor meglátta a díszes vendégereget, megtorpant, és leengedte a kanalat.

– Ezek az én kedves szüleim! – fordult a vendégekhez s a királyfihoz a fiatalasszony. – Jó emberek, csak éppen összepöröltek egy kicsit.

Tetszett a királyfinak, hogy a felesége nem szégyelli a szüleit, s az öreg király is még jobban szívébe zárta ifjú menyét. A lány azon nyomban töviről hegyire elmondta az egész lakodalmas népnek az árpakása történetét, s amikor befejezte, a királyfi elvette a molnár kezéből a szedőkanalat, az asztalra tette a bográcsot, és mindenkinek rakott a tányérjára egy csipetnyi kását.

– Együnk belőle mindannyian – mondta –, ha ez a kása nem lett volna, akkor ma is legényember volnánk, és nem volna ilyen szép, kedves feleségem.

De a legjobban a molnár meg a molnárné járt: nemcsak hogy rokonságba kerültek a királlyal, hanem végre jól be is lakmározhattak a nagy futás után.

TALPRAESETTEBB A KIRÁLYLÁNYNÁL

Valamikor réges-régen élt egyszer egy királylány, aki rendkívül okos és talpraesett volt. Olyan nagy volt a királykisasszony okossága, és olyan talpraesetten tudott vitatkozni bármiről is, hogy apja birodalmának valamennyi bölcse és tudósa a rövidebbet húzta vele szemben, ha ugyan vissza nem riadt a vitázástól. Mikor aztán elérkezett az ideje annak, hogy a király kisasszony férjhez menjen, apja, a király úgy határozott, hogy csak olyan kérőnek adja feleségül a lányát, aki legalábbis olyan szellemes, mint maga a híresen okos királykisasszony.

Ezért tehát mindenkinek tudtára adatta országában, hogy az a férfi nyeri el a lánya kezét, aki képes olyasmit kérdezni, amire a lánya nem tud válaszolni és elhallgat.

Megindult a jövés-menés a királyi udvarban. Egymás után érkeztek a szomszédos fejedelemségek fiai, hercegek, bárók, hogy megkíséreljék elnyerni az okos királylány kezét. Valamennyien azt hitték magukról, hogy ők okosabbak lesznek nála, de a vége mégis az lett, hogy egymás után megszégyenülten és megalázottan kullogtak haza. A királykisasszony a szócsatában mindenkit legyőzött, s nem ő volt kénytelen elhallgatni, hanem a kérőknek fogyott ki a tudományuk.

Lakott ez idő tájt az országban három fivér. Kettő közülük sokat tanult, és jól kiismerte magát a világban. Mindig tudták, hogy ilyen vagy olyan helyzetben mit kell mondaniok. De a legfiatalabb, János bizony elég ostobácska volt, és semmit sem tanult. A két idősebbik fivér elhatározta, hogy szerencsét próbál a királykisasszonynál, mire az ostoba János így szólt:

– Én is veletek tartok!

Az okos fivérek felnevettek:

– Ugyan, mit keresnél te ott, aki nemhogy okos vagy talpraesett lennél, hanem mindent fonákul csinálsz?

– Nem tesz semmit – makacskodott János –, én mégis veletek megyek.

Másnap tehát mind a hárman lóra ültek, és útnak indultak. Elöl lovagolt a két idősebbik fiú, míg János valamivel mögöttük ügetett. Alig haladtak még valamit, amikor János megpillantott az úton egy döglött madarat.

– Megálljatok! – kiáltott utánuk. – Idenézzetek, mit találtam!

A két idősebbik fivér visszafordult, majd látva, hogy János milyen semmiségért állította meg őket, ráförmedtek:

– Ó, be ostoba vagy! Mit akarsz ezzel a holt madárral?

– Mindenesetre zsebre teszem – felelt nyugodtan János. – Még úgy adódhat, hogy hasznát vehetem.

Tovább lovagoltak, s János ismét jó darabbal elmaradt bátyjai mögött. Alig telt el néhány perc, ismét megállott. Az úton ugyanis egy rossz csapat látott heverni.

– Megálljatok! – kiáltott a bátyjai után. – Nézzétek csak, mit találtam!

A fivérek ismét visszatértek hozzá, és mikor meglátták, hogy ismét valami ostobaságért állította meg őket, megdühödtek:

– Mit akarsz kezdeni vele, te tökfilkó? Miért késleltetsz bennünket az ócska limlom miatt?

– Mindenesetre zsebre dugom – mondta közönyösen János, nem is hederítve bátyjai szidalmára. – Ki tudja, mikor vehetem még hasznát.

Alighogy újra elindultak, János újabb leletre bukkant az úton, és ezúttal egy hordóabroncs kedvéért állította meg bátyjait.

– Idenézzetek, mi akadt az utamba! – kiáltott az elöl lovagló fivérek után.

Ezek azonban most már teljes haraggal támadtak ellene:

– Hát még meddig akarod folytatni ezt az ostobaságot? Nem volt már elegend belőle? Igazán nem lehet megérteni, mi kedved telik abban, hogy bennünket bosszantasz. Ha még egyszer megállítasz bennünket ilyen semmiségért, biztos lehetsz benne, hogy alaposan ellátjuk a bajodat!

– Mindenesetre ezt is zsebre teszem. Majd egyszer még hasznát fogom venni.

Ezután egy ideig minden rendben ment, és a három fivér nyugodtan folytathatta útját. János végül mégsem állta meg, és újból felfedezett valamit, aminek kedvéért megállította bátyjait:

– Megálljátok csak – kiáltott utánuk. – Ez aztán valami, amit most találtam!

Bátyjai negyedízben is visszatértek hozzá, de amikor meglátták, hogy János miért hívta vissza őket, nekitámadtak, és alaposan elverték, mert a lelet nem volt más, mint egy kiszáradt tehénlepény.

János azonban ezt is felvette, betette tarisznyájába, és csak ennyit mondott:

– Ki tudja, mikor lehet még hasznomra?

Végre mégis megérkeztek az udvarhoz, és jelentkeztek a királyi palotában. Elsőnek a legidősebb fivért bocsátották a királykisasszony elé.

A királykisasszony egyedül ült szobácskájában a tűzhely közelében, amelyben hatalmas lánggal lobogott a tűz. A királylány a tűzhely mellett mutatott helyet kérőjének, ahol persze nagyon meleg volt. A királylány nem szólt egy szót sem, s ez kissé zavarba hozta a nem kevésbé öntelt kérőt. Mikor már elég hosszú ideje ültek így némán egymással szemben, a fiú, hogy megindítsa a beszélgetést, így szólt:

– Milyen meleg van itt!

– Ez igaz – felelt a királykisasszony –, de az én szívemben még sokkal melegebb van.

A fiú erre tanácstalanul, bambán bámult a királylányra, és nem tudta, mit válaszoljon neki. S a királykisasszony gúnyos pillantással már intett is neki, hogy mehet. Elvesztette a játszmat.

Nem volt több szerencséje a második fivérnek sem. Így került végül Jánosra a sor. Mielőtt belépett volna, megtapogatta zsebét és tarisznyáját, hogy vele van-e minden, amit útközben talált. A királykisasszony őt is a lobogó tűz közelébe ültette le, s egy idő múltán ő is megjegyezte:

– Milyen nagy meleg van itt!

– Igaz – felelt a királykisasszony –, de félig sem annyira, mint az én szívemben.

– Úgy? – kérdezte erre János. – Akkor alighanem meg is süthetem benne ezt a madarat, úgy-e?

– Azt nem teheted – felelt a királykisasszony –, mert akkor kicsepegne a zsírja.

– Sose legyen erre gondod – mondta János –, látod, itt van velem egy csap is, s azt könnyen beleüthetjük. Nézz csak ide!

– Persze, ez igaz. De akkor felpukkad az egész – válaszolt a királylány.

– Akkor hát itt van ez az abroncs is, és azzal átfogom – mondta fölényesen János.

Erre a királykisasszony nem tudott mit válaszolni, hanem haragosan rákiáltott Jánosra:

– Te ugyan elég sok mindenféle szemetet szedtél össze az úton! Talán még száraz trágya is akad a kincseid között?

– Igaz bizony – mondta János elégedetten –, majdhogy el nem felejtettem!

S ezzel elővette tarisznyájából a száradt trágyát.

A királykisasszony erre nem tudott mit felelni Jánosnak, kénytelen volt belátni, hogy vereséget szenvedett. Magából kikelve kiáltott hát apjának:

– Apám! Apám! Vesztettem, végem van! Elvesztem!

– Szó sincs róla – mondta János. – Nem vesztettél, hanem nyertél! Engem nyertél meg! Megnyertük mi ketten azt, amiért a többiek mind hiába versengtek, hiába fáradtak, és hiába tették meg a nagy utat idáig!

Ország-világ látta hát, hogy az ostoba János elnyerte a királylány kezét, s bizony nem volt mit tenni, mint betartani az ígéretet. Az okosságára oly gögös király kisasszony kénytelen volt feleségül menni a győztes Jánoshoz. És így is lett!

Mikor azután az öreg király meghalt, az ország az ostoba Jánosra szállt. Két okos fivérét rögtön maga mellé vette miniszternek.

Hosszú ideig éltek, és ma is boldogok mindannyian, ha meg nem haltak.

ÖRÖKZÖLD ASSZONYSÁG

Volt egyszer két testvér. Megbetegedett az anyjuk, lázasan feküdt sokáig, azt sem tudták, életben marad-e. Hánykolódott, félrebeszél, a gyerekeit is csak nagy néha ismerte meg. Egyszer, amikor alábbhagyott a láza, felült az ágyában, és azt mondta a két fiúnak:

– Ugyan édes fiaim, menjete ki az erdőre, szedjete egy kis málnát; nagyon megkívántam.

A két gyerek kapta a kosarat, futott az erdőbe szaporán; fél órába sem telt, az egész kosarat teleszedték. Szépen, mosolygósan piroslott a kosárban a málna, de bizony ők egy szemet sem ettek belőle: úgy szerették az édesanyjukat, hogy elhatározták, az egész kosár málnát neki adják.

Éppen fordultak már hazafelé, amikor egy idős asszonyság toppant eléjük. Tetőtől talpig zöld volt a ruhája. Megszólította a két fiút:

– Megéheztem, fiaim, de nagyon öreg vagyok, nem bírja már a derekam a hajladozást: adjatok egy-két szem málnát.

A két testvér megszánta az öregasszonyt, s mind egy szemig a kötényébe fordították a málnát. Amikor nekikészülődtek, hogy megint megszedik a kosarat, az öregasszony utánuk szólt, visszahívta őket, megfogta a kezüket, és így beszélt:

– Vegyéte vissza a málnát, kedves fiaim; van itt elég a bokorban, szedek én magamnak. De hálából, hogy ilyen jók voltatok hozzám, én is megajándékozlak benneteket. – Azzal az egyiknek egy szál kék, a másiknak egy szál fehér virágot adott. – Viseljéte gondját ennek a két szál virágnak; öntözzéte meg minden reggel, egymással pedig sose civódjatek!

A két testvér megköszönte az ajándékot, és hazasietett a kosár málnával, meg a két szál virággal. Alig nyelte le édesanyjuk az első szem málnát, abban a szempillantásban meg is gyógyult.

S bizony ezt nem köszönhetete senki másnak, csupán az öreganyóknak, vagyis Örökzöld asszonyságnak, no meg a két fia jó szívének.

A két szál virág pedig szépen virult és illatozott, és valahányszor a két fiú rájuk nézett, mindig eszükbe jutott Örökzöld asszonyság intelme: „Sose civódjatok!” De azért egy este mégiscsak összepöröltek, és bizony duzzogva mentek aludni. Eljött a reggel, a két testvér nagy mérgesen kelt fel, egy szót sem szóltak egymáshoz, csak ment mind a kettő külön-külön, hogy megöntözze Örökzöld asszonyság virágait.

De jaj! hol volt már a két szép virágszál! Hervadtan, megfeketedve kókadoztak a cserépükben, aki csak látta elfacsarodott a szíve annak. A két testvér is szomorúan nézte virágait, aztán egymás nyakába borultak, és eleredt szemükből a könny; eleredt és hullt, hulldogált a két cserép elszáradt virágra. És ekkor – csodák csodája! – szemük láttára nyomban kizöldült a két szál virág, kibontotta szirmait, leveleit, s csak úgy mosolygott a két testvérré, az egyik kéken, a másik fehéren.

A két testvér nem is veszekedett többé, úgy vigyáztak a két szál virágra, mint a szemük fényére. Örökzöld asszonyságot pedig holtuk napjáig szívébe zárták.

A VASPÁNTOS LÁDA

Egyszer egy szegény paraszt kora reggel, napkelte előtt kiment az erdőbe fát vágni. Egy terebélyes tölgyfa alatt vénséges vén anyókára lelt; egy nagy vaspántos láda előtt állt az öregasszony, s amikor meglátta a parasztot, így szólította meg:

– Segíts rajtam, jó ember! Nekem is jót teszel, ha segítesz, te se bánod meg! Nézd ezt a vaspántos ládát: színültig tele van csengő arannyal. Vidd haza, de senki emberfiának egy szót se szólj róla, különben megkeserülöd.

Tetszett a parasztnak ez a beszéd, szívesen hajtott az anyóka szavára, nem kellett neki kétszer mondani. Nekigyürkőzött – jó nehéz volt a láda! – s kínos-keservesen föltette a kincset a kocsijára. Azután megköszönte szépen az öregasszonynak, nagyot pattintott az ostorával, s már indult is hazafelé.

A házuknál lekecmergett a kocsiról, bement a konyhába, és így beszélt a feleségének:

– Idefigyelj mama! mondok neked valamit. Megtiltották ugyan, hogy beszéljek, de hát te vagy a hites feleségem, neked elmondhatom.

– Jól is teszed, papa – mondta az asszony, és máris majd kifúrta az oldalát a kíváncsiság –, hallgatok én, akár a sír. No, mondd már, mi történt! Miért jöttél haza ilyen hamar?

– Hát éppen ezért; – felelt a paraszt. – Egy egész láda pénzt találtam az egyik tölgyfa alatt. Mától fogva gazdag emberek vagyunk. Hanem erről egy szót se senkinek. Most pedig készíts vacsorát hamar, de jót: egy hete nem volt hús az asztalon.

Leszedték a kocsiról a ládát, s a pincébe cipelték. Az asszony mindjárt ki is vett egy tallért a sok közül, húst vett rajta, szaladt haza, kisütötte: öröm volt hallgatni, ahogy sercegett a zsírban a jó karmonádli. Olyan felséges, ínycsiklandó illatot eregetett, hogy a szomszédasszonyt azon nyomban előcsalogatta a jó szag

– Adjon Isten komaasszony – toppant be a konyhába –, mi sül a serpenyőben?

– Jaj, kedves komámasszony – mondta a paraszt felesége –, nem tudhat róla senki se, de magának azért elárulom, ha senkinek se mondja el. Az uram kiment az erdőbe fát vágni, s az egyik tölgyfa alatt egy nagy vaspántos ládát talált, tele színültig arannyal.

– Ez már teszi! – örvendezett a komaasszony. – Még jó, hogy csak nekem mondta el, mert tőlem aztán igazán senki emberfia meg nem tudja!

Azzal már szaladt is hazafelé. Hamarosan átjött hozzá látogatóba a bátyja felesége. Alighogy meglátta, már messziről így kiabált:

– Jöjjön csak, jöjjön, sógorasszony! Tudja-e mi történt? De egy szót se róla senkinek!

– Ej, micsoda beszéd ez, sógorasszony! Hát mi vagyok én? Valami pletykafészek?

– Isten ments, kedves sógorasszony! Nem is mondom én el senkinek, csak magának. A szomszédasszonyunk ura, tudja, az a kis mokány paraszt, fát vágott az erdőben, s az egyik tölgyfa alatt nagy vaspántos ládát talált, színültig tele pénzzel.

No, persze a sógorasszony sem szólt a dologról senkinek, csak éppen a harangozó feleségének súgta meg, úgyhogy még le sem nyughatott a nap, a hír a földesúr fülébe jutott. Az mindjárt a kastélyba hívatta a parasztot, és ráripakodott:

– Hallod-e paraszt! Micsoda pénzt dugdosol te a pincédben? Loptad! Ne is tagadd, úgyis mindent tudok.

– Jaj, nagyságos uram, nem loptam én semmit – mondta a paraszt. – Egy szó sem igaz az egészből. Olyan szegény vagyok én, akár a templom egere, szegény, de becsületes. Nem loptam én egy garast sem egész életemben.

– Majd kiderül a vallatásnál – mondta a földesúr. – Nem az ujjamból szoptam én: ha tudni akarod, ki mondta, hát tudd meg: a feleséged.

– Jaj, nagyságos uram, bolond az az asszony!

– No, eredj csak, eredj! Két hét múlva összeül a törvény, majd akkor kiderül, bolond-e a feleséged.

Hát bizony jobban is érezte már magát életében a mi parasztunk, mint most, amikor elfele poroszkált a földesúr kastélyából! Nemegyszer megfordult a fejében, mennyire a lelkére kötötte az anyóka a titoktartást. De azért nem esett kétségbe. Amikor hazaért,

szép csöndesen a pincébe lopódzott, jól megtömte a zsebét arannyal, aztán, ahogy jött, megint kiosont, befogta a kocsit, s a városba hajtott. Sorrajárta a pékeket, és mindegyiknél perecet vásárolt. Az egész szekeret megtömte perccel: egy egész kazal perecet vitt haza. Megállt az udvaron, széthányta az udvaron a perecet, sőt még a háztetőre is felhajigált vagy százat. A felesége eközben a konyhában szorgoskodott: sütötte-főzte a jó vacsorát. Amikor a paraszt végzett a furcsa munkával, bekiabált az asszonynak:

– Hallod-e feleség! Te sem vagy különb a Deákné vásznánál! Szórod te is a pénzt a vakvilágba. Törődsz is te vele, hogy idekinn úgy hull a percc az égből, mint a záporosó: halomban áll még a tetőn is! Talán bizony leesne a korona a fejedről, ha kijönnél összeszedni!

– Elment az eszed, te ember! – kiabált ki a felesége. – Hogy percc esik az égből?

– Nézd meg, ha nem hiszed, – mondta neki a férje.

Az asszony kinézett az ablakon, s amikor meglátta a tömérdek perccet az udvaron, azt sem tudta, hová legyen örömeiben. Kiszaladt mindjárt, és bizony nem volt rest hajladozni. Szedegette a perccet estelig. Három kádat szedett tele perccel.

Másnap azt mondta neki az ura:

– Ide figyelj asszony! A múltkor azt hallottam a városban, hogy új módi katonaságot toborzott a király: hosszú, hegyes vascsőre van minden katonának. Különösképpen az asszonynépre fenik a fogukat: addig csipkedik őket a hegyes csőrükkel, amíg leszedik róluk a húst. Mára jönnek éppen a mi falunkba. No de ne félj, rád borítom a mosóteknőt, akkor nem találnak meg. Én meg elbújok odakinn a földeken, ott aztán hiába keresnek.

Az asszony nagy keservesen összekuporodott, a paraszt meg azon nyomban letakarta a teknővel. Azután bement a tyúkólba, kihajtotta a baromfit, körülszórta árpával a teknőt, persze a tetejére is hintett jó sokat. Kip-kop! Kip-kop! Kopogott a csirkék csőre a teknőn, kopogott egyre, amíg csak az árpa futotta. Amikor az árpát mind fölcsipegették, visszaterelte őket a paraszt az ólba, kieresztette az asszonyt a teknő alól, és azt mondta neki:

– No, mama, ne félj, elmentek!

– Juj, papa, azt hittem, meghalok az ijedelemtől! Még most is lúdbőrzik a hátam! – sopánkodott az asszony. – És hogy kopogott az a hosszú vascsőrük: „Kip-kop! Kip-kop!” No de én meg sem pisszentem, azok meg elmentek, nem találtak rám.

– Hála Istennek, engem sem vettek észre! – mondta a paraszt, s azzal nem esett több szó a dologról.

Lassacskán eltelt a két hét, s a parasztot feleségestül törvénybe idézték. A mi emberünk mindent tagadott.

Akkor aztán az asszonyt kezdték szorongatni az urak, és addig-addig szorongatták, amíg be nem vallotta lelke üdvösségére, hogy minden úgy történt, ahogy a szomszédasszonynak elmondta.

– Ne higgyenek egy szót se neki, esküdt urak! – tiltakozott a paraszt – hibázik szegénynek az esze kereke! Mondd csak mama, mikor hoztam haza én azt a ládát?

– Ej, hát mikor hoztad volna? Azelőtt való nap, amikor perec esett az égből.

A törvénybeli urak megcsóválták a fejüket, a paraszt meg így fordult hozzájuk:

– Hát nem megmondtam, tekintetes törvényszék? Meghibbant a szegény!

– Hogy én meghibbantam!? – nyelvelt a felesége. – Ejnye papa, hogy mondhatz ilyet, hát már nem emlékszel, hogy két nappal azután, hogy a ládát hazahoztad, akkor járt az udvarunkban a hosszú csőrű katonaság, és „Kip-kop! Kip-kop!” – összevissza csipkedte a mosóteknőt, amit a fejemre borítottál.

– Paraszt, igazat beszéltél – mondták az urak – ez az asszony csakugyan megbolondult. Vidd szépen haza, és vigyázz, nehogy kárt tegyen valakiben.

Így kecmergett ki a bajból a favágó, és iszkolt haza az asszonnyal. Otthon aztán elővette a dézsából az áztatott kötelet, és jól megmagyarázta az asszonynak, hogy mi a titoktartás. Megokosodott a magyarázattól nagyon az asszony, és ettől fogva bizony féken tartotta a nyelvét. A pénzt meg apránként előszedegették a vaspántos ládából, hol itt, hol ott ragasztottak még egy darab földet a portájukhoz, s a végén ők lettek a faluban a leggazdagabbak. Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

A HUSZÁR ÉS SZARVASFOGATA

Egyszer volt egy huszár, aki igen sokáig szolgált a király zászlaja alatt, sok csatában hősi harcot vívott, és mindig megfutamította az ellenséget. Amikor már megelégtelte a szolgálatot, levetette fényes, paszomántos zubbonyát, még egyszer megsimogatta hűséges paripáját, és hazament a falujába. Szép csendesen éldegélt otthon, megművelte kis földecskéjét, és amikor ráérő ideje volt, üldögélt a suton, és a huszárságról emlékezett.

Egy szép napon, hogy földecskéjén szántogatott, valami fényes, csillogó tárgyon akadt meg a szeme. Lehajolt, hogy megtekintse, mi is csillog, hát elállt a szeme-szája a csodálkozástól, olyan szép kő volt ott. Fölemelte, vizsgálgatta, nézegette, és azt gondolta magában:

„Alighanem ritka, értékes kő ez, mert még eddig soha nem láttam hozzá hasonlót. Megmutatom a városban egy kereskedőnek, s tanácsot kérek tőle, mit kezdjek vele, nehogy a szerencse bajt hozzon rám.”

Úgy is cselekedett. Másnap felkeresett egy becsületben megőszült öreg kalmárt, akit józan bölcsessége miatt tisztelt az egész környék. Az először alaposan szemügyre vette a követ, majd pedig jól belenézett az egykori huszár arcába, s szólt végül:

– Jól hallgass rám, fiam, vésd az eszedbe, amit mondok! Ez a kő különleges kincs. Olyan sok pénzt ér, hogy úgysem tudná senki sem megadni az árát. Még a császárnak sincs elegendő pénze hozzá, és éppen ezért csak bajt hozna rád, ha megtartanád. Hiszen bizonyára hamarosan híre menne, hogy milyen világraszóló kincset rejtegetsz a házában. Én tehát azt tanácsolom neked, menj fel a palotába, és ajándékozd a császárnak ezt a követ. Az uralkodó bizonyára megörül majd a pompás ajándéknak, és viszonozza valamivel, aminek azután egész életedben jó hasznát veheted.

A huszár megfogadta az öreg kalmár okos tanácsát, és a drágakővel a császár színe elé járult. A császár eleinte hinni sem akarta, hogy váratlanul ekkora kincshez jusson, de aztán annyira

megörült a csodálatos ajándéknak, hogy nyomban egy hercegséget adományozott az egykori huszárnak. A hercegség ura ugyanis nemrégiben halt meg, és nem hagyott maga után örököst.

– Hűséged és hódolatod jutalmaként neked adom ezt a hercegséget – mondta a császár –, de van egy kikötésem. Nem járhatsoha hatlovas hintóval, és paripádnak sem lehet bőrozött szerszáma. Kötél istrángja legyen, semmi egyéb! Megértettél?

A császár ugyanis azt akarta, hogy rajta kívül senki se parádézzon a birodalomban hatos fogattal, bőristránggal.

Megfogadta a huszár, hogyne fogadta volna meg a császár parancsát, és nagy elégedetten távozott. Ment egyenesen, hogy elfoglalja hercegségét.

Gazdag uraság lett hát az egykori huszárból, örült is szerfelett a jó sorsnak, de hiába, egy-kettőre megmérgezte az örömét, hogy nem hajthat hatos fogaton, és paripáira nem rakhatott bőrozött szerszámot. Addig-addig töprengett-töprengedett ezen, amíg végre megtalálta a dolog nyitját; tudta, hogy neki is hatos fogata lesz, meg a királyt sem fogja megharagítani.

– Fogjatok nekem tizenkét eleven szarvast! – parancsolta egy napon szolgálóinak.

És ettől a naptól kezdve az újdonsült herceg mindenféle tizenkettes szarvasfogatával járt-kelt. És a szarvasokon nem kötélből készült, hanem bőrozött szerszám díszelgett, mert hiszen a császár csupán azt tiltotta meg, hogy paripáira tegyen bőrozött szerszámot.

Mikor a császárnak hírül vitték, hogy a herceg fogatát tizenkét szarvas húzza, nagy haragra lobbant, és tüstént kiadta a parancsot, hogy fogják el a herceget, amikor éppen a tizenkettesen hajt, és hozzák elébe. Ámde sokkal könnyebb az ilyen parancsot kiadni, mint végrehajtani! Mert alig pillantották meg az üldözők, már el is tűnt a szemük előtt. A császár ekkor hajtóvadászatot rendelt el, és megparancsolta a parasztnak, verjék fel és hajtsák országa vadjait mind a palotája elé. Ott pedig felállította vadászait, és megparancsolta nekik, hogy valamennyit lőjék le.

Arra számított ugyanis, hogy a vadakkal együtt a tizenkét szarvasnak is a palota elé kell kerülnie, akkor pedig a vadászok lelövik a szarvasokat, és a herceg nem bosszanthatja őt tovább tizenkettes fogatával.

Ámde a herceg megsejtette, hogy a császár csapdát állított neki, így aztán maga is cselhez folyamodott. Embereivel összefogatott egy kocsirakásra való nyulat, és a hosszú fülű jószágokat hintója hátsó ládájába záratta. Azután nagy hetykén hajtott tizenkettes fogatán, mint máskor. Csakhamar előkerültek a hajtok, akik minden utat elálltak. A tizenkét szarvas vágatva repítette maga után a hintót a palota felé – más út nem lévén –, s sem a hajtok, de még a kutyáik sem értek a szélesebesen száguldó szarvasfogat nyomába.

Az udvarban már lesben álltak a császár vadászai kijelölt őrhelyeiken. Ám abban a pillanatban, amikor célbavették a szarvasokat, az egykori huszár felrántotta a hintó-láda csapóajtáját, mire hirtelen rengeteg nyúl ugrott a meglepett vadászok elé.

A vadászok alig győzték lelövöldözni a nyulakat, s közben a szarvasfogat vidáman továbbvágatva hamarosan eltűnt a szemük elől.

E kudarc után a császár este magához rendelte az egykori huszárt, és így szólt hozzá:

– Hallod-e te, huszár! Nem vagy méltó a hercegségre, mert semmibe vetted parancsodat, megaláztál szolgálaim előtt. Én mégis megbocsátok neked, de csak egy esetben: ha elhozod nekem a Babiloni Toronyból az elvarázsolt királykisasszony aranygyűrűjét, nyakékét és hajából azt a fürtöt, ami a jobb fülére omlik.

A császár titokban arra számított, hogy a Babiloni Toronyhoz vezető úton elpusztul a herceg, felfalják a vadak, megmérgezik az óriáskígyók, vagy széttépik a szörnyetegek.

A huszár – azaz herceg – azonban sohasem ijedt meg a saját árnyékától, most is ráállt hát könnyen az alkura, és tüstént nekivágott a nagy útnak. Igaz, előbb még ellátta magát s kedvenc szarvasait elegendő élelemmel, meleg ruhával, no meg fel is fegyverkezett. Így aztán vidám szívvel integetett vissza a császárnak, aki száját is eltátotta ekkora bátorság láttán!

A szarvasok napokon keresztül vágattak, és a fogat ismeretlen vidékeken száguldott keresztül, és az egykori huszár hiába kérdezett meg minden szembejövőt, senki sem tudta neki megmondani, hogy merre van a Babiloni Torony.

Egy szép napon azután meglátott az út mentén egy nagyon-nagyon öreg embert, akinek térdig ért a szakálla. A huszár

megállította szarvasait, és megkérdezte az öreg apótól, nem tudná-e útbaigazítani.

– A Babiloni Tornyt keresed? Én ugyan, édes fiam, nem ismerem, de az apám, aki itt lakik a kis kunyhóban, alighanem tud majd róla valamit.

A huszár fürgén leugrott a hintóról, besietett a kunyhóba. Ott egy még sokkal öregebb embert talált, akinek a szakála még az asztalt is körülérte. Mikor azonban a huszár elmondta, hogy mi járatban van, az öreg elgondolkozva csóválta a fejét:

– A Babiloni Tornyt keresed? Én ugyan, édes fiam, nem ismerem – hangzott a válasz. – De az apám, aki itt ül a kemencepadkán, bizonyára tud róla valamit, kérdezzük csak meg őt!

Ezzel felállt, odatipegett a kemencepadkán ülő öregebb emberhez, kicsit megrázta a vállát, és elmondta neki a huszár kérését.

– A Babiloni Tornyt keresed, édes fiam? Hát hogyan ismerném, hiszen magam is ott dolgoztam a kőművesek között, mikor építették! De halljad meg gyermekem – folytatta a vénséges vénember –, hogy az igen messze van, és aligha érsz oda alkony előtt.

– Az mit sem tesz – felelt örvendezve a huszár, és elmesélte az öregnek, mi járatban van.

De az öreg semmi jóval sem biztatta.

– A Torony tövében tanyáznak a kígyók, a tigrisek és más szörnyetegek – figyelmeztette a vénséges vén a herceget. – Bármikor is érkeznel, várd meg, amíg tizenegyed üti az óra, mert ebben az órában lehet még a leginkább bejutni oda. Arra legyen gondod, hogy sietve száguldj át az állatok között, igyekezz, ahogy csak erődből telik. És ha a végén szerencsésen el is jutottál a királykisasszony színe elé, légy csak továbbra is elővigyázatos. Ennél többet nem mondhatok neked.

Ezután a huszár karján kitotyogott a kunyhó elé, és pontosan megmutatta az utat, amely a Babiloni Toronyhoz vezet.

A huszár illedelmesen megköszönte a kapott tanácsokat, és felpattant a fogatára. Most, hogy már ismerte az utat, sokkal vidámabban, jobb kedvűen hajtotta szarvasait. Éppen akkor érkezett meg a Torony elé, amikor tizenegyed ütött az óra. Nem sokat habozott, hanem egyenesen behajtatott a kapun.

Kígyók, tigrisek, oroszlánok óriási üvöltéssel, vicsorítva ugrottak feléje, ő azonban ürge szarvasfogatával átszáguldott közöttük, mielőtt megragadhatták és széttéphették volna; egyenesen a szemközti kapu elé vágatott. Közvetlenül e belső kapu előtt egy hatalmas varangy ugrott fel elébe, felényújtotta otromba mocsosnyálkás ujjait, hogy lerántsa a huszárt a fogatról. A huszár azonban előrántotta kardját, és egy csapással tőből lemetszette a felé nyúló mancsokat. Ebben a szempillantásban felpattant a kapu, és a fogat áthaladt rajta. Alighogy behajtott, döngve becsapódott az ajtó mögötte. Így hát bent volt a belső udvarban, ahonnan egy széles lépcső vezetett fel egy díszes nagy terembe.

A huszár sietve leugrott a fogatról, és felment a lépcsőn. Egyszeriben ott termett a szelíd és gyönyörű királykisasszony előtt. A királykisasszony mosolyogva kézen fogta, odavezette egy dúsan megrakott asztalhoz, és két pompás borral tele kelyhet állított elébe. Azután felkérte a huszárt, hogy együtt ürítsenek kelyhet.

Ám mielőtt még a királykisasszony a serleghez nyúlt volna, a huszárnak eszébe jutottak a vénséges vénember szavai. Így mindjárt gyanakodni kezdett, és észrevétlenül felcserélte a két kelyhet. És valóban: abban a pohárban, amelyet a királykisasszony a huszárnak készített, álmotal volt, s ha az csak egy kortyot is iszik belőle, átalussza a veszélyes órát. Erre vártak a fenevadak is, hogy széttéphessék. Így azonban a királykisasszony aludt el, pedig még ki sem ürítette a kehely egész tartalmát.

Szép volt a királykisasszony, ahogy ott aludt, igen szép. A huszárnak mégse maradt ideje gyönyörködni benne. Amint látta, hogy mély álomba merült, lehúzta ujjáról a gyűrűt, leoldotta nyakékét, és füle mellől levágta hajfürtjét. No de erre tüstént felébredt a királykisasszony. Felnyitotta kék ibolyaszemét, és boldog mosollyal így szólt a huszárhoz:

– Szépséges hercegem, te váltottál meg engem a varázslat alól, és elnyerted a kezem is. Ha te is így akarsz, ásó, kapa választ el minket egymástól. S lám, szerelmünkkel még egy királyságot is szereztél a hercegség mellé. De most siess, vidd el a császárnak az ígért holmit, s utána nyomban térj vissza hozzám!

Mialatt a királykisasszony így beszélt a párjához, a terem megtelt előkelő hölgyekkel, urakkal, apródokkal, szolgálakkal, akik mind

ujjongva köszöntötték a fiatal uralkodópárt, és hódolattal járultak fejedelmük elé. A szörnyetegek és fenevadak pedig nyomtalanul eltűntek.

Az egykori huszár röviddel ezután felült szarvasfogatára, és elvágatott a császárhoz. Átadta neki a királykisasszony gyűrűjét, nyakékát és hajfürtjét. A császárt erősen meglepte, hogy a huszárnak sikerült teljesíteni a parancsot, de még jobban bosszankodott, mikor meghallotta, hogy ő maga volt az, aki akaratán kívül ilyen pompás királysághoz juttatta, pedig éppen el akarta veszejteni.

A huszár késedelem nélkül visszatért a királykisasszonyhoz, csakhamar pompás lakodalmat ültek, és azután még sok-sok esztendőn át éltek nagy boldogságban és örömben.

És az egykori huszár minden nap tizenkettes fogaton vitte kocsikázni élete párját.

TILL EULENSPIEGEL KALANDJAI

MIÉRT KERESZTELTEK MEG EGY NAP HÁROMSZOR

A német földön, a szászok országában, egy nagy erdő szélén volt egy kis falu. Úgy hívták, Kneitlingen. Békés kis falu volt, jámbor emberek lakták. Nevét se tudnánk, ha egy hírhedett fia miatt nem emlegetnék a régi krónikák. Történt ugyanis (éppen ezerháromszázegynehányat írtunk Krisztus Urunk után), hogy a falucskában született egy csecsemő. És, mi tagadás, felette rossz előjelek között. Mert már a neve is, úgy hívták; Eulenspiegel, furcsa egy párosítás volt. Az okosság madara: a bagoly társult benne az önismeret eszközével: a tükörrel.^{16} S az ilyesmit az együgyű köznapi teremtések ritkán tekintik jó szemmel. De hát ettől még a csecsemő tán olyan emberré válhatott volna, mint a többi. De hogy nem így lesz, hamar kiviláglott. Kneitlingennek ugyanis nem volt papja, s így a csecsemőt a szomszédos városkába, Amplebenbe vitték keresztelni, ahol is a kis Eulenspiegel a keresztségben Till nevet kapott. És ahogy ez már akkoriban lenni szokott, Ampleben várura, Till von Utzen lett a keresztapja. A dolgokat ekként elrendezvén indultak is vele haza Keitlingenbe. Csakhogy a visszaúton keresztanya nagy sietve át akart menni egy pallón valami szittyós patak-ágy fölött. S most aztán már csakugyan kitetszett, hogy balcsillagzat alatt született a kis Till. Vagy tán a derék keresztzüle nézett túlságosan a söröskorsó fenekére? Mert igaz, ami igaz, arrafelé az a szokás, hogy a gyereket a templomból mindjárt a korcsmába viszik, és ott az apja költségén isznak az egészségére. Így aztán a keresztanya szerencsésen belepottyant a békanyálas pocsolyába, és olyan alaposan elterült benne, hogy a gyerek majd belefulladt. De az asszonyok még idejében kihalászták őket, hazavitték a csecsemőt, és egy fateknőben szép tisztára mosták. Így keresztelték meg Till Eulenspiegelt egy nap háromszor: egyszer a templomban, egyszer a pocsolyában, s egyszer meleg vízben a teknőben. S amikor újra bepólyálták, az egyik asszony felemelte Tillt, s azt mondta:

– Hadd nézzelek meg, miféle emberpalánta vagy te, hogy csak háromszoros kereszttség árán juthatsz be a jámbor lelkek gyülekezetébe?

És a nap felé fordította a ráncos arcú csecsemőt. De a kis Till – azt mondják –, mintha megértette volna, egyszerre keservesen felsírt.

MIÉRT NEVEZI MINDENKI CSIBÉSZNEK?

Nőtt, növekedett Till Eulenspiegel, ahogy illik megtanult állni, járni, játszani, verekedni a többi gyerekekkel; fürge volt, mint a majom, fáradhatatlanul hancúrozott odahaza a párnákon, vagy a ház előtt a fűben. Észre sem vették a szülei, s már el is múlt három éves. De addigra annyi csalafinta csintalanságot követett el, hogy a szomszédok nem győztek panaszkodni rá. Az édesapja pedig hamarosan elunta, hogy mindig az ő fülét rágják a gyerek miatt, s egyszer aztán megfogta Tillt.

– Felelj nekem te fiú – mondta neki –, az egész szomszédság azt beszéli, hogy nagy csibész vagy, hát hogy van ez?

– Kedves édesapám – felelte Till –, én soha senkit se bántok, lásd egyszer a saját két szemeddel. Ülj föl a nyeregbe, én pedig mögéd ülök, és szép csendesen lovagoljunk végig az utcán. Az emberek mégis összevissza hazudoznak majd, és rámfognak mindenfélét, csak figyeld meg.

Az öreg Eulenspiegel megfogadta a szót, és felültette a fiát a lóra maga mögé. Till pedig az apja háta mögött nagy illetlenül fenekét fordítgatta az emberek felé (majd szép óvatosan visszaereszkedett). A szomszédok és a szomszédasszonyok pedig ujjal mutogattak rá, és kiáltoztak: „Nem szégyelled magad! Akasztófára való egy csibész!” Erre Eulenspiegel azt mondta:

– Hallod édesapám, láthattad a két szemeddel: csendben üldögéltem, senkit sem bántottam, és mégis azt mondják, hogy kötnivaló csibész vagyok!

Apja erre megállította a lovat, és maga elé ültette a fiút. Till pedig, akár az imént, most is csendben maradt, de elhúzta a pofáját, fintorokat vágott, nyelvet öltött a parasztkra.

Összeszaladtak hát ismét a szomszédok, és kiabáltak: „Ni, a szemtelen pimaszát! Nem látott még a föld egy ilyen csirkefogót!”

De az apja azt mondta:

– Szegény fiam, szerencsétlen órában születted, csendben üldögélsz, nem szólsz egy árva kukkot sem, senkinek se ártasz, és az emberek mégis azt mondják, hogy csibész vagy.

A FUKAR PARASZT CSIRKÉI

Szokás volt Till falujában, hogyha egy gazda disznót vágott, a szomszéd gyerekek összegyűltek a házánál, és kaptak valami levesféle kóstolót. Volt a faluban egy fukar gazda, akinek szörnyen fájt ez a prédálás, mégsem merte azonban elzavarni a gyerekeket, hanem inkább kieszelt valamit, hogy megkeserítse nekik a falatot. Fogta magát, teletömött egy tejes-sajtárt száraz kenyérhéjjal, és amikor összegyűltek már a kislányok meg a kisfiúk egytől egyig – és ott volt persze közöttük Till is –, rájuk zárta a kaput, és elébük rakta a megszívott kenyérhéjat.

Ették, kóstolgatták ugyan a gyerekek, de sokkal több volt a sajtárban, mint amennyivel meg tudtak volna birkózni, és amikor egyikük-másikuk az ételt megelégedve el akart somfordálni, a gazda útjukat állta egy jókora ostorral, és kényszerítette őket, hogy addig egyenek, míg mindegyiküknek pukkadásig tele nem lett a hasa. S mivel a gazda jól ismerte Till csínytevéseit, gondja volt rá, hogy a verésből a fiú kiadósán megkapja a részét.

Addig-addig dolgozott az ostor, míg a kóstoló el nem fogyott az utolsó morzsáig. Feszült a pocka mind a gyerekeknek, de mintha fűrészpont ettek volna. Nem is kíváncsoztak többé kóstolóra a fukar gazdához.

Másnap aztán a fősvény paraszt nem állta meg, hogy az utcán oda ne kiáltson Eulenspiegelnek:

– No, Till öcsém, mikor jössz megint egy kis kóstolóra?

Till barátságosan ráfelelt:

– Megyek én, nagyon szívesen. Mihelyt a tyúkjaid horogra akadnak, méghozzá négyesével egy falat kenyérre.

Nagyot nevetett erre a paraszt.

– No, azt ugyan lesheted! Soká lesz az!

-- Egy-kettőre eljöhet az ideje – válaszolta szép csendesen Eulenspiegel –, még mielőtt elfogyna a tegnapi orjaleves.

Ezzel továbbállt. De azért váltig ott ténfergett a közelben, és szemmel tartotta a paraszt portáját.

Nem sokáig kellett várakoznia. A gazda tyúkjai hamarosan kijöttek az utcára, és ott kapirgáltak a porban.

Csak ez kellett Tillnek.

Volt neki vagy két tucat vékony, rövid zsinegdarabkája, kettesével középnél összecsomózta őket, és minden zsinegvégre kötött egy falat kenyeret. Aztán a kenyérdarabkákat óvatosan letette a földre, zsinegüket pedig behintette porral, hogy csak a kenyér látszódjék. A tyúkok pedig, amint itt is, ott is csipegettek, bekapták a kenyérfalatkákat, s velük persze a zsineget is. Igen, csakhogy azt már nem tudták lenyelni, úgyhogy, mintha pipes lenne, fuldoklott mindegyik zsinegvégen egy-egy tyúk. Nyelték, rángatták a zsinórt, de hiába, nem tudtak többé már szabadulni.

Mikor a paraszt a riadt kodácsolásra végre kinézett, két marokkal kapott a fejéhez, azt hitte menten megbolondul. Az úton ott vergődött kétszáz tyúkja, egymást húzkodva, négyenként egy zsinegen.

KALANDJA A PÉKKEL

Eulenspiegel vándorlásai közben egy faluba érkezett, s ott beállt egy pékhez inasnak. A mester estefelé kimérte a dagasztáshoz való lisztet, Tillnek pedig az éjszaka meg kellett szitálnia, hogy hajnalra minden rendben legyen.

– Mester – mondta Till –, adjon egy szál gyertyát, nem látok szitálás közben.

– Még mit nem? – torkollta le a pék – sosem adtam gyertyát az inasaimnak. Szitálj a holdfényben. Mindegyik úgy csinálta.

– Nos, ha ők mind a holdfényben szitáltak – felelte túlon túl is szelíden Eulenspiegel –, akkor én is úgy teszek.

A pék erre lefeküdt, hogy hajnalig aludjon még pár órát.

Till pedig fogta a szitát, kilógatta az ablakon, és szitálni kezdte a lisztet az udvar porába, oda, ahova éppen süttött a hold. S ahogy a hold haladt, vele haladt ő is mindig a fény után.

Amikor a pék felkelt, és hozzá akart kezdeni a sütéshez, Till még egyre ott állt az ablakban, és szitálta a lisztet. A mesternek megnyúlt a képe, és kidüledt a két szeme, mint a borjúnak, amikor a lisztes udvart megpillantotta.

– Szerencsétlen – kiáltott fel –, mit csinálsz? Hát nem sajnálsz a drága lisztet? zagyválod a porba?

– Nem azt parancsolta nekem kend – felelte Till –, hogy holdfényben szitáljak? Csak azt tettem.

– Én azt mondtam neked – csattant fel a pék –, hogy a hold fényénél végezd a dolgodat.

Mire Till:

– Nyugodjon meg, mester, holdfényben vagy holdfénynél szitálni egyre megy. És nem vész kárba több, csak egy maroknyi liszt, a többit gyorsan összekaparom.

A pék fancsali képet vágott.

– Míg a liszttel bajlódsz, nem foghatok bele a dagasztásba. Elkészünk a sütéssel.

– Kedves mester – szólt Till –, adhatok egy jó tanácsot, ha megfogadja, még időben elkészülünk. A szomszéd pék tésztaja már a teknőben fekszik, ha akarja elhozom, s helyette oda teszem a mi lisztünket.

De a mester erre már éktelen dühös lett.

– Micsoda? Lopni akarsz?! Ördögöt fogod elhozni! – kiáltotta. – Majd az akasztófáról, majd onnan hozz a házamba tolvajokat!

– A kend szava parancs – mondta Eulenspiegel. És kiszaladt a faluszéli bitófához, talált is alatta egy kiaszott csontvázat, fölvette s hazahozta.

– Íme, elhoztam a tolvajt a bitófáról – mondta. – Mire jó, kend tudja. Én nem tudom.

De a pék akkorra már pukkadózott a méregtől.

– Megloptad, kiraboltad a bitófát! – kiáltotta. – Magának a főbírónak fogom elpanaszolni, majd meglátod!

S dühödt, nagy léptekkel nekiiramodott, ki a piacra. De Till se volt rest, elindult ő is, szép csendesen mindig a nyomában. A pék azonban olyan dérrrel-dúrral járt, hogy nem nézett hátra, s nem vette észre, hogy Eulenspiegel követi őt.

A piacon ott állt a főbíró és a pék elébe lépett, és csak úgy dőlt belőle a panasz. De alighogy elkezdte, Till odaugrott melléje, és meresztgette a szemét, hogy majd megpattant.

A pék oldalt sandítva, egyszerre csak észrevette a fiút, s nyomban elöntötte a fekete düh. Beleszakadt a szó, azt se tudta,

hogy mit akart mondani, csak magánkívül kiáltozott:

– Mit akarsz itt? Nem takarodsz!

– Én? Nem akarok én semmit sem – felelte annál nyugodtabban Till –, kend mondta: meglátod, hogy bepanaszolok a főbíróknak, hát most nézem, és bizony jól ki kell nyitnom a szememet.

– Te csibész – kiáltott a pék –, meg ne lássalak többé!

– Vigyázzon, mester – kiáltott már Till is –, itt vakul meg tüstént!

De a főbíró elunta a nyelvelést, és elfordult tőlük, előtte ne bolondozzanak. Till pedig, mikor látta, hogy magukra maradnak, perdült egyet, és azt mondta:

– Mester, mikor akarunk sütni, hiszen már nem süt a nap!

És elfutott, és otthagya a péket.

MIÉRT SZALAD FEL A NYÚL A FÁRA?

Egy jó csínyért Till bizony nem ment a szomszédba. Nem ok nélkül fenekednek rá ma is Lipcsében a szűcsök. Az történt ugyanis, hogy a derék mesterek éppen rendes céhbeli lakomájukra készültek, és mi tagadás, rég áhítoztak egy kis vadpecsenyére. Csak ez kellett Tillnek.

– Amikor berlini szűcsmesternél szolgáltam – gondolta magában – egy vasat se kaptam, fizessék hát meg a bérem az itteni szűcsök.

Ezzel elment a fogadóba, ahol már előzőleg látott egy szép, kövérre hízott macskát. Hamarosan megbarátkozott a cirmossal, addig-addig, míg az engedelmesen megbújt a kabátja alatt. Akkor aztán Till kért a szakácstól egy nyúl bőrt, merthogy – mint mondta – valami kópéságot akar vele elkövetni. Fogta hát a bőrt, bezárkózott vele a szobájába, és nagy gondosan, és persze némi rábeszéléssel, belevarrta a macskát.

Aztán parasztnak öltözve, odaplántálta magát a városháza elé, és a vadat a ködmöne alatt rejtegette mindaddig, míg a szűcsök közül arra nem ténfergett valamelyik mester.

– Van egy gyönyörű nyulam – szólította meg Till –, nem venné meg?

S hagyta, hogy a mester a ködmöne alá lessen. Meg is egyeztek hamarosan. Négy ezüst garast kapott Till a nyúlért, és négy fillért azért a régi zsákért, amelybe a nyulat rejtette.

Ezzel a szűcs fogta a nyúlás zsákokat, és ment vele egyenesen a céhmesterhez, ahol már mind összegyűltek a szűcsök, és a jövő vadpecsenyét persze vidám ujjongással fogadták. Kézről kézre járt a zsák, tapogatták szegény cirmost, és erősködtek, hogy ez a legkövérebb nyúl, amit valaha is markoltak.

De mivel a nyulat húshagyó kedden akarták csak megsütni, egyelőre szabadon engedték egy zárt füves kertben, és hoztak egy-két vadászkutyát, hogy addig is szórakozzanak vele. Kifutott hát a nyúl a fűre, s a nyúl után a kutyák. De mivel szegény párának nem volt egérútja, fölszaladt egy fára, és fűjt, és nyávogott keservesen. A mesterek pedig bámulták ijedt, eltátott szájjal.

Akkor az egyik megszólalt:

– Kedves, jó céh testvérek, gyertek csak, gyertek mind. Megcsúfolt bennünket az a bűdös paraszt, üssük agyon!

De Till addigra már levetette a parasztgúnyát, és kedvére sétálgatott az orruk előtt, mégsem ismertek rá.

TILL PÉNZCSÖRGETÉSSEL FIZET

Történt egyszer Kölnben, a Szárnyas Oroszlánhoz címzett fogadóban, hogy a fogadósné nagyon későn fogott a főzéshez. Közeledett már a dél, egybegyűltek a vendégek, s még híre-hamva sem volt az ebédnek. Eulenspiegelnek, aki történetesen a fogadóban szállt meg, kopogott a szeme az éhségtől. S egyre mogorvább képpel várakozott.

A kocsmárost bosszantották a türelmetlenkedő vendégek, s ezért azt mondta:

– Aki nem tudja kivárni az ebédet, az egye addig azt, amije van.

Eulenspiegel erre fogta magát, odaült a tűzhely mellé, elővett egy száraz zsemlyét, és a pecsenyét locsolgatva elrágcsálta.

Ám amikor deket harangoztak, csodák csodája, terítve állt az asztal, s a tálakban párolgott a kész étel. És a fogadós asztalhoz ült a vendégekkel.

Eulenspiegel azonban nem ült közéjük.

– Miért nem jössz asztalhoz? – kérdezte a fogadós.

– Már nem vagyok éhes – felelte Till –, jóllaktam a pecsenye szagával.

A kocsmáros nem szólt erre, hanem tovább kínálta a vendégeit. Ebéd után aztán ki-ki sorra fizetett, és ment a dolga után. Csak Till maradt maga a tűznél. Odalépett hát hozzá a kocsmáros a számológéppel, s mert forrt benne a méreg a déli komédia miatt, rászólt Eulenspiegelre, hogy fizessen, adjon két kölni ezüstpénzt az ebédért.

– De fogadós úr – felelte Till –, hát olyan ember kend, aki pénzt kér attól is, aki nem evett?

A kocsmáros erre ráförmedt, hogy csak gyérünk, elő a garast, ha nem is evett, mégis jóllakott a szagától, maga mondta. Ott ült a pecsenye mellett, épp úgy, mintha az asztalnál ült volna, és evett volna belőle. Hiába, ezt neki föl kell számítania.

Till erre előszedett egy kölni ezüstpénzt, megpendítette maga előtt az asztalon, és így szólt:

– Fogadós úr, hallotta, hogy cseng?

– Hallottam – felelte a fogadós.

Till fürgén visszadobta a garast az erszényébe, és azt mondta:

– Amennyi haszna van kendnek az ezüst csengéséből, ugyanannyit használt hasamnak a pecsenyeillat.

A kocsmáros erre olyan mordul nézett, tán ember nem nézett még olyan mordul. De hát nézhetett. Kiabálhatott. Till nem adta a pénzt, azt mondta, forduljanak a bírósághoz. De ettől már fázott maga a kocsmáros is. Nagy nehezen útjára bocsátotta, a kellemetlen vendéget. Till pedig elpályázott onnét, el Kölnből, el a Rajnától messzire.

MEGTRÉFÁLJA A HENCEGŐ KOCSMÁROST

Lakott Eislebenben egy kocsmáros, másokat kicsinylő, a maga bátorságától eltelt ember. Egy téli napon, nagy hó borított mindent, beállított Eulenspiegel a fogadója. Ugyanaz nap érkezett oda három kereskedő is Szászországból, szokásos útjukon Nürnberg felé, és bizony sötét éjszaka volt már, mire bekopogtattak. A kocsmáros eléjük perdült, és üdvözlés helyett sebesen rájuk támadt:

– Hol az ördögben voltatok ilyen sokáig? Mért vertek fel késő éjszaka?

– Kocsmáros úr – lassabban a szóval – mondták a kereskedők –, utunkat állta egy farkas, meg kellett vele küzdenünk!

De bár ne mondták volna, a kocsmáros azon mód csúfolódni kezdett, hogy micsoda vitézek ők, megijednek egyetlen farkastól. Bezzeg ő, találkozna bár egy szál magában akár két farkassal is, úgy szétütne közöttük, hanyatt-homlok menekülnének! Nem bizony, ő nem félne tőlük, ők meg hárman voltak, mihasznák, hárman egyetlen toportyán féreg ellen, mégis inukba szállt a bátorságuk.

Így ment ez egész este. Be nem állt a kocsmáros szája, csúfolta, kárpálta a kereskedőket, míg le nem feküdtek. Eulenspiegel pedig ott ült mellettük, és eleitől végig hallott minden szót. Amikor aztán a kocsmáros végre magukra hagyta őket, a kereskedők tanakodni kezdtek, hogy mit csináljanak, mivel fizessenek meg a kocsmárosnak.

– Kedves barátaim – szólalt meg akkor Till –, látom én jól, hogy kiféle-miféle ember ez. Ha rám hallgatnak, megfizetek én neki úgy, hogy soha, de soha többé nem mer előhozakodni azzal a farkassal.

Tetszett a dolog a kereskedőknek, s még jutalmat is ígértek, ha a dolog sikerül. Till pedig azt tanácsolta nekik, hogy menjenek csak el most a vásárra Nürnbergbe, s majd a visszaúton számoljanak a kocsmárossal. Akkorra itt lesz ő is. Így aztán a kereskedők másnap felkészültek, fizettek – persze Eulenspiegel helyett is –, és rendben ellovagoltak. A kocsmáros azonban nem állta meg, és utánuk kiáltott:

– Hé, hé, emberek, vigyázzatok ám, nehogy megint farkasba botoljatok!

– Kocsmáros úr, köszönjük a jótanácsot – felelték a kereskedők.
– Ha a farkasok fölfalnak bennünket, akkor bizistók nem jövünk mi vissza, ha pedig netán kendet falnák föl, akkor kend az, akit nem lelünk itt többé.

Ezzel megnógatták a lovaikat, s elnyelte őket az út.

Akkor Eulenspiegel fogta magát, és belovagolt az erdőbe vadászni. Amilyen szerencséje volt, elejtett egy farkast, s aztán pedig eldugta valahol a keményre fagyott dögöt. Amikor közeledett a kereskedők visszatérte, tarisznyájába tette a bestiát, és belovagolt Eislebenbe a fogadóba. Rá is talált ott a három kereskedőre, ahogy megbeszélték. Elrejtette hát a farkast, hogy ne lássa senki sem.

Este aztán, vacsora közben, a fogadós újra csak előhozta: mi is volt azzal a farkassal? A kereskedők pedig újra elmondták nagy szerényen, hogy-mint jártak vele. De ez csak olaj volt a tűzre. A fogadós egyre arcátlanabbul kérkedett: ha ő két farkassal találkozna, ellátná előbb az egyiknek a baját, utána leterítené a másikat! S ez így ment furtonfurt egész este.

Eulenspiegel nem szólt egy árva szót sem, míg a fogadós magukra nem hagyta őket. Akkor végre azt mondta:

– Barátaim, bármi történjék, maradjatok csendben, és figyeljetelek. Mert amit én akarok, azt akarjátok ti is. Most pedig feküdjünk le, és hagyjunk égve egy szál gyertyát.

Amikor pedig már a fogadós és az egész cselédség is ágyban volt, Till halkán kilopódzott a hálókamrából, és előhozta a csonttá fagyott farkast, odacipelte a kemencéhez, botokkal jól megtámasztotta, úgyhogy a bestia egyenesen állt, és kitérte a száját. Eulenspiegel két gyerekcipőt dugott a fogai közé.

Hogy mindezt szépen elrendezte, visszament a kereskedőkhöz a kamrába, és nagyot kiáltott:

– Kocsmáros úr!

A fogadós még nem aludt, és visszakiabált, hogy mi kell, csak nem a farkas mardossa őket?

– Kedves kocsmáros úr – felelték –, küldje fel a szolgálólányt vagy a cselédet valami innivalóval, majd elepedünk a szomjúságtól.

A kocsmáros magában morgolódott: miféle szász szokás ez, éjjel-nappal inni. És szólt a szolgálólánynak, hogy keljen föl, és vigyen innivalót a kamrába.

A lány kibújt hát az ágyból, s odament a kemencéhez, hogy a tűznél világosságot gyújtson. De ahogy guggoltában fölnézett, éppen a farkas szájába látott. Ijedtében elejtette a gyertyát, kiszaladt az udvarra, azt gondolta, hogy a farkas már föl is falta a gyerekeket.

Kisvártatva Till sürgetni kezdte az innivalót.

A kocsmáros azt hitte, hogy a szolgálólány elaludt, s most már a cselédet küldte. A cseléd föl is kelt, de ahogy világosságot akart gyújtani, megpillantotta a farkast. Azt képzelte, hogy a bestia a szolgálólányt már meg is ette. Elejtette hát a gyertyát, és futva futott le a pincébe.

Odafönt a kereskedők hallották a vad robogást, és Eulenspiegel így szólt:

– Várjatok csak, végén csattan az ostor!

Most már harmadízben kiáltottak, s nagy méltatlankodásba kezdtek, hogy hol lehet a cseléd és a szolgálólány, hiszen egy korty innivalót sem kaptak még. Jöjjön hát maga a kocsmáros, és hozzon fel gyertyát is, mert ők nem tudnak kimozdulni a kamrájukból.

A fogadós váltig nem értette a dolgot, de nem gondolhatott mást, minthogy a cseléd is elaludt. Így aztán felkelt nagy mérgesen, és közben azt morogta: – Ördög vigye a szászok fene torkát!

Ezzel a tűzhöz lépett, gyertyát gyújtott, és megpillantotta a farkast, szájában a cipőkkel.

Elordította hát magát, ahogy csak a torkán kifért:

– Segítség! Gyilkosok! – és beszaladt a kereskedőkhöz.

– Barátaim – tördelte előttük a kezét –, siessetek, könyörgöm, segítsetek, egy szörnyű bestia leleselkedik a tűznél, fölfalta már a gyerekeket, a szolgálólányt és a cselédet.

A kereskedők s Till sebtében felöltöztek, s hátuk mögött a halálra vált kocsmárossal lementek a tűzhöz. Addigra már a cseléd előjött a pincéből, a szolgálólány az udvarról, az asszony a gyerekekkel a kamrából, és nem volt nekik az ég világon semmi bajuk. Till odalépett a farkashoz, és felrúgta. A bestia mozdulatlanul elterült, a gyerekcipők kipotyogtak a szájából.

– Ez csak egy döglött farkas – mondta Till –, emiatt van ekkora céció? Ej, ostoba ember kend, egy döglött farkas megmarja kendet a saját házában. Halálra rémíti a cselédségét! De ha nem csalódom, az imént még két eleven farkassal is megbírt kend pusztá kézzel! Hümm, kendnek csak a szája jár, míg más él az eszével!

A kocsmáros ezeket hallván, tudta már, hogy bolondot járattak vele, nem is szólt egy kukkot sem, majd megölte a szégyen.

Hanem a kereskedők elnevették magukat, és még akkor is kibuffant belőlük a nevetés, amikor felszedelőzködtek, kifizették, amit fogyasztottak, hozzácsapva persze Eulenspiegelét is, és ellovagoltak. Még az útról is visszahozta a szél a kacagásuk.

A fogadós pedig nem dicsekedett soha többé az ő nagy bátorságával.

RÁSZEDI A FOGADÓSNÉT

Eulenspiegel egyszer Nürnbergből jövet, roppantul megéhezetten érkezett Bambergbe. Benyitott hát nyomban egy vendégfogadóba, bár egy krajcár nem sok, annyi se csörgött a zsebében. A fogadós né tréfás, lármás, jókedvű asszony volt, mindenki ismerte a környéken. Megnézte magának a vendéget, mert Till ruházata nem sok jót ígért, s aztán megkérdezte tőle, hogy terített asztalnál akar-e ebédelni, vagy csak egy-két krajcárért az ivóban.

Eulenspiegel azt felelte, hogy ő bizony szegény legény, és kérte az asszonyt, adjon neki valami harapnivalót, majd megfizeti az Isten.

– Jó ember – mondta erre a fogadós né –, a mészáros, a pék, semmit sem ad nekem ingyen! Pénzért adom én is.

– Nos, jól van – felelte Till –, majd csak belenyugszom, hogy pénzért kell ennem. Mennyiért egyek és igyák hát?

– Az urak asztalánál huszonnégy krajcárért – mondta az asszony.
– A következő asztalnál tizennyolc krajcárért, és a cselédeimmel tizenkét krajcárért.

Erre Eulenspiegel azt felelte:

– Minél több, annál jobb! – S ezzel leült az urak asztalához, és derekasan jóllakott.

Aztán, hogy ejtőzött is egy cseppet, odaszólt a kocsmárosnénak, jöjjön, számoljanak, mert tovább kell vándorolnia, mivel vajmi csekély az útravalója.

– Kedves vendég – mondta az asszony –, fizesse ki a huszonnégy krajcárt, és menjen Isten hírével.

– Hohó – kiáltott fel Till –, nem addig van az! Kocsmárosné asszony, kend adjon nekem huszonnégy krajcárt!

No, összevonta erre a kocsmárosné a szemöldökét vésztióslóan.

De Till lélegzethez sem hagyta jutni. – Emlékezzék csak – folytatta sebesen –, azt mondta az imént, hogy az asztalnál huszonnégy krajcárért lehet enni. Én ezt úgy értettem, hogy az evéssel pénzre tehetek szert, hát belefogtam, pedig elég nehezemre esett. Úgy ettem, hogy kivert a verejték. És ha az életemen múlna, akkor se tudnék még egy falatot lenyelni.

Till erre olyan keserves arcot vágott, hogy aki csak látta, a hasát fogta nevéttében. Addig, addig, míg egyszerre a kocsmárosné tekintete is megolvadt.

– Barátom – szólt az asszony –, igaz, hogy három ember helyett evett, ezt én is láttam, de hogy még jutalmat is adjak a tetejébe, az már mégis sok! Ha csak erről az egyetlen ebédről van szó, nem bánom, hadd menjen vele, de nem adok egy krajcárt sem, az én pénzemet úgyis elvitte az ördög, kend pedig pénz nélkül is megtölti a hasát. Többet azonban meg ne lássam itt, mert ha a vendégeimet egész éven át így tartanám, hát hamar elhagyna engem ez a ház és ez az udvar.

Eulenspiegel erre sebesen elszelelt, nem várt, dehogyan várt köszönetre!

OLVASNI TANÍT EGY SZAMARAT

Tillnek egyszer kedve kerekedett, hogy Erfurtba menjen. Volt ott egy nagy és híres egyetem. Gondolta nagy hetykén, kifüggeszthet előtte egy hirdető levelet arról, hogy írni-olvasni tanítja az állatokat.

Fogta magát, s meg is tette.

De az egyetem tanárai jól tudták, hogy agyafúrt kópé Till, összeültek hát, és alaposan megtanácskozták, hogy mit bízzanak rá, milyen feladatot, nehogy szégyenbe maradjanak végül, mint a prágai tudósok.

Megállapodtak hát abban, hogy inasnak melléje adnak egy szamarat, akad bőven szamar Erfurtban, öreg is, fiatal is.

Elküldték ezért Eulenspiegelért, és így szóltak hozzá:

– Mester, kifüggesztett levele azt mondja, bármely állatot írni-olvasni egy-kettő megtanít. Íme mi, az egyetem tudós kollégiuma, egy szamarat akarunk Mesterhez inasnak adni, elvállalja-e a tanítását?

Till azt felelte, hogy mindent elvállal, de mivelhogy beszélni nem tudó, értelmetlen állatról van szó, a dolog időbe telik.

Megegyeztek hát húsz esztendőbe. Eulenspiegel így gondolkozott: – Hárman vagyunk, ha meghal az egyetem rektora, szabad vagyok. Ha meghalok én, ki vonhat aztán felelősségre? Ha meghal a tanítványom, akkor szabadultam csak meg igazán!

Így aztán vállalta a munkát ötszáz régi, körül nem metélt aranyért, és fel is vett néhányat előlegként.

Elvezette tehát a rá bízott szamarat, és megszállt vele a Toronyhoz címzett fogadóban, mert ott a gazda hozzá volt szokva,

hogy szemet hunyjon sok mindenre.

A szamárnak külön istállót nyitattott, majd szerzett egy réges-régi, temérdek-nagy zsoltáros könyvet, és elébe tette a jászolba. Ám a zsoltáros könyv lapjai közé zabot szórt. Észrevette, persze hogy észrevette a szamár a zabot, és legott turkálni kezdett a lapok között, és amikor már több zabot nem talált, hiába lapozott jobbra-balra, nagy keservesen azt kiáltotta: I-Á.

Napról napra így nevelte Till a tanítványát. S mikor aztán minden jól ment, beállított újra a rektorhoz.

– Rektor uram – kezdte –, mikor nézi már meg, mint halad a tanítványom?

– Kedves Mester – felelte a rektor –, elfogadja-e egyáltalán a szamár a tanítást?

– Ami azt illeti, a modora felette goromba – panaszkolta Eulenspiegel –, és bizony nehezemre esik az oktatása. De nagy szorgalommal és fáradságos munkával elértem, hogy néhány betűt, különösen néhány magánhangzót máris ismer, és meg tudja őket nevezni. Jöjjön velem, rektor uram, hallja és lássa, mint vagon.

Mit tehetett a rektor? Ráállott.

A jó tanítvány pedig aznap állhatatosan böjtölt. Amikor aztán Till, a rektor és a tanárok színe előtt, elébe tette az új zsoltáros könyvet, hát persze, hogy kapva-kapott rajta. Forgatta a lapokat serényen, hogy meglelje a zabot. Amikor pedig ide-oda lapozva nem talált egy árva szemre sem, hangos kiáltásba kezdett: I-Á, I-Á.

– Látja, kedves rektor uram – mondta akkor Eulenspiegel – két magánhangzót, az I-t és az Á-t már tudja, remélem kezdetnek ennyi elegendő.

– Jól van hát – bólintott rá elfanyalodva a rektor –, majd meglátjuk a többi.

Csak hogy hiába, nem látta meg, mert hamarosan meghalt. Till pedig, hogy hírért vette, elengedte a szamarat, s az előlegezett csengő aranyakkal kereket oldott rögvést.

– Ha meg kéne okosítanom Erfurt összes szamarát – sóhajtott magában megkönnyebbülten –, az bizony sok időbe telne! Úgy bizony!

S mivel nem volt kedve hozzá, nem is fogott bele.

KÉT TÖRTÉNET NAGY FRIGYESRŐL

I.

Valamikor réges-régen, Nagy Frigyes király idejében élt egyszer egy szegény paraszt. Egy igen gőgös nemesember birtokán robotolt hajnalhasadástól napnyugtáig. Ez a nemesember semmit se törődött a birtokával, amelynek a neve Régi Nyereg volt. Úgy elhanyagolta, hogy a föld nem termett egyebet tövisnél és csalánnál. A szegény parasztok többet éheztek, mint amennyit jóllaktak.

A mi szegény emberünk egy reggel elment a folyóra halászni. Mikor leért a partra, látja ám, hogy egy róka kemény harcban van egy hatalmas csukával. A róka ugyanis a partról akarta elkapni a finom falatot a vízből, a csuka pedig a partról akarta belerántani a rókát a vízbe. Egyik se bírta a másikkal, és így, amikor már szabadulni igyekeztek volna egymástól, nem tudtak szétválni. A róka a csuka farkába kapott, a csuka meg a rókáéba.

Nézte-nézte a paraszt egy darabig a furcsa viadalt, aztán gondolt egy nagyot. Hazafutott, vállára kapott egy zsákot, és abban vitte haza az összeakaszkodott, szétválni nem tudó állatokat.

– Hallod-e asszony, siess –, szólt a feleségéhez, amikor haza ért velük – készítsd gyorsan az ünneplő ruhámat.

– Ugyan minek? Hová mész?

– A királyhoz. Meg akarom mutatni, mit fogtam.

Hiába próbálta lebeszélni az asszony, nem hallgatott rá. Végül is elő kellett venni az ünneplőt, az asszony kikefélté szépen, és ráadta az urára, az meg nyakába kanyarintotta a zsákot, és elindult Berlin felé.

A királyi palota előtt útját állta a palota őre.

– Mit akarsz itt, te paraszt?

– A királlyal szeretnék beszélni.

– Nem úgy megy ám az, barátom – felelte a katona –, hogy képzeled? A király nem arra való, hogy minden jött-ment embernek rendelkezésére álljon.

Avval galléron ragadta a szegény embert, hogy kipenderítse. De az sem hagyta magát olyan könnyen: akkora lármát csapott, hogy felhallatszott a palotába.

Meghallotta az öreg Nagy Frigyes is, kinyitotta az ablakot, és lenézett:

– Mi az, mit kiabáltok?

– Felséges királyom – szólt fel az őrszem –, egy paraszt van itt, és mindenáron felségeddel akar beszélni.

– Miért nem engeded hát fel?

Amikor a katona meghallotta, hogy a király kész a szegény jobbágy fogadására, mindjárt barátságos lett:

– Ugye atyafi – mondta neki –, nekem is juttatsz abból az ajándékból, amit a királytól kapsz? Legalább a negyedrészt, hiszen én bocsátottalak be!

– Gondom lesz rád – felelte a paraszt.

Az udvari kertész is meghallotta, hogy a király fogadja a parasztot, és elébe sietett:

– Tisztelt uram – szólt alázatosan –, ugye, nekem, szegény embernek is juttat valamicskét az ajándékból. Nem kérek sokat, csak a negyedrészt.

– Legyen a tiéd a negyedrésze – felelte a paraszt.

A lépcsőházban elébe toppant a kulcsár, és így szólt:

– Szerencsés ember vagy te paraszt, de ne feledkezz meg embertársaidról se. Ha van benned egy szemernyi tisztesség, úgy a királyi ajándékból engem is részesítesz. Legalább a negyedrészt add nekem.

– Sose félj, majd én gondolok rád – mondta a paraszt.

De amint a kulcsár a lépcsőn felkísérte, és éppen be akart lépni a terembe, elébe állott a lakáj, és félrevonta egy sarokba:

– Ingyen csak a halál van: én vezetlek be a királyhoz, ezért engem legalább a negyedrésze illet meg abból, amivel a király megajándékoz.

– Jól van – mondta a paraszt, és a lakáj máris lenyomta a kilincset. A szegény ember ott állt Nagy Frigyes király előtt.

– No, mi bajod van, édes fiam? – kérdezte barátságosan a király.

A szegény ember kibontotta zsákját, kihúzta a még mindig szorosan összekapaszkodó rókát és csukát, letette a király lábai elé,

és így szólt:

– Felséges királyom! Ezeket az állatokat így találtam, amint itt fekszenek előtted. Olyan mulatságos ez, hogy mikor megláttam őket, így szóltam a feleségemhez: – Hallod-e asszony, ezt meg kell mutatnom az öreg Nagy Frigyesnek!

Jót kacagott a király, és miután alaposan megnézte a rókafogta csukát, így szólt:

– Valóban, ilyen csodát soha életemben nem láttam. Tedd vissza az állatokat a zsákodba, aztán keresd fel a kincstárnokomat: az majd ad neked egy zacskó aranyat a nevedben.

– Köszönöm felséged jóságát, de a pénzt el nem fogadhatom. Amúgy is elég pénzbe kerül ez a nagy ország, az a sok semmittevő.

A király elcsodálkozott ezen a beszéden. Ilyen még nem történt, hogy valaki visszautasítsa ajándékát. Megpróbálta rábeszélni, de amikor látta, hogy a paraszt semmiképpen sem fogadja el a pénzt, gyanakodva kérdezte:

– Hát mit adjak neked?

– Ha felséges királyi atyámnak is úgy tetszik, utasítsa botozó mesterét, hogy száz ütést mérjen ki nekem.

– Ha mindenáron akarod – felelte csodálkozva a király –, megkaphatod. Számoltass le magadnak száz botütést.

Azonnal hívatta a botozómestert, s megparancsolta neki, hogy kísérje le a parasztot a palota udvarára.

Am alighogy kiléptek az ajtón, mindjárt beleütközött a lakájba.

– No, jó ember, hogy állunk a részemmel?

– Gyere csak velünk, ne félj, megkapod! – felelte a paraszt.

A lépcsőházban lesben állt már a kulcsár:

– Kedves komám, itt vagyok! Ne feledd, mit ígértél.

– Hová gondolsz? Gyere csak velünk – felelte a szegény ember.

– Hé, gazda – kiáltotta a kertész, amikor meglátta közeledni –, add ide a részemet!

– Éppen azt akarom. Gyere te is velünk.

A palotaőr otthagya a posztját, úgy rohant eléjük egészen a palotaudvar közepéig. A szegény ember őt is megnyugtatta: nem feledkezett meg róla.

Az udvar közepén a botozómester megállt, kezébe vette pálcáját és így szólt:

– Most aztán, paraszt, megkaphatod a jutalmadat, a száz botütést.

– Sajnos – felelte a szegény ember búsan –, nekem már semmi se marad belőle, mert előre elosztogattam. Huszonöt jár az őrnek, huszonöt a kertésznek, huszonöt a kulcsárnak és huszonöt a lakájnak.

– Igaz ez? – kérdezte a botozómester, és végignézett az embereken. De bizony egyik se szólt egy szót se, hanem szemlesütve várták sorsuk beteljesedését, mert nem tagadhatták le mohóságukat.

Akkor a botozómester egymás után kiadta mindegyiknek a részét. Olyan jajveszékelés, kiabálás, szitkozódás hangzott, hogy rengett belé az egész palota.

Nagy Frigyes is meghallotta, és kinézett az ablakon.

– Most meg mi történt? – kiáltott le az udvarra.

– A paraszt becsapta az őrt, a kertészt, a kulcsárt, meg a lakájt – kiáltotta a botozómester. Akkor a szegény embernek még egyszer fel kellett mennie a lépcsőn, mert a király az egész történetet hallani akarta. Amikor befejezte, az öreg Frigyes úgy nevetett, hogy a könnyei is kicsordultak.

– Na, fiam – szólt –, most már igazán fogadj el tőlem valami ajándékot, mert megérdemled. Menj el a kincstárnokhoz, az ad majd egy jó zacskó aranyat a nevedben.

– Nem vágyódom pénz után, uram, királyom – felelte a paraszt.

De mikor a király unszolni kezdte, hogy válasszon mégis valami ajándékot, így szólt:

– Ha már így kell lennie, úgy mást kérnék én az arany helyett. Adja nekem Felséged a régi nyeretget.

– Eridj akkor az istálló-mesterhez, és kérd el – felelte a király.

– Nem, nem – mondta a szegény ember –, addig nem megyek, míg írást nem adsz róla. Ismerem én az urakat, addig nem hisznek semmit, míg nincs róla írás.

Nagy Frigyes szó nélkül felírta az ajándékozást egy darabka papírra, az ember kezébe nyomta, és barátságosan elbúcsúzott tőle.

Alig telt bele néhány nap, a paraszt máris ott állott a Régi Nyereg pöffeszkedő, nagyhasú tulajdonosa előtt, és így szólt:

– Szedje a bátyúját, földesúr, aztán ki innét! Az öreg Frigyes nekem ajándékozta a régi nyerget!

– Ez az ember megbolondult – gondolta magában a földesúr. De bizony a parasztnak helyén volt az esze. Előhúzta a zsebéből a király levelét, és megmutatta, hogy a birtok minden ingóságával együtt szőröstől-bőröstől az övé, a király neki ajándékozta. Nem volt mit tenni az uraságnak, ki kellett költözni a kastélyból.

Szomorúan, lógó orral, egy árva garas nélkül gyalogolt fel Berlinbe, és a király elébe állt:

– Miért űzött ki felséged birtokomból, hazámból? Mit vétettem? Hiszen egész életemben hűséggel szolgáltam.

– Én nem tudok semmiről – álmélkodott a király –, itt valami tévedés lehet.

– Nincs itt szó semmiféle tévedésről. Az egyik jobbágyom hozott egy írást, mely szerint felséged a Régi Nyerget neki ajándékozta.

Hej, nagyot kacagott erre a király:

– Ó, a csirkefogó! Azt hittem, hogy csak egy ócska nyerget kíván az istálló mestertől, ő meg ezt a szép birtokot gondolta! Becsapta a palotaórt, a kertészt, a kulcsárt, a lakájt, és végül becsapott engem is. Több esze van ennek a parasztnak, mint nekem. Hát nincs mit tenni, ha már írást adtam róla, nem vonhatom vissza a szavamat: övé a Régi Nyereg. De hogy te se jársz rosszul, megkapod azt, amit neki szántam, a zacskó aranyat.

Evvel a király kegyesen elbocsátotta a földesurat, a paraszt pedig a Régi Nyereg boldog gazdája lett.

Esztenők teltek el így. Egyszer eszébe jutott a királynak, hogy megnézi, hogyan is gazdálkodik a szegény ember azon a szép birtokon. Felnyergeltette lovát, és elvágatott.

Amikor a birtok széléhez ért, elcsodálkozva látta, hogy ahol pár évvel ezelőtt még csak tövis és csalán termett, most kacagó búzaföldek köszöntik. Csak úgy repesett a szíve örömeiben. Mennél közelebb ért a kastélyhoz, annál szebb, virágzóbb gazdaságot látott maga körül. Végül is az udvarra ért. A paraszt elébefutott, megfogta a ló zabláját, és megkérdezte: nem óhajt-e egy kis tízórraira betérni a házba? A hosszú, út kifárasztotta a királyt, meg is éhezett. Engedett hát a kérésnek, és elfogadta a szíves kínálást.

Belépett a tiszta szobába. Akkor került elő a szegény ember felesége is egy hatalmas rakott tállal, amelyen finomabbnál finomabb ételek voltak. Frissen füstölt sonka, hurka, kemény tojás, vaj, sajt. Mindjárt hozzá is látott a király meg a paraszt. A legfinomabb köményes pálinkából is állt egy üveggel az asztalon. Felvette a paraszt az üveget, és szájához emelte:

– Jó egészséget! – mondotta.

Aztán odanyújtotta a királynak is. Az öreg Frigyes is felemelte az üveget:

– Jó egészséget és jó szerencsét! – mondotta.

Ettek, ittak. Megtörölte bajszát a király, és így szólt:

– Nos, barátom, most mivel ajándékozol te meg engem?

– Gondoltam rá, felséges királyom. Azt a fekete asztalt adnám a mai nap emlékéül.

– Mit csináljak én azzal az ócska asztallal? – felelte a király. – Hiszen az én palotámban még a padláson is szebb bútorok vannak.

– Akkor fogadja el legalább a tartalmát – kérte a paraszt.

Ekkor felállt Nagy Frigyes, és kihúzta a fekete asztal fiókját.

Ki találja ki, mi volt benne? Telistele volt arannyal.

– Hát ez meg mi? – kérdezte a király elcsodálkozva.

– Ez a birtok felbecsült értéke, egy fillérrel se kevesebb – felelte a paraszt. – Fogadja el tőlem király-atyám. Van úgyis elég költsége. Nagy az ország, sok benne a szegény ember, akinek adni kell. Nekem nincs rá szükségem, hiszen van két erős karom, tudok dolgozni. Pénz nélkül is haladok előre, megkeresem, ami nekem kell. – Nagy Frigyes megveregette a parasztember vállát, és a következőket mondta neki:

– Derék ember vagy, és ha valóban így gondoltad, elküldök a pénzért.

Megszorította a kezét, felszállott a lova hátára, és visszanyargalt Berlinbe. Alighogy hazaért, így szólt marsalljához:

– Én lennék a leggazdagabb király a világon, ha csupa ilyen parasztból állna az országom. De sajnos, léhűtő urak vannak benne többen.

Az öreg Frigyes már régen meghalt, de az okos paraszt még ma is él.

Volt egyszer egy parasztember, annak volt egy fiacskája. Lehetett olyan kilenc-tíz esztendő. Mint minden falusi gyerek, ő is a mezőre járt libát legeltetni.

Így szólt egyszer hozzá az apja:

– Fiam, jól vigyázz ma a libákra, helyén legyen az eszed! Az öreg Nagy Frigyes vonul át katonáival a falun, és ha nem térsz ki előle, valamennyit eltapossa a lovas sereg.

– Ne legyen rá gondod, édesapám – felelte a fiú –, ne félj, tudom a dolgomat.

Avval megpattogtatta ostorát, és kihajtott a mezőre.

Alighogy útnak indult, máris lódobogást hallott maga mögött: jött az öreg Nagy Frigyes. A fiú hirtelenében annyi hurkot kötött az ostora szíjára, ahány libája volt. Egyenként a nyakukra húzta, aztán felakasztotta őket az útszélen álló fűzfára.

– Hé, kölyök! – kiáltotta messziről Nagy Frigyes. – Mit csinálsz? Felakasztottad a libákat!

– Ne féljen, felséges atyám – válaszolta a gyerek –, csak arra az időre akasztottam fel őket a fára, amíg felséged elhalad erre a katonáival. Ilyen rövid idő alatt nem fulladnak meg. Ha ezt nem teszem, biztos halálra gázolja őket a sok lovaskatona.

Tetszett a királynak a gyerek beszéde, és így szólt:

– Van-e az apádnak több ilyen fia, mint te?

– Nem – felelte a fiú –, csak magam vagyok a leánytestvéremmel.

– Mondd csak, fiam, mit csinál az apád? – kérdezősködött tovább a király.

– Tévútra vezeti az embereket.

– Beszélj tisztességesen, tacszó – mondta haragosan Nagy Frigyes. – Hogy értsem azt, hogy tévútra vezeti az embereket?

– Ne szidjon meg, király-atyám, hiszen én csak a való igazságot mondom – felelte a fiú. – A házunk előtt fekszik egy darab föld. Azon sose kél ki az elvetett búza, mert az emberek keresztülgázolnak rajta, és eltapossák a vetést. Most az édesapám körülárkolja a földet, és ezért kénytelenek más úton járni az emberek. Ezzel vezeti félre őket.

– Értelek, fiam – mondta a király, és igen elcsodálkozott a fiú furfangos beszédjén. – No, és mondd, mit csinál az édesanyád?

– Megevett kenyeret süt a kemencében.

– No, ez még jobb – mondta a király –, ezt találja ki, aki tudja.

– Nem olyan nehéz – felelte a fiú. – Már négy hete a szomszédoktól kölcsönzött kenyéren élünk, és ezért, amit édesanyám ma süt, abból egy darabka sem marad nekünk, mert mind a szomszédba viszi.

– Eszes gyerek vagy – szólt a király. – Hát akkor még azt mondd meg, mit csinál a testvéred?

– Vadászik. Amit megfog, otthagyja, amit nem, hazahozza.

– Amit megfog, otthagyja, amit nem, hazahozza? Ezt sem értem. Miféle beszéd ez?

– Ez – felelte a fiú –, színtiszta igazság. Bolházza az ócska bundáját. Amit megfog, azt agyonüti, amit pedig nem tud megfogni, benne marad, és hazahozza.

– Tetszel nekem, te fiú – nevetett a király. – Én Nagy Frigyes vagyok, a király, akiről biztosan beszélt már az édesapád. Fogd ezt az ajándékot, és vidd haza neki.

Avval tíz aranyat számolt le a markába.

– Köszönöm szépen, király-atyám.

– De egyet mondok neked: el ne árulj egy szót se abból, ami itt köztünk történt, vagy amit beszéltünk, senkinek, amíg engem ötvenszer meg nem látsz.

– Megbízhatok bennem, király-atyám – mondta a fiú.

Avval sarkonfordult. Leakasztotta az ostort a fáról a libákkal, átvette a vállán, és visszatért az apja házába.

– Mit csináltál, te haszontalan! – kiáltott az apja már messziről – hiszen a ludak mind, egytől egyig megfulladtak.

– Az bizony lehetséges – mondta a fiú. Valóban, amikor a hurkokat kioldotta, már csak két liba hápogott.

– Jaj, jaj, erről bizony az öreg Nagy Frigyes tehet csak, mert olyan sokáig szóval tartott, hogy közben megfulladtak. No de se baj, háromszorosan megfizetett értük.

Leszámolta az apja tenyerébe a tíz aranyat, amit a királytól kapott. Felderült erre a parasztember arca, és szívből minden jót kívánt az öreg királynak.

Az pedig időközben visszatért katonáival Berlinbe, és mivel szerette a jó tréfát, tüstént vacsorát rendelt, és magához hívatta az

udvari urakat.

Amikor mind egybegyűltek, a következőket mondotta:

– Aki közületek három kérdésemre meg tud felelni, ezer aranyat kap. Mit jelent ez: az apám tévútra vezeti az embereket, az anyám megevett kenyeret süt és a testvérem vadászik: amit megfog, otthagyja, amit nem fog meg, azt hazahozza. Három napi gondolkodási időt adok. Három nap múlva ismét egybehívlak benneteket, és aki tudja, az mindjárt meg is kapja a jutalmat.

Volt az urak között egy öreg generális, az tele volt adóssággal, és nagyon szerette volna elnyerni az ezer aranyat. Eszébe jutott, hogy mostani útjukon milyen hosszasan elbeszélgetett a király azzal a kis libapásztorral. Hátha az a legényke tudja! gondolta magában, és azonnal megnyergelte paripáját, hogy megkeresse.

– Te fia! – kiáltotta már messziről, amint megpillantotta –, mit beszélgetél te a királlyal?

– Azt nem mondhatom meg – felelte a gyerek.

– Ugyan-ugyan? Még akkor se, ha aranyat adok?

– Egy aranyért? Azért, ki se nyitom a szájamat. De ötven újonnan vert, csengő aranyért megmondom.

– Ha ezerből ötvenet a gyerekeknek adok – gondolta magában a generális –, még mindig nagyon jól járok.

Ezzel a zsebébe nyúlt, és ötven darab aranyat nyomott a fiú markába. A gyerek zsebre vágta a pénzt, és azután töviről hegyire elmesélte, ami közte és a király között történt.

– Fiam – szólta az apja, amikor a gyerek megmutatta az ötven aranyat –, ez a pénz veszteted okozza. Éppen most volt itt egy futár, hogy azt üzeni az öreg Frigyes: három nap múlva jelenj meg a színe előtt odafönn Berlinben.

– Ne nyugtalankodjék, édesapám – felelte a fiú –, nem lesz semmi baj.

Az öreg megcsóválta a fejét: neki nem tetszett a dolog. De a fiú vidám volt, kacagott egész nap.

Harmadnap, ahogy a király megparancsolta, ő is megjelent a palotában. Az urak már mind együtt voltak. A király maga mellé ültette a libapásztor fiúcskát, aztán megkérdezte:

– Nos urak, ki tudja megfejteni a három nap előtt feladott rejtvényemet?

Hirtelen csend lett. Mindenki a másikat figyelte, hátha az tud valamit. Egyszer csak felemelkedik az öreg generális, és így szól:

– Az apa körülkeríti a szántóföldet, és ezzel tévútra vezeti az embereket. Az anya azért süt megevett kenyeret, mert a család már négy hete kölcsön-kenyéren él. A testvér pedig az apja régi bundájából fogja ki a bolhákat, amit megfog, azt agyonüti, amit nem, azt hazaviszi a bundájában.

– Gyerek, gyerek, csak te árulhattad el, senki más – ugrott fel a király szörnyű haraggal.

– Nem is tagadom – felelte a fiú.

– Ugye megtiltottam neked, hogy elárulj – kiáltotta Nagy Frigyes –, amíg csak ötvenszer meg nem látod az ábrázatomat!

– Parancsodat hűségesen követtem is, királyom – mondta a fiú.

Ezzel előhúzta a zsebéből az ötven aranyat, amelynek minden egyes darabján a király képe volt látható.

Menten lecsillapodott Nagy Frigyes haragja. Elmosolyodott.

– Ez a kölyök megint túljárt az eszemen – mondotta. – El se engedem az udvarból. Itt kell maradnia, hogy jó katona váljék belőle.

Így is történt. A parasztyerek ott maradt a királyi palotában, és amikor felcseperedett, híres, hős vitéz lett.

Még ma is él, ha meg nem halt.

A HŰSÉGES ASSZONY

Valaha régen, egy messzi-messzi országban élt egy király. Szép birodalmának legszebb ékessége, legdrágább kincse a leánya volt. Hetedhét országon híre járt nagy szépségének, nádszál természetének. Azt beszéltek, hogy a haja úgy ragyog, mint napsütésben a búzakalász, a szeme kék, mint csendes időben a tenger, és a bőre olyan finom, hogy ha vörösbort iszik, valósággal látni lehet, amint leszalad a torkán. Messzi országokból jöttek a kérők, még a török szultán fia is próbálkozott, de hiába, a szépséges királyleány hallani sem akart a férjhezmenésről.

Ebben az időben egy másik országban élt egy öreg király. Három deli szép fia volt, mindhárom egyformán derék, jó fiú. Az öreg király nem tudta mitévő legyen, melyikre hagyja királyságát. Magához hívatta hát három szép fiát, és így szólt hozzájuk:

– Járjátok be, fiaim, a világot, látogassatok el messzi országokba, és amelyik közületek vándorútján a legszebbet találja, arra hagyom a királyi koronám.

A három herceg útra kelt, mentek, mendegéltek hegyeken, erdőkön át, de egyre sajnálkoztak, hogy király-apjuk öregségére egymagára maradt. Ezért aztán harmadik nap estéjén a két kisebb fiú így szólt a legöregebbhez:

– Kedves bátyánk, menj haza, vedd át apánktól a királyságot, mi ketten meg tovább megyünk, szerencsét próbálunk, egyikünk talán megtalálja, azt, ami a világon a legszebb.

A bátyjuk így felelt:

– Csak akkor fordulok vissza, ha megígéritek, hogy örömben, bánatban hűségesen kitartotok egymás mellett, hogy egymástól soha el nem váltok.

A két fiatal herceg esküvel ígérte bátyjának, hogy örömben, bánatban hűségesen kitartanak egymás mellett, egymástól el nem válnak.

A két herceg hosszú vándorlás után abba az országba ért, ahol a szépséges királyleány apja uralkodott. Mindketten belefáradtak már

a vándorlásba, ez a tengerparti ország nagyon tetszett mindkettőjüknek, a szépséges királyleány legendás szépségét is szerették volna látni, elhatározták hát, hogy egy ideig itt maradnak.

Így is történt. Elmentek a királyi palotába a király elibe. A királynak nagyon megtetszett az idegenből érkezett két herceg. Szolgálatába fogadta őket, és mert bátor, derék legény volt mind a kettő, az egyik hamarosan kapitány lett a király legszebb hajóján, a másik meg nagy rangú, vitéz katona.

Minden este szép, fényes hintóba ültek, elkocsiztak a királyi palota előtt. A szépséges királyleány ilyenkor mindig kihajolt az ablakán, és hosszan nézett a két herceg után. Szívében lassan-lassan szerelem ébredt a fiatalabb herceg iránt, de ezt soha senkinek be nem vallotta. Egész nap nyugtalanul járt-kelt a palotában, nem tudott örülni semmi másnak, csak az estének, mert tudta, hogy este majd el vágtat ablaka előtt a herceg. A nagy nyugtalanságba, titkolózásba végül is belebetegedett a szépséges királyleány. Nem evett, és nem is beszélt, félt, hogy ha megszólal, elárulja titkát. A király hívatta legbölcsebb orvosait, nagyhírű tudósait, kérve kérte őket, gyógyítsák meg beteg leányát. De sem tudomány, sem orvosság nem használt, a szépséges királyleány csak hervadozott, mint ősszel a virág.

Egyszer aztán egy öregember jelentkezett a királynál, azt mondta, ő meggyógyítja a királykisasszonyt, csak egy feltétele van: rajta kívül ne legyen senki a beteg ágyánál, amikor megitatja varázsitalával.

A király megtette, amit az öregember kívánt. Az öregembernek volt egy kis aranykulacsa, abban olyan varázsital, hogy aki egy cseppet is ivott belőle, a legnagyobb titkot is hangosan kimondta.

Az öregember az aranykulacsból megitta a királyleányt, s az szép sorjában elmondta, hogyan, mikor látta meg először a két herceget, hogyan ébredt szívében szerelem a fiatalabbik iránt. Elmondta azt is, hogy nem mert szólni királyi apjának, hiszen eddig elutasított minden kérőt, még a szultán fiát is, pedig az átkelt a tengeren, hogy megkérje a kezét. Az öregember szép csendesen végighallgatta a királyleányt, aztán elment a királyhoz, és így szólt hozzá:

– Felséges királyom, a betegséget legyőztem, a királyleány megszólalt. De ha azt akarod, hogy a gyógyulás tartós legyen, ne nézd tétlenül, hogy a leányod mindig egyedül bolyongjon a palotádban, a kertedben.

– De hiszen látni sem akar senkit! A kérőit is sorra mind kikosarazta – kesergett a király.

– Hívd meg a palotádba a legszebb hajód kapitányát, meg az idegenből jött nagyrangú vitézt – tanácsolta az öregember.

A király megfogadta a tanácsát, hűséges szolgáját elküldte a két herceghez, hogy a király nevében hívná meg őket vacsorára. A hűséges szolga el is ment a két herceghez, de azok egy hanggal sem feleltek, mikor elmondta a király üzenetét. A szolga dolgavégezetlenül ment vissza a királyi palotába.

Este a két herceg, csak úgy mint máskor, megint elkocsizott a királyleány ablaka előtt.

Másnap a király maga ment el a hercegekhez, maga hívta meg őket az asztalához, és amikor a meghívást elfogadták, megkérdezte, ugyan miért nem jöttek el az előző napon.

– Mert tegnap nem magad jöttél, hanem csak a szolgádat küldted – felelték a hercegek. – Mi mindig személyesen hívjuk meg a vendéget, ha kedves nekünk.

A király nagyon megörült a válasznak, mert ebből látta, hogy nem sehonnai bujdosókat fogadott a szolgálatába, nem akárki fiát hívta meg a palotájába.

Mire a király és a két herceg a palotába érkezett, már terített asztal várta őket. Mindhárman az asztalhoz ültek, már csak a királylányra vártak. Az ősz öregember, mikor meglátta, hogy a király a két herceggel együtt érkezett meg a palotába, titoknyitó varázsitalából megitatott egy cseppnyit a szépséges királyleánnyal. Így történt, hogy mikor a királyleány meglátta a két herceget, rámutatott a kisebbikre, és csengő hangon ezt mondta:

– Édesapám, szeretném, ha ez az ifjú lenne a férjem.

A király boldogan adta rájuk áldását. Hamarosan megtartották az esküvőt, és a szépséges királyleány szépségénél is nagyobb volt az új pár boldogsága.

Teltek-múltak az évek. Egy napon az idősebb testvér így szólt:

– Kedves öcsém, kitanultam a hajózás minden fortélyát, és most szép hajómmal elmegyek, szerencsét próbálok én is, valahol túl a tengeren.

– Ne menj el – kérte az öccse. – A tengeren ezer veszély leselkedhet rád, a szerencsét meg itt is megtalálhatod.

De a testvére csak nem hallgatott rá, egyre azt hajtogatta, hogy megy, egy hét múlva indul is szép hajóján.

– Hogyha elmegy – mondta az öccse –, akkor én is veled megyek. Emlékezz csak: esküvel ígértük bátyánknak, hogy soha el nem válunk.

Meg is mondta a feleségének:

– Egy hét múlva tengerre szállók a bátyámmal, de egy év múlva hűségesen visszatérek hozzád.

Hogy sírt, hogy zokogott a szegény asszony! De minden könny, minden könnyörgés hiába volt, ahogy egy hét letelt, a hajón felhúzták a vitorlákat. A herceg búcsúzóul megölelte, megcsókolta szépséges asszonyát, aztán kihúzta a kardját:

– Őrizd meg a kardom, kedves feleségem. Ameddig fényesen csillog, tudhatod: nekem is jól megy sorom. Ameddig nem látsz rajta sötét foltot, vörös rozsdát, tudhatod, hogy hű vagyok hozzád. S majd meglátod, hogy hű maradok halálomig.

A felesége meg hófehér inget adott át búcsúzóul férjének:

– Ezt vedd tőlem zálogul és jelként. Ameddig gyűretlen és fehér marad, tudhatod, hogy hűségem kíséri utadon. S majd meglátod, hogy hű maradok halálomig.

A két testvér hajóra szállt, a szépséges hercegasszony meg sírva nézte a távolodó vitorlákat.

Mikor már nyolc hete hajóztak a testvérek, egy reggel váratlanul három kalózhajó fogta körül vitorlásukat, foglyul ejtették a testvéreket és a vitorlás egész legénységét. A kalózok Törökországba vitték foglyaikat, és a rabszolgapiacon eladták őket. A két testvért maga a szultán fia vásárolta meg.

Keservesre fordult a testvérpár élete! A szultán udvarában irgalmatlanul nehéz munkát kellett végezniük. A szultán fia előljáróban mindig megparancsolta nekik, hogy a kertje végében, a sziklás, szeles tengerparton ültessenek rózsakertet, és úgy igyekezzenek, hogy tavaszra már rózsák virítsanak a sziklákon.

A szultán fia ki-kijárt a tengerpartra, szigorúan szemmel tartotta rabszolgáit, nehogy egy percre is megpihenhessenek. Egyszer megkérdezte a testvéreket, hogyan lehetséges az, hogy egyikük inge mindig olyan patyolat tiszta. A fehéringes rabszolga erre elmondta a szultán fiának, hogy voltaképpen kik is ők, hogyan kerültek ilyen messze földre, és hogy a gyűretlen patyolat inget a feleségétől kapta zálogul és jelként. Mikor a szultán fia megtudta, hogy egyik rabszolgája annak a szépséges királyleánynak a férje, aki őt szégyenszemre kikosarazta, nagyon megörült, gondolta magában, most legalább bosszút állhat mindkettőjükön.

Még az eddiginél is szomorúbb sors virradt a testvérekre. A szultánfi a legnehezebb munkát mindig velük végeztette. A kutyákkal együtt, az asztal alatt kapták meg az ételüket, italukat, a kutyák óljában volt a hálólhelyük. Az idősebb testvér százszor is megsiratta, hogy nem hallgatott az öccsére. De a kisebbik egyre vigasztalta, majd csak véget érnek a bajok. Lám, a zálogul meg jelként adott ing gyűretlen és hófehér, amíg a felesége hűséggel gondol rá, addig bizvást reménykedhetnek a jobb napokban.

A magára maradt hercegnő egyetlen öröme a hűség zálogául adott kard maradt. Nézegette, simogatta, ujjongott a szíve, hogy olyan folttalan, olyan fénylő. Egyik reggel, mikor éppen a térdén tartotta, látja ám, hogy hirtelen pára futja be a fénylő kardot. Akárhogyan dörzsölte, akárhogyan fényesítette, a kard homályos, párás maradt. Nehéz bánat fogta el a hercegnő szívét, mert a homályos kard arra figyelmeztette, hogy a férjét szerencsétlenség érte. Elhatározta, hogy férje után indul, megkeresi, és megmenti a veszedelemből, vagy vele együtt hal meg.

Amint éppen útra készült, követek érkeztek a palotába, és jelentették, hogy a török szultán fia bebocsátást kér a hercegasszonyhoz, mert fontos híreket hozott neki. A követek után hamarosan a palotába ért a szultánfi is. Mikor a hercegasszony elé került, nem sokat kertelgetett, hanem így beszélt:

– Te kikosaraztál engem, és egy szegény, sehonnai herceget választottál férjedül, aki most az én rabszolgám, a kutyáim ételéből eszik, a kutyáimmal alszik. Én még mindig téged szeretlek, és most megkérdezlek, akarsz-e a feleségem lenni, akarsz-e mellettem ülni a minden királyi trónusnál ékeesebb trónon?

A hercegasszony azt hitte, hogy szíve megszakad a fájdalomtól. Hát ilyen szörnyű sorsra jutott az ő szeretett férje! Nehéz szóval, könnyekkel a szemében csak ennyit felelt a szultán fiának:

– Nem leszek a feleséged, soha, soha, még akkor sem, ha az egész világ császára lennél.

Ezzel sarkon fordult, otthagya a haragvó szultánfit, akit most még jobban emésztett a szégyen, mint mikor először kapott kosarat.

A hercegasszony meg magához hívatta a leghűségesebb szolgáját. Pénzt adott neki, hogy menjen és vásároljon egy zarándokruhát. A város szélén volt egy réges-régi kápolna, mellette egy roskatag ház, ide szoktak betérni a zarándokok, akik Jeruzsálem felé vették útjukat. A hercegasszony hűséges szolgája megvette egy zarándok ruháját, aki már visszaérkezett a nagy útról.

A hercegasszony magára öltötte a kopott zarándoköltözéket, az ágya mellől leakasztotta kedves hárfáját, és úgy ment el a királyi palotából, mint a legszegényebb szegény. Hárfáján és zarándokruháján kívül semmi egyebe nem volt. Estefelé ért a tengerpartra, ahol a szultáni hajók már készülődtek a kifutásra. Ott leült az egyik sziklára, belekapott a hárfa húrjaiba és énekelt:

*Köd jár a tengeren
köd ül a kerteken,
a rózsza szomorún
hajtja le a fejét.*

*Köd jár a tengeren,
bánat a szívemen,
a csendes éjszaka
sem hoz vigaszt nekem.*

A szultánfi felfigyelt a dalra, magához hívatta a hárfást, és megkérdezte:

– Hol tanultad ezt a dalt?

– Csak úgy, álmomban hallottam – felelt a zarándokruhás és folytatta a dalt:

*A tengert kérdezem,
s az égi csillagot,
hol vagy most, merre jársz,*

hol találak szívem.

*Köd jár a tengeren,
hallgat a csillag is,
csak a hűség beszél,
s egy titkos sejtelem...*

Folytatta a hárfázást, szép versekben énekelte el, hogyan találkozott először a szultánfival, mi történt vele, vele meg a szépséges királyleánnyal. Akkor a szultánfi megint megkérdezte:

– Hol tanultad ezt a dalt?

– Csak úgy, álmomban hallottam – felelt a zarándokruhás.

– Énekelj még nekem, maradj a hajómon, jöjj velem apám palotájába! Kívánhatsz bármit, mindent megkapsz tőlem, csak hallhassam a dalaidat – kérlelte a szultánfi.

– A hajódon maradok, veled megyek, és esküvel ígérem, hogy egy évig nálad maradok – felelt a hárfás. – De te esküdj meg nekem, hogy egy év múlva teljesíted három kívánságom, és békén engedsz távozni.

– Esküszöm neked a próféta szakállára! – kiáltott a szultánfi. Török ember ennél nagyobb esküvel nem is esküdhet.

A hárfás a hajón maradt. A szultán fia egyre jobban megszerette őt, és szomorú dalait is. Amint aztán megérkeztek Törökországba, a hárfást a szultán asztalához ültették, hogy a nagy úr is gyönyörködhesen a zarándok hárfás dalaiban. A szultán meg a vendégei magukon kívül voltak a gyönyörűségtől. Vad hazájukban még sohasem hallottak ilyen szelíd dalokat. Amikor az ünnepi lakoma véget ért, behívták a rabszolgákat, hogy az asztal alá hullott ételeken osztozkodjanak a kutyákkal. A hárfás bánatosan nézte a rabszolgákat, lábukon a nehéz vasat, meg az acsarkodó kutyákat. Nagy darab húst és kenyeret nyújtott az asztal alá az egyik rabszolgának. A szultán látta ezt és rászólt:

– Ne kényeztesd őket! Rabszolga vagy kutya, az nálunk egyre megy!

– Az én népemnél az a szokás, hogy jól tartják a kutyát is – válaszolt a hárfás.

– Ha nálatok ez a szokás, hát adj nekik – mondta a szultán, mert kedves akart lenni a hárfáshoz.

És a messzi földről jött zarándok nap-nap után jobbnál jobb falatokat nyújtott le a rabszolgáknak.

Egyszer aztán úgy esett, hogy a szultán fia a sziklán épült kertben sétálgatott. A kertben most is dolgoztak a rabszolgák.

A szultánfi hívatta a hárfást, hogy játsszon neki. A zarándok megpengette a húrokat, majd énekelt:

*A messzi messzi kertben
a sziklán rózsza nyílt,
a messzi messzi kertben
szólanom eskü tilt.*

*Vad szelek, viharok
csönddé csituljatok,
ha a rózsához értek,
lágyan suttogjatok.*

– Mondd, melyik rózsáról énekelsz? Neked ajándékozom, ha úgy megszeretted – szólt a szultánfi, mert nagyon tetszett neki a hárfás dala.

– Ó, csak éppen daloltam egy rózsáról, de nem akarom egyik virágodat sem – felelt a hárfás szomorún.

A szultánfi fel akarta vidítani, és rámutatott a két hercegre:

– Nézd csak azt a két rabszolgát! A te hazádból kerültek ide, menj, beszélj velük!

– Nem a hazámból hoztál el engem, szultánfi. Az én népem földje sokkal-sokkal messzebb van. De azért mégis megszólítom azt a két rabszolgát, kíváncsi vagyok, vajon megértik-e anyanyelvemet.

Odament hozzájuk, értelmetlen szavakat mondott, mintha idegen nyelven beszélne. A hercegek csak nézték a zarándokat, és szomorúan mondták:

– Nem értjük a szavad.

A hárfás meg visszament a szultánfihoz:

– Nem ismerik az én népem nyelvét. De mond, ki ez a két rabszolga?

– Valamikor herceg volt mind a kettő, az egyikük éppen azt a királyleányt kapta meg feleségül, aki visszautasított engem meg a császári trónom. Most bosszút állok mindkettőjükön.

– Megérdemlik – mondta a hárfás. – De a te helyedben én valami finom munkát bíznék rájuk, valami olyat, amihez más rabszolga nem ért. Szép kosarakat fonatnék, kalitkákat faragtatnék velük, amivel a házamat, kertemet díszíthetném.

– Jó gondolat – mondta a szultánfi. – De ha nem értenek semmi ilyesmihez?

– Próbát kell tenni velük – mondta a hárfás, és már előre örült, mert tudta, hogy a két herceg már ifjú korában jártas volt az efféle művészetekben, s ha a szultánfi meglátja a szép fonatokat, díszes faragásokat, hát nem kell többé nehéz munkát végezniök.

Így is történt. A két hercegnek ezentúl sokkal könnyebb volt a munkája, sokkal könnyebb az élete.

Amint aztán az egy év elmúlt, így szólt a hárfás a szultánfihoz:

– Letelt az egy esztendő, visszamegyek a hazámba. Emlékezz az egyezségünkre, emlékezz az esküdre. Teljesítsd három kívánságomat, amint megígérted.

– Mondd meg, mi a három kívánságod, teljesítem, amint megígértem.

– Ajándékozd nekem a fehéringes rabszolgát, ajándékozd nekem a testvérét, és ajándékozz nekem egy hajót, hogy hazámba vitorlázhassak.

A szultánfi így felelt:

– Nagyon kívánsz, hárfás. De esküvel ígértem, hogy mindhárom kívánságod teljesítem, ezért megkapod mindazt, amit kértél.

Levetette a nehéz vasat a hercegek lábáról, és a hárfás hajójára vitette őket.

Nehéz lenne megmondani, hogy ki volt boldogabb, a két herceg, vagy a zarándokruhába öltözött hercegasszony. A hercegek szívesen megköszönték volna kiszabadításukat, de nem tudták, kinek megköszönni, mert a hercegnő ki sem mozdult a hajó kamrácskájából.

Amikor hazájuk partján kikötött a vitorlás, a hárfás magához hívatta a két herceget:

– Most egy időre elválnak útjaink. Nektek ajándékozom a hajót, s mindazt, amit rajta találtok. Engem pedig engedjétek békével távoznom, ne hálálkodjatok.

Ezzel partra szállt, és titkos utakon, elhagyatott ösvényeken a kápolna felé sietett, ahol a zarándokok házacskája állt. Útközben találkozott egy zarándokkal, és megkérdezte tőle, mit beszélnek az országban, mit tudnak a hercegasszonyról.

– Nem tudni arról semmi bizonyosat – felelt a zarándok. – De úgy mondják, hogy eltűnt azon a napon, amikor a török szultán fiának fényes hajói kifutottak a tengerre. Azt is mondják, hogy megszegte esküdt hűségét, elfelejtette a férjét, gonosz utakon jár. Fájt is a szíve szegény királyunknak, búsul is eleget. De az udvari főemberek addig beszéltek a mi jó királyunknak, hogy kár az ilyen könnyű szívű teremtésért búslakodni, míg a király beleegyezett abba, hogy minden utcasarkon kihirdessék: ha a királylányt elfogják, törvényt ülnek felette hűtlenségéért. Még jutalmat is kap az, aki a bírák kezére adja.

– Jó zarándok, te megkaphatod ezt a jutalmat, és még a ráadást is megszolgálhatod, ha mindent megteszel, amire kérlek, mert én a király leánya vagyok.

És a hercegasszony most megbeszélte minden tennivalót a jámbor zarándokkal. Elmentek a kápolna melletti házikóba, a hercegasszony ott ruhát váltott, a zarándok meg összekötözte a két kezét, és börtönbe vitte.

Aznap este a két herceg is megérkezett az ország fővárosába. Nagy örömmel fogadták őket. A fiatalabb herceg első kérdése ez volt:

– Hol van az én kedves, hűséges feleségem?

Akkor az udvari főemberek összesúgtak, egyikük előlépett, és így felelt:

– A legszívesebben ki sem ejtenők többé a hercegnő nevét. De ha már egyszer beszélni kell róla, tudd meg az igazat. A hercegnő megszegte hűségeskűjét, gonosz utakon járt, éppen ma fogta el egy zarándok, és most börtönben várja, hogy döntsünk sorsa felől.

A herceg fogta a zálogul adott inget, sárba dobta, de csodák csodája, az ing a sárban is gyűretlen, patyolat tiszta maradt.

– Nem hiszek nektek! – mondta a herceg.

– Ez az ing megcsal téged – mondták a főemberek. – A feleséged sokat kóborolt a nagyvilágban, megtanult mindenféle varázslatot, megbabonázta ezt az inget, ne higgy neki!

A herceg úgy érezte, hogy megszakad a szíve, de hallgatnia kellett, hiszen még a király is azt bizonygatta, hogy a felesége megszegte esküvel fogadott hűségét.

A következő napon törvényt ültek a hercegnő felett, tűzhalálra ítélték. Gyászolt az egész város, szánták az ifjú herceget meg a hercegasszonyt is, aki bírái előtt egy szóval sem védekezett.

A vesztőhelyen fekete trónon ült a király, mert az országban az volt a szokás, hogy a bűnösnek a király és a herceg szeme láttára kellett elnyernie büntetését.

Amikor a hercegnőt a fekete trónus elé vezették, arra kérte királyi apját, engedélyezzen neki egy utolsó kegyet, engedje meg, hogy egy pár pillanatra bemehessen a kápolnába azzal a jámbor zarándokkal, aki magában áll a magasra rakott máglya mellett.

A király teljesítette a leánya utolsó kívánságát. A hercegasszony a kápolnában ismét zarándokruhát öltött, mélyen arcába húzta a sötét kámzsát, kezébe vette a hárfát, így lépkedett a király és a herceg felé. Amikor a fekete trónushoz ért, belekapott a hárfa húrjaiba, és énekelni kezdett:

*A messzi messzi kertben
a sziklán rózsza nyílt...*

Amint a herceg meghallotta a dalt, karját kitérve lépett le a fekete trónusról, magához ölelte a zarándokruhás hercegasszonyt, úgy kért tőle bocsánatot, hogy egy percig is kételkedett hűségében, úgy köszönte, hogy ezer veszély árán megmentette az életét.

Az ujjongó sokaság diadalmenetben kísérte a palotába a hercegasszonyt meg a boldog herceget, aki megtalálta azt, ami a világon a legszebb.

CSUTAK APÓ

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy öregasszony. Csak úgy magában éldegélt, de ez cseppet sem volt ínyére, mindenáron férjet akart magának. Esne le legalább egy nyaláb szalma a padlásról – hajtogatta váltig –, szépen megformáznám, mint a csutakot szokás, jó férj lenne számomra.

Egyszer aztán, mikor éppen fohászkodott, zsupsz... jókora szalmanyaláb csúszott le a szénapadlásról. Az öregasszony szépen megformázta, eligazította, nagy kedvesen Csutak apónak szólongatta, férjévé fogadta.

Egy reggelen ráparancsolt:

– Férjemuram, szedd össze a kamrában a gyapjút, rakd zsákba, vidd a piacra, szép tiszta áru, könnyen elkel.

– Aztán mennyiért adhatom? – kérdezte Csutak apó.

– Amennyit kapsz érte.

Csutak apó elvitte a piacra a zsák gyapjút. Hamarosan jöttek a vevők, három testvér állta körül Csutak apót meg a tömött zsákot.

– Mi van a zsákodban apó?

– Gyapjú.

– Mennyit kérsz érte?

– Amennyit megadtok.

– Kaphatsz érte háromszoros verést.

– Hát ha többet nem adtok, ennyivel is be kell érnem.

A három testvér alaposan eldöngette Csutak apót, ő meg, mint aki dolgát jól végezte, szépen hazaballagott. Kérdezi az asszony:

– Jó vásárt csináltál apó? Mennyit kaptál a gyapjúért?

– Háromszoros verést.

– Ó, te világ butája! Hiszen téged becsaptak!

– Becsaptak? No, majd becsapom őket én is.

Ezzel Csutak apó kiment az erdőbe, fogott egy nagy farkast, és elvitte a piacra.

Megint jött a három testvér:

– Itt volna ez a kos. Derék egy állat, csak éppen letört a szarva, máskülönben semmi hibája. Olcsón adnám.

– Mit kérsz érte?

– Kerek tíz tallért.

A testvérek nem is alkudoztak Csutak apóval, a tíz tallért menten a tenyerébe számolták. Még veszekedtek is, hogy melyikük viszi haza elsőnek, mert úgy egyeztek meg, hogy egyszer az egyikük, aztán meg a másikuk juhnyájához viszik az olcsón szerzett kost. Csutak apó döntötte el a vitát:

– Úgy illő, hogy a kost legelőször a legidősebb testvér vigye haza az akolba.

Így is történt. Csakhogy reggelre a legidősebb testvér minden juhát széttépte a farkas. A testvérek nem tanultak a kárból, a következő napon a középső, a harmadik napon meg a legkisebb testvér vitte az új kost az akolba. Mire észbekaptak, mindhármójuknak minden juha elpusztult. Hej, de haragudtak Csutak apóra! Telekiabálták az egész falut, hogy nem hagyják magukon száradni ezt a gyalázatot, agyonütik Csutak apót. Igenám, de Csutak apónak is elhírelték, hogy a testvérek mit forgatnak a fejükben, ő meg fogta magát, a legjobb lovát kivezette az istállóból, a tornácon kipányvázta, a farka alá egy tallért dugott, és szép tiszta lepedőt terített a tornác kövére.

Egyszer csak jött a három testvér, meglátták a lovat, meg az alája terített lepedőt és Csutak apót, aki buzgón keresgélt a tiszta lepedőre potyogtatott trágya között.

– Mit matatsz ott, Csutak apó. Talán bizony keresel valamit? – kérdezte a legöregebb testvér.

– Keresem a mindennapi tallérom! Mert az én lovam olyan ló, hogy reggelenként pottyant egyet a szép tiszta lepedőre. Na, nézzétek csak! – mutatta Csutak apó a szép fényes aranytallért, ami éppen most gurult ki a ló farka alól.

Aranyat pottyantó ló? A testvérek összesúgtak, s a legöregebb megkérdezte:

– Nem adnád el a lovadat? Kaphatnál érte száz aranytallért.

Csutak apó ráállt az alkura, a testvérek menten a tenyerébe számolták a csengő aranyakat.

A legöregebb testvér vitte haza legelőször a lovat. Szépen alája teregette a legszebb, a leghímesebb lepedőt. Reggel mindjárt rohant a tornácra, kereste, kutatta az aranyat. Csakhogy, amit a ló a szép, hímes lepedőre pottyantott, az nem éppen aranyból volt. Mondta is a testvéreinek:

– Csutak apó megint becsapott minket.

De az öccsei nem hittek neki. Először a középső, azután a kisebbik vezette haza a lovat. A szép hímes lepedők alaposan kárát vallották a próbálkozásnak.

Hej, de haragudtak a testvérek Csutak apóra! Telekiabálták az egész falut, hogy nem tűrik ezt a gyalázatot, most már igazán agyonütik Csutak apót.

Vasvillával a kezükben, sebbel-lobbal Csutak apó házához loholtak. Mikor Csutak apó meglátta, hogy a testvérek nagy mérgesen, vasvillával a kezükben közelednek, gyorsan megbeszélte valami turpisságot a feleségével.

Mikor a három testvér a tornácra ért, Csutak apó rákiáltott a feleségére:

– Asszony, hozz bort meg poharakat. Megkínálom egy kis itókéval az én kedves vendégeimet.

Az öregasszonynak eszeágában sem volt engedelmeskedni. Ráripakodott Csutak apóra:

– Csináld magad! Nekem ugyan nem parancsolsz!

Csutak apó elővett a tornác sarkából egy hatalmas furkós botot, és szörnyen elagyabugyálta az öregasszonyt, azaz, hogy csak úgy tett, mintha hatalmasakat húzna rá a bot boldogabbik végével. Az öregasszony sikoltzott, jajgatott, míg össze nem esett. Ekkor Csutak apó egy furulyát húzott ki a zsebéből, belefújott, az öregasszony meg felpattant, kedvesen nézett Csutak apóra:

– Mit kívánnál kedves férjem? – és máris szaladt a borért, pohárért.

A testvérek ámuldoztak:

– Csutak apó! Hogyan lehetséges ez? Ha mi otthon megverjük az asszonyt, az még mérgesebb lesz, a tiéd meg engedelmes, mint a kezesbárány.

Csutak apó így felelt:

– Látjátok ezt a furulyát? Ha az asszony nem akar engedelmeskedni, veréssel jól megpuhítom, aztán belefújok a furulyába, ennek a hangjától egy szempillantás alatt elfelejti az ütleget, egy időre kezesbáránnyá változik.

– Csutak apó! Add el nekünk ezt a furulyát – könyörögtek a testvérek. – Nálunk is sokat szájal az asszony, egyikünké sem akar engedelmeskedni.

– Na jó, száz aranytallérért megkaphatjátok – egyezett bele Csutak apó.

A testvérek nem is alkudoztak, menten leszámolták Csutak apó tenyerébe a száz aranytallért. A legöregebb testvér, amint hazaért, mindjárt ki akarta próbálni a feleségnevelő furulyát.

– Asszony! hozd ide a csizmahúzó. Gyorsan, szaporán! – kiáltott a feleségére.

– Világéletedben magad csináltad, miért hoznám most én? – feleselt az asszony.

Erre a férje felugrott, és egy hatalmas furkósbottal elagyabugyálta az asszonyt. Mikor úgy gondolta, hogy már megkapta a magáét, elővette a furulyát, és belefűjt. Erre aztán kitört a haddelhadd.

– Mit!? – kiabált a felesége. – Bottal nyúlsz hozzám, és utána még kedved van furulyázni? No, várj csak!

Ezzel nekiesett a férjének, összevissza karmolta, olyan lett az ura képe, mintha száz dühös macskával verekedett volna.

Így járt a középső testvér, meg a legkisebb is. Mindegyikük jól kikapott a feleségétől.

– No, most azután igazán agyonütjük Csutak apót – mondogatták.

Furkósbottal, vasvillával indultak Csutak apó háza felé. Amint odaértek, megkérdezték a feleségét:

– Hol a férjed?

– Hosszú kötélén lóg egy fán, nézzetek csak ki a kertbe!

A testvérek kiszaladtak a kertbe, mert úgy gondolták, hogy Csutak apó megint lóvá akarja tenni őket. De látták ám, hogy az egyik fán, kötélén himbálódzik, nyelvet ölt rájuk egy nyaláb szalma, Csutak apó szakasztott mása. A testvérek szörnyen megijedtek, elszaladtak, talán még most is futnak, nehogy utolérje őket a nyelvet öltő szalmanyaláb.

A FÜRGE KATONA ÉS A KIRÁLY VARÁZSGYŰRŰJE

Egyszer egy mesterlegény, mikor éppen idegen országokban vándorúton járt, hírt kapott, hogy meghalt apja, anyja, jöjjön haza, vegye át az örökségét. Indult is azon nyomban, de mire hazaért, a testvérei már megosztottak a hagyatékon. Neki csak egy árva garas jutott örökrészül. Búsongott eleget, hogy a testvérei így kisemmizték, de nem volt kenyerere a panaszkodás, perlekedés, zokszó nélkül megint vándorútra indult, a búcsú sem esett nehezére.

Mikor a szülőfaluja határába ért, az országúton egy ősz öregember állt elibe, amolyan igazi hétszűkesztendő, koldusforma vénség. Alamizsnát kért a vándorlegénytől. Ez a zsebébe nyúlt, és az öregnek adta apai jussát, az árva garast.

– Fogd öregapám, neked adom az egész örökségem.

Az öreg illendőképp megköszönte:

– Derék legény vagy fiam. Sokat adtál nekem, sokat kapsz majd cserébe. Mától fogva, amikor csak akarod, egyszeriben átváltozhatsz; nyúl, hal vagy galamb lehetsz, ahogy éppen jónak látod. El ne felejtsd a szavam, a testvéreidnek sem haszna, sem öröme nem lesz abból, hogy téged így kisemmiztek. No, isten áldjon, járj szerencsével. Alkalmas időben még találkozol velem.

Ezzel eltűnt, a legény még csak köszönni sem tudott neki.

Egy darabig csendesen ballagott, de egyszerre csak pattogás, recsegés-ropogás ütötte meg a fülét. Hátranézett, és látja ám, hogy a faluja mind a négy sarkában ég, a lángok vörösre festik az alacsonyan járó felhőket. A vándorlegény azonnal visszafordult, hátha tud segíteni a falujabelieknek. De minden hiába volt, tűz emésztette meg az egész falut, és a vándorlegény testvéreinek a háza, meg minden jószága odaveszett.

A vándorlegény most még szomorúbban indult útnak. Eszébe jutott, hogy az öregember előre megmondta: a testvéreinek sem

haszna, sem öröme nem lesz abból, hogy őt kisemmizték. De ő már csak olyan ember volt, hogy nem tudott örvendezni a más baján.

Elgondolkozva ballagott a poros országúton, keskeny dűlőúton. Egyszerre csak széles folyóhoz ért. Nézett jobbra, nézett balra, sehol híd, sehol egy ladik.

Egy ideig tanácstalanul nézegette a sötét, széles folyót, de azután eszébe jutott, hogy az öregember azt ígérte, átváltozhatik hallá, ha úgy látja jónak. Soha jobbkor! – gondolta magában a vándorlegény, és a vízbe lépett. No, most meglátom, mit ér az öregember ígérete.

– Hal akarok lenni! – mondta hangosan, és azon nyomban ezüst pikkelyű hallá változott. Vígan átúszta a folyót, és mikor partközéibe ért, fickándozott egyet-kettőt, s máris újból emberré változott.

Tovább ballagott az árnyas folyóparton. Jómaga sem tudta, hova, melyik ország felé vegye az útját. Estefelé egy vendégfogadó közelébe ért. Bement, gondolta, majd kipihen magát a szénapadláson. Alighogy belépett a fogadó udvarába, fényes, szép ruhába öltözött vitéz szólította meg, éppen katonákat toborzott a király hadseregébe.

– Idehallgass, te vándorlegény! Állj be katonának. A királynak éppen ilyen szépszál legényekre van szüksége. Jó zsoldot kapsz, és foglalóban sem lesz hiány!

A vándorlegény elfogadta az ajánlatot, megkapta a foglalót, és este már szép katonaruhában borozgatott a többi regrutával együtt. Még a király is megörült, mikor meglátta, hogy milyen szépszál legény állt be hozzá katonának.

Nemsokára ellenség támadta meg az országot, kitört a háború. Maga a király vezette a csataterre a katonáit, mert derék és igazságos király volt, aki tudta, hogy a csatában a vitézek között a helye. De ez a derék király most nagy gondban volt, mert már szemtől szemben álltak az ellenséggel, amikor észrevette, hogy otthon felejtette a varázsgyűrűjét, aminek a segítségével eddig megnyert minden csatát.

Mit tehetett volna egyebet, a katonái elé állt, és így szólt:

– Otthon feledtem a varázsgyűrűmet. Nem akarom, hogy a csatában az én derék vitézeim pusztuljanak rendre, mint a réti fű. A bűvös erejű gyűrű segítségével könnyen megfutamíthatjuk az

ellenséget. Aki vállalkozik arra, hogy holnap hajnalig megjárja az utat, és elhozza a palotából a varázsgyűrűt, az feleségül kapja a lányomat, és megkapja fele királyságomat.

De hiába ígért akármit, nem akadt jelentkező. A király palotája nagyon messze volt a csatatértől, nem lehetett volna megjárni az utat sem lépésben, sem futva, de még lovon sem. A mesterlegényből lett katonának azonban hirtelen eszébe jutott az öregember ígérete. Kilépett a sorból, szépen a király elé állt, és így szólt:

– Király uram, én majd elhozom a varázsgyűrűt. Még pirkadat előtt itt leszek vele.

Hej, de megörült a király!

– Hát akkor indulj fiam. Mondd meg a leányomnak, hogy én izenem, adja oda neked a gyűrűt. Te meg igyekezz, hogy pirkadatra itt légy, mert különben mind egyszálig elveszünk. Ha időben itt vagy, teljesítem az ígéretem, feleségül kapod a lányom, ráadásul megkapod fele királyságom.

Több sem kellett a katonának, már futott is, ahogy csak a lába bírta. Hanem az egyik gyáva meg haszonleső pajtása utánairamodott, hogy megnézzze, hogyan hajtja végre ezt a csudaszámba menő feladatot az új katona. Látja ám, hogy az első útfordulónál egy szempillantás alatt fürge nyúllá változott. – Hát így vagyunk... gondolta irigyen a haszonleső, és elhatározta, hogy ennél az útfordulónál várja be, míg a katona visszaérkezik a gyűrűvel.

A katona meg – nyúl képében – hamarosan a királyi palotához ért. Ott galambbá változott, nyílegyenest a király leány szobájának ablakára repült. A királyleánynak nagyon megtetszett a fehér tollú szép galamb, kedves szavakkal édesgette csalogatta. A fehér galamb a királyleány kezére szállt, és megszólalt:

*Galamb képében jöttem el,
Majd távozom a gyűrűvel.
Zálogul most kérlek, nyomban
Tépd ki három fehér tollam.*

A királyleány nagyon megörült, hogy a szép fehér galamb beszélni is tud. A szárnyából ügyesen kihúzott három tollat, mire a galamb azon nyomban ezüst pikkelyű hallá változott. Csak úgy ficánkolt a királykisasszony kezében! Megint csak megszólalt:

*Látod, most fényes hal vagyok,
Gyűrűhöz csak így juthatok.
Zálogul most kérlek szépen,
Húzd ki három pikkelyem.*

A király leány nagyon elcsodálkozott, de azért ügyesen kihúzta a hal három ezüstös pikkelyét. A hal ebben a pillanatban szép, selymes szőrű nyúllá változott, a földre ugrott, és megint csak megszólalt:

*Látod, most fürge nyúl vagyok,
A gyűrűvel elvágatok.
A zálog most három szőrszál,
Húzd ki gyorsan, időm lejár.*

A királyleány nem tudta mire vélni ezt a kérést, de mert a nyúl olyan kedvesen biztatta, hát lehajolt, és kihúzott három szálat a selymes bundájából. A nyúl nyomban daliás katonává változott. Elmondta a királyleánynak, hogy az édesapja, a király, azt üzeni, keresse elő, és adja neki a csatanyerő varázsgyűrűt, mert itthon felejtette. A királyleány menten kinyitotta a nagy szekrényt, amiben a király a drágaságait tartotta. Elővette a gyűrűt, a katona meg galambbá változott, és ügyesen a csőrébe vette, s huss... máris repült ki az ablakon, vissza a csatatér felé. Mikor az útfordulóhoz ért, megint átváltozott nyúllá, hogy fürge lábbal szaladjon a táborig.

De a haszonleső katona előugrott egy útszéli bokor mögül, leütötte a nyulat, a gyűrűt meg kivette a szájából, és sietett vele a királyhoz. A király úgy örült, hogy észre sem vette a csalást, a varázsgyűrűt ujjára húzta, és kijelentette, hogy amint a csatából hazatérnek, a katona feleségül kapja a lányát, és ráadásul megkapja fele királyságát.

A király csak egyet-kettőt csavart a varázsgyűrűjén, mire az ellenség eszeveszetten dobálta el a puskát, kardot, de még a füttyköst is. Fegyver nélkül meg mi egyebet tehettek volna, menekült mindahány, úgy eltakarodtak, hogy hírmondójuk sem maradt egy sem a csatatéren.

A király meg hazavonult a katonáival. Otthon első dolga az volt, hogy megmondta a lányának, feleségül adja a katonához, aki az ígéretét hűségesen beváltotta, és a varázsgyűrűt a csatatérre hozta. A királykisasszony nagyon engedelmes lánya volt az apjának, rögtön beleegyezett, hogy feleségül megy a szépszál katonához, mert az

akár galamb, akár hal vagy nyúl volt, mindig kedves, szelíd szavú. De amint az igazi helyett meglátta a hamis, haszonleső katonát, arra kérte az édesapját, várjanak egy kicsit az esküvővel, nem jó a nagy sietség. A király teljesítette a leánya kérését, és megmondta a haszonleső hamis katonának, hogy egy évig a királyi palota tájára sem jöhet, ez a királyleány kívánsága.

Az igazi vitéz meg ott hevert félholtan az útfordulónál, még ahhoz sem volt ereje, hogy visszaváltozzék emberré. De amikor beesteledett, és a környéken minden elcsendesedett, az útfordulónál előbukkant az öreg koldus, lehajolt a nyúlhoz, és csak ennyit mondott:

– Itt vagyok, hogy segítsek rajtad, mint ahogyan te is segítettél engem.

Erre a nyúl feléledt, nyomban emberré változott megint. Szépen megköszönte az öregembernek a segítségét.

– Jól van, fiam – szólt az öregember –, de most szaporán indulj menyasszonyodhoz, a királylányhoz. Ha a királyi palotához érsz, menten változz át galambbá, kilenc nap és kilenc éjszaka szállj a királyleány ablakára, és úgy intézd, hogy mindig megpillantson. A tizedik nap reggelén repülj a szobájába, kérd vissza a három tollat, azután változz hallá, kérd vissza a három pikkelyt, majd változz át nyúllá, és kérd vissza a három szőrszálat. Egyet se félj, a király leánya legdrágább kincsei között őrizte meg mindhárom zálogot. Rád ismer majd. No, Isten áldjon, járj szerencsével.

Az öregember, alighogy elbúcsúzott, máris eltűnt.

A katona meg indult a királyi palota felé. Ott átváltozott galambbá, és kilenc napon, kilenc éjszakán át le-leszállt a király leány ablakára. Mindig megkopogtatta a fényes ablaküveget, a királyleány meg kedves szóval édesgette, csalogatta a galambot. De hiába, a fehér galamb mindig elrepült, ahogyan az öregember meghagyta neki. A tizedik nap reggelén azután berepült a nyitott ablakon, a királyleány kezére telepedett, és megszólalt:

Szép királylány, itt vagyok,

Add vissza a zálogot.

A királyleány boldogan futott a nagy kincses-szekrényhez, elővett egy finom selyemtarsolyt, abban őrizgette a három tollat, a három pikkelyt és a három szőrszálat. Fogta a tollakat, ügyesen

visszadugta mindhármát a galamb szárnyába. Amint a harmadik toll is a helyére került, a galamb hallá változott, és megszólalt:

*Szép királylány, kedvesem,
Add vissza három, pikkelyem.*

A királyleány a három ezüst pikkelyt ügyesen visszarakta a hal hátára, mire a hal nyomban nyúllá változott, és megszólalt:

*Szép királylány, szép menyasszony,
Add vissza három zálogom.*

A királylány gyorsan visszatette a nyúl három selymes szőrszálát, és amikor a harmadikat a helyére dugta, ott állt előtte a szépszál vitéz, a vőlegénye.

Bezzeg nem kérte most a királyleány, hogy várjanak az esküvővel! Már harmadnap megülték a lagzit, ott volt az ország apraja-nagyja, csak a haszonleső, hamis katona bujdosott el, szegyenében.

A TOLL-KIRÁLY

Élt egyszer egy szegény ember, meg egy szegény asszony. Volt egy fiúgyerekük, és ha kimentek a földre dolgozni, a gyereket mindig magukkal vitték, egy kendőbe kötötték, a kendőt meg felakasztották egy árnyas fára. Egyszer azonban egy vadmacska settenkedett el az erdőből, kivette a kisiút a kendő-bölcsőből, és magával vitte az erdőbe. Sohasem bántotta a gyereket, gondozta, játszott vele, édesgyökérrel, vadsóskával és földieperrel etette, nem nélkülözött az semmiben. Amikor megnőtt, a macska így szólt hozzá:

– Most pedig feleségül fogod venni a király lányát.

– De hiszen szegény vagyok, és ruhám sincsen! – mondta a fiú. – Hogyan állhatnék mezítelenül a király elé, hogyan kérhetném feleségül a lányát?

– Egyet se félj, menten szerzek neked ruhát!

Ezzel beszaladt az erdő sűrűjébe. Volt egy szép kis ezüstsípja, azt most elővette, belefújta, úgy macskamódra. Az ezüstsíp hangjára legott összesereglettek az erdő madarai, a nagy szárnycsapkodástól csak úgy zúgott a levegő. A fák alatt meg az erdő legszebb, legerősebb állatai gyülekeztek a sípszóra. A macska minden madár szárnyából kihúzott egy tollat, a temérdek fényes tollból gyönyörű szép ruhát készített a fiúnak. Aztán a fák alatt összesereglett állatokhoz vezette, és így szólt hozzá:

– Most indulj a királyhoz. Az állatok lesznek a kíséroid. Amikor a király elé kerülsz, csak ennyit mondj neki: – Uram, királyom, a sok szép állatot a Toll-király küldi neked ajándékba.

A fiú máris útnak indult, mögötte szép engedelmesen lépegettek az erdei állatok.

A király nagyon megörült, mikor meglátta a temérdek szép állatot, hát még mikor megtudta, hogy a Toll-király mindet neki ajándékozta!

– Micsoda gazdag király lehet, aki ilyen csudálatos ajándékkal kedveskedik! – álmélikodott.

A következő napon a macska megint a királyi palotába küldte a fiút, kíséroidül megint sok szép erdei állatot adott melléje. Meghagyta

a fiúnak, hogy mikor a király elé kerül, csak ennyit mondjon neki: – Uram, királyom, a sok szép állatot a Toll-király küldi neked ajándékba.

Erre a király majd azt feleli: Hej, de szeretném, ha ilyen gazdag király venné feleségül a lányomat!

Erre a fiú mondja csak azt, hogy a Toll-király szíves-örömet feleségül veszi a királylányt, három nap múlva eljön, és megtarthatják az esküvőt.

Minden úgy történt, ahogyan a macska mondta. A király megint nagyon megörült az ajándéknak, és azt mondta:

– Hej, de szeretném, ha ilyen gazdag király venné feleségül a lányomat!

A fiú szépen azt felelte, amire a macska tanította:

– A Toll-király szíves-örömet feleségül veszi a királylányt. Három nap múlva eljön, akkor mindjárt meg is tarthatják az esküvőt.

Amint eltelt a három nap, a macska megint beszaladt az erdő sűrűjébe, megint elővette az ezüstsípot, belefújt, úgy macskamódra. Nosza, gyülekeztek az erdő legszebb madarai, állatai. A macska kiválasztotta a madarak legékesebb, legszínesebb tollait, abból csinált a fiúnak fejedelmi kabátot, olyan fényes-szépet, amelyet még ember nem látott.

A macska meg a fiú most együtt indultak a királyi palota felé, mögöttük meg engedelmesen lépegettek az erdei állatok.

Amikor már közelegtek a királyi palotához, a macska így szólt a fiúhoz:

– Dobd el a régi tollruhádat. Hozok neked dús királyi öltözéket, a fényes-szép tollkabátot majd csak dísznek hordod.

Ezzel hamar elszaladt a palotába, és nagy hangon kiáltozott:

– Gyorsan, szaporán! Ahányan vagytok, mind hozzám fussatok. Lánykérőbe jön a Toll-király! Beleesett egy pocsolyába, azon sárosán nem jöhet a palotába, szaporán szedjétek össze a legékesebb öltözéket, hadd viszem neki.

A király a legszebb ruháját adta a macskának, csak hogy a gazdag Toll-király kedvébe járjon. A macska elszaladt a szép ruhával, a fiú gyorsan felöltözött, a vállára meg a fényes-szép tollkabátot borította.

A tollkabát úgy csillogott, villogott, hogy a szem alig állta. No, örült is a király meg a királylány a gazdag kérőnek! Nyomban megtartották az esküvőt, s mikor vége volt a lagzinak, a király azt mondta a fiúnak:

– Megnézném a birodalmad, a palotád. Hadd lássam, hova kerül a lányom. Megyek én is veletek.

Így is lett. Mind a hárman beültek egy szép hintóba, a macska meg mögójük telepedett. A fiú rá sem nézett a feleségére, egyre csak szép királyi öltözékét bámulta. A macska mérgesen belekarmolt a nyakába, és odasúgott neki:

– Nézz már a feleségedre is! De ha mégis megkérdeznék, hogy miért bámulod úgy az új ruhádat, akkor feleld csak azt, hogy a palotádban ezrivel akad ezerszer szebb ruha.

A macska ezzel kiugrott a hintóból, és előreszaladt, mint akire sürgős munka vár.

A Toll-király meg újból csak a szép ruháját nézegette. Akkor a felesége megkérdezte:

– Gyönyörködsz a szép ruhádban?

– Ej, a palotámban ezrivel akad ezerszer szebb ruha – válaszolt a fiú, ahogyan a macska tanította.

A macska meg szaladt, szaladt, míg egy nagy birkanyájhoz nem ért.

Odaszaladt a pásztorhoz, a nyakába ugrott, s alaposan megkarmolta.

– Ha megkérdeznek, hogy kié ez a nyáj, mondd azt, hogy a Toll-királyé. Ha nem így beszélsz, megint a nyakadba ugrom, és úgy összevissza karmollak, hogy egy életen át viseled a nyomát!

Amint a király és az új pár is a juhnyájhoz ért, a király megkérdezte a pásztort:

– Kié ez a szép nyáj?

A pásztor nagyon félt az éles karmú macskától, ezért hát így felelt:

– A Toll-királyé.

– Igen, az én nyájam legelészik itt – mondta a fiú, mert rögtön tudta, hogy mindezt a macska rendezte így.

Nemsokára egy nagy bivalycsordához értek. A macska itt is megelőzte őket, megkarmolta a csordást, és megfenyegette, hogy

ha nem mondja azt, hogy az egész csorda a Toll-királyé, hát összevissza karmolja, hogy egy életen át viseli a nyomát.

A csordás nagyon félt az éles karmú macskától, és mikor a király megkérdezte, hogy kié ez a szép csorda, menten azt válaszolta, hogy a Toll-királyé.

– Igen, az én csordám legelészik itt – mondta a fiú, mert rögtön tudta, hogy ezt is a macska rendezte így.

A király meg csak ámuldozott:

– Azt már mégsem gondoltam volna, hogy ennyire gazdag vagy.

Nemsokára egy méneshez értek. A macska itt is megelőzte őket, megkarmolta a csikóst, és megfenyegette, hogy ha nem mondja azt, hogy az egész ménes a Toll-királyé, hát összevissza karmolja, hogy egy életen át viseli a nyomát.

A csikós nagyon félt az éles karmú macskától, és mikor a király megkérdezte, hogy kié ez a szép ménes, menten azt válaszolta, hogy a Toll-királyé.

– Igen, az én ménesem legelészik itt – mondta a fiú, mert rögtön tudta, hogy ezt is a macska rendezte így.

– Most már látom, hogy nálam sokkal gazdagabb vagy, biztosan a palotád is sokkal szebb az enyémnél – mondta a király.

Végre egy pompás palotához értek, a falak csak úgy villogtak a sok gyémánttól, rubinttól, a kapu meg színaranyból volt, drágakőből a küszöbe. Egy gonosz varázslóé volt ez a palota. A varázsló éppen a hegyeket járta, bűvös erejű köveket keresett.

A fiú, a felesége meg a király szépen bementek a palotába. Leültek a terített asztal elé, jókedvűen vacsoráztak. A macska a kapuban maradt, ott őrködött. Hamarosan megérkezett a varázsló, és nagy mérgesen kiabálni kezdett:

– Rabló jár a palotámban! Rabló ül az asztalomnál! Huhh...

De a macska csak nem engedte, hogy az óriás átlépje a küszöböt.

– Idehallgass te varázsló! Bizonyítsd be, hogy olyan nagy varázsló vagy, amilyennek híreled magad. Változz át valami hatalmas fenevaddá, ha tudsz!

A varázsló azon nyomban átváltozott oroszlánná, Hej, de megijedt a macska!

Egyszeriben felugrott az aranyzsindelyes tetőre, és onnan kiáltozott lefelé:

– Na jó, ezt az egyet meg tudad csinálni. De mutasd meg te híres, át tudsz-e változni apró és gyenge állattá is! Változz át egérré, ha tudsz!

A varázsló azon nyomban egérré változott, a macska meg ráugrott, és menten széttépte.

Akkor a macska kihívta a fiút a kapuba, és így szólt hozzá:

– A palota meg minden, ami benne és körülötte van, most már igazán a tiéd. Most már tiéd a legelésző nyáj is, mert megöltem a gonosz varázslót. Felneveltelek, gazdaggá tettelek, feleséget szereztem neked, de most én is kérek tőled valamit. Vedd a kardod, üsd le a fejemet!

De a fiú ezt semmiképpen sem akarta:

– Hogyan lehetnék ilyen háládatlan... Ezt igazán ne kérd tőlem!

– Ha nem teljesíted a kérésem, menten agyonkarmollak! – prüszkölt a macska.

Akkor a fiú kardot fogott, és egy csapással levágta a macska fejét. De csodák csodája: a macska helyett világszép asszony állt előtte.

A fiú szépen karon fogta, bevezette a palotába, és így szólt a királyhoz:

– Itt az anyám, aki felnevelt.

A világszép asszony nagyon megtetszett a királynak, s mivel az első felesége már régen meghalt, kézen fogta a világszép asszonyt, és megkérte, legyen a felesége. Nyomban meg is tartották az esküvőt, kerek hétig tartott a lakodalom, dínomdánom.

Azután az öreg király, világszép feleségével együtt, hazament a palotájába, a Toll-király meg a felesége pedig ott maradtak az aranykapus kastélyban, és még ma is boldogan élnek, ha meg nem haltak.

A SCHILDAI POLGÁROK

MIÉRT LETTEK BÖLCSEKBŐL OSTOBÁK?

Hol volt, hol nem volt, valahol az Óperenciás-tengeren is túl, volt egyszer egy Schilda nevű városka. Olyan okos emberek laktak benne, hogy szerte a világon híre kelt a bölcsességüknek. Császárok, királyok, híres-neves nagyurak, ha valamilyen vitás ügyük támadt, vagy ha valamilyen fogas kérdéssel sehogyan sem tudtak zöldágra vergődni, nosza követeket menesztettek Schildába, és tanácsot kértek a bölcs polgároktól. Később aztán a sok körülményes követküldés helyett egyszerűen meghívtak udvarukba egy-egy derék schildait, ott tartották, minden jóval ellátták, s mindenképpen a kedvében jártak, csak hogy kéznél legyen, ha szükség van az eszére.

Hovatovább olyan kapósak lettek így a schildai polgárok, hogy jóformán alig maradt otthon férfiember: ahány épkezláb akadt, az mind külföldi udvarokban osztogatta a tanácsot. Nem volt, aki ellássa az állatokat, tisztességesen fölszántsza a földeket, megjavítsa az elromlott szerszámokat. Igaz, az asszonyok megtette, ami csak tőle telt; dolgoztak szegény schildai nők látástól vakulásig, hordták villával a szénát, szalmát, baktattak az eke nyomában, verték a kovácműhelyben az üllőt, szorgoskodtak a bogárnyműhelyben az esztergapadnál; de hiába, csak asszonyi igyekvés volt az, nem férfimunka. Különben is, azt mondják, gazda szemé hizlalja a jószágot, s hol voltak a schildai gazdák! Gazosodott a föld, soványodott a jószág, züllöttek a gazdaságok. Addig-addig, míg az asszonyok megunták, hogy ebek harmincadja lett a házuk tája; összetanakodtak, ékes levelet szerkesztettek, s azt elküldték a világ minden tájára, ahol csak schildai polgár időzött, s nagy keményen meghagyták, hogy a férjurak jöjjenek haza, mégpedig azonnal.

A felhívásnak meg is lett a foganatja. A bölcs schildai polgárok csak ámultak rajta, mivé lett hazájuk, míg ők távol jártak. Első nap nem láthattak hozzá a rendcsináláshoz, mert el voltak foglalva a lakomázással; hazatérésük örömeire ugyanis nagy ünnepséget

tartottak, késő éjszakáig jóízűen ettek-ittak. Hanem másnap délelőtt összegyülekeztek a nagy hársfa alatt, ahol nyaranta tanácskozásaikat folytatták, még abban a réges-régi szép időben, amikor csak a saját városkájuk dolgaival törődtek. Elkezdték nagy bölcsen meghányi-vetni, mitévők legyenek, hogyan orvosolják az eddigi bajokat, s hogyan vegyék elejét továbbiaknak. Mert mégiscsak lehetetlenség, hogy ők egyre másokért fáradozzanak, mások javáért koptassák az eszüket, a sajátjuk meg azalatt tönkremegy.

Az egyik polgár azt ajánlotta, hogy ha legközelebb valahonnét követ érkezik, és tanácsot kér, kereken utasítsák el. Egy másik azt javallottá, legyenek a követhoz udvariasak, de csak amolyan tessék-lássék tanácsot adjanak neki, amiből úgysem fog kiokosodni; így szép lassan leszoktatják majd a világ fejedelmeit és nagyurait arról, hogy mindenféle ügyes-bajos dolgaikkal zaklassák őket.

Végül fölállt a legöregebb és legokosabb polgár, s így szólt:

– Kedves polgártársaim! Annak, hogy a házunktája így romlásnak indult, egyetlenegy oka van: a bölcsességünk. Hasonló bajok ellen tehát csak egyféle módon védekezhetünk: balgasággal. Eddig nagy híre volt a világban okosságunknak; ettől fogva hírét kell terjesztenünk az ostobaságunknak. Mert okosságunk miatt kellett elhagynunk hazánkat; ostobaságunk miatt viszont senki sem fog udvarába invitálni. Ezért azt ajánlom, kivétel nélkül valamennyien, férfiak és nők, ifjak és vének, adjuk fejünket a balgaságra, műveljük a legképtelenebb dolgokat, találjuk ki a legagyafúrta ostobaságokat. Szedje össze mindenki az eszét, mert nem könnyű ám ügyesen lenni bolondnak! Aki ugyanis nem tud helyesen balga lenni, örök életére ostoba marad.

A polgárok elgondolkoztak a hallottakon, s végül is arra a meggyőződésre jutottak, hogy ha a közösség érdeke így kívánja, nincs mit tenniük, egyszer s mindenkorra le kell számolniuk bölcsességükkel, s mostantól fogva balgának kell lenniük.

HOGYAN ÉPÍTENEK TANÁCSHÁZAT MAGUKNAK?

Igen ám, de hogyan fogjanak hozzá? Sokáig törték a fejüket, s végül úgy határoztak, közköltegen tanácsházat építenek, szép tágasat,

hadd lássa ország-világ, mire mennek. A mikor ebben megállapodtak, haladéktalanul munkához is láttak.

Volt a városka mellett egy hegy, a hegyen túl egy völgy, a völgyben pompás szálerdő, tele szebbnél szebb sudár törzsszel, épületefának kívánni sem lehetett volna jobbat. A hegyet megkerülve, kényelmes út vitt odáig; de a schildai polgárok nem azért voltak ostobák, hogy a kényelmesebbik utat válasszák. Nekivágtak egyenest a hegynek, megmászták, a másik felén leereszkedtek, s igaz ugyan, hogy a nagy kapaszkodótól, sziklákon való bukácsolástól, vízmosásokban való botladozástól alaposan kifáradtak, de azért mégiscsak leértek a völgybe az erdőhöz.

Nyomban nekiestek fejszéikkel, sorra döntötték ki a szálfákat, mások az ágakat csonkolták le, a kérget hántották; csattogtak a balták, s hamarosan úgy sorakoztak a félig kész gerendák, mint valami fatelepen. Most már csak haza kellett szállítani őket.

Volt a schildai polgároknak kocsijuk, lovuk bőven; de csak nem rakják szekerre a terhet, ha maguk is vihetik! Nagy hórukkozással, nyögéssel, szuszogással vállra vették a kitermelt fákat, egyiket a másik után, s vitték hazafelé, ugyanazon az úton, amerre jöttek: toronyiránt, hegynek föl, lejtőn le; csak az volt a különbség, hogy ahol az előbb lefelé loholtak, ott most fölfelé kapaszkodtak, s ahol az imént fölfelé kaptattak, ott most lefelé dülöngéltek.

Mert bizony nem volt könnyű dolog, amire vállalkoztak. Hegynek föl még csak ment valahogyan; hanem hegyről le már minden erejüket és ügyességüket össze kellett szedniük, hogy vállukon tudják tartani az irgalmatlanul nehéz szálfákat, azok ugyanis szinte kívánkoztak, hogy maguktól guruljanak le a lejtőn. Ám a schildai polgárok nem olyan legények voltak, hogy egy gerenda kifogjon rajtuk!

Már nagy gonddal mindet lecipelték; éppen az utolsóval bajlódtak, mikor megtörtént a szerencsétlenség! Aki legelől vitte a terhet, megbotlott, és hasraesett; ijedtében akkorát kiáltott, hogy a többiek is elengedték a gerendát; az meg – láss csodát – elkezdett lefelé gurulni a lejtőn, gurult, gurult egyre sebesebben, míg csak hangos döndüléssel oda nem érkezett társaihoz: a többi szálfához, amit már nagy ügyel-bajjal leszállítottak.

A schildaiak csak nézték, nézték, mi történik, s ámulva csaptak a homlokukra. Nézz oda, megy a fa magától! S ők balga módon még cipekedtek vele! Nosza lerohantak a hegyről, sorra megint vállukra kapták a fákat, föl vitték a hegy tetejére, kivéve azt az egyetlen egyet, amelyik már magától gurult le; odafönt letették, meggördítették, s nagy vidáman nézték, hogyan pörög, hogyan zúdul alá a völgybe. Mikor aztán az utolsóval is végeztek, hazavonultak, be a kocsmába, s jót ittak a jó munka örömére.

Másnap aztán, mikor jól kialudták magukat, nekifogtak az építésnek. Hamarosan el is készültek a három főfallal; mert afelől még csak vita sem volt köztük, hogy háromszögletűre építik a tanácsházat. Mikor már mind a három fal állt, az egyikből kidöntöttek egy jókora darabot, nagykapunak, s ezt a nagykaput akkorára hagyták, hogy a megrakott szénásszekér kényelmesen beférjen rajta, mert hát a tanácsházba nyilván bejárásuknak kell lenniük a szénásszekereknek is.

Mikor sikerült a rést jó szélesre törniük a falban, odahívták a bírót, és eldicsekedtek neki a művükkel, az meg azt sem tudta, hogyan dicsérje őket leleményességükért.

– Hogy ti milyen találékonyak vagytok! – mondta. – Ha nem volna ez a kapu, a tetőn kéne bemásznom, mikor ülésre megyek, mind az egész tanácossal egyetemben!

Ez szöveget ütött a derék polgárok fejébe, s egész este azon tanakodtak, nem kellene-e másnap, cserepezéskor, a háztetőn is egy jókora kaput hagyni, hogy a bírónak legyen hol besétálnia, ha történetesen éppen akkor fordul ki a nagykapun, s állja el az útját egy szénásszekér, amikor a tanácsházba igyekszik. De erről végül is letettek, s elvetették azt az ötletet is, hogy bontsák le a tető már elkészült szerkezetét, s rakják föl újra, de fordítva, csúcsával lefelé, mert így nemcsak abban különböznék tanácsházuk a közönséges házaktól, hogy háromszögletes, hanem a teteje is másfajta volna.

A terv, sajnos, dugába dőlt, éspedig azon, hogy sehogyan sem tudták úgy a levegőben tartani a cserepeket, hogy ne azok nyugodjanak a fedélszéken, hanem megfordítva, a cserepek tartják a szarufákat.

Így aztán el is készült az épület, s egész Schilda összesereglett a fölavatási ünnepségre. A bíró a tanácstagokkal először körüljárta a

házat, aztán besétált a nagykapun. Hanem odabent egyszeriben olyan vaksötétbe jutottak, hogy az orruk hegyéig sem láttak. Először nagyon megijedtek, azt hitték, gonosz varázslat játszik velük; lassacskán azonban megnyugodtak, de azért sehogyan sem értették a dolgot. Valami hiba történt az építkezésnél, de mi? Talán egy ablak fogja föl valahol a világosságot? Nosza kivonultak, apróra végigvizsgálták a házat, létrákon egészen a tetőig fölkapaszkodtak: hiába, ablaknak nyoma sem volt. De ha nincs ablak, mi lehet az oka annak, hogy belül a tanácsház mégsem kap világosságot? Ez a kérdés meghaladta értelmüket, s aznap már nem is törték rajta a fejüket, nehogy megerőltessék elméjüket a nagy töprengésben. A bíró kihirdette, hogy másnap ülést tartanak ebben az ügyben, azon próbálják majd megoldani a rejtélyt. Azzal az egész társaság bevonult a kocsmába, hogy megigyák a szép nap áldomását.

HOGYAN IGYEKEZNEK VILÁGOSSÁGOT VINNI A TANÁCSHÁZBA, ÉS EZ HOGYAN SIKERÜLT NEKIK!

Másnap aztán összeültek a tanácsházban, s mert odabent sötét volt, az előrelátóbbak gyertyát hoztak magukkal; ezt, hogy ne kelljen kézben tartaniuk, a fejük tetejére ragasztották. Sokáig vitatkoztak rajta, mit kellene tenniük. A többség azt ajánlotta, bontsák le a házat. Ebben már-már meg is egyeztek, mikor egy öreg polgár, aki hajdan a legbölcsebb és most a legbalgább volt, szót kért.

– Kedves polgártársaim! – mondta – ki tudja, nem lehet-e a napvilágot zsákba dugni, vagy edényben hordozni, ugyanúgy, mint a vizet! Ezzel még senki nem próbálkozott meg, pedig kísérletet kellene tennünk a dologgal, mielőtt elhatározzuk, hogy lebontjuk ezt a szép házat. Ha sikerül, nemcsak a saját bajunkon segítünk, hanem világhírré is teszünk szert a fölfedezésünkkel.

Nosza, megtetszett a tanács a schildaiaknak. Délre, amikor legjobban süt a nap, a város apraja-nagyja ott tolongott a tanácsház körül. Ki zsákot hozott, ki vödört, ki fazekat; egyik-másik asszony – mert az asszonyok mindig gondosabbak az ilyesmiben – lapáttal, merőkanállal fegyverkezett föl, hogy ha elcsöppen egy kis fény, legyen mivel összeszedni.

Pontban egykor, amikor javában tűzött a nap, munkához láttak. Az egyik szélesre tárta zsákja száját, aztán hirtelen elkötötte, vállára

kapta a zsákokat, és rohant vele a tanácsházba. A másik két vödörrel cipekedett, s úgy pipiskedett, mintha tojáson járna, nehogy kicsurrantsa a világosságot. Ez lapátolta, az gereblyézte a fényt, olyan is akadt, aki egérfogóval vadászott rá. A nagy hőségben csak úgy szakadt róluk a verejték, de hiába: a tanácsház csak sötét maradt.

Alkonyatkor, mikor a hegy árnyéka rávetődött a városkára, abbahagyták a munkát.

– Pedig milyen remek találmány lett volna, ha sikerül! – mondogatták. – No, majd hátha holnap...

És bevonultak a kocsmába, hogy leöblítsék a fáradságukat.

Másnap éppen javában szorgoskodtak, mikor egy vándor érkezett a főtérré. Megállt, s majd kiesett a szeme ámulatában, úgy nézte a sürgő-forgó schildaiakat; sehogyan sem tudta kitalálni, mit művelnek. Végül addig furdalta a kíváncsiság, míg megkérdezte tőlük.

– Hogy mit csinálunk? – hangzott a felelet. – Nem látod? Visszük a napvilágot a tanácsházba!

Az idegen tréfás kópé volt; gondolt egyet, azt mondta:

– Szép, szép, de nem jól csináljátok, azért nem sikerül. Megvan annak a maga módja...

Abban a pillanatban vödröt, zsákokat elhanyagolva, köréje gyűlt az egész Schilda, kérve kérték, árulja el a napvilágfogás titkát. A vándor meg úgy tett, mintha vonakodnék; addig-addig kérette magát, míg a schildaiak megígérték, hogy ha megtanítja őket a tudományra, busásan megfizetik, s addig is, legyen a vendégük a város költségére.

Az idegen szíves-örömet ráállt a dologra. Jól bevacsorázott, kialudta magát a tiszteletére vetett selyempaplanos ágyban, másnap aztán létrát hozatott, fölmászott a tanácsház tetejére, a népet meg beparancsolta a sötét épületbe; azzal elkezdte lefelé hajigálni a cserepeket a tetőről. Ahány cserép leesett, annyival nőtt odabent a világosság. A schildaiak nem győztek hová lenni a csodálkozástól. Az idegen lemászott a létrán, zsebre vágta a megígért fizetséget, s mielőtt odébbállt, így szólt:

– Látjátok, így kell ezt csinálni, nem úgy, ahogyan ti próbálkoztatok vele! Tessék, most már magatok is folytathatjátok.

Búcsút intett, és elsietett, hírét sem hallották többé.

A schildaiak meg nekiálltak, lehányták a cserepet a tetőről, le az utolsó szemig! Lett is odabent olyan világosság, hogy a napvilágon se különb. Ennek szerfölött örvendeztek, s örömük annál zavartalanabb volt, mert abban az esztendőben igen szép nyarat s hosszú, meleg őszt értek, egyetlen tanácsülésüket sem zavarta meg az eső.

Hanem, amikor beállt a tél, vége lett a jó világnak. Eső verte, hó lepte őket, úgyhogy szégyenszemre ismét be kellett cserepezni a tetőt. Igen ám, de ezzel odabent ismét sötétség lett! Megint gyertyafény mellett tanácskoztak; a soros világító kiállt középre, fejére ragasztotta a gyertyaszálat, s világított, amíg az ülés tartott.

Egyszer, hogy, hogy nem, kialudt a gyertya; korom sötétben maradtak, azt sem tudták, merre a kijárat. Ide-oda tapogatóztak, egymásnak koccantak, morgolódtak, megint összekoccantak, míg egyszer csak az egyik tanácsstag, aki okosabb volt a többinél, s nem összevissza kódorgott, hanem a fal mentén tapogatódzott, nagyot kiáltott:

– Megvan! Megvan!

– Mi van meg? – kérdezték ijedten a többiek, s már azt hitték, tolvajt fogott a sötétben.

– Mi? Hát a titok nyitja!

Mert a falat tapogató tanácsstag, ahogy nagy óvatosan előre lépkedett, hirtelen vékony fénycsíkot pillantott meg: vékonyka repedést a falon. Erről aztán egyszeriben eszébe jutott, hogy hol a hiba. Elfelejtettek ablakot vágni az épületen!

No, lett nagy örömujjongás! Végre megtalálták a kaput, kirohantak a napvilágra, táncoltak, ugráltak, kalapjukat a magasba hajigálták, azt sem tudták, hová legyenek örömükben. S már rohantak is létráért, csákányért, hogy ablakot üssenek a falon. De mert mindegyik külön ablakot akart magának, egy-kettőre szétverték az egész tanácsházat.

HOGYAN VÁLASZTOTTAK ÚJ BÍRÓT?

Nem tudom, mondtam-e már, de ha nem, úgy most mondom, hogy ez a Schilda egy Utópia nevezetű Óperencián túli birodalomban volt. A birodalom hatalmas császára sokat hallott Schilda bolondos

polgáraitól, elhatározta hát, hogy személyesen is megnézi egyszer őket. Megüzente nekik, hogy rövidesen ellátogat hozzájuk, és szívesen megerősíti őket hajdani kiváltságaikban és szabadságaikban, de csak azzal a föltétellel, ha első hozzájuk intézett szavára rímben tudnak felelni.

No, fött is a fejük szegény schildaiaknak, ahogy a császár üzenetét meghallották! Ráadásul még csak bírójuk sem volt, mert a régi behalt bánatába, amiért egyszer vásáron jártában ostobának nevezték. Most hát az volt az első dolog, hogy új bírót válasszanak, s legyen, aki vezeti a császár fogadásának előkészületeit. De kire essék a választásuk? Ezen sokat tanakodtak, s végül is úgy határoztak: az lesz a bíró, aki a legjobb rímet tudja faragni. Mert ettől függött Schilda jövője: hogy milyen rímet tudnak kívágni a császár első szavára,

A választásra virradó éjszaka nem akadt schildai, aki lehunyta volna a szemét; mindegyik a fejét törte, mindegyik rímeket eszelt ki, mert mindegyik szeretett volna bíró lenni. Hanem a legnyugtalanabbul mégis az a polgár viselkedett, aki Schilda disznókondáját őrizte, s ennél fogva magasabb tisztségek viselésére is kiválóan alkalmasnak ítélte magát. Addig hánykolódott ide-oda ágyában, míg végül fölébredt a felesége is, és megkérdezte tőle, mi baja. A disznópásztor nagy nehezen bevallotta szíve gondját.

– No, ha csak ennyi az egész, sose emésztődjél – felelte az asszony. – Mit kapok tőled, ha olyan rímre tanítlak, amellyel biztosan elnyered a bírói tisztséget?

– Veszek neked egy gyönyörű bundát! – ígérte a kondás.

– Jól van – felelte az asszony. – Jegyezd meg ezt a verset, s ha rád kerül a sor, mondd föl, ennél bizonyosan senki nem tud szebbet kitalálni. Mondd csak utánam:

*Van szerencsém, uraim,
Feleségem Katalin,
Megissza a bort, ha adsz,
Szebb, mint egy hízott malac.*

Nehezen ment a kondás fejébe a vers, harmincszor, negyvenszer is elismételtette vele az asszony, amíg végre megjegyezte.

Fölvirradt a bíró választás napja. Egybegyűlt a tanács, sorba álltak a pályázók; mindnek mozgott a szája, mind egyre csak a rímét

mormolta magában, mert hát a schildaiak oly régóta gyakorolták a balgaságot, hogy nagy megerőltetésükbe került akárcsak két kurta sornak az észbentartása is. Így aztán, mikor rájuk került a sor, rendre elfelejtették nagy zavarukban, és igyekezetükben a rímet. Egy Jeremiás nevezetű polgár például ezt a verset agyalta ki:

*Én vagyok a Jeremiás,
Nem lesz bíró itt senki más –*

de amikor előlépett, hogy elmondja, így vágta ki a szerencsétlen:

*Én vagyok Jeremiás gazda,
Én leszek a bíró Schildában –*

aminek persze se füle, se farka, ha versnek kellene lennie, mert nyoma sincsen benne a rímnek. Lett is nagy hahota, akárcsak a következőnél, aki ehelyett, hogy:

*Én a Hildebrand vagyok,
Kívánok szép jónapot –*

jóreggelt kívánt a tisztos társaságnak, s ezzel odalett a rím.

A kondás, mint disznókkal foglalkozó ember, a sor legvégén állt, s keményen gyúrta a kalapját, rágta a bajsztát, nehogy az utolsó pillanatban rajta is megessék a csúfság, hogy elszalasztja a rímét. Nagyon dobant a szíve, mikor szólították, s harsány hangon így szavalt:

*Van szerencsém, gazdurak,
Féleségem Kata asszony,
Megissza a bort, ha jut,
Szebb, mint egy hízott koca.*

– Ez igen! Ez aztán rím! – kiabálták lelkesen a schildaiak, s azonnal megválasztották bírónak a disznópásztort, mert bebizonyította, hogy ha rímben kell beszélni, ő aztán ember a talpán, nem megy a szomszédba egy kis leleményért.

HOGYAN VESZ BUNDÁT A BÍRÓ A FELESÉGÉNEK?

Bíró lett hát a disznópásztor, nagyságos bíróné asszony a felesége. A derék Kata asszony nyomban követelte is a megígért jutalmat annak fejében, hogy ilyen jól megtanította urát a versikére. Mivel azonban Schildában nem árultak bundát, az újdonsült bíró fölkerelkedett, s elment egy szomszéd városba, hogy majd ott vesz.

Megérkezik a város kapujába, kérdezi a kapuórt, merre talál szűcsöt. Az megmondja az egyiknek a címét.

– Bírói bundát is annál kapni? – tudakozódik tovább.

No, ebből a kapuőr nyomban látta, hogy ennek az idegennek vagy többje, vagy kevesebbje van egy keréssel. Tréfás fickó volt, gondolta, fölülteti egy kicsit ezt a hibbant atyafit, egy fazekashoz utasította hát, hogy majd annál kap bírói bundát.

Szalad a bíró a fazekashoz, majd átesik a sokféle edényen, korsón, tálon, s kéri a bundát.

– Jaj, kedves barátom, miért nem jött előbb, most vitték el az utolsót – mondja a fazekas –, de menjen csak ide meg ide a bognárhoz, annál talán még kapni.

Fut a bíró a bognárhoz, abroncsok közt megbotlik egy kocsikerékben, odaesik szinte az esztergapad elé.

– Kedves bognár gazda, az ég áldja meg, van-e még bírói bundája?

Vakarja fejét a bognár, somolyog a bajsza alatt, azt mondja:

– Bizony tegnap adtam el az utolsót, de a város túlsó végén a péknél még lesz.

Így futtatták szegény kondásból lett bírót bognártól pékig, péktől kovácsig, kovácstól cukrászig, cukrásztól kádárig, kádártól... – minek folytassam! ahány mesterembere csak volt a városnak, azt mind végigjárta, utoljára is már alig állt szegény a lábán a sok lóástól-futástól. Akkor végre a cserzővarga megszánta, elküldte a szűcshöz, a szűcs meg eladta neki az első ócska birkabundát, amit a szögről lekasztott, mondván, hogy ez az egy bírói bundája van még, de ez aztán bírói a javából.

Bíróné őnagysága nagyon megörült a szép ajándéknak, tüstént föl is vette, s noha éppen nyár volt, s ritka meleg nyár abban az évben, egész nap bundában sétálgatott Schilda főutcáján. Hadd lássák, hogy ő a bíróné.

HOGYAN FOGADTÁK A CSÁSZÁRT?

Hanem hát, mint mondtam, az egész bíróválasztást voltaképpen az tette szükségessé, hogy a császár el akart látogatni Schildába. Megérkezésének napja veszedelmesen közeledett; legfőbb ideje volt, hogy a schildaiak nekilássanak a fogadás előkészületeinek.

Egybehívták a tanácsot, s ki-ki előterjesztette javaslatát. Az egyik azt ajánlotta, lovas és gyalogos küldöttség menjen a császár elébe, de úgy, hogy egy lovas meg egy gyalogos alkosson egy párt, mert csupa lovas és csupa gyalogos unalmas volna egy rakáson. Ezt egy másik azzal toldotta meg, hogy az előtte szólónak igaza van ugyan a változatosságot illetően, de nincs igaza a változatosság módjában; sokkal szebb volna, ha mindenki lóháton vonulna, de csak fél lábát tenné föl a kengyelbe, másik lábával a földön ugrálna. Már-már úgy látszott, sehogyan sem tudnak megegyezni, mikor fölállt egy polgár, aki különösen nagy tekintélyre tett szert a bölcsességével, illetve balgaságával, s így szólt:

– Tisztelt polgárság, úgy veszem észre, üres szalmacséplés folyik, s kezdünk méltatlanok lenni nagy hírünkre. Miféle idétlen találmányok ezek? Miben töritek a fejeteket, ahelyett, hogy fején találnátok a szöveget, és fölfedeznétek a kézenfekvő megoldást, az egyetlenegyét, amely Schildához illik?

A tanácstagok leesett állal hallgatták a kemény szavakat. Sokáig szólni sem tudtak; de végül az egyik mégis bátorságot merített, s megkérdezte:

– Ugyan, kedves polgártársam, ha meg nem sérteném, mi az a kézenfekvő megoldás?

– Hát a vesszőparipa! – kiáltotta diadalmasan a szónok. – Mindenki vesszőparipán menjen, az se nem rúg, se nem harap, se nem ráz. Hogy erre nem jöttetek rá magatoktól!

Szégyelltek is magukat a schildaiak, annyi szent. Egy-kettőre megszavazták, hogy testületileg vesszőparipán lovagolnak ki a császár elé, úgy fogadják, illő hódolattal. S máris rohantak az asztalozhoz, nyakra-főre rendelték nála a szebbnél szebb facsikókat.

Mikor a császár kíséretével Schilda közelébe ért, a bíró megfúvatta a kürtöket, a vitézek föl pattantak paripájukra, és nagy nyerítéssel kirúgtattak a határba. Elöl a bíró lovagolt, kackiásan meg-megpödörte bajuszát, előre örült világgraszoló sikerének, s annak, hogy hamarosan egyszer s mindenkorra biztosítja a schildaiak kiváltságait. Mert afelől semmi kétsége sem volt, hogy a dolog sikerülni fog: olyan rímet pattint majd a császár első szavára, hogy a világ végéig megemlegetik! Odajárulnak az uralkodó elé, és így üdvözlik:

– Köszöntünk Schilda földjén, kegyelmes császár.

A fölséges úr erre nyilván azt mondja majd:

– Én is köszöntelek titeket, schildai polgárok.

Ő meg rávágja:

– Úgy bizony, nem is molnárok!

S ezzel aztán meg is nyert mindent: hírnevet, szabadságot, kiváltságot.

Egészen beletemetkezett ezekbe az ábrándokba, észre sem vette, hogy egyenest nekiporoszkal a császári kíséretnek. Majdnem neki is ment, de szerencsére az utolsó pillanatban fölkapta a fejét; meghökkent, rántott egyet a faparipa kantárszárán, s nyihogva félre ugratott, át az árkon, egyenest egy szemétdomb tetejére. Onnét harsogta nagy fennen:

– Köszöntünk Schilda földjén, kegyelmes császár!

Mire a háta mögött a vesszőparipás díszmenetben valaki morogva megjegyezte:

– Ez az ostoba bíró már megint a szemétdombon mászkál!

Abban a pillanatban olyan hahota harsant, hogy a mennybolt is belerendült. Mert hát megvolt a rím, ha nem is egészen úgy, ahogyan kellett volna: nem a császár szavára rímelt, hanem a bíróéra.

De az uralkodónak annyira tetszett a dolog, hogy ettől a kicsiségtől eltekintett, s örömet megerősítette Schilda ősi kiváltságait.

HOGYAN LEGELTETTÉK A BÍRÓ TEHENÉT?

Nem sokkal a császár emlékezetes látogatása után történt:

A schildaiak testületileg kivonultak a város szélére, hogy szemrevételezzenek egy régi építkezésből maradt falat, és megállapítsák, nem lehetne-e kitermelni és másutt fölhasználni ezt a sok követ és téglát.

Nagyban tanakodtak a fal tövében, mitévők legyenek, apránként hordják-e el, vagy egyszerre döntsék le az egészet. Ám ekkor észrevették, hogy fal tetején dúsan nő a fű. Mekkora kár, ha ez a fű veszendőbe menne! Ha lekaszálnák, legalább egy petrence széna lenne belőle. De ki mászik föl a fal tetejére, hogy levágja?

Erre senki nem vállalkozott. Végül valakinek remek ötlete támadt. Ha nincs, aki lekasálja, le kell legeltetni! S mert ilyen dús, érintetlen legelőt nem mindennap találni, s nagy tisztesség, ha valakinek a jószágja ilyenhez jut., úgy gondolták, ez a kitüntetés senki mást nem illet, mint a városka első emberét, vagyis a bírót, illetve a bíró tehenét.

Igen ám, de hogyan hajtsák föl a tehenet a fal tetejére? Ezen is sokat töprengtek, míg végre a dolog nyitjára jöttek. Kötelet dobtak át a falon, végét a tehen nyakára hurkolták, ők maguk meg nekirugaszkodtak, s húzni kezdték a fal túlsó felén.

Szegény tehen emelkedett, emelkedett, de a hurok is szorult a nyakán, s bizony addig szorult, míg megfojtotta. Ott himbálódzott szegény pára kimeredt szemmel, kifittyedt nyelvvel.

Az egyik schildai polgár nagyot rikkantott, amint ezt észrevette:

– Hórukk! No, még egy kicsit! No, még egy kicsit! Már érzi a szagot, már mereszi a szemét, már nyújtja a nyelvét a fű után!

Maga a bíró is biztatni kezdte a kötélhúzókat.

– Nocsak! Nocsak! No még egyet!

Hiába, a teher túl nehéz volt, a kötel meg vágta a tenyerüket; hát szép lassan visszaengedték a tehenet. Az meg csak eldőlt a földön, s egyet sem mozdult többet. A polgárok odamentek hozzá, bökdösték, biztatták, s végül belátták, hogy ennek szegénynek bizony vége.

– Hej, haj – sóhajtoztak. – Ki gondolta volna! Úgy kívánta a jámbor jószág azt a füvecskét, hogy megrepedt a szíve a vágyakozástól!

HOGYAN MENT A PIACRA A SCHILDAI ÖZVEGYASSZONY?

Meg kell adni, a schildai asszonyok sem maradtak el ostobaságban a férfiak mögött.

Történt egyszer, hogy egy fiatal özvegy elhatározta, elmegy a szomszéd városba a piacra, eladja azt a pár tojást, amit összegyűjtött. Mert volt egy kis kendermagos tyúkjá, az minden áldott nap megtojta a maga egy tojását: így aztán félrerakhatott néhány krajcárnyit. Szakajtóba rakta a tojásokat, a szakajtót föltette kispárnán a fejére, mert a schildai asszonyok így szokták a terhet cipelni, s nagy gangosan-rangosan elindult.

Jó félóránnyira volt a város; ahogy az utat szaporázta, volt ideje erről-arról gondolkozni.

– Ezért a pár tojásért megkapok legalább három krajcárt – mondta magában. – Három krajcáron veszek egy pár tyúkot; lesz három tyúkom, mindegyik tojik egy tojást naponta, az egy hét alatt huszonegy, egy hónap alatt négyszer annyi; ha egy hónap múlva megint bejövök a piacra, s eladom az egy havi hozamot, jócskán lesz pénzem. Megint veszek néhány tyúkot; kotlósokat ültetek, a csibéket eladom, amelyik tyúk kezd rosszul tojni, azt is pénzzé teszem; az árán veszek pár ludat, azok hamarosan meghoznak annyit, amennyiből egy kecske kitelik. A kecske tejet is ad, gidákat is ellik; rövidesen lesz annyi jövedelmem, hogy vehetek egy anyakocát. A malacokat részben megtartom, részben eladom, a kocát kihizlalom, levágatom, lesz sonkám, szalonnám, kolbászom; nem telik bele sok idő, és fölvet a pénz. No majd veszek rajta egy kis földecskét, azt bevetem, hogy legyen a jószágnak szemes takarmány, a fölösleget meg vásárra viszem, s amit kapok érte, azon tehenet szerzek. A tehénnek kisborja lesz, az üszőt eladom, a tinó jó lesz ökörnek, a szántáshoz. Bérest is fogadok a gazdaságba, meg lovat is veszek, s amikor már mindez megvan, kitataroztatom a házat, úgyis ráfér. Mikor aztán a házzal is elkészülök, keresek magamnak valami jóféle fiatal legényt, hozzámegegyek feleségül, olyan lagzit tartunk, amilyen még nem volt, tizenkét asztalt terítünk, három hordót csapra verünk, s lesz öröm, dínom-dánom, táncolni fog egész Schilda, ihaj-csuhaj, így la! – azzal nagyot ugrott, mintha máris a menyasszonyi táncot járná, s a két kezét vigadozva összecsapta a feje fölött.

Abban a minutában lepottyant fejről a szakajtó, és puff! halomra törtek a földön a tojások. S ezzel vége lett lagzinak, vőlegénynek, gazdaságnak, gazdagságnak. A menyecske mit tehetett? – megfordult, és szép lassan hazaballagott.

HOGYAN BÁNTAK EL A POLGÁROK EGY VESZEDELMESES RÁKKAL?

Egyszer, hogy, hogy nem, egy rák eltévedt; kimászott a vízből, s addig-addig mászkált, míg elvétette az utat, s nem tudott többé

visszatalálni. Fogta magát szegény, elindult az orra, illetve az ollója után, s egyszer csak megérkezett Schilda főterére.

Nosza, lett nagy riadalom a városkában, mert ilyen szörnyeteget még sohasem láttak. Egybesereglett az egész város; találgatták, ki lehet, mi lehet a szörnyeteg.

– Nyilván szabó, hiszen ollója van! – mondta bölcsen a bíró.

Hogy megbizonyosodjanak a dologról, kerítették hamar egy vég finom hollandi vásznat, s a rák elé tették. Szerencsétlen jószág! elkezdett ide-oda mászkálni a kiterített vásznon, a schildaiak meg azt hitték, hogy mint szabómesterhez illik, most akarja kiszabni valamilyen ritkaság ruhához az anyagot. Nekiálltak hát, s amerre a rák ment, ollóval összevissza szabdalták a vásznat, úgyhogy a végén olyan alaposan ízekre metélték, nem maradt épen tenyéryninél nagyobb darabka.

No, erre már gyanítani kezdték, hogy rászedte őket, s az idegen jószág aligha szabó; de hogy micsoda, még mindig nem tudták. Végre az egyik polgár azt ajánlotta, hívják meg a tanácsba a fiát, az világlátott ember, legalább két mérföldnyi utat megtett már odakint a nagyvilágban, hátha az mond majd valami okosat.

Úgy is történt. A fiatalembert megidézték, s az a tanács színe előtt négy kézlábra ereszkedett, megvizsgálta a szörnyeteget előlről is, hátulról is, de hogy mi, azt nem tudta kisütni.

Fölegyenesedett, s így szólt:

– Érdemes tanács! Sok mindent láttam és tapasztaltam már életem során, de ilyen jószággal még nem találkoztam. Három eset lehetséges. Vagy galamb vagy gólya vagy szarvas. Én azt tartom a legvalószínűbbnek, hogy szarvas, mert agancsa van.

Ezzel nem sokkal lettek okosabbak a schildaiak. Egyre közelebb nyomakodtak az ismeretlen szörnyhöz, s az egyik polgár odáig merészkedett, hogy megtapogatta. De vesztére tette: a rák nagyot csípett ollójával az ujjába.

– Gyilkos! Gyilkos! – üvöltötte a polgár rémülten. – Közönséges gyilkos!

A többiek a segítségére siettek, bekötözték sebesült ujját, s ott a helyszínen megalakították a véstörvényszéket, mely ilyenképpen határozott:

– Minthogy az idegen fondorlatos szándékkal belopakodott nemes Schilda városába, itt szabómesternek adta ki magát, holott mint utóbb kiderült, közönséges gyilkos: mindezekért méltónak ítéltetik arra, hogy elnyerje a szélhámosok és gyilkosok megérdemelt büntetését, és vízbe ölessék.

Gyorsan kordét kerítettek, arra nagy óvatosan föltessékelték az elítélt rákot, s kiszállították a folyópartra. Egész Schilda kikísérte a bűnöst a vesztőhelyre, hogy tanúja legyen a példás ítélet végrehajtásának.

Lebocsátották a kordé hátsó deszkaoldalát, s a rákot annak rendje és módja szerint belökték a patakba.

Amikor a boldogtalan jószág végre megint vizet érzett, örömeiben elkezdte az ollóit tátogatni, előre- meg visszamászott, csakúgy fickándozott a boldogságtól. A schildaiak pedig csak nézték, nézték, mit művel a vízben, megesett rajta a szívük, s még a könnyük is kibuggyant a nagy szájalomtól.

– Szegény szerencsétlen – sóhajtozták –, milyen keserves halált szenved.

HOGYAN VETETTEK SÓT?

Abban az időben háborús hírek jártak, s a jó polgárok nagy aggodalomba estek; attól féltek, hogy egy szép napon só nélkül maradnak; s akkor mivel fognak főzni? Meghányták-vetették a dolgot a tanácsban; töprengtek, vitáztak, hogy mitévők legyenek; végül arra a meggyőződésre jutottak, hogy ha a cukrot cukorrépából csinálják, akkor a sót, ami szakasztott mása a cukornak, nyilván szintén valamilyen növényből készítik; legjobb lesz tehát, ha kihalásnak egy jókora darabot a határban, s azt bevetik sóval.

Így is történt: a földet fölszántották és bevetették. Hogy a madarak ki ne csipegessék a szemet, csőszet is állítottak; ez reggeltől estig hatalmas madárijesztőt lengetve sétált a barázdákban, és a szárnyasokat riogatta.

Telt-múlt az idő, és nemsokára kizsendült a sóvetés.

Olyan szépen zöldellt, hogy öröm volt nézni. Lelkére is kötötték a polgárok a csősznek: ha valami jószág a vetéshez bitangolna, azonnal kergesse el.

Egy szép napon valóban betévedt egy jámbor tehén a sóföldre. A csósz váltig kiabálta, hogy hóha te, nem arra te! – hanem a jószág még csak rá sem hederített. A csósz nem azért volt schildai, hogy föl ne találja magát: hanyatt-homlok hazarohant s jelentette a dolgot a tanácsnak. Az nyomban össze is ült, s hosszas vitatkozás után úgy határozott, legjobb lesz, ha a bíró ünnepélyes díszbe öltözve, s a városka jelvényeivel fölfegyverkezve, hordszéken kivonul a gaztett színhelyére, és tekintélye teljes latbavetésével igyekszik jobb belátásra bírni a merénylőt.

Ezt a megoldást kiválónak találták; a négy legerősebb tanácsurat kinevezték székhordónak, a bíró fölöltötte díszruháját, kezébe fogta Schilda címerét és jelvényeit, azzal a menet ünnepélyesen kivonult oda, ahová a csósz vezette, s ahol a tehén békésen legelte a gazt. Ott aztán addig hurcolták föl-alá a hordszékben a bírót, míg a tehén meg nem unta a zaklatást, és szép lassan odébb nem ballagott.

Ettől fogva egyéb rendbontás nem is történt. A sóvetés helyén egyre dúsabban sarjadt a sok gyom, bojtortján, tarack, pörjefű, mert hiszen vetés előtt bőségesen megtrágyázták a földet; s a schildaiak esténként kijártak a határba, reménykedő szívvel gyönyörködtek a sóföldben, s már azon gondolkodtak, jó volna sóraktárt építeni, ahol elfér a gazdag termés.

Egy szép napon az egyik polgár nem bírta tovább ellentálni a vágyakozásnak; éjszaka kilopakodott, letépett egy szál sót, s mohón falni kezdte. Úgy csípte a száját, majd a szeme szikrázott tőle – mert csalánt rágott a boldogtalan! – de csak falta, falta, aztán beszaladt a városkába, félreverte a harangot, s amikor az álmukból fölvert schildaiak köréje gyülekeztek, örömtől könnyes szemmel rebegette:

– Már csíp! De hogy csíp, testvérek!

Hajnalban aztán a város apraja-nagyja kivonult, hogy megkóstolja az érő sóvetést. Csak úgy égett a szájuk a csaláncsípéstől, de azért boldogan mondogatták:

– Lám csak, sikerült! Mégsem dolgoztunk hiába!

Eljött az aratás ideje; csak az volt a kérdés, hogyan arassák le a sót, hogy semmi ne menjen veszendőbe belőle. Le kell kaszálni, mint a füvet vagy a gabonát! – mondták egyesek. Ezt az ostoba javaslatot azonban egy-kettőre elvetették: hogyne, még elhullik, kipereg pár szem! Akkor legjobb lesz szálanként lelőni – ajánlották

mások. Sajnos, ehhez nem volt elég íjuk és nyiluk, a szomszédságból meg nem akartak segítséget kérni, nehogy sóval kelljen majd fizetniük érte. Nem maradt más lehetőség hátra, mint szálanként leszedni a rengeteg növényt. Neki is láttak, de a sok csaláncsípéstől rövidesen égni, sajogni, dagadni kezdett a kezük, úgyhogy hamarosan abba kellett hagyniuk a munkát.

Valakinek eszébe jutott, hogy talán kesztyűt kellene húzniuk, ezt azonban egyszerűen lehurrogták. Kesztyűt, ilyen forró nyárban! Még erre téved valaki, és kineveti őket!

Így aztán kénytelenek voltak lábon hagyni a sóvetésen termett bozótot. S most még kevesebb sójuk volt, mint valaha, mert hiszen annak, ami volt, a javát elvetették.

– No mindegy – gondolták, keservesen nyeldekelve a sótalan ételt –, azért mégiscsak gyönyörű termés lett volna, ha be tudjuk takarítani. Mind egy szálíg sónagybirtokosok lennénk!

MIÉRT S HOGYAN SZÓRÓDTAK SZERTE A NAGYVILÁGBAN?

Lassan a háborús veszedelem is elmúlt, és Schildára újra szép napok virradtak. Csak egy bajuk volt – ezt eddig elfelejtettem megmondani: – macskának soha színét se látták, hírét se hallották, nem csoda hát, hogy nagyon elszaporodtak náluk az egerek. Hovatovább valóságos egér-veszedelemben éltek; a kis rágcsálók mindenüket fölfalták, beleettek a tányérjukba, ágyukon, asztalukon futkároztak, s ha nem vették elég gyorsan szájukba a falatot, abba is beleharaptak.

Egy szép napon aztán vándor érkezett Schildába, hóna alatt valami nyivákoló kis szörnyeteggel. Macska volt az óbégató jószág, de hát ezt a schildaiak nem tudták, s váltig faggatták az idegent, miféle szerzet az.

– Egerészkutya! – felelte a vándor, és bevonult a fogadóba. Asztalhoz telepedett, s enni kért; a macskát letette maga mellé a lócára.

Az egerek már úgy hozzászoktak Schildában az emberekhez, hogy ügyet sem vetettek rájuk; nem törődtek hát a vándorral sem, vígan hancúroztak, cincogtak tovább a padlón. A cica sem volt ám rest! Leugrott a padkáról, és öldödni kezdte az egereket, mégpedig

olyan buzgalommal, hogy rövid negyedóra alatt egész halomra valót kiirtott.

– Ez kell nekünk – gondolták az ámuldozó schildaiak, és megkérdezték az idegent, eladó-e a kutyája.

– Jó pénzért esetleg – felelte az hamiskás mosollyal. – Becses jószág, sokat ér!

De a schildaiaknak semmi nem volt sok, csak megszabaduljanak végre az egerektől. Száz kerek aranyban megállapodtak, megkötötték a vásárt, s az idegen, alighogy az utolsó falatot lenyelte, gyorsan zsebre vágta az arannyal teli zacskót, és elsietett, ahogy csak a lába bírta, nehogy a schildaiak meggondolják a dolgot, és visszakérjék a pénzüket.

Jó messze járt már, amikor a derék polgároknak eszükbe jutott, hogy elfelejtették megkérdezni az idegent, mit eszik az egerészkutya, mivel kell majd etetniük. Gyorsan utána szalajtottak valakit. Az idegen észrevette, hogy követik, erre még sebesebbre fogta lépteit; a küldönc sehogyan sem tudta utolérni. Végül kétségbeesetten megállt, s teli torokból elkezdte kiabálni:

– Hahó! Mit eszik? Mit eszik?

A vándor sietteben visszafordult, s úgy felelte:

– Eszik bármit! Tejet is!

És iparkodott tovább. A követ pedig, mert olyan nagy volt köztük a távolság, hogy nem vehette ki tisztán a hangját, így értette:

– Eszik barmot, embert is!

Volt a schildaiaknak egy hatalmas épületük, alul magtár, fölül kastély, abba szállásolták el az egerészkutyt, mert ott volt a legtöbb egér, a gabona miatt. Mire a követ visszaérkezett a szörnyű hírrel, a cica már javában irtotta új otthonának bitorlóit. A schildaiak pedig rettenetesen megrémültek s már szánták-bánták ostobaságukat, hogy ezt a szörnyeteget a nyakukra szabadították. Irgalmas ég, milyen sors vár rájuk! Kétségtelen, hogy a vadállat, ha elfogy az egérállomány, nekiesik háziállataiknak, kizabálja őket minden vagyonukból, s akkor lesz csak haddelhadd! rájuk fogja vetni magát, és egyenként fölfalja őket!

Titkon, hogy a veszedelmes ellenség meg ne neszelje, tanácsot tartottak, s elhatározták, hogy elpusztítják a szörnyeteget.

Jó, jó, de hogyan? Legegyszerűbbnek találták, ha rágyújtják a kastélyt, magtárostul; így legalább nem esik kár emberéletben. S ha a gabona odavész is, majd terem jövőre új.

Így is tettek, s rövidesen öles lángokban állt a hatalmas épület. A cica azonban, amint a füstszag megcsapta az orrát, egyetlen könnyed ugrással kiszökkent az ablakon, és besurrant a szomszéd házba. Mi mást tehettek? – azt is fölgyújtották.

Így gyulladt ki ház ház után, mert a macska mindig egy házzal odébb állt; már egy egész utcasor lángolt. A cirmos most változatosság kedvéért egy háztetőre mászott föl, és mert jóllakott egerpecsenyével, meg tetszett is neki a mulatság, nagyot nyújtózott, fölemelte pracliját, és elkezdett mosakodni.

A polgárok letről lesték, s amikor a cica megemelte a mancsát, szentül meg voltak győződve felőle, hogy most esküszik bosszút, amiért sorra rágyújtják a házakat. Erre az egyik polgár elkeseredésében fölragadott egy jókora nyársat, s azzal akarta ledöfni a tetőről a szörnyű egerészakutyát. A cica azonban játékra vélte a dolgot; úgy hitte, a hórihorgas legény csak incselkedik vele: ügyesen elkapta a nyárs végét, ráugrott a rúdra, s elkezdett szép kényelmesen lefelé sétálni rajta.

A legény elbődült rémültében, elhajította a nyársat, s hanyatt-homlok elmenekült, a polgárok meg utána.

Hogy a cicával aztán mi lett, arról nem szól a krónika – gondolom, épségben került le a magasból –, hiszen a macska mindig a talpára esik – s minden baj nélkül elvonult valahová békésebb vidékre –, azt azonban tudom, hogy Schilda porig égett, hontalan lakói pedig szétszóródtak a nagyvilágban.

Azóta van annyi ostoba ember a földön.

GARÁZDA TÁRSASÁG

Egy szép napon így szólt a kiskakas a tyúkocskához:

– Itt a mogyoróérés ideje; jó volna, ha kimennénk együtt a hegyre, és egyszer alaposan jóllaknánk, mielőtt mindent elhord a mókus.

– Jól van – felelte a tyúkocska – gyerünk, csinálunk egy görbe napot magunknak.

Kimentek együtt a hegyre, s mert remek idő volt, egészen estig ott maradtak. Akkor aztán, magam sem tudom miért, talán mert nagyon teleették magukat, vagy mert nagyon elfáradtak, semmiképpen sem akartak gyalogszerrel hazamenni. A kiskakas mogyoró- meg dióhéjból takaros kis kocsit szerkesztett. Amikor elkészült vele, a tyúkocska beletelepedett a hintóba, és azt mondta:

– Most aztán fogd elébe magadat, és húzz!

– Hogyisne! – felelte a kiskakas. – Inkább gyalog megyek, mintsem hogy befogjam magamat! Nem, barátocskám, nem így alkudtunk! Kocsis szívesen leszek, a bakra Örömet fölülok, de hogy húzzalak, azt már nem!

Ahogy így vitatkoztak, hápogva odatogyogott egy kacska.

– Tolvaj népség! Ki engedte meg, hogy az én mogyorós hegyemen bitangoljatok? Megálljatok, ezt megkeserültek!

Kitátotta csőrét, nekiment a kiskakasnak. De a kakas sem volt rest, szembeszállt a kacsával, és hegyes csőrével hamarosan olyan alaposan helybenhagyta, hogy a kacska megadta magát, és kegyelmet kért. Büntetésül a hintó elébe fogták, a kiskakas fölpattant a bakra, ő lett a kocsis, a tyúkocska is betelepedett, azzal:

– No, kacska, szedd a lábadat, ahogyan csak bírod! – kiáltotta a kiskakas, és útnak indultak.

Egy idő múlva két gyalogossal találkoztak. Az egyik egy gombostű volt, a másik egy varrótű.

– Hohó, megálljatok! – rikkantották, s elmondták, hogy egy tapodtat sem bírnak tovább menni, sötét is van, hogy az orrukig sem látnak, meg az utca is nagyon piszkos; kérdezték, nem ülhetnének-e

föl, odakint jártak a kapunál a szabótanyán, és nagyon elidőztek egy kis söröcske mellett. A kiskakas azt gondolta, ez a két cingár legény úgysem foglal el sok helyet, megengedte hát, hogy fölkapaszkodjanak, előbb azonban a lelkükre kötötte, ügyeljenek, nehogy ráhágjanak akár a tyúkocska lábára, akár az övére.

Jó későre járt már, amikor egy vendégfogadóhoz értek. Nem akartak éjszaka tovább utazni, szegény kacska is alig állt már a lábán, csak dülöngélt jobbra-balra a fáradtságtól, akár a részeg. Betértek hát a fogadóba. Hanem a gazda váltig szabadkozott, hogy a ház tele van, nincs egy szemernyi helye sem, sajnos, nem tud nekik szállást adni. Magában pedig azt gondolta: majd éppen ilyen csavargó, éhenkórász népséget fogadok a tetőm alá! A kései vendégek azonban nem tágítottak. Nagy szíveskedve felajánlották fizetség fejében a tojást, amit a tyúkocskák tojt útközben, s ráadásul a kacsát, az is tojik egyet naponta – mondták; így aztán a fogadós végül is belement a dologba: nem bánja, háljanak meg a házban. Erre azok nekiálltak, jót lakmároztak, nagy dínomdánomot csaptak, aztán lefeküdtek.

Másnap alighogy pitymallott, s az egész fogadó mélyen aludt, a kiskakas felkeltette a tyúkocskát, megkeresték a tegnapi tojást, a kiskakas felszúrta a csőrével, ami benne volt, azt a kis lyukacskán mind egy csöppig kihörpölték, az üres héjat meg gondosan a tűzhely tetejére rakták. Utána fogták a varrótűt – még az is az igazak álmát aludta –, és beleszúrták a fogadós karosszékének az ülőkéjébe, a gombostűt meg beletűzték a törülközőjébe, aztán, mint akik jól végezték dolgukat, se szó, se beszéd, kereket oldottak.

A kacska szeretett szabad ég alatt aludni; most sem ment be a házba, odakint bóbiskolt az udvaron. Fölneszelt a zajra, amint a két cimborák szárnyát surrogatva tovasurrant, s gondolta, jobb lesz, ha ő is kereket old. Fölszedelőzködött, a kertek alján tisztavízű kis patakra bukkant, rátelepedett a víz hátára, azon úszkált szép kényelmesen hazafelé; s ez már sokkal inkább ínyére volt, mint a tegnapi kocsihúzás.

Néhány óra múlva ébredezni kezdett a fogadós is. Nagyot nyújtózott, kikászolódtott pehelypárnás, pehelypaplanos ágyából, megmosakodott, fogta a törülközőjét, hogy megszáritkozzék: abban a pillanatban a gombostű jól végigkarmolta az arcát.

A gazda bosszúsan lökte félre a törülközőt, és kiballagott a konyhába; gondolta, ha már így pórul járt, legalább egy jót reggelizik. Megpillantotta a tűzhelyen a tojást, s előre összefutott szájában a nyál, amint a rántotta ízére gondolt. Hanem ahogy megragadta, ropp! A tojás azon nyomban összeroppant a kezében, s a sok diribdarab héj alaposan összeszurkálta.

– Úgy látszik, ma reggel minden összeesküdött ellenem! – dünnyögte a gazda bosszúsan, és karosszékébe vetette magát. Hanem tüstént föl is pattant, és nagyot kiáltott: ajajaj! mert a varrótű alaposan belé döfött, mégpedig nem a fejébe ám!

Most lett csak igazán mérges! Eszébe jutottak a kései vendégek; szaladt, hogy ellássa a bajukat. De csak húlt helyüket lelte.

Erre aztán erősen megfogadta, hogy soha, amíg él, nem fogad be többé ilyen éjszaka járó, garázda társaságot, amelyik sokat eszik, semmit nem fizet, s ráadásul még meg is táncoltatja az embert.

MINDENTUDÓ DOKTOR

Volt egyszer egy szegény paraszt, úgy hívták, hogy Rák. Megrakta egyszer fával a szekerét, befogta két ökrét, behajtott a városba, és eladta áruját egy doktornak, két kerek tallérért. A doktor éppen ebédnél ült, amikor a paraszt eljött a pénzért. Átvette a tallérokat, de sehogyan sem akaródzott neki odébb állni: csak állt, állt, s nézte, milyen szépen eszik-iszik a doktor.

– Hej, ha én is ilyen finom doktor lehetnék! – gondolta magában, s végül is rászánta magát, megkérdezte a doktort, hogyan volna ez lehetséges.

– Mi sem egyszerűbb annál! – felelte a doktor. – Az ilyesmi könnyen megy.

– Mégis – tudakolta a paraszt –, mit kell tennem hozzá?

– Először is végy egy ábécéskönyvet, de olyat, amelyiknek kokinkínai kakas van az elején. Másodszor add el szekeredet, ökreidet, az árukön végy magadnak illendő ruhát és más egyebet, ami a doktorsághoz kell. Harmadszor pedig csináltass magadnak cégtáblát, ez legyen ráfestve: Itt lakik a Mindentudó doktor. Ezt akaszd ki a kapud fölé.

A paraszt megköszönte szépen a tanácsot, s mindent aszerint tett. Doktorkodott is már egy ideje, amikor egy gazdag embernek ellopták a pénzét. A kárvallott tűvé tett mindent eltűnt aranyai után, de hiába. Akkor egy szép napon valaki azt mondta neki: itt meg itt, ebben és ebben a faluban lakik egy mindentudó doktor, majd az megmondja, hová lett a kincs. A gazdag ember erre nyomban befogatott a hintájába, s elhajtattott abba a bizonyos faluba. Megállt a doktor háza előtt, s még jóformán le sem szállt a kocsiról, máris nagy fennen tudakolta:

– Kigyelmed a Mindentudó doktor?

– Én, én – mondta a paraszt. – Mivel lehetek szolgálatára uraságodnak?

A gazdag ember tüstént előadta a dolgot. Hogy ellopták a pénzét, annak kellene a nyomára jutni. S hogy a doktor azonnal jöjjön vele,

mert az ügy nem tűr halasztást.

– Jól van – felelte a doktor –, megyek, de csak ha a Gréti is velem jöhet.

– Ki az a Gréti?

– Hát a feleségem!

Bánta is a gazdag ember, hozza-e a doktor a feleségét, vagy nem: őt csak a pénze izgatta. Föl is szálltak mindjárt a hintóba, és robogtak a kastélyba.

Terített asztal várta őket; a gazdag ember erősködött, hogy előbb egyenek, mert ő maga is megéhezett, aztán meg úgy gondolta, a doktornak is jobban működik majd a tudománya, ha nem üres hassal lát neki a munkának.

– Szívesen – felelte a doktor az invitálásra –, de csak ha a Gréti is velem ehetik.

Így hát hármásban telepedtek asztalhoz. Ahogy az első inas bejött egy dúsan rakott tállal, a paraszt megbökte könyökével a feleségét.

– No, Gréti, ez az első!

Úgy gondolta: ez az első fogás. Az inas azonban egészen másként értette, azt hitte, a doktor órá mondja: ez az első tolvaj. Rettenetesen megijedt, mert hát valóban így volt. Alig várta, hogy kikerüljön az ebédlőteremből, s holsápadtan rebegte odakint a társainak:

– Végünk van: a doktor mindent tud! Azt mondta rám: én vagyok az első.

A második inas már be sem akart menni, de hiába szabadkozott, csak föl kellett szolgálnia a következő fogást. Ám alighogy belépett a tállal, megböki ismét a paraszt a feleségét:

– No, Gréti, ez a második.

Az inasban elhűlt a vér, egyre azon igyekezett, hogy mielőbb odakint legyen.

Nem járt különbül a harmadik sem.

A negyediknek egy lefödött tállal kellett bevonulnia. A háziúr a doktorhoz fordult, kérte, mutassa meg a tudományát, mondja meg, mi van a tálban. A paraszt ránézett az edényre, és nagy keservesen vakarni kezdte a fejét; azon tűnődött, hogyan mászhatna ki a csávából, mert persze sejtelve sem volt róla, mi lehet a tálban.

Sóhajtott egy nagyot, s azt mondta:

– No, te szegény Rák!

A háziúr, amint ezt meghallotta, fölkiáltott ámulatában:

– Ezt is tudja! Akkor a pénzemet is megtalálja.

Mert a tálban valóban rák volt. Az inas kis híja, hogy el nem ejtette ijedtében az edényt. Hanem aztán gondolt egyet, s intett a doktornak, jöjjön ki egy percre. A paraszt fölállt, kibaktatott; ott egyszeriben körülfogta a négy inas.

– Jaj, nagytudományú doktor úr! – mondták – mindent bevallunk, hiszen úgymint hiába tagadnánk: mi négyen loptuk el a gazda pénzét. Tüstént megmutatjuk, hova dugtuk, s még kegyelmednek is bőségesen megháláljuk a jóságát, ha nem árul el minket; mert ha a turpisság kiderül, végünk: egy-kettőre fejünket veszik.

– Rendben van – felelte a doktor, azzal visszament az ebédlőbe, ismét asztalhoz ült, s így szólt a házigazdához: – No most megkeresem a könyvemben, hová rejtették uraságod pénzét.

Volt a háznál egy ötödik inas is, az elbújt a kályhában, hogy kilesse, mi mindent tud még a doktor. Az meg lapozgatni kezdett az ábécéskönyvében, a kokinkínai kakas képét kereste, de hogy hirtelenében nem találta, bosszúsan mormolta:

– Ej, te gazember, tudom, hogy itt vagy, majd előjössz rögtön!

Az inas a kályhában azt hitte, róla van szó; rémülten kiugrott búvóhelyéről, kétségbeesetten kiabálta:

– Ez az ember mindent tud!

A Mindentudó doktor pedig megmutatta a gazdának, hol a pénze, arról azonban, hogy ki lopta el, egy árva szót sem ejtett.

Így aztán a gazda is jóljárt, az inasok is ép bőrrel menekültek ki a bajból; a doktor mindkét féltől megkapta a busás fizetséget, és jómódú, híres ember lett belőle.

HÓFEHÉRKE ÉS RÓZSAPIROSKA

Élt egyszer egy szegény özvegyasszony egy kis kunyhóban. Kertecske díszlett a kunyhó körül, s abban két rózsafa nőtt; az egyik fehér, a másik piros rózsát virágozott. Két lánykája volt az özvegynek, olyanok, akár a két rózsafa; az egyiket Hófehérekének hívták, a másikat Rózsapiroskának. Kedves, dolgos gyerekek voltak; keresve sem lehetett volna náluk szívesebbet, szorgosabbat találni. Legföljebb csak annyiban különböztek egymástól, hogy Hófehérke csöndesebb és szelídebb volt, mint Rózsapiroska. Rózsapiroska inkább szaladgált odakint a réteken, virágokat szedett, hallgatta a madarak csattogó énekét. Hófehérke inkább otthon segített a háztartásban édesanyjának, s ha egyéb dolguk nem akadt, fölolvastott neki. A testvérek nagyon szerették egymást; ha együtt mentek el hazulról, mindig kézen fogva jártak, és ha Hófehérke azt mondta: „Soha nem hagyjuk el egymást” – Rózsapiroska mindig így felelt rá: „Soha, amíg csak élünk”. Édesanyjuk pedig hozzátette: „És ha egyikőtöknek van valamije, ossza meg a másikkal”.

A lányok sokszor kimentek az erdőre szamárcázni, de soha egyetlen állat sem bántotta őket, inkább szelíden, bizalmasan odamentek hozzájuk: a nyuszi káposztalevelet evett a kezükből, az őzike előttük legelészett, a szarvas vidáman ugrándozott körülöttük, a madarak belepték fejük fölött a fákat, és szívrepesve, boldogan énekeltek. Baleset sosem érte őket. Előfordult, hogy rájuk esteledett az erdőben, de a lányok ilyenkor sem féltek; lefeküdtek szépen egymás mellé a puha mohaszőnyegre, és reggelig édesdeden aludtak. Édesanyjuk is tudta ezt, és nem aggódott soha miattuk.

Hófehérke és Rózsapiroska olyan szép rendben, olyan tisztán tartották a kunyhójukat, hogy öröm volt nézni. Nyaranta Rózsapiroska viselt gondot a házra; édesanyja még föl sem ébredt, ő máris szép friss virágcsokrot szedett neki; a csokorba mind a két rózsafáról belekötött egy-egy szál rózsát. Télen Hófehérke begyújtott, fölakasztotta a tűzhely fölé az üstöt; rézből volt az üst, de

úgy csillogott, mintha színarányból volna, olyan fényesre súrolták. Esténként, mikor odakint sűrűn hullott a hó, édesanyjuk így szólt:

– Hófehérke, reteszeld be az ajtót!

Aztán a tűz mellé telepedtek, édesanya feltette a pápaszemét, elővett egy vastag könyvet, s olvasni kezdett belőle, a lánykák meg ott kuporogtak mellette, áhítattal figyelték a szavát és szorgosan pörgették hozzá a rokkát. Lábuknál a földön barika pihent, mögöttük egy póznán fehér galamb gubbasztott, fejét szárnya alá dugva.

Egy este, amikor ilyen meghittent együtt üldögéltek, egyszer csak kopogtattak az ajtón, mintha valaki be akarna jönni.

– Nyiss ajtót gyorsan, Rózsapiroska – mondta édesanyjuk –, bizonyára valami vándoremler kér szállást éjszakára.

Rózsapiroska eltolta a reteszt. Azt gondolta, egy szegény ember várakozik odakint, de nem az volt: egy medve dugta be vaskos fekete buksiját. Rózsapiroska fölsikoltott, és hátraugrott; a bárányka ijedtében bégetni kezdett, a galamb riadtan fölrebbent, Hófehérke pedig elbújt édesanya ágya mögé.

A medve becammogott, körülnézett, és váratlanul megszólalt.

– Ne féljetez tőlem – mondta –, a világért sem akarlak bántani benneteket, de majd megfagytam odakint, szeretnék egy kicsit megmelegedni nálatok.

– Ó, szegény medve – szólt az édesanya –, feküdj csak oda bátran a tűzhöz, csak vigyázz, nehogy megpörköld a bundádat. Hófehérke, Rózsapiroska! – kiáltotta – gyertek elő, a medve nem bánt benneteket, semmi rosszaságot nem forral!

Előbújtak mind a ketten, s mind közelebb és közelebb merészkedett a bárány meg a galamb is; már egy csöppet sem féltek tőle.

– Poroljátok le egy kicsit a havat a bundámról gyerekek – mondta a medve; azok már hozták is a söprűt, és lesöpörték a medve szőrét, a mackó meg kényelmesen a tűzhely elé heveredett, és elégedetten brummogni kezdett,

Így hát hamarosan megbarátkoztak a váratlan vendéggel. Meg-megcibálták bozontos irháját, hátára tették a lábukat, ide-oda döntögették, vagy rá-rácsaptak egy mogyoró vessző vei, s ha a mackó morgott miatta, jót kacagtak rajta. A medvének azonban

tetszett a játék, csak akkor kiáltott föl, ha egy-egy keményebb suhintás érte:

- Jaj, ne bántsatok, gyerekek!
Rózsapiroska, Hófehérke,
Ne üss nagyot a vőlegényre!

Elérkezett a lefekvés ideje. Mikor ágyba készülődtek, édesanya így szólt a medvéhez:

– Nem bánom, itt maradhatsz a tűzhely előtt; legalább nem vesz meg a hideg ebben a zord időben.

Ahogy megvirradt, a gyerekek kiengedték a mackót, s az a nagy hóban bekocogott az erdőbe. Hanem attól fogva minden áldott este bekopogtatott hozzájuk, a tűzhely elé kucorodott, hagyta, hogy a gyerekek játsszanak vele, ameddig akarnak; s lassanként úgy megszokták, hogy be sem reteszelték az ajtót addig, amíg bozontos fekete vendégük meg nem érkezett.

Aztán kitavaszkodott, erdő-mező zöldbe borult, s egy reggel a medve azt mondta Hófehérekének:

– Nekem most el kell mennem, és egész nyáron nem szabad visszajönnöm.

– Hová mégy, kedves mackó? – kérdezte Hófehérke.

– Az erdőbe, ott kell a kincsemet őriznem a gonosz törpéktől. Télen, amikor a föld keményre fagy, nekik is lenn kell maradniok, nem tudják a napvilágra tömi magukat. De most, hogy a napfényre fölenged és fölmelegszik a talaj, átfurakszanak rajta, kibújnak a felszínre, keresni, kutatni kezdenek, s ellopják, ami a kezük ügyébe kerül, de olyan alaposan, hogy nyomára se lelni többé.

Hófehérke egészen elszomorodott, amiért el kell búcsúzniuk egymástól. Kireteszelte az ajtót, a medve meg kinyomakodott, de a nagy sietségben beleakadt a kampóba, s felszakadt egy darabon a bőre. Hófehérke, mintha arany csillanását látta volna, de nem volt egészen biztos a dologban. A medve sebesen elloholt, és csakhamar eltűnt az erdő fái közt.

Nem sokkal ez után édesanya kiküldte a lányokat az erdőbe rőzsét szedni. Mentek, mendegéltek, egyszer csak egy hatalmas kidőlt fára bukkantak; ott hevert a sudár törzs a földön, s mellette ide-oda ugrált valami a fűben, de hogy mi az, még csak nem is sejtették. Közelebb mentek, s akkor látták, hogy az ugráló valami

egy töpörödött arcú, rőfnyi fehér szakállas törpe. Szakállának vége beszorult a fa egyik hasadékába, s a kis öreg most ugrabugrált, akár egy kis kutya a póráz végén, nem tudta, hogyan szabadulhatna szorult helyzetéből. Észrevette a lánykakat, rájuk meredt tűzpiros szemével, és így kiáltott:

– Mit báméskodtok itt? Nem tudtok idejönni és segíteni?

– Mit művelsz, emberke? – kérdezte Rózsapiroska.

– Ostoba liba! – dohogta a törpe. – Ezt a fát akartam fölhasogatni, hogy legyen tüzelőm a konyhán, mert azoknál a vaskos hasáboknál mind odaég a kevéske étel, amire nekünk szükségünk van; mi nem falunk annyit, mint ti, otromba, falánk népség! Már szerencsésen bevertem az éket, s minden jól ment volna! Hanem az átkozott fadarab túlságosan sima volt, észre sem vettem, egyszer csak kiugrott, s a fa olyan hirtelen kidőlt, ki sem tudtam húzni alóla szép fehér szakállamat; beszorult, s nem tudok odébb menni. S még vigyorognak rajtam ezek a tejfölösképűek! Ó, de utálatosak vagytok!

A gyerekek hiába igyekeztek, hiába erőlködtek, nem tudták kihúzni a törpe szakállát, olyan alaposan beszorult.

– Elszaladok, hívok valakit segítségül – mondta Rózsapiroska.

– Esztelen birkák! – mordult föl a törpe. – Még valakit ide akartok hívni, mikor ketten is túl sokan vagytok nekem! Jobb nem jut eszetekbe.

– Csak ne türelmetlenkedjél – szólt Hófehérke –, én már tudom, mit kell tenni.

Kis szatyrából elővette az ollóját, és lenyisszentette a törpe szakállának a végét.

A törpe, amint megérezte, hogy megszabadult, gyorsan fölkapta zsákját. Ott hevert az a fa gyökerei közt eldugva, s arannyal volt tele.

– Faragatlan népség! Levágni egy darabkát az én pompás szakállamból, hogy a kánya csípne meg érte!

Pár nap múlva Hófehérke és Rózsapiroska kimentek a patakhoz halászni. Már a part közelében jártak, mikor egyszer csak látják: valami sáskaféle szökdécsel a víz felé, mintha bele akarna ugrani. Odaszaladtak, s nyomban megismerték a törpét.

– Hát te hová sietsz? – kérdezte Rózsapiroska. – A vízbe?

– Ha bolond volnék! – rikoltotta a törpe. – Nem látjátok, hogy az az átkozott hal akar behúzni?

Az emberke ugyanis ott ült a parton és halászott. Hirtelen szél kerekedett, és belefújta szakállát a vízbe, éppen a horog mellé. Épp akkor úszott oda egy hal, és mind a kettőt bekapta: a horgot is, a törpe szakállának a csücskét is. A kis ember hiába erőlködött, nem bírta kihúzni zsákmányát; a hal volt az erősebb, s húzta befelé a vízbe a törpét. Az ugyan kétségbeesetten belekapaszkodott minden fűszálba, minden kákába, de mit számított az! akár tetszett neki, akár nem, engednie kellett, s mennie, ahogyan a hal cibálta. Már-már az a veszély fenyegette, hogy a patakba pottyan. A lányok éppen jókor érkeztek: megfogták és mindenképpen ki akarták szabadítani a szakállát, de hasztalanul; végül is nem maradt más megoldás, mint ismét lenyesni belőle egy darabkát.

A törpe ahelyett, hogy megköszönte volna a segítséget, elkezdett kiabálni:

– Hát ez a szokásotok, himpellérek, hogy elrútsátok az ember arcát? Nem elég, hogy levágtátok a szakállam csücskét, most még egy szép darabot lenyiszáltatok belőle. Hogyan mutakozzam így az enyéim közt? Hogy vásna le érte a talpatok!

Azzal előkapta a nád közül gyönggyel teli zsákját, többet egy szót sem szólt, zsákostul eltűnt egy nagy darab kő mögött.

Nem sokkal később édesanya beküldte a lánykákat a városba tűért, cérnáért, szalagért, pántlikáért. Útjuk egy pusztán vitt át. Itt is, ott is jókora sziklák heverték rajta. Egyszer csak látják, hogy egy nagy madár úszik a levegőben, körözni kezd fölöttük, mind lejjebb s lejjebb ereszkedik, s végül nem messze tőlük leszáll egy sziklára, s nyomban éles jajkiáltást is hallottak. Odaszaladtak, és ijedtükben fölsikoltottak: a sas régi ismerősükét, a törpét tartotta horgas karmában, s éppen el akarta ragadni. A lánykáknak megesett a szívük a kis emberkén, belékapaszkodtak, s addig tusakodtak a sassal, míg az végül is elengedte zsákmányát.

Amikor a törpe magához tért rémületéből, csikorgó hangján szidalmazni kezdte a lánykákat.

– Nem tudtatok tisztességesebben bánni velem? Összevissza téptétek a kabátkámat, nézzétek csupa lyuk, csupa rongy! Látjátok, mit műveltetek, ostoba fajankók!

Azzal fölkapta drágakővel teli zsákját, s eltűnt a szikla tövében egy lyukban.

A lányok megszokták a törpe hálátlanságát, nem sokat törődtek vele, mentek tovább a városba, s ott szép rendjén mindent bevásároltak, amit kellett. Hazafelé megint át kellett vágniuk a pusztán. Ahogy mentek, mendegéltek, váratlanul mit nem látnak? Egy kis tisztáson ott a törpe, éppen a drágaköveket önti ki a földre a zsákból. Nem gondolta, hogy ebben a kései órában még erre téved valaki. Az alkonyodó nap éppen odasütött, fényében úgy csillogott, villogott, annyi pompás színben játszott a sok drágakő, hogy a gyerekek megálltak, s ámulva nézték.

– Hát ti mit tátjátok itt a szájatokat! – kiáltotta a törpe, és hamuszürke arca bíborvörösre gyúlt.

Azzal odébb akart állni; hanem ekkor kemény brummogás hallatszott, s egy fekete medve szaladt ki a közeli erdőből. A törpe riadtan ugrott föl, de hiába, a lakását már nem tudta elérni: a medve ott állt előtte. Az emberke erre jajveszékelnéni kezdett.

– Jaj, kedves medve, ne bántsd, minden kincsemet neked adom! Nézd csak, a világ legszebb drágakövei hevernek itt előtted. Irgalmazz életemnek; mit érsz velem, vézna, töpörödött fickóval? Hiszen meg sem érzel a fogaid közt; inkább ezt a két gonosz lányt kapd be, ők az igazi finom falat, akár az idei fürjecske.

A medve azonban ügyet sem vetett a szavaira. Fölemelte a mancsát, s egyetlen csapással agyonsújtotta, hogy többé meg se moccan.

A lányok elszaladtak, de a medve utánuk kiáltott.

– Hófehérke! Rózsapiroska! Ne féljeteK, én is veleteK tartok!

Csak most ismerték meg a hangjáról. Megvárták, s a medvéről, amint odaért hozzájuk, egyszerre lehullott a medvebunda: gyönyörű szép ifjú állt előttük, talpig arany ruhában.

– Királyfi vagyok – mondta –, ez a gonosz kis törpe ellopta a kincsemet, és elvarázsolta; vad medveként kellett az erdőben élnem, míg halála föl nem oldott a varázslat alól. Most megkapta megérdemelt büntetését.

Hófehérkét a királyfi vette feleségül. Rózsapiroskát a királyfi testvére. A rengeteg kincsen, amit a törpe hordott össze földalatti barlangjába, szép testvériesen megosztottak. Édesanyjukat is magukhoz vették, s az még sokáig élt együtt, zavartalan boldogságban, gyermekeivel. A két rózsafát azonban magával vitte,

ott virultak ablaka alatt, s minden áldott esztendőben gyönyörűen virágzottak, az egyik fehér rózsát, a másik pirosat.

AZ IFJÚ GRÓFNŐ ÉS A VÍZITÜNDÉR TÖRTÉNETE

Hol volt, hol nem volt, réges-régen élt egyszer egy szépséges szép, szívélyes grófnő. Egyszer, amikor éppen a tóparton sétált, arra lett figyelmes, hogy a tóban egy vízitündér játszik, hol előbukkan, hol meg elbújik, s őt, a grófnét közben nevéen szólítja. Közel ment a tóhoz, s íme, csodák csodája! a vízitündér kijött a partra, és beszélgetni kezdett a grófnővel. Úgy megkedvelték egymást, hogy ezután gyakrabban is találkoztak titokban, és elbeszélgettek egymásról. A nagy barátság eredménye az lett, hogy a vízitündér elvállalta a keresztanyaságot, amikor megtudta, hogy a grófnénak nemsokára gyereke születik.

Elérkezett a keresztelő napja, már minden készen állott, csak éppen a vízitündér hiányzott még. Vártak rá, nagyon sokáig vártak, de csak nem jött. Egyszer csak mégis felpattant az ajtó, és hosszú fehér fátyolban, tavirózsákkal ékesített koszorúval szépséges homloka fölött, megjelent a vízitündér.

Keresztvíz alá tartotta az újszülött kislányt, és keresztanyái ajándék fejében, a kis grófnő párnája alá rejtett egy kis kosárban három tojást.

– Nagy gonddal őrizték meg ezeket a tojásokat – figyelmeztette az újdonsült anyát –, mert egyszer még hasznát veheti.

Nem sokkal utóbb meghalt a grófné, és a gróf hamarosan új feleséget hozott a házhoz. Az új asszony nem állhatta a halott grófnő kislányát, és nem is sokat törődött vele. A kis grófnő egy gyermeklány gondjaira bízva nőtt fel, s ez a lány szabadon rendelkezett a kislány felett. Gyakran vitte el sétálni a tópartra, de itt rendszerint magára hagyta, hogy a víz közelében játszadozzék. Persze, a gyereklány nem tudott arról, hogy ilyenkor mindig megjelent a vízitündér, vigyázott az elhagyott gyerekekre, és szép meséket mesélt neki. A fiatal grófkisasszony így hát, mindenki meglepetésére, igen szépen fejlődött, és már jobbadán felnőtté lett,

mikor egy éjszaka leégett a grófi kastély. A grófnak minden vagyona bentégett, és egyszerre nagyon szegény emberré lett.

A fiatal grófkisasszony a tűzvész közepette csak arra ügyelt, hogy keresztanyja ajándékát, a három tojást megmenthesse. Nagy bánatában fogta hát kosárkáját, a tópartra sietett, és sírva mondta el neki, mi történt. Tanácsot kért tőle, hogy mitévő legyen nagy bánatában.

A vízitündér meglegedetten látta, hogy a három tojást, az ő ajándékát megmentette a tűzből a kislány. Ekkor így szólt hozzá:

– Édes lányom, te még mindig gazdag vagy. Ez a három tojás ugyanis arra való, hogy három kívánságod, bármi legyen is az, teljesüljék. Ámde figyelmeztetek, légy óvatos és okos, ne pazarold el könnyelműen a kívánságokat, és végső szükség esetére egy kívánságot mindenestre tarts meg tartalékban.

A lány örült az ajándéknak, és megígérte keresztanyjának, hogy csínjában bánik majd a tojásokkal, azaz a három kívánsággal.

A vízitündér azt tanácsolta neki, hogy vágjon át az erdőn, keresse fel az ottani uraság házát, s álljon be szolgálnak. A grófkisasszony megszeppent ugyan a szolgálattól, de mi mást tehetett, késedelem nélkül útnak indult.

Ment, mendegélt az irdatlan nagy erdőn keresztül. Sehol egy lélek se. Végül szembejött egy Katinka nevű parasztlányka, akivel összebarátkozott. A grófkisasszony attól tartott, hogy ha előkelő ruhájában mutatkozik, akkor nemigen fogják felfogadni szolgálólánynak, s ezért megkérte Katinkát, hogy cseréljék el gúnyájukat. Tetszett a dolog Katinkának, hogyne tetszett volna, hiszen a maga egyszerű ruhája helyett a grófkisasszony díszes drága ruháját ölthette magára. A grófkisasszony is megnyugodott, mikor sikerült a csere, és most már illő ruhában jelentkezhetett szolgálatra az uraságnál.

A kastélyban véletlenül éppen szükség volt szolgálólányra, de a grófkisasszonyt eleinte túlságos fiatalnak találták a fáradságos munkára, ő azonban könnyörgésre fogta a dolgot, ígérte, hogy alacsony bérért is hajlandó elszegődni, és ajánlkozott, hogy a maga munkája mellett még segít a konyhán is, csak vegyék fel, s ne kelljen továbbmennie.

Ettől kezdve a grófkisasszony szépen ápoltságát kezecskéje a legkeményebb házimunkát végezte úgy, hogy csakhamar érdekes lett, és bizony a szép fehér bőre is megbámult. Idővel még a ruhája is bemocskolódt, mert hiszen új ruhára nem telt az alacsony bérből, és éppen ezért sohasem engedték meg neki, hogy belépjen az uraságok szobáiba.

Hét teljes esztendő telt el így, és a fiatal grófkisasszony egyre csak lótot-futott, hol a kertben ásott, kapált, hol meg a konyhán segített, de sorsán semmi sem változott.

Elérkezett az ideje annak, hogy a ház fiatalabb gazdája házasodni készült, és hogy kiválassza élete párját, nagy bált rendeztek, amelyre meghívták a környék valamennyi előkelő, szép lányát. Azon az éjszakán, mikor egymás után érkeztek a szebbnél szebb kisasszonyok pompás bál ruhákban és kihallatszott a konyhába is a gondtalan nevetés és andalító muzsikaszó, a szolgálólánnyá lett grófkisasszony így sóhajtozott:

– Istenem, micsoda csodás dolog is lenne, ha én is részt vehetnék ezen a bálon!

Hirtelen eszébe jutott a három bűvös tojás, és miután a konyhában elvégezte munkáját, titokban vizet vitt be a szobájába, alaposan megmosakodott, és utána, félve-remegve elsuttogta az első kívánságot, hogy teremjen ott egy szép bál ruha, csillogjon, mint a gyémánt, ragyogjon, mint az arany, és fejéke legyen a holdnál és csillagoknál is ékeesebb.

Örömmel lépett be a bálterembe, ahol már egybegyűltek mind a vendégek, s most mindenki csodálta az ismeretlen, előkelő szép lányt. A ház fiatal urának is megtetszett, olyannyira, hogy egész este csak vele szórakozott. Mikor aztán a lány távozni készült, az ifjú kérve kérte, hogy ajándékozza neki a zsebkendőjét, s cserébe felajánlotta érte a magáét. A grófkisasszony szívesen ráállt az alkura, hófehér selyem keszkenőjét elcserélte szerelme kendőjével.

Ezután nagy titokban visszalopakodott szobácskájába, elrejtette a pompás bál ruhát, és újra magára öltötte rossz, mocskos konyhai gúnyját.

Másnap a többi konyhalány sokat mesélt az ismeretlen szép vendégről, aki annyira megtetszett a fiatalúrnak. Találgatták, hogy ki lehetett, és honnan került elő a szép ismeretlen, mindenki tudni

szerette volna, hogy ki az a szerencsés, akit a szép ifjú földesúr feleségül vészn. A fiatal grófkisasszony csendben, figyelmesen hallgatta ezeket a beszédeket, bár közben alig tudta titkolni boldogságát.

Négy hét múltán a fiatal uraság másodszor is bált rendezett, hogy ezen az estén eljegyezze választottját. A cselédség sokat találgatta, hogy ki lesz az a szerencsés, akire a választás esik. A grófkisasszony úgy érezte, hogy ezen a bálon neki is ott kell lennie, és hosszas lelki vívódás után, második kívánságként azt kérte, hogy legyen egy újabb ruhája, a napnál is fényesebb legyen, a gyémántról is szebben csillogjon, hajéke pedig olyan fényes legyen, mint a nap az égen.

Elérkezett az este, és a hajdani grófkisasszony ragyogó ruháját magára öltötte, és ezúttal is ő volt az utolsónak érkező vendég. Az egybegyűlt vendégurak és -hölgyek most még jobban csodálták, mint első ízben; de mindenki közül leginkább maga a fiatal házigazda bámulta meg a gyönyörű grófkisasszonyt. Egész este el nem mozdult oldala mellől, és a végén meg is vallotta neki, hogy nagyon szereti, és kérte, legyen a felesége.

A grófkisasszony így válaszolt:

– Attól félek, hogy ha majd megtudod, ki vagyok, megbánod szavadat.

– Akárki vagy – suttogta forrón az ifjú –, én csak téged szeretlek, se életem, se halálom nélküled.

Ezután már a grófkisasszony is beleegyezett, és elfogadta a gyűrűt, amelyet a szerelmes ifjú húzott le az ujjáról, hogy nekiadja. A grófkisasszony is lehúzta egyik gyűrűjét és cserébe adta szerelmesének.

Megbeszélték egymással, hogy a grófkisasszony négy hét múlva visszatér, és akkor megtartják a lakodalmat. A lány ezután ismét egyedül távozott, és senki sem tudta, hová ment.

A szolgálólányok másnap nem győztek eleget mesélni a szép menyasszonyról, és arról, hogy fiatal gazdájuk milyen nagyon szereti gyönyörűsége mátkáját. A fiatal grófkisasszony persze mindezt repeső szívvel hallgatta, s bár a szíve a nagy boldogságtól úgy dobogott, hogy majd kiugrott a melléből, mégis megállta, s nem

árulta el egyetlen szóval sem, hogy ő kicsoda, és mit tud az estélyről.

Így érkezett el azután a nagy nap, amelyen meg kellett volna tartani az esküvőt. A kastélyban újra nagy bált rendeztek, s a grófkisasszonynak csak ekkor jutott eszébe, hogy nem kívánhat magának új ruhát, mert most már csak egyetlen kívánsága maradt hátra, pedig a jóságos vízitündér figyelmeztette, hogy legalább egy kívánságot tartson fenn valami végszükség esetére. Ezért elhatározta, hogy ez alkalommal nem is megy el a bálba. Eleinte el sem tudta képzelni, hogy ez megtörténhet, de végül mégis legyőzte magát, s otthonmaradt.

A vőlegény a vendégek között egyre csak az ismeretlen lány után kutatott, akivel gyűrűt váltott, s hogy nem találta meg, egész szerencsétlenné lett. Miután később sem tudott hírt kapni menyasszonyáról, bánatában valósággal búskomorságba esett, és ágnak dőlt. Az orvosok tehetetlenek voltak. Az ifjú egyre csak bánkódott menyasszonya után, és a vágyódásba majdhogya bele nem halt.

Mikor a fiatal grófkisasszony meghallotta a szakácsnőtől, hogy milyen beteg a fiatal uraság, nagyon fájt a szíve, és most nagyon sajnálta, hogy akkor nem mondta ki a harmadik kívánságot és nem ment el a harmadik estélyre szerelmese kedvéért. Ha megtette volna, akkor most a fiatal uraság nem lenne beteg, és az ő boldogsága is beteljesült volna. Egyre csak azon töprengett, miképp tehetné jóvá mulasztását, s hogyan adhatná vőlegénye tudtára, hogy itt van a közelében.

Egy napon aztán valamelyik orvos külön levest rendelt a betegnek, és a konyhalány-grófkisasszony megkérte a szakácsnőt, engedné meg, hogy ő főzhesse meg azt a levest. A szakácsnő eleinte hallani sem akart erről, de mikor a konyhalány olyan szívhez szólóan könyörgött, végül mégis beleegyezett.

Mikor a leves elkészült, a grófkisasszony betöltötte egy tálba, és azután beledobta azt a gyűrűt, amit eljegyzésük alkalmával kapott.

A tálát a szakácsnő vitte be a fiatal urasághoz, mert hiszen a szurtos konyhalánynak tilos volt a lakószobákba belépnie. A leves igen nagyon ízlett a betegnek, olyannyira, hogy utolsó cseppig el is fogyasztotta. És lám, csodák csodájára a tál alján ott ragyogott

menyasszonyának gyűrűje. Nagy boldogságában majdhogy ki nem ugrott az ágyból. Sietve hívatta a szakácsnőt, és kérdezte:

– Ki főzte a levest, és ki ejtette bele a gyűrűt?

A szakácsnő először nagyon megijedt, hiszen ő nem tudott a gyűrűről. De azután mégis bevallotta, hogy a levest a konyhalány főzte. Ekkor behívták a konyhalányt, de mikor belépett a szobába, a fiatal uraság ráförmedt:

– No, te mocskos, szurtos lány, mondd csak el, hogy került hozzád az én menyasszonyom gyűrűje?

A lány szelíden és félénken válaszolt:

– Ezt a gyűrűt maga a fiatalúr adta nekem.

A beteg nagy haragra lobbant, csúnyán lehordta a lányt, és kikérgette a szobájából.

Szegény kis konyhalány! Megszégyenítve sompolygott ki a szobából, bement a kamrácskájába, ott megmosakodott, és magára öltötte gyémántos báli ruháját. Azután elővette első báli ruháját, és azt a zsebkendőt is, amelyet első találkozásukkor kapott a fiatal uraságtól emléke. Így felszerelve indult vissza a beteghez.

Az uraság inasa, aki mindig ott őrködött gazdája mellett, amikor meglátta ura menyasszonyát, elsőként akarta jelenteni neki a jó hírt, és futva igyekezett lefelé a lépcsőn. De a szerencsétlen elbotlott, leesett, és lábát törte. Egy másik inas, aki a lépcső alján állt, úgy rábámult a csillogó gyémántra, hogy a ragyogás egész elvakította.

Mikor azután a konyhalány ragyogó ékszereivel odalépett a beteg ágyához, az ifjú nyomban felismerte menyasszonyát, és egyszeriben úgy meggyógyult, mintha soha beteg sem lett volna.

A menyasszony pedig így szólt hozzá:

– Íme, én vagyok az a mocskos-szurtos teremtes, akit az imént kikérgettél a szobából. Én főztem a levest neked, és a gyűrűt, amelyet nekem ajándékoztál, én dobtam bele. Mondd hát, nem volt-e igazam, amikor azt mondtam neked, hogy megbánod a szavadat, ha megtudod, ki vagyok?

Ezután elismételt előtte mindent, amit ketten egymással beszéltek, megmutatta neki a ruhát, amelyet az első bálon viselt, és a zsebkendőt, amelyet emlékebe kapott tőle.

Az ifjú most már látta, hogy valóban a konyhalány volt a menyasszonya, és ezerszeresen bocsánatot, kért tőle kegyetlen

szavaiért, és azért, hogy nem ismerte fel azonnal. Fogadkozott, hogy csak ő lesz a felesége és senki más.

Úgy is lett. A fiatal uraság szavát állta, megtartotta a grófkisasszonnyal lakodalmát. Pedig az anyja nagyon haragudott, hogy ilyen előkelő ember, mint az ő fia, egy jöttment konyhalányt vesz feleségül.

Mikor a fiatalasszony első gyermeke, egy kislányka megszületett, az öregasszony titokban elrabolta a gyermeket, és bedobta a tóba. S ugyanezt megtette a második kislánnyal is. A fiának meg azt mondta, hogy a két gyermeket felesége: a gyermekek anyja emésztette el.

A férfi éktelen haragra gerjedt felesége iránt, és addigi szeretete észvesztő gyűlöletté változott. Legszívesebben megölte volna. Anyja pedig folyvást ott sündörgött körülötte, és azt súgta, tanácsolta, hogy zárassa be az asszonyt egy szobába, ahol nagyon meleg van, hadd pusztuljon el magától lassú szenvedésben. A fiú végül is ráállt. Így azt a parancsot adta, hogy az asszonyt saját szobájába zárják, és hagyják ott pusztulni.

A boldogtalan asszonyt valóban be is zárták a szobába, és a nagy kályhát izzóvá hevítették. Mikor az asszony már majd elégett a nagy forróságtól, egyszerre visszaemlékezett, hogy hiszen hátra van még az utolsó kívánsága, és nyomban odakívánta maga mellé keresztanyját, a vízitündért.

A vízitündér azon nyomban megjelent, eloltotta a tüzet, és felnyitotta a szobát, majd így szólt:

– Két kislányodat, akiket a gonosz anyósod dobott a tóba, megmentettem, és felneveltem. Még ma írásos bizonyítvánnyal együtt kihozom őket a tó partjára. Onnan majd neked kell hazahoznod őket, és azután ismét műiden rendben lesz.

És valóban így is történt. Mikor a két gyönyörű kislány belépett a kastélyba, és apja elé járult, az arcvonásaikból nyomban ráismert saját gyermekeire. Megtudta a vízitündér bizonyítványából, hogy gonosz és féktelen anyja akarta elemészteni a két kislányt. Nagy örömmel ölelte-csókolta megkerült lánykáit, utána pedig könnyezve kért bocsánatot a feleségétől.

A gonosz öregasszonyt ugyanaz a büntetés érte, amit ő készített elő a fia felesége számára, és ettől az időtől kezdve az egykori

konyhalány nagy boldogságban élt együtt férjével és gyermekeivel.

Mindenki nagyon szerette őt, de senki sem jobban, mint a szolgálólányok, akiknek kivételesen jó soruk volt ezután a házban. Különösen jól bánt azokkal a lányokkal, akikkel annak idején együtt szolgált, de a legtöbb figyelemben és gyengédségben annak az öreg szakácsnőnek volt része, aki akkor megengedte, hogy megfőzhesse beteg vőlegényének azt a bizonyos boldogsághozó levest.

FLORE ÉS BLANSCHFLUR

Blanschflur a hispán király udvarában nevelkedett. Szülőanyját egy szomszédos országból hurcolták a hadak Hispániába, ott halt meg a rabságban, amikor a leányka meglátta a napvilágot. Ugyanazon a napon született Flore is, a hispán királyfi. Piciny korától kezdve a két gyermek egy tányérból evett, együtt sírt-nevetett; naphosszat szaladoztak-játszadoztak, és felette nagyon megszerették egymást.

Hanem ahogy nőttek-nődögéltek, igaz játszópajtások módjára mind jobban csüngtek egymáson, ártatlan szerelemmel. Szemet szúrt ez a királynak, előszólította feleségét, és így kezdte a beszédet:

– Fiúnk, Flore királyfi napról napra nagyobbacska lesz, és mind jobban csüng a kis jöttment árván, Blanschfluron. Küldjük el világlátni, idegen országba: mialatt odajár – elvadászgat, cifra palotákban lészen mulatása –, majdcsak elfelejti Blanschflurt.

– Tégy úgy, ahogy jónak látod, uram-királyom – szolt a királyné.

Ahogy kieszelték, úgy is lett. Flore királyfit idegen országba küldték, hogy megtanulja a fegyverforgatást, lovagi rendtartást, nemes jó modort; ám időről időre a király egy bizalmas híve lórapattant, és éjjel-nappal vágatva, otthon termett; és titkos folyosókon a szolgák a király belső termeibe vezetvén, hírnökét a nagyúr ekképp szólította meg:

– Nos, elvadászgat, forgolódik a cifra udvarokban fiunk, Flore királyfi, emlegeti még Blanschflurt?

– Elvadászgat, forgolódik a cifra udvarokban Flore fiad, királyfink; de haj – napestig Blanschflur után sóhajtozik.

Igen felbosszankodott ezen a király, és még távolabbi udvarokba küldte fiát. Idő múltával ismét otthon termett belső embere, és ő megkérdezte:

– Nos, viadalban-tornában tölti szép idejét a messzi udvarokban fiunk, Flore királyfi, emlegeti még Blanschflurt?

– Viadalban-tornában tölti szép idejét a messzi udvaroknál Flore fiad, királyfink; de haj – napestig Blanschflur után sóhajtozik.

Igen megmérgeződött ezen a király, előszólította a királynét, és így kezdte a beszédet:

– Fiunk, Flore királyfi napról napra jobban búsul a kis jöttment árva, Blanscheflur után. Adjuk el rabszolgakereskedőnek a leányt, míg fiunknak távol udvaroknál vagyon mulatása; hogy mire visszatér, hírét-nyomát se lelje – s majd csak elfelejti Blanscheflurt.

– Tégy úgy, ahogy jónak látod, uram-királyom – szolt a királyné.

Úgy is történt. Nemsokára visszatért a királyfi Hispániába. Amint közeledett a palotához, repesett a szíve, hogy hamarosan viszontlátja Blanscheflurt. Apja-anyja nagy örömmel fogadta – ő meg egyre csak játszótársát kereste tekintetével; át- meg átkutatta érte a palota minden zegét-zugát.

Elébeáll a királynak, és kérdi:

– Hol-merre van szerelmes kicsiny játszótársam?

– Megfúta a hajnalszellő, letört virágjában.

– Itthagyt hát! Meghalt! meghalt!

– Hogy elmentél: jóreggelre.

– Nem volt írja-orvossága?!

– Úgy elröppent tiszta lelke: jóreggelre halva lelték. Meggyászoltuk illendőkép; jó anyáddal eltemettük, friss hantjára fejfát tettünk.

Apja mindjárt el is vezette Blanscheflur sírjához; mert amilyen fondorlatosan kifőzte tervét, még arra is volt gondja, hogy csali-fejfát tűzzön a csali-dombra. A királyfi leborult a fejfa tövében, és majd kisírta a két szemét, annyira zokogott.

Attól fogva naphosszat az erdőt járta, és fájdalmában így énekelt:

Rózsakerted puszta táján

nincsen maradásom

Blanscheflur, én édes mátkám

kicsiny játszótársam.

Kedves arcodat, ha látnám

égő látomásban

s megjelenél holdvilágnál

holdezüst palástban

Blanscheflur, én édes mátkám

*kicsiny játszótársam,
nyíló kertedet bejárnám
eleven parázson
s élhetnék bár – nem találnám
vigaszomat másban
Blanscheflur, én édes mátkám
kicsiny játszótársam:*

*vadon erdő sírja vár rám
senki meg ne lásson
Blanscheflur, én édes mátkám
kicsiny játszótársam!*

Látta az anyja, hogy egyetlen fia mennyire búsul; nem tudta tovább magában tartani a titkot, és előszólitotta Flore királyfit:

– Fiam, szemem fénye! Még elemészted magad a kis Blanscheflur utáni nagy-nagy búsulásban. Tudd meg tehát, hogy játszótársad él; ám hogy merre keresd – azt meg nem mondhatom.

Nem is volt tovább a királyfinak nyugta-maradása: nyomban három zsák aranyat meg egy hajót kért az apjától, és akárhogy engesztelte a király, akárhogy marasztalta, tengerre szállt, hogy megkeresse Blanscheflurt.

* * *

A leányka addigra elkelt a babiloni vásáron. Nem kisebb úrnak akadt meg a szeme ezen a babonázó, bánatos szempáron, mint a hatalmas babiloni emírnek.

– A leány az enyém! – vetette oda a kalmárnak; a rabszolgakereskedő földig hajolt, a kincstárnok pedig százannyi aranyat mért ki a leányért, amennyit nyom – és Blanscheflurt felvezették a palotába.

Az emír magas toronyba záratta, de azért jól bánt vele; mert az volt a szándéka, hogy esztendőre feleségül veszi. Ott élt hát az Asszonyok Tornyában, a nagyúr többi rabnője közt; de ura bármennyire ápolgatta-kényeztette, csilingelő csengőkkel ébresztette, muzsikáló ágyban hálatta, selyemben-bársonyban járatta – Blanscheflur csak bánkódott mindegyre.

Pedig Flore királyfi szerencsével járt ezalatt; átkelt a Hét-tengeren, nyomon követte hét országon át, és végül nyomára jutott a leánynak Babilonban.

Egy gazdag kalmárnál szállt meg, akinek a torony tizenkét őrzője közül az egyik fivére volt. Mindketten barátságukba fogadták; Flore a torony őrzőjét elhalmozta ajándékokkal, és addig hízelgett neki, addig környékezte, amíg egészen a kegyébe nem férközött.

Egyszer lakománál így szól Florehoz a torony őrzője:

– Kérj, amit akarsz, és ha hatalmamban áll, megteszem, ha addig élek is, hogy lásd, milyen igaz barátira tettél szert bennem.

– Ha igazán barátom vagy – válaszolta a királyfi –, légy a segítségemre, hogy viszontláthassam kicsiny játszótársamat, Blanscheflurt, akit a toronyban őrzöl.

A torony őrzője elkomorodott.

– Nagy dolgot kérsz, a fejemmel játszom – mondta. – Ha az emír nesztét veszi, halálok-halálával halunk mind a hárman. Ám ez egyszer szavamon fogtál, és a segítségedre leszek.

Attól kezdve, hogy ráállt a dologra, a torony őrzője egész nap egyebet sem tett, mint a fejét törte: hogyan csempészhetné be Flore királyfit a toronyba. Hallga csak, hallga, hogy mi történt! Egyszer felvirradt annak is a napja; annyi hányattatás után Florénak olyan boldogság jutott osztályrészül, amely feledtette minden szenvedését.

Éppen tavaszodott, napról napra szebben pompáztak Babilon világoskertjei. A torony őrzője nyolc öblös kosarat telerakatott rózsákkal, és az egyik kosár öblén, a rózsák alatt elbújtatta Flore királyfit; a rózsákat felküldte az emír asszonyainak a toronyba, és a legpompásabb kosarat cipelő két szolgának megparancsolta:

– Adjátok át a kosarat Blanscheflurnak: tulajdon-magának, senkinek se másnak!

Ügyesen úgy rendezték, hogy a két szolga a legszebb kosárral utolsónak lépjen a toronyba.

– Hej! – sóhajtott a torony kapujában az egyik szolga – ezeket a rózsákat alighanem hajnalban szedték.

– Haj! – válaszolt a társa – bizony alig bírom, olyan nehéz a harmattól.

Hát még, ha tudták volna, mit visznek!

Történt pedig, hogy a rózsavivő szolgák éppen akkor nem léphettek be a leány szobájába; otthagyták hát ajtajában a kosarat és egy dajka gondjaira bízta, hogy adja át Blanscheflurnak: tulajdon-magának, senkinek se másnak.

De míg a dajka a többi hét kosárral törődött, az egyik leány odalépett Flore kosarához, és kivett egy szál rózsát. Hallotta Flore a könnyű lépteket, nosza felemelkedett nagy bátran – mekkora volt azonban ijedelme, amikor Blanscheflur édes arca helyett idegen arcba tekintett. Gyorsan visszaereszkedett hát, és magárahúzta a rózsákat.

Ez a toronybéli leányka nem volt más, mint Blanscheflur legkedvesebb játszótársa – Klarissza. Bizony, a kis Klarisszának is a torkában dobogott a szíve; ám amilyen eszes, talpraesett teremtés volt, ijedelméről nem szólt senkinek.

Elégszer hallhatta, tüstént eszébe jutottak Blanscheflur keservei: hogyan adták el a rabszolgakereskedőnek, hogy Flore ne lássa többé, és hogyan került az emír palotájába, a rabnők közé.

Perdült egyet örömeiben, és futva igyekezett hozzá, hogy megvigye a hírt.

Blanscheflur meg csak búsongott magában, torony ablakában; mert már elközelgett menyegzője napja, mikor az emír asszonyává avatja. A tenger hírvivőit nézte: a sirályhad merre szálldos, mígnem szeme könnybelábadt; s piciny tenyerébe orcáit temetve, messzehírvivőknek e dalt énekelte:

*Hogy fogok elébed állni
lesz-e bátorságom?
Flore, Flore, szép királyfi
szerelmes pajtásom!*

*Két szemem kisírni, várni-
várni néma gyászban
s ringatózni hazuglári
édes áltatásban –
Flore, Flore, szép királyfi
szerelmes pajtásom!*

*Jobb lesz néked holtan látni
s nekem sírom ásnom
mintsem a nagyúr – de bárki
rabjaként alázzon
Flore, Flore, szép királyfi
szerelmes pajtásom!*

*Tűzön-vízen ától, bármi
megpróbáltatáson:
várlak, Flore, szép királyfi
szerelmes pajtásom!*

Klarissza nyájasan megszólította a szomorkodót:

– Kedves játszótársnőm, mondd, mi bánt? Nézd ezt a tenger pompás virágot, nézd a mosolygó arcokat: mindenki örül neki, csak te nem.

– Nincs a világnak annyi rózsakertje, amennyi feledtetné az én bánatomat, Klarissza. Jól tudod, közeleg a napja, nemsokára az emír menyegzőjét üli velem, és asszonyává tészen; ám én inkább meghalok, semhogy ez a szégyen megessék rajtam.

– És ha mégis tudnék vigaszt számodra?!

– Mióta Florémat nem láthatom, vigasztalan az életem.

– Hátha kihajtott azóta az a rózsa, amely keserveidben is édes mosolyt csalhat ajkadra, barátnőm?

– Égen-földön nem terem olyan rózsa.

– Jer hát szobámba; valami csudálatos rózsaszálra bukkantam, az még tán a te szíved bánatát is megvigasztalja..

De szava olyan volt, akár a falrahányt borsó. Akkor megölelte Blanscheflurt, és szemébe tekintve, Klarissza így szólt:

– Ha igazán kedves neked Flore, akit úgy szívedbe zártál, és igazán vágyódsz utána, jer velem, hadd mutassak valamit.

Felszökkent Blanscheflur – hiszen Flore nevének hallatára még a poklokra is alászállott volna! – karját nyújtotta társnőjének, és hagyta, hogy amaz átvezesse szobájába.

Hallhatta szavukat, édes beszédüket, Flore is figyelte közelgő léptüket. Alighogy a két leány átallépte a küszöböt, a királyfinak se kellett több, előpattant a rózsák alól, és egy ugrással a szoba

közepén termett. Nyomban megismerték egymást, hogy is lehetett volna másképp!

– Blanscheflur, én édes mátkám, kicsiny játszótársam!

– Flore, Flore, szép királyfi, szerelmes pajtásom!

Nem tartott egy szempillantásnál tovább – már egymás karjaiban voltak; életük legszebb napja, legboldogabb órája volt, amikor a kosár az eleven virágszállal a toronyba érkezett. A nagy örvendezéstől szóhoz sem jutottak eleintén, csak nézték-nézték egymást, igéző tükrében ártatlan szerelemnek, csodálták mosolyuk fénylését, szemük ragyogását.

Klarissza megkérdezte:

– Nos: van-e gazdagabb a földön nálad, hogyha minden szirmát megszámlálod? Ugye szép virágszál? Ilyen vidámnak se láttalak még életemben, édes barátnőm, s azt hiszem, ha nővérkéd volnék, akkor sem osztoznál rajta. Meg sem köszönöd? És ha visszavenném?! Kis hálátlan, nincs számomra egy szavad?!

– Bocsáss' meg, édes barátnőm, a boldogság kis híja eszemet vette, nemhogy szavamat. Csordultig a szívem; jól tudom, mindezt csupán az égnek és neked köszönhetem; de szükségem van titoktartó hűségedre; mert ha az emír neszét veszi, szörnyű halállal halunk.

– Édes barátnőm, hű maradok hozzád az életem árán is, és hallgatok, mintha a magam titka volna. Bárcsak a mennybélinek kegyelme adná, hogy nyomára ne jönnének soha, s halálig el nem választának egymástól!

Akkor a két gyermek átalment Blanscheflur szobájába (ott olyan mennyezetes ágy várta őket, hogy a császár is megirigyelte volna; vánkosán férfi még nem feküdt. Lepihentek, magukra húzták a selyemkárpitot) és rendre elmesélték, ami velük történt.

A két leány jól elrejtette Flore királyfit, titkukat senki sem fedezte fel; teltek-múltak a napok.

*Így éltek boldogságban
felhőtlen ég alatt,
álmuknak méze csurrant
s mézt pergetett a nap.*

*Ha nem labdáztak, nézték
tenger igézetét
s ha nem nézték a tengert,
daloltak: élni szép*

*s ha nem daloltak, itták
a kertek illatát
figyeltek a kakukkra
mit mond, hány évet ád*

*s ha nem a kakukk szólalt,
egy fűrj szállt – pitypalatty!
a törpékről meséltek
sóhajtó fák alatt*

*s amikor nem meséltek
már és a fűrj se szállt
a lány s az ifjú – álmán
egymásra úgy talált.*

*Így éltek szerelemben
s nem unták volna még
örök időkre sem – de
a forgandó kerék,*

*mely pilleként repít: jaj
ha delelőre hág!
Röptette-dobta egyre
feljebb az ifjú párt*

*oly mennyekig, ameddig
halandó ritka jut –
s most ily magadból kellett
alázuhanniuk.*

* * *

Hallga csak, hallga, amint következik. Egy napon Klarissza kora reggel átment Blanscheflur szobájába, hogy felkeltse; mert a leányoknak minden reggel meg kellett jelenniük az emír színe előtt.

– Kegyetlen Klarissza! – szolt ki Blanscheflur – már kora hajnalban elrebbented szemünkről az álom madarát?!

– Indulnunk kell az emír elé!

– Várj, előbb hadd csókolom meg még egyszer Florémat.

Blanscheflur visszafutott szerelméhez, hosszan megölelte, megcsókolta, és hogy, hogy nem – elaludt karjaiban.

„Majd csak utánunk jó” – gondolta Klarissza, és csatlakozott a leány sereghez; átvonultak a felső palotába, és megjelentek az emír színe előtt.

A nagyúr végigjártatta rajtuk tekintetét, és kedve elborult.

– Nem látjuk kertünknek legkedvesebb gyümölcsét, Blanscheflurt – mondta. – Hol marad a szép gyermek ma reggel?

– Még nem végezte be reggeli imádságát, uram – szolt Klarissza.

Ám az emír nem érte be ennyivel, és előszólította első kamarását.

– Átalmégy az Asszonyok Tornyába, s megnézed, hol marad a leány.

A kamarás átalmegy az Asszonyok Tornyába, hogy megnézzé, hol marad a leány; belép szobájába, félrehúzza muzsikáló ágyának selyemkárpitját, és – egek, mit lát: ott alszanak a szerelmesek szorosán összesimulva, mosolygón. Nézi az idegent megkövülten, a szemét sem tudja levenni róla.

„Fiú? Leány?” – tanakodik a főember tétován; mert az ifjúnak semmit sem pelyhedzik álla, lányos az orcája. Valahára otthagyja őket és visszatér urához.

– Csuda dolgot mondok, nagyúr – szol a trón előtt –, magam én mind a mai napig abban a hiszemben voltam, hogy Blanscheflurnak nincsen más játszótársa Klarisszán kívül; és ímhol egy másikkal hál, akit soha még nem láttam a toronyban.

Az emír csak hallgatja-hallgatja; majd tűzláng az ábrázatja, majd hamuszín, majd falfehér – megrémülnek, akik látják arcának színeváltozását; mígnem felpattan trónusáról.

– Hadd lám e csuda dolgot tulajdon szememmel – úgymond –,
adjátok kardomat!

Hallga csak, hallga! A menny védelmezze őket az emír
haragjától! Mit mondanak, hova menekülnek, ha egymás karjaiban
találja őket a nagyúr?!

– Meg nem foghatom, ki légyen a leány; mert nincs olyan, akit ne
ismernék asszonyaim közül! – kiáltotta haragosan az emír, mert
rosszat sejtett. Kísérete alig érte utol, oly sietve haladt felfelé a
toronyban. Belöki az ajtót, beront Blanscheflur szobájába; szétrántja
az ágy kárpitját, és kővé dermedten bámul – ő és kísérete: ott
alszanak a szerelmesek szorosán összesimulva, mosolygón,
egymásról álmodnak, és még a szívük is összedobban.

– Minden hatalmasságok, gonoszok és jók, el ne hagyjatok!

Legszívesebben álmukban ölné meg, egyetlen kardszúrással
őket; ám erőt vesz magán. Poroszlóért-pribékért kiált, és magánkívül
e szókkal támad a legédesebb álmából riadó két gyermekre:

Hamis! Hamis leányzó!

Megtévesztő szemek:

*ily ifjan már a cselhez-
csaláshoz értenek.*

Tolvaj leány! E könnyel

immár mire se mégy:

*elloptad tőlem zsenge
szerelmed örömét.*

Tolvaj fiú! Könyörgés,

hazug szó nem segít:

*te dézsmáltad hát kertünk
szentelt gyümölcseit!*

A kettőt, mint a tolvajt

pribék kötözzé meg

– a palotába vélük!

s mondjunk ítéletet.

Mi borzalmakra ébredt a két szerelmes, elképzelték! S mi minden vár még a két szerencsétlenre, hallga csak, hallga, amint következik. Florét és Blanscheflurt átkísérték a palotába, és ítélettartásra a trón elé vezették. Nemsokára az emír is megjelent; felhágott a trónra, és csupasz kardját suhogtatva, villámló szemekkel méregette Florét:

– Honnan jössz és ki vagy, merész ifjú ember? Ám légy akárki, drágán fizeted meg, amért tolvajmód a toronyba lopóztál, és fejemre hoztad e szégyent.

Magasra emelte kardját, megvillogtatta Flore feje fölött, és már-már azon volt, hogy lecsapja.

De Flore ismerte a lovagi rendtartást, és a nemes udvarok szokásait; és így szólt:

– Nem volna illendő palotádban, sem hozzád méltó, nagyúr, ha elsietnéd halálomat. De holnap összegyűlnek országodnak fő-fő emberei udvarodban: állj elő a váddal, s magam majd védekezem, ha szólalkoznom szabad.

A bátor szó és csengő nemes beszéd hallatára az emír megadta ezt a kegyet foglyának: a két gyermeket a bástyák tövébe vezették, tömlőc sötétjébe vetették.

Egész Babilon egyébről sem beszélt, mint a két szerelmesről, akiket tetten értek a toronyban: az ifjúról, aki dézsmálta az emír kertjének szentelt gyümölcsseit és a leányról, aki zsenge szerelmének örömeitől megrabolta az uralkodót. Pedig már közel volt a menyegző, kitűzve a napja, már lakodalmára az emír egybehívatta országának minden fejedelmét; és kíséretével a sok herceg és a sok-sok városbéli nép – csak úgy tódult mindenfelől az ünneplő sokaság az emír függőkertjeibe.

De bástyák tövén, tömlőc sötétjén a két boldogtalan gyermek mit sem hallott az ünneplők zsvajából. Boldogságuk elenyészett, ám szerelmükhöz hívek maradtak a megpróbáltatásban is. Sok éjszakán át virrasztottak összeborulva – mert ha a világ minden hatalmasságai összefognak, akkor sem választják el őket egymástól – sűrűn hullott a könnye Blanscheflurnak, elkeveredett Flore könnyeivel; így várták a hajnal sugarát.

Ó, a törékeny élet

– káprázat-palota!

Széthullott boldogságuk:

a menny veszett oda!

*Ó, hosszú éji óra
nem múlik soha már:
rájuk ítélő szózat
s hóhér pallosa vár.*

*Tán sírnak-keseregnek?
Zokognak is sokat
mégis, megédesíti
tört virrasztásukat*

*hogy szerelmük töretlen,
hisz mindennel dacol
s a hajnal őket együtt-
leli, mint annyiszor.*

Végül az a hajnal is eljött, amelyről azt hitték, életük utolsó napjának hajnala. Nagy sokaság tolongott a palota kertjében; már gyűltekgyülekeztek a hercegek, felálltak a trón körül a püspökök, helyükre telepedtek a bírák; mindenki együtt volt a királyoktól a koldusokig Babilonban. Akkor trónjáról fölemelkedik a haragvó emír, és a hercegekhez fordulva, mennydörgő szókkal így kezdi beszédét:

– Ti hercegek! A fejedelem szégyene legalább annyira sújt benneteket, mint uratokat; halljátok hát a gyalázatot, mely napjaimat mérgezi. Tudjátok jól, mi drágán vásároltam a leányt: aranyat százannyit adtam érte, mint amennyit nyom. Mint dédelgettem, csilingelő csengőkkel ébresztettem, muzsikáló ágyban hálattam, selyemben-bársonyban járattam! Aki mindenek tudója, az tudja csak, mily igaz szerelemmel szerettem: hogy trónomra, magam mellé szántam, feleségül – oly igaz, mint a nap ragyog az égen! S mindezért mi volt a hála?! Csúffá tett engem s szerelmemet. Ám bizalmammal együtt életét is eljátszotta! Tegnap egy idegen ifjúval találtam toronybéli hímes nyoszolyáján. Van-e bosszú, elég kegyetlen, mely kitörölheti az emléket szívünkéből, és lemoshatja fejünkről a szégyent?! Feleljetek igaz szóval, egy-gondolattal – mert

hogy életük utolsó napja ez a mai, azt szentül eltökéltem –, mi halált érdemelnek, hogy kiengeszteljék szörnyű haragomat?

Balján feláll az egyik herceg, és így szól:

– Álljanak elő a bűnösök! Halljuk, van-e mit felhozzanak maguk melegségére?!

Jobbján feláll a másik herceg, és nagy tisztességgel hajlongva, szól:

– Ugyan mit hozhatnának fel, s ha szólalnak is, van-e melegség ily szörnyű bűnre?! Urunk, az emír maga mondja, együtt találta őket a leány nyoszolyáján. Máglyán égessék meg őket! Magam így ítélek, de szívesen meghallgatom a nálam okosabbat.

– Máglyára vélük! Máglyára!

Egy-gondolattal igazat adott neki az egész udvar. Nosza két herceget nyomban elmenesztenek a két gyermekért – hoznák elő őket tömlöcükből.

Flore magánkívül volt lelkimardosásában, hogy ilyen bajba hozta édes mátkáját, kicsiny játszótársát; Blanscheflurt még tulajdon balvégzeténél is jobban gyötörte szerelmes pajtása, a szép királyfi vergődése.

– Blanscheflur! – mondta Flore szívettépő sóhajjal – én felelek haláloédért az Úr előtt. A magamét ezerszeresen megérdemlem, mivel én okoztam vesztédet; bocsásd meg a gonoszt, amit ellened vétettem, ó, bár volna hét életem, és mind a hetet odaadhatnám, hogy megmentselek!

Így beszélt a boldogtalan Flore; majd kilesvén a pillanatot, amikor a kísérő poroszlók nem néznek oda, ujjáról gyűrűt húzott le – édesanyja ajándékát – és átadta szerelmesének.

– Mindkettőnket halálra szántak; de te megmenekülhetsz, ha megteszed, amit mondok – súgta oda Blanscheflurnak. – Húzd ezt a gyűrűt az ujjadra, kövének csudálatos ereje van; megoltalmaz tűztől-víztől, hóhér pallosától, és valamig hordod, a hajad szála sem görbülhet meg.

Ám Blanscheflur tiltakozva visszatolta:

– A Mindenható megmenten meg attól, szerelmes pajtásom, hogy végignézzem haláloéd, és tovább éljek egy nappal is! Egyedül én vagyok okozója vesztédnek, mert ha én a toronyban nem vagyok,

soha nem jöttél volna Babilonba, a Héttengeren átal! Így hát méltán halok meg.

Így vitatkozott a két boldogtalan gyermek, hogy ki viselje az oltalmazó varázsgyűrűt; de sehogy sem tudtak megegyezni. Végül is, keserű fájdalmában, vad kétségbeesésében Blanscheflur elhajította; ám az egyik herceg kihallgatta beszédjüket, és a gyűrűt felemelte a porból.

Utat nyitott a sokaság a szomorú menetnek. Vajon mit gondolt a két gyermek, magán érezvén a sok vadul szikrázó ellenséges szempárt? Eleintén azt hitték, menten széttépik őket; ám nemes tekintetük visszahárította a fenekedé gyűlölséget, szenvedő szépségük irgalomra bírta a legdurvább szívet. Aki csak látta, elsíratta őket; csupán a kőszívű emír arca maradt mozdulatlan.

Ekkor a varázsgyűrűvel az ujján – mert másképp szólni sem mert volna – a herceg az emír trónusa elé lépett, és eképp forgatta a szót:

– Urunk és parancsolónk! Szent kötelességünk, hogy öregbítsük dicsőséged, ahol csak tehetjük. Ám haragod szertelensége elrettenti szívünket. Kihallgattam e két bolondos gyermek beszédét: hallani sem akarnak róla, hogy egyik a másika nélkül megmeneküljön; soha hírét nem vettük ily állhatatos szerelemnek, amellyel e két ifjú teremtés egymáshoz ragaszkodik. Ha a harag még szemed el nem homályosította, vedd szemügyre a gyűrűt ujjamon; kövének csudálatos ereje van, megoltalmaz tűztől-víztől, hóhér pallosától, és valamig hordom, a hajam szála sem görbülhet meg. Ha a harag füledbe még ólmot nem öntött, ím halljad, amit mondok:

*az ifjú a gyűrűt
a lánynak adta épp
hogy önfeláldozón így
megmentse életét*

*a lány – helyette halni –
a porba dobta le
s hívének esküdött, hogy
nem élhet nélküle!*

Nagyúr, bocsásd, ha szólott

*a szám és vétkezett:
nem jegyzett fel hasonlót
emberemlékezet*

*ki nékik meg nem adná
a mennyekkel perel
s szerelmik elragadná
nagy bűnt követne el!*

Az emír trónusa elé szólította a két gyermeket, és bár még háborgott benne az indulat, e szókkal fordult Floréhez:

– Mielőtt a halálba indulsz, honnan jössz és ki vagy, merész ifjú?
Felelj és szólalkozzál!

Flore pedig így válaszolt:

*Anyám Florénak hívott!
atyám Hispánia
dicső uralkodója
– hadra s csatáira*

*nincs hős a föld kerekjén
őhöz mértető.
Nem ő küldött, menesztvén:
epesztő, égető*

*szerelmi vágy vezérelt
– inkább halok Vele
mint tőle távol éljek
s elfogyjak Nélküle*

*ám vedd el ifjú éltem
de Blanscheflurt kíméld!
Ha fáj szépsége-kincse
mely jog szerint tiéd:*

nem tudta, mint lopóztam

*titkon tornyába fel
én voltam tőre orvul
– halált ki érdemel*

*vétesd fejem, de vérét
ne ontsd ártatlanul
s bocsásd útjára békén
bocsássad el, nagyér!*

Ám Blanscheflur itt szavába vágott, és a trón előtt lehullva, így szólt:
*Ne hallgass rá! A vétek
szegény fejemre hull!
Szólván szent esküvésnek
szavával: halld, nagyúr*

*én édesgettem-csaltam
a Héttengeren át
hívtam tudva-tudatlan
– nem hagyta von hónát!*

*De jaj, árva leány, kit
a sorsa hányt-vetett:
én a nemes királyfi
párja nem lehetek!*

*Csuklóján kötelékét
nézd: a húsába vág
oldoztasd fel – vagy tépj szét
s haljak ezer halált!*

*Én vágytam oly vadul, én
voltam ily esztelen
ám haragod, nagyúr, én
majd kiengesztelem:*

*ölj meg! de Flore éljen
s elérje otthonát!
Tiporj el! Ontsd a vérem
nagyúr, ne várj tovább!*

– Adjátok kardomat! – parancsolta az emír.

Kardját nyújtották; ő kétmarokra fogta, és így szólt:

– Elérkezett végórátok. Nem hóhérnak való e fejedelmi érzés, magam töltöm bosszúmat rajtatok.

Soha még Blanche-flur nyiladozó szépsége nem tündökölt így, soha – mint most, amikor főhajtván, a csapás elé odanyújtotta nyakát. A kard lezúgott – de Flore az utolsó pillanatban elrántotta.

– Nem úgy illik-e, hogy a férfi haljon előbb?! – szólt; azzal félretolta, maga hullott térdre, és odatartotta fejét az emír kardjának.

Ez körös-körül annyira megindította a szíveket, hogy sokan szánalmakban hangos sírásra fakadtak. Az emír szíve is felengedett lassanként, és valamiképp a jég a napon, az ő hangja is elolvadt e nagy-nagy szerelemnek hő sugarától, kivált amikor a hercegek is versengve könyörögtek kegyelemért a két bolondos gyermek számára. Blanche-flur szép lilium orcája eszébe idézte az emírnek, valaha mennyire meghatotta a leányka zsenge szépsége – kardja kihallott a kezéből, és a két gyermek állhatatos hűsége lecsillapította haragját.

Jobbján felemelkedik ekkor az egyik herceg, és így kezdi beszédét:

– Most hát láthattátok, ti többi hercegek, a hűség csodáját. Azért, ha törvényt tesztek is, a rideg betűt ti emberséggel megtöltsétek; mert önmagában véve gonosz lehet talán a tett, de egészében olyan, hogy kegyelmet érdemel. Lakoljon tehát a leánynak őrzője, aki elárulta urunkat – a tizenkettő közül egy; inkább mintsem hogy elszakítsuk egymástól e két gyermeket, kik együtt élnek, együtt halnak. Boruljunk valamennyien urunknak-parancsolónknak lábához, és kérjük, kegyelmezzen nekik!

Azon nyomban királyok, hercegek és minden főemberek a nagyúr lábához borultak, és esdekelve kérték kegyelmét. Az emír így szólt:

– Elbocsátlak benneteket, ha megnevezitek a cinkos haramiát, aki segítségetekre volt; hogy adassék hóhér kezére.

– Inkább e helyt leljem szörnyű halálomat, semhogy hűségeskümet megszegjem – válaszolta Flore. – Kegyelmezz neki is, valamiképp kettőnknek megkegyelmeztél!

Húzódózott ugyan tőle az emír; de két püspök oly igen a lelkére beszélt, hogy utoljára szavát adta Florénak – akárki volt a cinkosa, nem lesz bántódása.

Így, hogy az emír mindhármójuknak megkegyelmezett, köröskörül örömkönnnyben úszott minden szempár. A hercegasszonyok nyájas szóval megkérték Florét, mondaná el történetét. Flore elmondott rendre mindent: hogyan szakította el szerelmesétől atyjaura, a király, hogyan szedte rá Blanscheflur sírhantjával, csali-fejfájával; hogyan indult világgá, hogy megkeresse, s megérkezvén Babilonba, hogyan férközött a torony őrzőjének kegyébe. Szava végeztével Flore térdre bocsátkozott az emír előtt, és így szólt:

– Éreztetted haragod súlyát, hatalmas úr! Most hát légy keserveimnek orvosa: add vissza én édes mátkámat, Blanscheflurt!

Az emír lebocsátkozott trónjáról, odalépett, és így szólt:

– Emelkedj fel, s jertek ide mind a ketten.

Az ifjú pár elébejárult, ő pedig – balján Florét, jobbán Blanscheflurt – felvezette őket a trón lépcsőin, és mindenek hallatára így szólt:

– Megparancsolom, hogy többé soha egymást el ne hagyjátok. Ifjú, hozzád adom feleségül e leányt! Te leány, fogadd férjedül az ifjút! Annak az irgalma legyen véteitek, aki e tengernyi-tenger boldogsággal megajándékozott; azt is szánom-bánom, ha valami fájdalmat okoztam nektek.

Még ki se mondta, már jó szívvel megbocsátottak neki. Pirulva hallgatták, és örömben összeborultak, úgy zokogtak. Flore még aznap eljegyezte Blanscheflurt, az emír pedig feleségül vette Klarisszát.

*Babilonnak sokadalma
bámulta a mátkapárt
hol a színarany hajóra
s ki a kék tengerre szállt*

érkezvén Hispániába

*népe, apja, anyja sírt
ölbe vitte partra Flore
el nem hagyta Blanscheflurt*

*apja meghalt nemsokára
Flore lett az új király
telt és múlt sok édes óra
kínkeservük messzi már*

*ámde szív míg szívre dobban
– ez világon szerteszét
énekmondók őrzik Flore
s Blanscheflur történetét.*

RÜBEZAHL LEGENDÁK

I.

AZ ELRABOLT KIRÁLYLÁNY

Szilézia Parnasszusán, a Szudéták hegyvidékén él a Rübezahlnak^{17} – azaz Répacsősznek – nevezett híres hegyi szellem, békés egyetértésben Apollóval és a kilenc múzsával. A hegyi manóknak ez a fejedelme egymaga híresebbé tette az Óriáshegységet, mint a sziléziai költők együttvéve, pedig azok is sokszor megénekeltek. Rübezahlnak a föld felszínén nincs nagy birodalma; hegy vonulatok zárják körül a néhány mérföldnyi kerületű kis országát, s ezt is meg kell osztania még két uralkodóval, akik ráadásul el sem ismerik őt társbirtokosnak. De néhány öllel a termőföld vékony kérge alatt kezdődik az ő korlátlan egyeduralma, az ő osztatlan birodalma, amely nyolcszázhatvan mérföld mélyen, egészen a föld középpontjáig terjed. Olykor-olykor kedve támad a földalatti uralkodónak, hogy bejárja nagy kiterjedésű birtokait a föld belsejében, megtekintse az értékes szénvel és ércvel telt kimeríthetetlen kincseskamráit, ellenőrizze a bányászódó manók munkáját, akik részint a földalatti tűzfolyamok kitörését akadályozzák meg erős gáttakkal és zsilipekkel, részint érc-párákat lehelnek a holt kőzetekbe, és nemesfémmé változtatják azokat, évezredes vajúdság után. De hébe-hóba lerázza magáról a földalatti uralkodás gondjait, és feljön megpihenni birodalma végváraiba, az Óriáshegységbe, s ilyenkor eljátszadozik, és tréfákat űz a halandó emberekkel, mint egy jókedvű és garázda féktelenkedő, aki pusztá mulatságból halálra csiklandozza a felebarátját.

A jó Rübezahl ugyanis hasonlít a lángelmékhez, furcsa, szeszélyes a természete, kamaszosan éretlen, erőszakos, szerénytelen; büszke, hiú, állhatatlan; az egyik pillanatban szerető jó barát, a másik pillanatban már részvétlen és közönyös idegen; sokszor nagyon jóindulatú, nemes lelkű és megértő. Ellentétes tulajdonságokat egyesít magában: buta és okos, vajszívú és

köszívű, haszontalan és jóra való, konok és engedékeny – aszerint, hogy éppen milyen kedve támad, mert rabja a hangulatainak, és az első benyomások alapján ítél mindig.

Itt tanyázott Rübészahl az Óriáshegység vadonában már az ősidőkben, mielőtt még Jáfet ivadékai felköltöztek volna északra, hogy lakhatóvá tegyék a hegyvidéket. Itt űzte a félénk vadakat a zord rengetegben, egymásnak uszított medvét és bölényt, s gyönyörködött a küzdelmükben. Aztán belefáradt a vadászatokba, és megint évszázadokra visszavonult földalatti birodalmába. Amikor egyszer egy ilyen hosszú pihenő után újra feljött a föld színére, nagy meglepetéssel vette észre, hogy a vadon helyén megművelt szántóföldeket talál, meg virágzó gyümölcsöskerteket és takaros falvakat, s a kiirtott erdők helyén érik a gabona, és a szalmatetős házikók kéményeiből barátságosan száll a füst az ég felé. Birkák, tehének legelésztek a réteken, szólt a pásztorsíp a berkekből.

Annyira meglepte ez a nagy változás, hogy eszébe se jutott felháborodni a betolakodókon, akik az ő tudta és engedelmével telepedtek le a földjén. Mint afféle jóindulatú házigazda, aki elnézi a fecskéknek, vagy akár a szemtelen verebeknek, hogy fészket rakjanak az eresze alatt, Rübészahl is megtúrta országa új lakóit. Sőt, még kíváncsi is lett az emberekre, ezekre a félelmes, félig állati, félig szellemi lényekre, s elhatározta, hogy közéjük keveredik, és kikutatja a természetüket. Parasztlegénnyé változott hát, és beállt béresnek egy módos gazdához.

Kaszált, kapált, vágta a rendet, égett a keze alatt a munka, s hamarosan ő lett a falu legelső munkása; de a gazdája nemtörődöm ember volt, s még csak meg sem köszönte neki sok fáradságát és igyekezetét. Elszegődött hát a szomszéd gazdához pásztornak. Megkereste a legjobb legelőt, szépen gyarapodott a nyája, egyetlen birkája se zuhant le a szakadékba, egyet se tépett szét a farkas; ez a gazdája azonban zsugori volt, s nemhogy megjutalmazta volna húséges juhászát, hanem még kilopta a nyájából a legszebbik kost, és az árát lefogta a béréből. Otthagyta hát a zsugorit és beállt hajdúnak a bíróhoz; a tolvajok réme lett, és szigorúan őrködött az igazságra. A bíró azonban igazságtalan ember volt, úgy hajlígtatta a törvényt, ahogy jónak látta, és csúfot űzött az igazságból. Rübészahl nem akart a jogtalanságok végrehajtó eszközévé válni, megmondta

tehát a bírónak, hogy kilép a szolgálatából, mire börtönbe vetették. Innét aztán a szellemek szokott útján, a kulcslyukon keresztül kimenekült.

Ezek az első tapasztalatok nem igen tudták megkedveltetni vele az embereket. Elszontyolodva tért vissza hegyi sziklái közé; s ahogy innét újra végignézett az emberi iparkodással megszipített tájon, igazán elcsodálkozott, hogy a természet ennek a korcs fajtának adott ilyen tehetséget. Még egyszer nekivágott hát, hogy jobban megismerje az emberiséget.

Láthatatlanná válva suhant hegyen-völgyön át, belesett bokrokba, csalitokba. És ekkor megpillantott egy elragadó fiatal lányt, aki éppen fürödni készült. Az ezüstösen csillogó vízesés körül ott játszadoztak a lány társnői; beszélgettek, tréfálkoztak önfeledt és ártatlan vidámsággal. A leselkedő hegyi szellemre olyan nagy hatással volt ez a látvány, hogy még szellem voltáról is megfeledkezett, és megirigyelte a halandó embereket. A szellemek érzékszervei azonban olyan finomak, hogy nem vésődnek beléjük maradandóan a benyomások. A manókirály úgy gondolta, hogy szemének sötétkamrájában el tudja raktározni a látottakat. Fekete hollóvá változott hát, s felszállt a vízesés fölé hajló kőrisfára, hogy onnét gyönyörködjön a bájos jelenetben. De ezt nem gondolta ki elég okosan, mert kiderült, hogy hollószemmel nézve a világot, egy egércsalád sokkal jobban érdekelte, mint a fürdőző nimfák; a lélek vágyai és gondolatai ugyanis nem választhatók el soha a hozzátartozó testtől.

Még végig sem gondolta jóformán ezeket a lélektani következtetéseket, s máris helyrehozta a hibát: sietve eltűnt a bozótban, és hollóból gyönyörű ifjúvá változtatta magát. S úgy látszik, csakugyan ez volt a helyes módszer, mert egyszerre olyan érzések fogták el, melyekről eddig sejtelve sem volt. Nyugtalan lett, ellenállhatatlan vágy hajtotta a vízesés felé, de vissza is tartotta valamilyen szégyenkezés, nem akart ebben az alakjában odamenni a szépséges leányzóhoz, nem akart kitörni a bozótból, ahonnét leselkedett.

A gyönyörű nimfa a sziléziai fáraó leánya volt, aki abban az időben az Óriáshegység vidékén uralkodott. A szép királykisasszony gyakran kóborolt udvarhölgyeivel a hegyek közt, a réteken, a

berkekben, virágot, gyümölcsöt, illatos növényeket szedegetve, és ha melegen tűzött a nap, szeretett megfürödni a szikláról alázuhogó vízesés hűs forrásvizében. A hegyi szellem pedig, mióta a szerelem varázsa megigézte, nap-nap után türelmetlenül várta a bájos fürdőző társaságot.

A királylány sokáig késlekedett, de végre aztán egy forró nyári délben megint rászánta magát, hogy a kíséretével együtt fürödni menjen a vízeséshez. De ahogy odaértek, szemük-szájuk elállt a csodálkozástól. Minden megváltozott. A durva sziklák sima márvánnyal és alabástrommal voltak bevonva, a vízesés nem zuhogott alá vadul a meredek kőfalról, hanem szelíden csobogott lefelé sok-sok lépcsőkövön, egy nagy, széles márványmedencébe, melynek a közepén szökőkút szórta szanaszét a sugarát. A medencét lilium, jázmin, nefelejcs és száz meg száz másféle, szebbnél szebb virág vette körül. A vízesés két oldalán kettős bejárat nyílt egy káprázatos barlangba, melynek a falait és bolthajtásait színes kristályokból kirakott mozaikkal borították, hogy csak úgy csillogott és szikrázott minden. Üdítő italok, pompás ételek várták az érkezőket.

A királykisasszony sokáig szótlan álmélkodással nézte csak mindezt, nem akart hinni a szemének, s nem tudta, maradjon-e, menjen-e. De Éva anyának lánya volt ő is, s nem bírt ellenállni a kívánságának, hogy közelebbről is megnézze ezt a sok gyönyörűséget, és hogy megkóstolja a pompás gyümölcsöket. Miután udvarhölgyeivel együtt mindent alaposan megnéztek, és mindent megkóstoltak, kedve támadt megfürödni a medencében. Megparancsolta a lányoknak, hogy vigyázzanak, nehogy valaki meglesse a bozótból, aztán a medencéhez indult.

De alighogy átlépte a sima márványperemet, máris elnyelte őt a medence. Olyan hirtelenséggel ragadta lefelé a víz, hogy társnői el sem tudták már kapni aranyszőke haját. eltűnt a feneketlen mélységben. Lett nagy sírás-rívás, jajveszékelés a kisasszonyok között, rémülten tördelték hófehér kezüket, kétségbeesetten futkostak fel-alá a márványmedence körül, mégsem merték utána vetni magukat a kútba, kivéve az egy Brunhildát, a királylány legkedvesebb játszótársát, aki bátran beleugrott a vízbe, vállalva

szeretett úrnőjének a sorsát. De felvetette a víz, mint a parafadugót, s akármit is csinált, nem tudott elmerülni.

Nem volt mit tenniük, el kellett mondani a királynak leánya szomorú végzetét. Hazafelé menet találkoztak is vele, éppen vadászni indult, s ahogy meghallotta a történeteket, megszagatta a ruháját bánatában, levette fejéről aranyos koronáját, eltakarta arcát bíborpalástjával, és hangosan sírt, zokogott, hogy ilyen szerencsétlenül járt az ő szép Emma lánya.

Aztán a vízeséshez sietett, de addigra már megszűnt ott minden varázslat, s csak a vad természet fogadta. Márványnak, ragyogásnak, csodabarlangnak nyoma se volt. A jó királynak szerencséje eszébe se jutott, hogy esetleg egy kóbor lovag csábította el az ő szép Emmáját, mert akkoriban még nem volt szokás elcsábítani a lányokat. Elhitte hát, amit az udvarhölgyek meséltek, és megnyugodott abban, hogy nyilván Thor, Wothan, vagy valamelyik másik germán isten ragadta el a lányát. Folytatta a vadászatot, és hamarosan megvigasztalódott; mert a földi királyok voltaképpen semmin sem tudnak bánkódni, csak a koronájuk elvesztésén.

Ezalatt a gyönyörű Emma megérkezett a manók fejedelmének birodalmába. Mert a színpadias elmerülés csupán szemfényvesztés volt: Emma kíséretét akarta megtéveszteni vele a hegyi szellem, aki közben egy csodálatos földalatti palotába vezette a szép királylányt. Ehhez foghatót Emma még soha életében nem látott. Végül egy kényelmes kereveten találta magát, ahogy magához tért; s egy rózsaszínű selyemköntös volt rajta, égszínkék övvel.

A kastélyt három oldalról mesés függőkert vette körül, csodás virágok és gyümölcsfák közt, ezer meg ezer énekesmadár dalolt benne. Itt sétálgattak kettesben, s a manókirály le nem vette a szemét Emmáról, és olyan boldogság töltötte el, mint még soha életében, pedig megszámlálhatatlan évmilliók óta élt már; de hát most volt először szerelmes.

A szépséges Emma azonban nem érzett ilyen boldogságot. Titkos bánat gyötörte a szívét, hiába igyekezett őt felvidíteni a hegyi szellem. Úgy látszik, gondolta magában a manókirály, úgy látszik, az ember fia, de kivált az asszony lánya társaslény, akár a méhek meg a hangyák. A szépséges halandó fehérnép szórakozásra vágyik. Egy

férfi hosszabb időre nem elegendő társaság neki. Kinek meséljen akkor a kisasszony? Kinek mutogassa a szép ruháit? Kivel tanácskozzék, és ki legyezgesse a hiúságát?

Nem sokat tűnődött hát a manókirály, hanem fogta magát, és kirohant a szántóföldre, kihúzott egy tucat répát, berakta egy kosárba, s visszavitte a szép Emmának, aki a lombok alatt bánatosan tépdeste egy rózsa szirmait.

– Te, föld legszebb leánya – mondta neki –, ne búslakodj tovább, és ne érezd magad elhagyatottnak az én házamban. Itt hozom a boldogságot, ebben a kosárban. Érintsd meg ezzel a tarka vesszővel a föld termékeit, és abban a szempillantásban olyan alakot öltenek, amelyet kívánsz.

S azzal magára hagyta a királylányt.

A szép Emma habozás nélkül kinyitotta a kosár fedelét, és a varázspálcával az ő kedves Brunhildáját hívta.

– Brunhilda, édes Brunhilda, jelenj meg!

És lám, Brunhilda máris ott termett a lábainál, átölelte a térdét, örömkönnyeket sírt az ölében, szeretettel becézte, cirógatta, ahogy szokta. Annyira hasonlított az igazi Brunhildához, hogy a szép Emma nem tudta, varázslat történt-e, vagy csak a szeme káprázik. Kézen fogta legkedvesebb játszótársát, és boldogan bejárták együtt a kertet, a palota termeit, mindent megmutogatott Brunhildának, s végül eljutottak az öltözőszobájába. Itt aztán a rengeteg ruha, öv, kendő felpróbálása estig tartott, és Brunhilda olyan meglepő jó ízlésről tett tanúságot a női cicomák terén, hogy még ha csupán egy répának köszönhette is a létezését és képességeit, tagadhatatlanul ékessége volt nemének.

A kutató kedvű manókirály el volt ragadtatva értékesnek vélt felfedezéseitől, hogy milyen nagyszerűen kitanulta a női lelket és az emberi természetet. A gyönyörű Emma vidámabb, szebb és boldogabb volt, mint valaha. A többi répából udvarhölgyeit varázsolta elő, a szép hajadonokat, a két utolsóból pedig egy ciprusi cicát, meg egy kedvesen ugrándozó Béni kutyát. Berendezte megint a régi udvartartását, és minden kívánsága teljesült, még mielőtt kimondta volna, s reggeltől estig folyt a vidám tánc, ének, társasjáték, szólt a hárfá a manókirály háremében.

Egy kis idő múlva azonban Emma azt vette észre, hogy társnőinek fakulni kezd az arca. Látta a tükörben, hogy az ő arca olyan, mint a fészlő rózsabimbó, a többieké pedig hervatag, mint a fonnyadt virág. Hiába erősködtek, hogy nagyon jól érzik magukat, napról napra sápadtabbak és bágyadtabbak lettek, s lassacskán egészen kialudt a fiatalságuk tüze.

Egy szép reggel, amikor Emma vidáman, frissen, egészségesen felébredt, és jókedvűen benyitott a lányokhoz, rémülten visszadöbrent a küszöbön. A szobában egy csomó reszketeg, botra és mankóra támaszkodó, köhécselő, magatehetetlen vénasszony fogadta. Béni kutya elnyúlva hevert a földön, a doromboló ciprusi cica pedig már mozdulni is alig tudott a vénségtől.

A királykisasszony kirohant a szobából, és kiáltozva hívta a manók fejedelmét, aki meg is jelent azonnal.

– Gonosz szellem – fakadt ki haragosan Emma –, hát már ártatlan életem egyetlen örömét is sajnálok tőlem? Nem elég ez a sivár elhagyatottság, most még azzal is gyötörsz, hogy kórházzá akarod változtatni? Azonnal add vissza a lányaim szépségét és fiatalságát, mert máskülönben örökre meggyűlöllek!

– Te, föld legszebbik leánya – felelte a hegyi szellem –, ne haragudj rám olyasmért, amiről nem tehetek. Minden hatalmammal téged szolgállok, de ne kívánj tőlem lehetetlent. A természet erői szót fogadnak nekem, az alapvető törvényeiket azonban nem tudják megváltoztatni. A répák rövid életűek, s ha a varázsvessződdel át is tudad alakítani őket, mégis kiszáradtak, elszállt belőlük az életerő. De azért ne búsulj, szerelmem, minden rendbejön majd. Hozok neked egy másik kosár répát, és újra elővarázsolhatod a barátnőidet. Ezeket most add vissza a természetnek, és a kertben majd megtalálod az új kosarat.

A manókirály elment, Emma pedig a varázsvesszővel megérintette a ráncos öregasszonyokat, mire valamennyien répává zsugorodtak. A fonnyadt répákat kidobta a szemétkébe, aztán keresni kezdte a kertben a tele kosarat.

Járt-kelt ide-oda szökdécselve a puha pázsiton, de sehol sem találta az ígért répákat. Végül így szólt a büntudatos hegyi szellemhez:

– Becsaptál! Hol a kosár? Egy órája keresem már hasztalan.

– Szívem egyetlen szerelme – felelte a manók fejedelme –, bocsásd meg nekem a könnyelműségemet. Nem tudom betartani az ígéretemet! Bejártam az egész környéket, hogy répát szedjek neked, de nincs már egy szem se, mert a világban most tél van, mialatt itt tovább nyílnak a virágok, mert te közöttük jársz. Várj meg türelemmel három holdtöltét, s akkor majd újra játszatsz kedvenceiddel.

A szép Emma azonban végig sem hallgatta a manókirály szavait, hanem hátat fordított neki, és bezárkózott a szobájába. A hegyi szellem pedig a legközelebbi hetivásáron vett egy szamarat, egy nagy zsák répamagot akasztott a szamár hátára, és bevetett vele egy jókora darab földet. Megbízta a manóit, hogy melegítsék földalatti tűzzel a vetését, mint melegházban szokás az ananászpálántákat.

A répatábla szépen fejlődött, és jó termést ígért. A gyönyörű Emma minden áldott nap kijött ide a szántóföldre, mert itt jobban érezte magát, mint a pompás kertben az aranyalmák közt. Búzavirág színű kék szeme azonban bánatos volt, a legszívesebben a kis fenyőerdőben üldögélt, a patak partján, virágokat dobálva a vízbe, ami igazán annak a jele, hogy szerelmi bánata volt.

A hegyi szellem tudta jól, hogy hiába igyekszik beférkőzni a szép Emma szívébe. De azért konok kitartással teljesítette továbbra is a királylány minden kívánságát, mert azt remélte, hogy majd csak megkedveli őt. Nem tudta, hogy Emma szíve már másé.

A szomszéd vár ura, a fiatal Ratibor herceg lángoló szerelemmel szerette a szép Emmát, a szerelme viszonzásra is talált a lánynál. Már az esküvőjük napját is kitűzték, amikor a királylány eltűnt. A szörnyű hír majdnem az eszét vette Ratibornak. Kóborolni kezdett magányosan a hegyek közt, menekült az emberek elől, a szikláknak panaszolta el boldogtalanságát. A szép Emma pedig szenvedett a hegyi szellem fogságában, de nem árulta el érzelmeit.

Nagyon régen tervezgette már magában, hogyan tudna megszökni innét, s most aztán néhány átvirrasztott éjszaka után kigondolta a módját.

Közben megjött a tavasz, s a földalatti tűzzel melegített répák kezdtek megérni. Emma ki-kihúzott egyet a földből próbaképpen,

aztán egy szép nap az egyiket méhecskévé változtatta a varázsvesszejével, hogy üzenetet küldjön vele a szerelmesének.

– Repülj, repülj méhecském, menj el Ratiborhoz, és zümmögd a fülébe lágyan, hogy Emma csak érte él, de a hegyi szellem fogságában tartja – mondta neki.

De alig repül el a méhecske, egy fecske máris bekapta, és lenyelte üzenetestül. Emma most szöcskét varázsolt az egyik répából, és arra bízta az üzenetet. A szöcske sietve elugrándozott, de arra jött egy gólya, és bekapta, megette üzenetestől.

A szép Emma azért nem csüggedt el, és harmadszorra szarkát varázsolt elő.

– Szállj, szállj madárkám – mondta neki –, repülj fáról fára, amíg meg nem találod Ratibort, a jegyesemet. Mondd el neki a rabságomat, és add át az üzenetemet: mához három napra várjon engem lóval és emberekkel Maienthalban, a hegyek lábánál, és védelmezze meg a menekülőt.

A szarka sietve elszállt. Ratibor herceg, akit a tavasz még búbánatosabbá tett, egy nagy tölgyfa alatt üldögélt éppen, és Emma nevét suttogta, amikor egyszerre egy ismeretlen hang megismételte az imádott nevet. Ratibor csodálkozva és haragosan nézett körül, míg végre észrevette a szarkát. Már éppen el akarta kergetni, de aztán figyelmes lett a szavaira. Megértette az üzenetet, felderült az arca, és sietett haza a várába, hogy Emma kívánsága szerint előkészítse a menekülést.

A gyönyörű Emma közben ravaszul kitervezte a szökését. Nem gyötörte tovább a manókirályt hidegségével, sőt, a pillantása azt mutatta, hogy a szíve meglágyult. A hegyi szellem szerelme újult erővel lángolt fel, és komolyan reménykedni kezdett.

Másnap napkeltekor Emma úgy felcicomázta magát, mintha bálba készülne. Csodás ékszerei ragyogtak, tündököltek a nyakán, a karján, a hajában, az ujjain. A manók fejedelme szerelmes szavakkal fogadta, és kérve kérte, hogy mondja ki végre az igent. A szép Emma azonban elhúzódott tőle, és így szólt:

– Ó, nem érted te az én könnyeimet. A szívem viszonzza a szerelmedet, csak hogy te szellem vagy, nem öregszel meg soha, a földi szépség pedig olyan, mint a virág: elhervad. Attól félek hát,

hogy ha megszűnik a szépségem varázsa, te nem szeretsz majd többé.

A manókirály így felelt:

– Tedd próbára a szerelmemet, és én bebizonyítom majd az állhatatosságomat.

– Jól van hát – mondta a ravasz Emma. – Eredj ki a szántóföldre, és számold meg a répákat. Azt akarom, hogy menyegzőnkön ott legyenek az udvarhölgyeim is. De vigyázz, jól számolj! Eggyel se tévedj, mert ez lesz a te húséged próbája.

A manókirály nem szívesen hagyta ott szépséges mátkáját, de mégis szót fogadott. Rohant ki a szántóföldre, és ugrándozni kezdett ide-oda a répák közt, számolta őket. Hamar elvégezte a feladatát, de a biztonság kedvéért még egyszer utánaszámolt. Másodsorra nem egyezett az eredmény. S így ment ez minden újabb számolásnál, mert egy szép arcocska a legnagyobb matematikust is megzavarja.

Emma pedig, ahogy magára maradt, elővett egy répát, és pompás felnyergelt paripává változtatta. Felpattant a hátára, és vágatni kezdett hegyen-völgyön át, Mäienthalba, ahol Ratibor herceg már nyugtalanul várta. Amikor megérkezett, boldogan vetette magát Ratibor karjaiba.

A manók fejedelme közben úgy elmerült a számolgatásba, hogy se látott, se hallott.

Végre nagy nehezen sikerült megszámolnia a répákat, kicsit-nagyot egyaránt. Elégedetten sietett vissza szerelméhez, de hűlt helyét találta. Tűvé tette érte az egész palotát, a kert minden sarkát, de hiába. Rosszat sejtve levetette emberi testét, mint egy ruhát, felszállt a magasba, s ekkor meglátta Emma lovát, amely éppen átlépte a határt.

Gyorsan összemarkolt néhány felhőt meg egy villámot, és a szökevények után hajította. A villám azonban csak egy ezeréves fába csapott bele a határon, Emmán és Ratiboron már nem fogott a manókirály bosszúja. A viharfelhők a hegyeken túl enyhe párává foszlottak szét.

A hegyi szellem elpanaszolta hát szerelmi bánatát a szeleknek, kitombolta vad indulatait, aztán visszatért a palotájába. Kiment a függőkertbe, de a virágok, aranyalmák csak még jobban elszomorították – nézte a hűtlen Emma lábnyomát a porban, észébe

jutott minden, s alig bírta elviselni fájdalmát, úgy összeszorult a szíve. Aztán leszállt birodalma mélyére, a föld középpontjáig, keserűséggel és embergyűlölettel a szívében.

Ezalatt Ratibor herceg biztonságba helyezte gyönyörűséges Emmáját. Nagy pompával visszavitte apja várába, megtartották a kézfogót, megosztotta vele trónját és hercegségét, s megalapította Ratibor városát^[18], amely még ma is az ő nevét viseli. Az elrabolt királylány különös kalandja és bátor szökése pedig szájról szájra járt, történetét ismerte az ország apraja-nagyja, különösen a hölgyek tanultak sokat Emma ravaszságából, és az ő nyomdokain gyakran küldték el fölösleges udvarlóikat répát számolni. A környék lakói pedig, akik nem tudták a hegyi szellem igazi nevét, csúfnevet találtak ki neki, és Rübészahlnak, azaz Répaszámoló királynak, vagy röviden csak Répakirálynak nevezték el.

II.

A KÖLCSÖNKÉRT SZÁZ TALLÉR

Rübészahl az incselkedéseivel sok bajt, kellemetlenséget okozott az embereknek, s volt úgy, hogy kárpótolta őket érte, de volt úgy is, hogy nem. Néha pusztán rosszindulatból gonoszkodott, és azt sem nézte, gazember-e az áldozata, vagy jóra való polgár. Magányos vándorokhoz csatlakozott, letért velük az útról, s amikor eltévedtek, egy szakadék mélyén vagy egy ingovány közepén faképnél hagyta őket, és sátáni nevetéssel eltűnt. Máskor meg halálra rémítette az ijedős kofaasszonyokat: nemlétező, iszonyatos állatok alakjában jelent meg előttük, s ennek az a mulatságos tévedés lett a következménye, hogy Rübészahl személyében egy új európai állatfajtát iktattak a természetrajz-könyvekbe – egy leopárdszerű állatot, amely a sziléziai hegyekben tanyázik, és a tejeskofáknak gyakran megjelenik. Sokszor megbénította az utazók lovát, hogy az egy tapodtat sem tudott továbbmenni, vagy eltörte a kocsi kerekét, esetleg a szemük láttára egy-egy óriási sziklát gördített az útra. Gyakran láthatatlan erő feltartóztatott egy üres kocsit, hogy hat ló sem tudta megmozdítani, s ha a kocsis mérgében valami sértőt mondott Rübészahlnak, ez a láthatatlan kéz jól megbotozta.

Egyszer egy jólelkű öreg pásztorral ismerkedett meg Rübészahl, sőt össze is barátkozott vele. Szívesen hallgatta jelentéktelen

történeteit élete folyásáról, de az öreg mégis megjárta vele végül. Egy alkalommal ugyanis Rübezahl kertje mellett legeltette a nyáját, s néhány birkája áttörte a sövényt, és a kert fűvét kezdte legelni. A hegyi szellem olyan dühbe jött ezen, hogy ráijesztett a nyájra, az állatok hanyatt-homlok elmenekültek, nagy részük a szakadékba zuhant, és odaveszett. Az öreg pásztor pedig úgy kétségbeesett, hogy nemsokára meg is halt bánatában.

Egy schmiedebergi orvos, aki fűvészkedni járt az Óriáshegységbe, kérkedő fecsegésével jól elmulattatta a manók fejedelmét, anélkül, hogy tudta volna. Rübezahl hol mint favágó, hol mint utazó csatlakozott hozzá, és hallgatta hencegését csodálatos gyógykezeléseiről. A favágó olykor felhívta az orvos figyelmét valamilyen gyógynövényre, de a tudós férfiú fölényesen leintette:

– Aki favágó, az vágjon fát, de ne tanítson egy orvost. És ha már olyan nagyon értesz a növénytanhoz, akkor mondd meg nekem, mi volt előbb: a makk vagy a tölgyfa?

Rübezahl így felelt:

– Nyilván a tölgyfa, mert az termi a makkot.

– Te bolond – mondta erre az orvos –, hát akkor miből nőtt az első tölgyfa, ha még nem volt magja?

– Úgy látom – felelte a favágó –, hogy ez egy fogas kérdés, és nem elég hozzá az én tudományom. De én is kérdezek egyet kegyelmedtől: kinek a birtoka ez, ahol most állunk, a cseh királyé vagy a hegyi szellemé?

Az orvos nem habozott a felelettel:

– Az én uramnak, a cseh királynak a földjén állunk – mondta. – Mert Rübezahl nem létezik, csak agyém és mumus, amivel a gyerekeket szokták ijesztgetni.

Még el sem hangzottak jóformán ezek a szavak, s a favágó máris szörnyű óriássá változott, villámokat lövellt a szeme, durván megragadta az orvost, és ráförmedt:

– Itt áll előtted Rübezahl, hogy megcáfoljon, de úgy, hogy eltörjenek a csontjaid.

S azzal galléron ragadta az orvost, vonszolni kezdte fákon, sziklákon át, dobálta, rángatta, mint az ördög Faustus doktort, s végül kiütötte a félszemét és otthagya. Nem is jött többet gyógyfüveket szedni az orvos Rübezahl hegyei közé.

Ilyen könnyű volt eljátszani Rűbezahl barátságát – de megnyerni is könnyen lehetett. Egy rechenbergi parasztnak, akit gonosz szomszédja elárvereztetett, az utolsó tehenét is elvitték, s nem maradt egyebe, mint egy agyongyötört felesége meg a hat gyereke, akikből néhányat szívesen odaadott volna utolsó jószágja helyett. Volt ugyan két erős karja, de ezzel még nem tudta eltartani a családját.

– Száz tallér kirántana bennünket a bajból – mondogatta elkeseredett feleségének. – Elmehetnénk más vidékre gazdálkodni, távol ettől az összeférhetetlen szomszédtól. Gazdag rokonaid élnek a hegy túlsó oldalán, szerencsét próbálok velük, hátha megesik rajtunk a szívük, és kölcsönöznek annyit, hogy talpraállhassunk.

Az asszony helyeselt neki, de csak egészen halkán, és csak azért, mert ő sem tudott okosabbat kitalálni. A gazda jókedvűen elbúcsúzott tőle, egy karéj kenyeret tett a tarisznyájába, és útnak indult. Fáradtan és porosán érkezett meg estére a faluba, ahol a gazdag rokonok laktak; de szóba sem álltak vele, szállást sem adtak neki. Hiába panaszkolta el sírva a balsorsát, a szívtelen, zsigori rokonok még neki tettek szemrehányást, és ilyeneket mondtak:

- Ki mint vet, úgy arat.
- Addig nyújtózkodjál, ameddig a takaród ér.
- Ki mint veti ágyát, úgy alussza álmát.
- Mindenki a maga szerencséjének kovácsa – mondta a negyedik.

Szidták, elmondották lustának, mihasznának, s végül kidobták mindenhonnét. Csalódottan és szó nélkül hagyta ott őket, s mivel szállásra sem volt pénze, az éjszakát a szabad ég alatt töltötte, egy szénakazal tövében.

Hazafelé menet végképp elkeseredett. Két napját elvesztegette hiába, s itt áll éhesen, elcsigázva, vigasz és remény nélkül. Még egy falat kenyeret sem tud adni éhező gyerekeinek, ha hazaér majd. Mit tegyen?

De ahogy vízbe fúló az utolsó szalmaszálban is megkapaszkodik, a kétségbeesett Veitnak hirtelen az a gondolata támadt, hogy a hegyi szellemhez fordul segítségért. Sok hajmeresztő történetet hallott már róla, és azt is tudta, hogy büntetlenül nem nevezheti a

gúnynevéen, Rűbezahlnak. Felkészűlt hát arra, hogy a manókirály alaposan eldöngeti majd, és torkaszakadtából elkiáltotta magát:

– Rűbezahl! Rűbezahl!

Abban a szempillantásban megjelent egy kormos szénégető, derékig érő vörös szakállal, villogó szemmel, s egy nagy doronggal a kezében, hogy a csűfolódót megbűntesse.

– Rűbezahl úr – szűlt a megréműlt Veit –, bocsásson meg, kérem, ha helytelenűl szűlítottam, de hallgasson végig elűbb, aztán tegye, amit jűnak lát.

Az alázatos hang kissé megnyugtatta a manókirályt.

– Hallod-e, te férgecske – mondta –, hogy merészelsz engem háborgatni? Tudod-e, hogy az életeddal jűatszol?

– Uram – felelte Veit –, kétségbeesésemben fordultam kegyelmedhez, mert könnyen teljesítheti a kérésemet. Adjon nekem száz tallért kölcsűn; három év műlva visszafizetem a szokásos kamatokkal egyűtt, becsűletemre mondom.

– Hát minek nézel engem, te bolond? – fortyant fel a hegyi szellem. – Nem vagyok én uzsorás, hogy kamatra adogassak neked kölcsűnt. Fordulj a barátaidhoz, és hagyj nekem békét.

– Jaj, uram – mondta a szegény Veit –, az embereknél vége a barátságna, ha pénzrűl van szű!

S azzal elmesűlte szomorű tűrtűnetét. A manók fejedelme nagyon meghatűdott rajta, de ettűl függetlenül is, olyan meglepű és újszerű volt neki ez a kölcsűnkérés, hogy nem utasította el a szegény Veitűt.

– Gyere hát velem – mondta, s azzal egy műly vűlgyben egy sziklához vezette, melyet sűrű bozűt fedett.

Veit csak nagy fáradsággal tudta követni a hegyi szellemet, és félve lépett be a koromsűtét barlangba. Sok embert megrűfált már Rűbezahl, s Veit nem tudta, milyen sors vár rá. Nagyon megűrűlt, mikor a teremmė kiszűlesedű barlangban meglátott végre egy kis fűnyt, meg egy nagy fazekat, színűltig telve ezűst tallėrokkal.

– Vėgy belűle, amennyire szűksűged van – mondta Rűbezahl –, csak elűbb írj alá egy elismervėnyt.

Veit kiszűmolt pontosan száz tallert, amire oda sem figyelt a manókirály, aztán megírta az adűsságlevelet, és átadta Rűbezahlnak.

– No, barátom – mondta a hegyi szellem –, hát használd okosan a pénzt, és ne felejtse el, hogy adósom vagy. Jegyezd meg jól a barlang bejáratát, és három év múlva hozd ide vissza a pénzt, a kamatokkal együtt. Szigorú hitelező vagyok, ha nem fizetsz idejében, erőszakkal behajtom rajtad.

A becsületes Veit kezét adott rá, de nem esküdött a lelke üdvösségére, ahogy a könnyelmű adósok szokták.

Boldogan sietett haza, nyomorúságos viskójukba. A gyerekei, amint meglátták, kenyérért kezdtek rimánkodni. Felesége a sarokban sírdogált, és reménykedni sem mert, mint a kislelkű emberek. Veit vidáman üdvözölte az asszonyt, és megkérte, hogy rakjon tüzet, mert darát és kölest hozott, amiből jó vacsorát főzhetnek. Aztán így számolt be a történetéről:

– Jószívű emberek a rokonaid. Rögtön megismertek, szállást adtak, nem gúnyolódtak velem, hanem kinyitották a szívüket és a pénztárcájukat. Száz tallért kaptam tőlük.

Nagy kő esett le a szegény asszony szívéről, és roppant büszke volt a rokonaira.

Ennyi sok nyomorúság után Veit elnézte a feleségének ezt a kis hiúságot, de amikor sehogyan sem akart vége szakadni a rokonok dicséretének, így szólt:

– Hallottam tőlük egy jó közmondást: Ki mint vet, úgy arat. Fogjunk hát neki a munkának, mert három év múlva kamatostól kell visszafizetni a pénzt.

Vett egy lánc földet meg egy jó kaszát, szántott, vetett, aratott, egyre több és több földje lett, s lassacskán jómódú gazdának számított a vidéken. A harmadik nyáron már egy szép birtokot vásárolt, amely komoly jövedelmet hozott.

Elérkezett a fizetés napja. Veitnak már annyi félretett pénze volt, hogy bőven futotta az adósságra. Meghagyta a feleségének meg a gyerekeinek, hogy öltözzenek ünneplőbe, befogatott, és így szólt:

– Elmegyünk a gazdag rokonokhoz, megadom nekik az adósságomat, és megköszönjük, hogy segítettek nekünk talpraállni.

Az asszonynak tetszett a dolog, még jobban kicsípte magát, hogy a gazdag rokonok ne szégyenkezzenek majd miattuk. Aztán a négylovas kocsijukon megindultak az Óriáshegység felé.

Veit egy mély útnál megállította a kocsit, mindnyájan leszálltak, s megparancsolta a kocsisnak, hogy menjen tovább, amíg három hársfához nem ér, ott kösse ki a lovakat, és várja meg őket, mert van itt egy szép kis gyalogösvény, s ők sétálnak egyet. Aztán megindult a feleségével és a gyerekeivel együtt a sűrű bozótba.

Jobbra-balra kémlelt; az asszony már azt hitte, hogy megbolondult, amikor hirtelen megszólalt:

– Te persze azt hiszed, asszony, hogy a rokonaidhoz megyünk. No, hát megmondom őszintén, hogy nekem ahhoz semmi kedvem nincs. Amikor nyomorúságomban hozzájuk fordultam segítségért, szívtelenül csúfot üztek belőlem, és kidobtak a házukból. Az a gazdag rokon, akinek mindent köszönhetünk, aki pénzt adott kölcsön becsületszóra, az itt lakik. És tudjátok-e, hogy ki a mi hitelezőnk? A hegyek ura, Rübezahl.

A felesége meg a gyerekei, akik már sok-sok szörnyűséget hallottak Rübezahlról, halálra rémültek, hogy most találkozniuk kell vele. Veit elmesélte részletesen találkozásukat, aztán így szólt:

– Hát én most elmegyek a barlangba, hogy megfizessem a tartozásomat, és megpróbálom majd rábeszélni Rübezahlt, hogy idejöjjön hozzátok. Ne féljetek tőle, hiszen jót tett velünk, s biztosan örül, ha ti is megköszönitek neki. Hoz majd nektek aranyalmát és mézeskalácsot.

Azzal eltűnt a sűrű bozótban, és hamarosan elérte a sziklafalat, melyet azonnal megismert, de barlangnak és bejáratnak nyoma sem volt. Előszedte a pénzestarisznyát, csörgette a tallérokat, s olyan hangosan kezdett kiabálni, ahogy csak a torkán kifért:

– Hegy szelleme! Hegy szelleme! Gyere, és vedd át ami a tiéd!

Rübezahl azonban láthatatlan maradt, senki nem válaszolt.

A becsületes Veit kedvetlenül ment vissza a feleségéhez és a gyerekeihez. Nagyon bántotta, hogy nem adhatta meg az adósságát. Törte a fejét, mitévő legyen, s végül így szólt:

– Lesz, ami lesz, én a csúfnevén szólítom a hegy szellemét. Lehet, hogy megharagszik és elver, de legalább előjön.

S azzal már kiabált is lelkendezve:

– Rübezahl! Rübezahl!

A felesége szerette volna elhallgattatni, de nem hagyott fel a kiabálással, amíg a legkisebbik fia reszketve meg nem szólalt.

– Ott a fekete ember, ott bujkál a fák közt!

A gyerekek riadtan bújtak össze, de Veit hasztalan nézelődött mindenfelé, csak a fák árnyékát látta. Hiába volt hát minden, Rűbezahl nem mutatkozott.

Visszamentek az országúira, és ballagtak tovább, a három hársfa felé. Hirtelen könnyű szél kerekedett az erdő felől, hajlítgatta a karcsú nyírfákat, rázta a tölgyek lombját, leveleket, fűcsomókat sodort maga előtt az úton, porfelhőt kavart. A gyerekek már rég elfelejtették Rűbezahlt, és jókedvűen ugrándoztak. Most messziről egy papírszeletet hozott a szél, s a legkisebbik fiú nagy vadászatot rendezett, hogy elfogja, de a szél mindig elkapta az orra elől, és továbbvitte; a fiúcska végül rádobta a kalapját, s így sikerült elfognia. Szép tiszta árkus papírnak látszott, az apja el akarta hát tenni, mert takarékos ember volt. De amikor kisimította, azt látta, hogy a tulajdon adósságlevelét tartja a kezében: felülről be volt szakítva, és ráírva: „Kifizetve”.

Megrendülve, nagy örömmel fordult a feleségéhez:

– Feleségem és gyerekeim, örüljetek. Jótevőnk látott minket, és hallotta a köszönetünket. Itt volt láthatatlanul és tudja, hogy Veit becsületes ember. Most már semmi nem nyomja a szívemet, boldogan térhetünk haza.

Az egész család sírt örömében, aztán az asszony kérésére elhatározták, hogy meglátogatják a gazdag rokonokat, hogy megszégyenítsék őket. Beültek a kocsiba, és estére megérkeztek a ház elé, ahonnan három évvel ezelőtt Veitot elkergették. Jókedvűen bekopogtak, de egy vadidegen ember nyitott ajtót. Tőle tudták meg hogy az egyik rokon meghalt, a másik tönkrement, a harmadik elköltözött. Egyik sem volt már található a faluban, ahol olyan gonoszul bántak Veittal. Megszálltak hát éjszakára a fogadóban, másnap hazatértek, és Veit a halála napjáig becsületes, köztiszteltben álló ember maradt.

OSZTRÁK MESÉK

A KIRÁLYÁ LETT PÁSZTOR

Élt valamikor egy parasztember házában egy szegény árva fiú. Nem volt neki sem anyja, sem apja. Úgy hívták: Rudolf. Amikor tizenöt éves lett, fogta magát, útravalót kért a gazdától, vállára vette a batyuját, és nekivágott a világnak. Hegyről völgybe, faluról falura vándorolt, míg végezetül elszegődött egy kovácshoz.

Itt aztán hamarosan úgy beletanult a mesterségbe, hogy inasgyerek léteire elvégezte a legfortélyosabb munkát is. Meg is nőtt országszerte a mester híre-neve, felvirágzott a műhely. Letelőben volt már Rudolf tanuló éve, amikor a kovács a feleségével együtt el akart utazni távoli vidékre, s ezért maga elé szólította a legényt.

– Fiam – mondta a kovács –, magad maradsz a házban. Vigyázz a gazdaságra, be ne eressz senki idegent!

Rudolf fogadkozott, hogy gondja lesz mindenre, s így aztán megnyugodva útnak is indultak a kovácsék.

Telt-múlt az idő. Vigyázott a legény, ahogy kellett.

Egy nap valaki kopogtatott az ajtón, s mikor kinézett, egy öreg embert pillantott meg, aki bebocsájtást kért.

– Nyiss ajtót – mondta az öregecske –, nem fogod megbánni!

De Rudolf nem felejtette el a mester parancsát, és nem akarta beengedni.

Ám az öreg a kéménykürtön át észrevétlenül mégiscsak elébe termett, és azt mondta:

– Gyere, csinálok neked egy szerencsehozó kardot.

Azzal szemet vetett a fújtatóra, s Rudolfnak szítania kellett a tüzet. Aztán fogott egy ekevasat, és kardot kovácsolt belőle. Amikor elkészült, felemelte, és egyetlen csapással kettőbe vágta vele az üllőt. Aztán átadta a kardot a legénynek, s ahogy jött, eltűnt.

Rudolf nem győzte kivárni a mester hazatértét, bedugta a kardot a batyujába, és útnak indult, hogy szerencsét próbáljon messzi idegenben. Ment, mendegélt, de ahol csak munkába akart állni, nem volt kovács, aki felfogadja. Így aztán végül egy módos parasztgazdát szólított meg, hogy akadna-e nála szolgálat.

– Idelenn a háznál nincs nekem már emberre szükségem – mondta a gazda –, de kellene egy tehénpásztor, mert fenn a havasban senki sem marad meg.

Rudolf nyomban elszegődött, és ott is maradt az udvarban.

Egy-két nap múlva aztán a gazda kiment vele a falu fölötti dombra, s megmutatta neki a havasi pásztorkunyhót és a barmok istállóját.

– Nemcsak a teheneket bízom rád – mondta a gazda –, hanem a növendékborjakat is, meg a legfelső legelőn a lovakat. Egyet pedig jól jegyezzél meg: minden péntek éjjel jár itt egy kísértet. Nehogy teremtett lélek, pásztor vagy fehércseléd bent maradjon akkor a kunyhóban! Csak az istállóban, a barmok között hagyja békén az embert!

De Rudolf cseppet sem ijedt meg ettől, úgyhogy már másnap felkapaszkodott a kunyhóhoz a gazdával együtt. S mert a legelőhöz itt-ott még ki kellett igazítani a télen tönkrement utat, s ki kellett javítani a sövényt is, a gazda belső cselédsége is elkísérte őket. Ezek, míg a munka tartott, fenn éjszakáztak az istállóban, a gazda pedig minden este hazatért aludni.

Közben érkezett a péntek, a veszedelmes éjszaka.

Amikor az óra éjfelet ütött, ugatni kezdett kint egy óriási kutya, s mire a pásztor kiugrott az ágyából, már bent is volt nála a bestia a kunyhóban. Rudolf, kardja egyetlen suhintásával leütötte az óriáskutya fejét. Az állat torkából, tompa zörrenéssel kiesett egy cipőnagyságú kulcs, és azután megint csend lett.

Rudolf kivonszolta a kunyhóból a szörnyeteg tetemét, beledobta egy szakadékba, felmosta a vérnyomokat, majd még egy kis időre lefeküdt aludni.

Reggel, amikor kilépett az ajtón, a cselédek már kint dolgoztak a legelőn.

– Kern hallottad a kutyát? – kérdezték. – Mi mindnyájan felébredtünk rá az istállóban.

– Mintha a kunyhóból ugatott volna – mondta az öregbéres.

De Rudolf erősködött, hogy semmit sem hallott.

Még a reggelinél ültek, amikor jött a gazda.

– Nos, Rudi, mi történt az éjjel? – kérdezte azon nyomban.

Megszólalt erre az öregbéres.

– Mindnyájan hallottuk a nagy kutyát, magából a kunyhóból ugatott, de a pásztor semmiről sem akar tudni.

Több szó aztán nem esett a dologról.

Rudolf délután megkereste a sövényjavítókat, bizony csak pizmogva, lassan haladtak előre. Nekilátott hát ő is, s úgy égett a munka a keze alatt, hogy estére a belső cselédség lemehetett a völgybe, nem volt több szükség rá.

Másnap, harmadnap nagy csend volt a havason. A gazda csak pénteken jött fel újra. Körülnézett, s meg volt elégedve.

– Bőven fejtél, s a tehenek is szépen gyarapodnak – mondta.

– Bizony, itt az ideje, hogy érte küldj, vaj, túró, sajt van elegendő.

A gazda hümgetett, mint aki másra gondol.

– Ma péntek van megint – mondta kis vártatva –, tán jobb lenne, ha itt maradnék veled.

– Miattam ne maradj, megvagyok egyedül is – mondta Rudolf.

Így a gazda estefelé haza is ment.

Éjfélkor aztán újra csak felhangzott a kísérteties vonítás. Öblösen, mélyen, rémitőn, még nagyobb volt a kutya a múltkorinál. Rudolf kiugrott az ágyból, leütötte a szörnyeteg fejét, s akkor egy karhossznyi kulcs esett elé a földre. Mint a múltkor, most is fogta, s egy szakadékba dobta a tetemet, majd rendbehozta a kunyhóját.

Szombaton feljött az öregbéres a gazdaasszonnyal, hogy a sajtot, túrókat levigyék. Megjött a csikós is, és hozott három mesébe illő paripát, egy pejt, egy almásderest és egy hóka kancát. És mivel szegről-végről rokona volt a gazdának, megnézte a teheneket, felmászott a sziklakatlanba a borjakhoz, és nem győzött ámulni és bámulni, hogy a barmok milyen szépen gyarapodtak.

A következő hét megint szép nyugodtan telt el. Bezzeg nem úgy a szombatra virradó éjszaka! Rudolfot megint szörnyűséges bömbölés verte fel, s a kutya máris ott állt az ágya előtt. De semmi baj! Nagy hirtelen ezt is lefejezte a kardjával, és a kihulló kulcs most már két karhossznyi volt.

Rudolf, ahogy már szokta, eltakarította a nyomokat, és ment aztán rendbe szedni az istállót.

De alighogy kihajtotta a teheneket, már meg is érkezett az öregbéres, kenyeret és húst hozott.

– Hát hogy telt az éjszaka? – kérdezte. De Rudolf egykedvűen felelt rá:

– Semmi különös nem történt.

Odalent a gazdaságban azonban a cselédek váltig faggatták az öregbérest:

– Mi volt odafönt pénteken?

De az öreg csak a vállát vonogatta:

– Én ugyan semmit se láttam. Pedig mégiscsak kellett valaminek történnie! De ez a Rudi csak azt hajtja: nem történt semmi.

Vasárnap aztán Rudolf munka után, szokás szerint, felkapaszkodott a borjakhoz a sziklakatlanba. De a barmok aznap magasabbra húzódtak a katlanban, mint máskülönben. Rudolf a nyomukban egy sziklafalhoz érkezett, s mit lát rajta? Egy vasajtót, nagy kulcslyukkal.

– Talán valamelyik a kulcsaim közül éppen beleillik – gondolta magában. – A legnagyobb vagy a középső?

Lemérte hát a lyukat az ujjával, és visszament a kunyhójába a kulcsokért. Mérték szerint a legkisebb paszolhatott a zárba. De azért mind a hármat magához vette, és fölkapaszkodott újra a katlanba. Fent aztán kipróbálta a legkisebb kulcsot, és az ajtó csakugyan kinyílt.

Egy sziklacsarnokba jutott. Körös-körül a falakon lovagi fegyverek, nyergek, páncélingek, pajzsok lógtak, csupa-csupa rézből, s oldalt a falak mentén rézpénz állt ládászámra. A csarnok hátsó sziklafalán aztán megint csak egy ajtóra lelt, s ezt most már a középső kulccsal nyitotta ki. Ezüst szerszámmal, ezüst fegyverzettel volt tele ez a terem, és a ládákból ezüst érmék és ékszerek garmadája állt.

Ezután megtöltötte a zsebeit ezüstpénzzel, de nem fordult még vissza, mert a csarnok hátsó sziklafalán újabb ajtó sötétlett. A harmadik, a legnagyobb kulcs ebbe paszolt. Megnyílt hát előtte az aranyterem is. Csak úgy káprázott a szeme a nagy ragyogástól. Merő arany fegyverzet, arany szerszám, halmokba rakott dukát meg aranytallér.

Ember nem látott még ennyi aranyat! Rudolf jól kigyönyörködte magát benne, majd duzzadásig tömte a zsebeit, fogta az arany fegyverzetet és a lovaglós szerszámot, és megindult visszafelé.

Hát, amint be akarta csukni az aranyterem ajtaját, iszonyatos robaj, dördülés rázta meg a hegyet, eltűnt egyszeriben a kulcs, az ajtó, simán, töretlenül meredt elé helyén a sziklafal.

– No, innen nem sok, egy mákszemnyi aranyat sem tudok már kihozni – gondolta magában. Így aztán a középső ajtón, már óvatosan, előbb maga előtt kihajította az arany fegyverzetet és szerszámot, aztán vállára vette az ezüstöt, s csak úgy lépett ki rajta. S bizony a körültekintés nem volt kárára. Mert ahogy kilépett, megdördült a hegy, és lezárult mögötte a sziklafal.

A külső ajtónál aztán, ha lehet, még óvatosabb volt. Előrehajította maga elé az arany, az ezüst holmit, megtömte rézpénzzel a nyeregtáskáját, s csak azután indult vállán a rézfegyverrel és szerszámmal a szabadba.

No, nem kellett soká várakoznia. Szinte a sarka mögött mozdult a szikla, dördült a hegy, csukódott be örökre a külső ajtó is.

Ott állt hát ismét a szabad ég alatt a sziklakatlanban, temérdek csillogó fegyverrel. Fogta, apránként lecipelte a kunyhójába, s elrejtette egytől egyig a padláson, meg a fekvőhelye fölötti ágyon, mert ebbe teremtett lélek nem mert belefeküdni.

Másnap aztán már kora reggel megnyergelte a pejkancaát, felöltötte a réz fegyverzetet, s egész álló nap próbálta a ló erejét s a maga ügyességét. Az almásderesre ezüst szerszámot adott, a hókára pedig aranyat. S mivel a gazda látogatásától nem kellett tartania, így gyakorlatozott egész héten. Senki sem zavarta, odalent éppen arattak.

Pénteken váratlanul mégis beállított a gazda. Szemügyre vette sorra az állatokat, s legjobban a három paripával volt megelekedve, úgy ragyogott a szőrük, úgy duzzadt az egészségtől minden izmuk.

Csakhamar asztalhoz ültek, s a gazda mesélni kezdte, hogy a fiatal király nemrégien leesett a lóról és meghalt. Így aztán az öreg király éppen vasárnapra nagy lovagi tornát hirdetett. A győztes feleségül kapja az özvegy királynét, s öröklí a birodalmat.

– Ha meg akarsz nézni – mondta a gazda –, elmehetsz. Majd én vigyázok addig itt fenn az állatokra.

– Eh, mit érdekel az engem – legyintett Rudolf –, nézd meg csak te magad!

Így aztán vasárnap, már jóval a lovagi mérkőzés ideje előtt, ott szorongott a gazda az összefutott sokadalomban. Végre a lovagok viadalhoz álltak, s addig űzték, kerülgették egymást, míg csak ki nem dültek sorra, s maga maradt a győztes a porondon. S már a kürtösök szájukhoz emelték a harsonákat, hogy a vívás végét jelezzék, mikor egyszerre csak bevágatott a körbe egy csodálatos lovag, talpig réz fegyverzetben egy sárga pejkancán, melynek még a patkója is rézzel volt kiverve. A két lovag most egymásnak rúgtatott. Egy szempillantás, s porban hevert már az előbbi győztes.

Döbönt kíváncsisággal meredtek a szemek az ismeretlen lovagra. De az nem fedte fel sisakját, hanem marokkal szórta a nézők közé a réztallért, s nagy hirtelen elvágatott.

– Ni csak, az én pejkancám – kiáltott fel a gazda –, bizony hogy az én pej kancám volt!

Alig várta, hogy hazaérjen, és elmondhassa a feleségének és a cselédeknek a nagy újságot.

– Jött egy lovag réz fegyverzetben a mi pej kancánkon, úgy segéljen Isten, a mi pej paripánkon!

Másnap már hajnalban felment a legelőre. A három kanca éppen a kunyhó előtt legelészett. S bizony nem volt a pejen egyetlen porszem, se veríték. Rudolf pedig nagy nyugalommal éppen sajtot készített.

– Mégiscsak te voltál az! – támadt rá a gazda. – A viadal végére elővágatott egy lovag éppen egy ilyen pejkancán. Vagy tán eloldotta valaki, s visszahozta?

– Hova gondolsz! – mondta Rudolf. – Egész nap kint voltam a lovakkal. A pej el sem kóborolt.

A gazda erre megvonta a vállát, s hazament.

De mivel a rézlovagot nem lehetett megtalálni, a következő vasárnapra új párviadalt hirdettek. A gazda nem restellte, maga hozta meg a hírét Rudolfnak.

– Próbálj szerencsét! – biztatta a fiút.

– Menj csak te, s nézd meg – mondta Rudolf – jobban meséled el, mintha a két szememmel magam látnám. Én inkább a barmokkal maradok.

– No jó.

Ezen a vasárnapon most már a gazdaasszony is elkísérte az urát, annyira furdalta a kíváncsiság: csakugyan az ő kancájukat látják-e?

Az özvegy királyné kezéért már csak hét lovag lépett a küzdőtérre. Derekasán vívtak, míg végre a hetedik maga maradt győztesen. S akkor éppen úgy, mint legutóbb, elővágtatott egy idegen lovag csillogó ezüst fegyverzetben, ezüst lószerszámmal.

– Nézd csak, nézd! – kiáltott fel a gazdaasszony – hiszen ez a mi almásderesünk! Hajszálla az. Csakhogy ezüst a patkója.

Most is az ismeretlen lovag győzött. És amikor a királyné katonákkal vétette körül, hogy mint a múltkor, el ne ugrathasson, ezüst tallérokat szórt közéjük, s elinalt nyomtalanul, míg a zsoldosok a pénzen marakodtak.

A következő nap jókor reggel ott volt már a gazda és a felesége a legelőn.

– Rudi – mondták –, megismertük ám az almásderes kancánkat! Semmi kétség.

– Azt ugyan sehogyan sem – mondta Rudolf. – Szombaton itt járt a vadász, ő is látta mind a három kancát.

De a gazdaasszony váltig erősködött.

– Márpedig a mi almásderesünk volt az!

Megkérdezték a vadászt, de ő csak azt mondta:

– Szombaton láttam mind a három kancát, gondolom vasárnap is, de nem tudom biztosan.

A harmadik bajvívásra a gazda még a lovászát is magával vitte. Több szem többet lát. Hátha mégsem az ő kancájuk volt az az almásderes?

A bajvívó porondon végül most is maga maradt győztesként a küzdők legjobbika. És már emelkedtek is a harsonák, hogy lefújják a viadalt, amikor aranyszerszámos gyönyörű hóka paripán csillogó aranypáncélban elővágtatott egy lovag. Jött, fegyvert vont, s máris porban hevert az előbbi győztes.

S akkor az arany lovag odahajított egy levelet a se holt, se eleven királynénak, s ahogy jött, eltűnt.

– Bizony, hogy a mi hóka paripánk volt – mondta a lovász hazamenet a gazdaasszonyának. – Bizony az volt, ha nem igaz, itt fusson ki a két szemem.

Nem is várt a gazda most már reggelig, egyenest kapaszkodott fel a meredek hegyoldalon a legelőre.

– Ha csakugyan az én paripám volt – gondolta – előtte érek fel.

Ám Rudolf a viadal után nagy sietve egyenest a kunyhóhoz lovagolt, leszerszámozott, és fölhajtotta a lovakat a sziklakatlanba. Amikor a gazda megérkezett, már a tehenekkel bajmólódott.

Közben az udvarban a királyné még egyre várta a győztes lovagot. Várta, várta, de hiába. Egyszer aztán elunta, s a legvitézebb kéréjével kitűzette az esküvőjét.

Telt-múlt az idő, közeledett a lakodalom napja. Itt volt már az előestéje is, amikor a gazda felment a szolgálólánnyal a legelőre, hadd tudja meg a pásztor a hírt: holnap üli a királyné az esküvőjét.

– Hüm – mondta Rudolf –, ha így áll a dolog, akkor ma lelovagolunk, és megnézzük az új királyt! A lány addig itt maradhat.

Megnyergelte hát a három paripát, ráült a hóka kancára, kantáron vezette maga mellett a pejt. A gazda maga az almásderest választotta. Alkonyodott már, mire beértek a faluba.

– Gazdaasszony, gyere ki – kiáltott be Rudolf az ajtón –, ülj fel a pejkancára, megyünk, megnézzük a király esküvőjét.

A gazdaasszony kicsinosította magát, nyeregbe szállt, és egy jó óra múlva már el is érték a király városát. No, csodálatos, mekkora vigalom fogadta ott őket. A zene, az énekszó kiáradt a falakon át messze a mezőkre.

A kapunál aztán Rudolf megkérte a gazdát, hogy vigyen be egy levelet a nevében a királynénak. Addig ő kint várakozik.

Nem kellett azonban valami sokat várakoznia. Egyszerre felpattant a vasveretes nehéz városkapu mindkét szárnya, és fényes kísérete élén ott állt benne, legelől a királyné. És amikor Rudolfot megpillantotta, térdet hajtott előtte, mintha máris férjeura és királya volna.

A nép pedig körös-körül rákiáltotta az éljent, mégpedig boldogan, torkaszakadtából, mert látta, hogy egy szegény pásztor lett a királya.

Micsoda lakodalmat csaptak! Hetekig folyt a dínomdánom. A gazda és a gazdaasszony mind a cselédeivel ott ült a királyi asztalnál, és a gazda nem győzte ismételtetni:

– Az én kancáim voltak, tudtam én, azon minutumban!

A KÁVÉMASINA

Volt egyszer egy szegény özvegyasszony, szegény, mint a templom egere. Nem volt neki se háza, se földje, se búzája, csak egy árva fia, aki esztendők óta idegenben kóborolt. Bizony nehéz sora volt az özvegynek egymagában. Nemhiába sóhajtott fel magában vagy százszor is:

– Bár jönne haza a fiú, és segítene rajtam!

Egyszer aztán, amint éppen elrévedve ült a rokka mellett, s amint a szálat fonta, fonogatta a gondolatait is, váratlanul kinyílt az ajtó, és belépett a fiú. Jaj, mekkorát sikoltott, hogy ugrott tüstént a nyakába!

– Édes fiam – suttogta a fülébe –, de jó, hogy újra itt vagy! Tudom én, jobb dolgom lesz ezentúl!

És sírva fakadt keservesen, mert annyit szenvedett szegény.

– Nocsak, nő, szülém – csendesítgette a fiú. – Most már minden jóra fordul, ne féljen. Van ám énnekem egy csuda-masinám.

Ezzel előkotort a foszlott kabátja zsebéből egy különös kis batyut. Kibontotta, s nem más bujt elő belőle, mint egy ócska kávédaráló. Az volt minden kincse. Le is tette tüstént az asztalra.

– Jaj nekem – hervadt le az özvegy mosolygása –, aztán ez mire jó? Ennél már jobb még az én régi kávémasinám is.

– Várj csak, várj, anyácskám – felelte a fiú –, meglátod tüstént, csinálj csak gyorsan egy csésze kávé, nagyon megéheztem ám az úton!

– Nő, a kávé még csak megfőzném – mondta az asszony –, de honnan vegyek zsemlét hozzá? Hisz a pék nincs már nyitva.

– Ne törődj vele – legyintett a fiú –, zsemléről majd gondoskodom én.

Az asszony kiment a konyhába, térült-fordult, s rövidesen hozta egy csuporban a kávé.

– Mit gondol, szülém – kérdezte a fiú –, ránk látnak-e vajon az ablakon keresztül?

– Ha a függönyt behúzzuk, bajosan – s ezzel az özvegyasszony az ablakhoz lépett, s készségesen befüggönyözte, mert kíváncsi

volt, hogy mit akar a fia.

Az pedig az asztalhoz lépett, megforgatta a kávémasinát, s közben így mormogott:

*Kis darálóm, jól darálj,
zsemlét adjál, meg se állj!*

Alig ejtette ki az utolsó szót, kicsapódott a daráló ajtócskája, és szép szőke zsemlék pottyantak ki belőle, sorban egymás után. A fiú számba vette őket, s mikor már megelégedte, így szólt:

*Kis darálóm, ne darálj,
nyugton állj, és szóra várj!*

Akkor az ajtócska újra becsukódott. Az özvegyasszony összecsapta a kezét megdöbbenésében. Jaj, de szerette volna tudni, hogy mindez hogyan történt! De hiába, már titok maradt! Sőt a fia tüstént megfogadtatta vele, hogy soha senkinek ne beszéljen a masináról, másként az elveszti csodás erejét. Megfogadta persze, szívesen megfogadta, bár nehéz az ilyesmi, hiszen átlátta nyomban, hogy a ritka kincs birtokában egyszeriben könnyebb lesz az életük. Attól kezdve csakugyan nem szűkölködtek többé. Dolgozni ugyan dolgoztak továbbra is. Nem vesztették el a józan eszüket, nem pazaroltak, nem dorbézoltak, így aztán arra is tellett, hogy másoknak segítsenek.

Így éltek, éldegéltek zavartalan boldogságban. S így élhettek volna életük végéig, ha történetesen nincs egy gonosz szomszédjuk. Ennek a szomszédnak feltűnt, hogy a két szegény ember jobban öltözködik, mint régen, húst eszik majd mindennap, és a koldusokat se veri el az ajtaja előtt. S mivel irigy és kapzsi teremtés volt, nem tudott belenyugodni a dologba, tudni akarta, honnét van ez a jó mód. Addig-addig szaglászott, leskelődött, míg rá nem jött. Az özvegyasszony ugyanis egyszer nem függönyözött be eléggé, amikor a fia a darálót mondókájával munkára szólította. A gonosz szomszéd ott fülelt éppen az ablak alatt. Meghallotta a mondókát, bekukucskált a szobába – elég volt neki egy pillantás, s megértett mindent.

Hej, szörnyen megkívánta azon minutumban a csodás masinát. Eltökélte, hogy megszerzi magának, ha törik, ha szakad. Megszerzi, de hogyan? Fogta magát, álnok kedveskedéssel meghívta az özvegyet és a fiát magához, étellel, itallal jóltartotta őket, majd még

egy kis borkóstolóra lecsalogatta mit sem sejtő vendégeit a pincéjébe. Akkor aztán nagy hirtelen rájuk zárta a vasalt pincekaput. Nő, dörzsölte a kezét örömeiben, hogy végre megszabadult tőlük. S már ugrott is azon nyomban, berontott a házukba, fogta a darálót, szaladt vele haza, bezárkózott, s kitette az asztal közepére. S mivel gabonakereskedő volt, s leginkább búzára áhítozott, megforgatta a masinát ilyenképpen:

*Kis darálóm, jól darálj,
búzát adjál, meg se állj!*

A daráló neki is engedelmeskedett. Ajtócskája kipattant, és peregni, peregni kezdtek belőle a szép piros búzaszemek. A kapzsi nézte, nézte a kiáradó búzapatakat, és azt se tudta, hová legyen örömeiben. A szemek pedig dültek, egyre dültek, belepték az asztalt, lefolytak a földre, nem sok időbe tellett, már búzában gázolt a gonosz szomszéd. Nem sejtett akkor ő még semmi rosszat! Csak amikor a búzatenger a szobában már térden felül ért, akkor kezdett aggódni. S most sem jutott más eszébe. Újra és újra elmondta a mondókát, hátha megáll a masina:

*Kis darálóm, jól darálj,
búzát adjál, meg se állj!*

No, hiszen leshette! A daráló járt, egyre járt, tette a kötelességét, ontotta a búzát, hogy az istenáldás már majd belepte a székét, az asztalt. Most már csakugyan megijedt a gonosz, kapzsi ember. Derékig be volt már temetve, s ő bénult aggyal a versikét hangosan kiáltozta, hátha abba hagyja a masina. Majd könnyörögni kezdett:

– Elég! Elég! Daráló, daráló, állj már meg!

De hát könnyöröghetett, kiáltozhatott, megállíthatatlanul folydogáltak a gabonaszemek. Végül lekapott egy csákányt a kemencéről, hogy szétverje a masinát. De borzalom! A szétvert daráló minden kis darabja új darálóvá változott, és ontotta, ontotta magából a búzát. Elveszett ember volt most már a gonosz szomszéd. A szemek felértek az ablakig, pár pillanat, s már a mestergerendát feszegették. Tán kiáltozott még segítségért, de hiába, senki sem hallotta.

Csak amikor már kapun, padlásablakon hömpölygött, áradt kifelé a búza, akkor vették észre a csodát a szomszédok. Akkor aztán egyszeriben összeszaladt a falu, megnézni, mi történt. Keresték-

kutatták a nyitját, még a pincébe is lementek. S ott rábukkantak az özvegyasszonyra meg a fiára. Tüstént kiszabadították őket. A fiúnak elég volt egy pillantás, s azonnal kitalálta a dolgot. Szép csendesen megszólalt:

*Kis darálóm ne darálj,
nyugton állj, és szóra várj!*

Erre pár szem búza aláhullott még, s aztán elállt a gabonafolyam. A szomszédok eltakarították a búzát, s holtan húzták ki alóla a kapzsi kereskedőt. „Gonosz ember volt” – mondták, s megnyugodva hazatértek. Csak a fiú szomorkodott még egy darabig, oda lett csodamívelő darálója. Eltűnt, elveszett csodatevőereje, mert a varázsmondókát idegenek is hallották.

No, de azért ő sem búsult sokáig, hiszen a masinával már eddig is annyit szereztek, hogy gondtalanul eléldégélhettek belőle, amíg világ a világ.

A KIS GRÓF, AKIT ELNYELT A FÖLD

Volt egyszer egy gróf, aki a feleségével és két kislányával boldogan és elégedetten éldegélt. Csak egy hiányzott a boldogságukhoz: az az egy, hogy nem volt fiú-örökösük.

Egy szép napon aztán egy öreg koldusasszony jött a kastélyba kéregetni. A grófné gazdagon megajándékozta, az öregasszony pedig hálálkodva így szólt hozzá:

- Egy év leforgása alatt fiad születik. Károly legyen a neve.
- Az uramat is Károlynak hívják – felelte a derék asszony, s nagyon megörült a jó hírnek.
- A fiad azonban tizenhat éves koráig nem léphet a puszta földre, mert akkor nyomtalanul eltűnik – mondta az öregasszony, és azzal odébbállt.

Egy év múlva beteljesedett a jóslat, a grófnénak kisfia született, akit el is neveztek Károlynak. A kis Károly szülei nagy örömeire erőben, egészségben növekedett és tartottak mellette külön szolgát, aki csak arra vigyázott, hogy a kisfiú soha ne tegye a lábát a puszta földre.

Már majdnem tizenhat éves volt Károly, amikor a gróf egyszer kilovagolt vendégeivel az erdőbe. Károly két szolga kíséretében követte őket. A két szolga vigyázott rá, hogy Károly lába hozzá se érjen a földhöz. Egyszer csak egy gyönyörű, kristálytisza erdei forráshoz értek, s a kis grófot heves vágy fogta el, hogy igyék a forrás vizéből. A két szolgája fel akart nyújtani neki egy vízzel telt kupát, de Károly így szólt:

- Csak a forrás kávjára állok, menjetek tovább nyugodtan.

De alighogy eltávolodtak a szolgák, a kis gróf leszállt a nyeregből, megérintette lábával a puszta földet, és máris nyomtalanul eltűnt. Elárvult lova hamarosan utolérte a szolgákat. Rögtön visszafordultak, de már sehol sem találták a fiút.

Károly egyedül találta magát az alvilágban egy nagy sivatag kellős közepén. Ameddig a szem ellátott, mindenfelé csak pusztaság volt, s a fiú tanácstalanul vágott neki a sivatagnak. Egész álló nap

gyalogolt, késő estig, de akkor is ugyanolyan reménytelen pusztaság terült el körülötte. Fáradtan lefeküdt a földre, és hamarosan el is aludt.

Másnap reggel újra útnak indult, s végre megpillantott a messzeségben egy parasztkunyhót. Szaporázni kezdte lépteit. A kunyhóban egy asszonyt talált csak, de az olyan csúnya volt, hogy a kis gróf egészen megdöbbsent. A csúnya asszony azonban barátságosan fogadta, biztatta, hogy pihenje ki magát, és hozott neki ennivalót. Aztán megkérdezte, hogy tudna-e dolgozni.

– Már hogyan tudnék – felelte Károly. – F fiatal vagyok és erős.

– Hát akkor nálunk maradhatsz, mert tennivaló akad itt bőven – mondta a parasztasszony.

De elcsodálkozott ám a fiú, amikor meglátta az asszony három lányát, mert ilyen szép lányok még soha életében nem kerültek a szeme elé.

Amikor este hazaérkezett a gazda, mogorván megkérdezte:

– Hát ez meg hogy kerül ide? Ki ez a fiú, és honnét jött?

Károly megmondta, hogy ő a kis gróf, és hogy a földről jött.

Mire a parasztgazda így szólt:

– Holnap fel kell kelned hajnalban, és le kell kaszálnod a nagy rétet.

A kis gróf örült, hogy fedél van a feje fölött, beleegyezett hát készséggel, aztán hamarosan nyugovóra tért.

Másnap kora hajnalban már indult is a munkába. A gazda azonban egy fából való kaszát adott neki, s azzal kellett volna lekaszálnia a rétet. Károly nagyon jól tudta, hogy ezzel nem boldogul majd, és csüggedten ballagott kifelé a mezőre. Ahogy kiért, elkeseredésében leheveredett a fűbe, és elaludt.

Délben, amikor ebédet hozott neki a három lány közül a legkisebbik, alva találta. Felköltötte, és megkérdezte tőle:

– Miért nem dolgozol?

– Ezzel a kaszával nem tudok kaszálni – felelte szomorúan a fiú.

A lány odaadta neki az ételt:

– Nesze, egyél csak nyugodtan – mondta. – Amíg te megebédelsz, én majd lekaszálok a rétet. De aztán el ne árulj engem, ha kérdezősködik az apám. Azt kell mondanod, hogy egyedül végezted el a munkát.

Károly ezt szívesen megígérte a lánynak, s alighogy elfogyasztotta az ebédjét, a rengeteg munka már el is készült.

Este kijött a gazda a rétre, egyenesen Károlyhoz lépett, s megkérdezte:

– No, kész vagy-e már?

De aztán nagyot nézett, amikor látta, hogy az egész mező le van kaszálva. Hazamentek vacsorázni. Vacsora után a gazda kiadta a parancsot:

– Holnap korán kell kelned. Sok fenyőfa van az erdőben, és estig ki kell vágnod valamennyit.

Másnap reggel a gazda egy fából való baltát nyomott Károly kezébe. A fiú rögtön látta, hogy ezzel a szerszámmal sem tud mit kezdeni, és bánatosan ment ki az erdőbe. Ahogy kiért, lefeküdt, és elaludt nyomban. Délben megint a legkisebbik lány ébresztette fel az ebéddel. Még le sem nyelte az utolsó falatot, s a lány máris kidöntötte a fenyőket.

Károly azt sem tudta, hogy köszönje meg a leányzónak a segítséget. A lány azonban azt mondta:

– Ha megígéred, hogy nem hagysz el soha, visszaviszlek a földre.

– Nem hagylak el soha – felelte a fiú.

– Jó – mondta a lány –, de akkor vigyázz, légy holnap reggel készenlétben. Majd bekopogok hozzád, és akkor megszökünk.

Este kijött a gazda az erdőbe, és mogorván megkérdezte:

– Kész vagy-e már?

Nagyon elcsodálkozott, ahogy megpillantotta a kivágott fenyőket, és így szólt:

– Ezt nem csinálhattad egyedül!

De a fiú konokul kitartott mellette, hogy egyedül végezte el az egész munkát.

A szép lány virradat előtt felöltözött, és egy seprűt fektetett be az ágyába; s ennek a seprűnek háromszor kellett felelnie helyette. Aztán felköltötte Károlyt, és sietve útnak indultak kettesben.

Reggel felébredt a parasztasszony, odament a kis kamra ajtajához, ahol a legkisebb lánya aludni szokott.

– Kelj fel! – kiáltotta, és megzörgette az ajtót!

– Kelek – felelte a seprű.

Rövid idő múlva az asszony visszajött az ajtó elé, és újra bekiáltott a lányának:

– Kelj fel!

– Kelek – felelte a seprű, de már nem olyan hangosan, mint az előbb.

Minthogy azonban a lány csak nem jött, az anyja harmadszor is bekopogott hozzá, hogy keljen már fel. A seprű harmadszor is felelt helyette, de egészen halkán, mert a két szökevény már messze járt. Végül aztán benézett az asszony a szobácskájába, és látta, hogy a lány helyett a seprű fekszik az ágyban. Rögtön tudta, hogy mi történt, szaladt is gyorsan az urához:

– Kelj fel hamar! – kiáltotta. – Megszöktek mind a ketten! Hozd haza a legszebbet, amit útközben találsz, mert ők azok!

Odadobott neki egy olyan pár cipőt, amely egy lépéssel két óra járásnyi utat tudott megtenni. Így aztán a gazda egy-kettőre a szökevények nyomában volt. De a szép lány idejében észrevette, hogy közeledik az apja, és figyelmeztette Károlyt:

– Gyorsan át kell változnunk. Te liliummá változol, én meg rózsává.

Odaért az apja, és meglátta a két szál virágot. „A legszebbet, amit útközben találok, vigyem haza” – gondolta magában – „jó, jó, de előbb még futok egy órát, a virágokat hazafelé jövet is magammal vihetem majd.” Mihelyt elhagyta őket, a lány visszaváltoztatta magát is, meg a társát is emberré, és szaladni kezdtek ellenkező irányba, ahogy csak bírtak. Amikor az üldözőjük visszatért, már nyomukat se találta, és kénytelen volt üres kézzel hazamenni.

Otthon azonban a feleségének az volt az első szava:

– Hát semmit sem láttál?

– Dehogynem – felelte –, láttam biz én két szép virágot, egy liliumot meg egy rózsát.

Az asszony nagyon megharagudott, hogy az ura nem hozta haza a két szál virágot, és rögtön elküldte őt újra. Most már három óras cipőt adott neki, úgyhogy a gazda nyomban utolérte a szökevényeket. A lány azonban szerencsére még jókor észrevette, és így szólt:

– Csak még ezt az utolsó veszedelmet kell kikerülnünk. Én most remetévé változom, és te leszel a remete kunyhója!

Alighogy átváltak, már ott is volt az üldözőjük s azt kérdezte:

– Nem láttál erre senkit?

– Egy lelket sem – felelte a remete.

– Akkor tovább kell mennem – mondta a gazda, és elsietett.

Ők pedig gyorsan visszaváltak, és mentek tovább toronyiránt. Mire a gazda végre hazaért, már nem üldözhetette őket tovább, mert közben feljutottak a föld felszínére.

Itt aztán hamarosan megérkeztek egy tölgyerdőbe, a grófi kastély szomszédságában. Károly jól ismerte ezt az erdőt, és el tudott igazodni benne. A szép lány olyan fáradt volt, hogy lefeküdt, és rögtön el is aludt. Károly azonban annyira szerette volna már látni a szüleit, hogy meg sem várta, amíg a lány felébred, hanem fogta magát, és megindult egyedül hazafelé.

A szép lány kialudta a fáradtságát, s amikor felébredt, egyedül találta magát az idegen erdőben. Károly nem volt sehol. Hiába hívta, szólította őt a lány, senki sem felelt a kiáltására. Nekivágott hát az erdőnek, igyekezett kijutni belőle, de azt sem tudta, hogy merre menjen. Addig barangolt, amíg végre mégis kijutott egy tisztásra, és meglátott ott egy parasztházat. Éppen szénagyűjtés ideje volt, s miután megmondta, hogy ő a világon a legjobban sarlózni és szénát hordani szeret, fel is fogadták nyomban.

Az új kis cseléd kiment hát a rétre a többi béressel és szolgálóval együtt. De olyan fürge és erős volt, hogy a legényeknek és lányoknak nem is hagyott semmit a munkából. Ahogy ezt látták, ijedten eldobálták a kaszájukat, sarlójukat, hazaszaladtak, és rémülten mesélték, hogy valami boszorkányság van a dologban okvetlenül.

Este megérkezett a gazda, és elmondta, hogy megkerült a kis gróf, és nagy most az öröm a kastélyban. A szép lány figyelmesen hallgatta, amit a gazda mesélt, aztán megkérdezte, hogy merre vezet az út a kastélyba. Másnap reggel engedélyt kért, hogy elmehessen megnézni az ünnepséget a grófi kastélyban, és útnak is indult azonnal.

Vitt magával öt szem diót, ezeket még az alvilágból hozta magával. Ahogy a kastély közelébe ért, előszedett belőlük kettőt. Feltörte a két diót, s abban a szempillantásban előállt egy ezüstös hintó meg két fekete ló. Beült a hintóba, s a paripák vágatni kezdtek

vele a kastély felé. Pompás ruhában hajtott be a lány a kastélyba, s olyan káprázatosán szép volt, mint még soha.

Az udvaron mindenki elámult a gyönyörű ismeretlen lányon. Elmondta, hogy a kis gróft keresi. Bevezették hát a kastélyba. De a kapuban a grófné gonosz varázslata átváltoztatta toprongyos, csúnya vénasszonnyá. Ki is kergették azonnal a csúf banyát, a kapust pedig leszidták, hogy miért engedte be. A kapus azzal mentegetődzött, hogy ő csak egy gyönyörű hajadont engedett be, senki más.

A kislány pedig elment egy közeli kis erdőbe, és feltörte a maradék három szem diót. Most aztán egy négylovas hintó állt elő, kocsissal és szolgával, de olyan pompás hintó, hogy képzelni sem lehet szebbet. A lány most még gyönyörűbb volt, mint az előbb, és még díszesebb ruhát viselt.

Alighogy a kastély elé ért, mindenki köréje tódult, és nem győzték csodálni a tüneményes hintót meg a sok pompát, szépséget. Az idegen lány a kis gróft kereste, s bevezették egy terembe.

Kisvártatva belépett hozzá Károly: de nem ismerte meg a lányt, hanem azt kérdezte tőle, hogy ki ő?

– Hát már nem emlékszel rá – felelte a lány –, hogy ki segített rajtad, amikor bajban voltál?

Erre aztán megismerte őt a kis gróf. Behívta a szüleit, és így szólt:

– Itt van az én édes menyasszonyom, aki felhozott engem az alvilágból.

Nagy lett erre az öröm, s nyomban meg is tartották a lakodalmat.

GARABÓ GEREBEN

Volt egyszer egy szegény kislány, akinek meghaltak a szülei és nem maradt rá semmi, csak az az egy szál rongyos ruha, amit mindig hordott. El kellett hagynia otthonát is, mert a kis kunyhót az adósságok fejében elárverezték, s most azt se tudta, hová, merre menjen. Sírva indult útnak, s nekivágott a sűrű erdőnek, ahol azelőtt annyi málnát és gombát szedett.

– Ha az emberek el is hagytak – gondolta –, talán a nyulak meg az őzek befogadnak majd!

Ment, mendegélt a szegény kis árva, s ahogy egyre beljebb került a sűrű rengetegbe, lassan leszállt az este és a sok öreg fenyő ijesztő árnyékot vetett a földre. Rettenetes félelem fogta el a lányt, s úgy sírt, zokogott, hogy a könnyeitől harmatos lett körülötte az erdei moha. Ahogy a szegény kislány így keservesen sírdogált, egyszerre csak egy vadász termett előtte, s így szólt:

– Miért sírsz, kislányom?

A kislány felemelte rá szép kék szemét, aztán újra lesütötte, s zokogva így felelt:

– Mert nincs senkim, semmim, és nagyon éhes vagyok, és úgy félek itt egyedül!

S a szegény kis elhagyatott árva remegni kezdett, és még keservesebben hullott a könnye, mint eddig.

– Ne sírj! – vigasztalta vadász. – Ha csak ennyi a bajod, hát könnyen segíthetünk rajta. Gyere velem, nem fogod megbánni, olyan csodákat látsz majd.

A kislány megörült, és követte a vadászt. Szótlanul mentek tovább, egyre beljebb a sűrű, sötét erdőben, míg végül a vadász megállt egy óriás, mohos tölgyfánál.

– No, kislányom – törte meg a csendet a titokzatos vadász – megérkeztünk. Nyugodj meg, és ne sírj tovább.

A kislány még két nagy könnycseppet kitörült a szeméből a köténye sarkával, aztán abbahagyta a sírást, és csak kíváncsian nézte, hogy mi fog történni.

– Öreg tölgyfa, nyílj meg! – mondta a vadász kérlelő hangon.

És lám, a tölgyfa nagy vastag törzse erre megnyílt, és úgy csillogott, villogott, ragyogott a belseje, hogy az embernek a szeme is káprázott volna tőle. Csodás drágakövek, ezüst ruhák és arany pénzek szikráztak, tündököltek benne.

A szegény kislány azt sem tudta, hová legyen meglepetésében. Összekulcsolta két kezét a köténykéje alatt, leesett az álla, tágra nyílt a szeme a csodálkozástól, és csak nézte, nézte, sehogyan sem tudott betelni ezzel a látvánnyal.

– Látod – mondta a vadász –, ez mind-mind a tiéd. Annyit vehetsz el belőle, amennyit csak akarsz, ha nem árulod el ezt a titkot az embereknek, és ha nem felejtet el a nevemet.

– Igenis – felelte a kislány, aki alig tudott magához térni örömeiben és csodálkozásában, s arra gondolt, hogy hiszen megjegyezné ő a vadász nevét, csak mondaná hát meg, hogy hívják.

A vadász így folytatta:

– Garabó Gereben a nevem.

– Garabó Gereben – ismételte a kislány suttogva, és iparkodott jól megjegyezni magának ezt a furcsa nevet.

– Hét év múlva visszajövök – mondta a vadász –, addig vihetsz mindig a tölgyfa kincseiből, amit csak akarsz. De ha elfelejtet a nevemet, akkor nagyon boldogtalan leszel. Okosan gazdálkodj a kincsekkel, mert attól függ a boldogságod.

A lány szeretett volna köszönetét mondani a zöld vadásznak, de az már el is tűnt, a tölgyfa pedig becsukódott, vastag törzse nyugodtan és komolyan állt előtte, csak a lombja közt zizegett a szél. A kislány arra gondolt, hogy talán nem is volt valóság, ami történt, hanem csak álom, s félénken megszólalt:

– Öreg tölgyfa, nyílj meg!

Mire a fa megint megnyílt, s megint eléje tárta csodás kincseit, éppúgy, mint az előbb. A szegény kis árva remegő kézzel kivett belőle egy fényes pénzdarabot. A széles fatörzs újra becsukódott, és a tölgy olyan komolyan állt ott, mintha semmi sem történt volna. De már besötétedett, s a lány azt gondolta magában:

– Nem tölthetem itt az éjszakát az erdőben, mert jöhet a medve meg a farkas, s még felfalnak.

Még egyszer megnézte a fát, jól megjegyezte a helyet, hogy hol áll, aztán elindult arrafelé, amerre az erdő ritkulni látszott.

Alig tett néhány lépést, máris kiért egy szép széles országútra. Ezen az országúton ment aztán tovább, és közben szakadatlanul mondogatta magában a vadász nevét: „Garabó Gereben”, amíg csak egy gyönyörű nagy kastély elé nem ért. Roppant nagy kedve támadt bemenni a kastélyba, összeszedte hát a bátorságát, belépett az udvarra, felment a lépcsőn, és benyitott a konyhába. A gróf szakácsnője éppen a vacsorát főzte. Sült a pecsenye, sistergett a zsír, öröm volt nézni. A kislány félénken lépett a tűzhelyhez, s szállást kért éjszakára, vagy valami munkát, hogy ott maradhasson. A szakácsnő végigmérte tetőtől talpig, és haragosan ráripakodott:

– Takarodj ki azonnal a konyhából! Mi hasznát vennénk egy ilyen mocskos, ágrólszakadt kis koldusnak?

A szegény kislány ijedtében sírva fakadt, de nem hagyta abba a rimánkodást. Végre megesett rajta a szakácsnő szíve, és mérgesen azt mondta:

– No, ha már itt vagy, nem bánom, hát te fogod őrizni a tyúkokat meg a csirkéket. De korán kell ám kelned, és csak későn fekhetsz le, és a tyúkólban kell aludnod. És nagyon vigyázz! Ha egyetlen kis csibe is elvész, menten kiteszük a szűrődet.

A kislány nagyon megörült, s nemsokára le is ment a tyúkólba, és ott aludt a szalmán. Kora reggel kihajtotta a tyúkjaikat és a csibéit, magában pedig azt suttogta folyton: „Garabó Gereben”. Egész nap őrizte kint az apróbarmot, este hazaterelte a tyúkokat, csibéket, kakasokat, és köztük is aludt minden éjjel a szalmán. Így ment ez nap-nap után, a kislány boldog volt, és gyakran gondolt az öreg tölgyre és Garabó Gerebenre.

Telt-múlt az idő, a kislány már sudár hajadonná serdült, ámbár szegényes ruhájában nem nagyon vette őt észre senki, hiszen különben is mindig a tyúkjaival járt-kelt, amikor egyszer nagy bált rendeztek a kastélyban. Ahogy ott állt ócska, piszkos rongyaiban, és nézte az estélyre érkező vendégek gyönyörű ruháit, szinte belesajdult a szíve. Aztán eszébe jutott az öreg tölgyfa. Kiment az erdőbe, megkereste a kincses fát, és remegő hangon szólalt meg:

– Öreg tölgyfa nyílj meg!

A tölgyfa kitárult, és olyan szép ruhák voltak benne, amilyent még soha ember nem látott. A lány kiválasztott egyet, egy olyan gyönyörű ruhát, amelyik úgy ragyogott, mint a déli napsugár. Megmosdott a patakban, felvette a napruhát, és visszament a kastélyba a bálba. Ahogy a vendégek meglátták őt a napruhában, nagy tisztelettel utat nyitottak neki. Besétált hát köztük a bálterembe, ahol mindenki ámulva nézte a szépségét. De a legjobban a fiatal grófnak tetszett, aki felállt, hogy elébe menjen, és maga mellé ültesse. Aztán táncolni vitte, és el se akarta engedni többé a kezét, olyan gyönyörűnek tartotta a lányt. Amikor azonban vége lett a bálnak, a lány olyan sietséggel ment ki a teremből, hogy csak úgy suhogott a ruhája, s eltűnt az erdőben. A tölgyfánál levetette tündöklő napruháját, belebújt újra a piszkos rongyaiba, és visszatért a kastélyba, mint szegény csirkepásztorlány.

A grófnak azonban attól fogva odalett a lelkinyugalma, hiányzott neki valami, de nem merte megmondani senkinek. Lógatta a fejét naphosszat, búslakodott, és csak nézett ki az ablakán órákon át.

Aztán az a gondolata támadt, hogy rendez megint egy bált, mert csak így remélhette, hogy újra látja majd a gyönyörű hajadont. Ahogy érkezni kezdtek a vendégek, a szegény kislány megint kiment az erdőbe, a kincses fa alá, és így szólt:

– Öreg tölgyfa, nyílj meg!

A fa kitárult, és olyan szép ruhák voltak benne, amilyeneket a lány még soha életében nem látott. Volt közöttük egy, amely gyönyörű sápadt ezüsthénnel világított, mint tiszta nyári éjszakán a hold, s most ez a ruha tetszett neki a legjobban. Megfürdött a közeli patakban, felvette a szép ruhát, és sietett a bálba.

Ahogy a vendégek megpillantották a lányt a holdruhában, megint tisztelettel félreálltak az útjából. A gróf örömmel szaladt elébe, s egész este csak vele táncolt. De amikor vége szakadt a bálnak, a kislány nagy sebbel-lobbal megint kifelé indult. Most azonban a gróf szolgálói parancsot kaptak, hogy kövessék, s hiába futott, ahogy csak bír, üldözői a nyomában maradtak. Előszedte hát tarsolyából az ezüstpénzeket, melyeket a kincsesfából hozott magával, és szórni kezdte őket mindenfelé. Az üldözők mohón vetették rá magukat a szétdobált ezüstökre, mert arra gondoltak, hogy ha elég pénzüik lenne, boldogulnának ők bárhol a világon. Így aztán szerencsésen

megszabadult tőlük a lány, visszavitte a holdruhát a tölgyfába, s megint a régi rongyaiban ment haza a kastélyba, mint csirkepásztor cselédlányka.

A fiatal grófnak most már nem volt se éjjele, se nappala, annyira hiányzott neki a sápadt, holdruhás szép hajadon. Kedvtelenül és nyugtalanul járt-kelt, arcáról eltűnt a vidámság.

Harmadszorra olyan nagy bált rendezett, hogy csak úgy özönlettek a vendégek a kastélyba. A cselédlányka megint kiment az erdőbe az öreg tölgyhöz, megfürdött a patak tiszta vizében, és sietősen mondta:

– Öreg tölgyfa, nyílj meg!

A fa kitárult, s a lány most a csillagruhát választotta. Ez a ruha kék volt, telehintve arany csillagokkal, amelyek úgy fénylettek, mint az igazi csillagok az égen, sőt még hunyorogtak is, és hol erősebben, hol gyengébben világítottak. A lány sok-sok aranyat tett a tarsolyába, és sietett a bálba. A gróf megint nagyon boldog volt, és egész este nem engedte el maga mellől. Csordultig telt a szíve, és végül még a pecsétgyűrűjét is a szép táncosnőjének az ujj ára húzta.

Ahogy véget ért a bál, a lány a suhogó csillagruhában kisietett a teremből.

A gróf intésére utána rohantak a szolgák, s ő belenyúlt a tarsolyába, és dobálni kezdte az aranyakat, azok meg úgy csillogtak-villogtak a földön, mintha aranyeső esett volna. A szolgák rávetették magukat az aranyakra, mert úgy gondolkoztak: „Ha elég pénzünk lesz, boldogulunk mi bárhol a világon”.

Így hát a lánynak sikerült másodszor is megszabadulnia tőlük, elment az öreg tölgyhöz, levetette a csillagruhát, felvette szegényes, kopott rongyait, és visszatért a büszke kastélyba, hogy tovább őrizze a réten, a torony mögött, a tyúkokat, kakasokat meg a kis csibéket.

A grófnak nem volt többé egy boldog perce sem. Annyira a szívére vette a dolgot, hogy napról napra sápadtabb lett, és szemlátomást öregedni kezdett. Hívtak hozzá orvosokat messze földről, de azok sem tudtak segíteni rajta, mert az ő betegségére nem volt orvosság, nem volt gyógyfű.

A beteg grófnak azt tanácsolták a barátai, hogy rendezzen egy nagy lakomát, hívja meg rá sok vidám cimboráját, hátha attól jókedvre derül. Így aztán olyan sok lett a dolog a konyhán, hogy a kis

csirkepásztor cselédet is behívták segíteni. A csirkéket és tyúkokat kellett megkopasztania, melyeket azelőtt a réten őrzött. S amikor elkészült vele, a szakácsnő fánkot kezdett sütni, és neki a serpenyőt kellett tartania a tűznél. A fánkok olyan szépen úszkáltak ide-oda a hullámzó és bugyborékoló zsírban, hogy neki is kedve kerekedett fánkot sütni. Meg is kérte a szakácsnőt, de az mogorván elutasította a kérést. A lány azonban addig könyörgött neki, amíg a szakácsnő végre így szólt:

– Itt van hát, ebből a maradék tésztából süthetsz egy fánkot. – Ugyanis azt gondolta magában, hogy ez a fánk már úgysem kerül a vendégek elé.

A lány boldogan beledobta a serpenyőbe a fánkot, de előbb gyorsan belecsempészte a gróf pecsétgyűrűjét a tésztába. A fánk úszkálni kezdett a bugyogó zsírban, s egyre nagyobb és nagyobb lett, és végül úgy megnőtt, hogy a legszebb lett a fánkok közül, és alig fért el a tálon. Mindenki ámulva nézte. A szakácsnő külön tálon beküldte, egyenesen a grófnak.

A gróf igen nagyon bánatos volt, s ahogy ímmel-ámmal kettétörte a fánkot, hirtelen nagyon megdöbben, mert megtalálta benne a gyűrűjét. Behívatta rögtön a szakácsnőt, és megkérdezte tőle, hogy ki sütötte ezt a fánkot. A szakácsnő nagy nehezen bevallotta végül, hogy a kis csirkepásztor cseléd addig könyörgött neki, amíg megengedte, hogy ő süsse az utolsó fánkot. Aztán, minthogy ilyen szépre sikerült, be is tálaltatta. A gróf erre még jobban elcsodálkozott, megmutatta a gyűrűt, és megparancsolta, hogy küldjék be hozzá a kis cselédet.

– Ó, nem engedhetem én azt ide – kiáltott fel a szakácsnő – mert olyan csúnya és piszkos!

– Hát akkor öltözzön át előbb! – mondta a gróf, és kiküldte a szakácsnőt.

A lány közben már megmosakodott, s amikor a szakácsnő megmondta neki a gróf kívánságát, elment és felvett egy gyönyörű ruhát, a hajnalruhát, amely úgy aranylott, mint a hajnali égbolt. Ezt a ruhát már egy nappal előbb elhozta az öreg tölgyfából, és elrejtette fekvőhelyén a szalma alatt. Ahogy most felvette, olyan szép volt benne, mint a hajnal, rá sem ismert volna senki. Amikor belépett a terembe, a vendégek egytől egyig felálltak a helyükről, és

álmélkodva nézték a szépséget. A gróf felismerte, elébe sietett, és maga mellé ültette az asztalfőre. Mátkájának szólította, s a nagy lakomából még nagyobb lakodalom lett, mert még aznap este egybekeltek.

A gróf boldogan élt most már szép feleségével a büszke kastélyban, nagyon szerették egymást, és nem volt többé semmi gondjuk. Gyorsan múltak az évek, a grófnénak született egy édes kislánya, s dajkálgatta, ringatta az ölében. Így éldegéltek gondtalanul, amikor a grófnénak egyszer eszébe jutott a zöld vadász, akinek a boldogságát köszönhette, s akinek megígérte, hogy nem fogja a nevét elfelejteni. És ekkor nagyon elszomorodott, nagyon elnehezedett a szíve, mert nem tudta már, hogy hogyan is hívták a vadászt.

Nemsokára letelik a hét év, gondolta a grófné, és egyre bánatosabb lett, egyre búsabb. Úgy elhalványodott az arca, hogy a többiek már alig ismertek rá. Nem mosolygott soha, s ha a kicsi lánya az ölébe ült, és anyja szőke fürtjeivel játszadozott, vagy a kék szemébe nézett és az arcát cirógatta, a szomorú grófné sírva fakadt, mert a közelgő boldogtalanságára gondolt. S ahogy a kislány sírni látta az anyját, maga is elpityeredett, és az egész kastély búslakodott, ámbár senki sem tudta, hogy miért. A gróf mindent megpróbált, hogy felvidítsa a feleségét, de hasztalan.

Egyszer aztán, estefelé, a szomorú grófné megint ott ült a tornácon, és nézte a kertészeket, akik a kertben dolgoztak. Ilyen bánatos még sohasem volt, mint ezen a napon, mert tudta, hogy másnap reggel letelik a hét év, és még mindig nem jutott eszébe a vadász neve. Ahogy ott üldögélt, gondolataiba merülve, látta, hogy a kertészek kezdik összeszedni a szerszámaikat. Az egyik kertészlegény már indult is elfelé, kezében egy nagy garabó, gereben a vállán. Ahogy a grófné ezt megpillantotta, boldogan felkacagott, és elkiáltotta magát:

– Garabó Gereben!

Az ura és a komornája rögtön odaszaladt hozzá, s mind a ketten nagyon csodálkoztak, mert nem értették, hogy mitől lett ilyen jókedvű a grófné. Aztán a gróf boldogan megcsókolta a feleségét, aki olyan sokáig bánatoskodott.

Másnap, amikor a grófné sétálni indult, útközben találkozott a zöld vadással. Köszönt neki, és a nevén szólította. A vadász erre elmosolyodott, s figyelmeztető mozdulattal a szájára tette az ujját, hogy soha senkinek ne meséljen róla, aztán eltűnt mindörökre. A gróf és a grófné még sokáig éltek boldogan, két másik gyerekük is született még, egy kisfiú meg egy kislány.

Márpedig ebből a történetből minden szó igaz, mert még ma is él, aki mesélte.

EGGYEL TIZENKETTŐT, TIZENKETTŐVEL NEGYVENKILENCET

Volt egyszer egy király, s volt ennek a királynak egy gyönyörű szép lánya. Messze földről jöttek a palotába a kérők, de a szép kiráylány nem akart férjhez menni. Mindegyik kérőre ráparancsolt, hogy adjon fel neki egy találós kérdést, s ha meg tudta fejteni a kérdést, a vakmerő ifjúnak meg kellett halnia, nyomban felakasztották, így lelte halálát egymás után sok derék ifjú lovag.

A szomszéd ország királyának fia is hírért vette ennek a furcsa kiráylánynak, s elhatározta, hogy ő is szerencsét próbál. Tudta azonban, hogy a szülei nem engednék el, s így hát csak az öreg szolgájának mondta el a tervét, lelkére kötve, hogy ne árulja el. De az öreg nagyon aggódott, s mégis elmondta a királynak, hogy a fia másnap már reggel útnak akar indulni. Az öreg király nyomban maga elé hívatta a fiát, és igyekezett tervéről lebeszélni, de hiába. Attól félt, hogy a fia is a hóhér kötelére jut, mint a többiek valamennyien, akik eddig nagy merészen a kiráylány kezére pályáztak. Kétségbeesésében elhatározta hát, hogy inkább ő maga végez a fiával.

Másnap reggel az ifjú herceg úgy akart útra kelni, hogy búcsút se mondjon az apjának. A vár kapujában azonban elébe állt a király, s búcsúzólul egy serleget nyújtott feléje. A királyfi gyanút fogott, nem itta ki a serleget, hanem csak kilöttyintette az italt a lova fejére és le a földre. Búcsút intett apjának, s az öreg szolgájával együtt ellovagolt.

Már néhány napja úton voltak, mígnem egyszerre csak egy hatalmas erdőbe értek. Se vége, se hossza nem volt ennek a rengetegnek. Mentek, mendegéltek, egyszer csak felágaskodott a paripa, levetette a királyfit, s ugyanabban a pillanatban holtan rogyott össze. A gyilkos méreg ugyanis beitta magát a koponyájába és a nyakába.

Ettől fogva tehát csak egy lovuk maradt kettejüknek.

Ahogy egy erdei tisztásra értek, egy csomó ijesztő külsejű, állig felfegyverzett embert pillantottak meg, akik egy gödör körül ácsorogtak. Mielőtt még visszafordulhattak volna, észrevették őket, s odalépett hozzájuk az egyik haramia, és barátságosan megkérdezte, hogy ugyan hová igyekeznek. Mikor a rablók meghallották a választ, elnevelték magukat, s így szóltak:

– Maradj inkább velünk! Éppen most temettük el a vezérünket, és ha akarsz, megválasztunk helyette téged.

„Sosem lehet tudni, hogy mi mire jó” – gondolta magában a királyfi, és elfogadta a negyvenkilenc rabló ajánlatát, akik meg is választották vezérüknek.

Így hát a haramiák közrefogták a királyfit meg a szolgáját, s elindultak velük árkon-bokron át, amíg csak egy zord völgybe nem értek, ahol egy sziklafal útjukat állta. Az egyik rabló megnyomott egy titkos rugót, mire a sziklafal kifordult a helyéből, s mögötte bejárat nyílt egy keskeny folyosóra. De az út hamarosan kiszélesedett, s egyre több lámpás és fáklya világította meg. Egyszerre csak egy hatalmas barlangba értek, innen számtalan folyosó indult belőle a legkülönbözőbb irányba. A nagy terem közepén egy dúsan megterített asztal állt. Letelepedtek az asztalhoz, ettek-ittak, amennyi beléjük fért, aztán szétszéledtek a szobáikba. Néhányan ottmaradtak az új vezérük mellett, hogy nézegessék vele együtt a kincseiket. Kinyitották neki a kincseskamrát, megmutatták a fegyvertárat és az istállókat. Aztán esküt kellett tennie, hogy soha többé nem hagyja el őket.

Másnap felkerekedtek a rablók, hogy nekilássanak a munkájuknak. A királyfit és az öreg szolgát otthon hagyták, mert még nagyon fáradtak voltak. A hűséges öreg szolgát azonban nyugtalanság fogta el, elbúcsúzott a gazdájától, de megígérte, hogy nemsokára visszatér.

Ahogy ide-oda csatangolt, véletlenül éppen arra a helyre ért, ahol a ló teteme feküdt. A ló fejénél tizenkét döglött hollót talált, melyek valószínűleg ettek a mérgezett húsból, és attól pusztultak el. Az öreg szolga erre azt gondolta magában: „Talán megszabadulhatnánk a haramiáktól, ha sikerül megmérgezni őket”.

Előszedte kését, levágta a ló megmérgezett részeit, s a hollókkal együtt berakta a vadásztarsolyába. Aztán sietve visszament a

barlangba, és vacsorát főzött a zsákmányából, de a királyfit figyelmeztette, hogy ne egyék belőle.

Nemsokára megérkeztek a haramiák, jókedvűen és elégedetten, mert szerencsés fogást csináltak. Fáradtan, éhesen ültek az asztalhoz, s alaposan nekiláttak a vacsorának. Alighogy elfogyasztották, görcsös nagy fájdalom állt beléjük. A királyfi és hű szolgálja is úgy tett, mintha szenvedne, amíg csak sorra valamennyi rabló holtan nem esett össze a méregtől. Ezután a hullákat bedobták egy közeli patakba, kiválasztottak maguknak két jó lovat, a többit meg jól megabrakolták, s útnak indultak megint.

Most már hamarosan kiértek az erdőből, és meg is pillantották maguk előtt a várost, ahová készültek. Egyenesen a kastélyba lovagoltak, s a királyfi előre küldte szolgáját, hogy jelentse az érkezését a királynak. A király szívesen fogadta őket, amikor azonban a királyfi elmondta neki, hogy mi járatban van, nagyon elszomorodott, és iparkodott lebeszélni az ifjút szándékáról. A királyfit azonban nem lehetett eltántorítani; bevezették hát a csodálatos hajadon hoz, aki rögtön a találós kérdést követelte. A királyfi megkérdezte tőle:

– Mondd meg nekem, mi az: eggyel tizenkettőt, tizenkettővel negyvenkilencet?

A királykisasszony nem tudott megfelelni rá, és három napi haladékot kért, hogy gondolkozhassék a találós kérdésen. A királyfi beleegyezett. Berendeztek hát neki néhány szobát, s az öreg szolgájának is adtak egy kis kamrát.

A királylány közben azon tanakodott az embereivel, hogy miként csálhatnak lépre a hű szolgát. Elküldte hozzá a ravasz komornyikját azzal a megbízással, hogy járjon túl az öreg szolga eszén, és tudjon meg tőle mindent. A komornyik azonban nem bírta elbánni az öreggel, hiába vitt magával egy nagy korsó erős bort. A szolga asztal alá itta a vézna udvari embert, levágta a kecskeszakállát, s még jól el is verte, hogy a minden hájjal megkent ravasz fickó végül örülhetett, hogy ép bőrrel menekült.

A királykisasszony ezután a kocsisát küldte el, egy hatalmas, erős legényt, akivel nem volt tanácsos kukoricázni. Csakhogy az öreg úgy bírta az italt, mint senki, s a kocsis sem boldogult vele.

Hamarosan berúgott, s az öreg szolga pedig megkötözte a részeg óriást, és kopaszra nyírta.

Most már elhatározta a királylány, hogy maga próbálja kicsalni a titkot a szolgából. De az öreg megtudta a dolgot, és elmondta a gazdájának. A királyfi erre szerepet cserélt szolgájával, hogy jobban megnézhesse magának a szép hajadont. De amikor eljött hozzá a király kisasszony, annyira elbűvölte őt a lány káprázatos szépsége, hogy elmesélte neki az egész történetét, s így a találós kérdés megoldását is. Ekkor belépett a hű öreg szolga, korbácsot fogott, s néhány ütést mért a lányra, noha a gazdája igyekezett visszatartani. Aztán még lehúzta a gyűrűt is a lány ujjáról.

A kijelölt napon megjelent a királyfi a hajadonnál. A lány felállt, és így szólt:

– Te királyfi vagy, s az apád meg akart mérgezni, de te a mérget a lovad nyakára öntötted, s az belepusztult. A lovadból tizenkét holló evett, a mérég azokat is megölte, ebből negyvenkilenc rablónak csináltak vacsorát, hogy megszabadulj tőlük. Megfejtetem a találós kérdésedet?

– Meg – felelte a királyfi, és mindenre el volt már készülve, amikor egyszerre csak előlépett hűséges szolgája, és elmondta, hogy a királylány csak csellel tudta kitalálni a megfejtést. Bizonyosságul felmutatta a kecskeszakállt, a kocsis haját és a királylány gyűrűjét. A lány most már kénytelen volt beismerni, hogy miként fejtette meg a találós kérdést, s a kezét nyújtotta a királyfinak.

Hogy aztán a herceg elfogadta-e a furcsa királylány kezét, azt már nem tudjuk.

A KÍGYÓTÜNDÉR

Egyszer egy király háborúba keveredett a szomszéd ország királyával. Győzelmes csatában leverte az ellenséget. Különösen vitézül harcolt seregének három katonája, két öreg meg egy fiatal. Elhivatta hát őket a palotájába, és így szólt hozzájuk:

– Fiaim, meg akarlak jutalmazni benneteket. Úgy gondoltam, hogy eltartalak itthon az országban, gond nélkül élhettek, amíg meg nem haltok. De ha kedvetek tartja, adok nektek fejenként ezer aranyat, azzal elindulhattok vándorútra. Mondjátok meg, hogy melyik jutalmat választjátok.

Összedugta a fejét a három obsitos katona. Aztán megszólalt a legöregebbik:

– Uram, királyom, ha te is jónak látod, mi inkább vándorolni szeretnénk.

Úgy is lett. A király kincstárnokától megkapta mindegyik a maga zacskó aranyát, és mindjárt útnak eredtek.

Sűrű erdőbe értek nemsokára, ott rájuk esteledett. Megvirradt, mire kiértek a rengetegből. Magas hegy tetején gyönyörű várkastélyt láttak maguk előtt. A fiatal vitéz nyomban arrafelé tartott, de a két öreg így dörmögött:

– Elfáradtunk, megéheztünk, meg szomjaztunk, inkább betérünk valami útmenti csárdába.

Elváltak. A fiatal legény egyenest a hegyi kastélynak vette útját. A kapu sarkig tárva volt, sehol egy lélek az udvaron meg a folyosókon. Bement egy tágas terembe, üres volt az is, de dúsan terített asztal állt a közepén, megrakva jobbnál jobb ennivalókkal. A mi legényünk se volt rest, leült az asztalhoz, és nekilátott a lakmározásnak. Egyszer csak kopogtatnak.

– Szabad! – kiáltotta a legény. Kinyílt az ajtó, besurrant rajta egy kígyó, föl az asztalra, ott gyűrűbe tekergődzött egy üres tálon.

A fiatal vitéz nem ismerte a félelmet, mégis megborzongott egy kicsit, hogy egyedül volt a nagy teremben a veszedelmes kígyóval.

Hát még mekkora lett az álmélkodása és ijedelme, amikor a kígyó emberi nyelven megszólalt:

– Ne félj semmit, nem bántalak. Ha meghallgatod a szavamat, boldog emberré teszek. Tudd meg, hogy egy dúsgazdag tündérr király lánya vagyok, de valami gonosz varázsló kígyóvá változtatott. Föloldhatsz a varázslat alól, akkor feleségül megyek hozzád, és tiéd lesz minden kincsem. Akarod-e, hogy megmondjam, mit kell cselekedned?

A legény nem sokat gondolkozott, nyomban ráfelelte:

– Egy életem, egy halálom, akármi lesz, megpróbálom. Megálltam én a csatákban is a sarat, most se fogok meghátrálni!

– Jó, hát tedd azt, amit mondok. Mától fogva három éjszakán át, amikor éjfél üt az óra, egy csapat katona jön majd a várba, a királyuk vezérlete alatt. Tűvé teszik a kastélyt, amíg csak téged meg nem találnak. Elvezetnek a királyuk elé, az kérdezzet majd tőled mindenfélét. De te ne válaszolj neki. Akármit ígér, akármmivel fenyeget, maradj néma, mint a hal, mert ha csak egy szót is kimondasz, mind a kettőnknek vége. Bántani, kínozni fognak, de te egy mukkot se szólj. Akárhogy is meggyötörnek, reggelre semmi bajod se lesz, és a kínzás csak hasznodra válik. Harmadnap éjjel még a fejedet is leütik, de attól se ijedj meg, reggelre ép, egészséges leszel. Ha állhatatos maradsz és nem jár el a nyelved, akkor megváltasz engem, és mindketten boldogok leszünk.

Ennyit mondott a kígyó, azzal eltűnt. A katona elgondolkodott a csodálatos történeten. Mivelhogy nem az a fajta volt, akinek egyhamar az inába száll a bátorsága, menten elhatározta, hogy feloldja a királykisasszonyt a gonosz varázslat alól. Nyugodtan ülve maradt az asztalnál, kedvére evett-ivott, amikor pedig meguntta, fogta magát, lehevert a terem padlójára, feje alá tette vánkosnak a tarisznyáját, és aludt, mint a bunda.

Éjféli óraütéskor éktelen nagy lármára ébredt. Lódobogás, fegyverzörgés verte föl a várkastélyt, csak úgy remegtek a falak. A láрма egyre közeledett, egyszer csak nagy dérrel-dúrral kicsapódott az ajtó, és hét fegyveres katona tódult be a terembe, egyenest neki a legénynek. Azon mód közrefogták és behurcolták egy másik terembe, ahol a királyuk ült aranyos trónszéken.

Ahogy a király meglátta a legényt, ráförmedt nagy mérgesen:

– Hallod-e te jöttment gézengúz, mit keresel itt, hogy merted megzavarni kastélyom nyugalmát?

A fiatal obsitos nem ijedt meg, néma maradt, mint egy darab kő.

A király képe egyre vörösebbre gyúlt a haragtól, de hiába faggatta a legényt, abból ugyan egy árva szót se tudott kicsalni. Rettenetes dühében parancsot adott a katonáinak:

– Hozzátok elő a derest, fektessétek rá ezt a kapcabetyárt, botozzátok meg, de úgy, hogy minden csontja ropogjon.

A katonák engedelmeskedtek a király parancsának, deresre húzták az obsitost, ütötték-verték kegyetlenül, de az meg se mukkant. Éjfél után egy órakor a király elvonult az embereivel. Otthagyták a legényt, az meg hamarosan elaludt.

Már delelőn járt a nap, amikor fölébredt álmából. Kutyabaja sem volt, semmije se fájt, mintha csak álmodta volna az egészet. Fölkelt, szétnézett egy kicsit a várkastélyban, benyitott az ebédlőterembe is. Ott megint terített asztalt talált, jól belakmározott.

Kopogtak az ajtón, bejött a kígyó, fölkúszott az üres tálba, úgy mint előző nap. De most már szépséges lányfeje volt. Csak a teste többi részén viselt kígyó gúnyát. Rámosolygott a legényre, és azt mondta neki:

– Derekasán megálltad a próbát az első éjszakán. Ezentúl se felelj, akármit is kérdeznek tőled. Ha szót fogadsz nekem, meglásd, boldogok leszünk.

Azzal el is tűnt a kígyótündér, a legény meg, amikor már jól teleette magát, lefeküdt és elaludt.

Éjfélkor megint nagy lárma lett a kastélyban, jöttek a katonák, vitték az obsitost a király elé. Hasztalan volt minden faggatózás, hiába verték, kínozták, a legény állta a szavát, semmit se válaszolt.

Egy óra múlva magára hagyták, ő meg édesdeden aludta tovább az igazak álmát. Épen, egészségesen ébredt, délben leült a terített asztalhoz, evett-ivott, amennyi csak belefért. Kopogtak az ajtón, bejött a kígyó, és a nagy üres tálba telepedett, úgy mint az előző két napon. De most már szép hajadon volt derékig, csak azon túl kígyó. Nagyon kedvesen, nagyon barátságosan mosolygott a legényre, és így szólt hozzá:

– Ez ideig híven követted a tanácsomat, köszönöm neked, derék vitéz. Tarts ki bátran ma éjjel is, ez az éjszaka lesz a legutolsó és

legveszedelmesebb. Ha most is meg tudod állani, hogy ne szólalj meg, öledbe hull a szerencse.

A legény megígérte, hogy állhatatos lesz, a kígyótündér pedig eltűnt megint. Az obsitos ottmaradt egyedül, evett jóllakásig, az italt se sajnálta magától, és várta az utolsó éjszakát. Nem félt, azt gondolta magában:

– Lesz ami lesz, nem fogok belehalni.

Éjfélkor dobszóval, trombitaharsogással bevonult a király meg a fegyveres kísérete. A hét katona elővezette a legényt. A király mindent megpróbált, hogy szavát vegye. Mikor aztán látta, hogy minden kérdése, faggatása hiábavaló, szörnyűséges haragra lobbant. Megparancsolta katonáinak, hogy üssék le a legény fejét. Az obsitos vitéz ettől se ijedt meg, bízott a kígyótündér ígéletében. Amikor lecsapott nyakára a pallos, mélységes álomba merült.

Reggel, ahogy fölébredt, odanyúlt a nyakához.

– Ugyan megvan-e még a fejem? – ez volt az első gondolata. Hát biz a feje ott volt a régi helyén. Ennek nagyon megörült, de mekkora volt az álmélkodása, amikor egyszer csak azt látta, hogy egész szolgasereg hajlong előtte. Uruknek, gazdájuknak szólították, vadonatúj ruhába öltöztették, aztán pompás reggelit tálaltak fel neki. Amikor jóllakott, végigvezették a kastélyon, minden kincsét, gazdagságát megmutogatták.

Sok-sok termet jártak végig, és el akartak haladni egy ajtó előtt, amelynek a félfáját gyönyörű szép faragványok ékesítették. A legény be akart nyitni az ajtón, de a szolgák azt mondták, úrnőjük megtiltotta, hogy oda akárkit is bebocsássanak. A legény azonban nem tágított:

– Most én vagyok a gazdátok, parancsolom, nyissátok ki az ajtót és vezessetek be.

A szolgák engedelmeskedtek.

Kinyílt az ajtó, a szobában ott volt a kígyótündér, de most már tetőtől talpig levetette a kígyógúnyát. A szépséges királykisasszony haragosan nézett végig a legényen, és így szólt hozzá:

– Amiért olyan büszke és akaratos voltál, nem lehetek a menyasszonyod. Fel is út, le is út, most el kell hagynod a kastélyt. Majd három hét múlva fölkereslek, és megmondom, feleségül megyek-e hozzád vagy sem.

Azzal kezébe nyomott egy erszényt, és útjára bocsátotta.

Ennek az erszénynek az a különös tulajdonsága volt, hogy valahányszor belenyúlt valaki, egy marék aranyat vehetett ki belőle. Az obsitosnak ettől jókedve kerekedett, hátat fordított a kastélynak, és leballagott a faluba. A kocsmában rátalált két öreg cimborájára. Nagy örömmel fogadták, leültették maguk mellé, és most már hármásban poharaztak. Beszélgettek erről-arról, és a fiatal obsitos a másik kettőnek eldicsekedett a szerencsésével.

A két öreg cimborát elfogta a sárga irigység. Titokban összebeszéltek, hogyan, miképpen üthetnék el fiatal társukat a szerencsésétől. Másnap beavatták tervükbe a kocsmáros, megvesztegették, hogy legyen a segítségükre. A kocsmáros vállalkozott rá, hogy három hét múlva, aznap, amikor a királykisasszonynak el kell jönnie, álomport kever a legény borába.

Úgy is lett. A megbeszélte napon a fiatal obsitos megkapta az álomport, és úgy elaludt tőle, hogy ágyúszóval se lehetett volna fölébreszteni.

Nem sokáig feküdt ott kábultan, amikor egy pompás hintó gördült a kocsmáig. Két fehér ló húzta, hófehér ruhában, patyolatfehér fátyollal fején a királykisasszony ült benne. Kiszállt a hintóból, a legfiatalabb vitéz után kérdezősködött. Amikor meghallotta, hogy a legény alszik, megüzente neki, hogy másnap visszajön, és elhajatott.

Este a kocsmáros megint álomport kevert a fiatal obsitos borába, amitől az megint mélyen elaludt. Aludt még másnap is, amikor pompás vörös hintón, két büszke pejszikóval, tetőtől talpig vörösbe öltözve megjelent a királykisasszony. Megmondták neki, hogy az obsitos még alszik, mire meghagyta, hogy holnap megint eljön, és elhajatott.

Estefelé fölébredt a legény, és nagyon elbúsult, hogy lám, átaludta a tündérlány érkezését. Bánatában ivásnak adta a fejét, el is aludt a bortól és horkolt másnap délig. A jelzett órában fekete hintó robogott elő, két tüzes ráró volt elébe fogva, benne ült a fekete ruhás királykisasszony. Amikor meghallotta, hogy az, aki a varázslat alól feloldotta, megint alszik, bement a szobába, kihúzta hüvelyéből a legény kardját, megvágta vele a kisujját, és tulajdon vérével ezt írta a kardpengére:

– Ha holnapra ott leszel apám rezidenciájában, feleségül megyek hozzád.

Azzal kiment csöndben, lábujjhegyen, hogy föl ne ébressze a legényt, és elhajatott.

Fölébredt mély álmából a fiatal obsitos, elolvasta az üzenetet, és nagyon szomorú lett, mert jól tudta, hogy csak csoda segítségével juthat el olyan gyorsan a menyasszonyához. De azért fölkerekedett, és elindult a székváros felé.

Ahogy így nagy búsan ment-mendegélt, sűrű sötét erdőbe ért. Egyszer csak szembe találkozott egy lompos, cammogó medvével.

– Mi bajod, hékás, miért lógotod úgy az orrod? – kérdezte tőle a tányértalpú.

Több se kellett a fiatal obsitosnak, megeredt a nyelve, apróra elmondta a medvének, hogy milyen csávába került. Mikor végére ért a történetének, azt mondta neki a mackó:

– Sose búsulj öcsém, ne félj, amíg engem látsz. Ülj csak fel ide a hátamra, fogódkodj meg jól a bundámban, a többit bízd rám. Elviszlek én egy-kettőre abba a városba, ahová igyekszel.

Az obsitos megfogadta a tanácsot, ráült a medve hátára, ez meg nagy dörmögve röpült vele a főváros határáig. Három óráig sem tartott az útjuk, pedig a város tízezer mérföldre volt a falutól, ahonnét elindultak.

A legény nagy hálálkodva elbúcsúzott a medvétől, és be akart térni a város kapuján. Csakhogy a medve elébe állt, és arra kérte, vágja le a fejét a kardjával. Az obsitos nem akarta megtenni, de a medve addig-addig könyörgött, hogy a legény kirántotta a kardját, és egy csapással lefejezte. Azzal indult is a város felé. De ahogy még egyszer hátra nézett, uramfia, mit látott? Azon a helyen, ahol a medvét lefejezte, egy szép szál ifjú állt, és még akkor is integetett, kiabált utána, hogy köszöni szépen a szívességét.

Alighogy a legény beért a városba, találkozott három katonával. Megkérdezte tőlük:

– Hol itt a legjobb vendégfogadó?

A katonák azt hitték, hogy elment az esze, vagy hogy ugratni akarja őket. Kinevették, és azt mondták neki:

– Mit akarsz te szegény éhenkórász a legjobb vendéglőben? Hiszen egy lyukas garas sincs a zsebedben, miből fogod kifizetni a

drága vacsorádat?

A legény egy szóval se válaszolt, hanem benyúlt az erszényébe, és mind a háromnak odaadott egy-egy marék aranyat. A katonák nagyot néztek, egyszerre nagyon barátságosak lettek, és elvezették az obsitost a város legjobb fogadójába.

Vacsora közben a legény megkérdezte a vendéglőstől, mi újság a városban. A vendéglős így válaszolt:

– Az a legnagyobb újság, hogy tegnap hazajött a királylány, akinek negyven évvel ezelőtt nyoma veszett. Királyurunk nagyon megörült neki, és elhatározta, hogy férjhez adja. Holnap a palota elé gyűlnek a kérők, azok közül választja ki majd a király kisasszony a jövődöbelijét.

Amikor ezt a vitéz meghallotta, megkérte a vendéglőst, szerezzen neki egy fehér hintót két fehér lóval, és másnapra egy öltözet fehér ruhát is rendelt magának.

Másnap reggel a kijelölt órában a királykisasszony kiállt a palota erkélyére. Fölvonultak a kérők, és a menet végén hajtattott fehér hintáján az obsitos vitéz is. De a király kisasszony nem választott magának vőlegényt, hanem közhírré tétette, hogy másnap megint vonuljanak fel azok, akik el akarják nyerni a kezét.

Az obsitos visszament a fogadóba, evett-ivott, és holnapra vörös hintót rendelt magának, és meghagyta, hogy két pej csikó legyen a kocsi elé fogva. Üzent a szabónak is, hogy varrjon neki egy rend vörös ruhát. Másnap a vörös hintón, a kijelölt órában, a királyi vár elé hajtattott, csatlakozott a többi kérőhöz, és megint a menet végén, lassan vonult el az erkély előtt. A királykisasszony most se választott vőlegényt, hanem közhírré tétette, hogy holnap megint jöjjenek el a kérők.

Az obsitos visszament a fogadóba, és jóízűen evett-ivott. Azután fekete hintót, fekete lovakat és fekete ruhát rendelt magának.

Másnap a kijelölt órában fekete ruhába öltözve fölszállt a fekete hintóra. Amikor a palota elé ért, csatlakozott a kérők menetéhez, és utolsónak, lassan hajtattott el az erkély előtt. Ahogy a királylány meglátta fekete öltözetben és fekete kocsiban, tudta, hogy eljött az, aki őt megszabadította a gonosz varázslattól. Magához hívatta a legényt, és amikor szemtől szemben állt vele a megmentője, nyakába borult, és azt mondta királyi apjának:

– Ez a vőlegényem, ehhez megyek feleségül.

Lett nagy öröm a palotában, és mindjárt aznap megtartották az esküvőt.

Hét országra szóló lakodalmat csaptak, húzták a talpalávalót, s tán még ma is mulatnak, ha meg nem haltak.

A VILÁGSZÉP MENYASSZONY

Réges-régen, faluvéken, élt egyszer egy módos gazda, volt neki három fia. Szorgalmas, iparkodó volt kettő, a két idősebbik. Segítettek az apjuknak, ahogy erejükből tellett. Nem úgy a harmadik, a legfiatalabb. Ez naphosszat csak üldögélt a kemencepadkán, sehogy se fűlt a foga a dologhoz. Nem is szenvedhették a bátyjai. Mamlaszak szidták, pedig talán nem is volt az mamlasz. De akármire nyúlt, ráfogták, hogy ezt megint rosszul csinálta, így hát inkább nem nyúlt semmihez.

Megöregedett az apa, és elhatározta, hogy egész gazdaságát, minden vagyonát felosztja fiai között. Próbálta így is, meg úgy is, de a legények sehogy sem tudtak megegyezni. Emígy jobb lenne, mondta az egyik; amúgy kellene, akadékoskodott a másik. S a harmadik? A harmadik kijelentette, hogy miatta csinálhatnak, amit akarnak.

– Hát, ha nektek így se jó, meg úgy se jó, akkor majd másképpen lesz – mondta az apjuk. – Ide figyeljete: minden vagyonom azé, aki a legszebb és leggazdagabb feleséget hozza a házhoz. A többiek pedig még egy rézpetákot se kapnak.

Hallja ezt a legifjabb, előbújik a kemence mögül, jól megmosakodik, és veszi a motyóját. Kacagnak ám a bátyjai:

– Te fajankó, te akarsz versengeni velünk? Bújj csak vissza a kuckódba, és szórakozz a svábbogarakkal.

De a fiút nem lehetett eltéríteni a szándékától. Útra készült, akárcsak a bátyjai. Előszedte az ünneplő gúnyját, egy fekete cipót meg egy darab kecskesajtot is rakott a tarisznyájába útravalónak. Aztán elindult. Ment-mendegélt, amíg csak egy rengeteg erdőbe nem ért. Virágok nyíltak a fák tövében, selymes fű csiklandozta a lábaszárát.

Leheveredett egy bokor tövében, előszedte az elemózsiáját, s nekilátott a falatozásnak.

Hát egyszer csak ott terem előtte egy apróka ember. Fura kis öreg volt, vörös sapka csücsült a fejebúbján, hosszú, fekete kabátja

a bokáját verdeste.

– Megkínálsz-e, ha szépen kérlek? – szólalt meg.

– Persze – felelte a fiú –, ülj csak le ide mellém, és egyél, ha jólesik.

Jóízűen falatoztak, s mikor befejezték, azt kérdezi a vörös sapkás emberke:

– Hová igyekszel, barátocskám?

A fiú elmesélte, milyen csúnyán bántak vele mindig a testvérei. De most megmutatja nekik! Csak azért is neki lesz a legkülönb felesége!

Hallgatja, hallgatja az apróka ember, aztán kivesz a zsebéből egy fésűt. Alighogy egyszer-kétszer végigsimít vele a fiú fején, szép hullámos fürtökbe göndörödik a gyerek haja.

– Most pedig vedd fel az ünneplődöt – mondja neki a manó –, majd én útba igazítlak. Menj csak erre ni, mindig toronyiránt, amíg egy gyönyörű kerthez nem érsz. Ott rátalálsz a lányra, akit keresel. Hozzáfogható szépet sose látott még emberfia.

Elbúcsúztak egymástól, s a fiú megint nekivágott a világnak. Ment, mendegélt, amíg csak rá nem esteledett. Egyszerre csengő énekszó üti meg a fülét. Figyelt, figyelt, aztán a hang irányába futott. Kisvártatva gyönyörű kerthez ért. A kapuja tárva-nyitva. Be is lépett rajta nyomban, hogy megkeresse, ki énekel olyan búbajosan. Egy lugas mélyén csodaszép hajadont pillantott meg. Közelebb ment, hogy alaposan szemügyre vegye. Megrettent a lány az elébe toppanó legénytől. Mit volt mit tenni, a fiú elmondta sorjában, hogyan került ide, meg hogy miként bántak vele a testvérei. Beszélgettek, beszélgettek, s mi tűrés, tagadás, megtetszett a csodaszép lánynak a vándorlegény, olyannyira, hogy amikor feleségül kérte, irulva-pirulva beleegyezett.

Ahogy ott kéz a kézben üldögélnek, rájuk ront a csodaszép lány édesanyja. Haragudott nagyon, majd kipukkadt mérgében, hogy egy jöttment idegennel találta együtt a lányát. De látta, hogy nagyon tetszik a leánynak a legény. Amikor aztán a fiú előállt a kérésével, gondolt egyet, és hozzáadta a lányát.

Meghívták a lakodalomra az egész atyafiságot. Özönlött a násznép, volt nagy eszem-iszom, dínomdánom. Még a Halál is

hajnalig ropta a táncot a feleségével. Szikrázott a sok drágakő az aranyos ruhákon. De a legszebb mégiscsak a menyasszony volt.

Nagyot mulatott a vőlegény is. Nekilátott a sok finom falatnak, mintha világéletében csak koplalt volna. Tömte csak, tömte a hasát, végül azt se tudta fiú-e vagy lány, még a világszép feleségéről is megfeledkezett.

Az esküvő után csendes boldogságban teltek a napjaik. Eleinte tetszett is nagyon ez az élet a fiatal férjnek. De ahogy telt-múlt az idő, erőt vett rajta a kíváncsiság. Volt ugyanis a feleségének egy furcsa szokása. Minden héten egy napra bezárkózott a kamrába, senki se tudta, mit csinál ott, mit nem. Faggatta nemegyszer a legény, de hasztalan. Mindegyre csak ezt a választ kapta:

– Ha nem akarsz mindkettőnkét szerencsétlenné tenni, ne kérdezd a titkomat.

Erőt vett magán a legény, igyekezett úrrá lenni kíváncsiságán. De egyszer aztán nem állta tovább.

Mikor a felesége megint bezárkózott, utána lopódzott, és belesett a kulcslyukon. Vesztére! Borzalmas látvány tárult szeme elé. Feleségének, világszép asszonyának kecskepatái nőttek, a lábát meg sűrű szőr borította. Hideg futkározott a hátán, ha arra gondolt, hogy ez a szörnyeteg az ő felesége. Lassan mégis megvigasztalódott: nem tart soká ez a borzalom, a felesége megint olyan szép lesz, mint annakelőtte.

Visszament a szobába és várt. Öreg este lett, de az asszony csak nem került elő. Odalopakodott megint a kamraajtóhoz, hallgatózott. Olyan keserves sírás-rívás hallatszott bentről, hogy még a kő is meglágyult volna tőle.

– Gyere csak, gyere – zokogott a felesége –, lásd milyen bajt csináltál. Vége a boldogságunknak. Most már ilyen csúf leszek, mert meglestél. Nehéz lesz ezt jóvátenned.

A fiú kitárta két karját, hogy magához ölelje asszonyát. Valami taszítást érzett, és abban a szempillantásban minden eltűnt előle. Mikor magához tért, ki más állt mellette, mint a vörössapkás manó.

– Mondhatom, szép kis galibát okoztál az átkozott kíváncsiságoddal – szólalt meg az öreg. – Most az egyszer kihúzlak a csávából, de nem lesz könnyű dolgod. Indulj el most gyorsan, keresd meg a feleséged palotáját. Én nem mutathatom meg az utat,

menj el a Naphoz, az talán elárulja. – Ennyit mondott a manó, és már el is tűnt.

Remény költözött a fiú szívébe: majd csak rátalál valahogy a feleségére, és elindult világgá.

Már egy éve vándorolt, de csak nem lelte meg a Napot. Étlenszomjan bandukolt, és még mindig nem jutott el a Nap közelébe. Egyszer aztán megdühödött.

– Bolondítsa az öreganyját az a manó!

Alighogy ezt kimondja, érzi ám, hogy csorog róla a veríték. Egyre melegebb és melegebb lett, ahogy haladt befele az erdő sűrűjébe. Villámok sustorogtak körülötte, aranyló fény tündökölt a fák között.

– Valahol errefelé tanyázhat a Nap – gondolta, és nem tévedett.

Szikrázó üvegpalota tornyosult előtte, s a legnagyobbik terem közepén ott ült Nap anyó. Rokkáját pergette, aranyszálakat font. Izzott a feje, mint a kohó, de a forróság szemmel láthatóan nem ártott neki. Bíborvörös selyemruhája az alja felé fokozatosan sötétedett. A lábán koromfekete cipőt viselt.

Örült a legény, hogy most majd megtudja, merre van a kedvese. De sehogy se bírt Nap anyóhoz férközni, akkora hőség volt a közelében. Végül segített magán úgy, ahogy tudott. Lehasalt az egyik bokor tövébe, és az árnyékból kiáltott oda Nap anyónak, hogy tudja-e vajon, merre van az erdő, közepében az aranyos tetejű palota s a palota kertje, ahol ezüstvirágok hajtanak és arany gyümölcsöt teremnek a fák.

– Szundíts egyet valamelyik fa alatt, közben majd én mindenfelé világítok, s mire fölébredsz, megmondom, merre menj – mondta a Nap. És szikrázni kezdett, lángok csaptak ki belőle, mint mikor nyers fát vetnek a tűzre. Bevilágított a világ minden zugába, de sehol sem találta az aranyos tetejű palotát. Nagyon elszomorodott a fiú, amikor fölébredt, és meghallotta a rossz hírt.

– Ne búsulj – vigasztalta Nap anyó –, nincs még veszve minden. Én csak nappal világítok, de eriggy el bátyámhoz, a Holdhoz. Az éjszaka fénylik, talán tud valamit, aminek hasznát veszed. Erre jobb felé tarts, menj csak egyenest, amíg rá nem találsz.

Elindult hát megint a legény keserves vándorútjára. Hosszú hetek múltak el, amikor egy este ezüstfehér világosság derengett fel előtte a távolban. Közelebb ment, és egy üvegházikét látott, abban egy

öreg embert. Ezüstfehér volt a haja meg a szakálla, szürke kabátján ezüst gombok, szürke cipőjén ezüst csatok fénylettek. Ő volt Hold apó. Körülötte ezüst szárnyú legyek röpködtek, akárcsak a szentjánosbogarak. Húvös volt, a legény didergett a kis szobában. Az öregember kérdésére elmondta, mi járatban van. Hold apó is azt tanácsolta neki, hogy feküdjön le és aludjon, azalatt ő majd utána néz a dolognak.

A legyecskék most olyan erős fénnel csillantak meg, hogy körülötte ezüstösen tündökölt a világ. De hiába, a Hold sem találta sehol az aranyos tetejű palotát. Fölébredt a legény, elszomorodott a rossz hír hallatára, a Hold pedig vigasztalta:

– Ne búsulj, mert tudok valakit, aki segíthet rajtad. Menj el öcsémhez, a Szélhez. Az mindenfelé megfordul, bejárja még a sziklák barlangjait, a fák odvait is. Biztosan fújdogált már az arany gyümölcsöt termő kert fáinak között is, majd megmondja, merre kell menned, hogy eljuss az aranyos tetejű palotához.

Elindult hát megint a vándor, hosszú utat tett meg, amíg elérkezett Szél úrfi hajlékához. Magas hegyet látott, a hegy oldalában négy nagy lyukat, fönt és lent, jobbra és balra egyet-egyét. A koma ugyanis mind a négy lyukban egyszerre lakott s hol az egyikén fújt ki, meg be, hol a másikon. A mi legényünk se volt rest, s amikor az alsó lyukon kirepítette a szél, bebújt a felsőn. Az meg akkor éppen onnan fújt s ha a szerencsétlen el nem kiáltja magát, elhordja a világ másik végére. A lármára kitekintett Szél úrfi és hogy hallja mi járatban jött hozzá meg hogy ki küldte, mindjárt szívélyesen beinvitálta. A legény bement a legalsó lyukon, hosszú sötét folyosón botorkált végig, s a legbelső szobában, ahol csak egy olaj mécse világított, megtalálta a Szelet. Sarkig érő zöld köpenyt viselt, a fején zöld sapkát.

– Megpróbálok segíteni rajtad – süvöltötte. – Tüstént összehívom a szolgálégyeimet, azok a világ minden táját bejárták. Valamelyikük talán látta a feleségedet.

Fütyült egyet, és a szolgálai mind összesereglettek. De bizony az arany gyümölcsöt termő kertnek, az aranyos tetejű palotának színét se látták, hírét se hallották. Erre azt mondta a Szél:

– Van még egy szolgálám, a púpos. Ha az se tud semmit, akkor bizony nem segíthetek rajtad.

A szegény vándor azt hitte, hogy minden hiába, szégyenszemre a felesége nélkül kell visszatérnie apja házába, ahol a bátyjai majd kinevetik, kicsúfolják. De végre megjött a púpos. Amikor megkérdezték tőle, hogy látott-e valahol egy aranyos tetejű palotát, ezüst virágokat hajtó, arany gyümölcsöt termő kert közepén, a púpos azt felelte:

– Éppen onnét jövök, megszártottam a frissen mosott ruhát. Egy lányt is láttam a kertben, gyönyörű szép volt, de szörnyen csúf kecskelábai voltak.

A vándor nagyot ugrott örömeiben erre a hírre. Megkérte Szél úrfit, engedje meg, hogy a szolgája elvezesse a feleségéhez.

– Jól van, nem bánom, járjatok szerencsével – egyezett bele a Szél. A púpos meg szívesen vállalkozott.

– Csakhogy az a palota nagyon messze van ám – mondta a legénynek –, nem bírod te az utat odáig. Hanem tudod mit, ülj föl a hátamra, majd én elröpítelek.

Két álló nap szállottak a levegőben, második este leereszkedtek a palota kertjébe. A legény alig ért rá megköszönni a púposnak a szívességét, már ott is állt a kedves felesége előtt. De a szép asszonynak már nem volt kecskelába, eltűnt róla minden rútság. Megölelte, megcsókolta a férjét, és azt mondta neki:

– Amit a kíváncsiságoddal elrontottál, helyrehoztad a szerelmeddel és kitartásoddal. Most már majd boldogan és vígan élünk.

A legénynek egyszeriben eszébe jutott, hogy miért is ment hazulról világgá.

– Gyere velem, asszony – mondta a feleségének –, látogassuk meg az apámat meg a bátyáimat.

– Szívesen – válaszolta az asszony.

Pompás ruhába öltözködtek, színarany hintóba ültek, hat fehér paripa röpítette őket a legény szülőházáig.

Összeszaladt a nép, amikor a pompás hintón megérkezett a szép fiatal pár. A két idősebb testvér meg is ijedt egy kicsit, amikor a hintóból kiszállt a legény, és látták, hogy az nem más, mint az öccsük, akit mamlaszak csúfoltak. Az apa is alig merte megszólítani legkisebbik fiát. De az odalépett hozzá, megölelte, és megmutatta mindenkinek világszép feleségét. Volt nagy öröm, és

volt nagy csodálkozás, amikor a fiú elmesélte viszontagságos vándorútját.

Mivelhogy a mamlasz vitte haza a legszebb és leggazdagabb feleséget, neki jutott volna apjának egész gazdasága. A legény azonban így szólt két bátyjához:

– Rosszul bántatok velem, amíg idehaza voltam, de én megbocsátok nektek. Legyen tiétek a gazdaság, osztozzatok meg rajta testvériesen, nekem már nincs rá szükségem.

Örült nagyon a két bátya, hát még az asszonyok, akik kincseket, arany és gyémánt csecsebecséket kaptak sógornőjüktől. Nem győztek hálálkodni, azután valamennyien megállapodtak abban, hogy a legkisebb fiú meg a felesége minden öt esztendőben eljön hozzájuk látogatóba.

De az édesapját most azonnal magával viszi. Mindjárt be is ültette az öreget a szépséges felesége mellé a színarany hintóba, és a hat hófehér paripa röpítette őket egyenest az arany gyümölcsöt termő kertbe, az aranyos tetejű palotába. Ott sokáig éltek örömben és boldogságban.

A NYÚLPÁSZTOR

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy király, annak háromszáz nyula. És jaj volt annak a pásztornak, aki nem tudott elszámolni mind a háromszázzal. Az bizony halálnak halálával lakolt.

Egy szegény fiú is meg akarta próbálni a pásztorkodást, de édesanyja megrémült, és óva intette:

– Úgy jársz te is, édes fiam, mint a többi pásztor, téged is megölet a hatalmas király.

A fiú csak nem hallgatott az anyjára, elment a királyhoz, hogy felcsapjon nyúlpásztornak.

A királynak tetszett a fiú, de figyelmeztette:

– Elfogadlak szolgámnak, te fiú, de ha csak egy is elvész a nyulaimból, leüttetem a fejed.

Első nap nem kellett kihajtani a nyulakat. A másodikon kiszámolták a fiúnak a háromszáz nyulat, hogy terelje őket a város határába. Egy gyönyörű bozóttal szegélyezett patak partján terült el a mező. Ahogy odaértek, a nyulak szépen glédába álltak, és elkezdték ropogatni a finom füvecskét.

Tizenegy óra tájt a fiú is leült, hogy harapjon valamit, a nyulacskák meg leheveredtek. Féltizenkettőkor azonban gondoltak egy nagyot és egytől egyig megugrottak.

Felállt szegény fiú és elindult a patakparton, kereste a haszontalanokat. „Nem kerülök többé a király szeme elé” gondolta. „Inkább elmegyek világgá.”

Ahogy ment-mendegélt, meglátott egy öregasszonyt. Belegabalyodott szegényke a patak indáiba, és nagy szorultságában odakiáltott a fiúnak:

– Segíts rajtam gyermekem, én is segítek majd terajtad.

– Szíves örömet, öreganyám!

Bal kezével egy bokorba kapaszkodott, jobb lábával a vízbe lépett, és kisegítette az anyókat.

Az belenyúlt a tarisznyájába, előhúzott egy sípocskát, és így szólt a szomorú kis pásztorhoz:

– Ha ebbe belefújsz, a nyulak rögtön nálad teremnek, és ha rosszul megy sorod életedben, csak gondolj rám.

Megköszönte szépen a fiú, és visszament oda, ahonnan megszöktek a nyulai. Sípolt egyet, és csodák csodája, abban a szempillantásban ott termett mind a háromszáz szökevény. Hatkor hazaballagott velük, és mikor a király megszámolta a nyulait, nem volt annak egy híja sem.

– Derék legény vagy – mondta a király.

Másnap a fiú újra kihajtotta a nyuszikat. Szép nyugodtan legelésztek. Tizenegykor harapott ő is, a nyulak meg leheveredtek. Fél tizenkettőkor hipp-hopp megint csak szanaszét szaladtak. Ekkor a fiú elővette a sípot, csak egyetlenegyszer fújt bele, és a nyuszik ott voltak mind egy szálig.

Igen ám, de a királykisasszony elhatározta, hogy elcsal a nyájból egy nyulat. Álruhába öltözött, húst, bort és kenyeret rakott az útitárisznyába, és ellátta magát jócskán pénzzel. Szamárháton ügetett ki a határba. Azt gondolta magában: „Nem tűröm, hogy ez a fiú okosabb legyen az apámnál meg énnálam.”

Ahogy odaér a pásztorhoz, megkérdi:

– Kinek a nyáját őrzöd, te fiú?

– A királyét.

– Adj egy nyulat!

– Nem lehet!

Akkor másképpen próbálkozott a lány, és ennivalóval kínálta a pásztert.

– Jó – mondta a fiú –, nem bánom, adok egyet, ha háromszor megcsókolod a szamaradat.

– Egy nyúl nem ér meg annyit – mondta a lány, és magában azt gondolta: „Csak nem csókol meg egy király kisasszony egy szamarat!” A ravasz pásztorfiú már gyanította, hogy királylánnyal van dolga.

Felállt a lány, hogy hazainduljon, de még odakiáltott a legénynek:

– Igazán nem adsz nekem egyet a nyulaidból?

– Amit mondtam, megmondtam. Ha megcsókolod háromszor a csacsit, tiéd a nyúl.

Mit tehetett egyebet a szegény királykisasszony, meg kellett csókolja háromszor a szamarat.

Fogta a fiú az egyik nyuszt, bedugta a tarisznyába, és odaadta a királylánynak.

Az boldogan ment haza vele. Kisvártatva sípszót hallott, de gyanútlanul nyargalt tovább, s nem tudta, hogy üres a tarisznya, kirepült belőle a nyulacska.

Boldogan szaladt apjához a király kisasszony:

– Szereztem egy nyulat! – És ahogy kinyitotta a tarisznyát, biz az üres volt.

Forgatta, rázta, kutatott benne erősen, de nem volt abban más, csak néhány otffelejett nyuszibogyó.

– Gyanús nekem ez a dolog – csóválta a fejét a király. – Ördögös fickó az a nyúlpásztor.

A királykisasszony egy szóval sem említette, hogy megcsókolta a csacsit.

A fiú meg szépen hazaterelte mind a háromszáz tapsifülest.

Másnap maga a király öltözött át női ruhába, húst, kenyeret meg bort tett a kosárba, és kiporoszkált szamárháton a határba. Etette-itatta a kis pásztort, biztatta, hogy egyen, amennyi csak belefér, de adjon el neki egy nyulat.

– Nem tehetem – válaszolt a fiú – a király nyulai azok.

– Sok pénzt kaphatnál érte – csábította az asszonyruhába bújt király.

– No, jól van, nem bánom, kaphatsz tőlem egy nyulat, de csókold meg háromszor a szamaradat.

Éktelen dühbe gurult a király, és rárivallt a fiúra:

– Mit képzelsz, te ördögfattyá, hogy tehetnék én ilyesmit?

– Akkor nem kapsz nyulat! – mondta a fiú, és hátat fordított a királynak.

Mikor az látta, hogy másképpen nem boldogul, ímmel-ámmal megcsókolta a csacsit.

Megkapta a nyulat a király, boldogan ügetett hazafelé a zsákmányával, észre sem vette, hogy a fiúcska füttyére eltűnt a nyulacska a kosárból.

Otthon aztán magához hívatta a királykisasszonyt, és büszkén mondta:

– Én bizony szereztem egy nyulat!

Veszi a kosarát, belenéz, ki is fordítja, úgy rázogatja, hogy hátha előbújik az a nyuszi, de csak az ottfeljtett bogycskákat potyogtatta ki.

Dühösen tépni kezdi a haját:

– Igencsak túljárt az eszemen a kölyök. Legalább a szamarat ne csókoltam volna meg.

Nagyot kacagott a királylány, hogy az apja szakasztott úgy járt, mint ő.

„Ki kell eszelnem valami nagyon okosat” – töprengett a király.

Egy óriási magtárt telerakatott ezer véka gabonával, és amikor a fiú hazaért, ráivallt:

– Ma nem kapsz semmit enni, és ha ezt a gabonát még az éjjel el nem fogyasztod, meglakolsz.

Azzal rázárta az ajtót.

Nagy bánatában a fiúnak eszébe jutott az anyóka.

– Öreganyám, most segíts rajtam – fohászzkodott. De még végig sem gondolta egészen, máris ott állt előtte az öregasszony.

– Mi bajod van, gyermekem? – kérdezte.

– Meg kell ennem ezt a teméntelen sok gabonát, most húzz ki a csávából, anyókám.

– Oda se neki – vigasztalta a pásztort az öregasszony –, úgyis éhes vagyok.

Negyedórába se tellett, üres lett a magtár, egy búzaszem nem sok, annyi sem volt benne.

– Ha bajba jutsz, csak gondolj rám – mondta az öregasszony, azzal eltűnt, mint a kámfor.

Reggel aztán zörgeti erősen az ajtót a fiú, hogy nyissák már ki.

Megjelent a király egész fényes kíséretével, és bekiáltott neki:

– Nem sokáig dörömbölhetsz életedben, ha meg nem etted a gabonát.

Ahogy kinyitja az ajtót, hát csak tátva marad a szája:

– Hová tetted azt a tengersok gabonát? – kérdi.

– Hát megettem! Attól nőtt úgy meg a pocakom – válaszolta a legény.

Aznap nem is kellett kihajtania a nyulakat, csak henyélt meg evett-ivott egész nap.

A király a hatalmas pajtát most kenyérrel rakta teli. Csak a közepén hagyott annyi helyet, hogy a fiú megállhatott.

A mestergerendáig értek a cipók, mikor a fiút este bevezette.

Éjfélkor megint fohászzkodott a legény egyet, már ott is volt az öregasszony.

– Most meg mi a baj?

– Anyóka, anyóka, ezt a határ kenyeret kell megennem még az éjjel.

– Úgyse ettem reggel óta – mondta a néni, és negyedóra alatt úgy eltüntette a cipókat, hogy egy morzsa se maradt.

– Ha bajba jutsz, gondolj rám – és azzal eltűnt.

Reggel megint dörömbölt a fiú, jött a király, és ahogy fordítja a kulcsot a zárban, bekiált a pajtába:

– Jaj az életednek, ha csak egy kenyeret is meghagytál.

De ahogy belépett, és meglátta az üres magtárt, felkiáltott:

– Ennek fele se tréfa, ez a fickó okosabb nálam!

Megint csak evett-ivott egész nap a pásztor, nem volt semmi dolga.

Estére borral töltötte meg a király a pajtát. Volt ott vagy ezer akó. Aztán így szólt a legényhez:

– Ha meg nem iszod a bort reggelig, nem lesz gondod a holnapi napra.

Azzal bezárta, és elment.

Éjfélután a fiú megint csak a jóságos anyókára gondolt, s az ott is termett ízibe.

– Hát most meg mit akar a király?

– Jaj, öreganyám, belefúlok ennyi borba, a király meg azt kívánja, hogy mindet megigyam.

Az anyóka nekilátott, és negyedóra sem telt bele, üres volt valamennyi hordó.

– Ha bajba jutsz, gondolj rám – mondta megint és már ott sem volt.

Reggel aztán a legény dörömböl, erősen döngeti az ajtót, és méltatlankodva kiabál:

– Ha már megittattatok, adjatok enni is.

Megint csak jön a király meg a kísérete. Látják, hogy üresek a hordók. A király ekkor kézen fogta a szegény fiút, bevezette a

trónterembe, és maga elé rendelte a királykisasszonyt, meg az egész udvart.

Mikor együtt voltak mindannyian, így szólt a király a fiúhoz:

– Tovább nem zaklatlak. Te vagy az egyetlen ember hatalmas birodalmamban, aki okosabb nálam. Neked adom az országomat és a lányom kezét.

A pásztorfiú meg a királylány hétországra szóló lagzit csaptak.

Olyan boldogan éltek, hogy soha többé nem volt szükségük az öreganyó segítségére.

A SÁRKÁNYIFJÚ

Volt egyszer egy szegény vadász, ott éldegélt a feleségével kint az erdő szélén. Gyerekük meg annyi volt, mint a lyuk a rostán. Így aztán nagyon keservesen éltek, alig jutott mindennap betevő falatra. A vadász legszívesebben maga elvégzett volna minden házkörüli férfimunkát, de nem győzte. Kénytelen volt szolgát fogadni, s az amúgy is szűkös kenyérből letörni neki is egy darabot.

A vadászat pedig olyan volt, már amilyen lenni szokott: egyszer hopp, másszor kopp. Megesett, hogy a vadász hajnaltól éjfélíg járta a rengeteget, mégis üres tarisznyával tért meg.

Nem messze a házától emelkedett egy hatalmas hegy, azon egy rengeteg erdő, abban vadászott a legtöbbször, mert a mély, járatlan sűrűben szívesen tanyázott a vad.

Egy nap, amint a vadász éppen a hegyoldalban cserkészett, a gyalogösvényen egy fekvő emberre bukkant. Kutyája nyomban neki akart ugrani, s olyan vad dühvel vicsorgott rá, hogy a vadász alig bírta visszatartani. Furcsa eset volt, mert az állat különben nem bántott senkit sem.

A fekvő ember közben egy cseppet felemelkedett, és így szólt:

– Légy olyan jó, és add el nekem ezt a kutyát!

– Nem adhatom – felelte a vadász –, nekem is szükségem van rá. De van otthon egy másik kutya, azt megkaphatod.

– Jól van – mondta a fekvő –, holnap éppen ebben az órában légy itt velem, majd akkor megalkuszunk. Hallottad? Pontosan ebben az órában!

A vadász megígérte, és tovább ment a kutyával, hogy vadásszon még egy darabig. De mivel semmit sem kaphatott puszkavégre, hazatért, korábban valamivel, mint rendesen. A felesége pedig a történeteket hallva, azt mondta:

– Eladhattad volna ezt a kutyát is! Inkább jusson kenyér a gyerekeknek, mintsem a kutyák egyék föl!

Másnap, amikor a vadász éppen útnak indult a másik kutyával, odaszaladt hozzá a tizenhárom éves kislánya.

– Apám, hadd menjek én is veled – kérlelte.

– Mért akarsz éppen ma velem jönni? – kérdezte az apja.

De a kislány csak a vállát vonogatta, és nem hagyta abba a könyörgést. Végül már a vadász felesége is beleszólt:

– Ugyan már, vidd magaddal a gyereket!

Elindultak hát együtt. S mentek szép csendesen a hegyen. De az ösvény mentén a tegnapi ember helyén egy förtelmes hüllőre bukkantak. Megtorpantak, s már futottak volna, de a sárkány akkor hirtelen megmozdult, nekirohant a kislánynak, begöngyölte a farkába, s eltűnt vele a sűrűben.

A borzalomtól bénultan állt a vadász, és bámult a szörny után. Bár töltve lett volna a puskája, legalább jól odapörkölt volna a szörnynek. De hiába, bámulhatott, verhette a fejét a földre, itt már semmi sem segített, végül mégis rá kellett szánnia magát arra, hogy haza menjen, és a rettenetes hírt megvigye.

Másnap már a hajnal kint találta az erdőn, s még az este is ott lelte, szüntelenül kutatva a gyerek után. És így ment ez most már napról napra. De hiába. Végigjárta a csúcsokat, átkutatta a szakadékokat, sehol semmi nyoma.

Így telt el hét esztendő.

Akkor, a szolgájával együtt, megint egyszer azon a helyen cserkészett a hegyoldalban.

S íme, hirtelen egy gyönyörű szarvas szökkent fel előttük. Nagy ügyesen utána osontak, s már örültek, hogy hamarosan leterítik. De a szarvas résen volt, meg-megugrott előlük, sehogyan sem tudták puskavégre kapni. Így követték egész álló nap. Észre sem vették, hogy hirtelen bealkonyult. Csak amikor már az esthomály alászállt, akkor álltak meg.

– No, jól eltelt az idő! – mondta a vadász. – Nyakunkon az éjszaka, haza se jutunk már.

– Nem baj – felelt rá a szolga –, nincs hideg, elalszunk a puszta földön is, épp úgy, mint otthon a vetett ágyban.

– Nem – rázta meg a fejét a vadász –, nem maradhatunk itt. Ma hét éve, hogy a sárkány elhurcolta a lányom. Az is errefelé volt. Itt még baj érhet bennünket.

– Várj csak – mondta a szolga –, felmászom egy fára, körülnézek, hogy nincs-e valami ház vagy kunyhó a közelben.

– Ezen a vidéken? Hova gondolsz? – nevetett a vadász. – Jól ismerem én ezt a hegyet. Egy fia ház, de még egy kalyiba sincs rajta.

De a szolga nem törődött a szóval, s felmászott mégis a fára.

– Nézd csak! – kiáltott fel egyszerre. – Nem messze tőlünk világosságot látok. Egy ház, biztosan. Ott majd meghálunk. – A vadász furcsállotta a dolgot, mert tudta, hogy körös-körül nem lakik teremtett lélek. De a szolgája nagy hirtelen lekúszott a fáról, és így szólt:

– Menjünk, kérjünk szállást éjszakára.

A vadász azonban egyszerre elbátortalanodott, és csak nagy sokára, hogy a szolgája váltig unszolta és kinevette, határozta el magát. Nekivágtak hát a mondott irányban a hegynek.

Kis idő múlva a fény már áttűzött a gallyakon. Meggyorsították hát lépteiket. Csodák csodája, egyszerre csak egy pompás kastély előtt álltak.

– Láthatod – kiáltott fel a szolga –, kinek van igaza! Lépünk be, és kérjünk szállást.

De a vadász még utoljára megpróbálta visszatartani.

– Jártam én erre, sokat – mondta –, sohasem állt itt kastély. Higgy nekem, itt valami nincs rendben. Forduljunk vissza inkább, és éjszakázzunk egy fa tövében. – De a szolgát nem lehetett visszatartani többé, mindenképpen be akart menni a kastélyba.

– Nem maradhatok el mellőle – gondolta magában a vadász, és megindult a nyomában. Így léptek be, elől a szolga, mit se félve, hátul a vadász, minden rosszra felkészülve.

A kastélyban pedig eléjük jött egy gyönyörű szép hajadon, és megkérdezte tőlük, mit kívánnak.

– Szállást kérnénk – kezdte a szót a vadász szolgája –, mert az erdőben meglepett minket az éjszaka, és ma már nem tudunk hazajutni.

– Jól van – válaszolt a hajadon –, itt maradhattok éjszakára. Nem szabad azonban semmitől se megborzadnotok vagy félnetek.

– Ha csak erről van szó – mondta a szolga –, akkor jól fogunk aludni, mert mi nem borzadunk meg semmitől sem, és nem is félünk. – S ami a szolgát illette, ez igaz is volt, de a háta mögött a vadász mást gondolt, habár hallgatott róla.

A hajadon hát felvezette őket egy szobába. Tessékelte, helyet kínálta vendégeit, majd leszaladt a konyhába ennivalóért, ízlett az étel, a vadász és szolgája éhesek is voltak, nem borzasztotta őket semmi. Míg ettek, a hajadon behozott egy dézsát, és letette a szoba közepére, majd vizet hordott bele, míg a dézsa tele nem lett:

Nézték, nézték a vendégek a dézsát, de nem tudták megfejteni, hogy mit jelentsen ez, és a vadász szívét újra összeszorította az aggodalom.

Egyszerre csak becsusszant az ajtón egy szörnyűséges hulló, és belevetette magát a dézsába, hogy a víz magasra felcsapott.

A vadász megborzadt, s remegni kezdett, mert csalhatatlanul érezte: ugyanaz a sárkány fürdik előtte, amelyik hét éve elrabolta a lányát.

A hajadon pedig a dézsához lépett, és mosni kezdte a sárkányt nagy szorgosan. Minél tovább mosta, annál pirosabb lett a víz, s végül olyan piros lett, mintha merő vér volna.

A vadász és a szolgája összeszedte minden erejét, hogy ne vacogjon a foguk félelmükben.

Amikor a hajadon tisztára mosta a sárkányt, kisegítette a dézsából. A sárkány pedig beszélni kezdett hozzá, ilyenképpen:

– Mondd nekem, te szép leány, eljönnél-e hozzám feleségül?

– Nem mehetek – felelte a hajadon –, mert te sárkány vagy, én pedig ember vagyok.

Erre újra csak megkérdezte:

– Szép leány, eljönnél-e hozzám feleségül?

– Nem tehetem – felelte újra a lány –, te sárkány vagy, én pedig ember.

De a sárkány nem tágított, s harmadszor is megkérdezte:

– Hát semmiképpen sem akarsz hozzám jönni?

De a lány már nem tudta harmadszorra is kikosarazni, hanem megsajnálta, és azt mondta:

– Legyen az akaratod szerint! Hét éve fürösztetek, hát még fürösztethetek egy darabig.

Alighogy kimondta, eltűnt a sárkány, és egy csodaszép ifjú állt a helyén, aki igazi vőlegényként kérte most a kezét.

– Te megszabadítottál engem – mondta az ifjú. – Hálából csakugyan feleségül kérlek. Éljünk örömben, boldogságban. A

kastély szintúgy megszabadult a varázslat alól, jószágunk, aranyunk, marhánk lesz elegendő.

Akkor kézen fogva odavezette a hajadont a vadász elé.

– Ismered-e vajon? – kérdezte.

– Nem ismerem – felelte a vadász –, hogy ismerhetném?

– Nézd meg csak jól – szólt az ifjú –, nem a te lányod? Hét évvel a születése előtt átkoztak meg engem, tizenhárom évet kellett várnom, míg idehozhattam a kastélyba, és újabb hét évig kellett engem mosdatnia. De most már végre, vége a szenvedésnek. A lányod a feleségem lesz, ti pedig nem szűkölködtök többé. És ha kivüle még több gyermeked volna, elég lesz az én vagyonom, hogy gondoskodjam mindegyikről.

A vadász azt se tudta, hogy mi történt vele. Hol a hajadonra, hol pedig az ifjúra pillantgatott, és el se merte hinni, hogy az egyik az édes lánya, a másik a jövendő veje. Aztán egyszerre csak felugrott, és mindkettőjüket átkarolta, hálát adott Istennek, hogy minden jóra fordult.

Másnap reggel mindnyájan felkerekedtek, és hazamentek a vadász házába, hogy bemutassák az otthon-maradottaknak a vőlegényt, és elmesélik az egész történetet. El sem lehet mondani, mint örvendezett a vadász felesége, hogy holtnak hitt lányát megpillantotta. Szinte eszét vette az öröm. S hogy a vőlegényt is megismerte, nyomban bele akart kezdeni a lakodalmas főzésbe-sütésbe.

Aztán persze, nagy pompával rövidesen megtartották az esküvőt, és az ifjú kastélyában boldogan éltek mindnyájan, míg csak meg nem haltak.

KISKONDÁS JANKÓ

Volt egyszer egy szegény kanász. Ott élt a faluszélen a feleségével meg a gyerekeivel. Mindennap jókor reggel kihajtotta a disznókat a legelőre, és napnyugtáig őrizte őket. A gazdák fizetség fejében kenyeret adtak neki, meg kevéske bért. Így aztán sok gonddal-bajjal éltek. Szükség, éhség, nyomor gyakori vendég volt a házukban.

A kanász elsőszülött fia – Kiskondás Jankó, mert így hívták a faluban – igen életrevaló legény volt. Már kisgyerek korában segítenie kellett Jankónak, és amint idősebb lett, többnyire ő hajtott ki a legelőre.

Kiskondás Jankónak gyerekkori játszópajtása volt a gazdag kereskedő leánya. Később is, hogy felcseperedtek, a leány szívből kedvelte a legényt. Jankó remélte is, hogy egyszer majd mégis egybekelnek, ha mégolyan szegény is.

Amikor a gazdag boltos megsejtette a fiatalok szándékát, magához hívatta Kiskondás Jankót, és így szólt hozzá:

– Hallod-e, te legény, látom, sokat legyeskedsz a leányom körül. Jól van hát, megkaphatod a kezét, de csak akkor, ha hozol nekem három szálat a szárnyas ördög színarany tollából.

Azt hitte a ravasz kereskedő, hogy most már örökre megszabadult a keresetlen kérőtől.

Jankó sarkon fordult, hazament, és így szólt az anyjához:

– Édesanyám, én most elindulok világgá. Adjon velem egy egész kenyeret, mert igen-igen hosszú útra készülök.

A szegény kanász felesége tüstént átszaladt a szomszédba, és kért egy kerek kenyeret, mert tudta, hogy soha ki nem fogy azoknál a jó fehér búzakenyér. Odahaza előkereste azt az árva aranytallért, amit a legínségesebb időkre tartogatott, és így szólt a fiához:

– Itt a kenyér, Jankó, meg ez az arany, legyen a tiéd. Egyebem sincs, amit adhatnék, fiam.

Megköszönte szépen a legény édesanyja jóságát, aztán felcihelődött, és így szólt:

– Isten áldja meg, édesanyám! Ne várjon haza egyhamar, mert magam sem tudom, mikor jövök vissza.

Ezzel elindult Jankó – nekivágott a nagyvilágnak.

Hát amint megy, mendegél az úton, egyszer csak látja, hogy egy kánya, egy varjú meg egy hangya nagyban civakodnak valami elhullott lótetemen. Jankó, hogy békét teremtsen közöttük, éles késével három részre osztotta a zsákmányt. Bőrét a kánának adta, húsát a varjúnak, a csontokat meg a belső részeket pedig a hangyának.

– Elég aprócska vagy, a legkisebb lyukba is bemászsz velőért – nyugtatta meg a hangyát. Aztán így szólt: – Remélem, mind a hárman meg vagytok elégedve az osztással!

A három állat köszönte szépen Jankó segítségét. Azután a kánya kitépett egy tollat a szárnyából, Jankónak adta, és így szólt:

– Ha majd nagyon elfáradsz, és nem bír többé a lábad, tedd ezt a tollat a hónod alá, és mondd: „Repüljek, akár a kánya!”

– De ha már a kánya szárnya nem segít tovább – szólalt meg a varjú –, dugd az én tollamat a hónod alá, és szólj: „Repítsenek a varjúszárnyak!” – és ezzel ő is Jankónak adta a legeslegszebb tollát.

Ekkor a hangya kirántotta az egyik lábacskaát – mivelhogy hat lába van –, és így szólt Jankóhoz:

– Itt van az egyik lábam, hasznát veheted, ha olyan kicsi akarsz lenni, mint amekkora én vagyok. Olyankor csak vedd elő, és tartsd egy szempillantásra a kezeden.

Jankó gondosan zsebébe rakta az ajándékokat, megköszönte szépen, s aztán folytatta útját, békességgel.

Addig ment, mendegélt, amíg végül – fáradtan és éhesen – egy városba nem ért. Be is tért mindjárt az első fogadóba, és ebédet készíttetett magának. A fogadós ellátta Jankót étellel-itallal, azután maga is odaült mellé az asztalhoz, mert tudni akarta, mi járatban van náluk az idegen legény. Jankó elmondta neki, hogy a szárnyas ördöghöz igyekszik, mert meg kell szereznie három aranytollát.

Amikor evés után fizetni akart az arannyal, így szólt hozzá a fogadós:

– Nem kell fizetned, hanem az ebédért cserébe kérek tőled valamit. – A szárnyas ördög: akihez igyekszel, mindentudó. Kérdezd

meg tőle, miért van nálunk akkora szárazság, hogy már fű ki nem zöldül, gabona ki nem sarjad. Magunk már semmi okosat sem tudunk kiókumlálni. Tanácstalanok vagyunk, hiába.

Jankó örömet ígérte, hogy megtudakolja, miképpen lehetne a szerencsétlen város baján segíteni.

– Ha épségben visszatérek, meghozom neked a választ – mondta.

Akkor a fogadós útravalóul bőségesen ellátta Jankót hússal és kenyérral. Az köszönte szépen, és már indult is tovább. Ment a legény, mendegélt, pihenőt se tartott, addig-addig mendegélt hegyen át, völgyön át, mígnem újra csak egy város határába érkezett. Elemózsiáját már régen elfogyasztotta, betért hát ismét a városszéli fogadóba.

A gazda itt is melléje telepedett, és megkérdezte, ugyan hová igyekszik.

– Felkutatom a szárnyas ördögöt, és elhozom három színarany tollát – felelte Jankó.

Amikor fizetésre került a sor, ez a fogadós sem akarta elfogadni az aranyát.

– Nagyobb örömet szerzel te énnekem – mondta –, ha tudakozódsz a mi dolgunk felől a szárnyas ördögnél. Réges-régen nincs már víz a városban. A kutak kiszáradtak, és olyan messziről hozzuk a vizet, hogy a lovaink már nem győzik. Szinte elepedünk a szomszomságtól.

Jankó neki is megígérte, hogy megtudakolja, miképpen segíthetnének a bajon. Kapott is megint jócskán harapnivalót az útra.

Azután ismét nekiindult, és ment, mendegélt hegyeken, völgyeken át. Akkora út volt már mögötte, hogy azt hitte, most már igazán a világ végén jár.

Egy szép napon aztán egy mély vizű folyó partjára ért, de hídnak, hajónak nyomát se látta. Álldogált a legény nagy búsan a parton, s azon töprenkedett, hogyan keljen át a nagy vízen. Amint így nézelődött, egyszer csak megpillantott egy embert, aki feléje tartott a vízen. Úgy járt, lépdelt ott a víz felszínén, mint más emberfia a simára döngölt úton. A Vízenjáró volt, ő vitte át az utasokat egyik partról a másikra.

Jankó tüstént megkérdezte, átvinné-e őt is a túlsó partra.

– Mi járatban vagy itt, ahol a madár se jár? – kérdezte a Vízenjáró.

– A szárnyas ördöghöz mennék – válaszolta illendően Jankó.

– No, ahhoz már sokan elindultak, de vissza még egy se jött.

– Sose törődj vele – mondta a fiú –, vigyél csak át a folyón. Majd én szerencsét próbálok.

– Jól van – egyezett bele a Vízenjáró –, de mire visszajössz, tudd meg, meddig kell még itt szolgálatot teljesítenem.

Mihelyt Jankó megígérte, hogy teljesíti a kérést, a Vízenjáró átvitte a túlsó partra.

Odaát Jankó újult erővel folytatta útját. Nemsokára egy nagy hegy lábához ért, de valahányszor felfelé kezdett kapaszkodni az oldalán, mindannyiszor visszacsúszott – olyan sima volt a hegy, mintha üvegből lett volna. Akkor eszébe jutott Jankónak a kánya tolla, és azt gondolta magában: „No, most megpróbálok, hogy tudok-e igazán repülni?”

Elővette zsebéből a kányatollat, hóna alá dugta, ahogy kellett, és így szólt:

– Repüljek, akár a kánya!

Alighogy kimondta a bűvös szót, máris madárrá változott, és felszállott a hegy tetejére. Körülnézett a magas fennsíkon, és mindjárt észrevette, hogy deszkával fedett nyílás vezet lefelé a hegy belsejébe. Félretette a deszkadarabokat – a nyílásból lépcső vitt lefelé. Jankó lefutott rajta a mélybe, végül azonban meg kellett állnia, mert egy áthatolhatatlan falba ütközött.

Nagy nehezen felfedezett a falon egy parányi lyukat, és – mi egyebet tehetett volna – előszedte a hangyalábacskát, szempillantásra megszorította, majd így szólt:

– Bárcsak hangya lehetnék!

Jóformán ki sem mondta még a kívánságát, egyszeriben csöpp kis hangyává változott, és átmászott a parányi lyukon. Odaát újra csak egy lépcső vezetett a hegy belsejébe. Jankó ismét felvette emberi alakját, és elindult. Ám néhány lépcsőfok után egy ajtó állta útját. Nem sokat gondolkodott, kinyitotta az ajtót, hát, csudák csudája! egy gyönyörűséges szép leányt talált ott.

Mikor a lány megpillantotta Jankót, összecsapta a kezét, és felkiáltott:

– Hogy kerülsz ide, te legény?!

Jankó elmesélte, hogy a szárnyas ördögöt keresi, mert meg akarja szerezni három színarany tollát. Megkérte a leányt, hogy legyen a segítségére.

– De még három kérdésre is meg kell vinnem a feleletet – folytatta. – Az első városban olyan szárazság van, hogy semmi sem terem. Az emberek már nem tudják, mihez fogjanak. A második városnak nincs vize; ember és állat eleped a szomjúságtól. Harmadszor pedig, a Vízenjáró, aki engem áthozott a folyón, azt szeretné tudni, meddig kell még szolgálatot teljesítenie.

A szépséges leányzó, akinek Jankó a segítségét kérte, valóban királylány volt. A szárnyas ördög elrabolta apja udvarából, és arra kényszerítette, hogy a háza táját tartsa rendben.

A leány megígérte Jankónak, hogy minden kérdésre megszerzi a feleletet s azonfelül a három tollat is.

– Ha megtartod az ígéreted – mondta neki Jankó –, akkor kiszabadítalak a rabságból.

Örült, hogyne örült volna a leány a fiú szavának, és azt mondta:

– De most aztán el kell bújnod, mert mindjárt itthon lesz a szárnyas ördög, és ha itt talál, akkor bizony búcsút mondatsz az életednek.

Jankó elővette a hangyalábacskát, szempillantásra megszorította, és megszólalt:

– Bárcsak hangya lehetnék! – Nem telt bele egy pillanat, máris hangyává változott, és bemászott egy szúrágta lyukon az ágy deszkájába.

Megérkezett nemsokára a szárnyas ördög. Amint belépett a szobába, felkiáltott:

– Emberszagot érzek! Van itt valaki?

– Ugyan ki járna itt, ezen az ember nem járta helyen? – válaszolt a királylány.

– De én érzem, hogy itt ember járt – toporzékolt a szárnyas ördög –, csak tudnám, hol rejtőzik?!

– Akkor csak keresse – nevetett a lány –, tudom, senkit sem talál.

A szörnyeteg dúlva-fúlva átkutatta a szobát, de hiába tombolt, nem talált senkit, mert Kiskondás Jankó, azazhogy a parányi hangya, ott benn csücsült vidáman a lyukban.

Nagy sokára lecsöndesedett, asztalhoz ült, és oly mohón falta az ételt, mintha naphosszat éhezett volna. Aztán lefeküdt aludni.

A királylány is bebújt ágyába, csakhogy ő nem aludt el.

Az ördögöt elnyomta a buzgóság, hortyogott, fújtatott erősen.

A leány villámgyorsan kitepte az egyik aranytollat. Erre felébredt az ördög.

– Mi bajod? – kérdezte mérgesen.

– Jaj, valami szörnyűséges álmom volt! – siránkozott a királylány.

– Miféle szörnyűséget álmodtál?

– Ó, ó – siránkozott a lány –, álmomban egy városban jártam, ahol olyan szárazság volt, hogy semmi ki nem zöldült, semmi ki nem sarjadt, s az emberek azt sem tudták, hová legyenek bánatukban.

– Hát ezen igazán könnyű segíteni – felelte gyanútlanul az ördög.

– Évekkel ezelőtt a templom egyik szögletébe befalaztak egy leányt. Ha lebontják a falat, és eltemetik a leányt annak rendje és módja szerint, egyszeriben megszűnik a szárazság.

Ezzel a másik oldalára fordult, és folytatta a zenebonát. Hortyogott, trombitált kegyetlenül. A királyleány várt néhány percig, aztán kirántotta a második aranytollat.

– Jaj, jaj! – ordította az ördög. – Mi bajod van már megint?

– Ne haragudjál, álmomban kapkodtam feléd – szipákkolt a leány.

– Tudod, most meg azt álmodtam, hogy egy másik városban minden kút kiapadt. Az embereknek messziről kellett hordani a vizet, majd elepedtek a szomjúságtól.

– Ezeknek a baján is könnyű segíteni – mondta a tollas ördög. – Egy óriási teknősbéka telepedett a forrás szájára. Ha agyonütik, és elcipelik onnan a tetemét, mindjárt ömleni fog a víz. De előbb tisztítsák ki a kutakat és vizesárkokat, mert színig megtelik majd vízzel valamennyi.

A királylány örült a válasznak, és hagyta, hogy az ördög ismét szundítson egyet. Végül azonban mégiscsak kirántotta a harmadik aranytollat is. De most már igazán feldühödött a szárnyas ördög.

– Mi ütött beléd, te ostoba – kiáltotta –, miért nem hagysz ma aludni?!

– Kérlek szépen, ne haragudj rám – mondta a leány –, de éppen a Vízenjáróval álmodtam. Azt kérdezte tőlem, meddig kell még a folyón szolgálnia.

– Ezért kár volt fellármáznod a házat. Tüstént megszabadul a szolgálattól, mihelyt egy átkelőt behajít a vízbe.

Most már, hogy mindent tudott a királyleány, amire Jankó kíváncsi volt, nem zavarta többet az ördögöt, hagyta, hadd aludjék. Aludt is mélyen hajnalhasadtáig. Akkor fölkelt, megreggelizett és elment.

– Előbújhatsz már – szólta be a lyukba a királyleány. A hangya nyomban visszaváltozott Kiskondás Jankóvá. Azt se tudta, hová legyen örömeiben, amikor megpillantotta a három színarany tollat, hát még amikor meghallotta a válaszokat.

Ezután vidáman reggelihez láttak, hogy könnyebben essék majd a járás hazafelé. Aztán szépen kézen fogták egymást, és elindultak. Az első lépcső utolsó fokán a fiú elővette a hangyalábacskát, ismét parányi bogárrá változott, átmászott a lyukon, és visszaváltozott emberré!

– Most jól vigyázz! – mondta a királyleánynak. – Tartsd a kezed a lyuk alá, én majd átgurítom a lábacskát. De ha nem fogod meg, nem tudlak kiszabadítani.

A királyleány gondosan odatartotta a kezét, és felfogta a hangyalábat. Most már ő is átbújhatott a parányi lyukon. Odaát ismét szépséges királyleánnyá változott. Jankó meg gondosan eltette újra a lábacskát, és mentek tovább, fölfelé, az üveghegy tetejére.

Odafent a tetőn Jankó elővette a kányatollat, átadta a leánynak, és így szólt:

– Tedd ezt a tollat a hónod alá, és mondd: „Repüljek, akár a kánya!” Én meg varjúvá változom.

A két madár sebesen leszállt az üveghegy lábához. Ott ismét felvették emberi alakjukat.

A Vízenjáró nyomban átment hozzájuk, mihelyt a túlsó partról megpillantotta őket. Kérte a legénytől a megígért választ.

De Jankó így felelt:

– Először vigyél át minket, aztán majd elmondok rendre mindent.

A Vízenjáró hátára vette Jankót, a királyleány meg Jankó hátára kapaszkodott – így keltek át a mély vízen. Amint földet ért a lábuk, megszólalt a Vízenjáró:

– De most aztán mondd meg, meddig kell még a vízen járnom!
– Amíg bele nem dobsz valakit.
– Ha előbb tudom, akkor téged dobtalak volna bele! –
bosszankodott a Vízenjáró.

– Éppenséggel azért nem mondtam meg előbb – szólt Jankó, azután megköszönte a segítségét, és útnak indult a lánnyal.

Történetesen a kiszáradt kutak városának a királya volt a leány apja. A leány olyan hálás volt Jankónak, hogy elhatározta, feleségül megy hozzá. Egyenesen a királyi várhoz tartottak. Az őrség nem akarta beengedni a két idegent, de mikor meghallották, hogy a rég elrabolt királylány áll előttük, azonnal jelentették uruknak. Nem telt bele egy pillanat, már jött is lélekszakadva a király meg a királyné. Felvezték Jankót a királyi terembe, és mindent el kellett mesélnie: hogyan jutott el a szárnyas ördög barlangjába, és hogyan szabadította ki onnan a királyleányt.

Aztán a leány is elmondta, mi minden történt vele, míg a legény ki nem szabadította az üveghegy belsejéből.

– Mert megmentetted a leányunkat – szólt akkor a király –, hozzád adjuk feleségül, s ráadásul tiéd lesz a fele királyságom is.

Alighogy túlestek az első örömen, a fiatalok rátértek az ördög tanácsára, s elmondták, hogy miképp szabadulhat meg a város a rettenetes szárazságtól. Jankó nyomban indulni akart a fogadóshoz, hadd örüljön a feleletnek. De a király nem engedte, hogy gyalog menjen. Négy tüzes paripát fogtak a királyi hintó elé, a királyleány is felült Jankó mellé – úgy hajtottak be a fogadó udvarába. Ott kiszálltak mind a ketten, és besiettek a vendégszobába. A fogadós nagy tisztelettel köszöntötte őket.

– Megígértem, hogy választ hozok a kérdésedre, hát most itt vagyok – szólt a gazdához Jankó, és elmondta mindazt, amit már a királynak is tudtára adott.

– Jól van – szólt a fogadós –, de kérlek, maradjatok addig minálunk, amíg a kutak újra megtelnek vízzel.

Nekiláttak a munkának derekasan. A kutakat, árkokat kitisztították, az óriási teknősbékát elgörgették a forrás szájától – és a rengeteg víz elárasztotta az árkokat és kutakat. Egyszeriben megszűnt a lakosság minden gondja-baja. A város népe hálából egy

szekérderek aranypénzt ajándékozott Jankónak, és muzsikussal kísértette további útján.

Így aztán vidám zeneszóval értek a szomszédos városba. Az emberek kíváncsian futottak ki a házakból.

Jankó betért ahhoz a fogadóshoz is, aki kenyeret és húst adott neki az útra, és így szólt:

– Meghoztam a hírt a szárnyas ördögtől – és elmondta neki, mi okozza a szörnyű szárazságot.

A fogadós illendő tisztelettel köszönte meg a tanácsot, majd ő is azt kérte, maradjanak addig a városban, amíg a leányt el nem temetik, annak rendje és módja szerint. A kőművesek nyomban kibontották a templom falát, azután díszes temetést rendeztek, ezer meg ezer ember kísérté utolsó útjára a szerencsétlent.

Mire a temetés véget ért, nagy cseppekben hullott már az eső, azóta pedig nem volt többé szárazság a városban. Hálából az ottaniak is összegyűjtöttek Jankónak egy szekérnyi aranyat, és egész bandára való jó muzsikust adtak mellé kíséretül.

Most támadt csak igazán nagy jókedv, vigalom! Amint az egyik banda abbahagyta a muzsikálást, rázendített a másik – így vonultak végig az úton. Amikor azonban Jankó szülőfalujába értek, mind a két zenekar egyszerre játszott, csak úgy harsogott a muzsika a távoli rétek és mezők felett. Mindenhonnan odafutott a nép; a gazdag kereskedő is kiállt a boltja elé, kíváncsian nézte, mi az a nagy ribillió. Éppen akkor ért oda Jankó meg a királyleány a díszes kísérettel. A kereskedő, hogy meglátta a sok aranyat meg a pompás hintót, egyszeriben csupa nyájasság lett. Azt hitte, már viszi is a lányát a gazdag legény.

Jankó leugrott a hintóról, s fennhangon, hogy az egész nép hallja, így szólt a boltoshoz:

– Elhoztam neked, amit kívántál: a szárnyas ördög három színarany tollát. De nem kérek cserébe semmit; mert olyan házból, ahol csak a kincsem kell, nem pedig a két dolgos kezem, én ugyan nem házasodom.

Azzal sarkon fordult, vissza a hintóba, s már hajtott is tovább, egyenesen a faluszélre, az öreg kanász rozzant kunyhójába. Kiskondás Jankó lesegítette a hintóról világszép királyi

menyasszonyát. Mindketten illendően köszöntötték az öreg szüléket, és aztán rendre mindent elmeséltek.

Apja, anyja nem győzött csodálkozni, mi minden történt az ő kedves gyerekekkel.

A falu népe meg ott tolongott, bámészkodott az utcán, bebelestek a kis ház ablakán. Jankó gyerekkori pajtása is eljött, a gazdag kereskedő lánya. A királylány menten megszerette, és meghívta a palotába első udvarhölgynek.

Nemsokára elbúcsúzott a jegyespár az öreg szülőktől meg a falubéliektől, otthagyták a két szekér színaranyat, és sebesen elvágatott velük a hintó. Nyomukban robogtak a zenészek szekerei, azok mögött pedig a falu aprónépe loholt, kísérte őket egészen az erdő széléig.

A királyi kastélyban mindjárt meg is tartották a lakodalmat. Hét nap, hét éjjel tartott a mulatság. Én is ott voltam, még a konyhába is bekukkantottam, merthogy igen szerettem volna fánkot csenni. De a szakácsnő megfenyegetett a főzőkanállal, én meg úgy elszaladtam, hogy meg sem álltam hazáig. Így történt.

A HÁROM LEÁNYZÓ

Volt egyszer egy nyalka legényke, apjának, anyjának szemefénye – ez az egyetlen gyerekük volt. Egy szép napon ágynak esett az édesanyja, mind rosszabbul lett s nagy gyengeség vett rajta erőt; nem telt bele egy hét, elbúcsúzott egyetlen kisfiától meg élete párjától és lehunyta a szemét örökre.

Jöttek a sírásók, elvitték az anya koporsóját és leengedték a sírba. A kisfiú nem találta helyét odahaza, puszta és kihalt volt a ház az édesanya nélkül és ő bánatában s unalmában nap hosszát már azt se tudta, hová legyen.

Nemsokára azonban újra vidámság költözött a házba és a legényke többé már nemigen panaszkodhatott unalomról. Apja mostohát hozott a házhoz és így szólt a fiához:

– Új anyát hoztam neked, hallgass a szavára és mindenben buzgón engedelmeskedjél neki, akármit mond.

A legényke megígérte, de az új anyához sehogy sem volt olyan bizalma, mint az elsőhöz, az igazihoz; engedelmeskedett ugyan buzgón, akármit parancsolt, de ha meg is tette, nem szeretetből, hanem inkább kényszerből s napról napra keservesebbnek találta életét.

A mostoha sehogy sem szívelte a kisfiút; hiába tett az kedvére, hiába igyekezett, szorgoskodott, ő semmivel sem volt megelégedve, szidta, ütötte-verte, mintha nem volna nála vásottabb kölyök a világon. Nem is törődött vele, nem fésülte, nem mosdatta, pedig milyen takaros, tiszta, aranyos legényke volt hajdanában! Most már bizony megborzongott, aki látta és senki sem fogadta szívesen.

A kis legényke egész nap az erdőn a disznókat őrizte és nem kapott egyebet, mint reggel, este egy kis maradékot.

Nem volt más öröme, mint hogy a gondjára bízott disznók szépen híztak, gyarapodtak. Aki látta, azt hihette, hogy ólban hizlalták őket, nem pedig a legelőn, úgy kigömbölyödtek. Hogy történt – hogy nem – maga a legényke sem értette. Valahányszor a disznókkal befelé haladt az erdőbe, egyszer csak nekiiramodtak, szaladtak, szaladtak,

amerre a legsűrűbb és úgy elszaladtak, hogy a kis kondás sehogy sem tudta őket utolérni. Este tájban, mintha parancsszóra volna, szépen összegyülekeztek maguktól, de a bendőjükről és a járásukról látni lehetett, hogy valahol jó lefelé letek és degeszre falták magukat. A legényke ugyancsak kíváncsi lett volna, hogy merre van az a tisztás, amit a disznók annyira szeretnek, de sehogy se tudta rászáni magát, hogy utánuk fusson a rengeteg erdő sűrű sötétjébe.

Egyszer, ahogy így kóborolt az erdőn, hogy elüsse a napot, elébe toppan egy öreg, töpörödött anyóka és megkérdi:

– Hát te mit keresel erre fiacskám?

– Örööm a disznókat – feleli a kis kondás.

– Aztán tudod-e, hová futnak a disznóid?

– Nem tudom biz, öreganyám. Minden áldott nap, mihelyt az erdőbe érünk, nekirugaszkodnak és úgy elszaladnak, hogy eltűnnek a szemem előtt; de estére jóllakottan összegyülekeznek, mint a parancsolat.

– Ugyan mért nem nézed meg, hol-merre túrnak? Ne félj semmit, nem lesz bántódásod.

A kis kondás megígérte öreganyónak, hogy legközelebb majd utána fut a kondájának; az anyóka pedig eltűnt az erdő sűrűjében.

Másnap a legényke újra kihajtott az erdőbe. A disznók újra futásnak eredtek, de a kis kondás se volt rest, nyaka közé szedte a lábát, futott, futott; jó ideig futhatott így s már-már kifogyott a lélegzete – hát uramfia, mit lát: nagy lyuk tátong a földben, belefut és eltűnik a konda.

A legénykének inába szállt a bátorsága. Bekémlelt a sötét lyukon, de sehogy sem akaródzott utánafutni a disznóknak. Egész nap ott kódorgott a lyuk körül, de ha csak arrafelé nézett, lúdbőrös lett a háta; és megpróbálta mindenféle mulatsággal agyonütni a napot. Ahogy így csavarog, egyszer csak elébe terem öreg- anyó – ugyanaz, akivel előző nap találkozott – s azt kérdi:

– No fiacskám, utánafutottál-e a disznáidnak? Láttad-e, merre túrnak?

– Futottam bizony, egész ideig; de mikor a koromsötét lyukban eltűntek, sehogy sem akaródzott utánuk mennem.

– Ejnye, ejnye, csak nem féltél talán? Mássz be a lyukba bátran, meglásd, nem lesz bántódásod.

A kis kondás megígérte, hogy a lyukba is utána mászik a disznóknak a következő napon, öreganyó pedig tovább bicegett és eltűnt az erdő sűrűjében. Mire beesteledett, magától összeverődött az egész konda, alig tudtak rőfögni, annyira jóllaktak; és a kis kondás hazahajtott a faluba.

Másnap már kora hajnalban bekapta a maradékot és kihajtotta disznait az erdőbe. Alighogy az első fákat elérték, nekirugaszkodtak a disznók, futottak, futottak, de a kis kondás se volt rest, szaladt utánuk árkon-bokron, így értek oda a lyukhoz. Amikor a tátongó feketeséget a legényke meglátta, ahol alig egy perccel előbb a disznai eltűntek, egy pillanatra megtorpant; de aztán megemberelte magát, beugrott a lyukba és futott utánuk. Odabent oly koromsötét volt, hogy azt se tudta, hová lép; de azért csak futott vaktában az orra után, amerre a disznókat gondolta.

Már jó ideje futhatott így; egyszerre mintha egy halovány fénysugár áttört volna a sötétségen: ugyancsak megörült neki. Mind világosabb-világosabb lett és hamarosan azon vette észre magát, hogy kibukkant a lyukból. Egy barátságos, verőfényes tisztáson utolérte a kondát; a disznók még tovább futottak, vadabbul mint eddig, de a legényke lassított, hogy kissé kifújja magát; de meg nem is félt már annyira a világoson. Még nem juthatott messzire a barlang szájától, amikor három csodaszép leányzóval találkozott. A leányok megkérdezték:

– Hová, hová kislegény?

– Csak azt nézem merre futnak a disznaim – mondta ijedten a fiúcska –, ha megtalálom őket, megyek vissza menten.

Reszketett, mint a nyárfalevél, annyira félt a három ismeretlen lánytól.

De azok barátságosan közeledtek hozzá, simogatták, cirógatták és így szóltak:

– Csak bátran, kislegény! Még jó darabot mendegélhetsz, ha látni akarod a disznaidat, de légy nyugodt, biztosan megtalálod.

– Merre vannak? – kérdezte a kis kondás.

– Ne félj semmit, jer utánunk! – mondta a három szép leányzó és mosolyogva vezetgetni kezdték.

A kis legényke felbátorodott és elindult velük az erdőn. A három szép lány nekiiramodott, ő meg utánuk.

Futottak-futottak és mikor már annyira belefáradt, hogy majd leesett a lábáról, nagyot kiáltott örömeiben: megpillantotta disznait!

Három magas halmot látott; a disznók körbefogták a halmokat és úgy belefúrták a pofájukat, hogy észre se' vették a kis kondást. Ő meg szörnyen kíváncsi volt, hogy mit falnak-zabálnak olyan mohón, s elindult a három halom felé, hogy lássa.

Hát csudák csudája! Három búzahegy volt, abban túrtak-hancúroztak-hemperegtek kisdisznók-nagydisznók, azt habzsolták – nem is csodálkozott többé a kis kondás, hogy olyan nagyra nőtt a szalonnájuk!

„Ezeket ugyan nemigen kell őriznem – gondolta –, maguktól megtöltik a bendőjüket és ha jóllaknak, majd csak előjönnek, mint mindig.”

Sarkon fordult és vidáman fütyörészve visszafelé vette útját. Egyszer csak újra összetalálkozott a három csodaszép leányzóval. Azt kérdik a lányok:

– Voltál a disznaidnál?

– Éppen most jövök onnan – mondta a legényke nagy vidáman –, amarra tanyáznak, lakmároznak a búzából.

A lányok így válaszoltak:

– Most láthatod, hogy mennyire élnek-halnak disznaid a búzáért. Hadd egyék, hadd pusztítsák, míg feleszik az egészet; attól lesz csak kövér a hátuk, vastag a szalonnájuk!

A legényke illendőképp megköszönte a lányoknak és már indult is. De azok visszatartották:

– Maradj nálunk, legényke, maradj velünk estig; akkor majd felkerekedsz disznaiddal együtt, kimászol a lyukon a napvilágra és hazahajtod őket.

Tetszett a legénykének a kedves marasztalás, ott is maradt a három szépséges leányzóval estig. Azok meg dédelgették, cirógatták, minden jóval jóltartották; megmosdatták, megfésülték, szép ruhába öltöztették, mindjárt másképp festett a legényke! És olyan jól érezte magát frissen mosdatva, tiszta, újdonság ruháiban, hogy örömeiben azt se tudta, hová legyen. Olyan nagy tál tortákat, olyan ritka nyalánkságokat táltak elébe, hogy életében annyi finomságot egyrakáson nem látott. Belakott kedvére és a három lánnyal estig eljátszozott. A sok fogócskától, futkározástól aztán

újra megéhezett; asztalhoz ült és megint derekasan nekilátott. A lányok csak nézték, nézték, barátságosan mosolyogtak és biztatták.

– Csak nyúlj bele bátran, kis legény, ne kínáltasd magad!

Amikor már annyit evett, hogy alig szuszogott, a fiúcska letette a kést, villát és indulni készült; a három szépséges leányzó még mindig marasztalta és így szólt hozzá:

– Megetettünk, megittattunk, kaptál tőlünk szép ruhákat, disznóidat jól tartottuk; most csak egyet kérünk cserébe, könnyen megtarthatod. Ígérd meg, hogy teremtett léleknek el nem mondd az emberek között, hova hajtod disznaidat a legelőre, hol kapsz enni, inni, honnan vannak szép ruháid. Ráállsz-e? Ha megígéred és az ígéretedet megtartod tűzön-vízen keresztül, minden nap elhajthatod disznaidat hozzánk, mindig nyájasan fogadunk, bőségesen megvendégelünk.

Bizony a kislegény egyet sem gondolkozott rajta, nyomban megígérte és égre-földre fogadkozott, hogy senki fiának el nem árulja, merre van a három lány titkos lakása.

Leereszkedett a nap a hegyek közé; a konda is hazafelé indult, mindenki láthatta a disznók járásán, duda bendőjén, hogy ugyancsak jóllaktak. A kisfiú hálálkodva elköszönt a lányoktól, és megígérte, hogy másnap újra eljön. Azzal vállára kanyarította az iszákját, felkapta a botját, nagyot húzott a leghátul kocogó koca hátára és a lyukon keresztül a kondával komótosan hazaballagott.

Mihelyt megérkezett, beterelte disznait az ólba és beállított mostohájához a konyhába. Hát ahogy meglátja, a mostohának eláll a szemé-szája, csak nézi-nézi a takaros, tiszta fiúcskát, nézdegéli lábujja hegyétől a fehebúbjájig, mintha most látná először; eleinte el sem hitte, hogy ugyanaz a legényke. Hanem a végén csak ráismert, elfutotta, a pulykaméreg, mert sajnálta tőle a takaros új ruhát; az sem volt az ínyére, hogy a fiúcskát megmosdatták, megfésülték. Rákveres lett a haragtól. Szidta szegény fiút, mint a bokrot, nem engedte szóhoz jutni és amikor az első mérgét kiadta, ráripakodott:

– Haszontalan kölyke, mondd meg ízibe, kitől kaptad a cifra új ruhát?

– Biz én nem kaptam senkitől, magam szereztem – válaszolta a fiúcska.

– A szemembe hazudozol, ebadta kölyke?! Szíjat hasítok a hátadból, pozdorjává töröm minden csontodat. Mondd meg ízibe, kitől kaptad a cifra új ruhát!? Ki fésült meg, ki mosdatott?

Hanem a fiúcska csak hagyta, hadd szidja a mostohája; hol erre csúrte, hol arra csavarta, de a világ minden kincséért nem árulta volna el, hogy találkozott a három szépséges leánnyal, meg hogy merre visz az út hozzájuk.

Eljött a lefekvés ideje. A mostoha is megunta a civakodást, elhallgatott és nyomorúságos vackán a fiúcska boldogan tért nyugovóra. Egész éjjel a szép vidékről álmodott, meg a három lányról, akikkel annyit fogócskázott, játszadozott és alig várta már a hajnalt, hogy kihajthassa kondáját az erdőre.

Alig pitymallott, kiugrott az ágyából, szempillantás alatt belebújt szép új ruháiba, kieresztette a disznókat az ólból és a rőfögő-tolongó disznókkal-kocákkal-malacokkal a kis kondás füttyörészve, énekelve ballagott az erdő felé. Nemigen kellett hajtani a jószágot, tudták azok maguktól is, merre várja őket a három búzahegy és egyenesen a lyuk felé tartottak. Mihelyt megpillantották, usgyi, mint a szélvész rohantak arrafelé és eltűntek benne mind egy szálíg. A fiúcska most már nem futott, tudta merre szalad a konda, ismerte a járást; lemászott a lyukba és amerre a rőfögésüket hallotta, utánuk ballagott a sötétben.

Nemsokára kivilágosodott, újra találkozott a három csodaszép leánnyal; mindjárt nyájasan köszöntötték és kérték, hogy maradjon egész nap velük. Maradt ő szívesen és újra pompásan töltötte a napot. Volt nagy evés-ivás, annyi nyalánkság, hogy sok is, volt játszadozás, fogócskázás, hogy bele is fáradt. Mikor beesteledett, nem is volt már egyéb kívánsága, csak hogy ne kelljen hazamennie a mostohájához.

A nap újra lebukott a hegyek között – a kis kondás indulhatott haza, hallgathatta újra éjfélíg a mostohája szidalmait.

Így ment ez egy jó darabig.

A fiúcska az erdei lyukon minden áldott nap meglátogatta a három leányzót, velük töltötte egész idejét és olyan gyöngyélete volt, hogy jobbad már nem is kívánhatott volna. A lányok elhalmozták ajándékokkal, mind szebb és szebb holmikkal aggatták tele; a fiúcska nyalka legényé cseperedett és amilyen jól tartották, amilyen

fényes ruhában járatták, ugyancsak kivált a társai közül. Minden áldott este hallhatta a mostohája átkait, szitkait, hullott a fejére, mint a záporosó, és ő már alig győzte a fejét tömi, hogy kifogást találjon és ne kelljen elárulnia, hogy mindennap találkozik a három szépséges leánnyal, meg hogy merre visz az út hozzájuk.

Egy szép napon, hogy éppen a lányoknál időzött, a lakmározás után kézen fogták őt a lányok és három arannyal telt kádhoz vezették.

– Látod ezt a kincset? – szóltak. – Az egyik aranyos kádat a három közül könnyen megszerezheted, ha továbbra is megállod a helyedet, mint eddig. Tudd meg: rajtunk súlyos átok ül. Ha te még tíz évig tartod a titkot és teremtett léleknek nem árulod el, hogy merre keressenek bennünket, akkor leveszed rólunk az átkot és az egyik aranyos kád a három közül a tiéd.

Megesett a szíve a legénynek a három elátkozott nővéren, de meg mi tagadás, megakadt a szeme a sok aranyon; így hát újra csak ráállt és szavát adta, hogy akárcsak eddig, senki fiának egy szót sem szól.

Ettől kezdve a három leányzó nemcsak etette, itatta, jóltartotta, nemcsak ruházta a legényt, de pénzzel tömte az erszényét; és bizony nemegyszer megesett, hogy ő segítette ki a mostoháját egy-egy ezüstitel. A mostohát elöntötte az epe, valahányszor a legény tömött erszényét meglátta és annál mérgesebben szidta.

– Ebadta kölyke, mondd meg ízibe, kitől loptad a pénzt?! – kérdezte.

A legény csak vállat vont és így felelt:

– Az erdőben leltem – felelte.

– A szemembe hazudozol, te mihaszna?! Szíjat hasítok a hátadból, pozdorjává töröm minden csontodat. Mondd meg ízibe, kitől loptad a pénzt?!

– A híd alatt találtam – válaszolta a legény.

– Még csúfot üzöl belőlem?! – ripakodott rá a mostoha. – Megállj csak, ha nem mondod meg, megyek a bíróhoz, ő majd kiszedi belőled.

Nagy gondban volt a legény. Mi lesz, ha mostohája beváltja fenyegetését? Bizony ha a három leányzót el nem árulja, aligha tudja kivágni magát a bíró előtt.

Egyszer aztán a mostoháját annyira elfutotta a méreg, hogy kapta a kendőjét, magára terítette és szaladt a bíróhoz.

– Fogassa meg a mostohafiamat, bíró uram – mondta a bírónak –, felcsapott rablóharamiának, a keresztútnál a jövőmenőkre leselkedik!

A bírónak több se kellett, ráuszította a poroszlókat, azok megfogták, törvény elé hurcolták.

– Mondd meg nyomban – szólt rá a bíró szigorúan – honnan loptad a pénzt?

– Nem loptam – szeppent meg a legény – a temető árkában találtam.

A poroszlók közelebb léptek egy lépéssel és fenyegetően felemelték korbácsaikat.

– Mondd meg az igazat nyomban, mert ha nem, kenyéren, vízen tartlak a fekete toronyban! – szólt rá a bíró még szigorúbban. – Honnan loptad a pénzt?

– Nem loptam – rémült meg a legény – az eresz alatt találtam.

A poroszlók megint csak közelebb léptek egy lépéssel és fenyegetően rázták korbácsaikat.

– Mondd meg az igazat nyomban, mert ha nem, megfonatom a kötelet, amire felakasztatlak! – mondta a bíró még annál is szigorúbban. – Honnan loptad a pénzt?

A legény annyira megrémült, hogy beadta a derekát és elmondott mindent; elárulta, hogy járt le az erdei lyukon át az elátkozott három nővérhez és hogy ígérték neki az egyik kád aranyat, ha megtartja titkukat.

Hitt a szavának a bíró és útjára engedte; a mostohája – mi egyebet tehetett – belenyugodott.

Másnap a legény újra kihajtotta a kondát az erdőre. Az erdőszélén a disznók nekiiramodtak, és tolongva-röfögve futottak a lyuk felé – a legény utánuk. Hanem az erdei lyuknak híre-hamva sem volt, bezárult mindörökre, sem a konda nem találta meg többé a három búzahegyhez vezető utat, sem a legény többé a három szépséges leányzóval nem találkozott. Gyakran kóborolt a környéken ezután is a legény és ha fülét a földhöz tapasztotta, hallhatta a három nővér keserves sírását-rívását, nagy sóhajtozását. Ilyenkor szánta-bánta erősen, hogy a bíró előtt inába szállt a

bátorsága és nem válthatta meg a gonosz varázslótól a három szép leányt.

A SZEGÉNY VARGA

Élt egyszer egy szegény varga; éjjel-nappal kopácsolt, foltozta a cipőket, mégsem ment vele semmire. Amikor meghalt a felesége, nyolc anyátlan árváról kellett gondoskodnia, egymaga alig győzte a nyolc gyereket kásával és bizony nyomorúságosan tengette életét. Ha éjt nappallá tett, akkor sem tudott elég tallért összeszedni, pedig hej, összeszorult a szíve, ha hallotta kicsinyeinek szomorú kiáltozását:

– Éhes vagyok! Éhes vagyok!

Telt, múlt az idő és a szegény varga utolsó kaptafáját is elvesztegette a vásáron, csak hogy gyermekei éhségét csillapítsa. A kicsinyek azonban olyan éhesek voltak, hogy szempillantás alatt felfaltak mindent, a vargáék kunyhójába újból beköszöntött az éhség és a boldogtalan varga már azt sem tudta, mitévő legyen.

Végül aztán egy gondolata támadt. Lakott a szomszédban egy rettentő gazdag, de rettentő zsugori kalmár. Kapta magát, átment a kalmárhoz és így szólt:

– Ugyan szomszéd, adj kölcsön egy tallért; a gyerekeim meghalnak éhen.

Haragosan fújt a gazdag kalmár és ráripakodott a szegény vargára:

– Bánom is én, ha felfordulnak az éhségtől! Nem adok én neked kölcsön nem hogy egy piculát, de még egy felet se; nem szoktam a pénzem kiszórni az ablakon, kivált ha tudom, hogy színét se látom többé soha.

A szegény varga hiába kért, hiába könyörgött, a gazdag kalmár hajthatatlan maradt és a kalmár fényes házából a varga mehetett vissza üres kézzel éhező kicsinyei közé, nyomorúságos kunyhójába. Pedig a gyerekek nagyon várták, erősen bizakodtak, hogy hozza is már a>frissen sült, meleg cipót! Amikor a szegény varga benyitott a kunyhóba s látta éhező kicsinyeit, majd megszakadt a szíve fájdalomában és eleredtek a könnyei. Ennek láttán a gyerekek is sírva fakadtak; átölelték egymást és mind keservesebben zokogtak. Így

ment ez két napon át. A gyerekek mind éhesebbek, éhesebbek lettek, mind hangosabban siránkoztak és csak úgy patakzott a könnyük, valahányszor egymásra néztek.

„Nem bánom én, akármi lesz – gondolta a szegény varga – átalmegyek még egyszer a gazdag szomszédhoz és kérek tőle egy tallért; hátha könnyeimmel meglágyítom a szívét.”

Azzal kapta magát, átment a gazdag kalmárhoz, sűrűn hullajtotta könnyeit és esdekelve kérte:

– Segíts rajtam, szomszéd, ha nem akarod, hogy éhenhaljunk. Adj kölcsön egy tallért.

A kalmárnak villámokat szórt a szeme és haragosan nekitámadt a szegény vargának.

– Hogyisne! Méghogy egy piculát?! Kötelet azt kaphatsz, hogy véget vess nyomorúságos életednek, arra felkötheted magad.

A ládáról felkapott egy kötelet és odahajította, s azzal kikergette a boldogtalant a házából.

A szegény ember fogta a kötelet, búsan kitakarodott a kalmár fényes házából; egyre éhező kicsinyei jártak az eszében.

„Nem mehetek vissza hozzájuk üres kézzel – gondolta –, legjobb lesz, ha felakasztom magam.”

Elment az erdőbe, magas fák közé, erdő sűrűjébe, hogy senki se lássa, hurkot kötött a kötéel végére, átvette egy magas fa ágán, a hurkot a nyakára tette és már kis híja, hogy fel nem akasztotta magát – amikor belenyilallt a szívébe a fájdalom és szörnyen elbúsult:

„Ha már úgyis meg kell halnom – gondolta – előbb hadd nézzek szét ezen a gyönyörű szép világon.”

Levette hát a kötelet a nyakáról, kiválasztotta a legmagasabb fát, annak a tetejébe felmászott és szétnézett a világon. Az óriásfa koronájáról ugyancsak messze látott, ugyancsak neheze ére esett, hogy megváljon ettől a gyönyörű szép világtól és felakassza magát.

Amint így néz-nézdegél jobbra, balra, messze benn az erdőben megpillant egy magas kastélyt; annak a teteje olyan piros volt, hogy még életében ilyen pompás pirostetős vadászkastélyt nem látott. Nosza, le is mászott az óriásfáról ízibe, megfélekedett a kötélről, amit az ágán átvette és sietve, futva indult a vadászkastély felé.

„Hátha ott jótét lélekre lelek, aki megszán és megvigasztal – gondolta –, ha meg nem, hát még mindig ráérek, hogy felakasszam magam.”

EI is érkezett a kastélyhoz, tárva-nyitva lelte. Belép a tágas terembe, a szeme káprázik a nagy ragyogástól; látja középütt a hatalmas asztalt, telerakva mindenféle jóval – csak ámul-bámul. Körüljárja a kastélyt, teremtett lélek sehol. Végül is visszaért a terembe; pompás pástétomok, pecsenyék illata csiklandozta az orrát és amikor a tortástálakat meglátta, azt hitte, tejjel-mézzel folyó Kánaánba érkezett.

Még mindig nem mutatkozott senki, a szegény varga felbátorodott, asztalhoz ült és milyen farkaséhes volt, végigkóstolt minden finomságot és megízlelt minden bort. Éppen jóllakott, amikor egyszer csak lépéseket, hangokat hallott.

„Jönnek, jönnek!” – gondolta ijedten szegény varga és hamar bebújt a kéménylyukba.

Mialatt ott kuksolt és reszketett, belépett tizenkét fényes lovag és asztalhoz telepedett.

Látják ám, hogy valaki mindent végigkóstolt és bosszúsan kérdezik:

- Ki evett a levesemből?
- Ki ivott a boromból?
- Ki vágott a késemmel?
- Ki mert a kanalammal?

Így zúgtak-morogtak bosszúsan, végül a legfényesebb lovag, aki elsőnek lépett be, megkérdezte:

- Mi hír a nagyvilágban?

Kérdi a másodikat: nem tud semmit; kérdi a harmadikat: az sem tud semmit. Így kérdezte sorban a lovagokat: senki sem tudott semmit, végül az utolsó így felelt:

– Most jövök a király székvárosából, betegen fekszik a királylány, igen-igen fájlalja a jobb lábát. Eddig még nem akadt orvos, aki meggyógyította volna, pedig ha nem segítenek rajta hamarosan, a szépséges királylány belepusztul.

– Hát senki sem tudja meggyógyítani? – kérdezték egyszerre valamennyien – nem segíthetnénk rajta?

– Dehogynem – felelte a lovag, aki utolsónak érkezett. – Én tudnám az orvosságát.

– Árudd el nekünk is! – sürgették a többiek.

– Éjfélkor a fehér szikla megnyílik és egy csúf, undok sárkányféreg mászik ki belőle. Aki elmegy a fehér sziklához, a sárkányférgel agyonüti és annak a hájával bekeni a királylány lábát, az nyolc nap alatt meggyógyítja.

A tizenkét lovag még evett-ivott egy darabig; amikor jóllaktak, felálltak az asztaltól és ki-kiment a dolgára. Megörült ennek a szegény varga, előbújt a sötét kéménylyukból, újra derekasan nekilátott az evésnek, megtömte bendőjét a nagy útra s azzal elindult; mert eltökélte, hogy meggyógyítja a királyleányt.

Alig mehetett néhány lépést, pompás útra bukkant, amely nyílegyenesen a király székvárosába vezetett. Ment, mendegélt míg a városba nem ért. Ott nyomban felhágott a várba és kérte, hogy bocsássák a király elé.

– Messze földről jöttem uram királyom, hogy meggyógyítsam a lányodat.

– Megpróbálkozhatsz vele – felelte a király – de jól vigyázz, az életeddel játszol!

– Üttesd le a fejem, ha meg nem gyógyítom! – mondta bátran a szegény varga – csak adj mellém hat markos vitézt.

A király melléadta a hat markos vitézt és a szegény varga elindult velük az erdőbe; de a város felől még sokáig hallották a királylány jajveszékelését, – annyira fájlalta lábát a boldogtalan.

A szegény varga meg a hat vitéz addig mentek, mendegéltek, míg a rengeteg közepén a fehér sziklához nem értek. Annak a tövében letelepedtek és várták az éjfélt. Amikor éjfél lett, megnyílt a szikla, és csúf, undok sárkányféreg mászott elő. A varga meg a hat markos vitéz nem sokat teketóriázott; szekercét-fütykőst ragadtak és addig verték, addig vágták a sárkányférgel, míg megdöglött. Akkor a varga kivágta a háját, visszament a várba és bekente vele a királylány jobb lábát. Mindjárt jobban lett a beteg, napról napra szemlátomást javult, nyolcadnapra már oly üde, friss és viruló volt az arcocskája, mint a piros rózsa.

Nagyon megörült ennek az öreg király, megölelte a vargát és kincsesházába vezette. A varga csak ámult-bámult ennyi drágaság,

ennyi ragyogás láttán és semmihez sem mert hozzányúlani. De a király csak unszolta:

– Vegyél fiam bátran! Vigyél annyi aranyat, amennyit akarsz.

A vargának kétszer sem kellett mondani, jól megtömte a zsebeit arannyal, ezüsttel, minden drágasággal, és hálálkodni kezdett a királynak.

– Hohó, nem addig a'! – szólt a király. – Megharagszom, ha ilyen keveset viszel.

A vargának kétszer sem kellett mondani, elővette tarisznyáját, jól megtömte arannyal, ezüsttel, minden drágasággal; szépen megköszönte és búcsúzkodni kezdett.

– Hohó, nem addig a'! – szólt a király. – Megharagszom, ha ilyen keveset viszel.

A vargának kétszer sem kellett mondani, elővette zsákját, jól megtömte arannyal, ezüsttel, mindenféle drágasággal, hogy mozdítni sem tudta. Mindjárt vett a vásáron egy szamarat, a hátára rakta, úgy vitte haza.

Nemsokára hazaért. Nagy volt az öröme a vargának, hogy a kicsinyeit még életben találta – mert a jó szomszédok megszánták, nem hagyták őket éhen veszni. De a gyerekek sem tudtak hova lenni örömükben, hogy viszontláthatják apjukat és csókolták, ahol érték. Nem éheztek többé a varga kunyhójában, boldogan éltek és nagy lakomákat csaptak.

Látta a zsugori szomszéd, hogy a szegény varga a kicsinyeivel hogy dúskál mindenféle jóban és milyen boldogan éldegél. Sokáig töprengett és sehogy sem tudott a nyitjára jönni. Egy szép napon kapta magát, ellátogatott a varga kunyhójába és megkérdezte:

– Ugyancsak meggazdagodtál szomszéd! Árudd el, hogy csináltad?

– Nem titok! – mondta a varga a zsugorinak; és elmondott tövéről hegyére mindent.

„No, ezt én is megpróbálom” – gondolta a gonosz szomszéd, fogta magát, kiment az erdőbe és felmászott az óriásfa tetejére. Körülnézett ezen a gyönyörű szép világon, megpillantotta a pirostetejű vadászkastélyt, tüstént leereszkedett a fáról, és elindult arrafelé. Belépett a kastélyba, lakmározott a terített asztalnál,

végigkóstolt minden tálat, megízlelt minden bort és amikor a hazaérkező lovagok lármáját hallotta, elbújt a kéménylyukba.

A tizenkét fényes lovag belépett és minden úgy történt, ahogy a varga elmesélte. Asztalhoz telepedtek, ettek-ittak. A legfényesebb lovag, aki elsőnek érkezett, megkérdezte:

– Mi hír a nagyvilágban?

A tizenkettedik lovag, aki utolsónak érkezett, ráfelelte:

– Itt járt egy szegény ember, aki nyomorában kis híja, hogy fel nem kötötte magát az óriásfára; keserűségében idáig vergődött és mi boldoggá tettük. Ma azonban egy gazdag ember kuksol a kéménylyukban, akit a zsugoriság és a kapzsiság vezérelt hozzánk. Nosza, piszkáljuk elő az ebadtát!

Alighogy kimondta, felpattantak mind a tizenketten, kivonták kardjukat, odarohantak a kéménylyukhoz és addig szurkálták, addig vagdalták odabent a sötétet, amíg a zsugori kilehelte a lelkét.

AZ ÓRIÁSÖLŐ

Volt egyszer egy szegény paraszt, annak volt három fia. Ott éltek kunyhójukban, egy rengeteg erdő szélén – ez olyan sűrű erdő volt, hogy még teremtett lélek nem jutott rajta keresztül; a fivérek gyakran jártak az erdőbe vadászni.

Egyszer a legifjabb legény egyedül kóborolt az erdőben, egész nap a vad nyomát követte; végül is eltévedt. Sötét este lett, az éhség is szörnyen kínoztá; egyszer csak az erdő éjjeli sötétjében világosságot lát és elindul feléje. Közel ér – hát uramfia: három irdatlan óriás ül a tűz körül, éppen ökröt sütnek. Összefutott a nyál a szájában, most érezte csak, mennyire megéhezett. De nem mert odamenni az óriásokhoz, mert félt, hogy megfogják.

„Mi volna ha rájuk ijesztenék?” – gondolta a legény és úgy is tett. Az egyik óriás éppen a szájához emelt egy jókora darab húst, a fiatal vadász meg fogta a puskáját és – durr! – kilőtte a pecsenyét a kezéből.

– Mi az, mi történt?! – kiáltott fel az óriás; talpra ugrottak mind a hárman és a vakmerő vadász keresésére indultak. Nemsokára meg is találták. Odacipelték a tűzhöz és rákiáltottak:

– Hogy mersz itt lövöldözni?!

– Majd meghalok éhen – válaszolta a legény – gondoltam, megijesztlek benneteket, hátha elszaladtok és én lophatok a pecsenyéből.

– Látjuk, jól tudsz célba löni – felelték az óriások – ezért hát nem lesz bántódásod. Egyél, igyál kedvedre, de ma éjszaka velünk kell jönnöd.

Mindjárt lekanyarítottak egy jókora darabot a pecsenyéből, odaadták, jóllakott vele a legény. Akkor borral kínálták a hordóból; az óriások kézről kézre adták a hordót, úgy ittak, de ő csak nem boldogult vele; végül is az egyik óriás, mint szokta, megemelte, ő meg a csap alá tartotta a száját – úgy ivott. A lakmározás után faggatni kezdték az óriások, hogy ki fia-borja és honnan vetődött

erre a tájára a rengetegnek, ahol a madár se jár. A legény rendre mindenre megfelelt. Akkor így szóltak:

– Be akarunk törni a király várába, de sehogy sem tudunk, mert egy pöttöm kutyuska olyan éberén őrzi, hogy minden pisszentést észrevesz. Te majd velünk jössz és leteríted a kutyát!

Mindjárt el is indultak. A legénynek ugyancsak szednie kellett a lábát, ha nem akart az óriásoktól elmaradni. Nemsokára közelértek a várhoz. Itt a három óriás megállapodott, ő meg nagy óvatosan előrelopakodott és onnan leste a várat a fák közül. Hamarosan megpillantotta a pöttöm kutyát is, amint ide-oda futkározott a várfalon. Mielőtt még egyet is ugathatott volna, a vadász vállához emelte a puskáját és leterítette. Azon nyomban ott termett a három óriás és nekiláttak, hogy lyukat vájjanak a várfalon. Néhány követ hamarosan kimozdítottak a helyéből, nagy ügyel-bajjal a vadász át is bújt a lyukon és egyszeriben bent volt a palota kertjében; az óriások meg tovább vájták a falat, hogy kibővítsék a lyukat és utána bújjanak.

A vadász óvatosan továbblopózott és a palota udvarára ért. Onnan kémlelte, ahogy az őrség fel-alá járt a várkapu előtt. Megvárta amíg befordultak a bástyánál, akkor előpattant rejtekhelyéről, észrevétlen befordult a várkapun. Az első teremben egy hétöles kardot talált – ott függött a falon; az asztalon egy kupa bor és rajta az írás:

Lassan a karddal, lassan a testtel!

Aki a kupa bort kiissza:

az, csak az bánhat a Hétölessel.

A legény felkapta a kupát, ivott egy kortyot és mindjárt a kard után nyúlt; de bizony mozdítani sem tudta. Ivott még egy kortyot s most már leakasztotta a kardot a szögről. Végül is kiürítette a kupát és erre aztán olyan könnyen forgatta, suhogtatta, mintha nem is hét öles kard volna, hanem szalmaszál.

Nagy vigyázva kinyitotta a következő terem ajtaját és bekukucskált: ott feküdt a király az ágyán és mélyen aludt, észre se vette a belépőt. A legény továbbment. A harmadik teremben rábukkant a királynéra: ott feküdt az ágyában és mélyen aludt. A negyedik teremben rábukkant a királylányra: ott hevert a nyoszolyáján és édesdeden szendergett. A legény csak nézte, nézte

és nem tudta a szemét levenni róla. Még ilyen szépet világeletében nem látott! A királylány mélyen, egyenletesen lélegzett és meg se rezzent, amikor a legény föléje hajolt és megcsókolta. De hogy jelét adja annak, hogy itt járt, magához vette a királylány hímzett keszkenőjét meg a gyűrűjét.

„Most aztán szedjük a lábunkat szaporán – gondolta – azóta az óriások is bizonyosan kivájták a lyukat a falban!”

Lábujj hegyen elsurrant a király meg a királyné ágya mellett, anélkül, hogy azok valamit is észrevettek volna. Az első teremben lekapta a hétöles kardot a szögről, magához vette, kilesett a várkapun és várta az őrséget. Amikor az őrség elhaladt, és befordult a bástyánál, a legény kiugrott a kapun és a várfal felé iramodott. Addigra az óriások jó nagy lyukat vágtak a falban.

– Siessetek! – kiáltott ki a lyukon – az őrség épp megkerülte a várat és a túlfelén jár. Alszik a király, a királyné, alszik a lányuk is!

Az első óriás mindjárt belebújt a lyukba, de csak nehezen tudott keresztülfurakodni rajta. A vadász kihasználta az alkalmat, megragadta az óriás üstökét, megsuhogtatta a Hétölest és egy csapással lenyisszantotta a fejét; a fejetlen óriást meg fogta – beráncigálta a kertbe.

Tüstént bebújt a második óriás is az első nyomában, de olyan sötét éjszaka volt, hogy nem látta mi történt és ő sem járt jobban a társánál. Alig dugta a harmadik óriás a fejét a lyukba, a vadász megragadta üstökét, megsuhogtatta a Hétölest és – nyissz! – lenyisszantotta a fejét. A fejetlen óriást meg behúzta a várkertbe. Az őrség semmit sem vett észre. A legény egymás után levágta az óriások nyelve-hegyét és eltette a tarisznyájába – bizonyságul, hogy ő az óriásölő. Azzal kisurrant a lyukon és illa berek nádak erek, nyaka közé szedte a lábát, hogy nyoma vesszen, mielőtt a dolgot a várban észreveszik.

Nem is kellett sokáig keresni az utat, könnyűszerrel hazatalált. Apja, anyja, testvérei egyre kérdezték, hol járt, mi történt vele? Hanem ő bölcsen hallgatott mindenről és így szólt:

– Eltévedtem az erdőben és sehogy sem találtam a hazavezető utat.

A királyi várban is ébredezni kezdtek a várbeli népek, apródok, katonák; észrevették a nagy lyukat a falban és a kertben a három

óriást, összeszaladt mindenki, hogy megcsodálja. Mindenki azt kérdezte, azt firtatta: vajon ki ölhetette meg őket?

A király is lejött a palotából, hogy megnézze; most látta csak, micsoda veszedelemtől szabadult meg. Odafordult a sokasághoz és így szólt:

– Aki megölte az óriásokat, azé a lányom, fele királyságom. Álljon elő az óriásölő!

Hát előáll a katonák közül egy kevély, faragatlan tuskó, akit senki se szívelt, odalép a király elé és így szól:

– Én vagyok az óriásölő, felséges királyom.

– Te voltál, fiam?

– Én öltem meg az óriásokat, az éjjel, amikor őrséget álltam.

– Akkor hát tied a lányom, fele királyságom.

Hozzávezették a királylányt; meglátja a szépséges királykisasszony a borzas, mosdatlan, faragatlan tuskót, elered a könnye és odafordul a királyhoz.

– Király apám! Tegyen velem amit akar, de én bizony ehhez a borzas, mosdatlan katonához nem megyek feleségül!

A király annyira megharagudott, hogy ráripakodott a lányára:

– Takarodj a szemem elől, engedetlen leány! Ne lássalak többé a palotában!

És ajtót mutatott neki.

Az elkergetett királylány egy ideig búsult a bástya tövében, majd mi egyebet tehetett – világgá eredt. Ment, mendegélt, míg egy fogadó elé nem ért. Betért a házba, körülnézett; nagyon megtetszett neki, megvette a gazdától s felcsapott fogadósnénak. Bizony különös fogadó volt és csakhamar szájról szájra járt a híre a vándorok között. A királylány jókora tarka cégért csináltatott és a cégéren ez állt:

Ma még ingyen vendéglés

Jár itt mindenkinek,

A holnapi kedves vendég

Már kétannyit fizet!

Aki arra járt és betért, potyára ehetett, ihatott kedvére, hiszen a tábla mindennap ott lógott az ajtó fölött. Ha valaki a bugyellárisa után nyúlt és fizetni akart, a királylány csak felmutatott a táblára, olvassa el;

nem is kért egyéb fizetséget, csupán annyit, hogy ki-ki – mielőtt útrakél, mondja el a történetét.

Így ment ez egy darabig, a vándorok egymásnak adták a kilincset és ki-ki elmondta történetét. Egyszer arra járt a mi parasztunk is, feleségével, három fiával. Ettek, ittak és utána sorra elmondták történetüket. Az öreg paraszt kezdte, de bizony nem sok érdekeset tudott mondani. Utána az asszony következett; de bizony két szóval elmondhatta a magáét. A királylány sorra kérdezte a fiúkat. A legidősebb kezdte, nagy garral, kérkedve-hetvenkedve – de bizony nem sok érdekeset tudott mondani. A középső folytatta, hengegve-handabandázva és mindenáron túl akart tenni a másikon – de bizony abban sérti volt sok köszönet. Következett a legkisebb. Ő is elkezdte a maga történetét.

– Ugyan hallgass! – intették a bátyjai – hol voltál, merre jártál a világban, te zöldfülű?!

De a királylány izgatottan leste a szavát.

– Csak folytasd, deli legény! – biztatta.

A legény folytatta.

– Ugyan hallgass! – torkollták le a bátyjai – mit hazudozol óriásokról, hétöles kardodról, tán álmodtad, te zöldfülű?!

De a királylány csak annál izgatottabban leste minden szavát.

– Csak folytasd, folytasd, deli legény! – bátorította.

A legény meg sorra-rendre elmondott mindent. Az anyja még haragudott is, hogy otthon erről neki nem szólt semmit. A fogadósné a szobájába ment és behívta a fiatal vadászt.

– Meg tudod-e mutatni aranygyűrűmet, hímzett keszkenőmet?

A legény előmutatta.

– Most hát megtalálalak, te leszel a férjem, vagy senki más! – kiáltotta a királylány, tüstént aranyhímes ruhákat hozatott, felöltöztette a legényt selyembe, bársonyba; maga is felvette legszebbik ruháját, annak tetejébe liliomos palástját. Hát ahogy így belépnek az ivóba és a vendégek közé vegyülnek, elállt mindenki szeme-szája, apja, anyja, bátyjai alig ismerték meg a legényt, de aztán annál jobban örültek a szerencséjének.

Most hát a királylány megtalálta az igazi óriásölőt, a hőst, aki megmentette a várat; kézen fogta hát a legényt és ketten tüstént útrakeltek a vár felé.

– Itt az igazi óriásölő! – mondta a lány apjának, a királynak.

– Hazudsz! – kiáltotta mérgesen a borzas, mosdatlan tuskó, a hamis óriásölő.

– Nem hazudok biz én – mondta bátran a legény. – Ha te ölted meg az óriásokat, hol a nyelvük, add elő!

Most már a király is szigorúbban nézett Tuskó katonára. Megszeppen a katona, szalad az óriásokhoz, előkeresi a fejüket, nézi, nézi – egyiknek sincs nyelve.

A legény meg csak benyúlt a tarisznyájába, előmutatta az óriások nyelvét és így szólt:

– Hiszed-e már uram királyom, hogy én öltem meg az óriásokat?

– Te vagy az igazi óriásölő, tied a lányom, fele királyságom!

A hamis óriásölőt a király a poroszlókkal megfogatta nyomban és leüttette a fejét.

Csaptak is olyan hét országra szóló lakodalmat, hogy öreganyám máig is emlegeti; nemsokára meghalt az öreg király és a fiatal vadász lépett a trónra. Magához vette anyját, apját, két bátyját és boldogan éltek, míg meg nem haltak.

A VARANGYOSBÉKA

Volt egyszer egy özvegy, annak volt három fia. Egyformán szerette mind a hármat. Egyszer halálát érezte közeledni, mindegyiknek adott egy-egy köteg lent és így szólt:

– Aki ebből a lenből a legszebb cérnát fonja, arra hagyom házam, földem.

Fogta a három legény a lent és hárman háromfelé – világgá indultak.

Jancsi, a legifjabb legényke szörnyen szomorkodott az édesanyja után és amikor egy sűrű, sötét erdőben eltévedt, még jobban bánkódott. Ment, mendegélt, míg egy tóhoz nem ért, annak a partján vándorolt tovább; a parton annyi volt a zöld béka meg a varangyos, hogy alig győzte kerülgetni. Ahogy így a rengetegben keresi az ösvényt, hogy merre induljon tovább, elébe ugrik egy nagy varangy, és megszólítja:

– Ne félj tőlem szép legény! Min búsulsz, mondd el nékem.

Jancsi elpanaszolta bánatát és mutatta a lent.

– Sose búsulj! – mondta a varangy – add csak ide, a többit bízd rám.

Jancsi odaadta, a varangy a lennel beugrott a tóba és kisvártatva visszatért vele: pompás cérnát font belőle.

Hálálkodott a legény és már indult volna haza; hanem a varangy így szólt:

– Ne hálálkodj, most csak eredj haza; de esztendőre gyere vissza megköszönni. Járd körül háromszor a tavat, lelsz egy arany vesszőt. Az aranyvesszővel háromszor üss a hátamra, háromszor a vízre. El ne felejtse, szép legény! – azzal a varangy beugrott a tóba.

Mire Jancsi a fonalával hazaérkezett, addigra otthon volt már a két bátyja is, csak rá vártak. Egymás mellé tették a három cérnafonalat – Jancsié volt a legszebb. Nemsokára meghalt az édesanyjuk és Jancsié lett a föld, a ház.

Esztendőre eszébe jutott a varangyosbéka különös kérése. Nyomban útrakelt és a rengeteg erdőn keresztül elment a tóhoz,

hogy megköszönje a segítségét. Körüljárta háromszor a tavat – meglelte az aranyvesszőt. Felemeli – hát uramfia, előtte a varangyos. Ráver háromszor a hátára, abban a pillanatban a varangyosbéka szépséges leányzóvá változott, ezüstcsatos cipőben, aranyhímes ruhában.

Jancsi se volt rest, az aranyvesszővel háromszor rávert a vízre, hát csodák-csodája, eltűnik a tó, káprázatos tündérpalota áll előtte; a palota hét tornyán hét tarka lobogót lenget a szél, zászlódíszben a kastély, mint vadászünnepen szokott; előtte a virágos mezőn aranszőrű bárányok, aranykolompos tehének legelnek.

Jancsi azt hitte, álmodik; már szinte félt, hogy felébred s a tündérialom szertefoszlik. A szépséges leányzó azonban kézen fogta és felvezette a héttornyú palotába.

Legények, leányok, szakácsok, kukták, vadászok, pásztorok – egész sokaság jött elébük; azt sem tudták, hogyan köszönjék, hogy megszabadította őket a gonosz varázstól.

A lány pedig így szólt hozzá:

– A kastélyt és egész házam népét háromszáz esztendővel ezelőtt egy irigy, gonosz boszorkány elvarázsolta, engem is csúf, undok varangyosbékává változtatott. Most, hogy megszabadítottál a gonosz varázstól, minden, amit látsz, a tiéd; ha akarod, hozzád megyek feleségül.

Hogyne akarta volna a legény! Volt nagy dínomdánom, hegyen-völgyön lakodalom. Hét napig járták a táncot; a legény elhívta két bátyját, el sem is engedte őket többé: gazdagon megajándékozta, adott hozzájuk illő feleséget és boldogan éltek, míg meg nem haltak.

Hol történt, merre volt a rengeteg erdő közepén az a tó? Senki sem tudja megmondani; csak öreganyám árulta el nekünk, hogy valahol Észak-Tirolban.

AZ IGAZSÁG ÉS A HAMISSÁG

Egyszer egy utasember találkozott egy másik vándorral, és megkérdezte, mi a mestersége...

– Kocsigyártó vagyok – válaszolta amaz.

– Én meg kovács – mondta emez. – Tudod mit? Menjünk együtt; a kovácsnak mindig szüksége van kocsigyártóra, a kocsigyártónak meg kovácsra.

Mentek, mendegéltek egy darabig, akkor a kovács megkérdi:

– Kocsigyártó komám, hogy hívnak?

– Igazság a nevem – válaszolta.

– Nekem meg Hamisság a nevem – mondta a kovács.

Tovább mentek, mendegéltek, és sokat beszélgettek hosszú vándorútjuk alatt. A Hamisság folyvást azon volt, azon erősködött, hogy hamissággal jobban boldogul az ember, mintha igazat szól.

Hanem a kocsigyártó sehogy sem akarta ráhagyni, és így szólt:

– Igazságnak hívnak, és ennél maradok; bizony, én úgy tudom, hogy igazsággal sokkal könnyebben boldogul az ember a világban.

Még sokáig vitatkoztak ezen, de sehogy sem tudtak megegyezni. Végül abba maradtak, hogy megkérdezik a kisbírótól, ki viszi többre a világban, a Hamisság, vagy az Igazság; akinek a kisbíró igazat ad, azt teszi a másikkal, amit akar.

Éppen áthaladtak egy falun; ott lelték a kisbíró a piacon – javában dobolt. Odamennek, megkérdezik:

– Mondd meg nekünk kisbíró, mivel visszük többre a világban, igazsággal vagy hamissággal?

Azt mondja a kisbíró:

– Bizony, bizony, ti két vándor: a hamis-hazudós ember többre is viszi, könnyebben is boldogul, mint az igaz ember.

Hanem a kocsigyártó nem hagyta a maga igazát:

– A bíró a kisbíró fölött van, menjünk a bíróhoz.

Elmennek a bíróhoz, megkérdezik,

A bíró kétfelé törli szép fehér bajuszát és így szól:

– Bizony, bizony, ti két vándor, a hamis-hazudós ember többre is viszi, könnyebben is boldogul, mint az igaz ember.

De a kocsigyártó még most sem hagyta a maga igazát:

– A főbíró a bíró fölött van, menjünk a főbíróhoz.

Elmennek a főbíróhoz, megkérdezik. A főbíró kétfelé törli szép fehér szakállát és így szól:

– Bizony, bizony, ti két vándor, a hamis-hazudós ember többre is viszi, könnyebben is boldogul, mint az igaz ember.

A két vándor tovább megy mendegél, Igazság búsan, Hamisság vidáman fütyörészve.

Átvágnak egy sűrű erdőn és egy tisztásra érnek, ahol a környékeliek a marháikat legeltetni szokták. Letelepdednek a padkára a kút mellett, hogy megpihenjenek. Azt mondja Hamisság az Igazságnak:

– A főbíró felett igazán nincs senki, csak a király, ő pedig tudom istenem, hogy nekem adna igazat. Háromszor húztad a rövidebbet, magad is beláthatod. Így hát azt teszek veled, amit akarok. Én pedig, Igazság komám, most menten levágom a lábadat.

Igazság ugyancsak megijedt ennek hallatára.

– Ha már ilyen csúnyán elbánsz velem, inkább a kezem vágd le, hogy kimenekülhessek az erdőből, különben felfalnak a fenevadak.

De a Hamisság csak szidta és csúfondárosan nevetett:

– Ha olyan biztos vagy a dolgodban, Igazság koma, majd csak boldogulsz az igazsággal és kimenekülsz, ha nincs lábad, akkor is.

Azzal fogta magát, elvette Igazság szekercéjét, tőből lecsapta mind a két lábát és fütyörészve odébbállt.

Igazság nagy sebbel-lobbal kibontotta batyuját, elővett egy friss gyolcsinget és gyorsan bekötözte súlyos sebeit, hogy ne folyjon el a vére.

Nemsokára ráesteledett.

„Jaj nekem! – gondolta – hova bújok a vadállatok elől éjnek idején?”

Ekkor megpillantott egy kétágú fenyőt; nagy ügyel-bajjal felmászott rá és ahol a törzse kétfelé ágazik, felhúzódkodott a fészkébe.

Nem sokáig kellett várakoznia, előcammogott az erdőből egy hatalmas, kövér medve, jót ivott a kútból, kétlábra állt és körülnézett.

„Ni, a vérengző vadállat – gondolta a kocsigyártó – azóta már biztosan felfalt volna, ha ott talál.”

Kis idő múlva előbukkant az erdőből egy hízott farkas, jót ivott és az is ott őgyelgett a kút körül. Nemsokára egy hájas róka sompolygott a kúthoz, szomját oltotta és a többiekhez csatlakozott.

„De jól tettem, hogy ide felkapaszkodtam – gondolta a kocsigyártó fészkeben a fán –, máskülönben ma éjszaka ez a három fene szörnyeteg egy' csontocskát se hagyott volna belőlem.”

Az állatok beszélgetni kezdtek. Azt mondja a farkas:

– Hallod-e, medve koma, mivel élsz, hogy ilyen szép kövérre meghíztál? Életemben nem láttam még ilyen nagyrahízott medvét!

– Tudod, farkas koma – feleli a medve – innen két óra járásnyira van a király székvárosa. A városban elapadtak a kutak, nincs víz és idehajtják a kútra a jószágot itatni. Én meg kiválasztom magamnak a legkövérebbet, amelyikre épp vásik a fogam és csak úgy dúskálok a jóban.

– Az ám, medve koma – mondta a farkas elgondolkozva – de mi lesz veled, ha vízre bukkannak a városban és többé nem hajtják ki a jószágot az erdei kútra itatni? Akkor bizony felkopik az állad.

– Sose tarts attól, farkas koma! – nyalta a szájaszélét vidáman a tányértalpú – fúrtak azok kutat a városban százat is, de bizony egy csepp vizet sem találtak. Volna pedig elég, hogy akár eláraszthatnák a palotát, de egy boszorkány a város minden vizét belebúbájlolta a nagy hársfába a palota előtt. Ezt a hársfát a városiak szentnek tartják és éjjel-nappal őrzik. Aki ezt a hársfát mind a négy oldalról a gyökeréig megfúrja, annyi vizet fakaszt, hogy hét városnak is elegendő. De honnan van az, farkas koma, hogy te így elhájasodtál? – kérdezte a medve. – Ritka ám az ilyen kihízott farkas az erdőben.

– Ha tudni akarod, nekem még jobban megy a sorom, mint neked, medve koma – válaszolta a farkas. – Te nyersen eszed a húst, de nekem puhára főzik. A királylány már hetedik éve beteg és nem ehet mást, csak borjúhúsból főtt levest. A húslevest megeszi, a borjút az árokba dobják, én minden éjszaka ott ólálkodom és teledudálok a hasamat.

– Az ám, farkas koma – mondta a tányértalpú elgondolkozva –, de mi lesz, ha a királylány meggyógyul vagy meghal? Akkor aztán felkopik az állad.

– Attól ne tarts, tányértalpú koma! – vicsorította vidáman a fogát a kövér farkas – még eddig senki sem tudott rajta segíteni: a királylány nem gyógyul meg, nem is hal meg. Pedig meggyógyíthatná valaki, aki tudná a titkát. A palota árkában, éppen a kőhíd alatt van egy öles kőlap. Az alatt ül egy varangy. Aki azt a varangyost megfogja és porrá töri, azzal mindenkit meggyógyíthat.

Elcsodálkozott ezen a medve; a farkas pedig a rókához fordult és megkérdezte:

– Hát te, róka koma, mitől vagy ilyen hájas?

– Tudod farkas koma – felelte a róka –, a hercegek és a hercegnők igen szeretik a szárnyashúst, de nem tarthatják a városban, így hát a majorságban nevelik, onnan meg gyakran kihajtják a legelőre. Én meg hol az ólaktól, hol a legelőről elragadok egy-egy libát, kacsát, pulykát és jól megtörnöm a bendőm.

– Az ám, róka koma! – mondta a farkas elgondolkodva –, de mi lesz, ha felfogadnak egy vadászt? Ha ép bőrrel megúszod, akkor is felkopik az állad.

– Sose félj te attól, farkas koma – felelte a róka –, ha már nem lesz mit ennem, lerágom a lábamat. Mert tudd meg, ezen a legelőn olyan csudálatos erejű füvek teremnek, hogy ha azokkal a lábam helyét bekenem, egyszeriben kinő mind a négy újra és olyan vidáman futkározom, mint azelőtt.

Mire kibeszélgették magukat, éppen hajnalodott és a három ragadozó eltűnt az erdőben. Mihelyt kivilágosodott, a kocsigyártó leereszkedett a fenyőfáról.

„Igazság a nevem és megmaradok az igazság mellett – gondolkozott a kocsigyártó. – Ezek itt hárman az éjszaka alighanem igazat beszéltek. Ha a rókának újra kinőhetnek a lábai, akkor nekem is kinőnek. Igaz ugyan, hogy nem ismerem a csodatévő fűvet, így hát végigpróbálom mind, egyiket a másik után.”

Ahogy mondta, úgy is tett. Tele reménységgel próbálta a füveket, gyökereket, egyiket a másik után nagy türelmesen – úgy, ahogy találta és végighúzta a seben. Hát uramfia, egyszer csak tapogatja, nézi, nem hisz a szemének, kinőtt a két lába, de még a bocskora is rajta! Nosza, menten talpra szökkent, vállára kanyarította batyuját s elindult a király székvárosa felé.

Ugyancsak megéhezett, mire a városba ért és betért egy fogadóba.

– Hozz egy tál ürühúst, meg egy nagy kancsó vizet! – szólt a fogadósnek –, mert szörnyen megéheztem, megszomjaztam!

– Ne igyál vizet, az nálunk még a bornál is drágább – felelte a fogadós – egy erdei kútról hordjuk a vizet, ott van, innen két óra járásra.

Igazság nem volt borissza, de ráhagyta:

– Hozd hát a bort.

– Mi a mesterséged, vándor? – kérdezte a fogadós.

– Nagy az én tudományom. Nincs az a betegség, amit meg ne gyógyítanék.

– Jó helyen jársz, a királylány már hetedik esztendeje beteg, de még senki sem tudott segíteni rajta.

– Ha a király is megengedi, megnézem, hogy mi a baja és szívesen meggyógyítom.

A fogadós azon nyomban átugratta legényét a palotába és megüzente a királynak, milyen nagy tudományú orvos érkezett a városba. A király tüstént hívatta Igazságot.

– Ha meggyógyítod a lányomat, gazdagon megjutalmazlak.

– Üttesd le fejemet uram királyom, ha csütörtököt mond a tudományom.

– Láss hozzá ízibe. Mindent megadunk, amire szükséged van.

– Vasrúdra, meg egy vaslapátra volna szükségem – szólt a kocsigyártó – de meg egy kis pénzre is, felséges királyom, mert már jó ideje vándor úton vagyok.

Megkapta Igazság a vasrudat, a vaslapátot, meg előlegbe egy zacskó aranyat és mindjárt elindult a várárok felé. A kőhíd alatt nagy tüzet rakott, azon megtüzesítette a vaslapátot, míg vörösen izzott. Akkor a vasrúddal felemelte a kőlapot és lapátra vette a varangyot. Mielőtt elugorhatott volna, a forró lapáton megsült a varangyos, a kocsigyártó hazavitte, porrá törte és a port tizenkét egyenlő részre osztva tizenkét apró papírzacskóba töltötte. Elment vele a nagybeteg királylányhoz, átadta a csodaszert, mind a tizenkét kis zacskót és meghagyta, hogy minden reggel, este vegyen be egyet-egyét. Hat nap múlva visszatért a palotába.

– Hogy van a királylány? – tudakolta.

– Semmi bajom, már csak a kisujjam kiskörmét fájlalom egy icipicit! – válaszolta a királyleány és mosolygott az ágyában.

A kocsigyártó adott a királylánynak még hat porocskát és amikor negyednapra felkereste, a királylány olyan friss, üde és egészséges volt, mint még életében soha. A király magánkívül volt örömeiben, nyomban neki ígérte a lányát, fele királyságát.

– Köszönöm a jóságod felséges királyom, van már feleségem; fele királyságod is megtarthatod.

– Hát akkor mivel jutalmazalak?

– Nem kérek egyéb jutalmat, mint ezt az egyet. Engedd meg, uram királyom, hogy a szent hársfát megfúrhassem a palotád előtt.

– Kérj akármit, csak ezt ne. Ha a népem megtudja, menten fellázad, csak rontást hozna országomra.

– De bizony nem hozna rontást országodra, ha a hársfát megfúrnam – erősködött Igazság –, mert annyi víz rekedt belé, hogy nem ennek az egynek, de hét városnak is elegendő. Csak adj mellém hat vitézt.

– De mi lesz, ha nem sikerül vizet fakasztanod belőle?

– Akkor vétesd fejemet, uram király!

A király nagy nehezen beleegyezett; Igazság hat erős katonával elment a palota előtti hársfához. Nekigyürkőzött s elkezdte fúrni a-fa törzsét mind a négy oldalról; fúrta-fúrta, de hiába fúrta, csak nem akart víz csurranni belőle.

– Nem mondtál igazat, legjobb, ha abbahagyod! – mondta a katonák hadnagya – gyere, hadd üssük le a fejed!

– Igazat szoltam biz én.

Azzal tovább fúrt; csak fúrta, csak fúrta – még csak nem is szivárgott. Azt mondja a katonák hadnagya:

– Nem szoltál igazat, hagyd abba tüstént! Gyere, hadd csapom le a fejed!

– Igazat szoltam biz én.

Fúrta-fúrta, hogy majd megszakadt, csurgott a verejték róla, de bizony nem buggyant elő egy csöppecske sem. A katonák hadnagya méregbe jött:

– Irgum-burgum, nem szoltál igazat! Ha nem hagyod abba tüstént, menten levágom a fejed.

És már csapásra emelte a kardját és kis híja, hogy oda nem suhintotta, amikor Igazság fúrójával a hársfa gyökeréig ért és egyszeriben mind a négy oldalról vastag sugárban szökkent elő a víz – és oly magasra áradt, hogy majdnem elöntötte a palotát; minden árok tele lett, mindenki ásóra kapott és körülárkolta házát, hogy ne öntse el a víz. Hej, örült a király, hogy a város összes kutjai megteltek vízzel.

– Halljuk, mi jutalmat kívánsz? – kérdezte Igazságtól.

– Nem kérek egyebet, csak ezt az egyet. Rendeld el uram királyom, hogy a város főkapujában a strázsa kérje el minden vándorlegény céglevelét és hozza hozzám, hogy megnézzem.

A király szívesen ráállt. A kocsigyártó ott maradt a városban, gyártotta a szekereket, kocsikat, eltelt egy esztendő, két esztendő – a harmadik évben a strázsa egy kovács céglevelét hozza neki, a neve: Hamisság. Most Igazság maga ment a kapuhoz, ahol a kovács várakozott és így szólt:

– Én vagyok az ifjú király és megparancsolom, hogy gyere utánam; elviszlek az erdei tisztáson a kúthoz, ahol levágtad a lábaimat.

Hamisság búsan kullogott utána és mikor az erdei kúthoz érték, Igazság hozzálátott, hogy szekercéjével lecsapja Hamisság lábát.

– Ha már ilyen csúnyán elbánsz velem, inkább a kezem vágd le, hogy kimenekülhessek az erdőből – fogta könnyörgőre a dolgot a kovács – különben felfalnak a vadak.

A királyfi azonban így szólt:

– Én is hiába kértelek, te sem irgalmaztál nekem. Ha olyan biztos vagy a dolгодban, hogy a hamissággal hamarabb boldogulsz, mint az igazsággal és többre viszed, akkor belőled lábatlanul akár császár is lehet, nem csak király, mint énbelőlem. – Azzal fogta a szekercéjét, lecsapta a Hamisság lábát és visszaballagott a városba.

Hamisság nagy sebbel-lobbal kibontotta batyuját, elővett egy friss gyolcsinget és bekötözte sebet. Körülnézett, meglátta a kétágú fenyőfát, amelyiknek a fészkében valaha Igazság töltötte az éjszakát, felmászott és bevette magát a lombok közé.

Nem sokáig kellett várakoznia, hatalmas medve cammogott elő az erdőből, koszos volt és sovány, alig támolygott az éhségtől és a szomjúságtól.

Kisvártatva előbukkant a farkas – ez a farkas aztán igazán farkaséhes volt. Körülnézett, hogy merre van a kút, de alig látott az éhségtől.

Nemsokára előbukkant a róka is, csonttá-bórré soványodva és nagy kínnal vonszolta magát a fűben, mert hiányzott mind a négy lába.

Egyszer csak megszólal a farkas:

– Hát veled mi történt medve koma?

– Velem csak történt, ami történt – felelte a medve –, de veled mi történt? Amióta a városbeliek meglelték a vizet és nem hajtják ki a jószágot az erdei kútra, azóta felkopott az állam. Hát a királylánnyal mi lett?

– Haj-baj! – sóhajtott a farkas. – Azóta megtalálták a varangyot, porrá törték és meggyógyították a királylányt. Régen volt, amikor a főtt borjút bedobálták az árokba! Azóta felkopott az állam. Hát teveled mi történt, róka koma? Valamikor még fittyet hánytál minden veszedelemnek és hármunk közül te jártál a legrosszabbul: nekünk még megvan a lábunk, de neked már az sincsen.

– Hej-baj! – búslakodott a lábatlan róka. – Elárultak bennünket medve koma, farkas koma. A majorságban felfogadták a vadászt, ott már hiába ólálkodom. Annyira megéheztem, hogy lerágtam a lábamat, de bizony a csodatevő fűvet a tisztáson valaki kiszaggatta tövestől. Alighanem az, aki kihallgatta, amikor beszélgettünk. Ki tudja, tán ma is itt van a közelben? Szagoljatok csak körül, cimborák.

A farkas felütötte fejét, körülszaglászott, a tányértalpú pedig megindult a kétágú fenyő irányába. Nemsokára a róka megpillantotta Hamisságot a fán.

– Ott a semmirekellő, aki elárult bennünket! – kiáltotta. – Én már nem tudok szaladni, mert nincs hozzá lábam, de nektek még van. Fogjátok meg, cimborák, nehogy elillanjon!

A medve elkezdett a fa tövében ásni, a farkas meg szaggatta a gyökerét; addig ástak, addig tépték-szaggatták, amíg kidöntötték a fát. A Hamisság lepottyant, azok hárman rávetették magukat, belemélyesztették fogaikat és mielőtt még a Hamisság egy hazug szót kiálthatott volna, ezer darabra tépték a fenevadak.

MESEMAGYARÁZÓ

Közép-Európa népeinek mesevilága tárul az e kötetben lapozgató olvasó elé, Két indo-európai eredetű nyelvcsalád két nagy törzsének: a szlávnak és a germánnak származékaiból kiformalódott népek élnek hosszú évszázadok óta egymás mellett ezen a területen: csehek, szlovákok, lengyelek, németek és osztrákok. Nemcsak nyelvi kapcsolataik tették egységessé mesekincsüket, hanem az, hogy történeti sorsuk is egybekapcsolódott. A földesúri elnyomás azonos sorsot juttatott jobbágyparasztjainak, kézműveseinek, polgárainak, a pusztító háborúk egyaránt megsabdalták soraikat, sőt gyakran még egyazon király is uralkodott fölöttük.

E sorsbeli azonossághoz csatlakozik még az is, hogy földrajzi adottságokban is hasonló e népek hazája. Kevés bennük a búzatermő sík vidék és sok a havasi legelő, a vadászatra alkalmas végtelen erdőség, halban gazdag gyorsfolyású patak. Az osztrák Alpok, a német Érchegeység, a lipthói, trencsényi, zólyomi szlovák hegyvidék, a lengyel Beszkidék, a német és cseh Szudéták pásztorainak, favágóinak, gombagyűjtőinek, vadászainak, bányászainak képzeletét hasonló látomások gazdagítják, s ezekből mindenütt mesék teremnek.

A történeti múlt hasonlósága azonban ugyanakkor magyar mesekincsünkkel is rokonságba hozza a közép-európai népek mesekincsét: még nem is olyan régen, mintegy negyven esztendeje az Osztrák-Magyar Monarchia hatalmas birodalmának egységében fűződött össze sorsunk. A viszonyok kedveztek a mesék kiformalódásának, elterjedésének, mert mennél többféle nép ajkára kerül, mennél messzibbre vándorol, annál szebb, annál színesebb lesz, hiszen mindegyik mesélő megtoldja még a saját elképzelésével azt, amit hallott.

A mesemondó, mesehordozó emberek messze földön azokból a vándor iparoslegényekből kerültek ki, akik tanulóéveik során bejárták ezt a hatalmas területet és a legényszállásokon, műhelyekben kicserélték mesetudományukat. A mesterember ma is sok mesét hord tarsolyában; megesik, hogy völgykatlanba zárt kis falucskákban a hébe-hóba beköszöntő vándorvarga a mesék tudója, s míg a

lábbelit foltozza, mesével tartja a lábbeli tulajdonosokat. Nagy mesemondók a kőművesek is; egyetlen falusi ház sem készül el meseszó nélkül. De hasonló nagy tudományra tettek szert a világgjáró katonák is, akiket hazájuktól távol szólított a parancs. Az obsitos katonák, tarka poggyászukkal hazafelé tartván, minden faluban szívesen fogadott vendégek voltak, mert az éjjeli szállásért bőségesen fizettek: estéről estére mesével szórakoztatták a vendéglátó családot. Így táplálták újabb és újabb mesékkal a falut, amelyben aztán akadt mesealkalom bőven. Régente különösen a fonóházakban, téli estéken, világgjárt öreg emberek mulattatták mesével a szorgosan pergő rokka mellett dolgozó asszonyokat, de manapság sem némultak el a mesemondók. Kukoricafosztás, tollfosztás, dohánysimítás és más hosszantartó kézi munka unalmát űzik el meséléssel, vagy nyári estéken a ház előtti kispadokon szórakoznak vele. S az öreg anyókák évszázadok óta ugyanazokkal a szépséges mesékkal altatják el unokáikat, amelyeket ma már írásba foglalva, könyvbe nyomtatva kicsinek és nagynak szórakoztatására, gyönyörködtetésére adunk közre.

De azért nehogy azt gondoljuk, hogy a rokonság mindjárt egyformaságot is jelent. Erről bizony nincsen szó, hiszen minden nép a maga szájaíze szerint, a saját gondolkodásának megfelelően formálja a hallottakat. Hogy csak egyetlen példával bizonyítsuk ezt, keressük meg a könyvben a *Bajaja herceg* című szlovák, a *Királyyá lett pásztor* című osztrák, meg a *Balga Peti* című német mesét. Ugye hogy mennyi hasonlóság van a három között? S mégis mennyire más a magát némának tettető hercegfiú, a havasi pásztorkunyhóból hősi cselekedetekre induló Rudi s az anyjától, hűgától világgá űzött parasztgyerek kalandja. Ha már itt tartunk, talán nem ismeretlen az olvasó előtt a magyar *Nemtudomka* meséje sem, aki mindenre csak azt feleli, hogy „nem tudom”. Az ő története is édestestvére a mi három mesénknek, azzal a különbséggel, hogy őt a magyar népköltészet teremtette olyanná amilyen. Sok hasonló példával találkozunk majd ebben a kötetben az ifjú olvasó: figyeljen fel rájuk!

A közép-európai mesék kötetében nemcsak mesékkal találkozunk majd. Igyekeztünk más olyan közismert, kedvelt népi elbeszélésekből is ízelítőt adni, amelyek nélkül aligha ismerhetjük és szerethetjük meg a népköltészetet. Éppen ezért, a közreadott

tündéries, kalandos és tréfás mesék (*trufák*) mellett néhány, a mesekinccsel rokonságban levő *mondát* és „népkönyvet” is beiktatunk.

A monda olyan történet, amelyben valami kicsi igazság is van. Jellegzetessége az, hogy ismert helyhez, személyhez, megtörtént eseményhez fűződő történetet mesés elemekkel tűzdel teli s a nép történeti valóságként meséli. Ilyen például kötetünkben a *Két történet Nagy Frigyesről*, a poroszok kiváló királyáról, vagy a *Jánošíkról*, a szlovákok híres betyárjáról szóló.

A „népkönyv” virágkora a XVI. században kezdődött s egészen a XIX. századig divatozott. Olyan népi olvasmány, amelynek elemei népmesékből, mondákból, hőstörténetekből tevődtek össze; a „népkönyvek” tartalma utóbb ismét visszaszivárgott a szóban élő népi költészetbe is.

Elsőnek Csehország népének mesebirodalmával ismerkedik meg az olvasó. A hatalmas hegyekkel, sejtelmes fenyőrengetegekkel körülvett fennsík lakóinak ugyancsak van miről mesélniük, hiszen országuk földjén véres csaták zajlottak a szabadságért, az emberi jogokért. Dicsőséges hőseinek, nagy királyainak tetteiről megszámlálhatatlan emlék beszél. Büszkén emelkedő kastélyok, bástyák, tornyok, hidak emlékeztetnek a cseh nép történetének nagy napjaira. Maga Prága, a főváros is, melynek kövei a mi Mátyás királyunkhoz hasonlatos IV. Károly tetteiről mesélnek, csupa legenda. A cseh nép korán, már a XVI. században írástudóvá vált, feljegyezhetette mondáit, és azokat mind a mai napig híven megőrizte, meséli fiatal és öreg.

De nemcsak a történelemről mesélnek; tengerjáró hősök elképesztő kalandjairól, fényes udvarok lovagi tornáiról, városok alapításáról. A hegyek láncolata, a csobogó patakok völgyében élő egyszerű nép a maga mesevilágát is megteremtette. Mindenki ismeri a gonoszkodó kis vízimanót, a *Vodníkot*, akinek az eszén túljárni csak a legbátrabb, legtalpraesettebb ember tud, s a szeszélyes hegyi szellemet, akinek a jóindulatát nem könnyű kiérdemelni. Ha figyelemmel kísérijük a meséket és a mi saját magyar meséinkre gondolunk, valami rögtön szemünkbe fog tűnni. Sokkal kevesebb ezekben a valóságútlenség, a lehetetlenség. Alig találunk a cseh.mesék közt olyan tündérieset, mint az *Aranyhajú*, vagy Az

eltűnt királylányok. Az az oka ennek, hogy a cseh nép jó része már réges-régen iparos mesterséget űz, fejlett kisvárosokban, bányákban dolgozik és a régi babonavilágot már régen elfeledte.

Meséket éppen ennél fogva ma már a legeldugottabb falukban is alig-alig mondanak az emberek: inkább mondákat, vagy tréfás adomákat mesélgetnek egymásnak. A mi itt közreadott meséink régi gyűjteményekből valók, abból az időből, amikor a cseh irodalom legnagyobbjai faluról falura járva mentették meg a gyors enyészettől a népköltészet kincseit. Meg kell itt ismerni *Karel Jaromír Erben* (1811-1870) költő, történetíró nevét, ki a mesék, mondák és dalok lelkes gyűjtője volt, akárcsak a ma 92 esztendő *Josef Stefan Kubín*, ki az Óriáshegység népének meséit gyűjtögette össze. Még mesemondóinak nevét is feljegyezte. A mondák feldolgozója a csehek egyik legismertebb történelmi regényírója, *Alojz Jirásek*. Néhány művét itt is közreadjuk.

Ha a cseh mesékre azt mondhattuk, hogy valóságizűek, olyanok, hogy egy kis jóakarattal talán el is hihetők – amint délkelet felé, Szlovákia hegláncolata közt meghúzódó cseppnyi falucskába érkezünk, az igazi népmesék fantasztikus világába csöppenünk.

Három mesénk is van itt, amely megrázóan ábrázolja a szlovák szegényparasztság sanyarú életét – *A három mosónőé*, kiknek férje a boszorkány rabságába esett, *A fából faragott tehén*, melyben arról van szó, hogyan neveteti meg a furfangos szegény parasztember a királykisasszonyt és hogyan erőszakolja ki eközben a maga igazságát. De a harmadik, a *Tizenkét hónap*, melyet Božena Němcová (1820-1862) a csehek egyik legnagyobb írója az 50-es években jegyzett fel kétkötetes szlovákiai mesegyűjteményében, egyike a legszebbeknek a meseirodalomban.

A szlovákok, hogy nyomorúságuktól meneküljenek, vándorló foglalkozást választottak. Igen sokan járták be olajjal, üveggel, dróttal, cséppel Magyarországot, vagy úsztattak fát lefelé a Vágon. Ilyen alkalmakkor mesét is csereberéltek, így fedezhetünk fel mesékben a mieinkhez való hasonlatosságot: olvassuk el csak figyelmesen az *Aranypatkó*, *aranytoll*, *aranyhajszálról* szólót.

Szólni kell itt a szlovákok betyár-hőséről, a nevezetes Juraj Jánošíkról is, akinek népszerűsége vetekszik a mi Rózsa Sándorunkéval is. Mondáját Jirásek dolgozta fel, de ezen kívül

számtalan történet száll róla szájról szájra ma is Szlovákiában. 1680 táján született, részt vett Rákóczi Ferenc szabadságharcában is, de később a labancokhoz állt, betyárrá lett s tetteiért halállal lakolt. A szegény nép azonban az urak ellen küzdő hőst látta benne. Mondáját az opera-színpad számára is feldolgozták.

Ha Szlovákiától észak felé tartunk s átlépjük a lengyel határt, ismét változik a mesevilág. De azért itt is sok ismerőst találnak azok, akik már olvastak magyar meséket és ennek a kötetnek előző darabjait.

Hogy miért van még a szokottnál is több rokonvonás a magyar, a szlovák és a lengyel mesék között, annak a jó szomszédságon kívül az is az oka, hogy a legszegényebb nép sorsa a történelem folyamán nagyon hasonló módon alakult itt is, amott is. A népnymorító földesurak hatalma, a jobbágy világ sokáig tartott ebben a termőföldekben gazdag, virágzó országban, csakúgy, mint nálunk. Ezért találkozunk – ha lengyel köntösben is – régi ismerősünkkel, a nagyerejű jobbágylegénnyel, aki megbünteti földesurát, amikor az a helyette kiállt katonáskodás után megtagadja tőle adott szavát, s a magát együgyűnek tettető parasztfiúval, aki csendes ravaszságával diadalmaskodik a kapzsi testvéreken. Jó ismerősünk *Hétéveske* is, az okos parasztleány, aki nemcsak apjánál, de még a ravasz, találós kérdéseket feladó bírónál is eszesebb: olyan eszes, mint a Mátyás király kérdéseire megfelelő talpraesett mesebeli magyar leány. De nemcsak efféle, csalafintaság árán igazságszerző parasztemberek meséi jellemzik a lengyel mesekincset. Feltűnően sok szép, fordultatos tündérmesével is találkozunk. Ezekben a szépséges tündérmesékben szembetűnő a szomszédos orosz és ukrán mesék hatása, hiszen az orosz föld Európa tündérmeséinek egyik leggazdagabb termőtalaja s nagy részük lengyel közvetítéssel hatott Közép- és Nyugat-Európa mesekincsére. Hozzánk is onnan és Románián át érkezett. Ha megfigyeljük, a mesék egynémelyike játékos rímekben van elmondva: ez a költői forma a népmesékben szintén az orosz mesére jellemző tulajdonság.

Közreadunk itt egy nagyon jellemző középkori legendát, a *Madej nyoszolyáját*. Nagyorosz, lengyel, ukrán és magyar változatai szoros

rokonságban vannak egymással: érdemes összehasonlítani *Kriza János* közismert *Megölő Istéfánjával*.

A *Farkas meg a reggelije* az első állatmese, amellyel itt megismerkedünk. Az állatmesék többnyire valamilyen rossz tulajdonság kigúnyolására szolgálnak. Itt a közismerten ostoba farkast teszi nevetségessé, mert még a leggyengébb állatok is túljárnak az eszén.

A lengyel mesék közé két mondát is iktattunk. Az egyik messze vezet a történelmi múltba: Krakkó város alapításának egy részletét olvashatjuk benne. Bár a trónviszályok véres világába vezeti el az olvasót, a mesés elem is megtalálható benne: a sárkány legyőzése. A másik monda már a népképzelet alkotása, melyet a sűrű erdők rejtelmes sötétje sugalmazott.

A német nép meséit sokan ismerik, olvasójuk csaknem százötven esztendeje minden művelt európai ember. Amióta két lelkes fiatalember, Jakob és Wilhelm Grimm, a népmesék tiszta költőiségében vélte megtalálni a nemzeti irodalom újjáteremtésének lehetőségét, a buzdításra minden nemzet felkutatta saját mesekincsét. De a Grimm-meséket mind a mai napig világszerte meséli gyermekeinek minden anya, ahogy ő hallotta valaha, gyermekkorában az édesanyjától. A Grimm testvérek először dajkájuktól, az öreg Marie-től hallottak meséket; ezeket jegyezték fel utóbb. Azután játszópajtásaikat, a szomszédos Wild patikus gyermekeit kérték, hogy ők is gyűjtsék össze dajkájuktól s édesanyjuktól, amit hallottak. Később bejárták az országot és mindenhol újabb és újabb mesékkal tértek vissza. Legnagyobb élményük talán a casseli majorosnéval, Dorothea Viehmann asszonnyal való találkozásuk volt, ki valósággal művésze volt a mesemondásnak. Tőle származnak a legszebb mesék, köztük *Az ördög három aranyhajszála*, *a Libapásztorlány*, *a Hűséges János*, *a Tizenkét testvér* és az itt szereplő *Mindentudó doktor* is.

A Grimm-mesék első megjelenése (1812) óta számtalan német mesegyűjtemény látott napvilágot. A különböző tartományokban, Thüringiában, Hessenben, Poroszországban, Pomerániában, Bajorországban, a Rajna vidékén, Westfáliában, Szászországban csodálatos mesevilág tárult a gyűjtők elé. A hatalmas területen ezerszeresére nőtt Grimmék gazdag lelete. Nehéz is volna

jellemezni ezt a színes mesevilágot, hiszen rendkívül változatos, mint ahogy változatos a nép életmódja, foglalkozása is. A déli, keleti határokon természetesen a szláv szomszédokkal való érintkezés hatása érezhető; a cseh, német, bajor mesék csaknem összefolynak az osztrák mesékkal. A hegyes erdős vidékeken erdei manók, szellemek, zöld vadászok tanyáznak csakúgy, mint a már ismertett mesékben. A német nép korán polgárosodott, természetes tehát, hogy a kézművesség itt is nagy részt kér a mesékben, csakúgy, mint a szemfüles huszár, az obsitos katona. Mégis, nagyon sokszor találkozunk itt olyan mozzanatokkal is, amelyeket még nem ismerünk. Itt jelennek meg először a kifejezetten gyermekek számára való mesék. A népmesék ugyanis általában nem a gyermekekhez, hanem a felnőttekhez szólnak. A nép állatmesékkal, vagy tanító jellegű mesékkal altatja gyermekeit, olyanokkal például, amelyek arra intenek, hogy ne veszekedjenek (*Örökzöld anyó*), ne csatangoljanak el az útvesztő sűrű erdőkbe (*Hegyi szellem*), legyenek szófogadóak (*Hófehérke és Rózsapiroska*). Feltűnhetik az is, hogy a német mesék közt sok a kalandos, regényes, leányhősről szóló úgynevezett *novella-mese* (*A hűséges asszony, a Százszorszép*). A harmadik feltűnő vonás az, hogy a német mesék észak és nyugat felé érintkezvén más germán népekkel, az egykori pogány germán tündérvilág emlékeit is fenntartották. Innen származnak a tündérek, a vízisellők (*Az ifjú grófnő és a vízitündér*).

Szólnunk kell még néhány olyan darabról, amely bér szintén meseszerű, formájában mégis más. *Flore és Blanscheflur* gyengéd szerelmi története a középkorból származik és Európa-szerte ismert volt más feldolgozásokban. Feldolgozója Konrad Fleck, bizánci forrásokból merítette a mese anyagát. Igen sok mesei változata is van.

Kétségtelen, hogy könyvünk legrégibb időkre visszanyúló darabja a *Páncélbőrű Siegfried* c. népkönyv részlet, amely egy XII. századi germán hősénekből származik. Korábbi még a Niebelung-éneknél is, amelybe aztán beilleszkedett. Ha figyelmesen olvassuk, észre fogjuk venni, hogy itt is a népmesékben gyakran előforduló sárkányharc egyik régebbi változatával állunk szemben.

A *Schildai polgárokról* és *Till Eulenspiegelről* szóló népkönyvekből közölt kacagtató részletek nem szorulnak bővebb

magyarázatra, hiszen magukért beszélnek. Elég itt annyi, hogy mindkettő alaposan beleivódott a népköltészetbe. De nemcsak a német nép meséli faluszerte. Gondoljunk csak a mi együgyű rátóti parasztjainkra, akik akár versenyre is kelhetnének a jó schildaiakkal: hiszen ők is zsákkal vitték a világosságot az ablaktalan házba, ők is megpróbálták eltolni a tanácsházát, ők is felhúzták a tehenet a tetőre legelni s még ki tudja mennyi, Schildán is túltevő ostobaságot követtek el. A vidám csalafinta Eulenspiegelnek is van magyar hasonmása: a nevezetes Csalóka Péter. A XIV. századi braunschweigi parasztfiú tréfái népnűző urak, fukar kereskedők, kapzsi polgárok rovására csattannak, csakúgy, mint a mi trufahősünké s Európa más, hasonlóan mulatságos igazságosztóié. Más a helyzet ismét a népkönyvön és ponyvai feldolgozásokon keresztül már szintén nemzetközivé vált Rübezahl-legendákkal. Rübezahl eredetileg germán démon, később az Óriáshegység vidékéhez kötött szellem, akiről valóságos mondakört alakított ki az ott élő német, cseh, és lengyel nép. Musaus, német író 1782-86-ban dolgozta fel: az ő művéből közlünk két történetet.

Ausztria hegyes-völgyes vidékein a népmesék iránti érdeklődés – mint olyan sok más országban – a Grimm-testvérek gyűjteményének első megjelenése nyomán ébredt fel. Jakob Grimm maga Bécsben 1814-ben mesegyűjtő társaságot alapított. Gyűjteménye hamarosan ki is bővült; a további kiadásokba egy sor osztrák mese is belekerült. Szorgos gyűjtés indult meg azután és már a múlt század folyamán gazdag kincs tárult fel. Hogy csak a kötetünkben szereplő mesék gyűjtőit említsem, Tirolban a *Zingerle* testvérek működtek, Stájerországban *Pramberger*, Karintiában *Franzisci* gyűjtött. Külön meg kell említeni *Bunker* burgenlandi, alsó-ausztriai gyűjtését és azt a gyűjteményt – 112 mesét – melyet egyes-egyedül egy soproni írástudatlan utcaseprő, *Tobias Kern* mondott neki tollba. Azóta sok kitűnő mesemondóval ismerkedtek meg a kutatók.

Az osztrák mesék legfeltűnőbb jellegzetessége maga a táj, a vidék, ahol a mesék lejátszódnak. *Garabó Gereben* meséje rokonságban van a mi Pancimancinkkal, de mennyire más mégis a titokzatos zöld vadász, mint a mulatságos kis szakállas törpe, mennyire más a végtelen sötét erdőben rettegve bolyongó kis árva sorsa, mint a fanni nem tudó lusta lányé. Ugyanilyen titokkal teli az

az erdő is, amelyben a *Sárkányifjú* c. mesében szereplő vadász megleli az elvarázsolt királyfit megváltó leányát. Vagy gondoljunk a *Királyvá lett pásztor* hőségnek, Budlnak mindennapi környezetére az alpesi pásztorkunyhóban, szerény, szolgálatkész viselkedésére, ami mögé vitézi tetteit rejti. A hegyilakók nehéz élete tárul elénk ebben a mesében és minden mozzanatában azt a sajátos osztrák életformát látjuk, amelyben a mese otthonos. Arra is fel kell figyelni, hogy aránylag kevés a parasztmese, viszont gyakran bukkan fel a szegény mesterember, a szegény varga, takács, az asztalos mint mesehős.

Az osztrák mesék legtöbbször tündéres, és a német mesékkal tart rokonságot; de megtalálható kapcsolata a szlovák és a magyar anyaggal is.

FORRÁSMUNKÁK

J. S. Kubín, Kladské povídky. Mladá Fronta. Praha, 1948. → Hynek, a juhász (*Átdolgozta Réz Ádám*); A furfangos vándor (*Átdolgozta Réz Ádám*); A tolvaj Honza (*Átdolgozta Réz Ádám*); Az eltűnt királylányok (*Átdolgozta Réz Ádám*); Hogyan fogott ki a kovács az ördögön (*Átdolgozta Réz Ádám*); Nagyerejű Honza (*Átdolgozta Réz Ádám*)

Karel Jaromír Erben, České prostonárodní pohádky a pověsti. Mladá Fronta. Praha, 1955. → Az aranyhajú (*Erben meséje, átdolgozta Szalainé Lukács Katalin*); A vízimanó (*Erben meséje, átdolgozta Szalainé Lukács Katalin*)

Alois Jirásek, Régi cseh mondák. Csehszlovákiai Magyar Könyvkiadó, 1954. → Brunsvík herceg (*Jirásek cseh mondafeldolgozását fordította Zádor András*); Žito, a varázsló (*Jirásek cseh mondafeldolgozását fordította Zádor András*); Aranypatkó, aranytoll, aranyhajszál (*Átdolgozta Dégh Linda*)

Němcová: A tizenkét hónap. Ifjúsági Könyvkiadó. Budapest, 1954. → A tizenkét hónap (*Němcová meséje, fordította Szenes Anikó*)

A hűséges pejko. Ifjúsági Könyvkiadó. Budapest, 1955. → Bajaja herceg (*Němcová meséje, fordította Komjáthy István*)

Szlovák népmesék. Csehszlovákiai Magyar Könyvkiadó. Bratislava, 1953. → A három mosónő (*Átdolgozta Mészöly Miklós*); Három fehér rózsza (*Átdolgozta Mészöly Miklós*); A fából faragott tehén (*Átdolgozta Mészöly Miklós*); Jánošíkról (*Jirásek cseh mondafeldolgozását fordította Zádor András*)

A. J. Glinski: Bajarz polski: zbiór baśni, powieści i gawęd ludowych. Wilno, 1853. → Mese a repülő szőnyegről, a láthatatlan sapkáról, az aranyszóró gyűrűről és a táncoló botról (*Átdolgozta Kerényi Grácia*); Az aranymakkos tölgyfa ajándéka (*Átdolgozta Kerényi Grácia*)

S. T. Aleksandrak: Nasza klasa. 1950. → Hétéveske (*Átdolgozta Kerényi Grácia*)

Stanislaw Dzikowski: Klechdy polskie. Seria pierwsza. Warsawa, 1948. → A farkas meg a reggelije (*Átdolgozta Kerényi*)

Grácia); Madej nyoszolyája (*Átdolgozta Kerényi Grácia*); A zsugori kereskedő (*Átdolgozta Dégh Linda*); Jan, a nagyerejű (*Átdolgozta Dégh Linda*);

J. I. Kraszewsky: Basnie. → Az ostoba Matjus (*Átdolgozta Kerényi Grácia*); A páfrány virága (*Átdolgozta Kerényi Grácia*)

Kazimir Wladyslaw Voycicki: Klechdy. 1837. → Mese Hegydöntőről és Fanyúvőről (*Átdolgozta Kerényi Grácia*)

J. I. Kraszewski: Stara basn. 1876. → Krak, a waweli sárkány és Wanda királylány (*Átdolgozta Kerényi Grácia*)

Deutsche Märchen seit Grimm. II. Märchen der Weltliteratur. Eugen Diderichs Verlag. Jena, 1922. → A hegyi szellem (*Átdolgozta Horváth Zoltán*); Talpraesetebb a királylánynál (*Átdolgozta Horváth Zoltán*); A huszár és szarvasfogata (*Átdolgozta Horváth Zoltán*); Az ifjú grófnő és a vízitündér története (*Átdolgozta Horváth Zoltán*); Két történet Nagy Frigyesről (*Átdolgozta Dégh Linda*)

Deutsche Märchen seit Grimm I. Märchen der Weltliteratur. Eugen Diderichs Verlag. Jena, 1922. → Balga Peti (*Átdolgozta Csatlós János*); Egy szem köles (*Átdolgozta Csatlós János*); Százszorszép (*Átdolgozta Csatlós János*); A bogrács meséje (*Átdolgozta Csatlós János*); Örökzöld asszonyság (*Átdolgozta Csatlós János*); A vaspántos láda (*Átdolgozta Csatlós János*); A húséges asszony (*Átdolgozta Bartócz Ilona*); Csutak apó (*Átdolgozta Bartócz Ilona*); A fürge katona és a király varázsgyűrűje (*Átdolgozta Bartócz Ilona*); A Toll-király (*Átdolgozta Bartócz Ilona*)

G. Schwab: Deutsche Volksbücher. → Páncélbőrű Siegfried (*Átdolgozta Rónay György*); A schildai polgárok (*Átdolgozta Rónay György*)

Till Eulenspiegel. Die Deutsche Volksbücher, herausgegeben von Richard Benz. Eugen Diderichs Verlag. Jena, 1924. → Till Eulenspiegel kalandjai (*Átdolgozta Lengyel Balázs*)

Grimm: Kinder- und Hausmärchen. → Garázda társaság (*Grimm testvérek meséjét átdolgozta Rónay György*); Mindentudó doktor (*Grimm testvérek meséjét átdolgozta Rónay György*); Hófehérke és Rózsapiroska (*Grimm testvérek meséjét átdolgozta Rónay György*)

Tegethoff: Märchen, Schwänke und Fabel. München, 1926. →
Flore és Blanscheflur (*Átdolgozta Határ Győző*)

Musäus von der Deutschen Fabelwelt. Berlin. → Rübzahl
legendák (*Musäus nyomán átdolgozta Ottlik Géza*)

Karl Haiding: Österreichischer Märchenschatz. Wien, 1953.
→ A királlyá lett pásztor (*Átdolgozta Lengyel Balázs*); A kávémasina
(*Átdolgozta Lengyel Balázs*); A kis gróf, akit elnyelt a föld (*Átdolgozta
Ottlik Géza*); Garabó Gereben (*Átdolgozta Ottlik Géza*); Eggyel
tizenkettőt, tizenkettővel negyvenkilencet (*Átdolgozta Ottlik Géza*);
A kígyótündér (*Átdolgozta Lányi Viktor*); A világszép menyasszony
(*Átdolgozta Lányi Viktor*); A nyúlpásztor (*Átdolgozta Lányi Viktor*);
A sárkányifjú (*Átdolgozta Lengyel Balázs*); Kiskondás Jankó
(*Átdolgozta Gergely Erzsébet*); A három leányzó (*Átdolgozta Határ
Győző*); A szegény varga (*Átdolgozta Határ Győző*); Az óriásölő
(*Átdolgozta Határ Győző*); A varangyosbéka (*Átdolgozta Határ
Győző*); Az Igazság és a Hamisság (*Átdolgozta Határ Győző*)

A harminckét lapból álló kártyacsomagot.

Ejtsd: Zsibzsid.

Ez a szórakoztató elbeszélés igen népszerű volt a múltban, nyomtatásban is többször kiadták. Képzelt hőse a nép ajkán élő elbeszélésekben is fennmaradt. Vannak, akik azt hiszik, hogy Bruncvík neve I. Ulászló királyt fedi, mások úgy hiszik, hogy I. Přemysl (ejtsd: Psemisl) kell rajta érteni. A nép Bruncvíknak nevezi a Károly-híd pilléréen álló ún. Roland-szobrot is, amelynek felső részét a svédek 1648-ban szétlőtték. A szobrot aztán 1884-ben helyreállították.

zeman – főúr

Bruncvík alakjával hozzák kapcsolatba Csehország címerének (oroszlános) keletkezését.

IV. Vencel, IV. Károly fia és Zsigmond magyar király bátyja. 1378–1419-ig uralkodott.

A személyéhez kapcsolódó szájhagyomány tanúsága szerint a nép igen szerette és mind a mai napig nagyon megbecsüli.

Ejtsd: Zsitó

Királyhegy. A „hoľa” szlovákul kopasz hegyet jelent, ahol nyájak legelnek.

Ejtsd: Jánosík. Népi hős, ki II. Rákóczi Ferenc felkelésében megalakította „hegyi legényekből” álló csapatát. „Elvette az urakét, hogy a szegényeknek adhassa” – ezt tartotta róla a nép s ma is így őrzi emlékét.

A fenti neveknél a **č** cs-nek, a **s** sz-nek, a **d'** d-nek ejtendő

salaš [ejtsd szalas] – pásztorok nyári szállása, karámmal és kalyibával

pásztorok

dudáljon

Liptószentmiklós mellett

A lengyel szólás a lehetetlent fejezi ki azzal, hogy valaki a „páfrány virágát keresi”

Eulenspiegel neve a német bagoly és tükör szó összetétele. Ejtsd: Ajlenspígl.

Ejtsd: Rübecál; értelme: répaszámláló

Porosz város Felső-Sziléziában (Ma Lengyelországban – Racicosz)